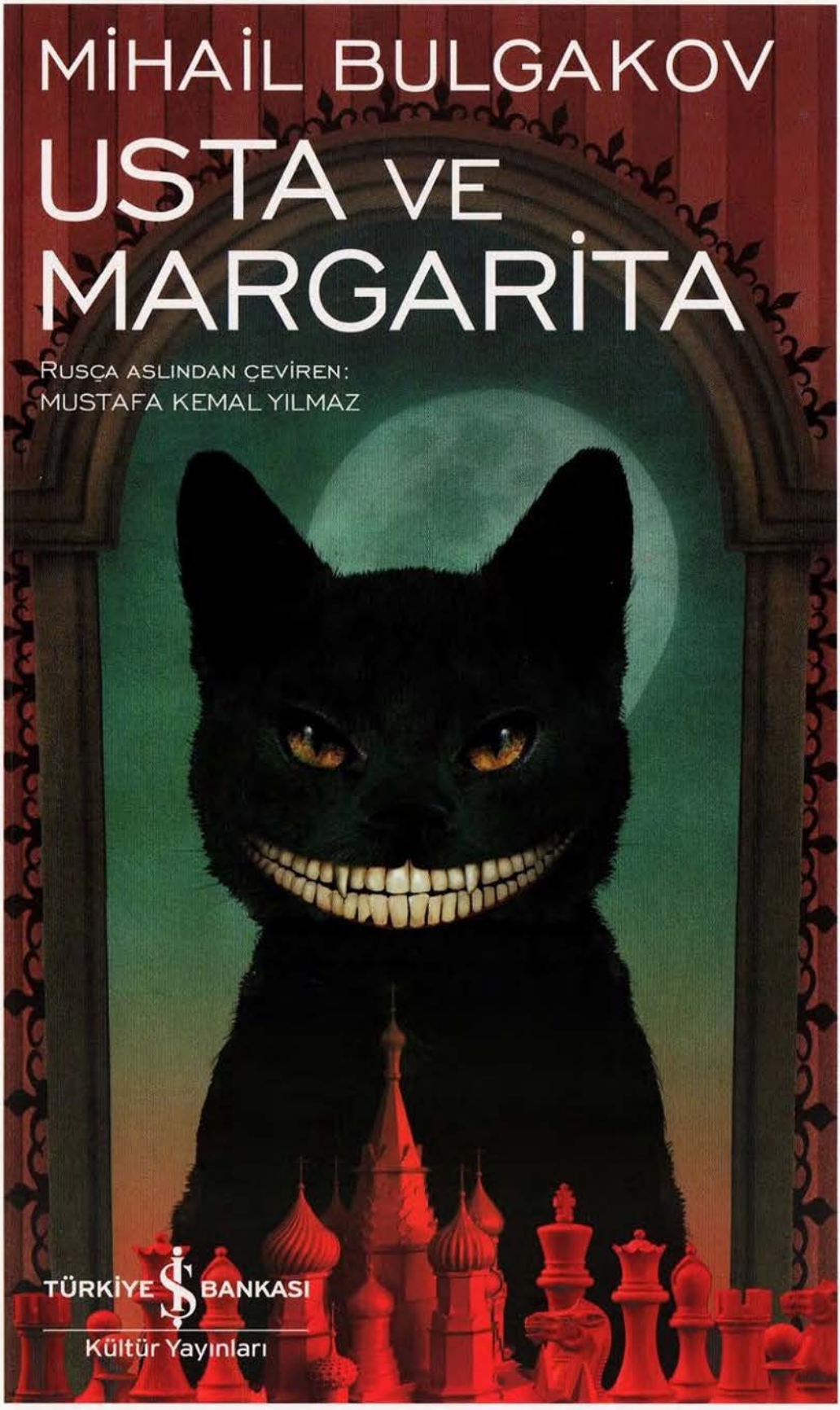
Modern Klasikler Dizisi - 114

MİHAİL BULGAKOV

USTA VE MARGARİTA

Rusça aslından çeviren:
MUSTAFA KEMAL YILMAZ

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 4156

ÖZGÜN ADI
MASTER İ MARGARİTA

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2017
SERTİFİKA NO: 40077

EDİTÖR
GAMZE VARIM

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

REDAKSİYON
POLİNA ANTONOVA

DÜZELTİ
MEHMET CELEP

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM MART 2018, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-414-0

BASKI: UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
Keresteciler Sitesi Fatih Caddesi Yüksek Sokak No: 11/1 Merter
Güngören / İstanbul Tel: (0212) 637 04 11 Sertifika No: 22826

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91 Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

ÇEVİREN: MUSTAFA KEMAL YILMAZ

1980'de Mut'ta doğdu. 2007'de Gazi Üniversitesi Bilgisayar Eğitimi Bölümü'nü bitirdi. 2008-2010 arası Moskova Devlet Pedagoji Üniversitesi Rus edebiyatı kürsüsünde yüksek lisans eğitimi aldı. 2015'te de aynı kürsünün doktora programından mezun oldu. Bugüne dek Lev Tolstoy, İvan Turgenyev, Arkadi Averçenko, Mihail Bulgakov, Rodyon Beryozov ve Viktor Pelevin'in roman ve öykülerini çevirdi. Nâzım Hikmet ve Aziz Nesin'in Sovyetler Birliği'nde Rusça basılmış, ancak Türkiye'de bilinmeyen yazılarından yaptığı çeviriler yayımlandı.

Modern
Klasikler
Dizisi - 114

Mihail Bulgakov

Usta ve Margarita

Rusça aslından
çeviren: Mustafa Kemal Yılmaz

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Çevirmenden vii
Romanın Kişileri ix

BİRİNCİ KISIM
1. Bölüm: Tanımadığınız Kimselerle Asla Konuşmayın 3
2. Bölüm: Pontius Pilatus 19
3. Bölüm: Yedinci İspat 47
4. Bölüm: Kovalamaca 53
5. Bölüm: Hadise Griboyedov'da Oldu 63
6. Bölüm: Tıpkı Söylendiği Gibi, Şizofreni 79
7. Bölüm: Tekinsiz Daire 89
8. Bölüm: Profesör ve Şair Kapışması 103
9. Bölüm: Korovyev'in Numaraları 115
10. Bölüm: Yalta'dan Haberler 127
11. Bölüm: İvan'ın Bölünmesi 141
12. Bölüm: Kara Büyü ve İfşası 147
13. Bölüm: Kahramanın Ortaya Çıkışı 165
14. Bölüm: Horoza Şükür! 189
15. Bölüm: Nikanor İvanoviç'in Rüyası 201
16. Bölüm: İdam 217
17. Bölüm: Huzursuz Gün 231
18. Bölüm: Talihsiz Ziyaretçiler 247

İKİNCİ KISIM
19. Bölüm: Margarita 273
20. Bölüm: Azazello'nun Kremi 289
21. Bölüm: Uçuş 297

22. Bölüm: Mum Işığında 315
23. Bölüm: Şeytanın Verdiği Büyük Balo 331
24. Bölüm: Ustanın Çıkarılması 351
25. Bölüm: Vali Kiryatlı Yahuda'yı
Nasıl Kurtarmaya Çalıştı 381
26. Bölüm: Defin 395
27. Bölüm: 50 Nolu Dairenin Sonu 421
28. Bölüm: Korovyev ve Behemot'un Son Seferi 441
29. Bölüm: Usta ve Margarita'nın
Kaderi Tayin Edildi 457
30. Bölüm: Ayrılma Vakti! 463
31. Bölüm: Vorobyovı Gorı'da 479
32. Bölüm: Bağışlanma ve Ebedi Sığınak 483
Epilog 491

Çevirmenden

Usta ve Margarita bitmiş ama yine de son noktası konmamış bir eser. Bulgakov 1928'de yazmaya başladığı roman üzerinde, kendi ifadesiyle, "tabuta kadar" çalıştı, ne var ki düzeltmeleri tamamlayamadı. 1940 martında hayatını kaybettiğinde ardında yayına hazır bir metin değil, düzeltme notlarıyla dolu daktilo edilmiş sayfalar bıraktı. Bir gün basılacağı umuduyla devamını getirmek dul eşi Yelena Bulgakova'ya kaldı.

Sovyetler Birliği'nde edebiyatın üzerindeki baskıların gevşemesiyle birlikte *Usta ve Margarita*'ya da gün ışığı görme umudu doğdu. Roman ilk kez 1966-1967 yıllarında bir edebiyat dergisinde Yelena Bulgakova'nın hazırladığı haliyle, ancak sansürlenerek ve kısaltılarak yayımlandı. Romanın Rusya'daki ilk sansürsüz baskısı 1973'te Anna Saakyants yönetiminde gerçekleşti. Kitabın yabancı dillere çevirisinde genellikle bu metin esas alındı. Bunları ünlü Bulgakov uzmanı Lidiya Yanovskaya'nın hazırladığı, 1989 tarihli metin izledi. Son olarak, genç kuşak Bulgakov uzmanlarından Yelena Kolışeva 2015'te, romanın ilk el yazmasından itibaren geçtiği bütün aşamaları eksiksiz bir araya getirip bir redaksiyondan diğerine geçişteki bütün düzeltmeleri tek tek gösteren iki ciltlik yeni bir yayına imza attı (*Master i Margarita. Polnoe sobranie çernovikov romana. Osnovnoy tekst.* M.A. Bulgakov, 2015).

Rusçadan çeviri için işte bu yeni metni esas aldım. Çünkü bugün Bulgakov arşivleri eskiye kıyasla daha erişilebilir durumda. Romanı yayına hazırlama işini üstlenecek

bir araştırmacı yaratılış hikâyesine ışık tutan daha fazla anı, araştırma ve benzeri malzemeye ulaşma imkânına sahip. Hepsinden önemlisi el yazmaları, temize çekilmiş sayfalar, eklemeler, çıkarmalar, düzeltmeler ve yeni düzeltmelerden ibaret karmaşanın içerisinde yazarın niyetine en çok yaklaşacak nihai bir metin çıkarmada kendinden öncekilerin düştükleri ve sayıları hiç de az olmayan hatalardan kaçınma şansına.

Başta da söylendiği gibi, *Usta ve Margarita* bitmiş, ama son rötuşları tamamlanmamış bir eser. Bu nedenle okur bazı yerlerde tekrarlar, birbiriyle çelişen noktalar ("Serseri filozof" Gamalalı mı, yoksa En-Saridli mi?) ve belirsizlikler (Hella'ya ne oldu?) yakalayabilir. Bu noktaları yaratılış sürecinden kalan özgün izler olarak görüp muhafaza etmeye ve gerekli yerlerde dipnotların yardımıyla açıklık getirmeye çalıştım.

Usta ve Margarita yazarın Türkçede yayımlanan diğer eserlerine kıyasla okuru daha fazla zorlayabilecek bir roman. Bunun da ardında Türkçe okurun, romanın ana hatlarını besleyen *Faust* ve *İncil* gibi iki büyük esere ve asıl dokuyu oluşturan Sovyet gerçekliğine nispeten yabancı olması yatıyor. Dipnotların yardımıyla bu yabancılığı azaltmaya gayret ettim. Ancak bunun yeterli olmadığının farkındayım. Yani iş yine basiretli okura düşüyor. 1920-1930'lar Sovyet tarihiyle ve adını andığım eserlerle tanışmak, hiç değilse genel bazı bilgiler edinmek, örneğin, romanın zaman çizelgesini belirleyen Paskalya takvimini öğrenmek eserin anlaşılmasına ve böylece okuma zevkinin artmasına katkıda bulunabilir.

Şeytanın ayrıntıda gizlendiği doğruysa eğer, okur dikkatinin ödülünü alacaktır kuşkusuz.

İyi okumalar.

Mustafa Kemal Yılmaz
5 Mart 2018, Mut.

Romanın Kişileri

BAŞKİŞİLER

• ***Usta***: Pontius Pilatus ve İeşua Ha-Notsri üzerine bir roman yazan, romanın reddedilmesiyle kariyeri başlamadan biten ve sonunda eserini kendi elleriyle yakan bir yazar.

• ***Margarita***: Usta'nın sevgilisi.

WOLAND VE MAİYETİ:

• ***Profesör Woland***: Şeytan

• ***Koro şefi/Korovyev/Fagot***: Woland'ın yardımcısı ve tercümanı.

• ***Azazello***: Adı "çöl şeytanı" Azazel'e atıfta bulunan bir katil iblis ve ulak.

• ***Behemot***: Konuşabilen, arka ayakları üzerinde yürüyebilen ve zaman zaman insan biçimine bürünebilen devasa kara kedi.

• ***Hella***: Woland'ın hizmetçisi bir dişi vampir.

EDEBİYATÇI VE ELEŞTİRMENLER

• ***Mihail Aleksandroviç Berlioz (Mişa)***: Massolit başkanı ve bir sanat dergisinin yayın yönetmeni.

• ***İvan Nikolayeviç Ponıryof***: Bezdomnıy takma ismini kullanan şair.

• ***O. Latunski***: Usta'nın romanı hakkında olumsuz yazı yazarak Margarita'ya göre Usta'nın mahvına neden olan eleştirmen.

• ***Jeldıbin***: Berlioz'un Massolit'teki vekili olan edebiyatçı.

• ***Aleksandr (Saşka) Ryuhin***: Şair.

USTA'NIN ROMANINDAKİ KİŞİLER

- ***Pontius Pilatus***: Yahudiye valisi
- ***İeşua (Ha-Notsri)***
- ***Matta Levi***
- ***Kiryatlı Yahuda***
- ***Afranius***: Gizli servisin başı
- ***İosif Kaifa***: Yahudiye baş koheni
- ***Markus Sıçankıran***: Senturyon

VARYETE ÇALIŞANLARI:

- ***Stepan Bogdanoviç Lihodeyev***: Varyete Tiyatrosu müdürü.
- ***Rimski (Grigori Daniloviç)***: Varyete Tiyatrosu mali işler sorumlusu.
- ***İvan Savelyeviç Varenuha***: Varyete'nin idari işler sorumlusu.
- ***Vasili Stepanoviç Lastoçkin***: Varyete'nin muhasebecisi.
- ***Jorj Bengalski***: Konferansiye.
- ***Andrey Fokiç Sokov***: Varyete'nin büfecisi.

DİĞER KİŞİLER

- ***Nataşa***: Margarita'nın ev işçisi.
- ***Nikanor İvanoviç Bosoy***: Moskova'da Sadovaya Caddesi üzerindeki 302-bis numaralı binanın konut yoldaşlığı başkanı.
- ***Arkadi Apollonoviç Sempleyarov***: Moskova Tiyatroları Akustik Komisyonu başkanı.
- ***Prohor Petroviç***: Hafif gösteriler ve eğlenceler komisyonu başkanı.
- ***Anna Riçardovna***: Prohor Petroviç'in sekreteri.
- ***Maksimilyan Andreyeviç Poplavski***: Berlioz'un enişte si, planlama uzmanı ekonomist.
- ***Aloizi Mogarıç***: Usta'nın oturduğu eve yerleşmek istediği için onu gammazlayan gazeteci.
- ***Aleksandr Nikolayeviç Stravinski***: Akıl hastanesindeki psikiyatr.

• ***Arçibald Arçibaldoviç***: "Griboyedov Evi" adlı restoranın müdürü.

• ***Frida***: Baloda Margarita'dan bağışlanmak için aracı olmasını talep eden kadın.

• ***Baron Maygel***: Gösteri komisyonu çalışanı.

• ***Abaddon***: Baloda Woland'a yardım eden karakter.

• ***Annuşka***: 48 nolu dairenin alt katında oturan ve Berlioz'un komşusu olan kadın.

"... peki kimsin o zaman?
– İlelebet şer isteyen
ve ilelebet hayır işleyen
o gücün parçasıyım ben."

Goethe. *Faust*.

BİRİNCİ KISIM

1. Bölüm

Tanımadığınız Kimselerle Asla Konuşmayın

Sıcak bir bahar günü güneşin batma vaktine yakın iki yurttaş belirdi Patriarşiye Prudı'da.* İlki kırklı yaşlarda, kül rengi yazlık takım giymiş, kısa boylu, koyu renk saçlı, iyi beslenmiş bir keldi ve tepeden büktüğü, şık, düzgün bir şapka taşıyordu elinde. Özenle tıraş edilmiş yüzünü olağanüstü büyüklükte siyah kemik çerçeveli bir gözlük süslüyordu. İkinci yurttaş ise enseye doğru itilmiş damalı kep, kovboy gömleği, ütüsüz beyaz pantolon ve siyah yazlık ayakkabı giyen, geniş omuzlu, kızıla çalan kabarık saçlı genç bir adamdı.

Yurttaşların ilki Mihail Aleksandroviç Berlioz'dan başkası değildi: Kalın bir sanat dergisinin yayın yönetmeni ve kısaca Massolit olarak bilinen Moskova'nın en büyük edebiyat birliklerinden birinin başkanı. Genç yol arkadaşı ise Bezdomnıy takma ismiyle yazan şair İvan Nikolayeviç Ponıryof.

---

* Patrik Göletleri. Moskova'nın en ünlü gölet-parklarından biri. Romanın yazıldığı yıllarda adının Komünist Partisi çocuk örgütlenmesi onuruna Piyoner Göletleri olarak değiştirilmesine rağmen yazar eski adlandırmayı kullanıyor. (ç.n.)

Hafif yeşillenmiş ıhlamurların gölgesine girince yazarlar hemen üstünde "Bira ve meşrubat" yazılı, alacalı bulacalı boyanmış büfeye atıldılar.

Evet, bu korkunç mayıs akşamının ilk acayipliğini belirtmek gerek. Sadece büfenin önünde değil, Malaya Bronnaya Sokağı'na paralel ağaçlı yolun tamamında da bir kişi bile yoktu. Anlaşılan nefes almaya bile takatin olmadığı, güneşin Moskova'yı kor haline getirip kuru sisin içinde Sadovoye Koltso'nun ardında bir yere devrildiği o saatte kimse ıhlamurların altına gelmemiş, kimse banka oturmamıştı. Ağaçlı yol bomboştu.

– Narzan versenize, –diye rica etti Berlioz.

– Narzan yok, –dedi büfedeki kadın, alınmıştı nedense.

– Bira var mı? –diyerek boğuk sesle sordu Bezdomnıy.

– Akşama doğru getirecekler birayı, –diye yanıtladı kadın.

– Ne var peki? –diye sordu Berlioz.

– Kayısı suyu, ama ılık, –dedi kadın.

– İyi, verin, verin, verin!..

Sarı renkli bol bir köpük çıkıyordu kayısıdan. Hava birden berber dükkânı gibi koktu. Kana kana içen edebiyatçıları anında hıçkırık tuttu. Hesabı ödediler ve yüzlerini gölete, sırtlarını Bronnaya'ya vererek banka oturdular.

Tam bu sırada, yalnızca Berlioz'u etkileyen ikinci acayiplik gerçekleşti. Birden hıçkırığı kesildi, kalbi tık ederek bir anlığına bir yerlere yuvarlandı, ardından geri döndü, ama içine oturmuş kör bir iğneyle. Dahası, temelsiz ama öylesine kuvvetli bir korku sarmıştı ki Berlioz'u, hemen o anda arkasına bile bakmadan Patriarşiye'den kaçmak istedi. Berlioz kendisini korkutanın ne olduğunu anlamadan kederle arkasına baktı. Benzi atmıştı, mendiliyle alnını sildi, "Neyim var? Hiç olmamıştı bu... kalbim tekliyor... çok yoruldum. 'Şeytan alsın her şeyi' deyip Kislovodsk'un* yolunu tutmanın vakti geldi galiba..."

---

* Meşhur kaplıca şehri. Dönemin ayrıcalık göstergelerinden. (ç.n.)

Tam bu anda boğucu hava karşısında katılaştı ve şerit şerit dokunup son derece tuhaf görünüşlü saydam bir yurttaş meydana getirdi. Küçük kafada minik jokey şapkası, yine havadan mamul, üstüne kısa gelen ekose ceketçik... yurttaşın boyu bir sajen* ama omuzları dar, olağanüstü zayıf, yüzü de, dikkatinizi çekerim, alaycı.

Hayatının şekillenişi itibarıyla Berlioz sıra dışı olgulara alışkın değildi. Benzi daha da soldu ve gözleri fal taşı gibi açıldı, ne yapacağını bilmez bir halde "Olamaz!.." diye düşündü.

Ama ne yazık ki olmuştu. Karşıdan bakınca arkası görünen uzun yurttaş yerle temas etmeksizin karşısında bir sağa bir sola sallanıyordu.

Bunun üzerine dehşete düşen Berlioz gözlerini yumdu. Tekrar açtığında ise gördü ki, her şey sona ermiş, hayal dağılmış, ekoseli kaybolmuş, aynı anda kör iğne de yüreğinden fırlayıp çıkmıştı.

– Hay şeytan! –diye haykırdı yayın yönetmeni.– Ne oldu, biliyor musun, İvan, az önce neredeyse sıcak çarpıyordu beni! Halüsinasyona benzer bir şey gördüm hatta, –gülümsemeye çalıştı ama endişe hâlâ gözlerinde dans ediyor ve elleri titriyordu.

Fakat yavaş yavaş sakinleşti, mendiliyle yüzünü yelledi ve gayet dinç bir sesle:

– Evet, efendim, nerede kalmıştık... –diyerek kayısının böldüğü konuşmayı yeniden başlattı.

Sonradan öğrenildiği üzere, konuşma İsa Mesih hakkındaydı. Mesele de şuydu: Yayın yönetmeni derginin bir sonraki sayısı için şaire din karşıtı büyük bir poema sipariş etmişti. İvan Nikolayeviç poemayı yazmıştı, üstelik son derece kısa sürede, ama ne yazık ki ortaya çıkan iş yayın yönetmenini hiç tatmin etmemişti. Bezdomnıy poemasının başkişisini, yani İsa'yı, epey karanlık tonlarda tasvir etmişti etmesine

---

* 1924'te kullanımdan kaldırılan, 2,16 metreye denk Rus uzunluk ölçüsü. (ç.n.)

ama yayın yönetmenine göre hepsi baştan yazılmalıydı. İşte şimdi de yayın yönetmeni şaire İsa hakkında bir nevi ders veriyordu, niyeti bu şekilde şairin temel yanlışının altını çizmekti. İvan Nikolayeviç'i yarı yolda bırakanın ne olduğunu, –yeteneğinin tasvir kuvveti mi, yoksa üzerine eğildiği meseleye tümden yabancı oluşu mu–, tam olarak söylemek zordu ama onun çizdiği, nasıl derler, bir zamanlar hakikaten yaşamış kanlı canlı bir İsa olmuştu, gerçi yine de baştan aşağı olumsuz özelliklerle donatılmış bir İsa'ydı. Berlioz'un şaire ispatlamak istediği ise şuydu: Mesele İsa'nın kötü ya da iyi olması değil, dünyada İsa diye birinin hiç yaşamamış olması, hakkındaki bütün hikâyelerin basit uydurmalardan, alelade bir efsaneden ibaret olmasıydı.

Yayın yönetmeninin çok okumuş bir insan olmasının yanı sıra, konuşması boyunca, parlak bir eğitim almış olan ve İsa'nın varlığına dair tek kelime bile etmeyen Josephus ve pek meşhur İskenderiyeli Filon gibi antikçağ tarihçilerinden ustalıkla örnekler verdiğini not etmekte fayda var. Mihail Aleksandroviç derin bilgisini açığa vurarak Tacitus'un meşhur *Yıllıklar*'ının on beşinci kitap, 44. bölümünde İsa'nın idamından söz edilen o yerin daha ileri bir tarihte yapılan sahte bir ilaveden başka bir şey olmadığını da şaire açıklamayı ihmal etmedi.

Yayın yönetmeninin söylediği her şeyi ilk kez işitmekte olan şair, enerjik, yeşil gözlerini Mihail Aleksandroviç'e dikmiş dikkatle dinliyor ve sadece ara sıra kayısı suyuna fısır fısır küfrederek hıçkırıyordu.

– Doğuda tek bir din yoktur ki, –diyordu Berlioz,– içinde dünyaya Tanrı getirmiş günahsız bakire olmasın. Hıristiyanlar da yeni bir şey uydurma zahmetine girmeden tıpkı bu şekilde yarattılar İsalarını, ki kendisi aslında hiç var olmamıştır. Asıl vurguyu işte buna yapmak gerek...

Berlioz'un pes tenoru ıssız ağaçlı yolda yayıldıkça yayılıyordu. Mihail Aleksandroviç boynunu kırmayı göze alma-

dan ancak son derece eğitimli bir insanın dalabileceği cengellere daldıkça şair Mısır'ın iyilik getiren tanrısı, Gök ve Yer'in oğlu Osiris, Fenike tanrısı Tammuz, Marduk ve hatta nispeten daha az bilinen, bir zamanlar Meksika'da Azteklerin pek hürmet ettiği hiddetli tanrı Vitzliputzli hakkında her seferinde daha ilginç ve daha faydalı şeyler öğreniyordu.

Ve işte tam da Mihail Aleksandroviç'in şaire Azteklerin hamurdan Vitzliputzli'nin heykelciğini şekillendirdiklerini anlattığı sırada ağaçlı yolda ilk insan göründü.

Sonradan, açıkçası iş işten geçtiğinde, farklı kurumlar bu insanın eşkâlini içeren raporlar hazırladılar. Bu raporlar yan yana getirilip kıyaslandığında hayrete düşmemek imkânsız. Şöyle ki, bunların ilkinde "şahıs kısa boylu, altın dişli, sağ ayağı topallıyor" denirken, ikincisinde "uzun boylu, diş kaplamaları platin, sol ayağı topallıyor" denmekte. Üçüncü rapor ise lafı uzatmadan kişinin belirgin bir özelliği olmadığını bildiriyor.

Bu raporların işe yaramaz olduğunu itiraf etmek gerek.

Öncelikle: Eşkâli bildirilenin hiçbir ayağı topallamıyordu ve ne kısa boyluydu, ne de iri cüsseli, sadece uzundu. Dişlerine gelince, sol tarafta platin, sağ tarafta ise altın kaplamalar mevcuttu. Pahalı, kül rengi bir takım ve takımla aynı renkte ithal ayakkabılar giymişti. Kül rengi beresini gösterişle kulağına yatırmıştı, koltuğunun altında kaniş kafası biçiminde siyah başı olan bir asa taşıyordu. Görünüş itibarıyla kırkın üzerinde. Ağzı hafif eğri. Sinekkaydı tıraşlı. Esmer. Sağ gözü siyah, sol gözü nedense yeşil. Kaşları kara ama biri diğerinden yukarıda. Özetle, tipik bir yabancı.

Yayın yönetmeni ve şairin yerleştiği bankın yanından geçerken yabancı göz ucuyla baktı onlara, durdu ve birden ahbapların iki adım ötesindeki komşu banka kuruldu.

"Alman," –diye düşündü Berlioz.

"İngiliz," –diye düşündü Bezdomnıy,– "bak hele, şu sıcakta eldiven giymiş bir de."

Yabancı ise göleti kare şeklinde çevreleyen yüksek binaları seyrediyordu. Bu yeri ilk kez gördüğü ve çok ilginç bulduğu belliydi.

Işık huzmeleri halinde dağılıp Mihail Aleksandroviç'ten ebediyen uzaklaşan güneşin göz kamaştırarak camlarından yansıdığı üst katlara dikti bakışlarını, sonra camların akşamüzerine has bir biçimde kararmaya yüz tuttuğu aşağılara çevirdi, bir şeylere tebessüm etti hor görür gibi, gözlerini kıstı, ellerini asanın başına, çenesini de ellerine dayadı.

– İvan, –dedi Berlioz,– misal sen Tanrı'nın oğlu İsa'nın doğumunu çok iyi ve hicivle betimlemişsin ama meselenin özü şu ki, İsa'dan önce doğmuş bir sürü tanrının oğlu var; örneğin, Fenikelilerin Adonis'i, Friglerin Attis'i, Perslerin Mitra'sı. Uzun lafın kısası, İsa da dahil, hiçbiri doğmadı, hiçbiri var olmadı. Doğum veya mesela müneccimlerin ziyareti yerine bu ziyaretle ilgili saçma söylentiler dolandığını betimlemen gerek. Ama senin hikâyenden İsa'nın gerçekten de doğduğu sonucu çıkıyor!..

Bu esnada Bezdomnıy kendisine eziyet eden hıçkırığı kesmek için nefesini tutmak suretiyle bir girişimde bulundu ama bunun neticesi daha yüksek sesle ve daha büyük eziyetle hıçkırmak oldu ve tam bu anda Berlioz da konuşmasına ara verdi çünkü yabancı aniden kalkarak yazarlara yönelmişti.

Berikiler şaşırarak baktılar.

– Affedin lütfen, –diyerek yabancı bir aksanla ama kelimeleri bozmadan söze girdi yaklaşan şahıs,– tanışmamış olmamıza rağmen cüret gösteriyorum... ama bilimsel sohbetinizin konusu o kadar ilginç ki...

Bu esnada kibarca beresini çıkardı, arkadaşlara da ayağa kalkıp selam durmaktan başka yapacak şey kalmadı.

"Yok, Fransız olsa gerek..." –diye düşündü Berlioz.

"Leh mi yoksa?" –diye düşündü Bezdomnıy.

İlave etmek gerek, ağzından çıkan ilk kelimelerden itibaren yabancı şairde menfur bir izlenim uyandırmış, Berli-

oz'unsa daha ziyade hoşuna gitmişti. Hoşuna gitti yerine... nasıl denir... ilgisini çekti mi demeli ya da.

– Oturmama müsaade eder misiniz? –diye kibarca rica etti yabancı ve ahbaplar gayriihtiyari iki yana kaydı. Yabancı maharetle oturdu aralarına ve hemen sohbete dahil oldu:

– Yanlış duymadıysam, İsa'nın hiç yaşamadığını buyurdunuz, öyle mi? –diye sordu yeşil sol gözünü Berlioz'a dikerek.

– Hayır, yanlış duymadınız, –diye yanıtladı Berlioz saygıyla,– söylediğim tam da buydu.

– Ah, ne enteresan! –dedi heyecanla yabancı.

"Hangi şeytan sardı bunu başımıza?" –diye düşünüp suratını astı Bezdomnıy.

– Peki siz de sohbet arkadaşınızla aynı fikirde misiniz? –diye sordu sağındaki Bezdomnıy'a dönen meçhul şahıs.

– Yüzde yüz! –diye tasdik etti ağdalı ifadeleri ve metaforları seven beriki.

– Hayret! –dedi heyecanla davetsiz sohbet arkadaşı ve her ne hikmetse hırsız gibi arkasını süzüp bas sesini alçaltarak şöyle dedi:– Israrımı bağışlayın ama anladığım kadarıyla sizler, her şey bir tarafa, Tanrı'ya da inanmıyorsunuz, doğru mu? –Gözlerine korku dolu bir ifade verip ekledi:– Yemin ederim, kimseye söylemem.

– Evet, Tanrı'ya inanmıyoruz, –diye yanıtladı inturistin* korkusu karşısında tebessüm eden Berlioz,– ama bu konuda rahatça konuşabiliriz, hiç sakınca yok.

Yabancı heyecanla banka yaslandı, üstüne küçük bir çığlık atıp merakla sordu:

– Ateist misiniz siz?!

– Evet, biz ateistiz, –diye gülümseyerek yanıtladı Berlioz; sinirlenen Bezdomnıy ise içinden "Ne askıntıymışsın be, ecnebi kerkenez!" dedi.

– Ah, harikulade! –diye bağırdı şaşırtıcı yabancı ve ede-

---

* "Yabancı turist" anlamında döneme özgü kısaltma. (ç.n.)

biyatçıların bir birine, bir ötekine bakarak başını çevirmeye başladı.

– Ülkemizde ateizm kimseyi şaşırtmaz, –şeklinde diplomatik ve kibar bir açıklamada bulundu Berlioz,– nüfusumuzun çoğunluğu uzun süre evvel bilinçli olarak bıraktı Tanrı masallarına inanmayı.

Yabancı bunun üzerine şöyle bir gösteri yaptı: Ayağa kalktı ve şaşkın yayın yönetmeninin elini sıktı:

– Size tüm kalbimle teşekkür etmeme izin verin!

– Niçin teşekkür ediyorsunuz ki? –diye sordu gözlerini kırpıştıran Bezdomnıy.

– Benim gibi bir gezgine olağanüstü ilginç gelen çok mühim malumat için, –parmağını manidar bir biçimde yukarı kaldırarak açıkladı yurtdışından gelen eksantrik.

Mühim malumat anlaşılan gerçekten de kuvvetli bir tesirde bulunmuştu gezginin üzerinde çünkü her pencerede bir ateist görmekten çekinirmiş gibi korkulu gözlerle binaları taramıştı.

"Hayır, İngiliz değil..." diye aklından geçirdi Berlioz; Bezdomnıy ise "Rusçayı nereden kapmış böyle?" diye düşünerek suratını astı yine.

– Ama sormadan edemeyeceğim, –endişeli bir tavırla bir süre düşündükten sonra yeniden konuşmaya başladı yurtdışından gelen misafir,– Tanrı'nın varlığının, herkesin bildiği üzere sayıları tamı tamına beş olan ispatları ne olacak peki?

– Ne yazık ki! –diye esefle yanıt verdi Berlioz.– Bu ispatların hiçbiri beş para etmez ve insanlık onları çoktan arşive kaldırmış durumda. Siz de takdir edersiniz ki, aklın sahasında Tanrı'nın varlığına dair herhangi bir ispat olamaz.

– Bravo! –diye bağırdı yabancı.– Bravo! Huzursuz ihtiyar Immanuel'in bu konudaki düşüncesini birebir tekrarladınız. Yalnız işin komik tarafı şu: O beş ispatın beşini de kesinkes yerle bir etmiş, ama ardından kendiyle dalga geçer gibi kendine ait altıncı ispatı oluşturmuştu!

– Kant'ın ispatı da, –ince bir gülümsemeyle itiraz etti eğitimli yayın yönetmeni,– ikna edici değil. Schiller boşuna dememiş, Kant'ın bu meseleye ilişkin akıl yürütmeleri ancak köleleri tatmin edebilir, Strauss ise sadece gülüp geçmiştir bu ispata.

Berlioz konuşurken de düşünüyordu: "Ama yine de kim bu? Ve nasıl oluyor da bu kadar iyi Rusça konuşabiliyor?"

– Kant dediğiniz herifi postalayacaksın üç yıl Solofki'ye*, görecek ispatı! –diye patladı ansızın İvan Nikolayeviç.

– İvan! –diye fısıldadı mahcup olan Berlioz.

Kant'ı Solofki'ye yollama teklifi yabancıyı şaşırtmakla kalmadı, epey de neşelendirdi.

– Doğru, doğru, –diye bağırdı ve Berlioz'a bakan yeşil sol gözü parıldadı,– hak ettiği yer tam orası! Kahvaltı ederken kendisine de söyledim: "Profesör, kusura bakmayın ama, eciş bücüş bir şey ürettiniz! Akıllıca belki, ama kesinlikle anlaşılmaz. Sizinle eğlenecekler!"

Berlioz'un gözleri fal taşı gibi açıldı. "Kahvaltı ederken... Kant'a?.. Ne saçmalıyor bu?"

– Ama, –diye devam etti yabancı memleketten gelen şahıs ve Berlioz'un şaşkınlığına aldırmadan şaire döndü,– onu Solofki'ye göndermek şu sebepten ötürü imkânsız ki, kendisi yüz yıldan uzun bir süredir Solofki'den çok daha ücra yerlerde bulunmakta ve onu oradan çıkarmak kesinlikle olanaksız, sizi temin ederim!

– Çok yazık öyleyse! –oldu kavgacı şairin cevabı.

– Bence de! –diye onayladı meçhul şahıs gözlerini ışıldatarak ve devam etti:– Ama beni rahatsız eden başka bir soru var: Madem Tanrı yok, insan hayatını ve genel olarak yeryüzündeki düzeni kim idare ediyor?

– İnsanın kendi idare ediyor, –dedi doğrusu pek de açık olmayan bu soruya sert bir yanıt vermek için atılan Bezdomnıy.

---

* Solovetski Adaları. 1920'lerde Sovyetler Birliği'nin en büyük ıslah ve çalışma kampının bulunduğu, Beyaz Deniz'deki ada topluluğu. (ç.n.)

– Affedin, –dedi yumuşak sesle meçhul şahıs,– idare etmek için makul bir süreyi kapsayan ayrıntılı bir plana sahip olmak gerek en azından. Sormama müsaade edin, gülünç denebilecek kadar kısa, mesela bin yıllık bir süre için bile herhangi bir plan meydana getirme olanağından yoksun olmak bir tarafa, yarın başına ne geleceğine dahi hükmedemeyen insan nasıl idare edebilir ki? Ve aslında, –tam bu esnada Berlioz'a döndü meçhul şahıs,– düşünsenize, hem kendinizi, hem de başkalarını idare ediyor, emirler veriyorsunuz diyelim, tam tadını aldınız ve birden... öhö... öhö... ciğerlerinizde sarkom çıkıyor... –Yabancı tam bu anda tatlı tatlı tebessüm etti, akciğer sarkomu düşüncesinden keyif almış gibi bir hali vardı,– evet, sarkom, –kedi gibi gözlerini kısarak tekrarladı yankılı kelimeyi,– ve işte bitti idareniz! Kendi kaderinizden başkası sizi ilgilendirmiyor artık. Yakınlarınız size yalan söylemeye başlıyor, sizse bir şeylerin ters gittiğini sezerek tıpçılara koşuyorsunuz, ardından şarlatanlara, bazen de falcılara. Birinci ve ikinci kadar üçüncünün de tümüyle anlamsız olduğunu kendiniz de anlıyorsunuz. Her şey faciayla sona eriyor: Daha dün bir şeyleri idare ettiğini düşünen insan kendini tahta sandığın içinde hareketsiz yatarken buluyor ve çevresindekiler yatan şahıstan artık hayır gelmeyeceğini bildiklerinden onu fırında yakıyor. Bazen daha kötüsü de oluyor: İnsan daha demin Kislovodsk'a gitmeye niyetlenmiş, –yabancı tam bu anda gözlerini kısarak baktı Berlioz'a,– ki gayet kolay olsa gerek, ama bunu dahi gerçekleştiremiyor çünkü nedendir bilinmez, birden kayıp tramvayın önüne düşüyor! Onu bu şekilde idare edenin kendisi olduğunu düşünmüyorsunuz ya? Tamamen başka biri tarafından idare edildiğini düşünmek daha doğru değil mi? –dedi ve acayip bir kahkahayla güldü yabancı.

Berlioz sarkom ve tramvayla ilgili nahoş hikâyeyi büyük bir dikkatle dinliyordu. Kaygı verici bazı düşünceler altında ezilmeye başladı. "Yabancı falan değil! Yabancı falan değil!"

–diye düşündü.– "Son derece tuhaf bir şahıs... Ama yine de, kim bu?"

– Sigara içmek istediğinizi görüyorum, –aniden Bezdomnıy'a döndü meçhul zat.– Hangisini tercih ediyorsunuz?

– Ne yani, çeşit çeşit mi sizdeki? –diye sordu şair asık suratla, sigarası bitmişti gerçekten de.

– Hangisini tercih ediyorsunuz? –diye tekrarladı meçhul şahıs.

– "Bizim Marka"yı, –dedi Bezdomnıy düşmanca.

Yabancı derhal cebinden sigara tabakasını çıkardı ve Bezdomnıy'a teklif etti:

– "Bizim Marka."

Sigara tabakasında tam da Bizim Marka'nın bulunması tabakanın kendisi kadar şaşırtmadı yayın yönetmeni ile şairi. Tabaka dev ölçülerde ve som altındandı. Açılınca kapakta mavili beyazlı bir ışıkla pırlanta bir üçgen parladı.

Edebiyatçıların zihninden farklı düşünceler geçti o anda. Berlioz: "Hayır, yabancı memleketten!" Bezdomnıy: "Şeytan görsün yüzünü! Bu ne?"

Şair ve tabakanın sahibi birer tane yaktı, sigara içmeyen Berlioz ise reddetti.

"Şöyle itiraz etmeli söylediklerine..." –diye karar verdi Berlioz.– "Evet, insanoğlu fani ama zaten kimse bunu inkâr etmiyor. Mesele şu ki..."

Ancak o bu sözleri telaffuz etmeye fırsat bulamadan yabancı konuştu:

– Evet, insanoğlu fani ama felaket burada bitmiyor. İşin kötüsü, bazen "aniden" fani, sır burada! Üstelik akşam ne yapacağını dahi söyleyemiyor.

"Konuyu ne kadar saçma yönden ele alıyor..." –diye düşündü Berlioz ve itiraz etti:– Ama bu abartmak olur. Akşam ne yapacağımı aşağı yukarı kestirebiliyorum. Tabii Bronnaya'da kafama tuğla düşerse...

– Tuğla dediğiniz katiyen kimsenin kafasına, –diyerek sö-

zünü kesti meçhul şahıs insanın içine işleyen bir sesle,– durduk yere düşmez. Sizin durumunuzda ise, temin ederim, hiç tehdit arz etmiyor. Sizi bekleyen ölüm başka.

– Tam olarak nasıl, biliyorsunuzdur belki? –diye tamamen doğal bir ironiyle sordu Berlioz, gerçekten saçma bir sohbetin içine çekilmişti.– Ve bana da söylersiniz?

– Hay hay, –dedi meçhul zat. Üstüne takım dikmek ister gibi gözden geçirdi Berlioz'u, ölçtü biçti, dişlerinin arasından bir şeyler mırıldadı:– Bir... iki... Merkür ikinci evde... Ay uzaklaştı... altı – bahtsızlık, akşam – yedi... –Yüksek sesle ve neşeyle açıkladı:– Kafanızı kesecekler!

Bezdomnıy vahşi bir öfkeyle belertti gözlerini utanma belirtisi göstermeyen meçhul şahsa, Berlioz ise yarım ağızla tebessüm edip sordu:

– Kim peki? Düşmanlar mı? İşgalciler mi?

– Hayır, –dedi muhatabı,– Rus kadını, bir komsomol.

– Hım... –dedi meçhul şahsın küçük şakasından rahatsız olan Berlioz,– kusura bakmayın ama hiç sanmıyorum.

– Siz de benim kusuruma bakmayın, –dedi yabancı,– ama öyle. Bu arada sormak istediğim bir şey var, bu akşam ne yapacaksınız, tabii mahzuru yoksa?

– Mahzuru yok. Şimdi Sadovaya'daki daireme uğrayacağım, sonra akşam onda Massolit'in oturumu var, ben de oturuma başkanlık edeceğim.

– Yok, mümkün değil, –kesinkes itiraz etti yabancı.

– Neden?

– Şundan, –diye yanıtladı yabancı, gözlerini kıstı ve akşam serinliğini hisseden kara kuşların sessiz sedasız çizgiler çektiği gökyüzüne baktı,– Annuşka ayçiçek yağını aldı bile, hatta almakla kalmadı, yere döktü. Yani oturum toplanmayacak.

O anda pek doğaldır ki ıhlamurların altına bir sessizlik çöktü.

– Affedersiniz ama, –diye konuştu duraklamanın ardın-

dan Berlioz manasız sözler eden yabancıya bakarak,– ayçiçek yağının konumuzla ne ilgisi var... Annuşka da kim ayrıca?

– Ayçiçek yağının ilgisi şu, –diyerek birden söze giren Bezdomnıy davetsiz sohbet arkadaşına savaş açmaya karar vermişe benziyordu,– ruh hastalıkları tedavi merkezinde bulunmuşluğunuz var mı, yurttaş?

– İvan! –diye sessizce haykırdı Mihail Aleksandroviç.

Ama yabancı azıcık bile gücenmedi ve neşeyle kahkaha attı.

– Bulundum, hem de kaç kere! –diye bağırdı gülerek ama gülmeyen gözünü de şairden ayırmadan.– Bulunmadığım yer yok ki! Ne yazık ki, profesöre şizofreninin ne olduğunu sorma fırsatı bulamadım. Siz sorarsınız artık, İvan Nikolayeviç!

– Adımı nereden biliyorsunuz?

– Yapmayın, İvan Nikolayeviç, sizi bilmeyen mi var? – Yabancı bu esnada cebinden *Literaturnaya Gazeta*'nın* dünkü sayısını çıkardı ve İvan Nikolayeviç hemen ilk sayfada kendi resmini, resmin altında da mısralarını gördü. Ama dün yüzünü güldüren şöhret ve popülerlik kanıtı bu kez şairi hiç mutlu etmedi.

– Affedersiniz, –dedi ve karardı yüzü,– bir dakika bekleyebilir misiniz? Arkadaşımla biraz konuşmak istiyorum.

– Ah tabii, memnuniyetle! –dedi heyecanla meçhul şahıs.– Burada, ıhlamurların altında oturmak öyle güzel ki. Yetişeceğim bir yer yok zaten.

– Ne diyeceğim, Mişa, –fısıldamaya başladı Berlioz'u kenara çekip şair,– inturist değil, casus bu adam. Geri dönen sığınmacı Ruslardan. Evrakını iste, kaçacak yoksa...

– Öyle mi dersin? –diye kaygıyla fısıldadı Berlioz, bir yandan da "Hakkı var!" diye düşündü.

---

* Edebiyat Gazetesi. 1932'den sonra ülkenin tek yazarlar birliğinin yayın organı. (ç.n.)

– Bana inan, –diye kulağına tısladı şair,– aptal numarası yapıyor, niyeti ağzımızdan laf almak. Nasıl Rusça konuştuğunu duyuyor musun? –Şair bir taraftan konuşuyor, bir taraftan da tüymesin diye yan gözle meçhul şahsı izliyordu.– Gidip tutalım, yoksa kaçacak...

Ve şair kolundan tutup banka çekti Berlioz'u.

Meçhul zat ise artık oturmuyor, ellerinde koyu kül rengi kaplı bir cüzdan, kaliteli kâğıttan şişkince bir zarf ve kartvizitle bankın yanında dikiliyordu.

– Beni affedin, tartışmanın ateşine kaptırıp kendimi tanıtmayı unuttum. Buyurun kartım, pasaportum ve konsültasyon için Moskova'ya geliş davetiyem, –dedi meçhul şahıs vakarla, bir yandan da delici bakışlarla iki edebiyatçıyı süzüyordu.

Berikiler utandı. "Hay şeytan, duymuş her şeyi..." diye düşündü Berlioz ve kibar bir jestle evrak takdimine gerek olmadığını işaret etti. Yabancı evrakını yayın yönetmeninin burnuna uzatırken şair kartın üzerinde yabancı harflerle basılmış profesör kelimesini ve soyadın ilk harfini görmeyi başardı: Çift V.

– Çok memnun oldum, –dedi yayın yönetmeni mahcubiyetle mırıldayıp, yabancı da evrakını cebine soktu.

İlişki böylelikle yeniden tesis edildi ve üçü birden tekrar banka oturdu.

– Danışman olarak mı davet edildiniz Moskova'ya, profesör? –diye sordu Berlioz.

– Evet, danışman olarak.

– Alman mısınız? –diye sordu Bezdomnıy.

– Ben mi? –diye yineledi soruyu profesör ve birden düşünceye daldı.– Evet, Almanım galiba.

– Rusçanız iyi bayağı, –tespitinde bulundu Bezdomnıy.

– Ah, aslına bakarsanız poliglotum ve çok fazla sayıda dil bilirim, –diye yanıt verdi profesör.

– Uzmanlığınız ne üzerine peki? –diye sordu Berlioz.

– Kara büyü uzmanıyım.

"Al işte!" –diye gümledi Mihail Aleksandroviç'in kafasında.

– Ve... ve bu alanda çalışmak için mi davet ettiler ülkemize? –diye sordu kekeleyerek.

– Evet, bunun için, –diye onayladı profesör ve izah etti:– Burada, devlet kütüphanesinde kara büyücü Aurillaclı Gerbert'e ait onuncu yüzyıldan kalma hakiki el yazmaları bulunmuş. Anlayacağınız, benden onları çözmem istendi. Dünyadaki yegâne uzman benim.

– Aa! Tarihçi misiniz yoksa? –dedi büyük bir rahatlama ve saygıyla Berlioz.

– Tarihçiyim, –diye tasdik etti bilim insanı ve ardından durup dururken ilave etti:– Bu akşam Patriarşiye'de çok ilginç bir tarih yazılacak!

Hem yayın yönetmeni, hem de şair yine alabildiğine şaşırdı, profesör ise ikisine birden "Yaklaşın!" manasında bir işaret yaptı, eğildiklerinde de fısıldadı:

– İsa'nın yaşadığından emin olabilirsiniz.

– Bakın, profesör, –dedi Berlioz zoraki bir gülümsemeyle,– büyük bilgi birikiminize saygı duyuyoruz ama bu meselede başka bir bakış açısına sahibiz.

– Başka bakış açısına gerek yok! –diye yanıtladı tuhaf profesör.– İsa yaşadı, o kadar.

– Ama en azından birtakım kanıtlar gerekmez mi... –diye başlamıştı Berlioz.

– Kanıt manıt gerekmez, –diye yanıtladı profesör ve alçak sesle konuşmaya başladı, nedendir bilinmez, artık aksanı tamamen kaybolmuştu,– her şey çok basit: Bahar ayı nisanın* on dördünde sabah erkenden kan kırmızısı astarlı beyaz pelerinin içinde süvarilere özgü yürüyüşüyle ayaklarını sürüye sürüye...

---

* Orijinal metinde de "nisan". Yahudi takviminin ilk ayı. (ç.n.)

2. Bölüm

Pontius Pilatus

Bahar ayı nisanın on dördünde sabah erkenden kan kırmızısı astarlı beyaz pelerinin içinde süvarilere özgü yürüyüşüyle ayaklarını sürüye sürüye Büyük Hirodes'in sarayının iki kanadı arasındaki kapalı kolonada çıktı Yahudiye Valisi Pontius Pilatus.

Vali dünyada her şeyden çok gülyağı kokusundan nefret ederdi ve şimdi her şey kötü bir güne işaret ediyordu çünkü bu koku şafak vaktinden beri peşindeydi. Gül kokusunu bahçedeki serviler ve hurmalar yayıyor, muhafız birliğinden yükselen deri donanım ve ter kokusuna kahrolası bir gül kokusu akımı karışıyor gibi geliyordu valiye. Sarayın arka tarafındaki, Yerşalaim'e valiyle birlikte gelen 12. Yıldırım Lejyonu'nun birinci kohortunun yerleştiği kanatlardan kolonada doğru bir koku yayılıyordu bahçenin üst kısmındaki boş alanı geçerek ve senturyalarda aşçıların yemek yapmaya başladığına işaret eden acımtırak kokuya yine o yağlı gül esansı karışıyordu. Ah, tanrılar, tanrılar, ne suç işledim de beni cezalandırıyorsunuz?

"Evet, şüphe yok! Bu o, alt edilemeyen korkunç hastalık yine: Başın yarısının ağrıdığı hemikranya.* Ne ilacı var, ne de kurtuluşu. Başımı kıpırdatmamaya çalışayım."

---

* Migren. (ç.n.)

Fıskiyenin önündeki mozaik zeminde bir koltuk hazırlanmıştı bile ve vali kimseye bakmadan üzerine oturup elini yana uzattı.

Sekreter saygıyla bir parşömen parçası koydu bu ele. Vali yüzünün hasta hasta ekşimesine engel olamayarak göz ucuyla üstünkörü baktı yazılana, parşömeni sekretere geri verdi ve güçlükle konuştu:

– Şüpheli Celile'den mi? Tetrarka gönderdiniz mi davayı?

– Evet, vali –dedi sekreter.

– Ne dedi peki?

– Davayla ilgili karar vermekten imtina etti ve Sanhedrin'in ölüm cezası hükmünü sizin onayınıza yönlendirdi, – diye açıkladı sekreter.

Yanağı seğriyen vali alçak sesle buyurdu:

– Sanığı getirin.

Ve derhal iki lejyoner bahçedeki boş alandan sütunların altındaki balkona yirmi yedi yaşında bir adamı getirip valinin koltuğunun karşısına dikti. Açık mavi, eski püskü bir kiton giyiyordu adam. Alnına küçük bir kemerle tutturulmuş beyaz bir kumaş parçası vardı başında, elleri ise arkadan bağlıydı. Sol gözünün altında büyük bir morluk vardı, ağzının köşesinde de kanı kurumuş bir sıyrık. Getirilen şahıs endişeyle karışık bir merakla bakıyordu valiye.

Beriki bir süre sustu, sonra alçak sesle Aramca sordu:

– Halkı Yerşalaim tapınağını yıkmaya kışkırtan sen misin?

Vali bu esnada taş gibi oturuyordu, kelimeleri telaffuz etmek için dudakları birazcık kıpırdıyordu sadece. Vali taş gibiydi çünkü cehennemi bir acıyla yanan başını hareket ettirmekten korkuyordu.

Elleri bağlı adam biraz öne çıkıp konuşmaya başladı:

– İyi yürekli insan! İnan bana...

Ama vali yine kıpırdamadan ve sesini biraz bile yükseltmeden hemen sözünü kesti:

– Bana mı diyorsun iyi yürekli insan diye? Yanlışın var. Yerşalaim'de herkes birbirinin kulağına azgın bir canavar olduğumu fısıldıyor ve kesinlikle doğru bu, –ve aynı tekdüzelikle ilave etti:– Senturyon Sıçankıran'ı gönderin bana.

Birinci senturyanın Sıçankıran lakaplı senturyonu Markus valinin karşısına dikildiğinde balkondaki herkes havanın karardığını zannetti.

Sıçankıran lejyondaki en uzun askerden bir baş daha uzundu ve öylesine geniş omuzluydu ki, henüz pek de yükselmemiş olan güneşi tamamen kapatmıştı.

Vali senturyona Latince hitap etti:

– Suçlu bana "iyi yürekli insan" diyor. Bir dakikalığına onu buradan götürün ve benimle nasıl konuşulması gerektiğini izah edin. Sakatlanmamasına dikkat edin ama.

Ve hareketsiz validen başka herkes, arkasından gelmesi gerektiğini işaret ederek tutukluya el eden Sıçankıran Markus'a eşlik etti bakışlarıyla.

Nerede meydana çıkarsa çıksın herkes bakışlarıyla Sıçankıran'a eşlik ederdi uzun boyu nedeniyle, onu ilk kez görenler ise ilaveten suratı darmadağın olduğu için yapardı aynı şeyi: Bir vakit bir Cermen gürzünün darbesiyle ezilmişti senturyonun burnu.

Markus'un ağır çizmeleri mozaikte gümlüyor, elleri bağlı şahıs sessizce arkasından yürüyordu, tam bir suskunluk çökmüştü kolonada, balkonun önündeki boş alanda güvercinlerin ötüşü işitiliyordu, bir de fıskiyedeki su manalı, hoş bir şarkı söylüyordu.

Vali kalkmak, şakağını suyun altına tutup öylece kalmak istiyordu. Ama bunun da fayda etmeyeceğini biliyordu.

Sıçankıran tutukluyu sütunların altından bahçeye çıkarırken bronz heykelin ayaklarının dibinde dikilen lejyonerin ellerinden kamçıyı aldı ve şöyle bir salladıktan sonra tutuklunun omuzlarına vurdu. Senturyonun hareketi üstünkörü ve hafifti ama elleri bağlı şahıs ayakları kesilmiş gibi anında

yere yıkıldı, nefesi kesildi, benzi attı ve gözlerindeki anlam kayboldu. Markus sol eliyle boş bir çuval gibi kolayca havaya kaldırdı düşeni, ayakları üzerine dikti ve burnundan konuşmaya başladı, Aramca telaffuzu kötüydü:

– Roma valisine hegemon de. Başka sözler söyleme. Karşısında uslu uslu dur. Beni anladın mı, yoksa vurayım mı sana?

Tutuklu sarsıldı ama kendine hâkim olmayı bildi, yüzünün rengi geri geldi, nefes alış verişi düzeldi ve hırıltıyla cevap verdi:

– Seni anladım. Beni dövme.

Bir dakika sonra tekrar valinin karşısındaydı.

Donuk, hasta bir ses işitildi:

– İsim?

– Benim mi? –dedi aceleyle tutuklu, doğru dürüst cevaplar vermeye, daha fazla öfke uyandırmamaya hazır olduğunu göstermek istiyordu tüm varlığıyla.

Vali hafifçe,

– Kendi adımı biliyorum. Olduğundan daha aptal görünmeye çalışma. Senin, –dedi.

– İeşua, –dedi ivedilikle tutuklu.

– Lakabın var mı?

– Ha-Notsri.

– Nerelisin?

– Gamala şehrinden, –diye yanıt verdi tutuklu başıyla uzakta bir yerde, sağ tarafta, yani kuzeyde Gamala şehrinin olduğunu işaret ederek.

– Hangi kandansın?

– Tam bilmiyorum, –diye canlılıkla yanıt verdi tutuklu,– anamı babamı hatırlamam. Bana söylenen, babamın Suriyeli olduğu...

– Sürekli yaşadığın yer neresi?

– Sabit bir yerim yok, –diye yanıtladı tutuklu çekingenlikle,– şehirden şehre seyahat ediyorum.

– Kısaca serseri diyebiliriz o zaman, –dedi vali ve sordu:– Yakının var mı?

– Kimse yok. Dünyada tek başımayım.

– Okuman yazman var mı?

– Var.

– Aramcadan başka dil biliyor musun?

– Biliyorum. Yunanca.

Şişmiş gözkapağı hafifçe yukarı kalktı, acının bakışını bulanıklaştırdığı göz tutukluya dikildi. Diğer göz kapalı kaldı.

Pilatus Yunanca konuştu:

– Tapınak binasını yıkmaya niyetlenip halkı da yardıma çağırdın demek, öyle mi?

Bunun üzerine tutuklu tekrar canlandı, gözlerindeki korku kayboldu ve o da Yunanca olarak şöyle dedi:

– İyi yürek... –ağzından az kalsın yanlış bir kelime çıkmak üzere olan tutuklunun gözlerinde bir dehşet ifadesi yanıp söndü tam bu sırada,– Hegemon, ben hayatımda hiçbir zaman tapınak binasını yıkmaya niyetlenmedim ve kimseyi de bu anlamsız eyleme katılması için kışkırtmadım.

Alçak bir masanın üzerine eğilmiş vaziyette ifadeyi kayıt altına alan sekreterin yüzünde bir şaşkınlık belirdi. Başını kaldırdı, sonra yine hemen parşömene eğildi.

– Bir sürü farklı insan bayram için şehre akın ediyor. Aralarında büyücüler, astrologlar, falcılar ve katiller de var, –tekdüzeydi valinin konuşması,– yalancılar da eksik olmuyor. Mesela sen bir yalancısın. Açık seçik yazılmış işte: Tapınağı yıkmaya kışkırtıyordu. İnsanların tanıklığı bu yönde.

– Bu iyi yürekli insanlar, –diye konuştu tutuklu ve aceleyle ekledi:– hegemon, –ve devam etti:– hiçbir şey öğrenmemişler ve söylediğim her şeyi birbirine karıştırmışlar. İşin doğrusu, bu karışıklığın çok uzun süre devam edeceğinden korkmaya başlıyorum. Ve söylediklerimi yanlış yazdığı için hepsi.

Bir sessizlik çöktü. Şimdi artık hasta gözlerin ikisi de tüm ağırlığıyla tutuklunun üzerindeydi.

– Tekrar ediyorum, ama son kez: Deli numarası yapmayı bırak, haydut, –dedi Pilatus yumuşak ve tekdüze bir sesle,– söylediklerin az yazılmış ama bu kadarı bile seni ipe götürmeye yeter.

– Yok, yok, hegemon, –ikna etmek için yanıp tutuşarak konuşuyordu tutuklu,– peşimden, hep peşimden geliyor elinde bir keçi parşömeniyle ve sürekli yazıyor. Bir keresinde göz attım parşömene ve dehşete düştüm. Orada yazanların hiçbirini kesinlikle söylemedim ben. Yalvardım ona, Tanrı aşkına, yak parşömenini dedim! Ama elimden çekip aldı ve kaçtı.

– Kimden söz ediyorsun? –iğrenir gibi sordu Pilatus ve eliyle şakağına dokundu.

– Matta Levi, –diye hevesle açıkladı tutuklu,– eskiden vergiciydi ve onunla ilk kez Beytfaci yolunda, incir bahçesinin köşe gibi çıktığı yerde karşılaştım ve sohbet ettim. Başlangıçta bana düşmanca davrandı, hatta hakaret etti, daha doğrusu "köpek" diyerek hakaret ettiğini düşündü, –tam bu anda tebessüm etti tutuklu,– bense şahsen bu kelimeye gücenecek kadar kötü bir taraf görmüyorum bu hayvanda...

Sekreter yazmayı bıraktı ve şaşkın bir bakış attı belli etmeden, ama tutukluya değil, valiye.

– ...Fakat beni dinledikten sonra yumuşamaya başladı, –diye devam etti İeşua,– sonunda parayı yola attı ve benimle birlikte seyahat edeceğini söyledi...

Pilatus sarı dişlerini göstererek tebessüm etti tek yanağıyla ve tüm gövdesiyle sekretere dönerek şöyle dedi:

– Ey, Yerşalaim! İnsan daha neler işitecek bu şehirde. Duyuyor musunuz, vergici parayı yola atmış!

Ne cevap vereceğini kestiremeyen sekreter Pilatus'un tebessümünü tekrarlamayı uygun buldu.

– O ise paranın artık kendisi için nefret edilecek bir şey

olduğunu söyledi, –diye açıkladı İeşua Matta Levi'nin tuhaf davranışını ve ilave etti:– O günden sonra benim yol arkadaşım oldu.

Vali dişlerini göstermeye devam ederek baktı tutukluya, ardından da uzaklara, aşağıda sağ tarafta uzanan hipodromun atlı heykellerinin üzerinde aralıksız yükselen güneşe. Birden bu acayip haydudu yalnızca iki kelime sarf ederek balkondan kovmanın daha kolay olacağını düşündü bıktırıcı bir acı içerisinde: "Asın şunu." Muhafız birliğini de kovmalı, kolonadın altından kaçıp saraya girmeli, odanın karartılmasını buyurmalı, kendini yatağa bırakmalı, soğuk su istemeli, sızlanan bir sesle köpek Banga'yı çağırmalı, ona hemikraniyadan yakınmalıydı. Ve zehir fikri birden tüm cazibesiyle yanıp söndü valinin hasta kafasında.

Donuk gözlerle tutukluya bakıyordu ve bir süre suskun kaldı, bir yandan da Yerşalaim'in merhametsiz sabah güneşinin altında neden karşısında dayaktan suratı dağılmış bir tutuklu durduğunu ve kimseye faydası olmayan başka hangi soruları sormak gerektiğini acı içerisinde hatırlamaya çalışıyordu.

– Matta Levi mi? –hırıltılı bir sesle sordu hasta ve gözlerini yumdu.

– Evet, Matta Levi, –kendisine eziyet eden tiz ses ulaştı kulaklarına.

– Peki pazaryerinde kalabalığa tapınakla ilgili ne anlattın?

Cevap veren ses sanki Pilatus'un şakağını deliyordu, çektiği acı tarifsizdi. Şöyle diyordu ses:

– Ben, hegemon, eski inancın tapınağının yıkılacağını ve hakikatin yeni tapınağının kurulacağını söyledim. Daha anlaşılır olması için böyle dedim.

– Ne olduğunu kendin de bilmediğin hakikatle ilgili konuşup neden halkın kafasını karıştırdın pazarda, serseri? Nedir hakikat?

Ve bu esnada vali "Ah, tanrılarım! Mahkemeyle alakasız şeyler soruyorum ona... Aklıma hükmedemiyorum artık..." diye aklından geçirdi. Ve yine o kara sıvılı kâsenin hayalini gördü. "Zehir yok mu, zehir!"

Ve yeniden duydu sesi:

– Hakikat öncelikle şu: Başın ağrıyor ve öyle kuvvetli ki bu ağrı, korkaklık ederek ölümü düşünüyorsun. Benimle konuşacak gücü kendinde bulmak bir yana, bana bakmaya dahi mecalin yok. Ve şimdi istemeden senin celladın oluyorum ve bu beni üzüyor. Doğru dürüst düşünemiyorsun bile, tek istediğin, köpeğinin, yani görünüşe göre bağlı olduğun tek varlığın yanına gelmesi. Ama çektiğin eziyet şimdi sona erecek, başının ağrısı geçecek.

Sekreter yuvalarından fırlayan gözlerle baktı tutukluya ve yazmakta olduğu kelimeyi yarım bıraktı.

Pilatus acılı gözlerini tutukluya kaldırdı ve güneşin hipodromun üstünde epey yükseldiğini, ışık huzmesinin kolonada sızdığını ve İeşua'nın yürümekten aşınmış sandallarına doğru süründüğünü, berikininse güneşten kaçınmaya çalıştığını gördü.

Bunun üzerine vali koltuktan kalktı, elleriyle başını tuttu ve sarıya çalan tıraşlı yüzünde bir dehşet ifadesi belirdi. Ama iradesiyle anında bastırdı bu ifadeyi ve yeniden koltuğa çöktü.

Tutuklu bu esnada konuşmasını sürdürüyor ama sekreter artık bir şey yazmıyor, sadece kaz gibi boynunu uzatmış tek bir kelimeyi bile kaçırmamaya çalışıyordu.

– İşte bitti, –dedi tutuklu iyilikle Pilatus'a bakarak,– ne kadar sevindiğimi anlatamam. Sana tavsiyem, hegemon, bir süreliğine sarayı bırak ve etrafta bir yürüyüşe çık, hiç değilse Zeytindağı'ndaki bahçelere git. Fırtına başlayacak, –tutuklu dönüp güneşe doğru kıstı gözlerini,– daha sonra, akşama doğru. Gezinti iyi gelebilir sana, ben de memnuniyetle eşlik ederim. Aklıma bazı yeni fikirler geldi, ilgini çekeceğini tah-

min ediyorum ve bunları seninle seve seve paylaşırım, çünkü çok akıllı bir insana benziyorsun.

Yüzü ölü gibi beyazlayan sekreter tomarı yere düşürdü.

– İşin kötüsü, –diye devam ediyordu kimsenin durdurmadığı elleri bağlı adam,– fazla içine kapalısın ve insanlara inancını tümden yitirmişsin. Sen de takdir edersin ki, köpekten başka kimseye bağlanmamak doğru değil. Kısıtlı bir hayatın var, hegemon, –bu esnada gülümseme cüretini gösterdi konuşan.

Sekreter şimdi tek bir şeyi düşünüyordu: Kulaklarına inanmalı mı, yoksa inanmamalı mıydı. Anlaşılan inanmalıydı. Çabuk parlayan bir insan olan valinin öfkesinin tutuklunun eşi benzeri görülmedik küstahlığı karşısında hangi acayip biçime bürüneceğini kestirmeye çalıştı bunun üzerine. Ve sekreter bunu kestiremedi, üstelik valiyi iyi tanımasına rağmen.

Tam bu sırada Latince konuşan valinin hırıltılı, çatlak sesi işitildi:

– Ellerini çözün.

Muhafız birliğindeki lejyonerlerden biri mızrağını yere vurup bir başkasına verdi ve yaklaşıp tutuklunun iplerini çözdü. Sekreter tomarı yerden kaldırdı, şimdilik hiçbir şey yazmamaya ve hiçbir şeye şaşırmamaya karar verdi.

– İtiraf et, –hafifçe sordu Pilatus Yunanca,– sen büyük bir hekim misin?

– Hayır, vali, hekim değilim, –diye yanıtladı tutuklu, bir yandan da ezilip şişen kırmızı ellerini ovuyordu keyifle.

Pilatus sertçe çattığı kaşlarının arasından gözleriyle tutukluyu deliyordu ve bu gözlerde artık donukluktan eser kalmamış, herkesin bildiği kıvılcımlar belirmişti.

– Sana sormadım, –dedi Pilatus,– Latince de biliyor musun?

– Evet, biliyorum, –diye yanıt verdi tutuklu.

Pilatus'un sararmış yanaklarına renk geldi ve Latince sordu:

– Köpeği çağırmak istediğimi nasıl bildin?

– Çok basit, –Latince yanıtladı tutuklu soruyu,– elinle havayı yokluyordun, –tutuklu Pilatus'un jestini tekrarladı,– okşamak ister gibiydin ve dudakların...

– Evet, –dedi Pilatus.

Bir süre sustular, ardından Pilatus Yunanca sordu:

– Hekim misin öyleyse?

– Yok, yok, –diye yanıtladı tutuklu hararetle,– inan bana, hekim değilim.

– Dediğin gibi olsun. Sır olarak saklamak istiyorsan sakla. Davayla doğrudan ilgisi yok. Tapınağı yıkmak... ya da yakmak, ya da başka bir yöntemle yok etmek için çağrıda bulunmadığını iddia ediyorsun, öyle mi?

– Ben, hegemon, bu gibi eylemler için kimseye çağrıda bulunmadım, tekrar söylüyorum. Akılsıza benzer bir halim mi var?

– Akılsıza benzemediğin kesin, –dedi alçak sesle vali ve ürkütücü bir tebessüm belirdi yüzünde,– öyleyse yemin et böyle bir şeyin olmadığına.

– Ne üstüne yemin etmemi istersin? –diye sordu elleri çözülen adam, iyiden iyiye canlanmıştı.

– Hiç değilse hayatın üstüne, –dedi vali,– hayatın üstüne etmen için tam zamanı çünkü pamuk ipliğine bağlı, haberin olsun!

– Pamuk ipliğine bağlayanın kendin olduğunu düşünmüyorsun ya, hegemon? –diye sordu tutuklu.– Öyleyse çok yanılıyorsun.

Pilatus ürperdi, sonra da dişlerinin arasından yanıt verdi:

– Ama koparan ben olabilirim o ipliği.

– Onda da yanılıyorsun, –aydınlık yüzüyle gülümseyerek itiraz etti tutuklu, bir yandan da eliyle güneşi engellemeye çalışıyordu,– takdir edersin ki, ipliği ancak bağlayan koparabilir, öyle değil mi?

– Anlaşıldı, –dedi Pilatus gülümseyerek,– Yerşalaim ser-

serilerinin peşinden ayrılmadığına şüphem kalmadı şimdi. Dilini kim bağlamış yerine bilmiyorum, ama iyi bağlamış. Söylesene bu arada, Yerşalaim'e Susa Kapısı'ndan eşek sırtında girdiğin, ayaktakımının da bir çeşit peygamber gibi selamlayarak sana eşlik ettiği doğru mu? –Vali bunu söylerken parşömen tomarını işaret etti.

Tutuklu valiye baktı şaşırmış gözlerle.

– Eşek meşek yok bende, hegemon, –dedi,– Yerşalaim'e Susa Kapısı'ndan girdiğim doğru ama yürüyerek, yanımda da sadece Matta Levi vardı ve kimse bana tezahürat etmedi çünkü o zaman Yerşalaim'de beni tanıyan kimse yoktu.

– Peki şu isimleri tanıyor musun, –diye devam etti Pilatus gözlerini tutukludan hiç ayırmadan,– Dismas diye biri, ya da Gestas ve bir de Var-ravvan?

– Bu iyi yürekli insanları tanımıyorum, –diye yanıtladı tutuklu.

– Sahi mi?

– Sahi.

– Peki bana açıklar mısın, neden sürekli "iyi yürekli insanlar" diyorsun? Herkesi böyle mi adlandırırsın?

– Herkesi, –diye yanıtladı tutuklu,– dünyada kötü yürekli insan yoktur.

– İlk kez işitiyorum bunu, –dedi Pilatus tebessümle,– belki de pek tanımıyorum hayatı! Bundan sonrasını yazmanıza gerek yok, –dedi sekretere dönüp, ki o da yazmıyordu zaten, ve tutukluya hitap etmeye devam etti:– Yunan kitaplarında mı okudun bunu?

– Yok, kendi aklımla vardım bu sonuca.

– Ve bunu vaaz ediyorsun?

– Evet.

– Peki, misal Senturyon Markus'u alalım, lakabı Sıçankıran, o da mı iyi yürekli?

– Evet, –dedi tutuklu,– mutsuz bir insan gerçi. İyi yürekli insanlar yüzünü darmadağın ettikten sonra gaddar ve katı

biri olmuş. Onu sakatlayanın kim olduğunu bilmek isterdim doğrusu.

– Ben söyleyeyim, –dedi Pilatus,– zira oradaydım. İyi yürekli insanlar köpeklerin ayıya çullandığı gibi çullandı üzerine. Cermenler boynuna, kollarına, bacaklarına yapıştı. Piyade maniplesi çembere alınmıştı ve eğer kumanda ettiğim süvari turması çemberi kanattan yarmayı başaramasaydı, filozof, Sıçankıran'la hiç konuşamayacaktın. İdistaviso Savaşı'nda oldu bu, Bakireler Vadisi'nde.

– Onunla konuşabilsem, –dedi birden tutuklu hayal kurar gibi,– çok değişeceğinden eminim.

– Bence, –dedi Pilatus,– subay ya da askerlerinden biriyle konuşmayı aklından geçirdiğini öğrense legatus pek mutlu olmazdı. Ama önemi yok. Herkes açısından ne mutlu ki, böyle bir şey olmayacak ve olmaması için çaba harcayacak ilk kişi de benim.

Bu esnada kolonada bir kırlangıç daldı süratle, altın tavanın altında daire çizdi, alçaldı, keskin kanadıyla nişteki bakır heykelin yüzüne çarpmaktan son anda kaçındı ve sütun başlığının arkasına saklandı. Belki de, oraya yuva yapmak gelmişti aklına.

Kırlangıcın uçuşu sırasında valinin aydınlık ve artık hafiflemiş kafasında bir formül şekillendi. Şöyleydi: Hegemon, Ha-Notsri lakaplı serseri filozof İeşua'nın davasını inceledi ve suç unsuru bulunmadığına karar verdi. Ayrıntıya inmek gerekirse, İeşua'nın eylemleriyle yakın zaman evvel Yerşalaim'de yaşanan karışıklık arasında en ufak bir bağ göremedi. Serseri filozof ruh hastalığından mustaripti. Bundan hareketle, vali Küçük Sanhedrin'in verdiği idam cezası kararını onaylamıyordu. Ancak Ha-Notsri'nin çılgın ve ütopik sözleri Yerşalaim'de huzursuzluklara sebep olabileceği için vali İeşua'yı Yerşalaim'den sürüyor ve Akdeniz kıyısındaki Straton'un Sezarya'sında, yani tam da valinin konağının bulunduğu yerde gözaltında tutulmasına karar veriyor.

Sekretere bunu dikte etmek kalıyordu geriye.

Kırlangıcın kanatları hegemonun tam tepesinde pır etti, kuş fıskiyenin çanağına doğru atıldı ve özgürlüğe uçtu. Vali gözlerini tutukluya kaldırdı ve hemen yanında bir toz sütununun kalktığını gördü.

– Bitti mi? –diye sordu Pilatus sekretere.

– Ne yazık ki, hayır, –şeklinde beklenmedik bir cevap verdi sekreter ve Pilatus'a bir parşömen parçası daha uzattı.

– Başka ne var? –diye sordu Pilatus ve suratı asıldı.

Uzatılanı okuduktan sonra yüzü iyice değişti. Kapkara bir kan mı hücum etti boynuyla yüzüne, yoksa başka bir şey mi oldu bilinmez, ama cildi sarılığını yitirip kahveye döndü, gözleri ise adeta içe çöktü.

Galiba yine de sebep şakaklarına dolarak vurmaya başlayan kandı. Yalnız valinin görme yetisine bir şey oldu. Sanki tutuklunun kafası süzülerek uzaklaşmış, yerine bir başkası gelmişti. Bu dazlak kafanın üstünde seyrek dişli altın bir taç oturuyordu. Deriyi yiyen, merhem sürülmüş yuvarlak bir yangı vardı alnında. Çökmüş, dişsiz bir ağız ve bu ağızdan sarkan kaprisli altdudak. Balkondaki gül rengi sütunlar ve uzakta, bahçenin ardında, aşağıda görünen Yerşalaim çatıları kaybolmuştu sanki, etrafındaki her şey Kapreya* bahçelerinin kesif yeşiline gömülmüştü. İşitme duygusuna da tuhaf bir şey olmuştu: Sanki uzakta bir yerde alçak sesle tehditkâr trompetler çalıyor ve kibirle kelimeleri uzatan ve burundan konuşan bir ses işitiliyordu açık seçik: "Majestelerine hakaret edenler hakkında kanun..."

Kısa, kopuk ve sıra dışı düşünceler akın etti. "Öldü!" Ardından: "Öldük!.." Ve bir de ölümsüzlüğe dair saçma bir düşünce, ama nedense katlanılmaz bir hüzün uyandırdı bu ölümsüzlük düşüncesi.

Pilatus gücünü topladı, hayali sureti kovdu, bakışlarını yeniden balkona çevirdi ve yeniden karşısında tutuklunun gözlerini gördü.

---

* Roma imparatoru Tiberius'un ikametgâhı. (ç.n.)

– Dinle, Ha-Notsri, –diye girdi söze vali, nedense bir acayipti İeşua'ya bakışı: Valinin yüzünde şimşekler çakıyordu ama gözleri endişeliydi,– Ulu Sezar hakkında bir şey söylemişliğin var mı? Cevap ver! Söyledin mi? Yoksa... söylemedin... mi? –Pilatus "söylemedin" kelimesini mahkemede olması gerekenden biraz daha uzun tuttu ve sanki aşılamak istediği bir fikir yolladı bakışlarıyla İeşua'ya.

– Doğruyu söylemek kolaydır, ayrıca insana keyif verir, –dedi tutuklu.

– Doğruyu söylemek, –sağır ve kızgın bir sesle yanıt verdi Pilatus,– sana keyif vermiş ya da vermemiş, beni ilgilendirmez. Yine de söylemen gerekecek. Ama konuşurken ağzından çıkan her kelimeyi iyi tart, kesin olmanın yanı sıra çok acı verecek bir ölüm istemiyorsan tabii.

Yahudiye valisine ne oldu bilinmez, ama güneş ışınlarına engel olmak istercesine elini kaldırıp, kalkan gibi tuttuğu bu elin arasından tutukluya imalı bir bakış atma cesaretini gösterdi.

– Söyle bakalım, –dedi,– Kiryatlı Yahuda'yı tanıyor musun ve Sezar'la ilgili ona ne dedin? Bir şey dediysen tabii.

– İşin aslı şu, –hevesle anlatmaya başladı tutuklu,– evvelsi akşam tapınağın yakınlarında genç bir adamla tanıştım, kendisini Kiryat şehrinden Yahuda diye tanıttı. Beni Aşağı Şehir'deki evine davet edip ağırladı bu...

– İyi yürekli insan mı? –diye sordu Pilatus ve şeytani bir ateş parladı gözlerinde.

– Çok iyi yürekli ve öğrenmeye meraklı bir insan, –diye onayladı tutuklu,– fikirlerime muazzam ilgi gösterdi, beni büyük bir sevinçle karşıladı...

– Sonra da kandilleri yaktı... –dedi dişlerinin arasından Pilatus tutuklunun tonlamasını taklit ederek, bu esnada gözleri parlıyordu.

– Evet, –dedi İeşua valinin bunu bilmesine biraz şaşırarak ve devam etti,– benden devlet iktidarı hakkında ne düşün-

düğümü söylememi istedi. Olağanüstü ilgisini çekiyordu bu mesele.

– Peki sen ne dedin? –diye sordu Pilatus.– Yoksa ne dediğimi unuttum mu diyeceksin? –Ancak Pilatus'un tonunda umutsuzluk vardı artık.

– Başka şeylerin yanı sıra dedim ki, –diye anlatmaya başladı tutuklu,– her türlü iktidar insanların üzerinde kurulmuş bir baskıdır ve öyle bir zaman gelecek ki, ne Sezar'ın iktidarı olacak ne de başka bir iktidar. İnsan hakikat ve adaletin krallığına geçecek ve burada hiçbir iktidara ihtiyaç duyulmayacak.

– Devam et!

– Hepsi bu kadar, –dedi tutuklu,– bunun üzerine içeri insanlar girdi, üzerime atıldılar ve beni hapishaneye götürdüler.

Sekreter tekini bile kaçırmamaya gayret ederek kelimeleri çabucak işliyordu parşömenin üzerine.

– İnsanlar için dünyada İmparator Tiberius'un iktidarından daha muazzam ve mükemmel bir iktidar yok, hiç olmadı ve olmayacak! –diye yükseldi Pilatus'un çatlak ve hasta sesi.

Vali sekretere ve muhafız birliğine nefretle bakıyordu nedense.

– Ve bu iktidar hakkında fikir yürütmek, deli suçlu, senin haddine değil, –tam bu esnada bağırdı Pilatus:– Muhafız birliği balkondan çıksın! –ve sekretere dönerek ilave etti:– Beni suçluyla baş başa bırakın, devlet işi söz konusu.

Muhafız birliği mızrakları kaldırıp demir çivili sandaletlerini uygun adım vura vura balkondan bahçeye çıktı, sekreter de birliği takip etti.

Bir süreliğine balkondaki sessizliği bozan tek şey fıskiyeden akan suyun şarkısı oldu. Borunun üstünde su tabağının nasıl şiştiğini, kenarlarının kırıldığını, suların düştüğünü görüyordu Pilatus.

İlk konuşan tutuklu oldu.

– Şu Kiryatlı delikanlıyla konuştuğum için kötü bir şey olduğunu görüyorum. İçimde öyle bir his var ki, hegemon, delikanlının başına bir iş gelecek, çok üzülüyorum onun için.

– Bana sorarsan, –tuhaf bir gülümsemeyle yanıt verdi vali,– Kiryatlı Yahuda'dan daha fazla üzülmen gereken biri var bu dünyada, ki onun başına gelecekler Yahuda'nın başına geleceklerden çok daha kötü! Soğuk ve tereddütsüz cellat Markus Sıçankıran, sonra vaazların yüzünden, gördüğüm kadarıyla, –İeşua'nın darmadağın yüzünü işaret etti,– seni döven insanlar, taraftarlarıyla birlikte dört askeri öldüren Dismas ve Gestas ve nihayet pis hain Yahuda, bunların hepsi iyi yürekli insanlardır diyorsun, öyle mi?

– Evet, –dedi tutuklu.

– Ve hakikatin krallığı gelecek?

– Gelecek, hegemon, –dedi İeşua kendinden emin.

– Asla gelmeyecek! –diye öyle korkunç bir sesle bağırdı ki Pilatus, İeşua irkilip geri çekildi. Uzun yıllar önce Pilatus Bakireler Vadisi'nde atlılarına işte böyle bağırıyordu: "Doğra hepsini! Doğra hepsini! Koca yiğit Sıçankıran'ı yakaladılar!" Komut vermekten çatlayan sesini iyice yükseltti, bahçedekilerin de duyması için bağırıyordu:– Suçlu! Suçlu! Suçlu!

Ardından sesini alçaltıp sordu:

– İeşua Ha-Notsri, inandığın tanrılar var mı?

– Tanrı tektir, –diye yanıt verdi İeşua,– ona inanıyorum.

– Öyleyse dua et ona! Daha sıkı dua et! Gerçi, –tam bu anda sesi kısıldı Pilatus'un– artık faydasız. Karın yok mu? –Nedense hüzünle sordu Pilatus, kendine ne olduğunu anlamıyordu.

– Hayır, yalnızım.

– Nefret edilesi bir şehir, –diye birden mırıldadı vali nedense ve üşümüş gibi omuzları titredi, sonra da ellerini birbirine sürttü yıkar gibi,– Seni Kiryatlı Yahuda'yla buluşmadan

önce kesseler, inan, daha iyiydi.

– Beni bıraksan daha iyi, değil mi, hegemon? –ansızın rica etti tutuklu, sesi endişeli çıkmaya başlamıştı,– görüyorum ki, beni öldürmek istiyorlar.

Nöbet geçirir gibi çarpıldı Pilatus'un yüzü, kan çanağına dönmüş hasta gözlerini İeşua'ya çevirip konuştu:

– Ey bahtsız, Roma valisinin senin söylediklerini söyleyen birini serbest bırakacağını mı sanıyorsun? Ah, tanrılar, tanrılar! Yoksa yerini almaya hazır olduğumu mu düşünüyorsun? Fikirlerini paylaşmıyorum! Beni iyi dinle: Eğer şu dakikadan itibaren ağzından tek bir kelime dahi çıkarsa, biriyle konuşmaya kalkarsan, sakın benden. Tekrar ediyorum: sakın.

– Hegemon...

– Kes! –diye bağırdı Pilatus ve balkona geri dönen kırlangıca eşlik etti delirmiş gözlerle.– Buraya! –diye bağırdı Pilatus.

Sekreter ve muhafız birliği yerlerine dönünce Pilatus, suçlu İeşua Ha-Notsri'yle ilgili Küçük Sanhedrin oturumunda alınan ölüm cezası kararını onayladığını ilan etti, sekreter de Pilatus'un söylediklerini yazıya döktü.

Bir dakika sonra Markus Sıçankıran valinin karşısında dikiliyordu. Vali ona suçluyu gizli servisin başına teslim etmesini, bu esnada İeşua Ha-Notsri'nin diğer hükümlülerden ayrı tutulması ve ayrıca gizli servis ekibine İeşua'yla konuşulmasını ya da sorularına cevap verilmesini yasakladığı, yoksa kendilerini ağır bir cezanın beklediği yönündeki buyruğunu iletmesini emretti.

Markus'un bir işaretiyle muhafız birliği İeşua'nın etrafını sardı ve onu balkondan çıkardı.

Ardından valinin karşısına açık renk sakallı, yakışıklı bir adam dikildi; başında ibiği kartal tüyleriyle süslenmiş bir miğfer, göğsünde ışıl ışıl parlayan altın aslan yüzleri, kılıç kemerinde yine altın rozetler, ayağında ipleri dizlerine kadar çıkan üç tabanlı pabuç, üzerinde de sol omza atılmış kan

rengi pelerin vardı. Lejyona kumanda eden legatustu bu.

Vali ona Sebastia kohortunun şimdi nerede olduğunu sordu. Legatus Sebastialıların suçlularla ilgili hükmün halka açıklanacağı yerde, yani hipodromun önündeki meydanda zincir oluşturduğunu bildirdi.

Bunun üzerine vali legatusa Roma kohortundan iki senturya ayırmasını emretti. Bunlardan biri Çıplak Tepe'ye doğru yola çıkıldığında Markus Sıçankıran'ın komutasında suçluları, idam için gerekli teçhizatı taşıyan arabaları ve cellatları götürecek, tepeye varıldığında ise üst zincire dahil olacaktı. Diğer kohort ise derhal Çıplak Tepe'ye gönderilecek ve zaman kaybetmeden bir zincir oluşturmaya koyulacaktı. Bu amaçla, yani tepenin korunması için vali legatustan yardımcı bir süvari alayı göndermesini istedi: Suriye alasını.

Legatus balkondan ayrılınca vali sekretere Sanhedrin'in başkanını, iki üyesini ve Yerşalaim tapınağı başmuhafızını saraya davet etmesini emretti, ancak tüm bu insanlarla görüşmeden önce başkanla baş başa konuşmak istediğini, her şeyin buna göre ayarlanmasını ilave etmeyi de unutmadı.

Valinin emirleri süratle ve eksiksiz yerine getirildi. Vali, Sanhedrin başkanlığı görevini yürüten Yahudiye baş koheni İosif Kaifa ile bahçenin üst terasında, merdivenleri bekleyen iki beyaz mermer aslanın önünde bir araya geldiğinde, Yerşalaim'i bugünlerde sıra dışı bir öfkeyle yakan güneş en yüksek noktaya çıkmamıştı henüz.

Bahçe sessizdi. Ama kolonadın altından, fil ayaklı koca palmiyelerin bulunduğu bahçenin güneş ışınlarıyla yıkanan üst meydanına çıkınca (bu meydandan itibaren önünde nefret ettiği Yerşalaim, asma köprüleri, kaleleri ve en önemlisi çatı yerine altın ejderha puluyla kaplı, tasvir edilemez mermer kütlesi, yani Yerşalaim Tapınağı uzanıyordu), valinin keskin kulağı uzakta, aşağıda, saray bahçesinin alt teraslarını şehir meydanından ayıran taş duvarın olduğu yerde pes bir mırıltı yakaladı, mırıltının üzerinde inleme mi, yoksa çığlık

mı olduğu belirsiz zayıf ve ince sesler yükseliyordu zaman zaman.

Son günlerde yaşanan karışıklıkların tedirgin ettiği Yerşalaim sakinlerinden oluşan muazzam bir kalabalığın çoktan meydanda toplandığını ve bu kalabalığın sabırsızlık içinde kararın açıklanmasını beklediğini ve kalabalığın içinde telaşlı su satıcılarının bağırdığını anladı vali.

Vali acımasız sıcaktan saklanmak için baş koheni balkona davet etti önce ama Kaifa kibarca özür diledi ve bayram arifesinde bunu yapmasının imkânsız olduğunu söyledi. Pilatus kapüşonunu hafif kelleşmeye başlayan kafasına geçirdi ve konuşmaya başladı. Konuşma Yunanca yapılıyordu.

Pilatus İeşua Ha-Notsri'nin davasını incelediğini ve ölüm cezasını onayladığını söyledi.

Böylece bugün infaz edilecek idam cezasına çarptırılan üç haydut mahkûm vardı: Dismas, Gestas, Var-ravvan ve bundan başka bir de İeşua Ha-Notsri. İlk ikisi halkı Sezar'a isyan etmeye teşvik etmek aptallığında bulunmuş ve Roma iktidarıyla çarpışırken ele geçirilmişti, onlara verilen hüküm valinin üzerineydi, bu nedenle durumları bu konuşmanın konusu olamazdı. Diğer ikisi ise, yani Var-ravvan ve Ha-Notsri yerel yönetim tarafından yakalanmış ve Sanhedrin tarafından yargılanmıştı. Yasaya göre, geleneğe göre, bu iki suçludan birini yaklaşmakta olan büyük Paskalya bayramı onuruna serbest bırakmak gerekiyordu.

Ve vali bilmek istiyordu, Sanhedrin bu iki suçludan hangisini bırakmak niyetindeydi: Var-ravvan'ı mı, Ha-Notsri'yi mi? Kaifa soruyu anladığını göstermek için başını eğdi ve cevap verdi:

– Sanhedrin Var-ravvan'ın serbest bırakılmasını rica ediyor.

Baş kohenin tam da bu yanıtı vereceğini iyi bilmesine rağmen valinin sormasının sebebi cevabın kendisini şaşırttığını göstermek istemesiydi.

Pilatus büyük bir maharetle yaptı bunu. Tepeden bakan yüzündeki kaşlar yukarı kalktı, vali hayretle dosdoğru baş kohenin gözlerine baktı.

– Bu cevabın beni şaşırttığını itiraf etmem gerek, –dedi yumuşak bir tonda vali– bir yanlış anlama olmasından korkuyorum.

Pilatus izah etti. Roma iktidarı hiçbir şekilde yerel ruhani iktidarın haklarına kastetmiyor, baş kohen de bunu iyi bilir, ama mevcut durumda apaçık bir yanlışlık söz konusu. Ve Roma iktidarı bu yanlışın düzeltilmesiyle elbette ilgilenir.

Mesele de şudur: Var-ravvan'ın ve Ha-Notsri'nin suçları ağırlık bakımından kesinlikle kıyas edilemez. Apaçık deli olan ikincisi Yerşalaim'de ve bazı başka yerlerde halkın kafasını karıştıran abuk sabuk konuşmalar yaptığı için suçlu iken ilkinin kabahati çok daha ağır. Dahası, doğrudan isyan çağrısı yapma cüretinde bulunmuş, hatta kendisini yakalamaya gelen muhafızlardan birini öldürmüş. Var-ravvan Ha-Notsri'ye göre kıyas kabul etmeyecek kadar daha tehlikeli.

Tüm bunlardan hareketle vali baş kohenden kararı gözden geçirmesini ve iki suçludan daha az zararlı olanın bırakılmasını istiyor ki bu kişi de hiç şüphesiz Ha-Notsri'dir. Evet?

Kaifa hafif ama kararlı bir sesle konuştu: Sanhedrin davayı dikkatle ele almıştır ve Var-ravvan'ı serbest bırakmak niyetinde olduğunu ikinci kez bildirir.

– Nasıl yani? Benim ricama rağmen mi? Roma iktidarının resmi temsilcisinin ricasından sonra bile mi? Baş kohen, üçüncü kez bildir istersen.

– Üçüncü kez bildiririm ki, Var-ravvan'ı serbest bırakıyoruz, –dedi hafif sesle Kaifa.

Her şey bitmişti, bundan sonra konuşacak şey kalmamıştı. Ha-Notsri sonsuza dek kaybolmak üzereydi, artık valinin korkunç ve merhametsiz acılarını dindirecek kimse kalmıyordu. Ölümden başka çare yoktu acılarına. Ama şimdi Pi-

latus'u sarsan bu fikir değildi. Balkonda beliren o anlaşılmaz hüzün tüm varlığına nüfuz etti. Hemen kendine açıklamaya çalıştı bu hüznü ve açıklama tuhaftı: Vali belli belirsiz hükümlüyle konuşmasını tamamlamadığını, söyleyeceklerini sonuna kadar dinlemediğini hissediyordu.

Pilatus bu düşünceyi kovaladı, düşünce de geldiği gibi yine bir anda uçtu. Düşünce uçmuş ancak hüzün açıklanmadan kalmıştı, zira yıldırım gibi çakan ve anında sönen kısacık başka bir düşünce de onu açıklayamıyordu: "Ölümsüzlük... ölümsüzlük geldi..." Kimin ölümsüzlüğü geldi? Vali anlamadı bunu ama bu esrarengiz ölümsüzlük düşüncesi cayır cayır yanan güneşe rağmen ürpertti onu.

– Peki, –dedi Pilatus,– öyle olsun.

Sonra arkasına baktı, görünen dünyanın üzerinde gezdirdi gözlerini ve yaşanan değişime şaşırdı. Güllerin ağırlaştırdığı çalı kaybolmuştu, üst terası çevreleyen serviler kaybolmuştu; nar ağacı, yeşillik içindeki beyaz heykel ve yeşilliklerin kendisi de. Tüm bunların yerine kan kırmızısı bir yoğunluk gelmişti, yoğunluğun içinde yosunlar salınmaya başladı ve bir yerlere hareket etti, onlarla birlikte Pilatus da hareket etti. Şimdi boğarak ve yakarak bir yerlere götürüyordu onu en korkunç öfke, çaresizlikten ileri gelen öfke.

– Daralıyorum, –diyebildi Pilatus,– daralıyorum!

Soğuk, nemli eliyle pelerinin tokasını kopardı yakasından, toka kumun üzerine düştü.

– Bugün hava ağır, bir yerlerde fırtına var, –oldu buna cevabı Kaifa'nın, gözlerini valinin kızaran yüzünden ayırmıyor ve kendilerini bekleyen tüm eziyetleri seziyordu. "Ah, ne korkunç bu sene nisan ayı!"

– Hayır, –dedi Pilatus,– havanın ağırlığından değil, senin yüzünden daraldım, Kaifa, –gözlerini kısıp tebessüm etti Pilatus ve ekledi:– Kolla kendini, baş kohen.

Baş kohenin kara gözleri parladı ve yüzüne şaşkınlık yerleştirme sanatında validen geri kalmadığını gösterdi.

– Neler duyuyorum, vali? –dedi Kaifa gururla ve sükûnetini bozmadan.– Kendi onayladığın karar yüzünden beni tehdit mi ediyorsun? Olabilir mi böyle bir şey? Roma valisinin söyleyeceği kelimeleri iyi seçmesine alışmışız biz. Kimse duymamıştır bizi değil mi, hegemon?

Pilatus ölü gözlerle baktı baş kohene ve dişlerini gösteren bir gülümseme çizdi yüzüne.

– Ne diyorsun, baş kohen! Kim duyabilir ki bizi şimdi burada? Bugün idam edilecek o başıboş mecnuna benzer bir tarafım mı var? Çocuk muyum ben, Kaifa? Ne söylediğimi ve nerede söylediğimi biliyorum. Bahçe zincire alınmış, saray zincire alınmış, fare gelse giremez! Fareyi bırak, neydi adı, şu Kiryatlı... o bile giremez. Yeri gelmişken, tanıyor musun onu, baş kohen? Evet... buraya sızmak gafletinde bulunsaydı buna çok pişman olurdu. Bana inanıyorsun elbette, değil mi? Bundan sonra sana da huzur olmadığını bil, baş kohen! Ne sana, ne de halkına, –ve Pilatus uzakta, sağda, tepenin üstünde alev alev parlayan tapınağı işaret etti,– sana ben söylüyorum bunu: Pontiuslu Pilatus, Altın Mızrak süvarisi!

– Biliyorum, biliyorum! –dedi korkusuzca kara sakallı Kaifa gözleri parlayarak. Elini göğe kaldırdı ve devam etti:– Yahudiye halkı senin ondan ölümüne nefret ettiğini ve ona pek çok acılar çektireceğini bilir, ama onu yok edemeyeceksin! Tanrı korur onu! Bizi duyacaktır, her şeye kadir Sezar da bizi duyacaktır, yıkıcı Pilatus'tan esirgeyecektir bizi!

– Ah, hayır! –dedi heyecanla Pilatus, konuştukça rahatlıyordu: Rol yapmasına gerek yoktu artık, kelimeleri dikkatle seçmesine gerek yoktu.– Haddinden fazla şikâyet ettin beni Sezar'a, şimdiyse benim zamanım geldi, Kaifa! Şimdi de benden bir haber uçacak, Antiokheia'daki vekile ya da Roma'ya değil, doğrudan Kapreya'ya, imparatorun kendisine Yerşalaim'de iyi bilinen isyancıları ölümden nasıl kurtardığınızı iletecek. Ve evvelce sizin yararınıza tasarladığım gibi Yerşalaim'e içireceğim şey Süleyman Havuzları'ndan gele-

olmayacak! Hayır su olmayacak! İmparatorun adının baş harflerinin işli olduğu kalkanları duvarlardan indirmek ve birlikleri oradan oraya nakletmek zorunda kalmıştım sizin yüzünüzden, hatırladın mı, gelip bizzat bakmam gerekmişti neler olduğuna! Sözümü unutma: Burada, Yerşalaim'de sadece bir kohort görmeyeceksin, baş kohen, hayır! Fulminata Lejyonu tümüyle surların altına gelecek, Arap süvariler gelecek, o vakit acı ağıtlar, iniltiler işiteceksin. Kurtardığın Var-ravvan'ı hatırlayacak, barışçıl vaazlar veren filozofu ölüme gönderdiğin için pişman olacaksın!

Baş kohenin yüzü benek benek oldu, gözleri yanıyordu. Valiyi taklit edip gülümsedi dişlerini göstererek ve cevap verdi:

– Şimdi söylediklerine kendin inanıyor musun, vali? Hayır, inanmıyorsun! Barış getirmedi, barış getirmedi bize Yerşalaim halkını baştan çıkaran o şahıs ve sen, süvari, bunu çok iyi biliyorsun. Halkın kafasını bulandırsın, inanca küfretsin ve halkı Roma kılıcının altına sürsün diye onu serbest bırakmak istedin! Ama ben, Yahudiye baş koheni, hayatta olduğum sürece inanca küfredilmesine müsaade etmeyecek ve halkı koruyacağım! Duyuyor musun, Pilatus? –ve Kaifa tam bu anda tehdit eder gibi kaldırdı elini:– Kulak ver, vali!

Kaifa sustu ve vali Büyük Hirodes'in bahçesinin duvarlarına kadar yaklaşan denizin gürültüsünü duyar gibi oldu yine. Bu gürültü valinin ayaklarına ve yüzüne doğru tırmanıyordu aşağılardan. Arka tarafta, sarayın kanatlarının ötesinde ise endişeli trompet işaretleri, yüzlerce ayaktan çıkan ağır bir çatırtı ve metalik sesler duyuluyordu: Roma piyadesinin verdiği emir doğrultusunda asiler ve haydutların ölümüyle sona erecek o korkunç yürüyüşe katılmak için ayrılmakta olduğunu anladı vali.

– Duyuyor musun, vali? –diye alçak sesle tekrarladı baş kohen.– Tüm bunlara, –tam bu anda baş kohen iki elini birden kaldırdı ve kara kapüşonu başından sıyrıldı,– sefil haydut Var-ravvan'ın sebep olduğunu söylemeyeceksin ya?

Vali ıslak ve soğuk alnını sildi elinin tersiyle, önce yere, sonra da gözlerini kısıp göğe baktı ve kor kürenin neredeyse tam tepesinde olduğunu gördü, Kaifa'nın gölgesi ise aslanın kuyruğunun önünde alabildiğine küçülmüştü; umursamaz, alçak bir sesle şöyle dedi:

– Öğleye geliyor. Konuşmaya daldık, lakin devam etmek gerek.

İnce ifadelerle baş kohenden özür diledikten sonra manolyanın gölgesindeki banka oturup beklemesini rica etti, kendisi de bu sırada son bir küçük toplantı için lazım gelen diğer kişileri çağıracak ve idamla ilgili bir emir daha verecekti.

Kaifa kibarca eğildi elini kalbine götürerek ve bahçede kaldı, Pilatus ise balkona döndü. Orada kendisini bekleyen sekretere, bahçenin bir sonraki alt terasında fıskiyeli yuvarlak kameriyede çağrılmayı bekleyen lejyon legatusu ve kohort tribününün yanı sıra Sanhedrin'in iki üyesini ve tapınak başmuhafızını davet etmesini buyurdu. Kendisinin de hemen çıkacağını ilave etti ve sarayın içinde kayboldu.

Sekreter toplantıyı organize ederken vali de koyu perdelerle güneşten korunan bir odada, güneş ışınları tarafından rahatsız edilme ihtimali olmamasına rağmen yüzünün yarısını kapüşonla örten bir adamla görüştü. Olağanüstü kısa sürdü bu görüşme. Vali adama alçak sesle birkaç kelime söyledi, beriki bunun üzerine uzaklaştı, vali ise kolonadı kullanarak bahçeye geçti.

Vali burada, görmeyi arzu ettiği herkesin huzurunda kuru bir sesle İeşua Ha-Notsri'nin ölüm cezasını onayladığını söyledi ve tören havasında Sanhedrin üyelerine hangi suçluyu sağ bırakmayı tercih ettiklerini resmi olarak sordu. Var-ravvan cevabını alınca da şöyle dedi vali:

– Harika, –ve sekreterden bunu hemen protokole geçirmesini istedi, sekreterin yerden alıp kendisine verdiği tokayı yumruğunda sıktı ve tören havasında:– Vakit geldi! –dedi.

Bunun üzerine hazır bulunan herkes baş döndürücü bir aroma yayan gül duvarların iki yandan çevrelediği geniş mermer merdivenlerden aşağı yönelerek saray duvarına, sonunda Yerşalaim parkuruna ait sütun ve heykellerin göründüğü, taşlarla tertemiz döşenmiş büyük meydana açılan kapılara doğru adım adım indiler.

Grup bahçeden meydana çıkıp, meydana hâkim geniş taş platforma tırmanır tırmanmaz kısık gözkapaklarının arasından etrafı süzen Pilatus durumun farkına vardı. Az önce adımladığı alan, yani saray duvarından taş platforma kadar uzanan alan boştu, ancak Pilatus artık meydanı görmüyordu karşısında: Kalabalık her yeri tıka basa doldurmuştu. Pilatus'un sol tarafından Sebastia, sağ tarafından ise İtureya yardımcı kohortunun askerlerinin oluşturduğu üçlü sıra engel olmasa platformun kendisini ve o temizlenmiş alanı da basabilirdi bu insan seli.

Ve işte Pilatus gereksiz tokayı gayriihtiyari elinde sıkıp gözlerini kısarak platforma çıktı. Valinin gözlerini kısmasının sebebi güneşin gözlerini yakması değildi, hayır! Hükümlü grubunu görmek istemiyordu nedense, çok iyi biliyordu ki şimdi hemen arkasından grubu da platforma çıkarıyorlardı.

Kan kırmızısı astarlı beyaz pelerin insan denizinin kıyısı üzerinde yükselen taş falezde belirir belirmez, âmâ Pilatus'un kulaklarına bir ses dalgası çarptı: "Ha-a-a..." Uzakta, hipodromun önünde bir yerde doğan ses önce alçaktı, sonra gök gürültüsü gibi oldu, birkaç saniye devam ettikten sonra düşüşe geçti. "Beni gördüler," --diye düşündü vali. Dalga dip noktasına geri düşmeden ansızın yeniden yükselmeye başladı ve salınarak ilkinden daha yükseğe tırmandı. Ve ikinci dalganın üzerinde, ıslık ve gök gürültüsünün arasında tek tek seçilebilen kadın çığlıkları kaynadı denizin yüksek dalgalarının üstünde kaynayan köpük misali. "Onları getirdiler platforma..." --diye düşündü Pilatus– "Kalabalık ileri atılınca ezilen kadınlar çığlık atıyor olmalı."

Bir süre bekledi, içinde biriken her şeyi dışarı atıp kendi kendine susmadan hiçbir kuvvetin bu kalabalığı sesini kesmeye zorlayamayacağının farkındaydı.

O an geldiğinde vali sağ elini attı yukarı ve son gürültü kalabalığı terk etti.

Bunun üzerine Pilatus çekebildiği kadar sıcak hava çekti göğsüne ve bağırdı, binlerce başın üstünde uçtu çatlak sesi:

– İmparator Sezar adına!

Bunun üzerine kulaklarına birkaç kez demirden kesik kesik bir haykırış çarptı: Kohortlardaki askerler mızrakları ve flamaları sertçe kaldırıp korkunç bir sesle bağırmıştı:

– Yaşasın Sezar!

Pilatus başını kaldırıp dosdoğru güneşe bastırdı. Gözkapaklarının altında yeşil bir ateş alevlendi, beyni tutuştu bu alevden ve Aramca boğuk kelimeler kalabalığın üzerinde uçtu:

– Yerşalaim'de cinayet, isyana teşvik ve kanunlara ve inanca hakaret suçlarından tutuklanan dört suçlu utanç verici bir ölüme mahkûm edildi: Direklere asılarak! Ve bu idam birazdan Çıplak Tepe'de gerçekleştirilecek! Suçluların isimleri Dismas, Gestas, Var-ravvan ve Ha-Notsri. İşte karşınızdalar!

Pilatus suçluların tekini bile görmeden ama olmaları gereken o yerde olduklarını bilerek eliyle sağı gösterdi.

Kalabalık şaşkınlık ya da rahatlama bildiren uzun bir uğultuyla yanıt verdi. Uğultu kesilince Pilatus devam etti:

– Ama yalnız üçü idam edilecek, zira yasaya ve geleneğe göre Paskalya bayramı onuruna yüce gönüllü imparator Sezar, Küçük Sanhedrin'in seçimi ve Roma iktidarının onayıyla belirlenecek bir hükümlüye sefil yaşamını geri veriyor!

Pilatus bağıra bağıra kelimeleri telaffuz ederken bir yandan da uğultunun yerini büyük bir sessizliğe bırakışını dinliyordu. Şimdi tek bir nefes alış ya da hışırtı ulaşmıyordu kulaklarına, hatta öyle bir an geldi ki, Pilatus etrafındaki

her şeyin kaybolduğunu sandı. Nefret ettiği şehir ölmüş ve bir tek o ayakta duruyor yüzüyle göğe yaslanmış ve dimdik inen ışık huzmeleri tarafından kavrulmuş vaziyette. Pilatus sessizliği bir süre daha muhafaza etti, ardından bağırarak konuşmaya başladı:

– Şimdi huzurunuzda serbest bırakılacak kişinin adı...

Adı söylemeyi geciktirerek her şeyi söyleyip söylemediğinden emin olmak ister gibi bir kere daha durakladı, çünkü biliyordu ki, talihlinin adının söylenmesinden sonra ölü şehir dirilecek ve o andan itibaren ağızdan çıkacak başka hiçbir şey işitilmeyecek.

"Bu kadar mı?" –diye fısıldadı kendi kendine Pilatus,– "Bu kadar. Adı!"

Ve "r" harfini susan şehrin üzerinde yuvarlayarak bağırdı:

– Var-ravvan!

Tam bu anda güneşin çınlayarak tepesinde patladığını ve kulaklarını alevle doldurduğunu sandı. Kükreme, çığlık, inleme, kahkaha ve ıslık gümbürdüyordu bu alevin içinde.

Pilatus döndü ve takılıp düşmemek için ayaklarının altındaki zeminde döşeli renkli taşlardan başka hiçbir şeye bakmadan platformun üzerinden geriye, merdivenlere yürüdü. Şimdi arkasında kalan platforma dolu gibi bronz sikke ve hurma yağdığından, uluyan kalabalığın içinde insanların birbirlerini ezerek mucizeyi kendi gözleriyle görmek için omuzlara çıktığından emindi: Az evvel ölümün kollarında olan insan şimdi bu ellerden nasıl kurtulmuştu! Lejyonerler iplerini nasıl çözüyor, sorguda yerinden çıkan kolları istemeden de olsa nasıl acıtıyorlar ve o insan bir yandan yüzünü buruşturarak oflayıp puflarken, diğer yandan nasıl da sürekli gülüyor anlamsız deli bir gülümsemeyle.

Bu sırada muhafız birliğinin elleri bağlı üç adamı batıya, şehrin ötesine, Çıplak Tepe'ye çıkan yola çıkarmak için yan basamaklara doğru yürüttüğünü biliyordu. Kendini platformun arkasında bulur bulmaz gözlerini açtı Pilatus,

şimdi emniyette olduğunu biliyordu. Artık hükümlüleri göremezdi.

Kalabalığın yatışmaya yüz tutan inlemeleri arasında tellalların delici haykırışları seçiliyordu şimdi, kimileri Aramca, kimileri de Yunanca tekrarlıyordu valinin platformdan bağırdıklarını. Ayrıca valinin kulağına yaklaşmakta olan kesikli ve çıngıraklı nal seslerinin yanı sıra kısa kısa ve neşeyle bağıran trompet sesleri de ulaştı. Pazardan Hipodrom Meydanı'na çıkan sokaktaki evlerin çatısından oğlan çocuklarının delici ıslıkları ve "Dikkat!" bağırışları yanıt verdi bu seslere.

Boşaltılan meydanda elinde flamayla tek başına dikilen asker endişeli bir el işareti yapınca vali, lejyon legatusu, sekreter ve muhafız birliği durdu.

Süvari alası tırıs adımlarını açarak kalabalığı geride bırakıp meydanı yandan kesmek ve asmalı taş duvarın altındaki ara sokaktan, yani en kısa yoldan Çıplak Tepe'ye koşmak için meydana daldı.

Tırısla uçan, oğlan çocuğu gibi küçük ve mulatto gibi koyu tenli ala kumandanı Suriyeli, Pilatus'la aynı hizaya gelince ince sesiyle bir şeyler haykırdı ve kılıcı kınından çekti. Terden sırılsıklam olan kızgın yağız at ürküp şaha kalktı. Kılıcı kınına sokan kumandan kırbacı boynuna vurup atı düzeltti ve dörtnala ara sokağa daldı. Arkasından da üçlü sıralar halinde atlılar uçtu, toz bulutunun içinde hafif bambu kargıların uçları hoplayıp zıplıyordu, ak sarıkların altında olduğundan fazla esmer görünen, bembeyaz dişli neşeli yüzler valinin yanından süratle geçti.

Ala tozu dumana katarak ara sokağa daldı ve Pilatus'un yanından son asker de geçip gitti sırtında güneşte alev gibi yanan trompetiyle.

Eliyle tozdan sakınan ve hoşnutsuzlukla yüzünü buruşturan Pilatus bahçe kapısına yönelip hareket etti, arkasından da legatus, sekreter ve kafile hareket etti.

Sabah on sularıydı.

3. Bölüm

Yedinci İspat

– Evet, sabah on sularıydı, aziz İvan Nikolayeviç, –dedi profesör.

Şair yeni uyanmış gibi yüzünü sıvazladı ve Patriarşiye'de akşam olduğunu gördü.

Göletteki su kararmıştı, hafif bir kayık suyun üstünde kayıyordu bir süredir ve küreğin şıpırtısıyla birlikte kayığın içinde bir kadın yurttaşın gülüşleri işitiliyordu. Ağaçlı yollardaki bankların üzerinde kalabalık belirmişti, ama yine de sohbet eden dostlarımızın oturduğu yerde değil, karenin kalan üç yanındaydı bu kalabalık.

Moskova'nın üzerinde gökyüzü rengini yitirmiş ve yükseklerde dolunay tümüyle apaçık görünür olmuştu, ama henüz altın renginde değil, beyazdı. Nefes almak epey kolaylaşmıştı ve ıhlamurların altındaki sesler şimdi akşama özgü bir yumuşaklığa bürünmüştü.

"Bu kadar uzun bir hikâye düzdüğünü nasıl da fark etmedim?" –diye düşündü Bezdomnıy hayret içinde.– "Baksana, akşam olmuş! Acaba anlatan o değildi de, uyuyup hepsini rüyamda mı gördüm?"

Ama yine de profesörün anlattığına hükmetmek şart, yoksa Berlioz'un da aynı rüyayı gördüğünü kabul etmek ge-

rekecek, çünkü bakışlarını dikip yabancının yüzünü dikkatle inceleyerek şöyle demişti:

– Hikâyeniz son derece enteresan, profesör, gerçi İncillerdeki hikâyelerle hiç örtüşmüyor.

– Yapmayın ama, –bıyık altından güldü profesör,– İncillerde yazılanların tekinin bile gerçekte asla yaşanmadığını sizden iyi kimse bilemez, eğer İncillere tarihsel kaynak olarak başvurmaya başlarsak... –diyerek bir kere daha güldü; Berlioz dondu kaldı bunun üzerine, çünkü Bronnaya üzerinden Patriarşiye Prudı'ya yürürken kendisi de Bezdomnıy'a kelimesi kelimesine aynısını söylemişti.

– Orası öyle, –dedi Berlioz,– ama korkarım ki, sizin bize anlattıklarınızın da gerçekten yaşandığını doğrulayacak kimse yok.

– Ah, hayır! Var öyle bir kimse! –diye kendinden son derece emin cevap verdi profesör kırık dökük bir dille konuşarak ve ansızın esrarengiz bir el hareketiyle iki ahbaba yaklaşmalarını işaret etti.

Berikiler iki yandan üstüne doğru eğildiler ve o da, neden sürekli önce belirip, sonra kaybolduğu belli olmayan her türlü aksanı bir kenara bırakarak şöyle dedi:

– Mesele şu ki... –profesör burada korkulu gözlerle etrafını süzdü ve fısıldamaya başladı,– tüm bunlar olurken ben şahsen oradaydım. Hem Pontius Pilatus'un balkonunda, hem bahçede Kaifa ile konuştuğu sırada, hem platformun üstünde, ama gizlice, nasıl derler, *incognito*, o nedenle sizden ricam, kimseye tek kelime etmeyin, mutlak bir sır!.. Şşş!

Bir sessizlik oldu ve Berlioz'un rengi attı.

– Siz... siz ne kadardır Moskova'dasınız? –diye sordu tekleyen bir sesle.

– Şimdi az evvel geldim Moskova'ya, –diye yanıtladı ne diyeceğini bilemez gibi profesör ve tam bu anda iki ahbap gözlerine doğru dürüst bakmayı akıl ettiler ve gördüler ki, sol yeşil gözü tamamen deli, sağ gözü ise boş, siyah ve ölüydü.

"Şimdi her şey anlaşıldı!" –diye düşündü Berlioz endişeyle.– "Deli bir Alman geldi ülkemize ya da az evvel Patriarşiye'de kaçırdı aklını. Ne hikâye ama!"

Evet, gerçekten de her şey anlaşılmıştı: Müteveffa filozof Kant'la birlikte yapılan son derece acayip kahvaltı, ayçiçek yağı ve Annuşka'yla ilgili aptal sözler, kafanın kopacağı yönündeki kehanet vesaire: Profesör deliydi.

Berlioz ne yapılması gerektiğini hemen kavradı. Bankın arkasına yaslanıp profesörün sırtından Bezdomnıy'a "Karşı çıkma" anlamında göz kırpmaya başladı ama kendini kaybeden şair bu işaretleri anlamadı.

– Evet, evet, evet, –heyecanla konuşuyordu Berlioz,– hepsi mümkün tabii! Hem de çok mümkün, hem Pontius Pilatus, hem balkon ve diğer şeyler... Peki tek başınıza mı geldiniz, yoksa eşinizle mi?

– Tek, tek başıma, ben hep tek başımayım, –diye yanıtladı profesör acı acı.

– Peki eşyalarınız nerede, profesör? –diye soruyordu Berlioz güven verici bir sesle.– Metropol'de* mi? Nerede kalıyorsunuz?

– Ben mi? Hiçbir yerde, –dedi yarım akıllı Alman, sıkıntılı yabani yeşil gözü Patriarşiye Prudı'nın üzerinde geziyordu.

– Nasıl? Peki... nerede yaşayacaksınız o zaman?

– Sizin dairenizde, –diyerek yanıtladı birden teklifsizce deli ve göz kırptı.

– Çok... çok sevindim, –diye mırıldadı Berlioz,– ama gerçi bende pek rahat edemezsiniz... Metropol'deyse harikulade odalar var, birinci sınıf bir oteldir...

– Peki şeytan da mı yok? –diye sordu birden neşeyle hasta adam İvan Nikolayeviç'e.

– Şeytan da yok...

– Karşı çıkma! –diye yalnızca dudaklarıyla fısıldadı Berlioz profesörün sırtından atılıp yüzünü şekilden şekle sokarak.

---

* Moskova'nın tam merkezindeki, genellikle yabancıların konakladığı ünlü otel. (ç.n.)

– Şeytan diye bir şey yok! –diye bağırdı İvan Nikolayeviç Berlioz'un tavsiyesini dinlemeyerek, tüm bu zevzeklik tak etmişti canına.– Çattık! Aklınızı başınıza alın!

Bunun üzerine çılgın adam öyle bir kahkaha patlattı ki, oturanların başlarının üzerindeki ıhlamurdan bir serçe fırladı.

– Ama bu fevkalade enteresan, –diye devam etti gülmekten karnına ağrılar giren profesör,– neye elimizi atsak, yok diyorsunuz! –Aniden gülmeyi kesti ve ruh hastalığı durumunda tamamen anlaşılır olduğu üzere kahkahadan çıkıp bir başka aşırılığa düştü. Huzursuzlandı ve sertçe bağırdı:– Hiç mi yok yani?

– Sakin, sakin, sakin, profesör, –diye mırıldadı Berlioz hastayı heyecanlandırmaktan korkarak,– siz burada Yoldaş Bezdomnıy'la oturun bir dakika, ben hemen köşeye kadar gidip bir telefon açayım, sonra nereye isterseniz oraya eşlik ederiz size. Ne de olsa şehri bilmiyorsunuz...

Berlioz'un planının doğru olduğunu kabul etmek gerek: En yakın telefon kulübesine koşup yurtdışından gelen ve normal olmadığı her halinden belli olan bir danışmanın Patriarşiye Prudı'da oturmakta olduğunu yabancılar bürosuna bildirmek gerek. Uzun lafın kısası, önlem alınmalı, yoksa nahoş bir saçmalık cereyan edecek.

– Telefon mu edeceksiniz? Edin öyleyse, –üzüntüyle razı geldi hasta adam ve aniden tutkuyla rica etti:– Ama vedalaşmadan evvel, yalvarırım size, hiç değilse şeytanın var olduğuna inanın! Daha fazlasını istemiyorum sizden. Bunun için yedinci ve hepsinden daha güvenilir bir ispatın bulunduğunu aklınızda tutun! Ve bu ispat şimdi size gösterilecek.

– Peki, peki, –sahte bir sevecenlikle konuşuyordu Berlioz ve deli Alman'a göz kulak olma fikrini hiç beğenmeyen ve canı sıkılan şaire göz kırparak Patriarşiye'nin Bronnaya ile Yermolayevski Ara Sokağı'nın kesiştiği yerdeki çıkışına yöneldi.

Profesör ise hemen o anda sağlığına kavuştu adeta ve neşesi yerine geldi.

– Mihail Aleksandroviç! –diyerek Berlioz'un arkasından bağırdı.

Beriki irkilerek başını çevirdi, ama profesörün onun da adını gazetelerden öğrendiği düşüncesiyle teskin etti kendini. Profesörse iki elini borazan yaparak bağırdı:

– İster misiniz şimdi Kiev'e, eniştenize tel çekeyim?

Ve yine sarsıldı Berlioz. Kiev'deki enişteyi nereden biliyordu deli? Herhalde bunu da gazeteler yazmamıştır. Ooo, yoksa Bezdomnıy haklı mı? Ya evrakı sahteyse? Ah, ne tuhaf bir şahıs. Telefon etmeli, telefon etmeli! Hemen şimdi telefon etmeli! Süratle çözerler neyin nesi olduğunu!

Ve başka bir şey dinlemeden Berlioz koşmaya devam etti.

Tam bu sırada Bronnaya çıkışının hemen önünde, birkaç saat önce gün ışığında yapışkan ve boğucu havadan şerit şerit dokunan şahsa tıpatıp benzeyen bir yurttaş oturduğu banktan kalkarak yayın yönetmeninin karşısına dikildi. Ancak bu sefer saydam değildi, herkes gibi etten ve kemiktendi. Henüz sökmekte olan alacakaranlıkta Berlioz yurttaşın tavuk tüyüne benzeyen küçük bıyıkları ve küçük, alaylı, yarı sarhoş gözleri olduğunu gördü açık seçik. Üstündeki küçük ekose pantolonu o kadar yukarı çekmişti ki, kirli beyaz çorapları görünüyordu.

Mihail Aleksandroviç fena geriledi korkudan, ama hemen bunun aptalca bir rastlantı olduğu ve şu anda buna kafa yormanın hiç sırası olmadığı düşüncesiyle yatıştırdı kendini.

– Turnikeyi mi arıyorsunuz, yurttaş? –diye sordu çatlak tenor sesiyle ekoseli tip.– Bu taraftan buyurun! Dosdoğru gideceğiniz yere çıkarsınız. Yol gösterme ücreti çeyrek litre... şu eski kilise korosu şefinin... kendini toparlaması için! –Şahıs ağzını yüzünü oynatarak jokey şapkasını çıkarıp uzattı.

Berlioz dilencilik eden maskara koro şefine kulak asmadı, koşarak turnikeye yanaşıp eliyle tuttu. Turnikeyi çevirip

raylara adımını atmak üzereydi ki, yüzüne kırmızı ve beyaz bir ışık sıçradı: Cam kutunun üstünde "Dikkat, tramvay!" yazısı yandı.

Yeni döşenen hattın üzerinde Yermolayevski'den Bronnaya'ya dönen işte bu tramvay hızla yaklaşmaya başladı o anda. Dönüşünü tamamlayıp hattın düz kısmına çıkınca aniden içerden elektrikle aydınlandı ve bir çığlık koparıp süratlendi.

Tedbiri elden bırakmayan Berlioz, tehlikeden uzak bir yerde durmasına rağmen, bariyerin gerisine dönmeye karar verdi, elini turnikenin koluna koyup geriye doğru bir adım attı. Ve hemen o anda eli kayarak boşa düştü, bir ayağı şev biçiminde raylara inen döşeme taşlarında tutunamayarak buza basmış gibi kaydı, öbür ayağı havaya fırladı ve Berlioz rayların üzerine uçtu.

Bir yerlere tutunmaya çalışarak sırtüstü yere düştü Berlioz, düşerken de ensesini hafifçe döşeme taşına vurdu. Yukarıda bir anlığına da olsa altın kaplı ayı görecek zamanı buldu ama sağında solunda olup bitenden haberi yoktu. Yana dönmeyi başardı, çılgın bir hareketle hemen ayaklarını karnına çekti ve tutulması imkânsız bir kuvvetle son sürat üzerine doğru gelen kadın makinistin dehşetten bembeyaz olmuş yüzünü ve kan kırmızısı eşarbını ayırt etti. Berlioz bağırmadı ama tüm sokak çaresiz kadın sesleriyle inledi. Makinist elektrik frenine asıldı, vagonun burnu yere oturdu, ardından hemen hopladı ve pencere camları çatırtı ve şangırtıyla etrafa saçıldı. Tam bu esnada Berlioz'un beyninde umutsuzca bağırdı bir ses: "Yoksa?.." Ay son bir kere daha göründü ve bu kez parçalanarak kayboldu, ardından her yer kararadı.

Tramvay Berlioz'un üstünü örttü ve Patriarşiye'nin ağaçlı yolunun parmaklıkları altındaki şeve koyu renkli, yuvarlak bir cisim fırladı. Cisim bu şevden yuvarlanıp Bronnaya'nın döşeme taşlarının üzerinde sekmeye başladı.

Berlioz'un kesik başıydı bu.

4. Bölüm

Kovalamaca

İsterik kadın çığlıkları yatıştı, polis düdükleri nefesini yitirdi, iki sağlık ekibi arabasından biri başsız bedeni ve başı morga götürürken, diğeri cam kırıkları yüzünden yaralanan güzeller güzeli makinisti aldı, beyaz önlüklü temizlikçiler cam kırıklarını süpürdü ve kan birikintilerine kum serpti. İvan Nikolayeviç ise turnikeye koşamadan bankın üstüne yığılmış ve öylece kalmıştı.

Birkaç kere kalkmayı denemiş, ama ayaklarına söz geçirememişti: Bezdomnıy felç geçirmişti sanki.

İlk çığlığı duyar duymaz şair turnikeye koşmaya niyetlenmiş ve kafanın platformda sektiğini görmüştü. Bu görüntü yüzünden öyle yitirmişti ki aklını, banka yığıldıktan sonra kanatana dek elini ısırmıştı. Deli Alman'ı elbette unutmuş ve tek bir şeyi anlamaya çalışmıştı: Nasıl oluyor da az önce Berlioz'la konuşurken bir dakika sonra kafası...

Endişeli insanlar heyecanla bir şeyler söyleyip koşarak ağaçlı yolda şairin yanından geçiyordu, ama İvan Nikolayeviç sözlerini algılayamıyordu.

Ne var ki İvan Nikolayeviç'in önünde ansızın iki kadın çarpıştı ve sivri burunlu, başı açık olanı şairin tam kulağının dibinde diğerine şöyle bağırdı:

– Annuşka, bu bizim Annuşka! Sadovaya'dan! Onun işi bu! Bakkaldan ayçiçek yağı almış, derken turnikenin kollarına çarpıp kırmasın mı bir litre şişeyi! Eteği batırmış... Dövünüp duruyordu! Şu zavallı da galiba ondan kayıp düştü raylara...

Kadının bağırdıkları arasında İvan Nikolayeviç'in altüst olmuş beynine yalnızca tek bir kelime takıldı: "Annuşka."

– Annuşka... Annuşka mı? –diye mırıldadı şair endişeyle etrafını süzerek.– Bir dakika, bir dakika...

"Annuşka" kelimesine "ayçiçek yağı" kelimeleri de eklendi, ardından da nedense "Pontius Pilatus". Şair Pilatus'u itti kenara ve "Annuşka" kelimesinden başlayarak zinciri tamamlamaya çalıştı. Zincir süratle dizildi ve ucu anında deli profesöre çıktı.

Affedersiniz ama! Oturumun toplanmayacağını o söylemişti, çünkü Annuşka yağı dökmüştü. Şimdi alın bakalım, oturum toplanmayacak işte! Bu kadar da değil: Açıkça söylemişti Berlioz'un kafasını bir kadının keseceğini! Evet, evet, evet! Kadın değil miydi makinist! Bu da ne böyle? Ha!

Zerre kuşkusu kalmamıştı ki, esrarengiz danışman Berlioz'un korkunç ölümüyle ilgili tüm manzarayı önceden tastamam biliyordu. İşte bu noktada iki düşünce sızdı şairin beynine. İlki: "Kesinlikle deli değil! Bu saçma!" Ve ikincisi: "Her şeyi o ayarlamış olmasın sakın?!"

Ama nasıl?!

– Yok yok! Öğreneceğiz işin aslını!

İvan Nikolayeviç insanüstü gayret göstererek banktan kalktı ve süratle profesörle konuştukları yere geri koştu. Şansına berikinin henüz ayrılmadığını gördü.

Bronnaya'da fenerler yanmıştı bile, Patriarşiye'nin üstündeyse altın ay parlıyordu ve insanı hep aldatan ay ışığında İvan Nikolayeviç'e, koltuğunun altında asa değil de bir kılıç tutarak dikiliyor gibi geldi beriki.

Her deliğe giren emekli kilise korosu şefi az önce İvan Nikolayeviç'in oturduğu yerde oturuyordu. Koro şefi ihtiyacı olmadığı her halinden belli bir kelebek gözlük kondurmuştu burnuna şimdi de, gözlüğün bir camı yoktu, diğeri de çatlaktı. Bu vaziyette ekoseli yurttaş Berlioz'a raylara giden yolu gösterdiği zamankinden de adi görünüyordu.

Kalbi buz kesen İvan profesöre yaklaştı ve yüzüne baktıktan sonra, emin oldu ki, bu yüzde deliliğin en ufak belirtisi yoktu ve hiç olmamıştı.

– İtiraf edin, kimsiniz siz? –diye sordu İvan boğuk bir sesle.

Yabancı kaşlarını çattı, ilk kez görüyormuş gibi baktı şaire ve hasmane bir tonda yanıt verdi:

– Ben anlamıyor... Rusça konuşmak...

– Anlamıyorlar! –diyerek lafa karıştı koro şefi, halbuki kimse ondan yabancının sözlerini açıklamasını istememişti.

– Rol yapmayı bırakın! –dedi hiddetle İvan ve karnında bir soğukluk hissetti.– Daha demin mükemmel Rusça konuşuyordunuz. Siz ne Almansınız ne de profesör! Katil ve casussunuz! Evrakınızı görelim! –diye öfkeyle bağırdı İvan.

Esrarengiz profesör tiksintiyle büzdü zaten eğri olan ağzını ve omuz silkti.

– Yurttaş! –yine lafa karıştı sefil koro şefi.– Ne demeye korkutuyorsunuz inturisti? Kanun önünde hesap vereceksiniz bu yüzden! –Şüpheli profesör ise mağrur bir surat ifadesi takınıp arkasını döndü ve İvan'dan uzaklaştı.

İvan işlerin kontrolünü yitirmeye başladığını hissetti. Nefesi kesilerek koro şefine döndü:

– Yurttaş, yardım edin, suçluyu yakalayalım! Mecbursunuz buna!

Koro şefi fevkalade canlandı ve yerinden fırlayarak bağırmaya başladı:

– Hangi suçlu? Hani, nerede? Yabancı suçlu mu? –Koro şefinin küçük gözleri neşeyle oynamaya başladı.– Bu mu?

Eğer bu adam suçluysa, ilk işimiz "İmdat!" diye bağırmak olmalı. Yoksa kaçacak. Hadi birlikte! Aynı anda! –ve bunun üzerine ağzını ayırdı koro şefi.

Ne yapacağını bilemeyen İvan sahtekâr koro şefinin sözünü dinledi ve bağırdı: "İmdat!" Koro şefi ise onu kandırdı ve hiç bağırmadı.

İvan'ın yalnız ve hırıltılı çığlığı pek iyi netice vermedi. İki genç kız ürküp yollarını değiştirdi ve İvan ağızlarından çıkan şu kelimeyi duydu: "Sarhoş!"

– Demek sen de onunlasın? –diye bağırdı İvan öfkelenerek.– Neden benimle alay ediyorsun? Yol ver!

İvan sağa atıldı, koro şefi de onunla birlikte! İvan sola, alçak da aynı yöne.

– Bilerek mi dolaşıyorsun ayağımın altında? –diye bağırdı öfkeden deliye dönen İvan.– Seni kendi ellerimle teslim edeceğim polise!

İvan soysuzu kolundan tutmak için hamle yaptı, ama ıskalayıp hiçbir şey yakalayamadı. Koro şefi sanki yer yarılmış da içine girmişti.

İvan uzağa bakıp nefret ettiği meçhul şahsı görünce "Ha?" diyebildi ancak. Beriki Patriarşi Ara Sokağı'na bakan çıkışa varmıştı bile, üstelik yalnız da değildi. Davranışları kuşkulu demenin az geleceği koro şefi de çoktan ona yetişmişti. Ama bu kadarla kalmıyordu: Anlaşılan bu arkadaş grubunun üçüncü kişisi, nereden geldiği belli olmayan bir kediydi. Domuz gibi iri, ekinkargası ya da is gibi karaydı ve bıçkın süvari bıyıkları vardı. Üçlü Patriarşi'ye yöneldi, bu arada kedi de arka patileri üzerinde yürümeye başlamıştı.

İvan mücrimlerin peşine düştü ve hemen anladı ki, onları yakalamak çok zor olacaktı.

Üçlü göz açıp kapayana dek geçti ara sokağı ve Spiridonofka'ya vardı. İvan adımlarını ne kadar sıklaştırırsa sıklaştırsın, takip edilenlerle arasındaki mesafe biraz olsun azalmıyordu. Sessiz Spiridonofka'dan sonra şair nasıl olduğunu

bile anlamadan Nikitskiye Vorota'da buldu kendini ama durum burada daha da kötüleşti. Burada artık kalabalık vardı, İvan yoldan geçen birine çarptı hızla, çarptığı kişi İvan'a kızdı. Yetmez gibi mücrim çetesi de haydutların en sevdiği yönteme başvurmaya karar vermişti: dağılmaya.

Koro şefi muazzam bir kıvraklık göstererek Arbat Meydanı'na doğru uçarcasına giden bir otobüse zıpkın gibi daldı ve elden kaçtı. Takip ettiği şahıslardan birini kaybeden İvan dikkatini kediye verdi ve bu acayip kedinin durakta bekleyen motorlu vagon A'nın basamağına yanaştığını, ciyak ciyak bağıran bir kadını aşağı iterek tutamağa tutunduğunu ve hatta havasızlık yüzünden açık tutulan pencereden kadın kondüktöre grivennik* uzatmaya çalıştığını gördü.

İvan kedinin davranışına öyle şaştı ki, köşedeki bakkal dükkânının önünde donup kaldı ve tam bu anda ikinci kez şaşırdı, ama bu sefer daha kuvvetle ve kedinin değil kadın kondüktörün davranışına. Kadın tramvaya çıkan kediyi görür görmez, öfkeden titreyerek bağırmaya başlamıştı:

– Kedilere yasak! Kediyle binilmez! Pist! İn aşağı, yoksa polis çağırırım!

Ne kadın kondüktör, ne de yolcular şaşırmışa benziyordu bu işe: Kedi tramvaya binmeye çalışmak bir yana, bir de ödeme yapmaya kalkıyor!

Anlaşılan kedi, ödeme gücüne sahip olmanın yanı sıra disiplinli bir hayvandı da. Kondüktörü ikiletmeden hücumuna son vererek basamaktan indi ve durağa oturup grivennik'i bıyıklarına sürttü. Ama kondüktör ipi çekip tramvay hareket eder etmez, tramvaydan kovulan ama gideceği yere gitmesi gereken herkesin yapacağını yaptı. Üç vagonun geçmesini bekledikten sonra sonuncunun arka tamponuna sıçrayıp vagon duvarından çıkan boru benzeri şeye patisiyle tutundu ve tüymeyi başardı, üstelik bir grivennik kârdaydı.

---

* On kapiklik madeni para. (ç.n.)

Aşağılık kediyle uğraşırken İvan neredeyse üçü arasında en önemli olanı kaybediyordu, yani profesörü. Ama şansına beriki sıvışamamıştı henüz. İvan kül rengi bereyi Bolşaya Nikitskaya'nın ya da Herzen Sokağı'nın başladığı yerde kalabalığın içinde gördü. Göz açıp kapayana dek İvan da kendisini orada buldu. Ancak şansı yaver gitmedi. Şair ne yaparsa yapsın, isterse adımlarını hızlandırsın, isterse kalabalığı yarıp tırısa kalksın, profesöre bir santimetre dahi yaklaşamamıştı.

Moral bozukluğuna rağmen İvan kovalamacanın cereyan ettiği olağanüstü hıza şaşırmadan edemiyordu. Nikitskaya Vorota'dan sonra yirmi saniye geçmemişti ki, artık Arbat Meydanı'nın ışıkları alıyordu İvan Nikolayeviç'in gözünü. Birkaç saniye daha ve işte, yamuk kaldırımlarında paldır küldür devrilip dizini yaraladığı karanlık bir ara sokaktaydı İvan Nikolayeviç. Aydınlatılmış anayol yeniden: Kropotkin Sokağı, ardından ara sokak, sonra Ostojenka ve bir ara sokak daha; kederli, bayağı, ışıksız. Ve artık işte burada İvan Nikolayeviç yetişmesi gereken şahsı nihai olarak yitirdi. Profesör kayboldu.

İvan Nikolayeviç ne yapacağını bilemedi, ama uzun sürmedi bu, çünkü aniden, profesörün er ya da geç 13 numaralı binaya ve muhakkak 47 numaralı daireye geleceğine kanaat getirdi.

Yıldırım gibi bloka dalan İvan Nikolayeviç uçarak ikinci kata çıktı, derhal bu daireyi buldu ve sabırsızlıkla çaldı kapısını. Çok beklemesi gerekmedi: İvan'a kapıyı beş yaşında bir kız açtı ve gelene hiçbir şey sormadan derhal ortadan kayboldu.

Küçücük bir kömürlü lambadan çıkan zayıf ışıkla aydınlatılmış, köhnelik derecesinde eski ve devasa girişte, kirden kararmış yüksek tavanın altında, duvarda tekersiz bir bisiklet asılıydı, yerde dev bir demirli sandık duruyordu, askılığın üstündeki rafta ise uzun kulakları aşağı sarkan kışlık bir şapka yatıyordu. Bir kapının ardında derinden gelen bir erkek

sesi radyo alıcısında kafiyeli sözlerle sinirli sinirli bir şeyler bağırıyordu.

İvan Nikolayeviç azıcık bile tereddüt göstermedi hiç bilmediği bu ortamda ve "Banyoya saklanmıştır tabii" düşüncesiyle doğruca koridora yöneldi. Koridor karanlıktı. Duvarlara çarpa çarpa ilerleyen İvan kapının altında zayıf bir ışık şeridi gördü, yoklayarak kapı kolunu buldu ve yavaşça çekti. Çengel yerinden sıçradı, İvan kendini tam da banyoda buldu ve şanslı olduğunu düşündü.

Ancak umduğu türde bir şans değildi bu. Islak bir sıcaklık kokusu geldi İvan'ın burnuna ve ısıtıcının içinde alev alev yanan kömürün ışığında duvarda asılı büyük tekneleri ve dökülen emaye yüzünden korkunç kara lekelerle kaplanmış küveti seçti gözleri. Ve işte bu küvetin içinde de baştan aşağı sabunlu, eli keseli çıplak bir kadın yurttaş ayakta duruyordu. Kadın miyop gözlerini kısarak baktı içeri dalan İvan'a ve belli ki, cehennemi ışıkta onu başkasıyla karıştırarak alçak sesle ve neşeyle seslendi:

– Kiryuşka! Saçmalamayı kesin! Çıldırdınız mı yoksa? Fyodor İvanoviç birazdan dönecek. Derhal çıkın dışarı! –ve İvan'a keseyi salladı.

Ortada bir yanlış anlaşılma vardı ve suçlusu da elbette İvan Nikolayeviç'ti. Ama bunu itiraf etmek istemedi ve "Seni şıllık!" şeklinde imalı bir tepki vererek nedense mutfağa attı kendini. İçeride kimse yoktu, tezgâhın üstünde yarı karanlıkta on kadar sönmüş gaz ocağı sessiz sedasız öylece duruyordu. Bir ay ışığı huzmesi yıllardır silinmemiş tozlu pencereden sızmış, tozun ve örümcek ağlarının içinde unutulmuş bir ikonanın asılı durduğu köşeyi aydınlatıyordu pintice, ikona çerçevesinin arkasında kilise düğünlerinde kullanılan türde iki mumun ucu sırıtıyordu. Büyük ikonanın altında iğneyle tutturulmuş kâğıttan küçük bir tane daha asılıydı.

İvan bu esnada hangi düşüncenin esiri oldu bilinmez, arka kapıya koşmadan önce mumlardan birine ve ayrıca kâ-

ğıt ikonaya el koyma ihtiyacı hissetti. Bu nesneleri alıp terk etti meçhul daireyi, bir yandan da az önce banyoda yaşadığı tecrübeden aklı karışmış vaziyette bir şeyler mırıldıyordu kendi kendine, bu arsız Kiryuşka'nın kim olduğunu ve kulaklı iğrenç şapkanın ona ait olup olmadığını çıkarmaya çalışıyordu ister istemez.

Issız ve neşesiz ara sokakta arkasına döndü şair kaçağı arayarak, ama berikinden hiç iz yoktu. Bunun üzerine İvan kararlı bir sesle şöyle dedi kendine:

– Tabii ya, Moskova Irmağı'ndadır! İleri!

Neden profesörün başka bir yerde değil de Moskova Irmağı'nda olduğunu düşündüğünü İvan Nikolayeviç'e sormak gerekirdi aslında. Acı olansa şuydu ki, soracak kimse yoktu. Rezil ara sokak bomboştu.

En kısa sürede İvan Nikolayeviç'i Moskova Irmağı'nın kenarındaki amfitiyatronun granit basamaklarında görmek mümkün oldu.*

İvan üstündekileri çıkarıp, lime lime beyaz tolstofka** ve bağcıksız eski püskü bir botun yanında sarma içen hoş görünüşlü bir sakallıya emanet etti. Sakinleşmek için kollarını salladıktan sonra kırlangıç atlayışıyla suya daldı. Su o kadar soğuktu ki kalbi duracak gibi oldu, hatta yüzeye çıkamayabileceği düşüncesi yanıp söndü zihninde. Ne var ki çıkmayı başardı ve sık sık nefes alarak ve burnundan su püskürterek korkudan yusyuvarlak olmuş gözlerle, petrol kokulu kapkara suda kıyı fenerlerinin kırık zikzakları arasında yüzmeye başladı İvan Nikolayeviç.

İvan sakallıya elbiselerini emanet ettiği yerdeki basamaklarda ısınmak için ıslak ıslak dans ederken, yalnızca elbiselerin değil, sakallının da çalındığı anlaşıldı. Elbise yığınının

---

* Rus Ortodoksluğunun en önemli ibadethanelerinden Kurtarıcı Mesih Katedrali'nin bulunduğu yer. 1931'de yıkılarak yerine yüzme havuzu yapılan katedral 1990'lı yıllarda yeniden inşa edildi. (ç.n.)

** Adını yazar Lev Tolstoy'dan alan uzun kollu, geniş kesimli, düğmesiz erkek gömleği. (ç.n.)

durduğu yerde şimdi sadece çizgili iç donu, lime lime tolstofka, mum, ikona ve kibrit kutusu kalmıştı. Çaresiz öfkesiyle uzaklardaki birini yumruğuyla tehdit ettikten sonra İvan geride kalanları üzerine kuşandı.

Tam bu anda iki düşünce huzursuz etti onu: Birincisi, hiç yanından ayırmadığı Massolit kimliği kaybolmuştu ve ikincisi, bu vaziyette karşısına bir engel çıkmadan Moskova'da dolaşabilecek miydi? Ne de olsa iç donuylaydı?.. Gerçi, kimi ilgilendirirdi, ama yine de sataşmalar olmamasını ya da kimsenin kendisini durdurmamasını umut etti.

İç donunun üzerinde bileklerine gelen yerdeki düğmeleri kopardı belki bu vaziyette yazlık pantolon sanılabilir düşüncesiyle, ikonayı, mumu ve kibritleri aldı ve kendi kendine şöyle diyerek yola koyuldu:

– Griboyedov'a! Orada olduğuna hiç şüphe yok.

Şehir çoktan akşamı yaşamaya başlamıştı. Tozun içinde zincirlerini şakırdatarak geçiyordu kamyonlar, kasalarında ise kimi erkekler çuvalların üstünde göbeklerini yukarı vermiş yatıyordu. Tüm pencereler açıktı. Bu pencerelerin her birinde portakal renkli bir abajurun altında ışık yanıyordu ve bütün pencerelerden, bütün kapılardan, bütün kemeraltlarından, çatılardan ve çatı katlarından, bodrumlardan ve avlulardan Yevgeni Onegin operasındaki polonezin hırıltılı kükremesi kopup geliyordu.

İvan Nikolayeviç'in korktuğu tam olarak geldi başına: Yoldan geçenler onu fark ediyor, gülüyor ve yollarını değiştiriyordu. Bunun üzerine büyük caddelerden ayrılıp insanların daha az yapışkan olduğu ve yalınayak bir insanı, pantolona benzememekte ısrar eden iç donuyla ilgili sorularla sıkarak askıntı olma ihtimallerinin daha düşük olduğu ara sokaklardan ilerlemeye karar verdi.

Öyle yaptı İvan ve Arbat'ın ara sokaklardan oluşan gizemli ağının derinliklerine dalarak duvar diplerinden ilerlemeye koyuldu. Bir yandan da ürkek gözlerle etrafını sü-

züyor, dakika başı dönüp arkasına bakıyor, bazen de blok girişlerine saklanıyor, trafik ışıklı kavşaklardan ve maslahatgüzarlıkların şık kapılarından uzak duruyordu.

Ve bu zor yolda ağır bas sesin Tatyana'ya aşkını söyleyişine eşlik eden ve her yerde olmayı başaran orkestra tarifsiz bir eziyet veriyordu ona nedense.

5. Bölüm

Hadise Griboyedov'da Oldu

Krem rengi iki katlı eski bina Bulvarnoye Koltso* üzerinde, Koltso'nun kaldırımından demir doğrama parmaklıkla ayrılan cılız bir bahçenin derinliğine yerleşmişti. Binanın önündeki küçük alan asfaltla kaplanmıştı ve kışın bu alanın üzerinde bir kürekle kar yığını yükselirdi, yazınsa alan tenteyle kapatılmış muhteşem bir yazlık restoran bölümüne dönüşürdü.

Söylenenlere göre, bir zamanlar yazar Aleksandr Sergeyeviç Griboyedov'un halasına ait olmasından hareketle Griboyedov Evi olarak anılıyordu bu bina. Ama gerçekten ona mı aitti, yoksa başkasına mı, kesin olarak bilmiyoruz. Hatırlandığı kadarıyla, Griboyedov'un böyle bina sahibi bir halası yoktu galiba... Ne var ki binanın adı buydu. Dahası, Moskovalı bir yalancının anlattığına göre, ünlü yazar güya ikinci kattaki sütunlu yuvarlak salonda divanın üstüne uzanmış yatan bu halaya "Akıldan Bela"dan parçalar okurmuş. Ama şeytan bilir doğrusunu, belki gerçekten de okumuştur, bunun önemi yok!

* Birkaç bulvar ve meydanın birleşiminden oluşan, Moskova'yı halka şeklinde çevreleyen güzergâhlardan biri. Tam bir "koltso", yani halka olmamasına rağmen, yine de bu isimle anılır. (ç.n.)

Önemli olan şu ki, binanın şimdiki sahibi, talihsiz Mihail Aleksandroviç Berlioz'un Patriarşiye Prudı'ya geldiği güne kadar başında bulunduğu Massolit* idi.

Massolit üyeleri sayesinde kimse Griboyedov Evi olarak adlandırmazdı binayı, Griboyedov deyip geçerlerdi: "Dün iki saat itiş kakış, mücadele verdim Griboyedov'da." – "Sonuç?" – "Yalta'ya bir ay kopardım." – "Aferin!" – ya da: "Berlioz'a git, Griboyedov'da bugün kabul saati dörtten beşe" gibi.

Massolit Griboyedov'a öyle güzel yerleşmişti ki bundan daha iyisi ve daha rahatı düşünülemezdi. Griboyedov'a girenler öncelikle çeşitli sportif grupların ilanları ve Massolit üyelerinin ikinci kata çıkan merdivenin duvarlarına asılı toplu ya da bireysel fotoğraflarıyla müşerref oluyordu.

İkinci katın ilk odasının kapısında kocaman bir tabela görülüyordu: "Balıkçılık ve sayfiye bölümü" ve hemen altında da oltaya yakalanmış bir sazan resmi.

İki nolu odanın kapısında pek de anlaşılır olmayan bir yazı vardı: "Günü birlik sanatsal sevk. Başvurular M.V. Podlojnaya'ya.**"

Bir sonraki kapının üstünde kısa ama ne dediği hiç anlaşılmayan bir yazı okunuyordu: "Perelıgino."*** Sonra Griboyedov'a yolu düşen ziyaretçi, halanın ceviz kapılarının her yerini kaplayan yazılar yüzünden nereye bakacağını şaşırıyordu: "Poklyofkina'dan kâğıt almak isteyenler için sıra kaydı", "Vezne", "Skeççilerin bordroları".

Ta alt kattan, kapıcının yanından başlayan upuzun sırayı yarıp insanların girmek için sürekli yüklendiği kapının üzerinde ise şu tabelayı görmek mümkündü: "Konut sorunu."

Konut sorununu geçince insanın karşısına, süslü bir tabela çıkıyordu. Tabelanın üstünde bir kaya resmedilmişti,

---

* Hayali kısaltmanın içinde "massa" (kitle) ve "literatura" (edebiyat) kelimeleri seçilebiliyor. (ç.n.)

** Rusça "podlojnaya" (sahte) kelimesinden. (ç.n.)

*** Moskova yakınlarındaki meşhur yazarlar köyü Peredelkino'ya atıf. (ç.n.)

kayanın ibiğinde burka giymiş bir süvari sırtında tüfeğiyle at sürüyordu. Daha aşağıda palmiyeler ve balkon, balkonda ise perçemli bir genç oturmuş, capcanlı gözlerle yükseklerde bir yere bakıyor ve elinde divit kalem tutuyordu. Yazısı şöyleydi: "İki haftadan (öykü-novella) bir yıla kadar (roman, üçleme) her şey dahil sanatsal izinler. Yalta, Suuk-Su, Borovoye, Tsihidziri, Mahincauri, Leningrad – Kışlık Saray." Bu kapının önünde de sıra vardı ama aşırı büyük değildi: Taş çatlasa yüz elli kişi.

Daha sonra Griboyedov Evi'nin kaprisli kıvrımlarına, çıkışlarına ve inişlerine boyun eğerek "Massolit yönetimi", "2, 3, 4 ve 5 nolu vezneler", "Yayın kurulu", "Massolit başkanı", "Bilardo salonu", çeşitli yan kuruluşlar ve nihayet halanın dâhi yeğeninin komedisinin tadını çıkardığı o sütunlu salon geliyordu.

Griboyedov'a yolu düşen ziyaretçi, eğer tam bir ahmak değilse tabii, Massolit'e üye olma şansını yakalayanların ne kadar iyi yaşadığını hemen fark eder ve anında haset içini kemirmeye başlardı. Ve yine anında yüzünü göğe çevirip kendisini doğuştan gelen edebi bir yetenekle ödüllendirmediği için acı sitemler yollardı, çünkü pek doğaldır ki yetenek olmadan Massolit üye kimliğini, Moskova'da herkesin bildiği, pahalı deri kokan, geniş yaldız çerçeveyle süslenmiş o kahverengi kimliği edinmek hayaldir.

Hasedi kim savunabilir? Berbat bir duygu bu, ama ziyaretçinin halini de anlamak gerek. Çünkü üst katta gördükleriyle sınırlı değildi her şey, hem de hiç değildi. Halanın evinin alt katını tamamen işgal eden bir restoran vardı. Ama ne restoran! Haklı olarak Moskova'nın en iyi restoranı sayılıyordu. Ve bunun sebebi Asuri yeleli leylak rengi atlarla bezeli tonoz tavanlı iki büyük salona yerleşmesi, her masanın üzerinde şal örtülü bir lamba durması, yoldan geçen herkesin elini kolunu sallaya sallaya girememesi değildi sadece. Griboyedov'un erzak kalitesiyle Moskova'daki tüm resto-

ranları tokatlaması ve bu erzakı külfetli olmaktan uzak, en uygun fiyatlarla çıkarması da vardı.

Bu yüzden bu en hakikatli satırların yazarının bir keresinde örneğin Griboyedov'un demir parmaklığı önünde işittiği şu konuşmada şaşırtıcı bir şey yoktur:

– Bugün akşam yemeğini nerede yiyeceksin, Amvrosi?

– Bu da sorulur mu! Elbette, burada, kıymetli Foka! Arçibald Arçibaldoviç fısıldadı kulağıma, bugün porsiyon sudak a natürel çıkacakmış. Sanatkar işi!

– Yaşamayı biliyorsun, Amvrosi! –diye içini çekerek yanıt verirdi boynunda karbonkülüyle bakımsız, sıska Foka, altın saçlı, tombul yanaklı, al dudaklı, iri cüsseli şair Amvrosi'ye.

– Bildiğim bir şey yok, –diye itiraz ederdi Amvrosi,– insan gibi yaşamak arzusu sadece. Sen şimdi, Foka, diyeceksin ki, sudak Kolizey'de de var. Ama Kolizey'de sudağın porsiyonu on üç ruble on beş kapik, bizdeyse beş elli. Dahası, Kolizey'deki sudaklar üç günlük ve dahası, Kolizey'de Teatralnıy Proyezd'den restorana dalan ilk delikanlıdan suratına üzüm salkımı yemeyeceğinin garantisi yok. Hayır, katiyen karşıyım Kolizey'e gitmeye! –diye inletirdi tüm bulvarı gurme Amvrosi.– Aklımı çelmeye çalışma, Foka!

– Aklını çelmeye çalışmıyorum, Amvrosi! –diye tıslardı Foka.– Evde de yemek yenir.

– Daha neler, –derdi Amvrosi boru gibi sesiyle,– karının komünal apartmanın mutfağında tencereye porsiyon sudak a natürel dizmeye çalıştığını hayal ediyorum da! Hi-hi-hi!.. Oruvar*, Foka! –ve Amvrosi bir şarkı tutturup tentenin altındaki verandaya yönelirdi.

Ah ah ah! Evet, oldu bunlar... Moskova'nın eskileri meşhur Griboyedov'u iyi hatırlar! Porsiyon haşlanmış sudak ne ki! Ucuzluk bu, canım Amvrosi! Mersin öyle mi ama? Gümüşi tencerede mersin, yengeç ve taze havyarla parça parça dizilmiş mersin balığı öyle mi? Kâsede mantar püreli

---

* (Fr.) Au revoir: Hoşça kal. (ç.n.)

yumurta kokot! Karatavuk filetosunu beğenmiyor muydunuz yoksa? Yanında da trüf? Cenova usulü bıldırcın? Dokuz buçuk ruble! Üstüne caz, üstüne kibar servis! Temmuzda bütün aile daçada, sizse ertelenmesi olanaksız edebiyat işleri nedeniyle şehirde takılıp kaldınız. Bu durumda verandada, kıvrım kıvrım büyüyen asmaların gölgesinde, güneş ışınlarının altın beneklerinin oynaştığı tertemiz masa örtüsünde bir tabak prentanyer çorbaya ne dersiniz? Hatırlıyor musunuz, Amvrosi? Benimki de soru mu! Dudaklarınızdan anlaşılıyor hatırladığınız. Sizin koregonunuz, sudağınız ne ki! Çulluklar, sülünler, mevsimine göre toy kuşları, bıldırcınlar, su tavukları? Boğaz gıdıklayan narzana ne demeli peki?!

Ama yeter! Dikkatin dağılıyor, okur. Peşimden gel!

Berlioz'un Patriarşiye'de hayatını kaybettiği akşam saat on buçukta, Griboyedov'un üst katında yalnızca bir odanın ışığı açıktı ve oturum için toplanmış, Mihail Aleksandroviç'i bekleyen on iki edebiyatçı bu odada işkence çekiyordu.

Sandalyelerde, masalarda, hatta Massolit yönetim odasındaki iki pencerenin eşiğine oturanlar ciddi ciddi havasızlıktan mustaripti. Tek bir taze esinti bile sızmıyordu açık pencerelerden içeri. Moskova gün içerisinde asfaltta biriktirdiği sıcağı geri veriyordu ve gecenin de rahatlama getirmeyeceği belliydi. Restoran mutfağının yerleştiği hala evi bodrumundan soğan kokusu yükseliyordu ve herkes bir şeyler içmek istiyor, asabileşiyor ve kızıyordu.

Sessiz, düzgün giyimli, dikkatli ama aynı zamanda yakalanması olanaksız gözlere sahip belletrist* Beskudnikov saatini çıkardı. Akrep on bire doğru ağır ağır ilerliyordu. Beskudnikov parmağıyla kadrana vurdu, yanında masanın üzerinde oturan ve sıkıntıdan, kauçuk tabanlı sarı ayakkabılı ayaklarını sallayan şair Dvubratski'ye gösterdi.

– Şu işe bak, –diye homurdandı Dvubratski.

---

* Fransızca "belles lettres" ifadesinden. Düzyazı anlatı türlerinde ürün veren edebiyatçıları tanımlamak için kullanılır. (ç.n.)

– Oğlan Klyazma'dan ayrılamadı galiba, –diyerek paylaştı düşüncesini koyu kıvamlı sesiyle sonradan yazar olup Şturman* Jorj takma adıyla deniz çarpışmalarını konu eden hikâyeler yazan, Moskovalı bir tüccarın yetim kızı Nastasya Lukiniçna Nepremenova.

– Bir dakika! –cesurca dahil oldu konuşmaya popüler skeçlerin yazarı Zagrivov.– Burada pişmek yerine balkonumda keyifle çay içmeyi isterdim ben de. Oturum saati on olarak belirlenmemiş miydi?

– Klyazma güzeldir şimdi, –diyerek odada bulunanları kışkırttı Şturman Jorj, Klyazma Irmağı üzerinde, edebiyatçılara tahsis edilen sayfiye köyü Perelıgino'nun herkesin zayıf noktası olduğunu biliyordu,– bülbüller çoktan ötmeye başlamıştır. Ben her zaman daha iyi çalışıyorum şehrin dışındayken, özellikle de bahar ayları.

– Basedow hastası karımı bu cennete göndermek için üç yıldır aidat ödüyorum, ama ufukta görünen bir şey yok, – dedi acıyla karışık bir kızgınlıkla romancı İeronim Poprihin.

– Bu biraz şans işi, –diye uğuldadı pencere eşiğinden eleştirmen Ababkov.

Şturman Jorj'un küçük gözlerinde bir sevinç ışığı yandı ve kontralto sesini yumuşatarak şöyle dedi:

– Kıskançlığın lüzumu yok, yoldaşlar. Hepi topu yirmi iki daça var. İnşaat halinde olanların sayısı sadece yedi. Massolit üye sayımız ise üç bin.

– Üç bin yüz on bir, –diye ilave etti köşeden biri.

– Gördünüz mü, –diye devam etti Şturman,– ne gelir elden? Pek tabii ki, aramızda en yetenekli olanlar aldı daçayı...

– Generaller! –diye doğrudan daldı tartışmanın ortasına senarist Gluharyov.

Beskudnikov yapmacık bir esnemeyle odadan çıktı.

– Perelıgino'da beş odalı yerde bir kişi yaşıyor, –dedi arkasından Gluharyov.

---

* Seyir zabiti. (ç.n.)

– Lavroviç altı odalıda, –diye bağırdı Deniskin,– ve yemek odası meşe kaplama!

– Şimdi bu değil mesele, –diye uğuldadı Ababkov,– saat on bir buçuk oldu.

Patırtı başladı, isyan ufuktaydı artık. Nefret edilen Perelıgino'ya telefonlar edildi, aradıkları numaraya ulaşamadılar, yanlışlıkla Lavroviç'in daçası bağlandı, Lavroviç'in balık tutmaya gittiğini öğrendiklerinde canları çok sıkıldı. Ahizeyi indirmeden ilk akıllarına gelen yeri aradılar, 930 ile güzel yazın komisyonunu istediler ve elbette kimseyi bulamadılar.

– En azından telefon edebilirdi! –diye bağırıyordu Deniskin, Gluharyov ve Kvant.

Ah, boşuna bağırıyorlardı. Mihail Aleksandroviç hiçbir yere telefon edemezdi. Kısa süre önce Mihail Aleksandroviç'i meydana getirenler şimdi Griboyedov'dan çok çok uzaklarda bin mumluk lambaların aydınlattığı kocaman bir salonda üç çinko masanın üstünde yatıyordu.

İlkinde kırılmış kolu ve ezilmiş göğüs kafesiyle kanı kurumuş çıplak bedeni, diğerinde kırık ön dişleriyle ve en keskin ışığın bile korkutamadığı yarı donuk açık gözleriyle kafa, üçüncüde ise kaskatı bir paçavra yığını.

Adli tıp profesörü, anatomik patoloji uzmanı, otopsiyi yapacak olan doktor, soruşturma makamının temsilcileri ve hasta karısının yanından telefonla çağrılan, Mihail Aleksandroviç Berlioz'un Massolit'teki vekili edebiyatçı Jeldıbin kafası kopanın yanında dikiliyordu.

Araba Jeldıbin'i almış ve ilk iş soruşturma ekibiyle birlikte (neredeyse gece yarısıydı bu) ölünün dairesine götürmüştü, burada belgeleri mühürlenmiş, ardından hep birlikte morga gidilmişti.

İşte şimdi müteveffadan kalanların başında duranlar ne yapmak gerektiğini tartışıyordu: Kafa boyna dikilmeli miydi, yoksa ölünün bedenini Griboyedov'un salonunda sergileneceği sırada siyah bir eşarpla çeneye kadar sıkı sıkıya örtmek kâfi miydi?

Evet, Mihail Aleksandroviç hiçbir yere telefon edemezdi ve tamamen boşa bağırıp çağırmıştı Deniskin, Gluharyov ve Kvant'la birlikte Beskudnikov. On iki edebiyatçının tamamı tam gece yarısı üst kattan ayrılıp restorana inmişti. Burada yine nahoş sözlerle anmışlardı Mihail Aleksandroviç'i: Verandadaki tüm masalar tabii ki çoktan dolmuştu ve yemeğin bu güzel ama havasız salonlarda yenmesi gerekmişti.

Ve tam gece yarısı bu salonlardan birinin içinde bir şeyler gümbürdemiş, çınlamış, dökülmüş ve hoplamıştı. İnce bir erkek sesi hemen o anda müziğe eşlik ederek bıçkın bir çığlık kopardı: "Haleluya!" Griboyedov'un meşhur caz orkestrası çalmaya başlamıştı. Terli yüzler adeta aydınlandı, tavana resmedilmiş atlar canlandı, lambaların parlaklığı arttı ve birden iki salon da zincirden boşanır gibi dansa kalktı, ardından da veranda kalktı dansa.

Gluharyov şair Tamara Polumesyats'la kalktı dansa, Kvant kalktı dansa, romancı Jukopov sarı elbiseli bir sinema oyuncusuyla kalktı dansa. Dragunski, Çerdakçi, dev gibi Şturman Jorj ile ufacık Deniskin, hepsi dans ediyordu, çuval bezinden beyaz bir pantolon giyen meçhul bir erkeğin sıkıca kucakladığı mimar Semeykina-Gall dans ediyordu. Massolit'in kendi üyeleri ve davetli misafirler, Moskovalılar ve dışarıdan gelenler dans ediyordu, Kronştatlı yazar İogann, Rostov'dan, tüm yanağını leylak rengi bir isilik kaplamış Vitya Kuftik adında biri, ki galiba yönetmendi, Massolit'in şiir alt biriminin önde gelen temsilcileri, yani Pavianov, Bogohulski, Sladki, Şpiçkin ve Adelfina Buzdyak dans ediyordu, hangi meslekten oldukları bilinmeyen, boksör tıraşlı, vatkalı ceket giyen genç insanlar dans ediyordu, sakalında yeşil soğan kalmış, orta yaşın çok üstünde bir adam dans ediyordu, portakal rengi buruşuk ipek bir elbisecik giymiş, kansızlığın yiyip bitirdiği marazlı bir genç kız da onunla birlikte.

Terden sırılsıklam olmuş garsonlar başlarının üstünde buğulanmış bira bardakları taşıyor, hırıltıyla ve nefretle ba-

ğırıyordu: "Müsaade eder misiniz, yurttaş!" Bir yerlerde megafon gibi bir ses emir veriyordu: "Karski – bir! Zubrik – iki! İşkembe çorbası!!" İnce ses artık söylemiyor, adeta uluyordu: "Haleluya!" Bulaşıkçı kızların eğik düzlemle mutfağa indirdiği tabak çanağın şangırtısı caz orkestrasındaki altın tabakların* şangırtısını bastırıyordu zaman zaman.

Tek kelimeyle cehennem.

Ve bir hayalet belirdi gece yarısı cehennemde: Kara gözlü, hançer sakallı, frak giymiş bir yakışıklı çıktı verandaya ve hükümdar bakışıyla süzdü sahip olduklarını. Yakışıklının frak yerine enli bir deri kuşak kuşandığı, piştov kabzalarının kuşaktan fırladığı, kuzgun kanadı saçlarını al ipekle bağladığı ve kumanda ettiği briğin Âdem kafalı kara mezar bayrağı** altında Karayip Denizi'nde yüzdüğü zamanlar olduğunu anlatırdı da anlatırdı mistikler.

Ama hayır, hayır! Baştan çıkarma meraklısı mistikler yalan söylüyor, Karayip Denizleri diye bir şey yok dünyada ve ne bu denizlerde gözü kara filibusterler yelken açıyor, ne de korvetler onları kovalıyor, ne de top dumanları yayılıyor dalgaları üstünde. Hiçbir şey yok ve hiçbir şey var olmadı! İşte şu hasta ıhlamur var, demir parmaklık var ve de arkasındaki bulvar... Ve kâsede buz eriyor ve yan masada birilerinin boğa gözlerinin kan çanağına döndüğü görülüyor ve korkunç, korkunç... Ah tanrılar, zehir yok mu, zehir!..

Ve birden masanın ardından bir söz uçtu pır diye: "Berlioz!!" Caz orkestrası aniden yıkılıp sustu yumruk yemiş gibi. "Ne, ne, ne, ne?!" – "Berlioz!!!" Ve insanlar yerinden fırlamaya, çığlık çığlığa bağırmaya başladı...

Evet, Mihail Aleksandroviç'le ilgili korkunç haber duyulduğunda bir acı dalgası kabardı. Birileri ortalığı velveleye ve-

---

* Rusçada orkestra zili "tabak" olarak adlandırılır. (ç.n.)

** Hıristiyan inancına göre, Âdem'in bedeni İsa Mesih'in çarmıha gerildiği tepede gömülüdür. Çarmıha gerilmeyi tasvir eden ikonalarda bazen Âdem'in kafatası ve kemikleri de resmedilir. Korsan bayrağındaki kafatası-kemik sembolü bu Âdem tasvirlerini andırır. (ç.n.)

rip bağırıyordu, hemen şimdi burada, hiçbir yere ayrılmadan kolektif bir telgraf hazırlanmalı ve acilen gönderilmeliydi.

Ama ne telgrafı, diye soracağız ve nereye? Ve niye gönderilsin? Hakikaten nereye? Ve otopsi uzmanının şu anda yamyassı olmuş ensesini kauçuk elleriyle sıkıştırdığı, şimdi profesörün boynuna eğri iğneler sapladığı şahsa hangi telgrafın faydası olabilirdi ki? Öldü o. Bundan sonra telgrafla işi yok. Her şey bitti. Telgraf makinesini meşgul etmeyeceğiz artık.

Evet, öldü, öldü... Ama biz hayattayız, öyle değil mi?

Evet, acı dalgası kabardı, bir süre tutundu, tutundu ve düşmeye başladı, bazıları masalarına dönüp önce gizli gizli, sonra açıktan votkalarını içip mezelerini ağzına atmaya başladı bile. Dö volyay tavuk köfte ziyan mı olsun yani? Mihail Aleksandroviç'e nasıl yardım edebiliriz ki? Aç kalarak mı? Hayattayız ama biz!

Pek tabii kuyruklu piyano kapatılıp kilitlendi, caz orkestrası dağıldı, gazetecilerden birkaçı nekrolog yazmak için kendi yayın kurullarına gitti. Jeldıbin'in morgdan geldiği öğrenildi. Jeldıbin müteveffanın üst kattaki çalışma odasına yerleşti ve Berlioz'un yerini alacağı söylentileri yayıldı anında. Jeldıbin yönetimin restoranda oturan on iki üyesini de çalışma odasına çağırttı ve Berlioz'un çalışma odasında derhal başlatılan oturumla birlikte Griboyedov'un sütunlu salonunun hazırlanması, bedenin morgdan salona getirilmesi, salonun ziyarete açılması ve elim olayla alakalı diğer şeyler gibi bir an evvel ele alınması gereken konuların görüşülmesine geçildi.

Restoran ise her zamanki gece yaşantısına geçmişti ve misafirleri Berlioz'un ölüm haberinden bile fazla şaşırtan tümüyle sıra dışı hadise olmasaydı kapanışa, yani sabahın dördüne kadar sürdürürdü bu yaşantıyı.

Griboyedov Evi'nin kapısında nöbet tutan arabacılar heyecanlandı ilkin. İçlerinden birinin oturaktan doğrularak şöyle bağırdığı duyuldu:

– Uhu! Şunun haline bakın!

Sonra birden demir parmaklığın önünde bir alev parladı ve verandaya yaklaşmaya başladı. Masalarda oturanlar yerlerinden doğrulup yaklaşanı seçmeye çalışırken alevle birlikte beyaz bir hayaletin restorana doğru ilerlediğini gördüler. Hayalet üçlü kafese yaklaştığında ise herkes masaların ardında çatallarında mersin balıkları ve fal taşı gibi açılmış gözlerle taş kesildi. O sırada restoran gardırobunun kapısından sigara içmek için avluya çıkmış olan kapı görevlisi sigarasını atıp ayağıyla çiğnedi ve belli ki restorana girmesini önlemek amacıyla hayalete doğru yöneldi ama nedense bunu yapmadı ve aptal aptal gülümseyerek durdu.

Ve hayalet kafes açıklığından geçerek hiçbir engelle karşılaşmadan verandaya adım attı. Tam bu anda herkes gördü ki, bu bir hayalet değil, ünlü şair İvan Nikolayeviç Bezdomnıy'dı.

Ayakları çıplaktı, üzerine çengelliiğneyle meçhul bir kutsal şahsiyetin resmedildiği kâğıttan bir ikona iliştirilmiş beyaza çalan lime lime bir tolstofka ve çizgili beyaz içlik giymişti. İvan Nikolayeviç elinde yanan bir düğün mumu tutuyordu. İvan Nikolayeviç'in sağ yanağında taze bir çizik vardı. Verandaya hâkim suskunluğun derinliğini ölçmek bile güçtü. Garsonlardan birinin eğik tuttuğu bardaktan yere bira döküldüğü görülüyordu.

Şair mumu başının üstüne kaldırdı ve yüksek sesle şöyle dedi:

– Selam, dostlar! –ardından en yakın masanın altına göz attı ve üzüntüyle haykırdı:– Hayır, burada değil!

İki ses işitildi. Bas olan acımasızdı:

– Bunun işi bitik. Beyaz humma.*

İkinci ses korkmuş bir kadına aitti, şöyle dedi:

– Bu kılıkta sokakta gezmesine polis nasıl izin vermiş?

---

* Rusya'da, alkol yoksunluğuna bağlı gelişen delirium tremens hastalığına halk arasında verilen isim. (ç.n.)

İvan Nikolayeviç bunu duydu ve yanıt verdi:

– İki kere almak istediler, Skatertnıy'da ve burada Bronnaya'da, ama çitten atladım ve görüyorsunuz, yanağımı çizdim! –İvan Nikolayeviç tam bu esnada mumu kaldırıp bağırdı:– Edebiyat arkadaşlarım! –Kısılmış sesi kuvvetlenip hararetlendi:– Hepiniz beni dinleyin! Ortaya çıktı! Hemen yakalayın onu, yoksa tarifsiz dertler açacak başımıza!

– Ne? Ne? Ne dedi? Kim ortaya çıkmış? –Her yandan sesler yükseliyordu.

– Danışman! –diye cevap verdi İvan.– Ve bu danışman şimdi Patriarşiye'de Mişa Berlioz'u öldürdü.

Bunun üzerine iç salondan verandaya insanlar akın etti, kalabalık İvan'ın ateşinin etrafında toplandı.

– Pardon, pardon, daha kesin konuşabilir misiniz, –İvan Nikolayeviç'in kulağının tepesinde alçak ve nazik bir ses işitildi,– nasıl öldürdü, söyleyin? Kim öldürdü?

– Yabancı danışman, profesör ve casus! –diye cevap verdi İvan etrafını süzerek.

– Adı ne peki? –diye alçak sesle sordular kulağa.

– Adı ya! –üzüntüyle bağırdı İvan.– Bir bilsem adını! Kartvizitinde seçemedim... Sadece ilk harfini hatırlıyorum – "We", "We" ile başlıyor soyadı! Neydi "We" ile başlayan soyadı? –Alnını tutarak sordu kendine İvan ve birden mırıldamaya başladı:– We, We, We!.. Wa... Wo... Wagner? Wagner? Wayner? Wegner? Winter? –gerginlikten İvan'ın saçları kıpırdanmaya başladı.

– Wulf mu? –diye haykırdı bir kadın haline acıyarak.

İvan sinirlendi.

– Aptal! –diye bağırdı gözleriyle haykıranı arayarak.– Wulf'un ne ilgisi var? Wulf'un hiçbir suçu yok! Wo, Wo... Yok! Böyle olmuyor. Yurttaşlar, bakın nasıl yapalım: Şimdi polisi arayın, profesörü yakalamak için makineli tüfekli beş motosiklet göndersinler. Yanında iki kişinin daha olduğu-

nu söylemeyi de unutmayın: Uzun, ekoseli biri... Kelebek gözlüklü, camın biri çatlak... bir de kara kedi, şişmanca. Bu sırada ben de Griboyedov'u arayayım... Burada olduğunu hissediyorum!

İvan huzursuzlandı, etrafını saran çemberi yarıp çıktı, mumu üstüne başına damlata damlata sallamaya ve masaların altına bakmaya başladı. Bu esnada "Doktor çağırın" lafı işitildi ve şefkatli, etli, besili, tıraşlı ve kalın gözlüklü bir yüz belirdi İvan'ın karşısında.

– Yoldaş Bezdomnıy, –diye girdi söze yüz merasimli sesiyle,– sakinleşin! Hepimizin çok sevdiği Mihail Aleksandroviç'in... hayır, Mişa Berlioz'un ölümüyle sarsılmış vaziyettesiniz... Bunu hepimiz çok iyi anlıyoruz. Dinlenmeniz lazım. Şimdi yoldaşlar yatağa kadar eşlik edecek size, hepsini unutacaksınız.

– Anlamıyor musun, –dişlerini göstererek sözünü kesti İvan,– profesörün yakalanması gerek! Sense saçma sapan laflar ediyorsun bana! Sürüngen!

– Yoldaş Bezdomnıy, affedin ama, –dedi yüzü kızarıp gerileyerek ve karıştığı için çoktan pişman olarak.

– Hayır, başkasını belki, ama seni affetmem, –dedi İvan Nikolayeviç sessiz bir nefretle.

Yüzü seğirdi, mumu çabucak sağ elinden sol eline aktardı, gerildi, gerildi ve bir tane patlattı yardımcı olmak isteyen yüzün kulağına.

Bunun üzerine İvan'ın üstüne atılmak akıllarına geldi ve atıldılar. Mum söndü, yüzden fırlayan gözlük anında ayaklar altında ezildi. İvan herkesin içine huzursuzluk salacak, bulvardan bile işitilen korkunç bir savaş çığlığı attı ve savunmaya geçti. Masalardan düşen tabaklar şangırdadı, kadınlar bağırmaya başladı.

Garsonlar şairi havluların yardımıyla bağlarken, gardırobun önünde brik kumandanı ile kapı görevlisi arasında bir konuşma geçiyordu.

– Don gömlek girdiğini görmedin mi? –diye sordu korsan soğuk bir sesle.

– Evet ama, Arçibald Arçibaldoviç, –diye ürkekçe yanıt verdi kapı görevlisi,– Massolit üyesi iseler, nasıl almam ki içeri?

– Don gömlek girdiğini görmedin mi? –diye tekrar etti korsan.

– Affedin, Arçibald Arçibaldoviç, –kızara bozara konuşuyordu kapı görevlisi,– Ne yapabilirim ki? Verandada hanımların oturduğunu ben de biliyorum ama...

– Hanımlarla ilgisi yok, hanımlar umursamaz böyle şeyleri, –diye cevap verdi korsan, adeta gözleriyle kavuruyordu kapı görevlisini,– ama polis umursar! Bir insan Moskova sokaklarında iç çamaşırıyla ancak tek bir durumda dolaşabilir: Eğer yanında polis varsa ve tek bir yere gidebilir; polis karakoluna! Ve sen, eğer kapı görevlisiysen, bilmen gerekir ki, bir insanı bu vaziyette gördüğünde hiç vakit kaybetmeden düdüğü öttüreceksin. Duyuyor musun? Verandada neler olduğunu duyuyor musun?

İyice aptallaşan kapı görevlisi bunun üzerine verandadan yükselen gürültü patırtıyı, tabak şangırtılarını ve kadın çığlıklarını işitti.

– Şimdi ben seni ne yapayım? –diye sordu filibuster.

Kapı görevlisinin yüzündeki deri tifo tonuna büründü, gözleri canlılığını yitirdi. Simsiyah saçların şimdi ortadan ayrılarak ateş gibi ipekle kaplandığını görür gibi oldu. Plastron ve frak kayboldu, kemer kuşağının ardında piştov kabzası çıktı ortaya. Kapı görevlisi serene asılmış halde hayal etti kendini. Dışarı fırlamış dilini ve omza düşen cansız başını kendi gözleriyle gördü, hatta güvertenin ardından gelen dalga seslerini duydu. Kapı görevlisinin dizleri büküldü. Ama tam bu anda filibuster ona acıdı ve delici bakışını söndürdü.

– Bana bak, Nikolay! Bu son olsun. Böyle kapı görevlilerini bedava versen çalıştırmayız restoranda. Git bir kilise-

de bekçilik yap, –dedikten sonra kumandan süratle sıraladı kesin ve açık emirlerini:– Kilerden Panteley. Polis. Protokol. Araba. Ruh ve sinir hastalıklarına. –Ve ekledi:– Çal düdüğü!

Sadece restorandaki değil, bulvardaki ve restoranın bahçesine bakan evlerin pencerelerindeki son derece şaşkın kitle de çeyrek saat sonra Griboyedov'un kapısından Panteley, kapı görevlisi, polis, garson ve Şair Ryuhin'in kukla gibi sarıp sarmalanmış, gözyaşları içerisinde sağa sola tüküren, en çok da Ryuhin'e isabet ettirmeye çalışan ve bağırışlarıyla bulvarı inleten genç adamı götürdüğünü gördüler:

– Şerefsiz!.. Şerefsiz!..

Kamyon şoförü öfkeli bir surat ifadesiyle motoru çalıştırdı, hemen yanda bir arabacı atını ısıtıyor, mor dizginleri sağrısına vuruyor, bağırıyordu:

– Gel yarış atıyla gidelim! Daha önce de götürdüm ruh ve sinir hastalıklarına!

Tüm kalabalık uğulduyor, eşi benzeri görülmemiş olayı tartışıyordu; özetle, adi, iğrenç, baştan çıkarıcı, domuzca bir skandal yaşanmış ve bu skandal ancak kamyon talihsiz İvan Nikolayeviç'i, polisi, Panteley'i ve Ryuhin'i Griboyedov'un kapısından alıp götürdüğünde sona ermişti.

6. Bölüm

Tıpkı Söylendiği Gibi, Şizofreni

Beyaz önlük kuşanmış sivri sakallı şahıs Moskova'nın dış mahallelerinden birinde ırmağın kıyısında inşaatı kısa süre önce tamamlanan meşhur psikiyatri kliniğinin kabul salonuna çıktığında saat gece bir buçuktu. Üç hastabakıcı divanda oturan İvan Nikolayeviç'ten ayırmıyordu gözlerini. Son derece endişelenen şair Ryuhin de buradaydı. İvan Nikolayeviç'i bağlamakta kullandıkları havlular da divanın üstüne yığılmıştı. İvan Nikolayeviç'in kolları ve bacakları serbestti.

İçeri gireni görünce Ryuhin'in benzi attı, öksürdü ve ürkek bir sesle şöyle dedi:

– Merhaba, doktor.

Doktor eğilerek selam verdi Ryuhin'e ama eğildiği sırada ona değil, İvan Nikolayeviç'e bakıyordu.

Beriki ise kızgın bir yüz ve çatılmış kaşlarla tümüyle hareketsiz oturmaktaydı, hatta kılını bile kıpırdatmadı doktorun girişi sırasında.

– İşte, doktor, –nedense gizemli bir fısıltıyla konuştu Ryuhin, bir yandan da korka korka İvan Nikolayeviç'e bakıyordu,– ünlü şair İvan Bezdomnıy... görüyorsunuz ya... beyaz humma olmasından korkuyoruz...

– Çok mu içerdi? –diye dişlerinin arasından sordu doktor.

– Hayır... içerdi ama bu hale gelecek kadar değil...

– Hamamböcekleri, sıçanlar, iblisler ya da koşuşturan köpekleri yakalamaya çalışıyor muydu?

– Hayır, –diye cevapladı Ryuhin irkilerek.– Dün ve bu sabah gördüm onu. Tamamen sağlıklıydı...

– Neden içlikle? Yataktan mı alıp getirdiniz?

– Restorana, doktor, bu halde geldi...

– Aha, aha, –dedi doktor, çok tatmin olmuş gibiydi,– peki sıyrık? Kavga mı etmiş?

– Çitten düşmüş, sonra restoranda birine vurdu, sonra birine daha...

– Demek öyle, –dedi doktor ve İvan'a dönerek ilave etti:– Merhaba!

– Selam, sabotajcı![*] –diye öfkeyle ve yüksek sesle yanıt verdi İvan.

Ryuhin o kadar utanmıştı ki, gözlerini kaldırıp kibar doktora bakmaya cesaret edemedi. Ama beriki hiç gücenmemişti, kıvrak ve mahir bir jestle gözlüğünü çıkardı, önlüğünün eteğini kaldırıp arka pantolon cebine sıkıştırdı, ardından İvan'a sordu:

– Kaç yaşındasınız?

– Benden uzak, iblislere yakın olun! –diye kabalıkla bağırdı İvan ve arkasını döndü.

– Neden sinirleniyorsunuz? Kötü bir şey mi söyledim size?

– Yirmi üç yaşındayım, –diye haykırdı İvan,– ve hepinizi şikâyet edeceğim. Özellikle de seni, yavşak herif! –diyerek ayrı hitap etti Ryuhin'e.

– Peki ne için şikâyet etmek istiyorsunuz?

– Sağlıklı bir insan olan beni güç kullanarak yakaladığınız ve tımarhaneye getirdiğiniz için! –diye yanıtladı İvan öfkeyle.

---

* İvan resmi söylemde sık kullanılan bir etikete başvuruyor. Sovyetler Birliği'nde 1920'lerin sonlarından itibaren çok sayıda insan "sabotajcı" oldukları ve ülke kalkınmasına bilerek zarar verdikleri gerekçesiyle gazetelerde teşhir edildi, kovuşturmaya uğradı, idam da dahil olmak üzere ağır cezalara çarptırıldı. (ç.n.)

Bunun üzerine Ryuhin dikkatle baktı İvan'a ve buz kesti: Gözlerinde kesinlikle hiçbir delilik emaresi yoktu. Griboyedov'daki donuk bakışlar yeniden eski canlılığına kavuşmuştu.

"Aman ya Rabbi!" –diye düşündü Ryuhin korkarak.– "Yoksa normal mi? Bak sen şu saçmalığa! Hakikaten, neden sürükledik ki onu buraya? Normal, her şeyiyle normal, suratı çizik sadece..."

– Şu anda, –sakince konuşmaya başladı doktor parlak ayaklı beyaz tabureye yerleşirken,– tımarhanede değil, kliniktesiniz ve eğer gerekli değilse kimse sizi burada tutmaya kalkmaz.

İvan Nikolayeviç güvensiz bir bakış attı yan gözle, ama yine de mırıldandı:

– Şükür Efendimize! Bunca geri zekâlının arasında normal biri çıktı nihayet. Baş geri zekâlı da embesil yeteneksiz Saşka!

– Kim bu yeteneksiz Saşka? –diye sordu doktor.

– İşte bu – Ryuhin! –diye yanıtladı İvan Nikolayeviç ve kirli parmağıyla Ryuhin'in olduğu tarafı işaret etti.

Beriki sinirden kıpkırmızı oldu.

"Yardımımın karşılığı olarak! –diye geçti aklından acı acı.– Aldığım teşekkür işte bu! Hakikaten pislikmiş!"

– Psikolojik bakımdan tipik bir kulak*, –diye başladı konuşmaya İvan Nikolayeviç, Ryuhin'in maskesini indirmek için yanıp tutuşuyordu besbelli,– ve üstelik itinayla proleter taklidi yapan bir kulak. Şu ifadesiz yüzüne bir bakın ve 1 Mayıs için yazdığı çın çın öten şiirlerle yan yana koyun! He-he-he... "Yüksel!.. Dalgalan!.." Siz asıl ruhuna bakın bunun: İçeride ne düşünüyor... Öyle şaşırırsınız ki! –ve İvan Nikolayeviç habis bir kahkaha attı.

Ryuhin güçlükle nefes alıyordu, yüzü kızarmıştı ve tek bir şey düşünüyordu: Koynunda yılan beslemişti, yardım ettiği kişinin gerçekte kötü kalpli bir düşman olduğu ortaya

---

* Bir başka etiket. "Zengin köylü" manasında. (ç.n.)

çıkmıştı. Ve en önemlisi, elinden hiçbir şey gelmezdi: Bir ruh hastasıyla ağız dalaşına girecek hali yoktu ya?!

– Peki o zaman sizi neden getirdiler buraya? –diye sordu doktor Bezdomnıy'nın Ryuhin'i ifşa edişini dikkatle dinledikten sonra.

– Şeytan alsın o budalaların hepsini! Yakaladılar, paçavralarla bağladılar ve zorla kamyona atıp getirdiler!

– Restorana neden iç çamaşırlarıyla geldiğinizi sorabilir miyim?

– Şaşılacak bir durum yok, –diye yanıtladı İvan,– yüzmek için Moskova Irmağı'na gitmiştim, üst başımı yürütüp bunları bırakmışlar! Çıplak dolaşacak değildim ya Moskova'da? Ne varsa geçirdim üstüme, çünkü Griboyedov'a gitmek için acele ediyordum.

Doktor soran gözlerle Ryuhin'e baktı, beriki bunun üzerine asık suratla homurdandı:

– Restoranın adı bu.

– Aha, –dedi doktor,– peki neden acele ediyordunuz? İş görüşmesi mi?

– Danışmanı yakalamaya çalışıyorum, –diye yanıtladı İvan Nikolayeviç, ardından endişeyle arkasına baktı.

– Hangi danışmanı?

– Berlioz'u tanıyor musunuz? –diye sordu İvan manalı manalı.

– Besteciyi mi?

İvan'ın canı sıkıldı.

– Besteci de nereden çıktı! Ha, evet... yani hayır! Besteci, Mişa Berlioz'la aynı soyadını taşıyor!

Ryuhin konuşmak istemiyordu ama açıklaması gerekti:

– Massolit başkanı Berlioz'u bu akşam Patriarşiye'de tramvay ezdi.

– Bilmediğin işler hakkında yalan uydurma! –diye kızdı İvan Ryuhin'e.– Bu olurken sen değil, ben vardım orada! O sağladı tramvayın altına düşmesini!

– İtti mi?

– "İtti" de nereden çıktı şimdi? –diye haykırdı İvan genel anlayışsızlığa sinirlenerek.– Onun gibilerin kimseyi itmesine gerek yok! Öyle numaralar biliyor ki, kolla kendini kollayabilirsen! Tramvayın Berlioz'u ezeceğini önceden biliyordu!

– Sizden başka gören var mı bu danışmanı?

– Mesele de bu ya, sadece ben ve Berlioz.

– Anlaşıldı. Bu katili yakalamak için ne gibi önlemler aldınız? –Doktor bu esnada dönüp yandaki masada oturan beyaz önlüklü kadına bir bakış attı. Kadın bir kâğıt çıkardı ve boş satırları doldurmaya başladı.

– İşte önlemler. Mutfaktan mumu aldım...

– Bunu mu? –diye sordu doktor kadının önündeki ikonayla birlikte masanın üstünde duran kırık mumu göstererek.

– Ta kendisi, ve...

– Peki ikona ne için?

– Doğru, bir de ikona vardı... –İvan kızardı.– Bunları en çok korkutan da ikona oldu, –bir kez daha parmağıyla Ryuhin'in olduğu tarafı işaret etti,– ama işin doğrusu, onun, yani danışmanın... lafı dolandırmayalım... cinler ve iblisler âlemiyle ilişkisi var... Öyle basit değil yakalaması.

Hastabakıcılar nedense hazır ola geçtiler, gözlerini İvan'dan ayırmıyorlardı.

– Evet, –diye devam etti İvan,– ilişkisi var! Kesin bir gerçek bu! Şahsen konuşmuş Pontius Pilatus'la. Bana boşuna bakıyorsunuz öyle! Doğru söylüyorum! Her şeyi görmüş, balkonu, palmiyeleri. Uzun lafın kısası, Pontius Pilatus'un yanında bulunmuş, bana güvenebilirsiniz.

– Devam edin, devam edin...

– Ne diyordum, ikonayı göğsüme iliştirdim ve koşmaya başladım...

Tam bu anda saat birden iki kere vurdu.

– Ohoo! –diye haykırdı İvan ve divandan kalktı.– Saat iki, bense sizinle zaman kaybediyorum! Kusura bakmayın, telefon neredeydi acaba?

– Bırakın alsın telefonu, –diye doktor emir verdi hastabakıcılara.

İvan ahizeyi kaptı, bu sırada kadın alçak sesle Ryuhin'e sordu:

– Evli mi?

– Bekâr, –diye korkarak cevap verdi Ryuhin.

– Sendikaya üye mi?

– Evet.

– Polis mi? –diye bağırdı İvan ahizeye.– Polis mi? Nöbetçi memur yoldaş, yabancı danışmanın yakalanması için makineli tüfekli beş motosiklet yollanmasını sağlayın hemen. Ne? Gelip beni alın, ben de sizinle geleceğim... Ben Şair Bezdomnıy, tımarhaneden arıyorum... Adresiniz neydi? –Ahizeyi avcuyla kapatarak fısıldadı Bezdomnıy doktora, sonra yeniden bağırdı ahizeye:– Dinliyor musunuz? Alo!.. Rezalet! –Birden böğürmeye başladı İvan ve ahizeyi duvara fırlattı. Ardından doktora döndü, elini uzattı, kuru bir "Görüşmek üzere" çıktı ağzından ve çıkmaya hazırlandı.

– Affedersiniz ama nereye gitmek niyetindesiniz? –diye konuştu doktor İvan'ın gözlerine dikkatle bakarak.– Gecenin bir yarısı, iç çamaşırlarıyla... Kendinizi iyi hissetmiyorsunuz, bizimle kalın!

– Bırakın geçeyim, –dedi İvan kapıya bir duvar örmüş hastabakıcılara.– Bırakıyor musunuz, bırakmıyor musunuz? –diye korkunç bir sesle bağırdı şair.

Ryuhin titremeye başladı, kadınsa masanın üzerinde bir düğmeye bastı, bunun üzerine cam yüzeye pasparlak bir kutucuk ve bir ampul çıkıverdi.

– Demek öyle ha? –dedi köşeye sıkıştığını hisseden İvan yabani bakışlarla etrafını süzerek.– Tamam o zaman! Elveda... –Ve başı önde pencerenin perdesine doğru atıldı.

Perdenin arkasındaki cam epey gümbürdedi ama bırakın kırılmayı, çatlamadı bile, az sonra İvan hastabakıcıların kollarında kıvranıyordu. Hırlıyor, ısırmaya çalışıyor, bağırıyordu:

– Ne biçim bir cam taktırmışsınız ha!.. Bırak! Bırak!

Şırınga doktorun ellerinde parladı, kadın tek bir hareketle tolstofkanın yıpranmış yenini sıyırdı ve hiç de kadınsı olmayan bir kuvvetle yapıştı kola. Eter kokusu yayıldı havada, İvan kendisini tutan dört kişinin kolları arasında gevşedi, çevik doktor bunu fırsat bilerek iğneyi İvan'ın koluna batırdı. İvan'ı birkaç saniye daha tuttular ve sonra divanın üstüne indirdiler.

– Haydutlar! –diye bağırdı İvan ve divandan fırladı, ama yerine oturttular. Tam onu serbest bırakmışlardı ki yine fırlamaya kalktı, ama bu kez kendi oturdu geri. Yabani gözlerle etrafını süzerek sustu bir süre, sonra birden esnedi, sonra kızgınlıkla gülümsedi.

– Tıktınız içeri yine de, –dedi, bir kere daha esnedi, birden uzandı, başını yastığa, yumruğunu da çocuklar gibi yanağının altına koydu, uykulu bir sesle mırıldamaya başladı, kızgınlığı geçmişti artık:– Pekâlâ! Bedelini ödeyeceksiniz nasılsa. Uyardım sizi, keyfiniz bilir!.. Şu anda beni her şeyden çok Pontius Pilatus ilgilendiriyor... Pilatus... –dedi ve gözlerini kapadı.

– Banyo, 117 numaralı tek kişilik oda, başına da bir nöbetçi, –diye buyurdu doktor gözlüğünü takarken. Tam bu anda bir kere daha ürperdi Ryuhin: Beyaz kapılar sessiz sedasız açıldı, mavi gece lambalarıyla aydınlatılmış koridor göründü arkalarında. Kauçuk tekerli bir sedye çıktı koridordan, sessiz İvan'ı sedyeye aldılar, İvan koridora çıktı, kapılar arkasından kapandı.

– Doktor, –fısıltıyla sordu sarsılan Ryuhin,– gerçekten hasta demek, öyle mi?

– Evet öyle, –diye yanıtladı doktor.

– Peki nesi var? –diye ürkekçe sordu Ryuhin.

Yorgun doktor Ryuhin'e baktı ve cansız bir sesle yanıt verdi:

– Motor ve konuşma bölgelerinde uyarılmışlık... Sayıklamalar... karmaşık bir olay anlaşılan... Şizofreni sanırım. Bir de alkolizm var tabii...

İvan Nikolayeviç'in durumunun fena olduğundan başka doktorun söylediklerinden bir şey anlamadı Ryuhin, içini çekerek sordu:

– Peki şu danışmanla ilgili söyledikleri de neyin nesi?

– Örselenmiş hayal gücünü yıkıma uğratan birini görmüştür belki. Halüsinasyon da olabilir...

Birkaç dakika sonra kamyon Ryuhin'i Moskova'ya götürüyordu. Hava aydınlanıyordu, şosede henüz sönmemiş fenerlerin ışıkları artık hem lüzumsuz, hem de nahoştu. Şoför geceyi boşa harcadığına kızıyordu, arabayı son sürat sürüyor ve dönemeçlerde savuruyordu.

İşte orman da kopup geride kaldı, ırmak öbür tarafa doğru uzaklaştı, türlü türlü şeyler geliyordu kamyonun karşısından: Nöbetçi kulübeleriyle çitler ve odun istifleri, yüksek sütunlar ve direkler, direklerde dizili makaralar, çakıl yığınları, kanalların şerit şerit dildiği topraklar, – özcesi, Moskova'ya girmek üzereydiler, işte, hemen şurada, dönemecin ardında, şimdi üstlerine çökecek ve sıkı sıkıya kavrayacak.

Ryuhin oradan oraya savrulup sarsılmıştı, üzerine yerleştiği kütük altından kayıp gidecek gibi oluyordu bazen. Moskova'ya onlardan önce troleybüsle dönen polis memuru ile Panteley'in fırlatıp attığı restoran havluları kasanın her yerinde oradan oraya gidip geliyordu. Ryuhin havluları toplamaya çalışmış ama sonra nedense "Şeytan alsın!.. Aptal gibi ne uğaşıyorsam bunlarla?.." diye öfkeyle tıslayarak ayağıyla tepmişti hepsini, sonra da onlara bakmayı bırakmıştı.

Yolcunun ruh hali korkunçtu. Elem evini ziyaretin onda çok ağır bir iz bıraktığı anlaşılıyordu. Ryuhin kendini paramparça edenin ne olduğunu anlamaya çalışıyordu. Belleğine yapışıp kalan mavi lambalı koridor mu? Dünyada aklını yitirmekten daha kötü bir talihsizlik olmadığı düşüncesi mi? Evet, evet, elbette bu da var. Ama bu genel bir düşünce. Bir şey daha var. Ama ne? Gücenme... işte bu. Evet, evet, Bezdomnıy'nın dosdoğru yüzüne söylediği gücendirici kelimeler. Ve gücendirici olmaları değil sadece acı olan, içlerinde doğruluk payı da olması.

Şair artık sağa sola bakmıyordu, titreşen kirli zemine dikmişti gözlerini, içi içini yiyerek bir şeyler mırıldamaya, ulumaya başladı.

Evet, şiirler... Otuz iki yaşında! Ne olacak bundan sonra? Bundan sonra yılda birkaç şiir yazacak. Yaşlanana kadar mı? Evet, yaşlanana kadar. Ne getirecek bu şiirler ona? Şöhret mi? "Saçmalık! Bari kendini kandırma. Şöhret kötü şiirler yazan birini bulmaz asla. Neden kötüler? Doğru, doğru söyledi!" –Kendi kendine konuşurken acımasızdı Ryuhin.– "Yazdıklarımın tek kelimesine bile inanmıyorum!.."

Nörasteni patlamasıyla zehirlenen şair hafifçe sallandı, altındaki zemin titreşmez oldu. Ryuhin başını kaldırdı ve çoktan Moskova'da olduğunu gördü, dahası, Moskova'nın üzerinde şafak sökmüş, bulutlar altın rengine boyanmış, bindiği kamyon bulvara giden dönemeçte diğer arabalarla birlikte bekliyor, burnunun dibinde bir kaidenin üstünde başı hafif öne eğilmiş metalik bir insan duruyor ve aldırmaz gözlerle bulvara bakıyor.

Hastalanan şairin aklına tuhaf düşünceler akın etti. "İşte hakiki talihe örnek..." –Tam bu anda Ryuhin kamyon kasasında dimdik doğruldu ve nedense, kimseye zararı dokunmayan demir insana hücum edercesine elini kaldırdı.– "Hayatta hangi adımı atarsa atsın, başına ne gelirse gelsin, işi hep rast gitmiş, her şey şöhretine yaramış! Ama ne yapmış, akıl erdiremiyorum... Şu sözlerde özel bir şey mi var: 'Fırtına pusla...'* Anlamıyorum!.. Talihli işte, başka bir şey değil, – diye döktü içindeki zehri birden Ryuhin ve altında kamyonun hareket ettiğini hissetti,– şu beyaz muhafız şuna kurşunu sıkıp uyluğunu un ufak etti ama böylece ölümsüzlük de armağan etmiş oldu..."

Araba dizisi hareket etti. Tümüyle hastalanan ve hatta yaşlanan şair en fazla iki dakika sonra Griboyedov'un ve-

---

* Aleksandr Puşkin'in "Fırtına pusla örtüyor göğü" mısrasıyla başlayan şiirinden. (ç.n.)

randasından içeri giriyordu. Veranda çoktan boşalmıştı. Köşede bir grup, kalan içkileri bitiriyordu, grubun ortasında da tanıdık bir konferansiye başında tübeteyi, elinde Abrau dolu bir kadehle oradan oraya seğirtiyordu.

Havlularla başı dertte olan Ryuhin'i Arçibald Arçibaldoviç karşıladı güler yüzle ve hemen lanet olası havlulardan kurtulmasını sağladı. Klinikte ve kamyonda bu denli harap ve bitap düşmüş olmasaydı hastanede neler olduğunu anlatmaktan ve bu hikâyeyi uydurma ayrıntılarla süslemekten herhalde keyif alırdı Ryuhin. Ama şimdi hiç bununla uğraşacak halde değildi ve aslında epey kötü bir gözlemci olmasına rağmen Ryuhin kamyondaki işkenceden sonra şimdi ilk defa keskin ve dikkatli gözlerle baktı korsana ve Bezdomnıy hakkında sorular sorup ah vah etse de aslında başına gelenleri zerre kadar umursamadığını ve ona hiç acımadığını anladı. "Aferin! Doğrusu da bu zaten!" –diye aklından geçirdi sinik, kendini yok eden bir öfkeyle Ryuhin ve şizofreni hikâyesini yarıda keserek rica etti:

– Arçibald Arçibaldoviç, biraz votka alsam iyi olurdu...

Korsan halden anladığını gösteren bir surat ifadesi takınarak fısıldadı:

– Anlıyorum... hemen şimdi, –ve garsona el salladı.

Çeyrek saat sonra Ryuhin eğrez balığının tepesinde büzüşmüş, tam bir yalnızlık içinde oturuyor, artık hayatında hiçbir şeyi düzeltmeyeceğini, unutmaktan başka yapacak şeyi olmadığını anlayıp bunu kendine de itiraf ederek bir kadehin arkasından diğerini yuvarlıyordu.

Öbürleri ziyafet çekerken şair bütün geceyi tüketmişti ve şimdi geri döndürmenin imkânsız olduğunu görüyordu. Gecenin geri dönüşsüz biçimde kaybolduğunu anlamak için lambadan başını kaldırıp göğe bakmak yeterliydi. Garsonlar aceleyle örtüleri masalardan çekip alıyorlardı, verandanın etrafında koşuşturan kedilerde sabah görünüşü vardı. Gün tüm ağırlığıyla çöküyordu şairin üzerine.

7. Bölüm

Tekinsiz Daire

Styopa Lihodeyev'e ertesi sabah şöyle deselerdi: "Styopa! Hemen şimdi kalkmazsan seni kurşuna dizecekler!", Styopa zar zor işitilen yorgun bir sesle cevap verirdi: "Kurşuna dizin, canınız ne istiyorsa onu yapın ama kalkmıyorum!"

Kalkmak bir yana, gözünü açmaya dahi mecali yoktu, çünkü açtığı anda bir şimşek çakacak ve başını darmadağın edecekti. Bu başın içinde ağır bir çan uğulduyor, gözyuvarlarıyla kapalı gözkapaklarının arasında alev yeşili taçlı kahverengi benekler uçuşuyor, yetmezmiş gibi bir de midesi bulanıyordu, bulantının sebebi de sırnaşık bir pikaptan gelen seslerdi sanki.

Styopa bir şeyler hatırlamaya çalıştı, ama aklına gelen tek şey şuydu ki, galiba dün, üstelik bilmediği bir yerde elinde peçeteyle dikilmiş, bir hanımefendiyi öpmeye çalışıyordu, dahası, ertesi gün tam öğle vakti ona misafir olacağı sözünü veriyordu. Hanımefendi "Hayır, hayır, evde olmayacağım!" diyerek reddediyor, Styopa ise ısrarını sürdürüyordu: "Ama ben kalkıp geleceğim işte!"

Hanımefendi kimdi, şimdi saat kaçtı, hangi aydaydılar ve bugün ayın kaçıydı; Styopa kesinlikle bilmiyordu ve daha da kötüsü, nerede olduğunu anlayamıyordu. Hiç değilse bu

sonuncusunu açıklığa kavuşturmaya çalıştı ve bu amaçla sol gözünün sımsıkı kapalı kapağını yapıştığı yerden araladı. Yarı karanlıkta bir ışığın donuk yansıması seçiliyordu, Styopa nihayet konsolu tanıdı ve kendi dairesinin yatak odasında, yatakta, daha doğrusu eski mücevherci kadının yatağında sırtüstü yattığını anladı. Tam bu anda öyle bir darbe gümledi ki kafasında, hemen gözünü kapatıp inlemeye başladı.

İzah edelim: Styopa Lihodeyev, Varyete Tiyatrosu'nun müdürü, sabah Sadovaya Caddesi üzerinde Rusça П harfi gibi yerleşen altı katlı büyük binada, müteveffa Berlioz'la yarı yarıya paylaştığı kendi dairesinde uyanmıştı.

Söylemek gerekir ki, bu daire –50 numara– uzun zamandır kötü değilse de, kesinlikle tuhaf denebilecek bir şöhrete sahipti. İki yıl öncesine kadar sahibi, mücevherci de Fujere'nin dul karısıydı. Anna Frantsevna de Fujere, ellili yaşlarda, saygın ve son derece iş bilir bir hanımefendiydi, beş odanın üçünü kiraya vermişti: Daire sakinlerinden birinin soyadı galiba Belomut'tu, diğerinin soyadı yitip gitmişti.

Ve işte iki yıl önce dairede açıklanamayan olaylar yaşanmaya başladı: İnsanlar arkalarında iz bırakmadan kaybolmaya başladı daireden.

Hafta sonu daireye bir polis memuru gelmiş, ikinci daire sakinini (soyadı yitip gideni) girişe çağırmış ve imza için bir dakikalığına polis karakolundan beklendiğini söylemişti. Daire sakini, uzun süreden beri Anna Frantsevna'ya sadık olan ve ev işçisi* olarak yanında çalışan Anfisa'ya, eğer kendisini arayan olursa, on dakika sonra döneceğini söylemiş ve beyaz eldivenli nazik polis memuruyla birlikte çıkmıştı. Ama ne on dakika sonra dönmüştü, ne de başka bir zaman. En şaşırtıcısı, polis memuru da onunla birlikte kaybolmuştu.

İnançlı, daha doğrusu, batıl inançlı bir insan olan Anfisa

---

* Orijinal metinde "domrabotnitsa". Devrimden sonra "hizmetçi" demek için uydurulan bir ifade. (ç.n.)

lafı dolandırmadan bunun büyücülük olduğunu söylemişti, daire sakinini ve polis memurunu götürenin kim olduğunu çok iyi bildiğini, ama gece vakti konuşmak istemediğini söylemişti üzgün Anna Frantsevna'ya.

Herkes bilir ki, büyücülük bir kere başlamayagörsün, artık durdurmanın olanağı yoktur. İkinci daire sakini galiba pazartesi* kaybolmuştu, çarşamba günü ise Belomut sırra kadem basmıştı, ama doğrusu, bu kez başka koşullar söz konusuydu. Her zamanki gibi sabah işyerinden bir araba onu almaya gelmiş ve almıştı da ama araba kimseyi geri getirmemiş, kendisi de bir daha dönmemişti.

Madam Belomut'un yaşadığı acı ve dehşeti tarif etmek olanaksız. Ama ne yazık ki, ikisi de uzun sürmedi. Aynı gece Anna Frantsevna, nedense koştur koştur gittiği daçadan Anfisa'yla birlikte döndükten sonra Yurttaş Belomut'u dairede bulamadı. Ama bu kadar da değil: Belomut'ların oturduğu her iki odanın da kapısı mühürlenmişti!

Bir şekilde geçmişti iki gün. Üçüncü gün ise tüm bu süre boyunca uykusuzlukla boğuşan Anna Frantsevna yine koştur koştur daçaya gitti... Geri dönmediğini söylemeye gerek var mı!

Tek başına kalan Anfisa doya doya ağladıktan sonra gece birle iki arasında bir vakitte yatağa girdi. Sonra başına ne geldi, bilinmiyor, ama diğer dairelerde oturanların anlattığına göre, 50 numarada bütün gece bazı tıkırtılar işitilmiş ve pencerelerde sabaha kadar elektrik ışığı yanmış. Sabah anlaşılmış ki, Anfisa da yok!

Binada uzun zaman lanetli daire ve içinde kaybolanlarla ilgili çeşitli efsaneler anlatıldı, şunun gibi mesela, iman sahibi sıska Anfisa güya kuru göğsündeki nubuk keseciğin içinde Anna Frantsevna'ya ait yirmi beş iri pırlanta saklıyormuş.

---

* Sovyetler Birliği'nde 1930'larda bir haftanın altı güne karşılık geldiği, beş gün çalışılıp bir gün dinlenildiği bir dönem mevcut. Bu sistemde "hafta sonu" pazartesilere de rastlayabiliyordu. (ç.n.)

Anna Frantsevna'nın koştur koştur gittiği o daçanın odunluğunda aynı o pırlantalardan ve Çarlık zamanından kalma altın paralardan meydana gelen kocaman bir hazine bulunmuş... Ve buna benzer başka şeyler. Ama biz bilmediğimiz şeylere kefil olmayalım.

Nasıl olursa olsun, daire yalnızca bir hafta boş ve mühürlü kaldı, ardından eşiyle birlikte müteveffa Berlioz ve yine eşiyle birlikte Styopa yerleşti içine. Pek tabii, lanetli daireye yolları düşer düşmez başlarına ne türlü işlerin gelmeye başladığını şeytan bilir. Tam da aynı ayın içinde iki eş de kayboldu. Ama bunlar iz bırakmıştı arkalarında. Berlioz'un karısının bir bale yönetmeniyle Harkov'da görüldüğü söyleniyordu, Styopa'nın karısı ise Bojedomka'da görülmüştü; ortalıkta dolanan gevezeliklere bakılırsa, Varyete'nin müdürü bağlantılarını kullanarak ona bir oda ayarlamayı başarmıştı, ama bir daha Sadovaya Caddesi'ne ayak basmaması şartıyla...

Evet, Styopa inliyordu. Ev işçisi Grunya'yı çağırıp ondan piramidon istemek niyetindeydi ama bunun aptalca bir düşünce olduğunu anlayacak kadar çalıştırabildi kafasını... Grunya'da piramidon ne gezer. Berlioz'u yardıma çağırmaya çabalıyordu, iki defa inledi: "Mişa... Mişa..." Ama siz de biliyorsunuz sebebini, cevap alamadı. Dairede tam bir sessizlik hâkimdi.

Ayak parmaklarını oynatınca çorapla uyuduğunu anladı Styopa, pantolon giyip giymediğini belirlemek için titreyen eliyle bacağını yokladı ama belirleyemedi.

Nihayet, terk edildiğini ve tek başına olduğunu, yardımına gelebilecek kimse olmadığını görerek, hangi insanüstü çabaya mal olursa olsun, doğrulmaya karar verdi.

Yapışmış gözkapaklarını araladı ve saçı başı dağılmış, kara kirli sakallı, suratı ve gözleri şiş, kirli yakalı gömlek, kravat, içlik ve çorap giymiş, insanı andıran bir mahlukun konsolda yansıdığını gördü.

Konsol aynasında kendini böyle gördü, aynanın hemen yanındaysa siyah giyimli, siyah bereli meçhul bir şahıs gördü.

Styopa yatağa oturdu ve kan çanağına dönmüş gözlerini elinden geldiğince belertti yabancıya.

Suskunluğu sona erdiren ağır ve alçak sesi ve yabancı aksanıyla şu sözleri sarf eden yabancı oldu:

– İyi günler, pek sevimli Stepan Bogdanoviç!

Styopa bir an tereddüt ettikten sonra korkunç bir çaba harcayarak konuştu:

– Ne istiyorsunuz benden? –ve kendi sesini tanıyamayışına hayret etti. "Ne" kelimesi aşırı tiz, "istiyorsunuz" bas çıkarken, "benden" ağzın içinde kalmıştı.

Meçhul şahıs dostça tebessüm etti, kapağı elmas üçgenli büyük altın saatini çıkardı, on bir kere çaldırdı ve şöyle dedi:

– On bir! Ve tam bir saattir uyanmanızı bekliyorum, zira saat onda gelmemi söylemiştiniz. İşte buradayım!

Styopa yatağın yanındaki sandalyenin üzerinde duran pantolonu buldu yoklayarak ve fısıldadı:

– Özür dilerim... –pantolonunu giydi ve hırıltıyla sordu:– Adınız ne demiştiniz?

Güçlükle konuşuyordu. Her kelimede biri beynine iğne saplıyor ve cehennemi bir acı duymasına sebep oluyordu.

– Nasıl yani? Adımı da mı unuttunuz yoksa? –diyerek gülümsedi bunun üzerine meçhul şahıs.

– Affedin... –dedi Styopa hırıltıyla, akşamdan kalmalığın yeni bir semptom bahşetmekte olduğunu hissediyordu: Yatağın yanında zeminin kaybolduğunu ve hemen oracıkta tepetakla cehenneme uçacağını sandı bir an için.

– Sevgili Stepan Bogdanoviç, –diye konuştu ziyaretçi insanın aklını okuyan bir gülümsemeyle,– piramidonun size faydası olmaz! Eski bilgeliğe kulak verin, benzeri benzerle tedavi edin. Sizi hayata döndürecek tek şey iki kadeh votkayla acı ve sıcak bir mezedir.

Styopa kurnaz bir insandı ve hasta olmasına rağmen, hazır bu kılıkta yakalanmışken her şeyi itiraf etmek gerektiğini anlamıştı.

– İşin doğrusu, –diye başladı diline güçlükle hâkim olarak,– dün biraz...

– Tek kelime daha etmeyin! –diye yanıtladı ziyaretçi ve koltuğuyla birlikte yana kaydı.

Küçük masanın üstünde bir tepside servis edilmiş beyaz ekmek dilimleri, küçük kristal kâsede siyah havyar, yine küçük tabakta marine edilmiş beyaz mantar, küçük tencere ve son olarak mücevhercinin hacimli karafakisine doldurulmuş votkayı görünce Styopa'nın gözleri büyüdü. Styopa'yı en çok şaşırtan da karafakinin soğuktan buğulanmış olmasıydı. Anlaşılan buzla dolu çalkalama kabında bekletilmişti. Özcesi, masa özenle ve tertemiz kurulmuştu.

Yabancı Styopa'nın şaşkınlığının hastalığa dönüşmesine izin vermedi ve çevik bir hareketle yarım kadeh votka doldurdu.

– Ya siz? –diye tısladı Styopa.

– Memnuniyetle!

Styopa titreyen eliyle kadehi ağzına götürdü, meçhul şahıs ise kendi içkisini bir dikişte yuvarladı. Styopa bir yandan bir parça havyar çiğnerken, bir yandan da ağzından şu sözleri sıkıp çıkardı:

– Ama siz... neden mezeden?

– Müteşekkirim, ben hep mezesiz içerim, –diye yanıt verdi meçhul şahıs ve ikincileri doldurdu. Tencere açıldı. İçinden domates soslu sosisler çıktı.

Ve işte gözlerinin önündeki kahrolası yeşillik dağıldı, kelimeler telaffuz edilebilir oldu ve en önemlisi, Styopa bir şeyler hatırladı. Ne olduysa Shodnya'da, skeç yazarı Hustov'un daçasında olmuştu, yani Hustov'un Styopa'yı taksomotorla götürdüğü yerde. Hatta taksomotoru Metropol'ün önünden tuttuklarını hatırladı, bu sırada yanlarında aktör

mü ne, biri vardı... elinde de çantalı pikap. Evet, evet, evet, daçadaydı! Bu pikap yüzünden uluyan köpekleri hatırlıyor bir de. Öpmek istediği hanımefendiyi izah edemiyordu bir tek... şeytan bilir kim olduğunu... radyoda görevliydi galiba, belki de değildi.

Dün böylece yavaş yavaş aydınlanıyordu ama şimdi Styopa'yı bugün daha çok ilgilendiriyordu, özellikle de meçhul şahsın yatak odasında belirmesi, üstelik votka ve mezeyle birlikte. İşte buna açıklık getirmek hiç fena olmazdı!

– Ee, adımı hatırladınız mı bari?

Ama Styopa utangaç bir tebessümle kollarını iki yana açtı sadece.

– Bakın şu işe! Votkanın üzerine bir de porto içtiniz sanırım! Kusura bakmayın ama hiç yapılır mı bu!

– Sizden ricam, aramızda kalsın bu, –dedi Styopa yaltaklanarak.

– Tabii, tabii! Ama takdir edersiniz ki Hustov için söz veremem.

– Hustov'u tanıyor musunuz yoksa?

– Dün çalışma odanızda gördüm bu bireyi kısa süreliğine, ama şerefsiz, düzenbaz, dönek ve dalkavuk olduğunu anlamak için yüzüne şöyle bir bakmam yetti.

"Kesinlikle doğru!" –diye düşündü Hustov'a dair bu az ve öz tanımdan hayrete düşen Styopa.

Evet, parçalar birleştikçe dün meydana çıkmaya başlamıştı ama yine de bir endişe Varyete'nin müdürünün yakasını bırakmıyordu. İşin aslı, düne dair bu tabloda hâlâ devasa bir kara delik vardı. Bere takan bu meçhul şahsı, kim ne derse desin, Styopa dün çalışma odasında kesinlikle görmemişti.

– Kara büyü profesörü Woland, –dedi ziyaretçi ağırlığını hissettirerek, Styopa'nın zorlandığını görüp her şeyi en başından anlattı.

Dün gündüz gelmişti yurtdışından Moskova'ya, sonra da

vakit kaybetmeden Styopa'yı ziyaret edip Varyete'de konuk sanatçı olarak sahne almayı teklif etmişti. Styopa Moskova Vilayeti Gösteri Komisyonu'nu aramış ve gerekli izinleri almış (Styopa'nın rengi attı ve gözleri kırpışmaya başladı), Profesör Woland'la yedi gösterilik bir kontrat imzalamıştı (Styopa'nın ağzı açıldı), ayrıntıları konuşmak üzere Woland'ın bugün saat onda Styopa'ya gelmesi için sözleşmişlerdi... Ve işte Woland da gelmişti!

Geldiğinde onu ev işçisi Grunya karşılamış ve kendisinin de yeni geldiğini söylemişti: Sadece iş olduğunda geliyordu buraya, Berlioz evde yoktu, eğer ziyaretçi Stepan Bogdanoviç'i görmek istiyorsa yatak odasına gitsindi. Stepan Bogdanoviç o kadar derin uyuyordu ki, uyandırmaya kalkmak gibi bir niyeti yoktu. Stepan Bogdanoviç'in ne halde olduğunu görünce sanatçı Grunya'yı votka ve meze alması için en yakın şarküteriye, buz alması için de eczaneye göndermişti ve...

– Borcumu ödememe izin verin, –diye inledi bitik vaziyetteki Styopa ve cüzdanını aramaya başladı.

– Daha neler! –dedi coşkuyla konuk sanatçı ve bu konuda tek kelime dahi duymak istemediğini söyledi.

Böylece votka ve meze de çözülmüştü, ama yine de Styopa'ya bakınca insanın içi acıyordu: Kontratla ilgili hiçbir şey hatırlamıyordu, canını alsınlar dün Woland'ı görmemişti. Evet, Hustov vardı, ama Woland yoktu.

– Kontrata bakabilir miyim, –diye usulca rica etti Styopa.

– Buyurun, buyurun...

Styopa kâğıda baktı ve taş kesildi. Her şey doğruydu. Birincisi, Styopa'nın kendi el yazısıyla attığı havalı imza! Mali işler sorumlusu Rimski'nin, sanatçı Woland'ın gerçekleştireceği yedi gösteri için hakkı olan otuz beş bin rubleden on bin ruble almasına izin verildiğini bildiren yan yatmış eğri yazısı. Dahası: Woland'ın bu on bin rubleyi teslim aldığını söyleyen notu ve imzası!

"Bu da ne böyle?" –diye düşündü bahtsız Styopa ve başı dönmeye başladı. Hafızasında kara kara delikler mi açılıyordu?! Ama doğal olarak, kontrat sunulduktan sonra daha fazla şaşkınlık belirtisi göstermek düpedüz terbiyesizlik olurdu. Styopa çıkmak için misafirden bir dakikalığına müsaade istedi ve çoraplarıyla girişteki telefona koştu. Koşarken mutfak yönünde bağırdı:

– Grunya!

Ama kimse yanıt vermedi. Bu esnada Berlioz'un girişin hemen yanındaki çalışma odasının kapısına baktı ve nasıl derler, çakıldı kaldı. Kapı kolunda mumuyla, ipiyle kocaman bir mühür gördü. – Buyur bakalım!! –diye hırladı Styopa'nın kafasında bir ses.– Bir bu eksikti! –ve tam bu anda Styopa'nın düşünceleri çift raylı bir yolda süratle ilerlemeye başladı ama felaket zamanlarında hep olduğu gibi tek yöne ve bu yönün neresi olduğunu ancak şeytan bilir. Styopa'nın kazana dönen kafasında kaynayan çorbayı nakletmek bile zor. Soğuk votka da vardı içinde, inanılmaz kontratıyla siyah bereli iblis de, yetmezmiş gibi şimdi bir de kapıdaki mühür! Berlioz'un bir halt işlediğini kime isterseniz söyleyin, inanmaz, hayatta inanmaz! Ama mühür burada işte! Evet, efendim...

Ve tam bu anda, yazdığı bir makaleyle ilgili küçük bazı nahoş düşünceler kemirmeye başladı Styopa'nın beynini, makaleyi dergide yayımlaması için Mihail Aleksandroviç'in eline tutuşturmuştu. Makale de, laf aramızda, aptalcaydı! Hem önemsiz, hem de parası az...

Makalenin hatırına gelmesinin hemen ardından sakıncalı bir konuşmanın hatırası sökün etti, bu konuşma galiba yirmi dört nisan akşamı yine burada, Styopa Mihail Aleksandroviç'le akşam yemeğini yerken gerçekleşmişti. Elbette tam olarak sakıncalı denemez bu konuşmaya (Styopa katılmazdı yoksa) ama gereksiz bir konuya değinen bir konuşmaydı. Hiç yapılmamış olsa, sevgili yurttaşlar, kimse bir şey kay-

betmezdi. Mühürden evvel, hiç şüphe yok ki, saçma denip geçilebilirdi bu konuşmaya, ama mühürden sonra...

"Ah, Berlioz, Berlioz!" –kaynamaya başladı Styopa'nın kafası.– "Aklım almıyor bir türlü!"

Ama uzun uzun dertlenmeye vakit yoktu ve Styopa Varyete'nin mali işler sorumlusu Rimski'nin çalışma odasındaki numarayı çevirdi. Nazik bir durumdaydı Styopa: Birincisi, kontrat gösterildikten sonra doğruluğunu kontrol etmesine gücenebilirdi yabancı, üstelik mali işler sorumlusuyla konuşmak olağanüstü zordu. Nasıl sorabilirdi ki: "Dün kara büyü profesörü ile otuz beş bin rublelik bir kontrat imzalayıp imzalamadığımı söyler misiniz?" mi diyecekti? Hiç de uygun olmaz böyle bir soru!

– Evet! –keskin ve nahoş sesi işitildi ahizede Rimski'nin.

– Merhaba, Grigori Daniloviç, –alçak sesle konuşmaya başladı Styopa,– Ben Lihodeyev. Mesele şu... ı-ı, ı-ı... şimdi yanımda... sanatçı Woland var... Diyeceğim... Bu akşam nasıl olur, diye sormak istemiştim!..

– Ha, kara büyücü mü? –diye yanıt verdi ahizeden Rimski.– Afişler şimdi çıkıyor.

– Hıhı, –dedi Styopa cılız bir sesle,– peki, görüşürüz...

– Gelmeniz yakın mı? –diye sordu Rimski.

– Yarım saat sonra, –diye yanıtladı Styopa ve ahizeyi asıp ellerini yanan başına bastırdı. Ah, ne fena gelişiyordu olaylar! Ne olmuştu hafızasına böyle, yurttaşlar? Ha?

Fakat girişte daha fazla oyalanmak uygunsuz kaçacaktı ve Styopa hemen o anda bir plan kurdu kafasında: Olağanüstü unutkanlığını saklamak için elinden geleni yapacak, ilk iş olarak da, kurnazlıkla yabancının ağzından laf alıp Styopa'nın sorumluluğundaki Varyete'de bugün ne göstermek niyetinde olduğunu öğrenecek.

Bunun üzerine Styopa cihaza sırtını döndü ve girişte duran ve tembel Grunya'nın uzun süredir silmediği aynada acayip bir şahıs gördü açık seçik: Sırık gibi uzun ve kelebek

gözlüklü. (Ah, İvan Nikolayeviç olsaydı burada keşke! Hemen tanırdı bu şahsı!) Şahsın yansımasıyla kaybolması bir oldu. Styopa endişe içinde daha derinlemesine baktı girişe ve ikinci kez sarsıldı, zira semiz mi semiz bir kara kedi geçti aynadan ve o da kayboldu.

Kalbi sıkışan Styopa sendeledi.

"Bu da ne böyle?" –diye düşündü.– "Aklımı mı yitiriyorum yoksa? Neyin nesi bu yansımalar?!" Girişe bakıp korku içinde bağırmaya başladı:

– Grunya! Ne halt ediyor bu kedi evde? Nereden geldi? Biri daha var ayrıca?!

– Endişelenmeyin, Stepan Bogdanoviç, –diye yanıtladı ses, ama Grunya'nın değil, yatak odasındaki misafirin sesi,– kedi benim. Sinirlenmeyin. Grunya ise yok. Voronej'e gönderdim onu. Yıllık izninin üstüne yattığınızdan şikâyet ediyordu.

Bu sözler o kadar beklenmedik ve yersizdi ki, Styopa yanlış duyduğuna kanaat getirdi. Kendini tamamen kaybederek koşar adım yatak odasına döndü ve eşikte dondu kaldı. Saç dipleri yerinden oynadı ve alnında tomurcuk terler belirdi.

Misafir yatak odasında tek başına değildi artık, kendisine eşlik edenler vardı. İkinci koltukta girişte gördüğünü sandığı o tip oturuyordu. Şimdi açık seçik görülebiliyordu: Tüy bıyıklar, kelebek gözlüğünün bir camı ara sıra parlıyor, diğer camı ise yok. Ama yatak odasında daha kötü şeyler de vardı: Haddinden rahat bir pozda üçüncü bir kişi yayılmıştı mücevhercinin pufunun üzerine, korkunç ölçülerde bir kara kedi, bir patisinde votka kadehi, diğerinde çatal, çatalın üzerinde de yürütecek zamanı bulduğu marine mantar.

Odanın zaten zayıf olan ışığı iyice sönmeye başladı Styopa'nın gözlerinde. "Demek delirmek böyle bir şey!" –diye düşünerek pervaza tutundu.

– Biraz şaşırdığınızı görüyorum, aziz dostum Stepan Bogdanoviç, öyle mi? –diye sordu Woland dişleri takırda-

yan Styopa'ya.– Halbuki şaşılacak bir durum yok. Bu benim maiyetim.

Tam bu anda kedi votkayı dikti başına ve Styopa'nın eli pervazdan aşağı kaydı.

– Ve bu maiyete bir yer lazım, –diye devam etti Woland,– yani içimizden biri fazla bu dairede. Ve bana öyle geliyor ki fazla olan tam da sizsiniz!

– Onlar, onlar! –diye keçi sesiyle şakıdı uzun ekoseli Styopa'dan çoğul gibi bahsederek.– Son günlerde resmen domuz gibi yaşıyorlar. Sarhoş oluyorlar, konumlarını kullanarak kadınlarla ilişkiye giriyorlar, bir gram iş yaptıkları da yok, yapamazlar zaten, çünkü kendilerine verilen işten hiç anlamıyorlar. İşleri güçleri yukarıya yaranmak!

– Çalıştığı yerin arabasını özel işleri için kullanıyor! –diye gammazladı kedi mantarı çiğnerken.

Bunun üzerine, Styopa artık iyice yerlerde sürünüp güçsüz tırnaklarını pervaza geçirmeye çalışırken dördüncü ve son tecelli gerçekleşti dairede.

Dosdoğru konsol aynasının içinden küçük ama olağanüstü geniş omuzlu, melon şapka takan ve ağzından zaten son derece çirkin olan suratını daha da çirkinleştiren köpek dişi fırlayan biri çıktı. Üstelik saçları alev kızıllığındaydı.

– Ben, –diyerek konuşmaya dahil oldu yeni gelen,– bunun nasıl müdür olduğunu hiç anlamıyorum, –kızıl saçlı burnundan konuşuyordu sürekli,– eğer bu müdürse, ben de piskoposum!

– Piskoposa benzemiyorsun, Azazello, –dedi kedi tabağına sosis koyarken.

– Ben de onu diyorum, –dedi kızıl saçlı burnundan ve Woland'a dönüp saygıyla ilave etti:– Müsaade eder misiniz, Messir* Moskova'dan cehennemin dibine yollayayım?

– Pist!! –diye hırladı birden kedi tüylerini dikip.

---

* (Eski Fr.) Efendim. (ç.n.)

Ve bunun üzerine yatak odası Styopa'nın etrafında dönmeye başladı, kafasını pervaza vurdu, bilincini yitirirken de aklından geçirdi: "Ölüyorum..."

Ama ölmedi. Gözlerini hafifçe araladığında taştan bir şeyin üstünde oturduğunu gördü. Etrafında bir şey uğulduyordu. Gözlerini iyice açtığında uğuldayan şeyin deniz olduğunu ve dahası dalgaların ayaklarının dibine kadar geldiğini, uzun lafın kısası, bir dalgakıranın ucunda oturduğunu, üzerinde parlak mavi gökyüzünün, arkasında ise dağlara yerleşmiş beyaz bir şehrin bulunduğunu anladı.

Bu gibi durumlarda ne yapması gerektiğini bilmeyen Styopa titreyen bacakları üzerinde doğruldu ve dalgakıranın üzerinden kıyıya yürüdü.

Dalgakıranda bir adam dikilmiş sigara içiyor ve denize tükürüyordu. Adam yabani gözlerle baktı Styopa'ya ve tükürmeyi bıraktı.

Bunun üzerine Styopa şöyle bir numara sergiledi: Sigara tiryakisi yabancının önünde diz çökerek sordu:

– Yalvarırım söyleyin, bu hangi şehir?

– Bak hele şu işe! –dedi ruhsuz tiryaki.

– Sarhoş değilim, –dedi hırıltılı bir sesle Styopa,– başıma bir iş geldi... hastayım... Neredeyim ben? Bu hangi şehir?

– Burası Yalta...

Styopa sessizce iç çekti, yana devrilerek dalgakıranın ısınmış taşına başını vurdu. Bilinç onu terk etmişti.

8. Bölüm

Profesör ve Şair Kapışması

Bilinç Yalta'da Styopa'yı terk ederken, yani yaklaşık sabah saat on bir buçukta, derin ve deliksiz bir uykunun ardından uyanan İvan Nikolayeviç Bezdomnıy'a geri dönmüştü. Parlak metalden şaşırtıcı bir komodinin ve arkasında güneşin hissedildiği beyaz perdelerin bulunduğu beyaz duvarlı bu yabancı odaya nasıl düştüğünü çıkarmaya çalıştı bir süre.

İvan başını silkeledi ve ağrımadığına emin oldu, sonra da hastanede olduğunu hatırladı. Bu düşünce Berlioz'un ölümünün anısını sürükledi ardından, ama bu anı kuvvetli bir sarsıntı hissi uyandırmadı bugün İvan'da. Uykusunu alan İvan Nikolayeviç sakinleşmiş ve daha sağlıklı düşünmeye başlamıştı. Tertemiz, yumuşak ve rahat yaylı yatakta kıpırdamadan bir süre yattıktan sonra İvan yanındaki çağırma düğmesini gördü. Gerekmediği halde nesnelere dokunma alışkanlığı yüzünden düğmeye bastı. İvan düğmeye bastıktan sonra bir zil sesi duymayı ya da birilerinin görünmesini bekledi ama bambaşka bir şey oldu. İvan'ın yatağının ayakucunda, üzerinde "iç" yazan mat bir silindir yandı. Bir süre durduktan sonra silindir dönmeye başladı, ta ki başka bir yazı çıkana dek: "Dadı". Pek tabii, akıllı silindir şaşırttı İvan'ı. "Dadı" yazısının yerini "Doktoru çağırın" yazısı aldı.

– Hım... –dedi İvan silindirle ne yapacağını bilmeden. Ama tesadüfen şansı yaver gitti. İvan "Hastabakıcı" kelimesi çıkınca ikinci kez bastı düğmeye. Silindir cevap niyetine usulca çaldı, durdu, söndü ve temiz, beyaz bir önlük giymiş tombul, sempatik bir kadın girdi odaya ve İvan'a seslendi:

– Günaydın!

İvan cevap vermedi, çünkü mevcut koşullar altında bu selamlama ona yersiz gelmişti. Kalkıp sağlıklı bir insanı zorla hastaneye kapattılar, şimdi de bu normalmiş gibi davranıyorlar!

Bu sırada kadın neşeli ve huzurlu yüz ifadesini yitirmeden düğmeye tek basışta perdeleri yukarı kaldırdı ve zemine kadar inen gevşek örgülü, hafif parmaklığın içinden odaya güneş hücum etti. Parmaklığın arkasında bir balkon çıktı meydana, onun arkasında da kıvrılarak akan ırmağın kıyısı ve öbür kıyıda neşeli bir çam ormanı.

– Banyo almaya buyurun, –diye davet etti kadın, odanın iç duvarı ellerinin altında hareketlendi ve arkasındaki banyo bölümünü ve mükemmel döşenmiş tuvalet-lavaboyu meydana çıkardı.

Her ne kadar İvan kadınla konuşmama kararı almış olsa da daha fazla dayanamadı ve parlayan musluktan küvete coşkun akan suyu görünce alay ederek şöyle dedi:

– Şuna bak! Metropol gibi!

– Hayır, –dedi kadın gururla,– çok daha iyisi. Buradaki ekipman hiçbir yerde yok, yurtdışında bile. Bilim insanları ve doktorlar özel olarak kliniğimizi görmek için geliyorlar. Her gün inturistleri ağırlıyoruz.

"İnturist" kelimesini duyunca İvan hemen dünkü danışmanı hatırladı, aklı bulutlandı, çatık kaşlarının altından şöyle dedi:

– İnturistler! Amma da seviyorsunuz hepiniz inturistleri! Ama içlerinde çok değişikleri de var. Dün öyle bir tanesiyle tanıştım ki düşman başına!

Ve az kalsın Pontius Pilatus'u anlatmaya başlayacaktı ama kendini tuttu, bu hikâyeleri kadına anlatmanın bir faydası olmayacaktı, nasıl olsa yardım edemezdi ona.

Bir erkeğe banyodan sonra ne lazımsa hemen verildi yıkanmayı bitiren İvan Nikolayeviç'e: Ütülü alt ve üst içlik ve çoraplar. Ama bu kadar da değil: Kadın odadaki küçük dolabın kapağını açtı ve içini göstererek sordu:

– Ne giymek istersiniz – sabahlık mı, pijama mı?

Yeni konutuna zorla yerleştirilen İvan kadının rahat davranışlarından duyduğu şaşkınlığı kollarını iki yana açarak göstermemek için kendini zor tuttu ve bunun yerine sessizce kırmızı flanel pijamayı işaret etti.

Bundan sonra İvan Nikolayeviç'i boş ve sessiz bir koridordan geçirip devasa ölçülerde bir çalışma odasına getirdiler. Muhteşem döşenmiş bu binada bulunan her şeye alayla yaklaşmaya karar veren İvan çalışma odasına hemen o anda fabrika-mutfak* ismini layık gördü.

Haksız da sayılmazdı. Dolaplar ve içlerinde nikel kaplı parlak aletlerin bulunduğu cam dolapçıklar vardı burada. Sıra dışı karmaşıklıkta koltuklar, ışıltılı başlıklarıyla göbekli lambalar, bir sürü kavanoz ve gaz ocakları, elektrik kabloları ve kesinlikle kimsenin ne olduğunu bilmediği başka aygıtlar.

Çalışma odasında üç kişi ilgilendi İvan'la: İki kadın ve bir erkek, üçü de beyaz giymişti. İlk olarak İvan'ı köşeye, bir sehpanın arkasına götürdüler, amaçları ondan bir şeyler öğrenmekti besbelli. İvan durumu gözden geçirmeye başladı. Önünde üç yol vardı. Birincisi son derece baştan çıkarıcıydı: Şu lambalara ve karmaşık şeylere saldırıp hepsini parça parça etmek ve onu boş yere alıkoydukları için protestosunu bu şekilde bildirmek. Ama bugünkü İvan dünkü İvan'dan çok daha farklıydı ve ilk yol gözüne şüpheli göründü: Zırdeli olduğuna dair düşünceleri kökleşebilirdi. Bu

---

* Sovyetler Birliği'nde 1920'lerde ortaya çıkan büyük bir yemekhane türü. (ç.n.)

nedenle ilk yolu reddetti. İkinci yol şuydu: Vakit kaybetmeden danışmanı ve Pontius Pilatus'u anlatmaya başlamak. Fakat dünkü tecrübe göstermişti ki, bu hikâyeye inanmıyor ya da yanlış anlıyorlardı. Bu nedenle İvan bu yoldan da vazgeçerek üçüncüyü tercih etti: Mağrur bir suskunluğa gömülmek.

Bunu tam anlamıyla gerçekleştirmesi mümkün olmadı ve mecburen bir dizi soruya kısaca ve asık suratla da olsa cevap vermesi gerekti.

Ve geçmişiyle ilgili, on beş sene önce geçirdiği kızıl hastalığı da dahil her şeyi sorup öğrendiler İvan'dan. Bütün bir sayfayı yazıp bitirdikten sonra arkasını çevirdiler ve beyazlı kadın İvan'ın akrabalarını sorgulamaya geçti. Başladılar pösteki saydırmaya: Kim öldü, ne zaman, neden, içiyor muydu, zührevi hastalığı var mıydı, vesaire vesaire. Bitirirken de, dün Patriarşiye Prudı'da yaşananları anlatmasını rica ettiler, ama fazla üstelemediler, Pontius Pilatus'la ilgili söylediklerine de şaşırmadılar.

Sonra kadın İvan'ı adama devretti, adam İvan'la başka türlü ilgilendi, hiçbir şey sormuyordu. İvan'ın ateşini ölçtü, nabzını saydı, bir lambanın yardımıyla gözlerine baktı. Ardından öbür kadın adama yardıma geldi, ikisi birlikte İvan'ın sırtına bir şey batırdı canını acıtmadan, göğüs derisine küçük bir çekicin sapıyla bir şeyler çizdiler, çekiçle dizlerine vurdular, bundan ötürü İvan'ın ayakları zıpladı, parmağına iğne batırıp kan aldılar, dirsek bükümüne batırdılar, kollarına kauçuk bilezikler geçirdiler...

İvan içinden acı acı tebessüm ediyordu sadece ve işlerin ne kadar saçma ve acayip geliştiğini geçiriyordu aklından. Düşünsene! Meçhul danışmanın arz ettiği tehlikeye karşı herkesi uyarmak istemiş, ama Vologda'da sürekli içen Fyodor Dayı hakkında türlü saçmalıklar anlatmak üzere esrarengiz bir çalışma odasına düştüğüyle kalmıştı. Tahammül edilemeyecek kadar saçma!

Sonunda İvan'ı bıraktılar. Odasına geri gönderildi, burada kendisine bir fincan kahve, az pişmiş iki yumurta, tereyağı ve beyaz ekmek verildi.

Kendisine sunulanları yiyip içtikten sonra İvan bu kurumun yöneticisi konumunda olan birilerini beklemeye ve bu yöneticiden dikkat ve adalet talep etmeye karar verdi.

Ve beklentisi boşa çıkmadı, üstelik kısa sürede, kahvaltıdan hemen sonra. İvan'ın odasının kapısı açıldı aniden ve beyaz önlüklü kalabalık bir grup girdi içeri. En önde özenle, aktörler gibi tıraş olmuş kırk beş yaşlarında, hoş ama insanı delip geçen gözlere ve kibar tavırlara sahip bir adam yürüyordu. Bütün maiyet dikkat ve saygı bildiren işaretler gösteriyordu ona karşı, bu yüzden girişi çok törensel olmuştu. "Pontius Pilatus gibi!" –diye aklından geçti İvan'ın.

Evet, hiç şüphe yoktu buranın başı olduğuna. O tabureye otururken diğerleri ayakta bekledi.

– Doktor Stravinski, –diye tanıttı kendini oturan şahıs İvan'a, bakışları dostaneydi.

– İşte, Aleksandr Nikolayeviç, –dedi alçak sesle temiz sakallı biri ve İvan'ın baştan başa doldurulmuş kâğıdını hastanenin başına uzattı.

"Koca bir dosya tutmuşlar hakkımda!" –diye düşündü İvan. Hastanenin başı alışkın gözlerle taradı kâğıdı, mırıldadı: "Ihı, ıhı..." ve çevresindekilerle az bilinen bir dilde birkaç kelime değiş tokuş etti.

"Ve Pilatus gibi Latince konuşuyor..." –diye düşündü İvan hüzünle. Bu esnada bir kelime ürpermesine sebep oldu ve bu kelime maalesef dün Patriarşiye Prudı'da kahrolası yabancının telaffuz ettiği, bugünse Profesör Stravinski'nin burada tekrarladığı "şizofreni" idi.

"Bunu da biliyordu!" –diye düşündü İvan kaygıyla.

Hastanenin başı, göründüğü kadarıyla, etrafındakiler ne derse desin herkese hak vermek, her şeye sevinmek ve bunu

"Şahane, şahane..." kelimeleriyle dışa vurmak gibi bir kural koymuştu kendine.

– Şahane! –dedi Stravinski kâğıdı birine geri verip ve İvan'a döndü:– Siz şair misiniz?

– Şairim, –diye yanıtladı İvan asık suratla ve ilk kez şiire karşı açıklayamadığı bir tiksinti hissetti ve hemen o anda aklına düşen kendi mısraları lezzetsiz geldi ona nedense.

Yüzünü buruşturup o da bir soru sordu Stravinski'ye:

– Siz profesör müsünüz?

Stravinski'nin buna cevabı dikkatli ve nazik bir şekilde başını eğmek oldu.

– Ve buranın başısınız? –diye devam etti İvan.

Stravinski buna da eğilerek yanıt verdi.

– Sizinle konuşmam gerek, –dedi İvan Nikolayeviç manalı manalı.

– Ben de bunun için geldim, –diye yanıt verdi Stravinski.

– Mesele şu, –diye başladı İvan, uygun anın geldiğini hissedip,– beni deli yerine koydular, kimse beni dinlemek istemiyor!..

– Ah, hayır, çok dikkatli dinliyoruz sizi, –dedi ciddi ve teskin edici bir tonda Stravinski,– ve deli yerine konmanıza asla müsaade etmeyiz.

– Dinleyin o zaman: Dün akşam Patriarşiye Prudı'da gizemli bir şahsiyetle karşılaştım, yabancı desen yabancı değil, Berlioz'un ölümünü önceden biliyordu, Pontius Pilatus'u da bizzat görmüş.

Maiyet sessizce ve kıpırdamadan dinliyordu şairi.

– Pilatus'u mu? Hani şu, İsa Mesih'in zamanında yaşayan Pilatus mu? –diye sordu İvan'a doğru gözlerini kısan Stravinski.

– Ta kendisi.

– Hıhı, –dedi Stravinski,– Berlioz tramvayın altında kalıp ölen mi?

– Evet, dün Patriarşiye'de, gözlerimin önünde tramvayın ezdiği kişi, üstelik bu esrarengiz yurttaş...

– Pontius Pilatus'u tanıyan? –diye sordu Stravinski, besbelli anlayış bakımından diğerlerinden ilerdeydi.

– Ta kendisi, –diye tasdik etti İvan, bir yandan da Stravinski'yi inceliyordu,– Annuşka'nın ayçiçek yağını döktüğünü önceden söylemişti... Tam da orada kaydı! Buna ne diyorsunuz? –diye sordu İvan manalı manalı, sözleriyle büyük bir etki yaratmayı ummuştu.

Ama beklenen etki gelmedi ve Stravinski şu soruyu sormakla yetindi:

– Peki kim bu Annuşka?

Bu soru İvan'ın biraz canını sıktı, yüzü değişti.

– Annuşka kesinlikle önemsiz, –diye devam etti sinirlenerek,– şeytan bilir kimin nesi olduğunu. Sadovaya'dan aptalın teki işte. Önemli olan, anlıyor musunuz, ayçiçek yağını önceden bilmesi! Beni anlıyor musunuz?

– Çok iyi anlıyorum, –diye ciddiyetle yanıt verdi Stravinski ve şairin dizine dokunup ekledi:– Heyecanlanmayın ve devam edin.

– Ediyorum, –dedi İvan Stravinski'yle aynı tonda konuşmaya çalışarak, kendisine sadece sakin olmanın yardım edeceğini acı tecrübeyle öğrenmişti,– evet, bu korkunç tip danışmanım diyerek yalan söylüyor, halbuki olağanüstü bir güce sahip... Örneğin, peşinden koşabilirsiniz, ama yakalamak imkânsız. Yanında da bir çift var, onlar da ayrı âlem, ama başka türlü: Kırık camlı uzun biri ve bir de inanılmaz büyüklükte bir kedi, tek başına tramvaya biniyor. Dahası, –kimse tarafından sözü kesilmeyen İvan gitgide daha büyük bir hararetle ve ikna edicilikle konuşuyordu,– Pontius Pilatus'un balkonunda bizzat bulunmuş, ki buna hiç şüphe yok. Nedir bu? Ha? Derhal tutuklanması gerek, yoksa tarifsiz felaketlere sebep olacak.

– Siz de onu tutuklatmaya uğraşıyorsunuz, öyle mi? Doğru mu anladım? –diye sordu Stravinski.

"Akıllı," –diye düşündü İvan,– "kabul etmek gerekir ki, entelektüeller arasında ender de olsa akıllı olanlara rastlanıyor. İnkâr etmenin lüzumu yok!" –ve yanıt verdi:

– Kesinlikle doğru! Söyler misiniz, nasıl uğraşmam! Bu arada beni burada zorla alıkoydular, gözüme lamba tutuyorlar, küvette yıkıyorlar, Fyodor Dayı'yla ilgili sorular soruyorlar! Ki kendisi uzun süredir bu dünyada değil! Derhal serbest bırakılmayı talep ediyorum!

– Ne denir ki, şahane, şahane! –diye cevap verdi Stravinski.– Aydınlandı her şey. Gerçekten, sağlıklı bir insanı hastanede tutmanın manası ne? Peki efendim. Derhal taburcu edeceğim sizi buradan, tabii eğer bana normal olduğunuzu söylerseniz. İspatlamanıza gerek yok, söylemeniz yeterli. Evet? Normal misiniz?

Bunun üzerine tam bir sessizlik çöktü, sabah İvan'la ilgilenen şişman kadın hayranlıkla baktı profesöre, İvan ise bir kere daha aynı şeyi düşündü: "Tam bir akıl topağı."

Profesörün teklifi hoşuna gitti, fakat cevap vermeden önce alnını kırış kırış yaparak iyice ve iyice düşündü ve nihayet kararlılıkla yanıt verdi:

– Normalim.

– Şahane o zaman! –diye haykırdı Stravinski rahatlayarak.– Madem öyle, gelin mantık yürütelim. Dün yaşadıklarınızı ele alalım, –bu esnada geriye döndü, İvan'ın kâğıdını uzattılar derhal.– Kendisini Pontius Pilatus'un tanıdığı olarak takdim eden meçhul şahsı ararken şu eylemlerde bulunmuşsunuz, –bu sırada Stravinski kâh kâğıda kâh İvan'a bakarak uzun parmaklarını bükmeye başladı,– göğsünüze ikona iliştirmişsiniz. Oldu mu bu?

– Oldu, –diye kabul etti İvan asık suratla.

– Çitten düşüp yüzünüzü yaralamışsınız. Öyle mi? Elinizde yanan bir mumla, üzerinizde sadece iç çamaşırı varken restoranda ortaya çıkmış ve birini dövmüşsünüz. Sizi buraya getirdiklerinde eliniz kolunuz bağlıymış. Buraya geldikten

sonra polise telefon etmiş ve makineli tüfek göndermelerini istemişsiniz. Sonra pencereden atlamaya çalışmışsınız. Öyle mi? İnsanın sorası geliyor: Böyle davranarak birini yakalamak ya da tutuklamak mümkün mü? Eğer normal bir insansanız, cevabınız "Mümkün değil!" olmalı. Buradan çıkmak mı istiyorsunuz? Buyurunuz. Ama sormama izin verin, nereye gideceksiniz?

– Polise elbette, –diye yanıt verdi İvan, artık eskisi kadar kararlı konuşmuyordu, profesör kendisine bakarken ne yapacağını bilemez gibiydi.

– Buradan doğruca mı?

– Hıhı.

– Peki dairenize uğramayacak mısınız? –diye hızla sordu Stravinski.

– Uğrayacak vakit yok ki! Ben daire daire gezerken o da buradan tüyecek!

– Demek öyle. Peki polise ne söyleyeceksiniz?

– Pontius Pilatus'u, –diye yanıtladı İvan Nikolayeviç ve alacakaranlık pusuyla kaplandı gözleri.

– Şahane o zaman! –diye haykırdı sırtı yere gelen Stravinski ve sakallıya dönerek emir verdi:– Fyodor Vasilyeviç, şehre gitmesi için yurttaş Bezdomnıy'a bir izin kâğıdı çıkarın. Ama odası boş kalsın, yatak örtülerini de değiştirmeyin. İki saat sonra yurttaş Bezdomnıy yine burada olacak. Evet, –şaire döndü,– size başarılar dilemeyeceğim, çünkü başaracağınıza zerre inancım yok. Pek yakında görüşmek üzere! –Ve ayağa kalktı, maiyeti de hareketlendi.

– Neye dayanarak yine buraya geleceğimi söylüyorsunuz? –diye endişeyle sordu İvan.

Stravinski sanki bu soruyu bekliyordu, hemen oturdu yine ve konuşmaya başladı:

– Şuna dayanarak: İçliğinizle polise gidip Pontius Pilatus'u şahsen tanıyan bir adam gördüğünüzü söylerseniz sizi anında buraya getirirler ve siz de yeniden tam bu odada bulursunuz kendinizi.

– İçliğin ne ilgisi var? –diye sordu ne yapacağını bilmeden sağına soluna bakınan İvan.

– Daha çok Pontius Pilatus yüzünden. Ama içlik de aynı şekilde. Hastane kıyafetlerini veremeyiz ne de olsa, kendi kılığınızı geri vereceğiz. Sizi getirdiklerindeyse üzerinizde içlik vardı. Bu arada size hatırlatmama rağmen dairenize uğramayı aklınızdan bile geçirmediniz. Sonra Pilatus'u anlatacaksınız... ve hop, dosyanız hazır!

Bunun üzerine İvan Nikolayeviç'e tuhaf bir şey oldu. Adeta iradesinde bir çatlak meydana geldi ve zayıf olduğunu, tavsiyeye ihtiyaç duyduğunu hissetti.

– Ne yapılmalı o halde? –diye sordu, bu sefer ürkekti sesi.

– Şahane! –diye yanıt verdi Stravinski.– Son derece makul bir soru. Şimdi size ne olduğunu söyleyeceğim. Dün birileri sizi fena halde korkutmuş ve Pontius Pilatus hikâyesinin yanı sıra diğer şeylerle canınızı sıkmış. Siz de sinirleri yıpranmış bir insan olarak Pontius Pilatus hikâyesini anlata anlata şehirde dolaşmışsınız. Sizi deli sanmaları son derece doğal. Şimdi sizi kurtaracak tek bir şey var: Dört başı mamur bir sükûnet. Ve muhakkak burada kalmanız gerekiyor.

– Ama yakalanması gerek! –diye haykırdı İvan yalvarır gibi.

– Peki efendim, ama neden kendiniz bizzat koşasınız? Bu insanla ilgili tüm şüphelerinizi ve suçlamalarınızı bir kâğıda yazın. Dilekçenizi gerekli yerlere ulaştırmaktan daha kolay ne var ve eğer sizin düşündüğünüz gibi bir suçluyla karşı karşıyaysak her şey çok yakında aydınlanacaktır. Ama tek bir şart var: Gerilmeyin ve Pontius Pilatus'u daha az düşünmeye çalışın. Milletin ağzı torba değil ki, anlatırlar! Her duyduğunuza inanmayın.

– Anladım! –dedi kararlılıkla İvan.– Kâğıt kalem verin bana lütfen.

– Kâğıt ve kısa bir kurşunkalem verin, –diye emretti Stravinski şişman kadına, İvan'a ise şöyle dedi:– Ama bugün yazmanızı tavsiye etmem.

– Hayır, hayır, bugün hemen, mutlaka bugün! –diye bağırdı İvan kaygıyla.

– Peki, öyle olsun. Beyninizi yormak yok ama. Bugün olmazsa, yarın olur.

– Kaçacak!

– Ah, hayır, –diye itiraz etti Stravinski kendinden emin,– hiçbir yere kaçmaz, sizi temin ederim. Ve unutmayın, burada size her türlü yardıma hazırız, işin içinden yardımsız çıkamazsınız. Beni işitiyor musunuz? –diye manalı manalı sordu Stravinski birden ve İvan Nikolayeviç'in iki elini de tuttu. İvan'ın elleri avcunda, uzun uzun baktı gözlerinin içine ve tekrarladı:– Burada size yardım edilecek... beni işitiyor musunuz?.. burada size yardım edilecek... iyileşeceksiniz... burası sessiz, her şey sakin... burada size yardım edilecek...

İvan Nikolayeviç birden esnedi, yüz ifadesi yumuşadı.

– Evet, evet, –dedi alçak sesle.

– Şahane o zaman! –diye âdeti olduğu şekilde bağladı sohbeti Stravinski ve doğruldu.– Görüşmek üzere! –İvan'ın elini sıktı ve çıkarken sakallıya döndü ve şöyle dedi:– Evet, oksijeni deneyin... ve banyo.

Birkaç saniye sonra İvan'ın karşısında ne Stravinski vardı, ne de maiyet. Penceredeki örgünün ardında, öğle güneşinin altında karşı kıyıda neşeli bahar ormanı görünüyordu tüm güzelliğiyle, daha yakında ise ırmak ışıldıyordu.

9. Bölüm

Korovyev'in Numaraları

Müteveffa Berlioz'un yaşadığı, Moskova'da Sadovaya Caddesi üzerindeki 302-bis* numaralı binanın konut yoldaşlığı** başkanı Nikanor İvanoviç Bosoy çarşambayı perşembeye bağlayan geceden beri dehşetli bir koşuşturmanın içindeydi.

Bildiğimiz üzere Jeldıbin'in de içinde bulunduğu komisyon gece yarısı binaya gelmiş, Nikanor İvanoviç'i çağırarak kendisine Berlioz'un ölümünü bildirmiş ve onunla birlikte 50 numaralı dairenin yolunu tutmuştu.

Burada müteveffanın el yazmalarının ve eşyalarının mühürlenmesi işlemi gerçekleştirilmişti. Ne ara sıra uğrayan ev işçisi Grunya, ne de havai Stepan Bogdanoviç dairedeydi bu sırada. Komisyon müteveffanın el yazmalarına inceleme için el konulduğunu, yaşam alanının***, yani üç odanın (eskiden mücevherciye ait olan çalışma, misafir ve yemek odalarının) konut yoldaşlığının tasarrufuna devredildiğini, mirasçıların ilan edilmesine kadar eşyaların işaret edilen alanda saklanması gerektiğini Nikanor İvanoviç'e bildirmişti.

---

* Türkiye'de 302/A'ya karşılık gelen Fransızca kökenli adres ifadesi. (ç.n.)

** Mülkiyeti şehir sovyetine ait olan konutları sovyet adına idare eden ve konutta ikamet edenlerden oluşan birlik. (ç.n.)

*** Sovyet konut tahsis sisteminde kişi başına düşen metrekare. (ç.n.)

Berlioz'un ölüm haberi bütün binada olağanüstü bir süratle yayıldı ve perşembe günü sabah yediden itibaren insanlar telefonla aramaya, ardından da ellerinde dilekçeleriyle bizzat gelip müteveffanın yaşam alanı üzerinde hak iddia etmeye başladılar. Ve iki saatlik sürede Nikanor İvanoviç bu dilekçelerden otuz iki adetini kabul etti.

Yalvarmalar, tehditler, ayak oyunları, ihbarlar, kendi cebinden tamir vaatleri, tahammül edilemez sıkışıklığa ve haydutlarla aynı dairede yaşamanın olanaksızlığına değinmeler vardı bu dilekçelerde. Aralarında iki adet intihar vaadi ile bir adet de gizli hamilelik itirafı vardı, ayrıca 31 numaralı dairede mantıların doğruca ceket cebine atılıp iç edilmesinin tasviri, sanatsal kuvvet bakımından diğerlerinden daha sarsıcıydı.

Nikanor İvanoviç'i dairesinin girişine çağırıyorlar, kolundan tutup kulağına bir şeyler fısıldıyorlar, göz kırpıp ödeşme vaadinde bulunuyorlardı.

Bu işkence Nikanor İvanoviç'in daireden bina girişinin yanındaki idare odasına kaçtığı, ama kendisini bekleyenlerin olduğunu görünce oradan da firar ettiği öğlen on ikiye kadar sürdü. Asfalt avludan geçip peşine takılanlardan bir şekilde kurtulduktan sonra Nikanor İvanoviç altıncı blokun girişine saklandı, sonra da 50 numaralı şu uğursuz dairenin bulunduğu beşinci kata çıktı.

Tam bir yağ tulumu olan Nikanor İvanoviç sahanlıkta soluklandıktan sonra kapıyı çaldı ama açan olmadı. Bir kere daha çaldı ve bir kere daha, ardından homurdanmaya ve usul usul küfretmeye başladı. Ama yine açan olmadı. Nikanor İvanoviç'in sabrı tükendi ve cebinden bina yönetimine ait yedek anahtar tomarını çıkarıp kudretli eliyle kapıyı açtı ve içeri girdi.

– Hey, ev işçisi! –diye bağırdı Nikanor İvanoviç yarı karanlık girişte.– Neydi adın? Grunya mıydı? Yok musun?

Cevap veren olmadı.

Nikanor İvanoviç bunun üzerine evrak çantasından katlanır metreyi çıkardı, ardından çalışma odasındaki mührü söktü ve içeri adım attı.

Adımını atmasıyla şaşkınlık içinde kalakalması, hatta irkilmesi bir oldu.

Müteveffanın masasında kimliği belirsiz, uzun ekose ceket ve jokey şapkası giyen, kelebek gözlüklü, zayıf bir yurttaş oturuyordu... yani o şahıs.

– Siz de kimsiniz, yurttaş? –diye sordu korkan Nikanor İvanoviç.

– Vay! Nikanor İvanoviç! –diye bağırmaya başladı titreşen tenor sesiyle beklenmedik bir anda karşısına çıkan yurttaş ve yerinden fırlayarak cebri ve ani bir el sıkmayla selamladı başkanı. Nikanor İvanoviç'in içinde azıcık dahi mutluluk uyandırmadı bu selamlama.

– Affedersiniz, –diye konuştu şüpheyle,– siz de kimsiniz? Resmi şahıs mısınız?

– Eh, Nikanor İvanoviç! –diye yürekten haykırdı meçhul zat. – Nedir ki "resmi" ya da "gayriresmi şahıs"? Hepsi meseleye ne açıdan baktığınıza bağlı. Bunların hepsi, Nikanor İvanoviç, dayanıksız ve farazi şeyler. Bugün gayriresmi şahsım, yarın bir bakmışsınız, resmi oluvermişim! Bazen de tersine döner işler, hem de nasıl, bir bilseniz!

Bu akıl yürütme hiçbir surette tatmin etmedi bina yönetimi başkanını. Tabiat itibarıyla şüpheci bir insan olarak karşısında nutuk çeken yurttaşın tam da gayriresmi, hatta aylak bir şahıs olduğuna kanaat getirdi.

– Kimsiniz söyleyin? Adınız ne? –Başkan gittikçe daha sert soruyordu, hatta meçhul şahsın üzerine yürümeye kalktı.

– Adım, –sertlik karşısında hiç sıkılma belirtisi göstermeden yanıt verdi yurttaş,– diyelim ki, Korovyev. Mezelerin tadına bakmak istemez misiniz, Nikanor İvanoviç? Merasimi bırakalım! Ha?

– Affedersiniz ama, –diye konuştu Nikanor İvanoviç öfkelenmeye başlayarak,– ne mezesinden bahsediyorsunuz! (Pek hoş olmasa da itiraf etmek gerekir ki, Nikanor İvanoviç biraz kaba tabiatlıydı.) Müteveffanın yarımında oturmak yasak! Ne yapıyorsunuz burada?

– Otursanıza, Nikanor İvanoviç! –Hiç kendini kaybetmeden bağırıyordu yurttaş, koltuğa oturmasını teklif ederek başkanın etrafında topaç gibi dönmeye başladı.

Çileden çıkan Nikanor İvanoviç koltuğu reddetti ve var gücüyle bağırdı:

– Kimsiniz siz?

– Ben, görüyorsunuz ya, bu dairede ikamet eden yabancı bir zatın tercümanlığını icra ediyorum, –diye takdim etti kendini adının Korovyev olduğunu söyleyen şahıs ve eski boyasız botlarıyla topuk selamı verdi.

Nikanor İvanoviç'in ağzı açık kaldı. Bu dairede yabancı birinin varlığı, üstelik tercümanıyla birlikte, onun için olağanüstü bir sürpriz olmuştu ve bir açıklama istedi.

Tercüman memnuniyetle izah etti. Yabancı sanatçı Woland Bey Varyete'nin direktörü Stepan Bogdanoviç Lihodeyev'den gösteri yapacağı zaman zarfında, yani yaklaşık bir haftalığına kendi dairesinde konaklaması yönünde nazik bir davet almıştı, ki Lihodeyev konuyla ilgili Nikanor İvanoviç'e yazıp kendisi Yalta'ya gidip dönene kadar yabancının geçici ikamet kaydını yapması* için ricada bulunmuştu.

– Bana hiçbir şey yazmadı, –dedi başkan şaşırarak.

– Çantanızı bir karıştırın, Nikanor İvanoviç, –diye önerdi Korovyev tatlı dille.

Nikanor İvanoviç omuzlarını silkip evrak çantasını açtı ve Lihodeyev'in mektubunu buldu.

– Ben bunu nasıl unuttum? –diye mırıldadı Nikanor İvanoviç aptal aptal bakarken açık zarfa.

---

* Bugün de devam eden uygulamaya göre, Rus şehirlerine dışarıdan gelenler belirli bir sürenin üzerinde kalma niyetleri varsa geçici ikamet kaydı yaptırmak zorundadır. (ç.n.)

– Olur böyle şeyler, olur böyle şeyler, Nikanor İvanoviç! –diye takırdadı Korovyev.– Dalgınlık, dalgınlık ve yorgunluk ve yüksek kan basıncı, sevgili dostumuz Nikanor İvanoviç! Ben kendim de dehşet dalgınım. Bir gün bir şeyler içelim de hayat hikâyemden bazı olguları paylaşayım sizinle, gülmekten ölürsünüz!

– Lihodeyev ne zaman gidecek Yalta'ya?

– Gitti bile, gitti! –diye bağırdı tercüman.– Çoktan uçtu! Şimdi şeytan bilir nerede olduğunu! –ve bu anda tercüman yel değirmeninin kolları gibi salladı kollarını.

Nikanor İvanoviç yabancıyı bizzat görmesi gerektiğini bildirdi ama tercümandan ret cevabı aldı: Mümkün değil. Meşgul. Kediyi eğitiyor.

– Kediyi gösterebilirim arzu ederseniz, –diye önerdi Korovyev.

Bu sefer de Nikanor İvanoviç reddetti, bunun üzerine tercüman başkana beklenmedik ama son derece ilginç bir öneride bulundu.

Woland Bey otelde kalmayı kesinlikle arzu etmediği, ferah ferah yaşamayı sevdiği için, acaba konut yoldaşlığı bir haftalığına, Woland'ın Moskova'daki gösterileri devam ederken yani, müteveffanın odaları da dahil olmak üzere dairenin tamamını veremez miydi kendisine?

– Onun için fark etmez nasıl olsa, müteveffa için yani, –diye fısıltıyla tısladı Korovyev,– siz de takdir edersiniz ki, Nikanor İvanoviç, daireye ihtiyacı yok artık!

Nikanor İvanoviç bir miktar tereddüt edip karşı çıktı, yabancılar özel dairelerde değil, diyordu, Metropol'de konaklamak zorunda ...

– Söylüyorum size, şeytan bilir ne kadar kaprisli olduğunu, –diye fısıldadı Korovyev,– istemiyor işte! Otelleri sevmiyor! İşte burama kadar geldi artık bu inturistlerden! –diye şikâyet etti Korovyev tüm içtenliğiyle damarlı boynunu işaret ederek.– İnanır mısınız, ruhumu yediler! Gelip ya

son seferki orospu çocuğu gibi casusluk yapacak, ya da kapris-leriyle işkence edecek: O öyle değil, bu böyle değil! Konut yoldaşlığınızın, Nikanor İvanoviç, büyük çıkarı ve besbelli kârı var bu işten. Parayı sakınmaz, –Korovyev etrafı kontrol etti, sonra da başkanın kulağına fısıldadı:– Milyoner!

Tercümanın teklifinde apaçık pratik bir mana vardı, son derece ciddi bir teklifti ama tercümanın konuşma tarzında ve giyiminde ve hiçbir işe yaramayan şu rezil kelebek gözlüğünde şaşırtıcı derecede ciddi olmayan bir şeyler vardı. Bu yüzden ne olduğunu açık seçik anlayamadığı bir şey başkanın ruhunu eziyordu, yine de teklifi kabul etmeye karar verdi. Mesele şu ki, konut yoldaşlığında maalesef muazzam bir açık vardı. Sonbahar gelmeden kalorifer için petrol almak gerekiyordu, ama nereleriyle, işte bu belirsizdi. İnturistin parasıyla bu işten sıyrılmak mümkündü belki de. Ancak işini bilen ve dikkatli bir adam olan Nikanor İvanoviç yine de inturist bürosunun olurunu alması gerekeceğini bildirdi.

– Anlıyorum! –diye bağırdı Korovyev.– Olur almadan olmaz tabii! Muhakkak! İşte size telefon, Nikanor İvanoviç, hemen alın oluru. Para konusunda ise çekinceniz olmasın, –fısıldayarak ilave etti, bir yandan da başkanı girişte duran telefonun yanına götürüyordu,– ondan almayacaksınız da kimden alacaksınız! Nice'teki villasını bir görseniz! Önümüzdeki yaz yurtdışına çıktığınızda özel olarak uğrayın bakmak için, bayılacaksınız!

İnturist bürosu işi telefonla halledildi, üstelik başkanı şaşırtacak kadar sıra dışı bir süratle. Anlaşılan, Woland Bey'in Lihodeyev'in dairesinde kalma niyetinden bürodakilerin haberi vardı ve buna hiçbir itirazları yoktu.

– Harika o zaman! –diye bağırdı Korovyev.

Korovyev'in takırtısından biraz sarsılan başkan konut yoldaşlığının 50 numaralı daireyi bir haftalığına sanatçı Woland'a kiralamayı kabul ettiğini bildirdi, kira miktarı da... Nikanor İvanoviç biraz tereddüt ederek şöyle dedi:

– Günlüğü 500 ruble.

Bunun üzerine Korovyev başkanın şaşkınlığını zirveye çıkardı. Ağır bir kedinin yumuşak zıplama seslerinin geldiği yatak odası tarafına doğru haydut gibi göz kırparak tısladı:

– Bir hafta için üç bin beş yüz demek, öyle mi?

Nikanor İvanoviç, Korovyev'in ilaveten şöyle diyeceğini düşündü: "Sizde de ne iştah varmış ama Nikanor İvanoviç!" Ama beriki bambaşka bir şey söyledi:

– Bu da para mı! Beş bin isteyin, verecektir.

Şaşkın şaşkın tebessüm eden Nikanor İvanoviç müteveffanın masasının başına nasıl geldiklerini anlamadı bile, Korovyev burada iki nüsha kontratı muazzam bir hız ve beceriyle çiziktiriverdi. Ardından kontratla birlikte yatak odasına uçup geri geldi, üstelik şimdi iki nüshanın da üzerinde yabancının baştan savma imzası vardı. Başkan da imzaladı kontratı. Bunun üzerine Korovyev bir de aldım yazısı rica etti...

– Yazıyla, Nikanor İvanoviç, yazıyla!.. beş... bin ruble... –ve ciddi bir meseleye pek de yakışmayan sözlerle:– Ayn, tsvay, dray! –diyerek gıcır gıcır beş banka tomarını çıkarıp verdi başkana.

Paralar sayıldı, Korovyev "saymadan alma" ve "yerde bulduysan bile sayacaksın" ve benzeri şakalar ve nüktelerle süsledi bu süreci.

Başkan parayı saydıktan sonra geçici ikamet için Korovyev'den yabancının pasaportunu aldı, pasaportu, kontratı ve paraları evrak çantasına koydu ve dayanamayıp utanarak da olsa kontrmark* rica etti...

– Lafı mı olur! –diye kükredi Korovyev.– Kaç bilet istiyorsunuz, Nikanor İvanoviç, on iki, on beş?

Şaşıran başkan sadece bir çift kontrmarka ihtiyacı olduğunu izah etti, kendisine ve Pelageya Antonovna'ya, yani eşine.

---

* Bedava bilet. (ç.n.)

Korovyev hemen bloknotu kaptı ve kıvrak bir hareketle Nikanor İvanoviç'e en ön sıradan iki kişilik kontrmark yazdı. Ve tercüman sol eliyle kontrmarkı Nikanor İvanoviç'e tutuştururken, sağ eliyle de başkanın öbür eline hışır hışır eden bir tomar koydu. Tomara bir bakış atan Nikanor İvanoviç kıpkırmızı kesildi ve kendinden uzaklaştırmaya çalıştı.

– Buna gerek yok... –diye mırıldadı.

– Katiyen, –diye fısıldadı Korovyev tam kulağının içine,– bizden olmaz, ama yabancılardan olur. Gücenir yoksa, Nikanor İvanoviç, mahcup olur. Bir sürü zahmete girdiniz...

– Bu işler sıkı takip altında, –dedi zar zor işitilen bir fısıltıyla başkan ve etrafını kontrol etti.

– Peki kim görecek? –diye fısıldadı öbür kulağına Korovyev.– Sorarım size, nerede şahitler? Ne diyorsunuz?

Ve tam bu anda başkanın ileride iddia edeceği üzere, bir mucize gerçekleşti: Tomar kendiliğinden girdi çantasına. Ardından bir miktar gevşemiş ve hatta bitkin hisseden başkan kendini merdivende buldu. Düşüncelerden meydana gelen bir hortum uğulduyordu kafasında. Nice'teki villa, eğitilen kedi, gerçekten şahitlerin olmadığı ve Pelageya Antonovna'nın kontrmarklara sevineceği düşüncesi dönüyordu hortumun içinde. Bağlantısız ama genellikle hoş düşüncelerdi bunlar. Ve yine de ruhunun derinliklerinde bir yerde başkana batan küçücük bir iğne vardı. Huzursuzluk iğnesiydi bu. Dahası, hemen oracıkta, merdivende bir düşünce yıldırım gibi çarptı başkanı: "Kapı mühürlüyse tercüman çalışma odasına nasıl girmişti?! Ve Nikanor İvanoviç neden sormamıştı bunu?" Başkan bir süre inek gibi merdivenin basamaklarına baktı, ama sonra her şeye boş vermeye, karmaşık sorularla kendine işkence etmemeye karar verdi...

Başkan daireden ayrılır ayrılmaz yatak odasından bas bir ses işitildi:

– Hiç sevmedim bu Nikanor İvanoviç denen adamı. Menfaatçi ve üçkâğıtçı. Bir daha gelmemesini sağlayamaz mıyız?

– Messir, emretmeniz yeterli!.. –dedi bir yerlerden Korovyev, bu sefer takırtılı değil, oldukça temiz ve yankılıydı sesi.

Ve kahrolası tercüman derhal girişte aldı soluğu, bir numara çevirdi ve ahizeye doğru nedense epey ağlamaklı bir sesle konuşmaya başladı:

– Alo! Sadovaya Caddesi'ndeki 302-bis numaralı binamızın konut yoldaşlığı başkanı Nikanor İvanoviç Bosoy'un döviz kaçakçılığı yaptığını bildirmeyi borç bilirim. Şu anda kendisine ait 35 numaralı dairenin tuvaletindeki havalandırmada gazete kâğıdına sarılmış dört yüz dolar bulunmaktadır. Ben söz konusu binadaki 11 numaralı dairede yaşayan Timofey Kvastsov. Ama yalvarırım adımı gizli tutun. Yukarıda adı geçen başkanın intikam almak istemesinden korkuyorum.

Ve ahizeyi astı alçak.

Bundan sonra 50 numaralı dairede ne yaşandı bilinmiyor ama Nikanor İvanoviç'in başına gelenler biliniyor. Tuvalete girip kapıyı içeriden kilitledikten sonra, tercümanın eline tutuşturduğu tomarı çantadan çıkardı ve tomarda dört yüz ruble bulunduğunu gördü. Nikanor İvanoviç bu tomarı bir gazete parçasına sardı ve havalandırma girişine yerleştirdi.

Beş dakika sonra başkan küçük yemek odasındaki masanın başında oturuyordu. Karısı dikkatle dilimlenmiş ve bol yeşil soğanla süslenmiş ringayı mutfaktan getirip önüne koydu. Nikanor İvanoviç likör kadehini doldurdu, içti, ikinciyi doldurdu, içti, çatala üç parça ringa taktı... ve tam bu anda kapı çalındı, Pelageya Antonovna ise tüten tencereyi getirmişti odaya, ki tencerede ateş gibi sıcak ve yoğun bir borş çorbası, içinde de dünyadaki en lezzetli şey, yani ilik olduğunu bir bakışta anında anlamak mümkündü.

Ağzı sulanan Nikanor İvanoviç köpek gibi homurdandı:

– Boyunuz devrilsin! Yemek yedirmezler adama. Alma kimseyi, evde yokum, yokum. Daireyi soruyorlarsa boşuna yormasınlar çenelerini. Toplantı bir hafta sonra...

Eşi girişe koşarken Nikanor İvanoviç de uzunlamasına çatlamış kemiği alev köpüren gölün içinden çekip çıkardı kepçeyle. Ve tam bu sırada yemek odasına iki yurttaş girdi, yanlarında da yüzü nedense bembeyaz olan Pelageya Antonovna. Yurttaşlara bakınca Nikanor İvanoviç'in de rengi attı ve doğruldu.

– Hela nerede? –diye sordu ilki ciddiyetle, beyaz bir eğriyaka* giymişti.

Yemek masasında tuk etti bir şey (Nikanor İvanoviç kaşığı muşambaya düşürmüştü).

– Burada, burada, –diye tekerleme söyler gibi yanıt verdi Pelageya Antonovna.

Ve gelenler hemen koridora yöneldi.

– Mesele nedir? –diye sordu arkalarından giden Nikanor İvanoviç alçak sesle.– Bizim dairemizde bir şey olamaz... Kimliklerinizi acaba... özür dileyerek...

İlki yürümeye devam ederek gösterdi kimliğini, ikincisi ise bu sırada tuvalette taburenin üzerine çıkmış, eliyle havalandırma boşluğunu yokluyordu. Nikanor İvanoviç'in gözleri kararadı. Gazeteyi çıkardılar ama tomarda ruble değil yabancı bir döviz vardı, mavi ile yeşil arası, üzerinde de bir ihtiyarın sureti. Lakin Nikanor İvanoviç doğru dürüst seçemedi, gözlerinin önünde benekler uçuşuyordu çünkü.

– Havalandırma boşluğunda dolarlar, –dedi ilki düşünceli bir ifadeyle ve Nikanor İvanoviç'e usulca ve kibarca sordu:– Sizin paketiniz mi?

– Hayır! –dedi Nikanor İvanoviç korkunç bir sesle.– Düşmanlar bırakmış!

– Mümkündür, –diye hak verdi beriki ve yine usulca ilave etti:– Ama kalanları da teslim etmek gerek.

– Bende yok! Tanrı adına yemin ederim, yok, hiç elime almadım! –diye çaresizlik içinde haykırdı başkan.

---

* Kosovorotka. Asimetrik yakalı geleneksel Rus gömleği. (ç.n.)

Çekmeceli dolaba atıldı, büyük bir gürültüyle önce çekmeceyi, sonra da evrak çantasını çıkardı içinden, kopuk kopuk şeyler bağırıyordu bu arada:

– İşte kontrat... çıyan tercüman bırakmış... Korovyev... kelebek gözlüklü!

Çantayı açtı, içine baktı, elini soktu, yüzü mosmor oldu ve çantayı borşun üstüne düşürdü. Hiçbir şey yoktu çantada: Ne Styopa'nın mektubu, ne kontrat, ne yabancının pasaportu, ne para, ne de kontrmark. Özetle, katlanır metreden başka hiçbir şey.

– Yoldaşlar! –diye kudurmuş gibi bağırdı başkan.– Yakalayın onları! Binamızda cinler ve şeytanlar kol geziyor!

Ve tam bu anda kim bilir nasıl bir sahne geldi Pelageya Antonovna'nın gözünün önüne, ellerini iki yana açıp bağırdı:

– İtiraf et, İvanıç! İndirim alırsın!

Gözünü kan bürüyen Nikanor İvanoviç yumruklarını karısının başının üstüne kaldırıp hırladı:

– Seni kahrolası aptal!

Bunun üzerine gevşedi ve sandalyeye yığıldı, anlaşılan kaçınılmaz olana boyun eğmeye karar vermişti.

Bu sırada Timofey Kondratyeviç Kvastsov merdiven sahanlığında başkanın daire kapısının anahtar deliğine kâh gözünü kâh kulağını dayayarak meraktan çatlamakla meşguldü.

Beş dakika sonra avluda bulunan bina sakinleri iki kişinin eşlik ettiği başkanın doğruca bina kapısına ilerlediğini gördü. Görenler Nikanor İvanoviç'in bembeyaz bir suratla sarhoş gibi sallana sallana yürüdüğünü ve bir şeyler mırıldadığını anlatıyordu.

Bir saat sonra ise, Timofey Kondratyeviç'in diğer sakinlere ballandıra ballandıra başkanı nasıl süpürdüklerini anlattığı sırada meçhul bir yurttaş 11 numaralı daireye geldi, parmağıyla gel işareti yaparak Timofey Kondratyeviç'i mutfaktan girişe çıkardı, bir şey söyledi ve onu da yanına alıp kayboldu.

10. Bölüm

Yalta'dan Haberler

Nikanor İvanoviç'in başına bu talihsizlik gelirken 302-bis numaralı binadan pek uzak olmayan bir yerde, yine Sadovaya üzerindeki Varyete'nin mali işler sorumlusu Rimski'nin çalışma odasında iki kişi vardı: Rimski'nin kendisi ve Varyete'nin idari işler sorumlusu Varenuha.

Tiyatronun ikinci katındaki büyük çalışma odasının iki penceresi Sadovaya'ya açılıyordu, yazı masasına oturan mali işler sorumlusunun arkasındaki pencere ise Varyete'nin, meşrubat büfeleri, poligon ve açık sahnenin yerleştiği yaz bahçesine bakıyordu. Çalışma odasının dekoru yazı masasının yanı sıra duvara asılı bir paket eski afiş, üzerinde su sürahisiyle küçük bir sehpa, dört koltuk ve köşede, üzerinde bir revünün fi tarihinden kalma tozlanmış maketinin durduğu bir kaideden ibaretti. Bundan başka çalışma odasında yazı masasının yanında, Rimski'nin solunda aşınmış ve boyası dökülmüş orta büyüklükte bir kasanın bulunduğunu söylemeye gerek bile yok.

Masanın ardında oturan Rimski'nin ruh hali sabahtan beri fenaydı, Varenuha ise onun tersine, epey canlıydı ve pek huzursuz bir hareketlilik içindeydi. Enerjisini bir türlü boşaltamıyordu.

Varenuha şimdi mali işler sorumlusunun çalışma odasında, kendisine özellikle yeni bir gösterinin başladığı günlerde hayatı zehir eden kontrmarkçılardan saklanıyordu. Ve bugün de tam öyle bir gündü.

Telefon çalar çalmaz Varenuha ahizeyi alıp yalan söylüyordu:

– Kiminle? Varenuha'yla mı? Burada yok. Tiyatrodan çıktı.

– Lihodeyev'i bir kere daha ara lütfen, –dedi Rimski rahatsız.

– Evinde değil işte. Karpov'u gönderdim bakması için. Dairede kimse yok.

– Şeytan bilir ne dönüyor, –diye tıslıyordu Rimski hesap makinesinin tuşlarına vurarak.

Kapı açıldı ve biletçi matbaadan henüz çıkmış ek afişlerden meydana gelen şişkin yığını içeri taşıdı. Yeşil kâğıtların üzerine iri kırmızı harflerle şöyle yazılmıştı:

"Varyete Tiyatrosu'nda bugün ve her gün program dışı
etkinlik:
Profesör Woland
kara büyü seansları
tüm büyülerin ifşasıyla birlikte"

Varenuha taslağını kendisinin hazırladığı afişten bir adım uzaklaştı, memnun bir ifadeyle afişi süzdü ve biletçiye hepsinin derhal yapıştırılmak üzere yola çıkmasını emretti.

– İyi, çarpıcı olmuş, –dedi Varenuha biletçi çıkarken.

– Bense hiç hoşlanmadım bu girişimden, –kemik gözlüğünün içinden afişe kötü kötü bakarak homurdanıyordu Rimski,– bunu sahnelemesine nasıl izin verdiler, şaşıyorum!

– Öyle deme, Grigori Daniloviç, bu çok ince bir adım. Püf noktası ifşa.

– Bilmiyorum, bilmiyorum, püf noktası yok bu işin, sü-

rekli bir icat çıkarıyor! Hiç değilse gösterseydi şu büyücüyü. Sen gördün mü? Nereden bulup çıkarmış onu şeytan bilir!

Varenuha'nın da Rimski gibi büyücüyü görmediği anlaşıldı. Dün Styopa (Rimski'nin ifadesiyle "deli gibi") çoktan hazırlanmış anlaşma taslağıyla mali işler sorumlusuna koşmuş, hemen temize çekip para vermesini buyurmuştu. Ve şu büyücü sıvışmış, Styopa'nın kendinden başka kimse onu görmemişti.

Rimski saatini çıkardı, ikiyi beş geçtiğini görünce tamamen çileden çıktı. Olacak şey değil! Lihodeyev yaklaşık on bir gibi aramış ve yarım saat sonra geleceğini söylemişti. Gelmemekle kalmamış, daireden de kaybolmuştu!

– İşim gücüm var benim! –Artık bağırıyordu Rimski parmağıyla önündeki imzalanmamış kâğıt yığınına vurarak.

– O da Berlioz gibi tramvayın altında kalmış olmasın? –diyordu Varenuha koyu kıvamlı, uzun ve hiç umut vermeyen sinyallerin işitildiği ahizeyi kulağına tutarak.

– Nerede bizde o şans... –dedi Rimski dişlerinin arasından belli belirsiz.

Tam bu anda çalışma odasına mont, kasket, siyah etek ve yazlık ayakkabıdan oluşan üniformasıyla bir kadın girdi. Küçük çantasından beyaz bir kareyle bir defter çıkardı ve sordu:

– Varyete neresi? Yıldırım telgrafınız var. İmzalayın.

Varenuha kıvrımlı yazısıyla kadının defterine bir şeyler çiziktirdi ve ancak kapı kadının arkasından kapanınca açtı kareyi.

Telgrafı okuyup birkaç kere gözlerini kırpıştırdı ve kareyi Rimski'ye uzattı.

Telgrafta şunlar yazılıydı: "Yalta'dan. Moskova'ya. Varyete. Bugün on bir buçuk suçaraşsoruş* kestane saçlı gecelik pantolon çizmesiz sinir hastası geldi Varyete müdürü Liho-

---

* Orijinal metinde "ugrozısk". Rusça "Suç araştırma ve soruşturma" ifadesinin ilk hecelerinden oluşturulan ve ilgili polis birimini tanımlayan kısaltma. (ç.n.)

deyev diyor Müdür Lihodeyev nerede Yalta araşsoruş yıldırım çekin."

– Hoppala! –dedi heyecanla Rimski ve ekledi:– Al sana sürpriz!

– Düzmece Dimitri* –dedi Varenuha ve telefon ahizesine doğru konuşmaya başladı:– Telgraf mı? Varyete'nin hesabına. Yıldırımla göndermek istiyoruz... Dinliyor musunuz?.. Yalta, suçaraşsoruş... Müdür Lihodeyev Moskova'da. Mali işler sorumlusu Rimski.

Yalta'daki düzenbazla ilgili mesajdan bağımsız olarak Varenuha yeniden telefona sarılıp aklına gelen her yerde Styopa'yı aradı ve tabii ki hiçbir yerde bulamadı. Varenuha elinde ahizeyle tam başka nereyi arayabileceğini düşünürken ilk yıldırım telgrafı getiren kadın bir kere daha girdi odaya ve Varenuha'nın eline yeni bir zarf tutuşturdu. Alelacele zarfı açan Varenuha içindekileri okudu ve ıslık çaldı.

– Gene ne oldu? –diye sordu sinirden titreyen Rimski.

Varenuha hiçbir şey söylemeden ona telgrafı uzattı ve mali işler sorumlusu telgrafta şu sözleri gördü: "Yalvarırım inanın Woland'ın hipnozuyla Yalta'ya atıldım suçaraşsoruşa yıldırım çekip Lihodeyev'in kimliğini doğrulayın."

Rimski ve Varenuha kafa kafaya bir kere daha okudu telgrafı, okuduktan sonra da hiçbir şey demeden birbirlerine diktiler gözlerini.

– Yurttaşlar! –birden kızdı kadın.– Önce imzalayın, sonra istediğiniz kadar susarsınız! Yıldırım dağıtıyorum ben.

Varenuha gözlerini telgraftan ayırmadan eğri büğrü bir yazıyla defteri imzaladı ve kadın kayboldu.

– Sen on bir gibi konuşmuştun onunla telefonda, değil mi? –diye tam bir tereddütle konuştu idareci.

– Söylemesi bile gülünç! –diye bağırdı Rimski delici bir sesle.– Konuşsam da, konuşmasam da şimdi Yalta'da olamaz! Bu gülünç!

---

* XVII. yüzyılda yaşanan meşhur "düzmece" vakasına atıf. (ç.n.)

– Sarhoş... –dedi Varenuha.

– Kim sarhoş? –diye sordu Rimski ve ikisi yine birbirlerine dikti gözlerini.

Yalta'dan telgraf çekenin düzenbaz ya da delinin teki olduğuna şüphe yoktu, ama acayip olan şuydu: Yaltalı yalancı Moskova'ya daha dün gelen Woland'ı nereden biliyordu? Lihodeyev ile Woland'ın bağlantısını nereden biliyordu?

– "Hipnozla..." –diye tekrar etti Varenuha telgraftaki kelimeyi.– Woland'ı nereden biliyor olabilir? –Gözlerini kırpıştırdı ve birden kararlılıkla bağırdı:– Yok, zırva hepsi, zırva, zırva!

– Yüzünü şeytan göresice Woland nerede kalıyormuş? – diye sordu Rimski.

Varenuha vakit kaybetmeden inturist bürosuyla bağlantıya geçti ve Woland'ın Lihodeyev'in evinde kaldığını bildirerek Rimski'yi hayretler içinde bıraktı. Bunun üzerine Lihodeyev'in dairesini arayan Varenuha koyu kıvamlı çalma sesini uzun uzun dinledi ahizede. Bu sesler arasında uzakta bir yerlerden şarkı söyleyen birinin ağır ve karamsar sesi işitildi: "...kayalar, benim sığınağım*... ve Varenuha telefon şebekesine radyo tiyatrosundan bir sesin karıştığına kanaat getirdi.

– Daire cevap vermiyor, –dedi Varenuha ahizeyi kola asarken,– bir daha mı denesem acab...

Sözlerini tamamlayamadı. Kapıda yine o kadın belirdi ve her ikisi de, hem Rimski, hem de Varenuha ayağa kalkıp karşıladılar, kadın çantasından bu sefer beyaz değil, koyu bir kâğıt çıkardı.

– Gittikçe enteresanlaşıyor, –dedi dişlerinin arasından Varenuha, bir yandan da alelacele çıkan kadını uğurluyordu gözleriyle. Kâğıdı ilk alan Rimski oldu.

Fotoğrafik baskı kâğıdının koyu zemininde siyah renk el yazısı satırları açık seçik görülebiliyordu:

---

* Bir Franz Schubert bestesine Ludwig Rellstab'ın yazdığı sözlerden. (ç.n.)

"El yazımın imzamın ispatı yıldırım çekin doğrulayın Woland'ı gizlice gözetime alın Lihodeyev."

Tiyatrolarda geçen yirmi yıllık meslek hayatında Varenuha her şeyi görmüştü ama şimdi aklına perde çekildiğini hissediyordu, sıradan ve son derece saçma bir ifadeden başka bir şey telaffuz edemedi:

– Bu mümkün değil!

Rimski ise başka türlü davrandı. Ayağa kalkıp kapıyı açtı ve kapının eşiğinden taburede oturan getir götürcü kadına gürledi:

– Postacılar hariç kimse girmeyecek! –Ve kapıyı kilitledi.

Ardından yazı masasından bir kâğıt yığını çıkardı ve fotogramdaki sola yaslı kalın harfleri Styopa'nın imzaladığı kararlar ve attığı kıvrımlı imzalardaki harflerle yan yana getirdi. Masaya yaslanan Varenuha'nın sıcak nefesi Rimski'nin yanağına vuruyordu.

– Bu onun yazısı, –dedi mali işler sorumlusu nihayet kendinden emin, Varenuha ise yankı gibi cevap verdi:

– Onun.

Rimski'nin yüzünü inceleyen idareci bu yüzde yaşanan değişime şaşırdı. Zaten zayıf bir insan olan mali işler sorumlusu sanki daha da zayıflamış, hatta yaşlanmıştı, kemik gözlüğün ardındaki gözleri ise her zamanki deliciliklerini yitirmişti, şimdi bu gözlerde sadece endişe değil, hatta bir nevi hüzün de belirmişti.

Büyük şaşkınlık yaşadığı dakikalarda insan ne yaparsa hepsini yaptı Varenuha. Çalışma odasında oradan oraya koştu, çarmıha gerilmiş gibi kollarını kaldırdı iki kere, sürahideki sarımtırak suyu içti ve heyecanla konuştu:

– Anlamıyorum! Anlamıyorum! An-la-mı-yo-rum!

Rimski ise pencereye bakıyor ve gerilim içinde bir şeyler düşünüyordu. Mali işler sorumlusunun durumu çok karmaşıktı. Hemen şimdi şuracıkta olağanüstü olaylar için olağan açıklamalar bulmak gerekiyordu.

Mali işler sorumlusu gözlerini kısıp Styopa'nın bugün on bir buçuk civarı çizmelerini giymeden gecelikle fevkalade süratli bir uçağa bindiğini hayal etti, ardından aynı Styopa'nın yine on bir buçukta ayağında çorapları, Yalta'da havaalanında dikildiğini hayal etti... şeytan bilir ne olduğunu!

Bugün kendi dairesindeki telefondan onunla konuşan Styopa değildi belki de, olamaz mı? Hayır, Styopa'ydı konuşan! Bilmez mi Styopa'nın sesini! Eğer bugün konuşan Styopa değildiyse bile, daha dün, akşamüzeri Styopa şu aptal anlaşmayla birlikte kendi çalışma odasından çıkıp bu odaya gelmiş ve havailiğiyle mali işler sorumlusunun canını sıkmıştı. Tiyatroda kimseye bir şey söylemeden nasıl trene ya da uçağa atlayıp gidebilmişti? Tabii eğer uçağa dün akşam bindiyse bugün öğleden önce varamazdı. Yoksa varabilir miydi?

– Yalta kaç kilometre? –diye sordu Rimski.

Varenuha koşturmayı kesip bağırdı:

– Düşünüyordum! Ben de onu düşünüyordum! Sivastopol'a kadar demiryoluyla yaklaşık bin beş yüz kilometre. Yalta'ya kadar seksen kilometre daha koy üstüne. Ama havadan, elbette, daha az.

Hım... Evet... Trenle gitmesi söz konusu bile olamaz. Peki o zaman nasıl? Savaş uçağı mı? Çizmesiz kim alır Styopa'yı savaş uçağına? Neden? Çizmelerini Yalta'ya varınca çıkarmış olabilir mi? Yine aynı soru: neden? Çizmeleri ayağında olsa da almazlar onu savaş uçağına! Savaş uçağı da olamaz. Suçaraşsoruş'a sabah on bir buçukta geldiğini yazmışlar, oysa Moskova'da telefonla konuşuyordu... bir dakika, bir dakika... tam bu anda saatinin kadranı geldi Rimski'nin gözlerinin önüne... Akreple yelkovanın yerini hatırlamaya çalıştı. Olamaz! On bir yirmiydi. Ne demek bu? Eğer Styopa konuşmalarından hemen sonra havaalanına koşup, diyelim ki, beş dakika içinde uçağı yakaladıysa, ki bu da mümkün değil, o halde uçak hemen kalkıp beş dakikada bin kilomet-

reden fazla mesafe mi katetmiş? Demek ki bir saatte on iki bin kilometreden fazla yol alabiliyor?! Bu mümkün değil, demek ki, Yalta'da olamaz.

Ne kalıyor geriye? Hipnoz mu? Dünyada hiçbir hipnoz insanı alıp bin kilometre öteye fırlatamaz! Belki de Yalta'da olduğunu hayal etmiştir! O edebilir ama Yalta suçaraşsoruş da mı hayal ediyor? Hayır, kusura bakmayın ama böyle bir şey olamaz! Ama telgraflar oradan geliyor?

Mali işler sorumlusunun yüzü kelimenin tam anlamıyla korkunçtu. Bu sırada kapının kolunu dışarıdan aşağı yukarı çekiştiriyorlardı ve getir götürcü kadının kapının ardından çaresizce bağırdığı işitiliyordu:

– Olmaz! Bırakmam! İsterseniz kıtır kıtır kesin! Toplantı var!

Rimski elinden geldiği kadar topladı kendini, telefon ahizesini aldı ve konuştu:

– Acil Yalta'yı bağlayın.

"Akıllıca!" –diye haykırdı Varenuha içinden.

Ama Yalta'yla görüşme gerçekleşmedi. Rimski ahizeyi yerine koydu ve şöyle dedi:

– Aksi gibi hat koptu.

Hattın kopmasının nedense onu pek fena üzdüğü ve hatta düşüncelere sevk ettiği görülüyordu. Biraz düşünüp tek eliyle ahizeye davrandı yeniden, öbür eliyle de ahizeye söylediklerini yazmaya başladı:

– Yıldırım çekmek istiyorum. Varyete. Evet. Yalta, suçaraşsoruş. Evet. Bugün on bir buçuk civarında Lihodeyev benimle Moskova'da telefonda konuştu, nokta. Sonrasında işe gelmedi ve kendisine telefonla ulaşamıyoruz, nokta. Yazısını doğruluyorum, nokta. Söz konusu sanatçının takip edilmesi için önlem alıyorum. Mali işler sorumlusu Rimski.

"Çok akıllıca," –diye düşündü Varenuha, ama doğru dürüst düşünemeden süratle şu kelimeler geçti kafasından: "Aptalca! Yalta'da olması imkânsız!"

Rimski bu sırada şunu yaptı: Aldığı bütün telgrafları ve kendi gönderdiğinin kopyasını dikkatle bir araya topladı, zarfa koydu, yapıştırdı, üzerine birkaç kelime yazdı ve Varenuha'ya verip şöyle dedi:

– Derhal, İvan Savelyeviç, bizzat götür. Onlar karar versin.

"İşte bu gerçekten akıllıca!" –diye düşündü Varenuha ve zarfı çantasına koydu. Ardından her ihtimale karşı bir kere daha Styopa'nın dairesinin numarasını çevirdi, dinledi ve hem sevinçli, hem de esrarengiz bir tavırla göz kırpmaya, yüzünü şekilden şekle sokmaya başladı. Rimski boynunu uzattı.

– Sanatçı Woland'ı rica edebilir miyim? –diye tatlı dille sordu Varenuha.

– Kendileri meşguller, –diye yanıt verdi ahize takırdayan bir sesle,– kim soruyor?

– Varyete'nin idari işler sorumlusu Varenuha.

– İvan Savelyeviç? –sevinçle bağırdı ahize.– Sesinizi duyduğuma dehşet sevindim! Sağlığınız nasıl?

– Mersi, –diye yanıtladı şaşkınlıkla Varenuha,– peki ben kiminle görüşüyorum?

– Yardımcısı, yardımcısı ve tercümanı Korovyev, –diye takırdadı ahize,– hizmetinizdeyim, aziz İvan Savelyeviç! Emrinize amadeyim. Evet?

– Kusura bakmayın, Stepan Bogdanoviç Lihodeyev evde yok mu acaba?

– Ne yazık ki yok! Yok! –diye bağırdı ahize.– Gitti!

– Nereye peki?

– Arabayla gezmeye, şehirdışına!

– N... nasıl? Gez... gezmek mi dediniz? Peki ne zaman dönecek?

– Biraz hava alıp döneceğim demişti!

– Demek öyle... –dedi Varenuha tereddütle,– mersi. Mösyö Woland'a gösterinin bugün üçüncü fasılda olacağını iletin lütfen.

– Baş üstüne. Tabii ki. Muhakkak. Derhal. Kesinlikle. İleteceğim, –diye kesik kesik saydırdı ahize.

– İyi günler, –dedi Varenuha şaşırarak.

– Rica ederim, –dedi ahize,– en iyi, en sıcak selam ve dileklerimi kabul edin. Başarı! Talih! Şans! Vesaire!

– Elbette! Söylemiştim! –diye heyecanla bağırdı idareci.– Yalta'da değil, şehirdışına çıkmış!

– Eğer öyleyse, –diye başladı konuşmaya öfkeden rengi atan mali işler sorumlusu,– bundan âlâ domuzluk olamaz!

Bunun üzerine idareci öyle sıçradı, öyle bağırdı ki, Rimski irkilmeden edemedi:

– Hatırladım! Hatırladım! Puşkino'da "Yalta" diye bir börekçi açılmıştı! Her şey anlaşıldı! Oraya gitti, içkiyi fazla kaçırdı ve şimdi oradan telgraf çekiyor!

– Bu kadarı fazla ama, –diye yanıtladı yanağı seğriyen Rimski, hakiki ve ağır bir öfke yanıyordu gözlerinde,– öyleyse bedelini ağır ödeyecek, –tam bu anda birden takıldı ve kararsızlıkla ilave etti:– Ama nasıl olur, suçaraşsoruş...

– Saçmalık bu! Onun işi hepsi, –diye araya girdi içi içine sığmayan idareci ve sordu:– Paketi götüreyim mi yine de?

– Kesinlikle, –diye yanıtladı Rimski.

Ve kapı bir kere daha açıldı ve aynı kadın girdi içeri... "Yine o!" –diye düşündü kederle nedense Rimski. Ve her ikisi de postacı kadını karşılamaya kalktı.

Bu kez telgrafta şu sözler vardı:

"Doğrulama teşekkür acilen bana beş yüz suçaraşsoruş yarın Moskova uçuyorum Lihodeyev."

– Delirmiş... –dedi Varenuha cılız bir sesle.

Rimski ise anahtarı şakırdatıp kasanın çekmecesinden para çıkardı, beş yüz ruble saydı, zile bastı, parayı getir götürcüye teslim etti ve adamı telgrafa gönderdi.

– Yapma, Grigori Daniloviç, –dedi gözlerine inanamayan Varenuha,– bence boşuna gönderiyorsun parayı.

– Geri alacağız, –dedi Rimski alçak sesle,– bu küçük pik-

nik için çok fena hesap verecek, –ve Varenuha'nın çantasını işaret ederek ekledi:– Hadi git, İvan Savelyeviç, zaman kaybetme.

Ve Varenuha çalışma odasından çantayla birlikte koşarak çıktı.

Alt kata indi, gişenin yanındaki upuzun sırayı gördü, gişede görevli kadından, bir saat içinde biletlerin tükenmesini beklediğini, çünkü ilave afişlerin asılmasından sonra halkın tiyatroya yığıldığını öğrendi, localardan ve parterden en iyi otuz yerin biletini kenarını kıvırıp satmamasını buyurdu, gişeden fırladı, tam bu anda önünü kesen sırnaşık kontrmarkçılardan yürüyüp kurtuldu ve kepini almak için kendi küçük çalışma odasına daldı. Bu sırada telefon takırdadı.

– Evet! –diye bağırdı Varenuha.

– İvan Savelyeviç mi? –diye sordu ahize burundan gelen besbeter bir sesle.

– Tiyatroda değil! –diye bağırmıştı ki Varenuha ahize hemen sözünü kesti:

– Soytarılığı kesin de beni dinleyin, İvan Savelyeviç. Telgrafları hiçbir yere götürmüyorsunuz ve kimseye göstermiyorsunuz.

– Kimsiniz? –diye kükredi Varenuha.– Hemen kesin bu numaraları, yurttaş! Derhal açığa çıkaracaklar sizi! Numaranız nedir?

– Varenuha, –dedi yine o iğrenç ses,– Rusça konuşuyorum, anlamıyor musun? Telgrafları hiçbir yere götürme.

– Akıllanmayacak mısınız siz? –diye bağırdı idari işler sorumlusu köpürerek.– Bana bakın! Bunun hesabını vereceksiniz! –Birkaç tehdit daha savurdu, sonra da sustu, çünkü ahizede artık kimsenin kendini dinlemediğini hissetti.

Tam bu anda nasıl olduysa küçük çalışma odasının içi hızla kararmaya başladı. Varenuha koşarak çıktı, kapıyı arkasından çarptı ve yan kapıdan yaz bahçesine yöneldi.

İdari işler sorumlusu heyecanlanmıştı ve enerjiyle yüklüydü. Küstah telefondan sonra bir serseri çetesinin uğursuz şakalar yaptığından ve bu şakaların Lihodeyev'in kaybolu-şuyla bağlantılı olduğundan kuşkusu kalmamıştı. Bu kötü niyetli kimselerin maskesini indirmek arzusu idarecinin tüm benliğini sarmıştı ve ne kadar garip olsa da, hoş şeyler olacağına dair bir beklenti belirmişti içinde. İnsan dikkatleri kendi üzerinde toplamak, bir yere sansasyonel haber yetiştirmek istediğinde böyle olur.

Bahçede idarecinin yüzüne rüzgâr vurdu ve gözlerini kumla doldurdu, adeta yolunu kesiyor, onu caydırmaya çalışıyordu. İkinci katta bir pencere öyle çarptı ki, neredeyse camları kırılıyordu, akçaağaçların ve ıhlamurların tepeleri endişeyle hışırdadı. Etraf kararda ve serinledi. İdareci gözlerini ovuşturdu ve sarı karınlı bir fırtına bulutunun Moskova'nın üzerinde alçaktan süründüğünü gördü. Uzaklarda yoğun bir gümbürtü başlamıştı.

Varenuha ne kadar acele ederse etsin, karşı konulmaz bir istek onu yaz bahçesinin tuvaletine sürükledi. Hazır yolunun üstündeyken elektrikçinin lambaya gömlek giydirip giydirmediğini kontrol etmek istedi.

Poligonun yanından koşarak geçip açık mavi tuvalet yapısının bulunduğu sık leylak çalılığına girdi. Elektrikçi titiz biri çıkmıştı, erkekler tuvaletinde çatının altındaki lambaya metal gömlek çoktan giydirilmişti, ama kömür ve kalemle her yeri yazılmış duvarların fırtına öncesi alacakaranlığında bile seçilebiliyor olması idarecinin canını sıktı.

– Şu hale bak!.. –diye başlamıştı ki idareci birden arkasında mırıldayan bir ses işitti:

– İvan Savelyeviç, siz misiniz?

Varenuha irkilip arkasını döndü ve karşısında ufak tefek ve galiba kedi suratlı bir şişko gördü.

– Benim, –diye yanıt verdi Varenuha düşmanca.

– Çok ama çok memnun oldum, –diye yanıt verdi kedi

kılıklı şişko vız vız bir sesle ve aniden dönüp Varenuha'nın kulağına öyle bir vurdu ki, idarecinin kepi kafasından uçtu ve oturağın deliğine düşüp iz bırakmadan kayboldu.

Şişkonun darbesinden tüm tuvalet titreşen bir ışıkla aydınlandı ve cevaben gökte de bir şimşek çaktı. Sonra bir parıltı daha oldu ve idarecinin karşısında ikinci bir kişi belirdi: Küçük ama atletik omuzlu, ateş gibi kızıl saçlı, bir gözü beyaz, bir köpek dişi çıkık. Solak olduğu anlaşılan bu ikinci şahıs idarecinin diğer kulağına çalıştı. Yine cevaben gök gürledi ve tuvaletin ahşap çatısına sağanak yağmur indi.

– Ne yapıyorsunuz, yolda... –diye fısıldayacak oldu alıklaşan yönetici ama "yoldaşlar" kelimesinin insana umumi tuvalette saldıran bu haydutlara uymadığını hemen anladı, hırıltılı bir sesle:– Yurtta... –diyecek oldu ama bu adlandırmayı da hak etmediklerini kavradı hemen ve hangisinden geldiğini anlamadığı üçüncü korkunç darbeyi aldı, öyle ki kan burnundan tolstofkaya fışkırdı.

– Ne var çantanda, asalak herif? –diye bağırdı kediye benzeyen delici bir sesle.– Telgraflar mı? Sana telefonda demedik mi hiçbir yere götürmeyeceksin diye? Demedik mi, sana soruyorum?

– Dedi... niz... niz... –diye yanıtladı idareci nefesi kesilerek.

– Yine de koştun, ha? Ver çantayı, seni çıyan! –diye telefonda işitilen aynı burunlu sesle bağırdı ikinci şahıs ve Varenuha'nın titreyen ellerinden çekip aldı çantayı.

Ve ikisi birden kollarına girerek idareciyi bahçeden çıkardı ve Sadovaya üzerinden hep birlikte hızla uzaklaştılar. Fırtına bütün gücüyle gümbürdüyordu, su gürleyip uğuldayarak kanalizasyon deliklerine boşalıyor, her yer kabarıyor, her yerde dalgalar yükseliyor, yağmur borulara uğramadan çatılardan aşağı dökülüyor, kemeraltlarından köpüklü sular akıyordu. Canlı olan ne varsa tüymüştü Sadovaya'dan ve İvan Savelyeviç'i kurtaracak kimse yoktu. Yıldırım ışığıyla aydınlanan haydutlar bulanık derelerin üstünden atlayarak

bir saniyede 302-bis numaralı binaya sürüklediler yarı ölü vaziyetteki idareciyi ve ayakkabıları ile dizüstü çoraplarını ellerinde tutan çıplak ayaklı iki kadının duvar dibinde büzüştüğü kemeraltına daldılar birlikte. Ardından altıncı blok girişine yöneldiler ve çıldırmak üzere olan Varenuha'yı beşinci kata çıkardılar ve Styopa Lihodeyev'in dairesinin çok iyi bildiği yarı karanlık girişine bıraktılar.

Ardından iki eşkıya kayboldu, onların yerine girişte kızıl saçlı, fosfor gibi yanan gözleriyle anadan üryan bir kız belirdi.

Varenuha başına gelen şeyler arasında en korkuncunun bu olduğunu anladı ve inleyerek duvara attı kendini. Kız ise iyice yaklaştı idareciye ve avuçlarını omuzlarına koydu. Varenuha'nın saçları diken diken oldu, çünkü sudan sırılsıklam olmuş soğuk tolstofkanın üzerinden dahi avuçların daha da soğuk, hatta buz gibi olduğunu hissetti.

– Gel seni bir öpeyim, –dedi usulca kız, parıldayan gözleri yöneticinin gözlerinin önündeydi artık. Bunun üzerine duyularını yitiren Varenuha öpücüğü hissetmedi.

11. Bölüm

İvan'ın Bölünmesi

Irmağın karşı kıyısında daha bir saat önce mayıs güneşiyle aydınlanan orman matlaşıp silikleşti ve eridi.

Su perde gibi indi pencerenin önüne. Gökyüzünde ara sıra iplikler yanıp sönüyor, gök yırtılıyor, hastanın odası titrek korkutucu bir ışıkla doluyordu.

İvan yatakta oturmuş köpükle kaynayan bulanık ırmağa bakarak içten içe ağlıyordu. Şimşeğin her çakışında çığlık atıyor ve elleriyle yüzünü kapatıyordu. İvan'ın yazıp doldurduğu kâğıtlar zemine dağılmıştı. Fırtınanın öncesinde odaya dalan rüzgâr dağıtmıştı bunları.

Şairin korkunç danışmanla ilgili dilekçe yazma denemeleri sonuç vermedi. Praskovya Fyodorovna dedikleri şişman hastabakıcı kadından yarım kurşunkalem ve kâğıdı alır almaz işe koyulma hevesiyle ellerini birbirine sürtmüş ve ivedilikle komodinin başına kurulmuştu. Epey kıvrak çıkarmıştı başlangıcı:

"Polise. Massolit üyesi İvan Nikolayeviç Bezdomnıy'dan, dilekçe. Dün akşam müteveffa M.A. Berlioz'la birlikte Patriarşiye Prudı'ya geldim..."

Ve hemen kafası karışmıştı şairin, esasen de "müteveffa" kelimesi yüzünden. Durduk yere anlamsız bir şey çıkmıştı

ortaya: Nasıl yani – müteveffayla mı geldin? Müteveffa bir yere gelemez! Gerçekten de deli zannedebilirler!

Bunları düşündükten sonra İvan Nikolayeviç yazdıklarını düzeltmeye başlamıştı. Şöyleydi yeni yazdığı: "...M.A. Berlioz'la birlikte, ki kendisi sonradan mevta olmuştur..." Bu da tatmin etmemişti yazarı. Üçüncü kez redakte etmek gerekmiş, ama bu ilk ikisinden de kötü olmuştu: "...Berlioz'la birlikte, ki kendisi tramvayın altında kalmıştır..." Burada bir de kimsenin tanımadığı aynı adlı besteciye takılıp ekleme yapması gerekmişti: "...besteci olmayan..."

Bu iki Berlioz yüzünden eziyet çeken İvan hepsinin üstünü çizmiş ve okuyanın dikkatini derhal çekmek için hemen çok kuvvetli bir şeyden başlamaya karar vermiş ve kedinin tramvaya bindiğini yazmış, sonra da kesik kafalı bölüme geri dönmüştü. Kafa ve danışmanın kehaneti onu Pontius Pilatus'la ilgili düşüncelere getirmişti ve İvan inandırıcılığı iyice artırmak için valinin hikâyesini olduğu gibi, kan kırmızısı astarlı beyaz pelerinin içinde Hirodes'in sarayındaki kolonada çıktığı andan itibaren aktarmaya karar vermişti.

İvan sıkı çalışmıştı, yazdıklarının üstünü çiziyor, yeni kelimeler ilave ediyordu, hatta Pontius Pilatus'un resmini, ardından da arka patileri üzerinde dikilen kediyi çizmeyi bile denemişti. Ama çizimlerin faydası olmamış ve şairin dilekçesi gitgide daha dolambaçlı, daha anlaşılmaz hale gelmişti.

Duman duman tüten kenarlarıyla insanın içine bir korku düşüren bulutun uzaklarda belirip ormanı kaplamasından ve rüzgârın esmesinden hemen önce İvan güçsüzleştiğini, dilekçeyi yazamayacağını ve uçuşan sayfaları toplayamayacağını hissetmiş ve içten içe, acı acı ağlamaya başlamıştı.

İyi kalpli hastabakıcı Praskovya Fyodorovna fırtına sırasında ziyaret etti şairi, ağladığını görünce endişelendi ve yıldırımların hastayı korkutmaması için perdeleri indirdi, sayfaları yerden topladı ve bunları da yanına alıp doktoru çağırmaya koştu.

Beriki geldi, İvan'ın koluna bir iğne yaptı ve artık ağlamayacağını, hepsinin geçeceğini, her şeyin değişeceğini ve her şeyi unutacağını temin etti.

Doktor haklı çıktı. Bir süre sonra ırmağın öte yakasındaki orman eski haline döndü. Tertemiz olup eski maviliğine kavuşan gökyüzünün altında son ağaca dek netleşti çizgileri. Keder, iğneden hemen sonra İvan'ı terk etmeye başladı ve şimdi şair sakince uzanmış, semayı boydan boya kateden gökkuşağına bakıyordu.

Akşama kadar bu şekilde devam etti, hatta İvan gökkuşağının dağılışını, gökyüzünün hüzünlenip rengini yitirişini ve ormanın kararışını fark etmedi bile.

İvan bir bardak sıcak süt içip tekrar uzandı ve düşüncelerindeki değişime kendi de şaşırdı. Cin kılıklı lanet kedinin belleğinde bıraktığı iz nasıl olduysa hafiflemişti, kesik kafadan korkmuyordu artık ve İvan bu düşünceyi kenara atıp aslında klinikte kalmanın hiç de fena bir şey olmadığını düşünmeye başladı; Stravinski akıllı ve ünlü biriydi, onunla muhatap olmak olağanüstü hoş bir duyguydu. Dahası, fırtınadan sonra akşam havası hem tatlıydı, hem de tazelikle doluydu.

Elem evi uykuya dalıyordu. Sessiz koridorlarda mat, beyaz lambalar söndü ve nizamname gereği bunların yerine zayıf ışıklı açık mavi gece lambaları yandı, koridorun kauçuk yolluklarının üzerinde hastabakıcı kadınların güvercin adımları gitgide daha seyrek işitilir oldu.

İvan şimdi tatlı bir bitkinlik içinde uzanmış, kâh tavandan odayı yumuşak bir ışıkla dolduran abajurlu lambaya, kâh kara ormanın ardından yükselmekte olan aya bakıyor ve kendiyle sohbet ediyordu.

– Hakikaten, Berlioz'un tramvay altında kalmasına neden bu kadar heyecanlandım acaba? –diye akıl yürütüyordu şair.– En nihayetinde, canı cehenneme! Anası değilim, babası değilim! Gerektiği gibi masaya yatırırsak meseleyi, öz itiba-

rıyla müteveffayı zaten pek tanımadığım çıkar. Gerçekten, ne biliyorum ki hakkında? Kel ve müthiş bir hatip olduğundan başka hiçbir şey. Yurttaşlar, şimdi de şuna bakalım: –diye konuşmasını sürdürdü İvan birilerine hitaben,– söyler misiniz bana, bu esrarengiz danışman, büyücü ve boş ve kara gözlü profesöre ne demeye öfkelendim? Ne içindi bu saçma kovalamaca, ayağında içlik, elinde mum, sonra restorandaki yabani rezillik?

– Ama, ama, ama, –dedi birden sertçe içinde ya da kulağının üstünde bir yerde eski İvan yeni İvan'a,– Berlioz'un kafasının kesileceğini yine de önceden biliyordu, değil mi? İnsan nasıl endişelenmez?

– Ne diyorsunuz, yoldaşlar! –diye itiraz etti yeni İvan tarihte kalmış eski İvan'a.– Bunun esrarlı bir iş olduğunu çocuk bile bilir. Öyle sıradan bir şahıs değil bu, yüzde yüz sırlarla dolu biri. Ama ilginç olan da bu ya! Adam Pontius Pilatus'u şahsen tanıyormuş, bundan daha enteresan ne olabilir? Patriarşiye'de aptal gibi ortalığı ayağa kaldırmak yerine Pilatus'a ve tutukladığı Ha-Notsri'ye daha sonra ne olduğunu kibarca sorup öğrenmek daha akıllıca olmaz mıydı?

Bense şeytan bilir neyle ilgilendim! Çok mu önemli sanki derginin yayın yönetmeninin ezilmesi! Dergi mi kapanacak bu yüzden? Yapacak bir şey yok: İnsanoğlu fani ve isabetle söylendiği üzere, aniden fani. Ne yapalım, mekânı göklerin krallığı olsun! Yerine başka bir yayın yönetmeni gelir, hatta belki yeni gelenin hitabeti daha yüksektir.

Biraz uyukladıktan sonra yeni İvan eski İvan'a alayla sordu:

– Peki bu durumda ben kim oluyorum?

– Aptal! –dedi bir yerlerde İvanların ikisine de ait olmayan ve danışmanın basına olağanüstü benzeyen açık seçik bir bas.

İvan nedense alınmadı "aptal" lafına, hatta şaşkınlıkla karışık hoşuna bile gitti, tebessüm etti ve yarı uyur halde sus-

tu. Uyku yavaş yavaş sürünüyordu İvan'a doğru, fil ayaklı palmiyenin hayalini gördü ve kedi yanından geçip gitti; korkunç değil, neşeliydi, özetle uyku tam İvan'ı esir almak üzereydi ki, birden parmaklık sessizce yana kaydı ve balkonda esrarengiz bir figür belirdi. Ay ışığından sakınarak parmağıyla İvan'ı tehdit etti.

İvan hiç korkmadan kalktı yataktan ve balkonda bir adamın olduğunu gördü. Ve bu adam parmağını dudaklarına bastırarak fısıldadı:

– Şşş!

12. Bölüm

Kara Büyü ve İfşası

Yırtık pırtık sarı melon şapkalı, armut biçimli ahududu rengi burunlu, ekose pantolonlu ve rugan ayakkabılı ufak tefek bir adam sıradan bir iki tekerli bisikletin üzerinde çıktı Varyete'nin sahnesine. Fokstrot sesleri altında çember çizdi, ardından zafer çığlığı atarak bisikleti şaha kaldırdı. Küçük adam arka tekerin üzerinde giderken baş aşağı kalktı, hareket halinde ön tekeri beceriyle çıkarıp kulisin ardına yuvarladı, ardından pedalları elleriyle çevirerek yola tek tekerle devam etti.

Yüksek metal boğazlı sele ve tek tekerin üstünde, mayo ve gümüşi yıldızlar serpiştirilmiş kısa etek giyen, sarışın, tombul bir kadın sahneye çıktı ve çember çizmeye başladı. Küçük adam her karşılaşmalarında selam yerine çığlık atıyor ve ayağıyla başından melonu çıkarıyordu.

Son olarak, sekiz yaşlarında ama yüzü yaşlı bir ufaklık kocaman bir otomobil kornası takılmış küçücük bir iki tekerlekliyle gelip yetişkinlerin arasında dolanmaya başladı.

Tüm taife birkaç düğüm attıktan sonra orkestradan yükselen kaygılı trampetin eşliğinde sahnenin en kenarına sürünce ön sıradaki seyirciler "Hıı!" deyip geri çekildi, üçlünün altlarındaki araçlarla birlikte orkestranın üzerine devrileceğini sanmıştı kalabalık.

Ama bisikletler ön tekerlerin boşluğa, oradan da müzisyenlerin tepesine kayıp uçmak üzere olduğu tam o anda durdu. Bisikletçiler yüksek sesle "Hop!" diye bağırarak araçlarından indi ve selam verdi, hatta sarışın kadın kalabalığa öpücükler yolladı, ufaklık da kornasıyla komik bir sinyal çaldı.

El çırpmalar binayı salladı, gök mavisi perde iki taraftan koştu ve bisikletçileri örttü. Kapılarda üzerinde "Çıkış" yazan yeşil ışıklar söndü ve kubbenin altında trapezlerin oluşturduğu örümcek ağının içinde güneş gibi beyaz küreler yandı. Son fasıldan önceki antrakt başlamıştı.

Culli Ailesi'nin bisiklet üstünde yarattığı harikalara en ufak ilgi göstermeyen tek kişi Grigori Daniloviç Rimski'ydi. Çalışma odasında dudaklarını ısırarak yapayalnız oturuyor ve ara sıra yüzünde kasılmalar geziniyordu. Lihodeyev'in sıra dışı kayboluşuna idari işler sorumlusu Varenuha'nın kesinlikle beklenmeyen kayboluşu eklenmişti.

Rimski nereye gittiğini biliyordu ama gitmiş ve... geri dönmemişti! Rimski omuzlarını silkip kendi kendine fısıldıyordu:

– Ama neden?!

Ve ne tuhaf: Mali işler sorumlusu gibi işini bilen bir insan için en kolayı Varenuha'nın gittiği o yere telefon etmek ve başına ne geldiğini öğrenmekti, oysa akşamın onuna kadar bunu yapacak gücü kendinde bulamamıştı.

Rimski saat onda nihayet kendini zorlayıp ahizeyi kaldırmış ve telefonun ölü olduğunu görmüştü. Getir götürcü binadaki diğer cihazların da bozuk olduğunu bildirdi. Bu elbette nahoş ama olağanüstü olmayan olay mali işler sorumlusunu iyice sarstı, ama aynı zamanda sevindirdi de: Telefon etme zorunluluğu ortadan kalkmıştı.

Mali işler sorumlusunun başının üstünde antraktın başladığını bildiren kırmızı lamba yanıp sönmeye başladığı sırada getir götürcü içeri girdi ve yabancı sanatçının geldiğini

bildirdi. Nedense yüzü çarpıldı mali işler sorumlusunun ve buluttan da kara bir renk alarak konuk sanatçıyı kabul etmek için kulis arkasına yollandı, çünkü kendisinden başka kabul edecek kimse kalmamıştı.

Uyarı zillerinin çalmaya başladığı koridordan soyunma odasına çeşitli bahanelerle gelip bakıyordu meraklılar. Parlak kaftanlar ve sargılar giyen sihirbazlar, beyaz örme ceketiyle paten yarışçısı, bembeyaz pudralı yüzüyle sunucu ve makyöz buradaydı.

Gelen ünlü, görülmemiş uzunluktaki muhteşem kesimli frakı ve yüzündeki yarım maskesiyle herkesi şaşkına çevirdi. Ama en şaşırtıcısı kara büyücünün yanındaki iki yoldaşıydı: Çatlak kelebek gözlük takan ekoseli uzun ve soyunma odasına arka patileri üstünde girip tamamen doğal tavırlarla kanepeye oturan ve çıplak makyaj lambalarına bakıp gözlerini kısan tombul kara kedi.

Rimski yüzüne bir gülümseme yerleştirmeye çalıştı, ama bu yüzünü ekşitmekten ve kızgın göstermekten başka işe yaramadı, kedinin yanında kanepede oturan suskun büyücüyle karşılıklı eğilip selamlaştılar. El sıkışma olmadı. Buna karşın yılışık ekoseli kendisini "zatıalilerinin yardımcısı" olarak mali işler sorumlusuna takdim etti. Bu vaziyet mali işler sorumlusunu şaşırttı, yine bir nahoşluk söz konusuydu: Kontratta bir yardımcıdan söz edilmiyordu kesinlikle.

Grigori Daniloviç aniden ortaya çıkan ekoseliye doğallıktan tamamen uzak ve kupkuru bir sesle sanatçının ekipmanının nerede olduğunu sordu.

– Pırlanta gibi adamsınız, pek kıymetli müdür bey, –diye yanıt verdi büyücünün yardımcısı titrek sesle,– ekipmanımız hep yanımızdadır. İşte! Ayn, tsvay, dray! –Ve Rimski'nin gözleri önünde boğumlu parmaklarını evirip çevirdi ve birden kedinin kulağının arkasından mali işler sorumlusunun o ana kadar ilikli ceketinin altındaki yeleğin cebinde, zinciri ilikten geçirilmiş halde duran altın saatini çıkarıverdi.

Rimski gayriihtiyari göbeğini tuttu, etraftakiler bir "Haa!" çekti, kapıdan bakan makyöz ise onaylarcasına "Heh!" dedi.

– Sizin saatiniz mi? Buyurun lütfen, –dedi ekoseli yılışık yılışık gülümseyerek ve kirli avcuyla uzatıp geri verdi ne yapacağını şaşıran Rimski'ye eşyasını.

– Bununla tramvaya binilmez, –diye fısıldadı alçak ve neşeli bir sesle sunucu makyöze.

Ama kedi başkasının saatleriyle numara çevirme işinden çok daha temizini kıvırdı. Aniden kanepeden kalkıp arka patileri üzerinde aynanın altındaki masaya yanaştı, ön patisiyle sürahinin mantarını çıkardı, bardağa su doldurdu, suyu içti, mantarı yerine koydu ve makyaj beziyle bıyıklarını sildi.

Bu sefer kimse "Hıı!" bile diyemedi, herkesin ağzı açık kaldı sadece, makyöz ise hayran hayran fısıldadı:

– Ay, ne klas!

Bu sırada zil endişeyle, üçüncü kez çaldı ve herkes heyecanla ve ilginç bir numara beklentisi içinde hep birlikte soyunma odasını terk etti.

Bir dakika sonra seyirci salonundaki küreler söndü, sahne önü ışıkları yanarak perdenin alt kısmına kırmızıya çalan bir şavk düşürdü ve aydınlanmış perde aralığında kalabalığın karşısına kırışık frak ve birkaç günlük kıyafet giymiş tombul, çocuk gibi neşeli, yüzü tıraşlı bir adam dikildi. Tüm Moskova'nın iyi bildiği konferansiye Jorj Bengalski'ydi bu.

– Evet, yurttaşlar, –diye konuşmaya başladı Bengalski yüzünde bebek gülümsemesiyle,– şimdi karşınızda... –tam bu anda Bengalski kendi sözünü kesip başka bir tonlamayla konuştu:– Bakıyorum da üçüncü fasılda kalabalık daha da artmış? Şehrin yarısı bugün burada! Geçenlerde bir ahbabıma rastladım ve şöyle dedim: "Neden bizi izlemeye gelmiyorsun? Dün şehrin yarısı bizimleydi." Arkadaşım demesin mi: "Ben öbür yarıda yaşıyorum!" –Bengalski bir kahkaha tufanı bekleyerek durakladı, ama kimsenin gülmediğini gö-

rünce devam etti:– ...evet, şimdi karşınızda kara büyü seansıyla ünlü yabancı sanatçı Mösyö Woland! Hepimizin de bildiği üzere, –bunu derken bilge bir gülümsemeyle gülümsedi Bengalski,– kara büyü diye bir şey yoktur ve bu sadece batıl inançtan ibarettir, Maestro Woland ise hokkabazlık tekniklerine son derece hâkimdir, ki en ilginç bölümde, yani tekniğin ifşası sırasında da görülecektir bu; şimdi hem tekniği sergilemesi, ardından da sırlarını ifşa etmesi için Woland Bey'i hep birlikte sahneye davet ediyoruz!

Bu saçma sapan lafları ettikten sonra Bengalski iki avcunu birbirine yapıştırdı ve perde aralığında güler yüzle salladı, bunun üzerine perde sessiz bir hışırtıyla iki yana açıldı.

Büyücünün yanında uzun yardımcısı ve sahneye arka patileri üzerinde adım atan kediyle birlikte çıkışı seyircinin çok hoşuna gitti.

– Bana bir koltuk, –diye emretti Woland alçak sesle, hemen o anda nereden ve nasıl çıktığı belli olmayan bir koltuk belirdi sahnede ve büyücü üstüne oturdu.– Söyler misin, sevgili Fagot, –diye sordu Woland "Korovyev" dışında bir isme daha sahip olduğu anlaşılan ekoseli şaklabana,– sence de Moskova nüfusu çok değişmemiş mi?

Büyücü koltuğun havadan meydana gelişi karşısında şaşkınlıktan dilini yutan seyirciye baktı.

– Kesinlikle, messir, –diye alçak sesle yanıt verdi Fagot-Korovyev.

– Haklısın. Şehir halkı çok değişmiş... dış görünüş itibarıyla diyorum, şehrin kendisi de öyle gerçi. Kıyafetler neyse ama şu şeyler çıkmış ortaya... neydi... tramvaylar, otomobiller...

– Otobüsler, –diye saygıda kusur etmeden verdi ipucunu Fagot.

Seyirci sihirbazlık numaralarının prelüdü olduğunu düşünerek dikkatle dinliyordu bu konuşmayı. Kulisler sanatçılar ve sahne işçileriyle dolup taşıyordu ve aralarında Rimski'nin gergin ve beyaz yüzü de görünüyordu.

Sahnenin yan tarafına sığınan Bengalski'nin yüzü tereddüt bildirmeye başladı. Kaşını hafifçe kaldırdı ve meydana gelen kısa aradan yararlanarak konuştu:

– Yabancı sanatçı teknik açıdan gelişen Moskova'nın yanı sıra Moskovalılara duyduğu hayranlığı ifade ediyor, – ardından iki kere gülümsedi Bengalski, önce partere, sonra paradiye.

Woland, Fagot ve kedi başlarını konferansiyeden yana çevirdi.

– Ben hayranlığımı mı ifade ettim? –diye sordu büyücü Fagot'a.

– Katiyen, messir, herhangi bir hayranlık ifade etmediniz, –dedi beriki.

– Peki ne diyor o zaman bu adam?

– Yalan söylüyor işte! –diye çın çın sesiyle açıkladı tüm tiyatroya ekoseli yardımcı ve Bengalski'ye dönüp ilave etti:– Yurttaş, tebrikler, yalana doyduk sayenizde!

Paradiden bir kahkaha sıçradı sahneye, Bengalski ise irkilip gözlerini belertti.

– Ama elbette beni otobüslerden, telefonlardan ve neydi öbürü...

– Ekipman! –dedi ekoseli.

– Kesinlikle, teşekkürler, beni ekipmandan daha fazla ilgilendiren bir konu var, –ağır bas sesiyle yavaş yavaş konuşuyordu büyücü,– şu çok daha önemli: Bu şehirlilerin içi değişmiş mi?

– Evet, en önemli mesele bu, beyefendi.

Kulislerdekiler birbirine bakıp omuz silkmeye başladı, Bengalski kıpkırmızıydı, Rimski ise bembeyaz. Ama bunun üzerine baş gösteren endişeyi tahmin eden büyücü şöyle dedi:

– Konuşmaya daldık, sevgili Fagot, seyirci sıkılmaya başladı. Başlangıç için bize basit bir şeyler göster.

Rahatlayan salon kıpırdandı. Fagot ve kedi sahne önünün iki yanına geçti, Fagot parmağını şıklatıp coşkuyla bağırdı:

– Üç, dört! –Havadan bir iskambil destesi yakaladı, karıştırdı ve şerit halinde kediye fırlattı. Kedi şeridi yakalayıp geri attı. Atlas yılan pofurdadı, Fagot kuş yavrusu gibi ağzını açtı ve iskambillerin hepsini ardı ardına yuttu.

Sonra kedi sağ arka patisini yerde sürüyüp eğilerek selam verdi ve bir alkış tufanı kopardı.

– Klas, klas! –diye hayran hayran bağıranlar oldu kulislerin ardından.

Fagot ise parmağıyla parteri işaret ederek duyurdu:

– Bu deste şincik, saygıdeğer yurttaşlar, yedinci sırada oturan yurttaş Parçevski'de bulunuyor, tam da üçlük banknotla Yurttaş Zelkova'nın nafakasını ödemediği için aldığı mahkeme celbinin arasında.

Parter hareketlendi, insanlar doğrulmaya başladı ve nihayet gerçekten de adı Parçevski olan bir yurttaş şaşkınlıktan kıpkırmızı vaziyette cüzdanından desteyi çıkardı ve ne yapacağını şaşırarak havaya kaldırıp işaret etti.

– Hatıra olarak saklarsınız! –diye bağırdı Fagot.– Dün akşam yemekte, poker de olmasa Moskova'daki hayatınızın çekilmez olduğunu söylemiştiniz ya.

– Eski numara, –diye işitildi paradiden,– parterdeki de aynı ekipten.

– Öyle mi? –diye bağırdı Fagot gözlerini kısıp paradiye bakarak.– O halde siz de bizim çetedensiniz, çünkü deste sizin cebinizde!

Paradi hareketlendi ve mutlu bir ses duyuldu:

– Doğru! Onda! Burada, burada... Dur bakayım! Ama bunlar onluk!

Parterde oturanlar başlarını çevirdi. Paradide aşırı heyecanlı bir yurttaş cebinde banka usulü bağlanmış, üzerinde "bin ruble" yazılı bir deste bulmuştu.

Yanında oturanlar yurttaşın tepesine toplanmış, o da şaşkınlık içinde tırnağıyla muhafaza kâğıdını kazıyor ve elindeki onlukların gerçek mi, yoksa sihirli mi olduğunu anlamaya çalışıyordu.

– Aman ya Rabbi, gerçekler! Onluklar! –Sevinçli bağırışlar yükseldi paradiden.

– Benimle de oynayın deste oyununu, –diye neşeyle rica etti parterin ortasında bir şişko.

– Avek plezir!* –diye yanıt verdi Fagot.– Ama neden yalnız sizinle oynayalım? Hevesle katılacaktır herkes! –Ve komut verdi:– Yukarı bakın lütfen! Bir! –Elinde bir tabanca belirdi, bağırdı:– İki! –Tabanca yukarı kalktı. Bağırdı:– Üç! –Bir parıltı, bir patlama, derken kubbenin altından çıkan beyaz kâğıtlar trapezlerin arasından geçip salona doğru düşmeye başladı.

Kâğıtlar döne döne etrafa dağılıyor, paradiyi dolduruyor, orkestranın üzerine ve sahneye düşüyordu. Birkaç saniye sonra para yağmuru iyice yoğunlaşıp koltuklara ulaştı ve seyirciler kâğıtları yakalamaya başladı.

Yüzlerce el yukarı kalktı, seyirciler kâğıtları aydınlık sahneye tuttular ve en hakiki ve güvenilir filigranları gördüler. Koku da şüpheye yer bırakmıyordu: Güzellik bakımından hiçbir şeyle kıyaslanamaz yeni basılmış para kokusuydu bu. Önce neşe, ardından da şaşkınlık tüm tiyatroyu sardı. Her taraftan aynı "onluk, onluk" uğultuları yükseliyor, "Ah, ah!" çığlıkları ve neşeli kahkahalar işitiliyordu. Birileri koltukların altını yoklaya yoklaya koridorda sürünüyordu. Pek çok kişi ayaklarıyla oturma yerlerine çıkmış kıvrak ve kaprisli kâğıtları yakalamaya çalışıyordu.

Polislerin yüzlerinde yavaş yavaş bir tereddüt belirmeye, sanatçılarsa teklifsizce kulislerden burunlarını uzatmaya başladı.

Balkondan bir ses işitildi: "Ne tutuyorsun? Bu benim! Bana doğru uçtu!" – Ve başka bir ses: "İtmesene be, bir de ben itersem görürsün!" Ve birden bir tokat sesi işitildi. Anında balkonda bir polis kaskı belirdi, birini tutup götürdüler.

---

* (Fr.) Avec plaisir: Memnuniyetle. (ç.n.)

Hararet yükseliyordu ve Fagot aniden havaya üfleyip para yağmurunu durdurmamış olsa olayların nereye evrileceği belirsizdi.

İki genç birbirine manidar ve neşeli bakışlar atıp yerlerinden kalktı ve dosdoğru büfenin yolunu tuttu. Tiyatroda uğultu devam ediyordu, heyecandan seyircilerin gözü parlıyordu. Evet, evet, Bengalski kuvvetini toplayıp yerinden kımıldamamış olsa olayların nereye evrileceği belirsizdi. Kendine daha kuvvetli hâkim olmak için çaba sarf ederek, alışkanlıkla ellerini birbirine sürttü ve alabildiğine dolgun bir sesle konuşmaya başladı:

– İşte, yurttaşlar, az önce hep birlikte toplu hipnozun bir örneğine şahit olduk. Büyü ya da sihir diye bir şeyin var olmadığını en güzel şekilde ispatlayan tamamen bilimsel bir tecrübe. Maestro Woland'dan bu tecrübenin sırrını ifşa etmesini rica edelim. Birazdan, yurttaşlar, para süsü verilmiş bu kâğıtların ortaya çıktıkları gibi yine aniden yok olduklarını göreceksiniz.

Ardından alkışlamaya başladı, ama tamamen tek başına ve bu sırada yüzünde kendinden emin bir gülümseme oynaşıyor, ama gözlerinde bu eminliğin esamisi okunmuyordu, gözlerinden okunan şey daha ziyade yalvarmaydı.

Bengalski'nin konuşması seyircinin hoşuna gitmedi. Mutlak bir sessizlik çöktü. Bunu bozan ekoseli Fagot oldu.

– İşte, yurttaşlar, yine yalanın bir örneğine şahit olduk –diye ilan etti keçi gibi yüksek tenor sesiyle,– kâğıtlar, yurttaşlar, gerçektir!

– Bravo! –diye havladı yukarılarda bir yerde bas bir ses.

– Yeri gelmişken, şu tip, –Fagot Bengalski'yi işaret ediyordu,– bıkkınlık verdi bana. Fikri sorulmadığı halde sürekli burnunu sokuyor ve yalan yanlış yorumlarla seansı bozuyor! Ne yapalım dersiniz bunu?

– Kafasını koparın! –dedi paradide biri sertçe.

– Efenim? Ne buyurdunuz? –diye hemen yanıt verdi bu

biçimsiz teklife Fagot.– Kafasını mı koparalım? Fena fikir değil! Behemot! –diye bağırdı kediye.– Yap bakalım! Ayn, tsvay, dray!

Ve görülmedik bir şey oldu. Kara kedinin tüyleri diken gibi kalktı, yırtıcı bir sesle miyavladı. Ardından tortop olup bir panter gibi doğruca Bengalski'nin göğsüne atıldı, oradan da başına sıçradı. Guruldayarak tombul patilerini konferansiyenin seyrek saçlarına geçirdi ve yabani bir çığlık atıp iki döndürmede başını tombul boynundan kopardı.

Tiyatrodaki iki bin beş yüz insan tek bir kişi gibi çığlık attı. Boyundaki parçalanmış arterlerden fıskiye misali fışkıran kan yukarı vurdu, ardından plastrona ve fraka döküldü. Başsız vücut ayaklarıyla anlamsız bir iki hareket yaptı, sonra da yere oturdu. Salonda kadınların isterik çığlıkları yankılandı. Kedi kafayı Fagot'a verdi, o da saçlarından tutup kaldırarak seyirciye gösterdi ve kafa çaresizlik içinde tüm tiyatroya haykırdı:

– Doktor!

– Saçma sapan konuşmaya devam edecek misin? –diye hiddetle sordu Fagot ağlayan kafaya.

– Etmeyeceğim! –diye hırıldadı kafa.

– Tanrı aşkına, işkence etmeyin! –Birden salondaki gürültüyü bastıran bir kadın sesi işitildi locadan ve büyücü yüzünü sesin geldiği tarafa çevirdi.

– Ne dersiniz, yurttaşlar, affedelim mi? –diye sordu Fagot salona dönerek.

– Affedin! Affedin! –Önce tek tük ve ağırlıklı olarak kadınlara ait sesler duyuldu, ardından erkeklerin de katılımıyla tek bir koroda birleşti hepsi.

– Ne buyurursunuz, messir? –diye sordu Fagot maskeliye.

– Ne yapalım, –dedi beriki düşünceli,– altı üstü insan hepsi. Parayı seviyorlar, ama hep vardı bu... İnsanoğlu parayı sever, neden yapılmış olursa olsun, – deridenmiş, kâğıt-

tanmış, bronzdan ya da altından, fark etmez. Ama havailer... Ne yapalım... ve bazen merhamet duygusu temas ediyor kalplerine... bildiğin insan işte... özetle, öncekileri hatırlatıyorlar... sadece konut sorunu bozmuş bunları... –ve yüksek sesle emretti:– Kafayı giydirin.

Kedi titizlikle nişan alıp şapka takar gibi boynun üstüne taktı kafayı, kafa sanki hiç ayrılmamış gibi tam yerine oturdu. Ve asıl önemlisi, boyunda iz de kalmamıştı. Kedi patileriyle Bengalski'nin frakıyla plastronunu çırptı ve kan lekeleri kayboldu. Fagot yerde oturan Bengalski'yi ayakları üzerine dikti, frak cebine bir onluk tomarı soktu ve şu sözlerle sahneden uğurladı:

– Şimdi ikileyin bakalım! Sizsiz daha eğlenceli!

Konferansiye anlamsız bakışlarla etrafını süzerek sallana sallana yangın köşesine ulaştı ve burada fena oldu. Yardım ister gibi haykırdı:

– Kafam, kafam!

Rimski diğerleriyle birlikte ona doğru atıldı. Konferansiye ağlıyor, elleriyle havada bir şeyleri tutmaya çalışıp mırıldıyordu:

– Kafamı geri verin! Kafayı verin! Daireyi alın, tabloları alın, yeter ki kafayı verin!

Getir götürcü doktor çağırmaya koştu. Bengalski'yi soyunma odasındaki divana yatırmayı denediler, ama o taşkınlık edip ellerinden kurtulmaya çalıştı. Araba çağırmak gerekti. Talihsiz konferansiye götürüldükten sonra Rimski sahneye geri koştu ve üzerinde yeni mucizelerin gerçekleşmekte olduğunu gördü. Belirtmekte yarar var, tam bu anda mı, yoksa biraz daha önce mi, bilinmez, soluk koltuğuyla birlikte büyücü sahneden kaybolmuştu, üstelik tüm dikkatini Fagot'un sahnede sergilediği olağanüstü şeylere veren seyirci bunu kesinlikle fark etmemişti.

Fagot ise yaralanan konferansiyeyi postaladıktan sonra seyircilere şu açıklamayı yapmıştı:

– Şincik, hazır bu kafa ütüleyiciyi sepetlemişken, gelin, hanımefendiler için bir mağaza açalım!

Ve hemen o anda sahnenin yarısı İran halılarıyla kaplandı, yeşilimsi borularla yanlardan aydınlatılmış dev aynalar, aynaların arasında ise vitrinler çıktı ortaya. Seyirciler neşeli bir şaşkınlık içinde bu vitrinlerde Paris'ten gelen farklı renk ve kumaşlarda kadın elbiseleri olduğunu gördüler. Bunlar bir vitrindeydi, diğerlerinde ise tüylü ve tüysüz, tokalı ve tokasız yüzlerce kadın şapkası, yine yüzlerce siyah, beyaz, sarı, deri, saten, nubuk, hem kemerli hem taşlı ayakkabı belirdi. Ayakkabılar arasında parfüm kutuları belirdi. Antilop derisi, nubuk ve ipek çanta dağları, aralarında da içine ruj konan uzunlamasına işlemeli altın kutu yığınları.

Nereden çıktığını ancak şeytanın bilebileceği, siyah akşam tuvaleti giymiş kızıl saçlı, boynundaki sıra dışı yara izi de olmasa güzeller güzeli denebilecek bir kız vitrinlerin önünde mağaza sahibi gibi gülümsemeye başladı.

Fagot tatlı tatlı tebessüm ederek firmanın eski elbise ve ayakkabıları alıp yerlerine Paris modaevlerinden gelen elbiseleri ve yine Paris'ten ayakkabıları tamamen bedavaya vereceğini ilan etti. Bunun çanta ve benzeri için de geçerli olduğunu ilave etti.

Kedi arka patisini yerde sürüyüp selam veriyor, aynı anda ön patisiyle de kapıları açmakla görevli kişilere has bazı jestler yapıyordu.

Kız hafif hırıltıyla ama r'leri yutarak tatlı tatlı şarkı söylemeye başladı, söyledikleri pek anlaşılmıyordu ama parterde oturan kadınların yüzlerine bakılırsa bunlar baştan çıkarıcı şeylerdi:

– Gerlen, Şanel 5 numara, Mitsuko, Narsis Nuar*, akşam kıyafetleri, kokteyl kıyafetleri...

Fagot yılan gibi kıvrılıyor, kedi eğilerek selam veriyor, kız da cam vitrinleri açıyordu.

---

* Guerlain, Chanel numero 5, Mitsouko, Narcisse Noir. (ç.n.)

– Buyurun! –diye bağırıyordu Fagot.– Çekinmeyin, seremoniye gerek yok!

Seyirci heyecanlıydı, ama sahneye çıkmaya henüz kimse cesaret edemiyordu. Ama nihayet, ne olacaksa olsun dercesine bir gülümsemeyle parterin onuncu sırasından esmer bir kadın çıktı, aradaki mesafeyi katetti ve yan merdivenden sahneye tırmandı.

– Bravo! –diye bağırdı Fagot.– İlk ziyaretçimizi selamlıyorum! Behemot, koltuk! Ayakkabılarla başlayalım, madam!

Esmer koltuğa oturdu ve Fagot hemen o anda kadının önündeki halının üzerine bir sürü ayakkabı yığdı.

Esmer sağ ayakkabısını çıkardı, leylak rengi olanı denedi, ayağıyla birkaç kere halıya vurdu, topuğu inceledi.

– Sıkmasınlar sonra? –diye sordu düşünceli düşünceli.

Fagot alınarak haykırdı:

– Ne diyorsunuz, ne diyorsunuz! –Ve kedi de küskün küskün miyavladı.

– Bu çifti alıyorum, mösyö, –dedi esmer ağırbaşlılıkla ve ikinci ayakkabıyı da giydi.

Esmerin eski ayakkabıları perdenin arkasına fırlatıldı, kadının kendi de kızıl saçlı kızın ve omuzlarında birkaç parça modaevi elbisesi taşıyan Fagot'un eşliğinde aynı yere götürüldü. Kedi koşturuyor, yardım ediyor ve yapmacık bir ciddiyetle boynuna mezura asıyordu.

Bir dakika sonra esmer perdenin arkasından öyle bir kıyafetle çıktı ki, bir iç çekme tüm parteri dolandı. Olağanüstü güzelleşen cesur kadın aynanın önünde durdu, çıplak omuzlarını oynattı, ensesindeki saçlara dokundu ve sırtını görmek için kıvrıldı.

– Firmamız bunu hatıra olarak kabul etmenizi rica ediyor, –dedi Fagot ve esmere içinde flakonla birlikte açık bir kutu verdi.

– Mersi, –diye yanıt verdi esmer vakarı elden bırakmadan ve merdivenden inip partere yürüdü. Esmer yürürken seyirciler yerlerinden fırlayıp kutuya dokunuyordu.

Ve işte tam bu anda zincirler tamamen boşandı ve her taraftan kadınlar sahneye yürüdü. Genel heyecanlı gürültü, kahkaha ve iç çekişlerin içinde bir erkek sesi işitildi: "Müsaade etmiyorum!" – Ve kadın sesi: "Hem despot, hem meşan'sınız*, elimi kıracaksınız!" Kadınlar perdenin arkasında kayboluyor, elbiselerini orada bırakıp yenileriyle dışarı çıkıyordu. Ayakları altınla kaplanmış bir sürü kadın taburelere oturmuş, yeni ayakkabılara kavuşmuş ayaklarıyla enerjik biçimde halıya vuruyordu. Fagot diz çökmüş, metalik çekecekle yardım ediyor, kedi çanta ve ayakkabı yığınlarının altında yorgun düşmüş, vitrinden taburelere, taburelerden vitrine koşturup duruyordu, boynunun şekli bozuk kız bir görünüp, bir kayboluyordu ve işi artık tamamen Fransızca takırdamaya kadar vardırmıştı. Ve ilginçtir, bütün kadınlar, tek kelime Fransızca bilmeyenler dahil, daha kelime ağzından çıkmadan ne dediğini anlıyordu.

Sahneye sızan bir erkek herkeste şaşkınlık uyandırdı. Adam karısının grip olduğunu açıkladı ve bu yüzden kendisine iletmek üzere bir şeyler verilmesini rica etti. Gerçekten evli olduğunu ispatlamak için de pasaportunu göstermeye hazırdı. Düşünceli kocanın başvurusu kahkahayla karşılandı, Fagot inandığını söyledi bağırarak, pasaport göstermesine gerek yoktu ve yurttaşa iki çift ipek dizüstü çorap verdi, kedi de bir kutu ruj ekledi kendinden.

Geç kalan kadınlar sahneye atılıyor, talihliler üzerlerinde balo kıyafetleri, ejderhalı pijamalar, siyah ceket beyaz gömlekli klasik takım elbiseler ve tek kaşın üstüne eğilmiş şapkalarla sahneden akıyordu.

---

* Orijinalinde "meşanin". Esasen toplumsal bir tabakayı işaret eden bir kelime olmakla birlikte 1920'lerin resmi ve gündelik söyleminde "küçük çıkarlar peşinde koşan", "dar kafalı", "proletarya davasına hizmet etmeyen" manasında kullanılmıştır. (ç.n.)

Bunun üzerine Fagot saatin geç olması nedeniyle mağazanın tam bir dakika sonra kapanacağını ve yarın akşama dek kapalı kalacağını duyurdu ve sahnede olağanüstü bir telaş baş gösterdi. Kadınlar denemeden alelacele kapıyordu ayakkabıları. Bir tanesi fırtına gibi daldı perdenin arkasına, kendi kıyafetini attı ve önüne gelen ilk şeyi, üzerinde devasa buketler bulunan ipek bir kaftanı çekip alırken iki kutu parfüme de el koymayı başardı.

Tam bir dakika sonra tabanca patladı, aynalar kayboldu, vitrinler ve tabureler ortadan kalktı, perdenin yanı sıra halı da buharlaşıp havaya karıştı. Son kaybolan eski elbise ve ayakkabıların oluşturduğu yüksek yığın oldu ve sahne katı, boş ve çıplak görünümüne geri döndü.

İşte tam bu anda yeni bir karakter dahil oldu olaya.

2 numaralı locadan hoş, temiz ve epey ısrarlı bir bariton ses işitildi:

– Yine de, sanatçı yurttaş, sihirbazlık tekniğinizin sırrını bir an evvel seyircilere ifşa etseniz iyi olur, özellikle de para kâğıtlarıyla yaptığınız numarayı. Ayrıca konferansiyenin sahneye dönmesi de iyi olur. Seyirciler başına gelenlerden endişeli.

Bu akşamın onur konuğu Moskova Tiyatroları Akustik Komisyonu başkanı Arkadi Apollonoviç Sempleyarov'dan başkasının değildi bariton ses.

Arkadi Apollonoviç iki hanımefendiyle birlikte yerleşmişti locaya: Biri orta yaşlı, pahalı ve modaya uygun giyinen, diğeri daha sade giyimli, genç ve güzel. Bunlardan ilki, yakında tutanak tutulurken anlaşılacağı üzere, Arkadi Apollonoviç'in eşiydi, ikincisi ise uzak bir akrabasıydı, umut veren yeni bir aktristi, Saratov'dan gelmişti ve Arkadi Apollonoviç'le eşinin dairesinde kalıyordu.

– Pardon! –diye yanıt verdi Fagot.– Özür dilerim, ifşa edilecek bir şey yok, her şey ortada.

– Kusura bakmayın ama hayır! İfşa kesinkes gerekli. Bu

olmadan muhteşem numaralarınız sıkıntı veren bir izlenim bırakıyor. Seyirci kitlesi açıklama bekliyor.

– Seyirci kitlesi, –Sempleyarov'un sözünü kesti küstah şaklaban,– herhangi bir istekte bulunmadı sanki? Ama madem öyle, Arkadi Apollonoviç, pek saygıdeğer arzunuzu dikkate alarak bir ifşa gerçekleştireceğim. Ama bunun için mini minnacık bir numara daha yapmama izin verir misiniz?

– Neden olmasın, –diye lütfetti Arkadi Apollonoviç,– ama muhakkak ifşayla birlikte!

– Baş üstüne, baş üstüne. Gelelim numaramıza. Dün akşam nerede olduğunuzu sorabilir miyim, Arkadi Apollonoviç?

Bu yersiz, hatta galiba biraz da hödükçe soruyla birlikte Arkadi Apollonoviç'in yüzü değişti, hem de çok değişti.

– Arkadi Apollonoviç dün akşam akustik komisyonunun oturumundaydı, –diye açıkladı Arkadi Apollonoviç'in eşi vakarla,– ama bunun sihirle ne ilgisi var, anlamıyorum.

– Oui, madame! – Anlamamanız çok doğal. Oturum konusunda ise tamamen yanılıyorsunuz. Söz konusu oturuma gitmek için evden çıkan Arkadi Apollonoviç, laf aramızda dün oturum moturum yoktu, şoförünü Çistıye Prudı'daki akustik komisyonunun binasının önünde serbest bıraktı (tüm tiyatro suspus oldu), kendisi ise otobüse atlayıp Yelohovskaya Sokağı'nda oturan gezici bölge tiyatrosu aktrisi Militsa Andreyevna Pokobatko'ya misafirliğe gitti ve misafir olduğu bu evde dört saat kadar zaman geçirdi.

– Oy! –dedi biri heyecanla mutlak sessizliğin içinde acı çekercesine.

Arkadi Apollonoviç'in genç akrabası ise birden pes sesli korkunç kahkahalar atarak gülmeye başladı.

– Her şey anlaşıldı! –diye haykırdı.– Çoktandır şüpheleniyordum zaten! Luiza rolünün neden bu yeteneksize gittiği şimdi ortaya çıktı!

Ve birden gerilip kısa ve kalın leylak şemsiyeyi Arkadi Apollonoviç'in kafasına geçirdi.

Alçak Fagot, yani Korovyev bağırdı:

– İşte, saygıdeğer yurttaşlar, Arkadi Apollonoviç'in sırnaşa sırnaşa kopardığı bir ifşa hadisesi.

– Arkadi Apollonoviç'e dokunmaya nasıl cüret edersin sen, mendebur? –diye kükredi Arkadi Apollonoviç'in eşi dev boyuyla locada dimdik doğrulup.

Genç akrabayı kısa ve şeytani bir kahkaha gelgiti daha ziyaret etti.

– Dokunmaya hakkı olan biri varsa, –diye yanıt verdi kahkahalar atarak,– o da benim! –ve Apollonoviç'in kafasından seken şemsiyenin kuru çatırtısı bir kere daha işitildi.

– Polis! Yakalayın şunu! –Öyle korkunç bir sesle bağırdı ki Sempleyarov'un eşi, çoğu insanın kalbi buz kesti.

Bunun üzerine kedi sahnenin önüne atladı ve aniden insan sesiyle tüm tiyatroya hırladı:

– Seans sona erdi! Maestro! Bir marş çeksene oradan!

Aptala dönen şef ne yaptığını bilmeden sopasını salladı ve orkestra çalmadı, hatta söylemedi ve hatta patlatmadı, ama tam da kedinin iğrenç ifadesine uygun olarak, laubalilik bakımından eşi benzeri bulunmayan, inanılmaz bir marş çekti.

Bir zamanlar güney yıldızlarının altında bir kafeşantanda bu marşın pek anlaşılmayan, yarı kör ama yiğit sözleri işitilir gibi oldu bir anlığına:

Severdi ekselansları
tavuklarla kazları
Ve koruyup kollardı
Güzeller güzeli kızları!!!

Belki de bunlar değildi sözleri, müziği aynıydı ama sözleri daha başkaydı ve son derece edepsizdi.* Bunun önemi

---

* Muhtemelen Rusya'da XIX. yüzyılda ortaya çıkmış anonim pornografik "tragedyaya" atıf. *Korol Bardak Pyatıy* (Kral V. Bardak) adlı tragedyanın başkişisi yaşlı kadınlara, genç kızlara, tavuklara, kazlara ve hindilere olan "ilgisini" sansüre tabi bir kılıkta, yine sansüre tabi kelimelerle ve hemen hemen Bulgakov'un bu kısımda yer verdiği kafiyeyle dile getirir. (ç.n.)

yok, önemli olan şu ki, tüm bunlardan sonra Varyete Babil Kulesi'nin inşaat yerine döndü. Polis Sempleyarov'un locasına koşuyor, meraklılar bariyere çıkıyordu, cehennemi kahkaha patlamaları, çılgın haykırışlar işitiliyor, orkestra zillerinin altın çınlaması hepsini bastırıyordu. Ve sahnenin birdenbire boşaldığı, üçkâğıtçı Fagot gibi küstah kedi azmanı Behemot'un da buhar olup havaya karıştığı, tıpkı soluk kaplamalı koltuktaki büyücü gibi kaybolduğu görüldü.

13. Bölüm

Kahramanın Ortaya Çıkışı

Evet, meçhul şahıs parmağıyla İvan'ı tehdit etti ve "Şşş!" diye fısıldadı.

İvan ayaklarını yataktan indirip dikkatle baktı. Tıraşlı, koyu renk saçlı, sivri burunlu, gözleri kaygılı, alnına bir tutam saç sarkmış otuz sekiz yaşlarında bir adam balkondan ihtiyatla odaya göz atıyordu.

Esrarengiz ziyaretçi İvan'ın yalnız olduğuna emin olup etrafa kulak kabarttıktan sonra cesaretini topladı ve odaya girdi. Bunun üzerine İvan gelen şahsın hastane kıyafetleri giydiğini gördü. Üstünde çamaşırları vardı, ayakkabılarını çorapsız giymiş, omzuna da kahverengi bir sabahlık atmıştı.

Gelen şahıs İvan'a göz kırpıp anahtar tomarını cebine gizledi ve fısıltıyla sordu: "Oturabilir miyim?" –Onay veren baş sallama hareketini alınca da koltuğa yerleşti.

– Nasıl girdiniz buraya? –diye fısıltıyla sordu İvan kendisine sallanan kuru parmağa boyun eğerek.– Balkon parmaklıkları kilitli değil mi?

– Kilitli olmasına kilitli, –diye onayladı misafir,– ama Praskovya Fyodorovna tatlılar tatlısı olmakla birlikte maalesef dalgın bir insan. Bir ay evvel ondan yürüttüm anahtar tomarını, bu sayede ikinci katın tamamını saran ortak

balkona çıkma ve komşuları ara sıra ziyaret etme olanağına kavuştum.

– Balkona çıkabiliyorsanız buradan sıvışabilirsiniz de. Yüksek mi yoksa? –diye merak etti İvan.

– Hayır, –dedi misafir sert bir sesle,– buradan sıvışamayışımın sebebi yüksek olması değil, sıvışacak yerimin olmaması. –Ve durakladıktan sonra ilave etti:– Oturuyor muyuz o halde?

– Oturuyoruz, –dedi İvan yabancının kahverengi ve son derece huzursuz gözlerinin içine bakarak.

– Evet... –diyerek birden kaygılandı misafir:– Taşkınlık etmiyorsunuzdur, umarım? Neden derseniz, gürültü, koşuşturma, şiddet ve benzeri şeylere tahammül edemiyorum. En çok da insan çığlığından nefret ederim, ister acı, ister öfke eseri, isterse de başka türlü bir çığlık olsun. Rahatlatın beni lütfen, taşkınlık eder misiniz?

– Dün restoranda bir herifin suratına patlattım, –diye cesurca itiraf etti artık kabuk değiştirip başka biri olan şair.

– Sebep? –Sertçe sordu misafir.

– Doğrusu sebebi yok, –dedi İvan mahcubiyetle.

– Rezalet, –diye kınadı misafir İvan'ı ve ilave etti:– Ayrıca, o nasıl ifade öyle: Suratına patlattım? İnsanda surat mı olur, yoksa yüz mü. Galiba yüz. Hem de yumruklarla... Bir daha yapmayın ne olur.

Böylelikle İvan'ı azarladıktan sonra sordu misafir:

– Mesleğiniz?

– Şair, –diye nedense isteksizce itiraf etti İvan.

Gelen üzüldü.

– Ah, ne kadar şanssızım! –dedi heyecanla, ama anında toparladı ve özür dileyip sordu:– Soyadınız peki?

– Bezdomnıy.*

– Vah, vah, –dedi misafir alnını buruşturup.

---

* Rusçada "evsiz". Maksim Gorki (acı) ve Demyan Bednıy (yoksul) gibi sosyalist eğilimli yazar takma isimlerine atıf. (ç.n.)

– Yoksa şiirlerim hoşunuza gitmiyor mu? –diye merakla sordu İvan.

– Hiç gitmiyor.

– Hangilerini okudunuz peki?

– Hiçbir şiirinizi okumadım! –dedi sinirli sinirli ziyaretçi.

– Peki neden öyle söylüyorsunuz?

– Şaşıracak ne var, –dedi misafir,– öbürlerini okumadım mı sanki? Bir mucize söz konusuysa başka tabii! Peki, sözünüze inanacağım. Kendiniz söyleyin, şiirleriniz iyi mi?

– Korkunçlar! –dedi birden İvan cesaret ve açık yüreklilikle.

– Bir daha yazmayın! –diye yalvarırcasına rica etti gelen.

– Söz veriyorum ve yemin ediyorum! –dedi İvan tören havasında.

Yemini el sıkışarak bağladılar, tam bu sırada koridordan yumuşak adımlar ve insan sesleri işitildi.

– Şşş, –diye fısıldadı misafir ve balkona sıçrayıp parmaklığı arkasından kapattı.

Praskovya Fyodorovna uğrayıp İvan'ın nasıl olduğunu sormuştu, karanlıkta mı uyumak isterdi, yoksa ışıkla mı? İvan ışığı açık bırakmasını rica etti ve Praskovya Fyodorovna hastaya iyi geceler dileyerek uzaklaştı. Ortalık yatışınca misafir geri döndü.

119. odaya yeni birini getirdiklerini fısıldadı İvan'a, kırmızı suratlı şişman adam sürekli havalandırma boşluğundaki dövizle ilgili bir şeyler mırıldanıyor ve Sadovaya'daki binalarına cinlerin ve şeytanların musallat olduğuna yeminler ediyormuş.

– Yakası açılmadık küfürler ediyor Puşkin'e ve sürekli bağırıyor: "Kurolesov, bis, bis!" –dedi misafir, sinirle seğriyordu vücudu. Sakinleştikten sonra oturdu ve şöyle dedi:– Neyse, benden uzak Tanrı'ya yakın olsun, –ve İvan'la sohbete devam etti:– Peki siz neden düştünüz buraya?

– Pontius Pilatus yüzünden, –dedi asık suratını yere diken İvan.

– Nasıl?! –diye bağırdı ihtiyatı elden bırakıp misafir ve sonra yine kendisi kapattı ağzını eliyle.– Ne sarsıcı bir tesadüf! Yalvarırım, yalvarırım, anlatın!

Nedense bu meçhul şahsa güveniyordu İvan, başlangıçta kekeleyerek ve çekine çekine, daha sonra ise cesurca dün Patriarşiye Prudı'da başından geçenleri anlatmaya başladı. Evet, İvan Nikolayeviç esrarengiz anahtar hırsızında minnettar bir dinleyici bulmuştu kendine! Misafir İvan'a deli muamelesi yapmıyordu, anlattıklarına muazzam bir ilgi gösterdi ve hikâye geliştikçe nihayet coşkuyla kendinden geçti. Zaman zaman ünlemlerle İvan'ı bölüyordu:

– Demek öyle! Devam edin, devam edin, yalvarırım! Ama kutsal bildiğiniz her şey aşkına, hiçbir şeyi atlamayın!

İvan da hiçbir şeyi atlamadı, böyle anlatmak onun için de daha kolaydı ve adım adım Pontius Pilatus'un kan kırmızısı astarlı beyaz pelerinle balkona çıktığı ana ulaştı.

Bunun üzerine misafir dua eder gibi ellerini kavuşturup fısıldadı:

– Ah, nasıl bildim! Ah, nasıl bildim her şeyi!

Berlioz'un korkunç ölümünün betimlenişine sır dolu bir yorum ekledi dinleyici, bu sırada gözleri nefretle parlamıştı:

– Üzüldüğüm tek şey: Şu Berlioz'un yerinde eleştirmen Latunski ya da edebiyatçı Mstislav Lavroviç olsaymış keşke, –ve coşkuyla ama sessizce haykırdı:– Devam edin!

Kondüktör kadına para veren kedi olağanüstü neşelendirdi misafiri, anlatısının başarısından heyecana kapılan İvan'ın sessizce çömelip parayı bıyıklarına sürten kediyi taklit ettiğini görünce az kalsın boğuluyordu sessiz sessiz gülmekten.

– Ve işte, –Griboyedov'da yaşanan hadiseyi de anlattıktan sonra İvan hüzünlendi, yüzü bulutlandı ve hikâyesini bitirdi:– ben de kendimi burada buldum.

Misafir acısını paylaşmak için elini zavallı şairin omzuna koydu ve şöyle dedi:

– Talihsiz şair! Ama bunların hepsi, cancağızım, sizin suçunuz. Onun yanında bu kadar rahat ve hatta küstah davranmamalıydınız. İşte ödediniz bedelini. Ve nispeten ucuz kurtulduğunuz için şükretmelisiniz.

– Peki öyleyse kimdir o? –diye sordu İvan heyecanla yumruklarını sallayarak.

Misafir İvan'a dikkatle baktı ve soruyla yanıt verdi:

– İyice kaygılanmayın sonra? Burada hiçbirimizin sağı solu belli olmaz... Doktor çağırmak, iğne yaptırmak ve benzer koşuşturma yok, değil mi?

– Yok, yok! –dedi heyecanla İvan.– Söyleyin, kimdir o?

– Peki, –dedi misafir ve bir otorite havasında kelimelerin üstüne basa basa şöyle dedi:– Dün Patriarşiye Prudı'da şeytanla karşılaştınız.

İvan söz verdiği gibi, kaygılanmadı, ama yine de alabildiğine afalladı.

– Olamaz! Şeytan diye bir şey yok ki!

– Yapmayın! Bari siz söylemeyin. Görünüşe göre, ondan zarar gören ilk kişilerden birisiniz. Görüyorsunuz ya, psikiyatri kliniğinde oturuyorsunuz, yine de öyle bir şeyin olmadığını ileri sürüyorsunuz. Garip doğrusu!

Serseme dönen İvan sustu.

– Tarife başladığınız anda, –diye devam etti misafir,– dün kiminle müşerref olduğunuzu tahmin etmiştim. Ve doğrusu, Berlioz'a şaşıyorum! Siz elbette toysunuz, –bunu söyledikten sonra yine özür diledi misafir,– ama o, bildiğim kadarıyla okumuş bir insan! Profesörün ilk söyledikleri bütün şüphelerimi ortadan kaldırdı. Onu tanımamak imkânsız, dostum! Bu arada, siz... bağışlayın yine, eğer yanılmıyorsam, cahil birisiniz, değil mi?

– Tartışmasız, –diye kabul etti tanınmayacak kadar değişen İvan.

– Tamam işte... tarif ettiğiniz yüz bile... farklı gözler, kaşlar! Pardon, "Faust" operasını da mı duymadınız acaba?

İvan nedense dehşet mahcup oldu ve alev gibi yanan bir yüzle Yalta'daki bir sanatoryuma düzenlenen geziyle ilgili bir şeyler mırıldamaya başladı...

– Ya, ya... şaşırmadım! Ama tekrar söylüyorum, Berlioz beni şaşırtıyor. Hem çok okuyan, hem de çok kurnaz bir insan. Yine de kabul etmek lazım, Berlioz'un da yapabileceği pek bir şey yok. Woland elbette daha kurnaz ve insanın gözüne perde çekmeyi iyi biliyor!

– Nasıl?! –diye bu sefer İvan bağırdı.

– Sessiz!

İvan avcuyla alnına vurup fısırdamaya başladı:

– Anladım, anladım. Kartvizitinde gerçekten de "W" harfi vardı. Ah, ah, ah, bak şu işe! –Bir süre kaygıyla sustu, parmaklığın ötesinde süzülen aya dikti gözlerini ve konuştu:– O halde gerçekten de Pontius Pilatus'u görmüş olabilir, değil mi? O zaman doğmamış mıydı? Bir de bana deli diyorlar! –diye ekledi İvan öfkeyle kapıyı işaret ederek.

Misafirin dudaklarının kenarında acı bir kat belirdi.

– Hakikatin gözlerine bakalım, –ve misafir bulutların içinde koşturan göğün ışıklı bekçisine çevirdi yüzünü,– siz de, ben de deliyiz, inkâr etmeye gerek yok! Görüyorsunuz ya, sizi sarsmış ve siz de keçileri kaçırmışsınız, çünkü sizde besbelli buna müsait bir zemin var. Ama anlattıklarınız hiç tartışmasız gerçekten yaşandı. Ama bu o kadar sıra dışı ki, dâhi bir psikiyatr olan Stravinski bile elbette size inanmadı. Size baktı mı? (İvan başını salladı.) Sohbet ettiğiniz şahıs hem Pilatus'un yanındaydı, hem kahvaltıda Kant'la birlikteydi, şimdi de Moskova'yı ziyarete gelmiş.

– Şeytan bilir burada ne işler çevireceğini! Bir şekilde yakalanması gerekmez mi? –Yeni İvan'ın içindeki eski, son nefesini henüz vermemiş İvan başını kaldırdı kendinden pek emin olmasa da.

– Siz denediniz de ne oldu? –dedi misafir alayla.– Başkalarına da tavsiye etmem denemelerini. Bir iş çevireceğinden

hiç kuşkunuz olmasın. Ah! Ah! Ama o kadar üzgünüm ki onunla karşılaşanın ben değil de siz olduğuna! İsterse her şey yanıp kül olsun, yemin ederim, bu karşılaşma için Praskovya Fyodorovna'nın anahtar tomarını bile vermeye razıyım, zira verecek başka bir şeyim yok. Fukaranın tekiyim!

– Peki neden karşılaşmak istiyorsunuz onunla?

Misafir uzun uzun hüzünlendi, bedeni kasıldı ama nihayet konuştu:

– Bu çok acayip bir hikâye, anlıyor musunuz, ben de sizin gibi aynı kişi yüzünden burada oturuyorum, yani Pontius Pilatus yüzünden, –tam bu anda misafir sağına soluna bakınıp şöyle dedi:– Mesele şu ki, bir yıl önce Pilatus hakkında bir roman yazdım.

– Siz yazar mıydınız? –diye merakla sordu şair.

Misafirin yüzü kararadı ve yumruğunu sallayarak İvan'ı tehdit etti, sonra da şöyle dedi:

– Ben ustayım, –ciddileşti ve sabahlığın cebinden her yeri yağ bağlamış siyah bir takke çıkardı, üzerinde sarı ipekten bir M harfi işliydi.* Takkeyi taktı ve usta olduğunu ispat için İvan'a önce profilden, sonra da önden yüzünü gösterdi.– Kendi elleriyle dikti bana, –diye de ilave etti sır verir gibi.

– Soyadınız ne peki?

– Bir soyadım yok artık, –kasvetli bir küçümsemeyle yanıt verdi tuhaf ziyaretçi,– hayattaki her şey gibi soyadımdan da vazgeçtim. Unutalım.

– Romanı anlatın bari, –diye rica etti İvan karşısındakini tedirgin etmemeye dikkat ederek.

– Hay hay efendim. Hayatımın epey sıra dışı şekillendiğini söylemeliyim, –diye başladı misafir.

...Tarih eğitimi almıştı, iki yıl öncesine kadar Moskova'da bir müzede çalışıyordu, ayrıca çeviriyle uğraşıyordu.

– Hangi dilden? –diye merakla sordu İvan.

– Beş dil biliyorum, anadilim hariç, –diye yanıtladı mi-

---

* Rusça master (usta) kelimesinin ilk harfi. (ç.n.)

safir,– İngilizce, Fransızca, Almanca, Latince ve Yunanca. Biraz da İtalyanca okuyabiliyorum.

– Vay be! –diye kıskançlıkla fısıldadı İvan.

Tarihçi yalnız yaşamıştı, hiçbir yerde akrabası yoktu, Moskova'da da neredeyse kimseyi tanımıyordu. Ve düşünebiliyor musunuz, bir keresinde yüz bin ruble kazanmıştı.

– Şaşkınlığımı gözünüzün önüne getirin, –diye fısıldıyordu siyah takkeli misafir,– kirli çamaşır sepetine elimi sokuyorum ve gazetedeki numaranın aynısını görüyorum! Devlet tahvili, –diye açıkladı,– müzeden vermişlerdi.*

İvan'ın yüz bin kazanan esrarengiz ziyaretçisi bunun üzerine kitaplar satın almış ve Myasnitskaya'daki odasını terk etmişti...

– Ah o lanet delik! –diye hırladı.

...Ve bir inşaatçıdan Arbat yakınlarında bir ara sokakta bir bahçeciğin içinde küçük bir binanın bodrumunda iki oda tutmuştu. Müzedeki görevinden de ayrılmış ve Pontius Pilatus hakkında bir roman yazmaya başlamıştı.

– Ah, altın çağdı bu, –parıl parıl gözlerle fısıldadı anlatıcı,– apayrı bir dairecik, bir hol ve içinde suyu akan bir lavabo! –Nedense hususi bir gururla çizdi altını.– Bahçe kapısından devam eden daracık kaldırımların hemen üstünde küçücük pencereler. Tam karşıda, dört adım ileride, çitin altında leylak, ıhlamur ve akçaağaç. Ah, ah, ah! Kışın çok nadirdi pencerede birilerinin kapkara ayaklarını görmek ve kart kurt ezdikleri karın sesini duymak. Ve sobamda sürekli ateş yanardı! Ama sonra birden bahar geldi ve mat camların içinden önce çıplak, sonra da yeşile bürünen leylak çalıları gördüm. Ve işte o zaman, yani geçen bahar yüz bin ruble kazanmaktan çok daha muhteşem bir şey oldu. Siz de takdir edersiniz ki, muazzam bir para bu!

– Doğru, –diye kabul etti dikkatle dinleyen İvan.

---

* Sovyet devletinin sanayileşme, savunma ve benzeri alanlara kaynak yaratmak için zaman zaman başvurduğu piyango-tahvil sistemine atıf. (ç.n.)

– Mini minnacık ikinci odada pencereciği açmış oturuyordum, –misafir elleriyle ölçmeye başladı,– işte... şurada divan, karşısında bir divan daha, aralarında sehpa, sehpanın üzerinde harikulade bir gece lambası, pencereye doğru kitaplar, şurada küçük bir yazı masası, ilk odada ise, ki kocaman bir odaydı, on dört metre, kitaplar, kitaplar ve soba. Ah, rahatım öyle yerindeydi ki!

Leylak olağanüstü kokuyor! Ve başım bitkinlikten tüy gibi hafiflemiş ve Pilatus hızla sona yaklaşıyor...

– Beyaz pelerin, kırmızı astar! Anlıyorum! –dedi heyecanla İvan.

– Aynen öyle! Pilatus hızla sona yaklaşıyor, yaklaşıyor ve ben artık romanın son sözlerinin "Yahudiye'nin beşinci valisi Pontiuslu Pilatus." olduğunu biliyorum. Pek tabii gezmeye çıkıyordum. Yüz bin muazzam bir miktar ve muhteşem bir takım elbisem vardı. Ya da ucuz bir restoranda yemek yemeye gidiyordum. Arbat'ta harika bir restoran vardı, hâlâ duruyor mu, bilmem.

Tam bu anda misafirin gözleri gepgeniş açıldı ve aya bakarak fısıldamaya devam etti:

– İnsanda kaygı uyandıran iğrenç sarı çiçekler vardı ellerinde. Şeytan bilir bunlara ne dendiğini, ama ne hikmetse Moskova'da ilk bunlar çıkıyor. Ve bu çiçekler baharlık siyah paltonun üzerinde apaçık seçiliyor. Sarı çiçekler vardı ellerinde! Fena bir renk. Tverskaya'da ara sokağa saptı ve tam bu anda başını çevirdi. Tverskaya'yı biliyorsunuz, değil mi? Tverskaya üzerinde binlerce insan yürüyordu, ama sizi temin ederim, sadece beni gördü ve kaygılı değil de hastaydı sanki bakışları. Güzelliğinden çok, gözlerinde kimselerin göremediği sıra dışı yalnızlık oldu beni şaşırtan!

Bu sarı işarete boyun eğerek ben de ara sokağa saptım ve arkasından yürüdüm. Eğri, sıkıcı ara sokakta sessizce yürüdük, ben bir tarafta, o diğer tarafta. Ve düşünebiliyor musunuz, sokakta tek kişi bile yoktu. Acı çekiyordum çünkü

onunla konuşmam gerekti sanki ve ağzımdan tek kelime bile çıkmayacağından, onun da gideceğinden ve onu bir daha görmeyeceğimden endişe ediyordum.

Ve düşünebiliyor musunuz, apansız ilk konuşan o oldu:

– Çiçeklerim hoşunuza gidiyor mu?

Açık seçik hatırlıyorum sesini, oldukça pes, ama patlamalı ve kulağa ne kadar aptalca gelirse gelsin, yankısı ara sokağa vurup sarı kirli duvardan yansımıştı sanki. Hızla onun tarafına geçtim ve yanaşarak yanıt verdim:

– Hayır.

Şaşırmış gözlerle baktı bana, bense birdenbire ve hiç beklemediğim şekilde anladım ki, ömrüm boyunca bu kadını sevmiştim! Gördünüz mü olayı? Elbette, deli olduğumu söyleyeceksiniz, değil mi?

– Hiçbir şey söylemiyorum, –dedi heyecanla İvan ve ekledi:– Yalvarırım, devam edin!

Ve misafir devam etti:

– Evet, şaşırmış gözlerle baktı bana, sonra da sordu:

– Çiçek sevmiyor musunuz yoksa?

Sesinde düşmanlık vardı sanki. Adımlarımı uydurmaya gayret ederek yanında yürüyordum ve hayret, hiç çekingenlik duymuyordum.

– Hayır, çiçekleri severim, ama bunları değil, –dedim.

– Hangilerini peki?

– Ben gülleri severim.

Hemen pişman oldum bunu söylediğime çünkü mahcup mahcup gülümsedi ve çiçeklerini oluğa attı. Ne yapacağımı bilemedim, yine de çiçekleri kaldırıp ona verdim, ama o gülümseyerek itti çiçekleri, bunun üzerine ben taşımaya başladım.

Böylece sessiz sedasız yürüdük bir süre, sonra çiçekleri elimden alıp yere attı, ardından geniş ağızlı siyah eldivenli elini koluma taktı ve kol kola yürümeye başladık.

– Sonra? –dedi İvan,– ve lütfen hiçbir şeyi atlamayın.

– Sonra mı? –diye tekrarladı soruyu misafir.– Sonrasını kendiniz de tahmin edebilirsiniz. –Aniden ortaya çıkan gözyaşını sildi sağ yeniyle ve devam etti:– Ara sokakta katil yerin altından nasıl fırlarsa insanın karşısına, aşk da bizim karşımıza fırlamış ve anında ikimizi de serseme çevirmişti! Tıpkı yıldırım gibi, Fin bıçağı* gibi! Daha sonra aslında böyle olmadığını iddia edecekti, birbirimizi tanımadan, görmeden uzun zamandır sevmiştik elbette ve o başka biriyle yaşıyordu... bense, o sırada... şeyle, neydi adı...

– Kimle? –diye sordu Bezdomnıy.

– Şeyle... neydi... –dedi misafir ve parmaklarını şıklatmaya başladı.

– Evli miydiniz?

– Evet, şıklatıyorum ya... Şeyle... Varenka... Maneçka... hayır, Varenka'yla... bir de çizgili elbise... müze... kısacası, hatırlamıyorum.

Neyse, o gün benim onu nihayet bulmam için sarı çiçeklerle dışarı çıktığını söyledi, onu bulmasaymışım zehir içecekmiş, çünkü yaşamı bomboşmuş.

Evet, aşk bizi anında serseme çevirdi. O gün bunu anlamam için bir saat geçmesi yetmişti, nerede yürüdüğümüzü fark etmeden Kremlin'in rıhtım tarafındaki duvarına varmıştık.

Sanki daha dün görüşmüşüz, yıllardır tanışıyormuşuz gibi konuşuyorduk. Ertesi gün aynı yerde, Moskova Irmağı'nın üzerinde buluşmak üzere sözleştik ve buluştuk da. Mayıs güneşi aydınlatıyordu bizi. Ve kısa süre sonra, kısa süre sonra bu kadın benim gizli karım oldu.

Her gün gündüz vakti bana gelirdi, sabahtan onu beklemeye başlardım. Beklerken masanın üstündeki şeyleri oradan oraya dizerdim. On dakika boyunca küçük pencerenin önüne oturup dinlemeye başlardım, eski bahçe kapısı çar-

---

* Fincesi "puukko". XX. yüzyılın ilk yarısında Rusya'da ve Sovyetler Birliği'nde, özellikle suç dünyasında popüler olmuş çakı türü. (ç.n.)

pacak mı, çarpmayacak mı diye. Şaka gibi: Onunla tanışana dek küçük avlumuza pek az kişi gelirdi, hatta hiç kimse gelmezdi demeli, şimdiyse sanki tüm şehir avluya hücum etmişti. Bahçe kapısı çarpıyor, kalbim çarpıyor ve düşünebiliyor musunuz, küçük pencerenin ardında yüzümle aynı seviyede kirli çizmeler var muhakkak. Bileyici. Bizim evde kime lazım bileyici? Ne bilenecek? Hani, nerede bıçak?

Bahçe kapısından içeri bir kere giriyordu, ama bu ana dek en az on kere kalp çarpıntısı geçiriyordum, inanın bana. Sonra onun saati geldiğinde ve akreple yelkovan gün ortasını gösterdiğinde çelik tokalarla tutturulmuş siyah nubuk fiyonklu ayakkabılar sessiz sedasız pencere hizasına gelene dek kalbimin çarpıntısı geçmiyordu.

Bazen yaramazlık edip ikinci pencereciğin önünde duruyor ve ayağının burnuyla cama vuruyordu. Hemen o anda bitiveriyordum pencerenin önünde, ama ayakkabılar kayboluyor, ışığı kesen siyah ipek kayboluyordu, ben de gidip ona kapıyı açıyordum.

İlişkimizden kimsenin haberi yoktu, her ne kadar bu asla mümkün olmasa da, sizi temin ederim. Kocası bilmiyordu, tanıdıkları bilmiyordu. Bana ait bodrum katının bulunduğu eski konaktakiler biliyordu elbette, bana bir kadının geldiğini görüyorlardı, ama adını bilmiyorlardı.

– Peki kim o? –diye sordu aşk hikâyesine en üst seviyede ilgi gösteren İvan.

Misafir bunu asla kimseye söylemeyeceği manasında bir jest yaptı ve hikâyesini sürdürdü.

İvan'ın öğrendiğine göre, usta ve meçhul kadın birbirlerini o kadar sevmişlerdi ki, hiç ayrılmaz olmuşlardı. İvan şimdi açık seçik canlandırabiliyordu kafasında konağın bodrumunda leylaklar ve çit yüzünden hep alacakaranlıkta kalan iki odayı. Yıpranmış kırmızı mobilyalar, yazı masası, üzerinde her yarım saatte bir vuran saat ve kitaplar, boyalı zeminden isli tavana kadar kitaplar ve soba.

Misafir ve gizli karısının, ilişkilerinin henüz ilk günlerinde Tverskaya ile ara sokağın kesiştiği köşede kendilerine çarpan şeyin bizzat kader olduğu ve sonsuza dek birbirleri için yaratıldıkları hükmüne vardıklarını öğrendi İvan.

Âşıkların günlerini nasıl geçirdiklerini de öğrendi misafirin hikâyesinden. Kadın gelir gelmez ilk iş önlüğü giyiyor ve zavallı hastanın ne hikmetse gurur duyduğu şu lavabonun bulunduğu dar holde ahşap masanın üzerindeki gaz ocağını yakıyor, kahvaltı hazırlıyor ve hazırladıklarını ilk odadaki oval masanın üzerine taşıyordu. Mayıs fırtınalarının başladığı, suların ışıksız pencerelerin önünden gürültüyle kemeraltına hücum ettiği ve son sığınağı basma riskinin belirdiği günlerde âşıklar sobayı yakıp içinde patates pişiriyordu. Patatesten yoğun buharlar çıkıyor, kara patates kabuğu parmakları kirletiyordu. Küçük bodrumda kahkahalar işitiliyor, bahçedeki ağaçlar yağmurdan sonra kırık dallarını, beyaz salkımları atıyordu. Fırtınalar bitip boğucu yaz geldiğinde dört gözle beklenen ve her ikisinin de en sevdiği güller beliriyordu vazoda.

Kendisine usta diyen adam hummalı bir faaliyetle romanı üzerinde çalışıyordu ve bu roman meçhul kadını da yutmuştu.

– Doğrusu, bazen onu romandan kıskanmaya başlıyordum, –diye fısıldıyordu İvan'ın aylı balkondan gelen gece misafiri.

Tırnakları sipsivri törpülenmiş ince parmaklarını saçlarına geçirip yazılanları tekrar tekrar okuyordu, bitirdikten sonra da işte bu takkeyi dikti. Bazen alt rafların önünde çömelip ya da üst raflara erişmek için sandalyeye çıkıp yüzlerce tozlu kitabın sırt kısımlarını siliyordu bezle. Şöhrete kavuşacağımı söyleyip teşvik ederken birden usta diye seslenmeye başlamıştı. Yahudiye'nin beşinci valisi hakkında vaat edilen son sözleri sabırsızlıkla bekliyor, hoşuna giden kimi ifadeleri yüksek sesle şarkı söyler gibi ve üstüne basa basa tekrar ediyor ve hayatının bu romanda olduğunu söylüyordu.

Roman ağustos ayında bitti, kimsenin bilmediği bir daktiloya teslim edildi, o da romanın beş kopyasını çıkardı. Ve nihayet gizemli sığınağı terk etme ve hayata çıkma zamanı gelip çattı.

– Ve elimde romanla çıktım hayata ve çıkar çıkmaz da hayatım bitti, –diye fısıldadı usta ve başını öne eğdi, sarı M harfli hüzünlü siyah takke uzun uzun sallandı sağa ve sola.

Hikâyesini anlatmayı sürdürdü ama kopukluklar baş göstermeye başladı. Bir şeyi anlamak mümkündü: İvan'ın misafirinin başına bir felaket gelmişti.

– Edebiyat dünyasına ilk kez girmiştim, ama şimdi her şey çoktan bitmiş ve ölümüm vakıa iken bile dehşetle hatırlıyorum bu adamı! –diye merasim havasında fısıldadı usta ve elini kaldırdı.– Ah, beni öyle sersemletmişti ki, öyle sersemletmişti ki!

– Kim? –diye belli belirsiz fısıldadı İvan heyecanlanan anlatıcıyı bölmekten korkarak.

– Yayın yönetmeni, söylüyorum ya, yayın yönetmeni. Evet, kitabı okudu. Yanağım iltihaptan şişmiş gibi bakardı bana, yan gözle köşeye bakar, hatta mahcup mahcup kıkırdardı. Yok yere el yazmasını buruşturup "Hıh!" derdi. Sorduğu sorular delice gelirdi bana. Romanın özüyle ilgili hiçbir şey söylemeden kimim, nereden çıktım, uzun süredir mi yazıyorum, neden benim hakkımda daha evvel kimse bir şey duymamış gibi şeyleri öğrenmek isterdi. Hatta benim bakış açıma göre tamamen embesilce olan şu soruyu bile sordu: Böyle acayip bir konuda roman yazma fikrini kafama kim sokmuştu?

Nihayet bıkkınlık verdi, ben de doğrudan romanımı basıp basmayacağını sordum.

Bunun üzerine telaşlandı, gevelemeye başladı ve bu kararı tek başına veremeyeceğini açıkladı, yayın kurulunun diğer üyeleri de görmeliymiş eserimi, özellikle de eleştirmenler Latunski ile Ariman ve edebiyatçı Mstislav Lavroviç. İki hafta sonra gelmemi rica etti.

İki hafta sonra geldim. Sürekli yalan söylemekten gözleri burnuna doğru şaşılaşmış bir kız kabul etti beni.

– Lapşonnikova,* yayın kurulu sekreteri, –dedi misafirinin öfkeyle tasvir ettiği dünyayı yakından tanıyan İvan tebessüm ederek.

– Olabilir, –diye kestirip attı beriki,– neyse, ondan geri aldım romanımı, çoktan adamakıllı yağlanmış ve yıpranmıştı. Lapşonnikova gözlerini gözlerimle karşılaştırmamaya dikkat ederek kurulun yayın programının iki yıl yetecek malzemeyle dolu olmasından dolayı romanımın basımı konusunun, onun deyimiyle, gündemden düştüğünü bildirdi.

– Bundan sonrasına dair ne hatırlıyorum? –diye mırıldadı usta şakaklarını ovarak.– İç kapağın üzerinde dökülmüş kırmızı taç yaprakları ve bir de kız arkadaşımın gözleri. Evet, bu gözleri hatırlıyorum.

İvan'ın misafirinin hikâyesi gitgide daha karmaşık hale geliyor, ifadeler gitgide daha sık yarım kalıyordu. Yatık yağan yağmur ve bodrum sığınağındaki umutsuzlukla ilgili şeyler söylüyor, bir yere daha gittiğini anlatıyordu. Fısır fısır haykırıyordu: Kendisini mücadeleye iten kadını azıcık olsun suçlamıyordu, ah, hayır, suçlamıyordu!

Sonra, İvan'ın duyduğu kadarıyla, tuhaf ve ani bir şey olmuş. Kahramanımız bir gün gazeteyi açmış ve eleştirmen Ariman'ın "Düşmanın hurucu" başlıklı yazısını görmüş. Yazıda Ariman İsa Mesih savunmasını yayınevlerine sokmaya çalışan kahramanımıza karşı herkesi tek tek uyarıyormuş.

– Evet, hatırladım! –diye bağırdı İvan.– Ama adınızı unutmuşum!

– Tekrar söylüyorum, bırakalım adımı, bundan sonra adım yok, –dedi misafir,– mesele bu değil. Bir gün sonra başka bir gazetede Mstislav Lavroviç imzalı başka bir yazı çık-

---

* Rusçada "yalan söylemek" manasında bir deyimde geçen "lapşa" (erişte) kelimesinden. (ç.n.)

tı. Yazar pilatçinaya ve pilatçinayı* yayınevlerine sokmaya (yine bu lanet kelime!) kalkışan bogomaza** bir darbe vurulmasını öneriyordu, hem de okkalı bir darbe.

Daha önce hiç işitmediğim bu "pilatçina" kelimesi yüzünden donup kaldım, sonra üçüncü gazeteyi açtım. İki yazı vardı burada: Biri Latunski'nin, diğeri "N.E." harfleriyle imzalanmış. Sizi temin ederim, Ariman ve Lavroviç'in eserleri Latunski'nin yazdıkları yanında şaka gibi kalır. Latunski'nin yazısının başlığının "Militan eski inanışlı"*** olduğunu söylemem yeterli size. Hakkımda yazılan bu yazıya öyle dalmıştım ki, hangi ara içeri girip (kapıyı kapatmayı unutmuştum) elinde ıslak şemsiye ve yine ıslak gazetelerle karşımda dikildiğini fark etmemiştim. Gözlerinden ateş fışkırıyordu, elleri titriyordu ve soğuktular. Önce beni öpmek için atıldı, ardından hırıltılı bir sesle elini masaya vurarak Latunski'yi zehirleyeceğini söyledi!

İvan'ın ağzından mahcup bir "Hım!" sesi çıktı ama bir şey demedi.

– Mutsuz sonbahar günleri geldi, –diye devam etti misafir,– bu romanla yaşadığım korkunç başarısızlık sanki ruhumun bir parçasını söküp almıştı. Artık yapacak başka hiçbir şeyim yoktu, ben de buluşmadan buluşmaya yaşıyordum.

Ve işte bu sırada bana bir şey oldu. Şeytan bilir ne olduğunu, Stravinski çoktan çözmüştür herhalde. Tam olarak söylemek gerekirse, bir hüzün çöktü üstüme ve bazı sezgiler belirdi. Bu arada, dikkatinizi çekerim, yazıların ardı arkası kesilmiyordu. İlk yazılara güldüm. Ama sayıları arttıkça,

---

* Edebiyatçılara karşı zaman zaman Sovyet basınında yer alan saldırılarda hedef alınan yazar ya da kavramın sonuna Rusça *çina-şina* (cılık-cilik) ekleri getirilerek etiketleme yapmak âdettendi. Dostoyevşina, bulgakovşina gibi. (ç.n.)

** Birebir çevirisi "tanrı boyayıcı". Beceriksiz ikona sanatçısı manasında. (ç.n.)

*** XVII. yüzyılda Rusya'da gerçekleşen dini reformlara tepki göstererek Ortodoks kilisesinden ayrılan inanç mensubu. Burada "eski rejim kalıntısı, karşıdevrimci" manasında. (ç.n.)

bakışım da değişti. İkinci aşama şaşkınlık aşamasıydı. Ne kadar sert ve özgüvenli bir ton tutturursa tuttursunlar, bu yazıların her ama her satırında ender görülen bir sahtelik ve kendine güvensizlik hissediliyordu. Bir düşünceden kendimi alamıyordum, bu yazıların yazarları sanki asıl söylemek istediklerini söyleyemiyorlardı ve öfkeleri tam da bu yüzdendi. Ardından, düşünebiliyor musunuz, üçüncü aşama geldi: Korku. Hayır, yazılardan duyulan korku değil, anlamalısınız, bunlarla ya da romanla kesinlikle ilgisi olmayan başka şeylerden duyulan korku. Mesela, karanlıktan korkar oldum. Kısacası, ruh sağlığımın bozulması aşaması başladı. Özellikle uykuya daldığım sırada son derece elastik, soğuk ve devasa bir ahtapot vantuzlarıyla dosdoğru kalbime yaklaşıyordu sanki. Bu nedenle ışıksız yatamıyordum.

Sevdiğim kadın çok değişti (ahtapottan elbette söz etmedim ona, ama bende yolunda gitmeyen şeyler olduğunu görüyordu). Zayıfladı, yüzü soldu, gülmeyi bıraktı, bana romanın bir parçasını bastırmayı tavsiye ettiği için onu affetmemi istiyordu sürekli. Her şeyi bırakıp güneye, Karadeniz'e gitmemi, yüz binden kalan tüm parayı da bu geziye harcamamı söylüyordu.

Çok ısrarcıydı, bense tartışmamak için (içimden bir ses Karadeniz'e gitmeme gerek kalmayacağını söylüyordu), birkaç gün içinde bunu yapacağıma söz veriyordum. Ama biletimi kendisi alacağını söyledi. Bunun üzerine tüm paramı, yani yaklaşık on bin rubleyi çıkarıp ona verdim.

– Neden bu kadar çok veriyorsun? –diye şaşırdı.

Hırsızlardan korktuğumu ve gidişime kadar paraya göz kulak olmasını rica ettiğimi söyledim. Paraları aldı, çantasına koydu ve beni öpmeye başladı, hem öpüyor hem de beni bu halde tek başıma bırakmaktansa ölmeyi tercih edeceğini, ama beklendiğini, zorunluluğa boyun eğdiğini, yarın geleceğini söylüyordu. Hiçbir şeyden korkmamam için yalvarıyordu.

Alacakaranlıkta, ekimin ortasındaydı bu. Ve gitti. Divana uzandım ve lambayı yakmadan uyudum. Dev ahtapotun burada olduğu hissiyle uyandım. Karanlıkta lambayı el yordamıyla bulup güçbela yakabildim. Cep saatim gecenin ikisini gösteriyordu. Uzandığımda hastalanıyordum, uyandığımda hastaydım. Güz karanlığı camları patlatıp odaya dolacak, ben de mürekkebi andıran bu karanlığın içinde boğulacakmışım gibi hissettim birden. Ayağa kalktığımda artık kontrolünü yitirmiş bir insandım. Çığlık attım ve içimde birilerine koşma düşüncesi belirdi, hiç değilse yukarıdaki inşaatçıma. Çılgın gibi mücadele ettim kendimle. Sobaya ulaşıp odunları tutuşturacak gücü buldum. Odunlar çıtırdamaya ve sobanın kapağı vurmaya başlayınca hafifler gibi oldum. Hole koşup oradaki ışığı da yaktım, bir şişe beyaz şarap buldum, mantarını çıkarıp şarabı şişeden içmeye koyuldum. Bu sayede en azından inşaatçıya koşmaktan vazgeçmeme yetecek kadar köreldi korku ve sobanın yanına döndüm. Kapağını açtım, ısı yüzümü ve ellerimi yakmaya başladı ve fısıldadım:

– Gör bak ne felaket geldi başıma. Çık gel, çık gel, çık gel!

Ama kimse gelmedi. Sobada ateş kükrüyor, yağmur pencerelerde şaklıyordu. Bunun üzerine sonuncu olay gerçekleşti. Masanın çekmecesinden romanın ağır nüshalarını ve taslak defterlerini çıkarıp yakmaya başladım. Korkunç derecede zordu bunu yapmak çünkü yazılı kâğıt pek isteksiz yanar. Tırnaklarımı kıra kıra defterleri parçaladım, dik vaziyette odunların arasına yerleştirdim ve soba demiriyle yaprakları salladım. Zaman zaman kül bana galip geliyor, ateşi boğuyordu, ama mücadele ettim onunla ve roman inatla karşı koysa da nihayet yok olmaya başladı. Tanıdık kelimeler karşımda belirip kayboluyor, sarılık karşı konulmaz biçimde sayfa sayfa tırmanıyordu aşağıdan yukarı, ama kelimeler yine de kendilerini gösteriyordu sarılığın üzerinde.

Ancak kâğıt karardığında kayboluyorlardı, ben de öfke içinde kalanları tepeliyordum demirle.

Bu sırada biri tırnaklarıyla sessizce pencereyi çizmeye başladı. Kalbim yerinden oynadı, son defteri de ateşe bastıktan sonra pencereyi açmak için atıldım. Tuğla basamaklar bodrumdan avlu kapısına çıkıyordu. Sendeleye sendeleye kapıya koştum ve alçak sesle sordum:

– Kim var orada?

Ve ses, onun sesi cevap verdi bana:

– Benim.

Zincire ve anahtara nasıl söz geçirdiğimi hatırlamıyorum. İçeri henüz adımını atmıştı ki, sırılsıklam üzerime yığıldı, yanakları ıslaktı ve saçları kıvırcıklığını yitirmişti, titriyordu. Ağzımdan tek kelime çıkabildi:

– Sen... sen? –ve sesim kesildi, aşağı koştuk. Holde paltosundan kurtuldu ve hızla ilk odaya girdik. Sessizce haykırdı ve çıplak elleriyle sobada kalan son şeyi, altı tutuşmuş tomarı çıkarıp yere attı. Duman hemen odayı doldurdu. Ayağımla çiğnedim ateşi, sevgilimse divana yığıldı ve titreyerek hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Sakinleştiğinde şöyle dedim:

– Nefret ettim bu romandan, korkuyorum. Hastayım. Dehşet içindeyim.

Doğrulup konuştu:

– Aman Tanrım, ne kadar hastasın. Neden, neden? Ama kurtaracağım seni, kurtaracağım seni. Nedir bu böyle?

Dumandan ve ağlamaktan şişen gözlerini görüyor, soğuk ellerinin alnımı okşayışını hissediyordum.

– İyileştireceğim seni, iyileştireceğim, –diye mırıldadı omuzlarıma tırnaklarını geçirip,– yeniden yazacaksın. Neden, neden bir kopyasını almadım ki yanıma!

Öfkeden dişleri meydana çıktı, anlaşılmaz bir şeyler daha söyledi. Ardından dudaklarını sıkıp kenarları yanmış yaprakları toplamaya ve düzeltmeye koyuldu. Romanın ortala-

rından bir bölümdü bu, hangisi olduğunu hatırlamıyorum. Yanmış yaprakları dikkatle katladı, kâğıda sardı, kumaş şeritle bağladı. Tüm hareketleri, kararlı ve kendine hâkim olduğunu gösteriyordu. Şarap istedi ve içtikten sonra daha sakin konuşmaya başladı.

– İnsan yalanın bedelini işte böyle ödüyor, –diyordu,– ve artık yalan söylemek istemiyorum. Şimdi de kalırdım yanında ama bu şekilde yapmak istemiyorum. Ondan gece kaçtığım sonsuza kadar belleğinde yer etsin istemiyorum. Bana hiç kötülük yapmadı. Aniden çağırdılar, çalıştığı fabrikada yangın çıkmış. Ama dönüşü yakındır. Yarın sabah onunla konuşacağım ve başkasını sevdiğimi söyleyeceğim ve sonsuza kadar sana döneceğim. Bana cevap ver, istemiyor musun yoksa bunu?

– Ah, benim zavallım, –dedim ona,– bunu yapmana izin veremem. Benim halim fena ve senin de benimle birlikte yok olmanı istemiyorum.

– Tek sebep bu mu? –diye sordu gözlerini gözlerime yaklaştırıp.

– Tek sebep bu.

Dehşetli bir canlılık geldi üzerine, üstüme yığıldı, kollarını boynuma dolayıp şöyle dedi:

– Ben de seninle birlikte yok olurum. Yarın sabah yanında olacağım.

Ve işte hayatıma dair hatırladığım son şey dairemin girişinden sızan bu ışık huzmesi ve huzmenin içinde kıvırcıklığını yitirmiş bir tutam saç, onun beresi ve kararlı gözleri. Bir de dış kapının eşiğindeki siyah silueti ve beyaz tomarı hatırlıyorum.

– Seni geçirirdim ama tek başına dönecek gücü bulamamaktan korkuyorum.

– Korkma. Bir iki saat daha dayan. Yarın sabah yanında olacağım. –Bunlar, hayatımda ondan duyduğum son sözlerdi.

– Şşş! –Birden kendi sözünü kendi kesti hasta ve parmağını kaldırdı.– Gece huzursuz bugün ve ay var gökte.

Balkona saklandı. İvan tekerlek sesleri işitti koridorda, biri içten içe ağladı ya da cılız bir sesle haykırdı.

Ortalık yatışınca misafir döndü ve 120. odaya yeni birinin yerleştiğini haber verdi. Kafasını geri isteyen birini getirmişlerdi. İki sohbet arkadaşı da endişeyle sustu bir süre, ama sakinleşip yarım kalan hikâyeye geri döndüler. Misafir ağzını açacak oldu ama gece gerçekten de huzursuzdu. Koridordan hâlâ sesler geliyordu ve misafir öyle alçak sesle konuşmaya başladı ki İvan'ın kulağına, ilk cümle hariç anlattıklarını yalnızca şair öğrenebildi:

– Beni terk etmesinden çeyrek saat sonra pencereme vuruldu...

Hastanın İvan'ın kulağına anlattıkları, görünüşe göre, onu çok heyecanlandırmıştı. Yüzünde ara ara kasılmalar beliriyordu. Korku ve öfke uçuşuyordu gözlerinde. Balkonu çoktan terk eden ayın olduğu yönü gösteriyordu anlatıcı eliyle. Misafir ancak dışarıdan gelen her türlü ses kesilince uzaklaştı İvan'dan ve daha yüksek sesle konuşmaya başladı:

– Evet, işte böyle, ocağın ortasında, gece, üstümde yine aynı palto, ama düğmeleri kopuk, küçük avlumda soğuktan büzüşüyordum. Arkamda leylak çalılarını örten kar yığınları vardı, önümde, aşağıda cılız bir ışıkla aydınlanan, perdeleri çekilmiş pencereciklerim; ilk pencereye yaslanıp kulak verdim: Odalarımda pikap çalıyordu. Bir tek bunu duyabildim. Ama hiçbir şey göremedim. Biraz dikildikten sonra bahçe kapısından ara sokağa çıktım. Tipi oynaşıyordu sokakta. Ayaklarıma dolanan bir köpek beni korkuttu ve ondan kaçmak için karşı tarafa koştum. Artık sadık yoldaşlarım olan soğuk ve korku beni çıldırmanın eşiğine getiriyordu. Gidecek yerim yoktu ve en kolayı elbette ara sokağımın birleştiği sokakta kendimi tramvayın altına atmaktı. Her tarafı ışıkla dolu buz tutmuş bu kutuları uzaktan görüyor ve ayaz-

da çıkardıkları iğrenç gıcırtıları duyuyordum. Ama sevgili komşum, tüm mesele şuydu ki, korku bedenimin her hücresine hükmediyordu. Ve nasıl köpeklerden korkuyorsam, tramvaydan da korkuyordum. Benimkinden daha kötü bir hastalık yok bu binada, sizi temin ederim.

– Ama ona haber verebilirdiniz, –dedi İvan zavallı hastanın acısını paylaşarak,– dahası, paranız da onda. Saklamıştır elbette, değil mi?

– Hiç kuşkunuz olmasın, saklamıştır elbette. Ama siz beni anlamıyorsunuz galiba! Ya da, daha doğrusu, bir zamanlar sahip olduğum tasvir yeteneğini kaybettim. Gerçi çok da üzülmüyorum buna, çünkü bana artık bir faydası yok. Önünde –huşu içinde baktı misafir gecenin karanlığına– akıl hastanesinden yazılmış bir mektup durabilirdi. Böyle bir adresten mektup yazılır mi hiç? Ruh hastasından? Şaka ediyorsunuz, dostum! Onu mutsuz etmek için mi? Hayır, bunu yapamam.

İvan itiraz edemedi buna, ama suskun İvan anlıyordu misafiri, acısını paylaşıyordu. Berikiyse hatıraların acısıyla siyah takkeli başını sallıyor ve şöyle diyordu:

– Zavallı kadın. Ama belki de beni unutmuştur, umutluyum bundan!

– Ama iyileşebilirsiniz... –dedi İvan çekinerek.

– Benim derdimin tedavisi yok, –dedi misafir sükûnetle,– Stravinski beni hayata döndüreceğini söylüyor ama ona inanmıyorum. İnsancıl birisi ve beni teskin etmek istiyor sadece. Ayrıca şimdi çok daha iyi olduğumu inkâr edemem. Evet, nerede kalmıştık? Ayaz, uçarcasına giden şu tramvaylar... Bu kliniğin açıldığından haberim vardı ve tüm şehri yayan katederek buraya geldim. Delilik! Şehirdışına çıkınca donardım herhalde ama tesadüf beni kurtardı. Bir kamyon arıza yapmış, şoföre yaklaştım, şehrin çıkışından dört kilometre ötede oldu bu ve ne hayret vericidir ki, adam bana acıdı. Araba buraya geliyordu. O da beni getirdi. Sol ayak

parmaklarımın donduğuyla kurtardım paçayı. Ama onu da iyileştirdiler. Ve işte sekiz aydır buradayım. Ve biliyor musunuz, burası fena bir yer değil, hem de hiç. Büyük planlara kafayı takmamak gerek, sevgili komşu, gerçekten! Örneğin ben bütün yerküreyi dolaşmak isterdim. Ne yapalım, kısmet değilmiş. Bu kürenin sadece önemsiz bir parçasını görüyorum. Sanırım üzerindeki en iyi şey bu değildir, ama tekrar söylüyorum, bu o kadar da kötü değil. İşte yaz geliyor. Praskovya Fyodorovna'nın da söz verdiği gibi orman sarmaşığı balkonu saracak. Anahtarlar olanaklarımı genişletti. Geceleri ay olur. Ah, gitmiş bile! Bir tazelik çöküyor. On ikinin ötesine devriliyor gece. Gitmem gerek.

– İeşua'yla Pilatus'a ne olduğunu söyleyin bana, –diye rica etti İvan,– yalvarırım, bilmek istiyorum.

– Ah, hayır, hayır, –diye yanıtladı hasta bedeni kasılan misafir,– ürpermeden hatırlayamam romanı. Patriarşiye'de tanıştığınız şahıs benden daha iyi yapacaktır bunu. Sohbet için teşekkürler. Görüşmek üzere.

İvan ne olduğunu anlamadan parmaklık belli belirsiz bir çınlamayla kapandı ve misafir kayboldu.

14. Bölüm

Horoza Şükür!

Rimski'nin, nasıl denir, sinirleri kaldırmadı ve tutanak işleminin sonunu beklemeden çalışma odasına koştu. Masaya oturmuş hasta gözlerle önünde yatan sihirli onluklara bakıyordu. Mali işler sorumlusunun kafasında akıl kalmamıştı. Dışarıdan tekdüze bir uğultu işitiliyordu. Seyirciler Varyete binasından akın akın sokağa dökülmekteydi. Mali işler sorumlusunun olağanüstü keskinleşen işitme duyusu aniden açık seçik bir polis düdüğü yakaladı. Hiçbir vakit iyi şeyler vaat etmemiştir bu ses. Ses tekrarlanıp yardımına daha muktedir ve daha uzun soluklu bir diğeri yetiştiğinde ve ardından apaçık işitilen bir "ho-ho-ho!", hatta "uuuu!" eklendiğinde mali işler sorumlusu sokakta başka bir rezaletin daha cereyan ettiğini ve ne kadar boş vermek istese de bu rezaletin kara büyücünün ve yardımcılarının gerçekleştirdiği iğrenç seansla sıkı sıkıya ilişkili olduğunu hemen anladı. Burnu iyi koku alan mali işler sorumlusu kesinlikle yanılmamıştı.

Sadovaya'ya açılan pencereden bakmasıyla yüzünün ekşimesi bir oldu ve fısıldamadı, adeta tısladı:

– Biliyordum!

Rimski altında, kaldırımın üstünde kuvvetli sokak fenerlerinin parlak ışığında eflatun iç çamaşırlarıyla bir hanımefendi

gördü. Hanımefendinin başında şapka vardı gerçi, elinde de bir şemsiye.

Tam bir telaş içerisinde kâh oturur gibi yapan, kâh bir yerlere koşmak için hamle eden hanımefendinin etrafında heyecanlı bir kalabalık, mali işler sorumlusunun sırtını buz kestiren şu "ho-ho-ho" seslerini çıkarıyordu. Hanımefendinin etrafında bir yurttaş koşuşturup üzerindeki yazlık paltoyu sıyırmaya çalışıyor ama heyecandan kolunun takıldığı yene bir türlü söz geçiremiyordu.

Bir başka yerden daha, tam olarak söylemek gerekirse soldaki bloktan çığlıklar ve gürül gürül kahkahalar işitildi ve Grigori Daniloviç başını o tarafa çevirdiğinde pembe iç çamaşırıyla ikinci bir hanımefendi gördü. Kadın blok girişinde saklanmak amacıyla zeminden kaldırıma sıçramıştı, ama dışarı akan seyirciler yolunu kapatıyordu. Havailiğinin ve kılık kıyafet tutkusunun kurbanı olan ve rezil Fagot'un firması tarafından aldatılan kadının tek bir hayali vardı: "Yer yarılsa da içine girsem." Polis havayı düdüğüyle delerek talihsiz kadına yaklaşmaya çalışıyor, polisin arkasında ise kep giymiş neşeli gençler koşuyordu. Kahkahaları ve "uuuu" seslerini çıkaranlar işte bunlardı.

Bıyıklı zayıf bir arabacı ilk soyunuğa doğru uçtu ve kemikleri çıkmış bitik vaziyetteki atını bir hamlede durdurdu. Bıyıklının yüzü neşeyle gülümsedi.

Rimski yumruğuyla başına vurup tükürdü ve pencereden uzaklaştı.

Bir süre sokağa kulak verip oturdu masada. Farklı noktalardan düdük sesleri zirveye ulaştı, sonra da inişe geçti. Rimski rezaletin umulmadık bir hızda tasfiye oluşuna şaşırdı.

Harekete geçme zamanı geliyordu, sorumluluk denen acı şaraptan içmek zorundaydı artık. Cihazlar üçüncü fasıl sırasında düzeltilmişti, telefon etmek, yaşananları bildirmek, yardım istemek, mazeret uydurmak, tüm suçu Lihodeyev'e atmak, işin içinden kendini sıyırmak vesaire gerekiyordu.

Tuh sana, şeytan! Canı fena halde sıkılan mali işler sorumlusu iki kere elini ahizeye koydu ve iki kere çekti elini. Ve birden cihazın zırıltısı çalışma odasının ölü karanlığında mali işler sorumlusunun tam suratında patladı, beriki irkilip buz kesti. "Amma da bozulmuş sinirlerim", –diye düşündü ama ahizeyi kaldırmasıyla kâğıttan bile beyaz bir yüzle telefondan uzaklaşması bir oldu. Hafif, aynı zamanda sinsi ve şuh bir kadın sesi ahizeye şöyle fısıldamıştı:

– Hiçbir yeri arama, Rimski, fena olur.

Ahize anında boşaldı. Tüylerinin diken diken olduğunu hisseden mali işler sorumlusu ahizeyi koydu ve nedense başını çevirip arkasındaki pencereye baktı. Akçaağacın seyrek ve henüz cılız bir yeşilliğe sahip dallarının arasında, saydam bir bulutun içinden hızla geçen ayı gördü. Rimski'nin gözü nedense dallara takıldı, baktı, baktı ve baktıkça daha kuvvetli bir korkuya kapıldı.

Mali işler sorumlusu kendini zorlayıp nihayet çevirebildi başını aylı pencereden ve doğruldu. O andan itibaren telefon etmek söz konusu bile olamazdı ve şimdi mali işler sorumlusunun aklında tek bir şey vardı: Bir an evvel tiyatroyu terk etmek.

Durup dinledi: Tiyatro binası susuyordu. Rimski epeydir ikinci katta tek başına olduğunu anladı ve bu düşüncenin ardından her yanını engellenemez çocuksu bir korku sardı. Şimdi tek başına boş koridorlarda yürümesi ve merdivenlerden inmesi gerektiği aklına geldikçe titremesine mâni olamıyordu. Hipnotizmacının onluklarını titreyerek kaptı masadan, evrak çantasına sakladı ve biraz olsun canlanmak için öksürdü. Öksürük pek zayıf ve hırıltılı çıktı.

Ve tam bu anda çalışma odasının kapısının altından içeri adeta çürüksü bir rutubet kokusu girdi. Mali işler sorumlusunun sırtında bir ürperti dolaştı. Üstüne bir de tam o anda saat ansızın çalmaya başladı ve gece yarısını vurdu. Bu vuruşlar bile ürperti uyandırdı mali işler sorumlusunda. Ama

kapı kilidinde anahtarın usulca döndüğünü duyunca kalbi nihayet güp etti. Islak ve soğuk elleriyle çantasına yapışan mali işler sorumlusu anahtar deliğindeki bu gıcırtının biraz daha devam etmesi durumunda dayanamayıp avazı çıktığı kadar bağıracağını hissetti.

Nihayet kapı arkasındakinin çabalarına boyun eğerek açıldı ve çalışma odasına gürültü yapmadan Varenuha girdi. Rimski'nin kalkmasıyla koltuğa geri oturması bir oldu çünkü dizlerinin bağı çözülmüştü. Göğsüne havayı doldurarak tebessüm etti yaltaklanan bir tebessümle ve şöyle dedi hafifçe:

– Aman ya Rabbi, ne kadar korkuttun beni!

Evet, bu ani ortaya çıkış kimi olsa korkuturdu, ama aynı zamanda büyük bir sevinç vesilesiydi. Bu karmaşık meselede hiç değilse ipin bir ucu çıkmıştı ortaya.

– Anlat çabuk! Hadi! Hadi! –diye hırladı Rimski bu ipucuna yapışarak.– Ne anlama geliyor bütün bunlar?!

– Kusura bakma lütfen, –diye boğuk bir sesle yanıt verdi içeri giren kapıyı kapatırken,– gittiğini sanmıştım.

Ve Varenuha kepini çıkarmadan koltuğa yürüyüp masanın öbür tarafına oturdu.

Varenuha'nın cevabında hafif bir acayiplik olduğunu söylemek gerek, hassasiyet bakımından değme sismografa taş çıkaran mali işler sorumlusu hemen yakaladı bunu. Nasıl yani? Eğer Varenuha gittiğini düşünüyorsa, neden mali işler sorumlusunun çalışma odasına girmişti? Kendi odası var ya. Bu birincisi. İkincisiyse: Varenuha hangi girişten girerse girsin muhakkak bir gece nöbetçisiyle karşılaşması gerekirdi, ama Grigori Daniloviç'in bir süre daha çalışma odasında kalacağı nöbetçilere söylenmişti.

Ama mali işler sorumlusu uzun boylu durmadı bu acayipliğin üstünde. Sırası değildi.

– Neden telefon etmedin? Tüm bu Yalta soytarılığı ne anlama geliyormuş?

– Söylediğim gibiymiş, –diş ağrısından rahatsızmış gibi dudaklarını şaplatarak cevap verdi idari işler sorumlusu,– Puşkino'da meyhanede bulduk onu.

– Puşkino mu?! Moskova'nın dibinde mi yani? Peki Yalta'dan gelen telgraflar?!

– Yalta malta yok! Puşkino'nun telgrafçısını içirmiş, sonra ikisi başlamış rezilliğe ve Yalta ibareli telgraflar çekmeye.

– Aha... Aha... peki, peki, –konuşmamış, adeta şakımıştı Rimski. Sarımtırak bir ışıkla aydınlandı gözleri. Styopa'nın rezil rüsva edilerek düğün dernek görevden alınışı canlandı kafasında. Kurtuluş! Mali işler sorumlusunun Lihodeyev'in şahsında cisimleşen bedbahtlıktan uzun süredir beklediği kurtuluş. Stepan Bogdanoviç görevden alınmaktan daha kötüsüyle karşılaşır belki...– Ayrıntılar! –dedi Rimski kâğıt ağırlığını masaya vurup.

Ve Varenuha ayrıntıları anlatmaya başladı. Mali işler sorumlusunun gönderdiği o yere varır varmaz derhal onu kabul etmişler ve dikkatle dinlemişlerdi. Elbette hiç kimse Styopa'nın Yalta'da olabileceğine ihtimal vermemiş, herkes Varenuha'nın, Lihodeyev'in pek tabii Puşkino'daki "Yalta"-da olduğu yönündeki akıl yürütmesini hemen kabul etmişti.

– Peki şimdi nerede o? –Heyecanlanan mali işler sorumlusu idari işler sorumlusunun sözünü kesti.

– Nerede olacak, –dedi eğri bir gülümsemeyle idareci,– ayıltıcıda* tabii.

– Demek öyle! Elleri dert görmesin!

Varenuha ise anlatımına devam etti. Ve o anlattıkça Lihodeyev'in hödüklük ve rezilliklerinden oluşan upuzun zincir daha net serildi mali işler sorumlusunun önünde ve bu zincirin sırası gelen her baklası bir öncekinden daha kötüydü. Puşkino telgrafhanesinin önündeki çayırda telgrafçıyla kucaklaşıp aylak bir akordiyondan çıkan sesler eşliğinde sar-

---

* Çarlık Rusya'sında ve daha sonra Sovyetler Birliği'nde sarhoşların ayılana dek tutulduğu özel hücre. (ç.n.)

hoş sarhoş dans etmek mi ararsınız! Dehşetten çığlık çığlığa kaçışan kadın yurttaşları kovalamak mı! Adı geçen Yalta'da büfeciyle kavga etmeye çalışmak mı... Yine aynı Yalta'da her yere yeşil soğan serpmek mi. Sekiz şişe beyaz sek Ay-Danil kırmak mı. Styopa'ya araba vermek istemeyen taksicinin sayacını bozmak mı. Yoksa Styopa'nın rezilliklerine engel olmak isteyen yurttaşları tutuklattırmakla tehdit etmek mi. Özetle, facia!

Styopa Moskova'nın tiyatro çevrelerinde iyi tanınan biriydi ve şeker gibi bir insan olmadığını herkes bilirdi. Ama yine de idarecinin onun hakkında anlattıkları Styopa için bile fazlaydı. Evet, fazla. Hatta çok fazla...

Rimski'nin delici gözleri masanın üzerinden idari işler sorumlusunun yüzüne dikildi. İdareci konuştukça bu gözler kararıyordu. İdarecinin anlatısını süslemekte kullandığı o iğrenç ayrıntılar daha gerçekçi ve canlı hale geldikçe, mali işler sorumlusu daha az inanıyordu ona. Varenuha Styopa'nın onu Moskova'ya götürmek için gelenlere direnmeye çalışacak kadar utanmazlığı ele aldığını söylediği sırada, artık mali işler sorumlusu gece yarısı yanına dönen idari işler sorumlusunun anlattığı her şeyin yalan olduğunu kesinkes biliyordu! İlk kelimesinden son kelimesine kadar yalan.

Varenuha Puşkino'ya gitmemişti, Styopa da Puşkino'da değildi. Sarhoş telgrafçı yoktu, meyhanenin camı kırılmamıştı, Styopa'yı iple bağlamamışlardı... hiçbiri olmamıştı.

Mali işler sorumlusu, idari işler sorumlusunun kendisine yalan söylediğinden emin olduğu anda korku ayaklarından bedenine tırmandı ve iki kere sıtmalı çürük rutubet kokusunun yerde yayıldığını hissetti. Koltuğunda tuhaf biçimde büzülmüş, masa lambasının mavi gölgesinden çıkmamak için sürekli çaba harcayan, şaşırtıcı biçimde lambanın ışığından rahatsızmış gibi tuttuğu gazetenin ardına saklanan idareciden gözlerini bir an bile ayırmadan tek bir şey dü-

şünüyordu mali işler sorumlusu: Tüm bunlar ne anlama geliyordu? Issız ve sessiz binanın içinde fazlasıyla geç bir saatte yanına gelen idari işler sorumlusu ona neden bu kadar utanmazca yalan söylüyordu? Ve tehlikenin farkında olmak, bilinmeyen ama tehditkâr tehlikenin farkında olmak mali işler sorumlusunun ruhunu ezmeye başladı. İdarecinin kurnazlıklarını ve gazeteyle yaptığı numaraları fark etmemiş gibi yaparak yüzünü inceledi, Varenuha'nın ağzından dökülen saçmalıkları neredeyse hiç dinlemiyordu. Neden uydurulduğu belli olmayan Puşkino maceralarıyla ilgili kara çalıcı hikâyeden bile daha izah edilemez olan bir şey vardı, o da idarecinin dış görünüşünde ve tavırlarında meydana gelen değişimdi.

Mali işler sorumlusu, yüzünü gölgelemek için kepinin siperliğini gözlerine indirmesi ve gazete sayfasını evirip çevirmesine rağmen yüzünün sağ yanında, burnunun tam dibindeki kocaman morluğu seçebildi. Dahası, idari işler sorumlusunun genellikle kanlı canlı olan yüzü şimdi tebeşir gibiydi ve boğucu geceye rağmen nedense boynuna eski püskü çizgili bir kaşkol dolamıştı. Buna bir de ortalıkta olmadığı zaman diliminde peyda olan iğrenç dudak emme ve şaplatma hareketi, boğuklaşıp kabalaşan sesindeki keskin değişim, gözlerindeki uğursuz ihtiyat ve ürkeklik ilave edilirse rahatlıkla söylenebilirdi ki, İvan Savelyeviç Varenuha tanınmaz haldeydi.

Mali işler sorumlusunu rahatsız eden daha yakıcı bir şey daha vardı ama pelteye dönen beynini ne kadar zorlarsa zorlasın, Varenuha'yı ne kadar incelerse incelesin ne olduğunu çözemiyordu. Tek bir şeyden emindi, o da iyi bildiği şu koltukla yöneticinin birleşiminde alışılmışın dışında, hatta doğal olmayan bir şey vardı.

– Sonunda etkisiz hale getirip arabaya bindirdiler, –diye uğuldadı Varenuha yaprağın arkasından bakıp avcuyla morluğu kapatarak.

Rimski birden elini uzattı ve otomatik bir hareketle parmaklarını masada tıkırdatarak avcuyla elektrikli zilin düğmesine bastı, ardından da taş kesildi.

Boş binanın içinde derhal keskin bir sinyal duyulması gerekiyordu. Ama bu sinyal gelmedi ve düğme masanın tahtasına cansız gömüldü. Düğme ölü, zil bozuktu.

Mali işler sorumlusunun kurnazlığı Varenuha'nın dikkatinden kaçmadı, hatta gözlerinde yanıp sönen apaçık öfkeli bir ateşle irkilerek sordu:

– Neden basıyorsun zile?

– Otomatikman oldu, –dedi boğuk bir sesle mali işler sorumlusu ve elini çekti. Sonra o sordu kararlılıktan uzak bir sesle:– Yüzüne ne oldu?

– Araba savrulunca kapının koluna çarptım, –diye yanıt verdi Varenuha gözlerini kaçırarak.

"Yalan söylüyor!" –diye haykırdı içinden mali işler sorumlusu. Ve tam o anda birden gözleri yuvarlaklaşıp tamamen deliye döndü ve koltuğun sırtına bakakaldı.

Yerde koltuğun arkasında kesişen iki gölge vardı, biri daha dolgun ve daha kara, diğeri zayıf ve gri. Gölge koltuk sırtı ve gölge sivri ayaklar yerde açık seçik görünüyordu, ama zeminde sırtın üstüne denk gelen yerde Varenuha'nın gölge kafası yoktu, tıpkı ayakların altında idarecinin ayaklarının olmadığı gibi.

"Gölge bırakmıyor!" –Çaresizce çığlık attı içinden mali işler sorumlusu ve titremeye tutuldu.

Varenuha Rimski'nin çılgın bakışlarını takip ederek hırsız gibi başını koltuğun sırtına çevirdi ve açığa çıktığını anladı.

Koltuktan kalktı, mali işler sorumlusu da aynısını yaptı ve evrak çantasını elleriyle sıkıp masadan bir adım uzaklaştı.

– Bildin, değil mi, lanet olası! Hep kıvrak zekâlıydın zaten, –dedi Varenuha dosdoğru mali işler sorumlusunun yü-

züne kötü kötü gülümseyerek ve birdenbire koltuktan kapıya sıçrayıp kilidi hızla aşağı indirdi.

Mali işler sorumlusu çaresizlik içinde bahçeye açılan pencereye doğru gerilerken dönüp arkasına baktı ve çıplak bir kızın ayın aydınlattığı pencereye dayanmış yüzünü ve yarım pencereden içeri uzanan ve alt sürgüyü açmaya çalışan çıplak kolunu gördü. Üstteki çoktan açılmıştı bile.

Sanki masa lambasının ışığı sönmüş ve yazı masası eğilmişti. Buz gibi bir dalga boca oldu Rimski'nin üzerine, ama bahtına, kendine hâkim olmayı becerdi ve ayakta kaldı. Kalan gücü bağırmaya değil, fısıldamaya yetti ancak:

– Yardım edin...

Varenuha nöbetçi gibi kapının civarında zıplayıp duruyor, her zıplayışında havada asılı kalıp sağa sola sallanıyordu. Kıvrık parmaklarıyla Rimski'den yana el sallıyor, tıslıyor, dudaklarını şaplatıyor ve penceredeki kıza göz kırpıyordu.

Beriki ise acele etmeye başladı, kızıl kafasını yarım pencereden içeri soktu, kolunu çekebildiği kadar çekti, tırnaklarını alttaki sürgüye sürtmeye ve çerçeveyi sallamaya başladı. Kolu kauçuk gibi uzadı ve ölü yeşilliğiyle kaplandı. Ölünün yeşil parmakları nihayet sürgünün başını yakalayıp çevirdi ve çerçeve açılmaya başladı. Rimski'den cılız bir haykırış çıktı, sırtını duvara verdi ve evrak çantasını zırh gibi önüne dayadı. Ölüm saatinin geldiğini anlamıştı.

Çerçeve tamamen açıldı, ama gecenin tazeliği ve ıhlamur aroması yerine mahzen kokusu doldurdu odayı. Hortlak eşiğe çıktı. Rimski, göğsündeki çürük lekelerini açık seçik görüyordu.

Ve bu anda bahçeden, poligonun arkasında, programlara katılan kuşların tutulduğu alçak yapıdan bir horozun neşeli ve beklenmedik çığlığı kopup geldi. Eğitilmiş, gür ve kalın sesli horoz doğudan şafağın Moskova'ya doğru ilerlediğini haber veriyordu öterek.

Kızın yüzü yabani bir öfkeyle buruldu, hırıltılı bir küfür salladı, Varenuha ise kapının önünde tiz bir çığlık koparıp havadan yere yığıldı.

Horozun ötüşü tekrar etti, kız dişlerini birbirine vurdu ve kızıl saçları diken diken oldu. Horozun üçüncü ötüşüyle birlikte döndü ve uçarak uzaklaştı. Havaya sıçrayarak yere paralel uzanan ve bu haliyle uçan bir Eros'u hatırlatan Varenuha da yazı masasının üstünden ağır ağır süzülüp pencereden çıktı kızı takip ederek.

İçinde tek bir tane bile siyah kıl kalmayan kar gibi beyaz saçlarıyla, kısa süre önce Rimski olan ihtiyar adam kapıya koştu, kilidi kaldırdı, kapıyı açtı ve karanlık koridorda koşmaya başladı. Merdiven dönemecinde korkudan inim inim inleyerek elektrik düğmesini buldu el yordamıyla ve merdiveni aydınlattı. Merdivende ürperip titreyen ihtiyar düştü, çünkü yukarıdan üzerine Varenuha'nın yumuşacık yığıldığını sanmıştı.

Koşarak aşağı indiğinde Rimski nöbetçinin gişenin önünde sandalyede uyuyakaldığını gördü. Rimski adamın yanından parmaklarının ucuna basa basa geçti ve fark edilmeden ana kapıya yöneldi. Sokağa çıktığında biraz rahatlamıştı. O kadar kendine gelmişti ki, elini başına atıp şapkasının çalışma odasında kaldığını anlayabilmişti.

Tabii ki şapka için geri dönmedi, onun yerine nefes nefese sokağı geçip karşı köşeye, yakınlarında kırmızıya çalan mat bir ışığın belli belirsiz yanıp söndüğü sinema salonunun önüne koştu. Bir dakika sonra ışığın yanındaydı. Daha kimse kapmamıştı arabayı.

– Leningrad kurye trenine, bahşiş de veririm, –dedi ihtiyar nefes nefese kalbini tutarak.

– Garaja gidiyorum, –diye öfkeyle yanıt verdi şoför ve başını çevirdi.

Bunun üzerine Rimski çantasını açtı, oradan elli ruble çıkardı ve açık olan ön pencereden şoföre uzattı.

Kısa süre sonra şiddetle titreyen araba fırtına gibi uçuyordu Sadovoye Koltso üzerinde. Yolcu oturakta sarsılıyor ve şoförün önünde asılı ayna parçasında Rimski bazen şoförün neşeli gözlerini, bazen de kendi çılgın gözlerini görüyordu.

Gar binasının önünde arabadan fırlayan Rimski karşısına ilk çıkan beyaz önlüklü ve rozetli insana bağırdı:

– Birinci kategori, tek kişi, otuz veririm, –çantadan onlukları çıkardı buruşturarak,– birinci yoksa ikinci olsun, o da yoksa sert koltuklu olsun.

Rozetli adam dönüp ışıldayan saate bakarak onlukları Rimski'nin elinden kaptı.

Beş dakika sonra kurye treni garın cam kubbesinin altından çıkıp karanlıkta tamamen kayboldu. Rimski de trenle birlikte.

15. Bölüm

Nikanor İvanoviç'in Rüyası

Klinikte 119 numaralı odaya yerleştirilen kızıl suratlı şişkonun Nikanor İvanoviç Bosoy olduğunu tahmin etmek zor değil.

Ancak Nikanor İvanoviç'in, Profesör Stravinski'nin kliniğine düşmeden önce başka bir yeri ziyaret etmesi gerekti.

Bu öbür yerden Nikanor İvanoviç'in hafızasında pek az şey kaldı. Tek hatırladığı yazı masası, dolap ve divandı.

Burada hücum eden kan ve ruhsal uyarılmışlıktan ötürü gözleri bulanıklaşan Nikanor İvanoviç'le konuşmak istemişler, ama bu konuşma biraz acayip ve karışık gelişmişti, daha doğrusu, hiç gelişmemişti.

Nikanor İvanoviç'e yöneltilen ilk soru şöyleydi:

– Sadovaya üzerindeki 302-bis numaralı binanın binkom* başkanı Nikanor İvanoviç Bosoy siz misiniz?

Nikanor İvanoviç bunun üzerine dehşetli bir kahkaha atarak kelimesi kelimesine şöyle demişti:

– Ben Nikanor'um, elbette, Nikanor! Ama benim her yerim başkan olsa ne yazar!

– Nasıl yani? –diye sormuşlardı Nikanor İvanoviç'e gözlerini kısarak.

---

* Orijinal metinde "domkom". Bina komitesi. (ç.n.)

– Şöyle, –demişti o da,– eğer başkan olsaydım onun cin ya da şeytan olduğunu anlamam gerekirdi! Değil mi ama? Kelebek gözlük çatlamış... Üst baş paçavra... Nasıl yabancının tercümanı olabilir ki!

– Kimden söz ediyorsunuz? –diye sordular Nikanor İvanoviç'e.

– Korovyev! –diye bağırdı Nikanor İvanoviç.– Bizim binanın ellinci dairesine yerleşti! Yazın: Korovyev. Derhal yakalanması lazım! Yazın: Altıncı giriş, orada.

– Dövizi nereden aldın? –diye sordular Nikanor İvanoviç'e içtenlikle.

– Tanrı gerçek, Tanrı her şeye kadir, –diye konuştu Nikanor İvanoviç,– her şeyi görür, ne olacaksa olsun. Ne elime döviz aldım, ne de aldığımdan şüphelendim! Efendimiz günahlarım için beni cezalandırıyor, –hislenerek devam etti Nikanor İvanoviç, bu sırada kâh gömleğini ilikliyor, kâh çözüyor, kâh istavroz çıkarıyor,– aldım! Aldım ama bizim Sovyet paralarından aldım! Para karşılığı ikametgâh kaydı yaptım, itirazım yok, oldu bu. Bizim Sekreter Prolejnev* de fena değil bu işlerde, hem de hiç fena değil! Açık konuşalım, bina idaresindeki herkes hırsız. Ama döviz almadım!

Aptal numarası yapmaması, dolarların havalandırmaya nasıl girdiğini anlatması yönündeki rica üzerine Nikanor İvanoviç diz çöktü ve parkeleri yemek ister gibi ağzını açarak yatıp kalktı.

– İster misiniz, –diye böğürdü,– almadığıma dair toprak yiyeyim? Korovyev iblistir diyorum!

Her sabrın bir sınırı vardır, masanın ardında da sesler yükselmeye başladı, Nikanor İvanoviç'e herkesin anlayacağı dilde konuşma vaktinin geldiği ima edildi.

Tam bu anda dizlerinin üstünden ayağa fırlayan Nikanor İvanoviç'in yabani kükremesi doldurdu şu divanla birlikte tüm odayı:

---

* Rusça *prolejen* kelimesinden. Uzun süre yatakta yatan hastalarda meydana gelen çürümeyi ifade etmek için kullanılır. (ç.n.)

– İşte şurada! İşte dolabın arkasında! İşte gülümsüyor! Kelebek gözlüğü de... Yakalayın! Kutsal su yok mu?

Nikanor İvanoviç'in yüzünden kan çekildi, titreyerek istavrozla havayı kutsadı, kapıya koştu, geri döndü, bir dua şakımaya başladı ve nihayet bir sürü zırvalık sıraladı.

Nikanor İvanoviç'in herhangi bir konuşma yapabilecek durumda olmadığı tamamen anlaşılmıştı. Kendisini çıkarıp ayrı bir odaya yerleştirdiler, burada biraz sakinleşti, sadece dua ediyor ve içten içe ağlıyordu.

Elbette Sadovaya'ya gidildi ve 50 numaralı daireye uğrandı. Ama orada Korovyev diye birini bulamadılar, kimse Korovyev'i ne görmüş ne de duymuştu. Müteveffa Berlioz ve Yalta'ya giden Lihodeyev'in oturduğu daire bomboştu ve çalışma odasında dolapların üstündeki mumlu mühürler sapasağlam duruyordu. Bunun üzerine Sadovaya'dan ayrılındı, bu arada ne yapacağını şaşıran ve yıkılan bina idaresi sekreteri Prolejnev de gelenlerle birlikte ayrıldı.

Akşam Nikanor İvanoviç'i Stravinski'nin kliniğine getirdiler. Burada o kadar huzursuzlandı ki, kendisine Stravinski'nin özel reçetesine göre iğne yapmak zorunda kaldılar; Nikanor İvanoviç zaman zaman acı çektiğini belli eden ağır böğürtüler çıkararak ancak gece yarısından sonra uykuya dalabildi 119 numaralı odada.

Ama zaman ilerledikçe uykusu da rahatladı. Yatakta dönmeyi ve inlemeyi bıraktı, nefesi hafifleyip düzeldi ve kendisini yalnız bıraktılar.

Bunun üzerine Nikanor İvanoviç'i esasını hiç kuşkusuz bugün başına gelenlerin oluşturduğu bir rüya ziyaret etti. Nikanor İvanoviç önce ellerinde altın trompetler tutan bazı insanlar tarafından ve büyük bir tören havası içinde büyük cilalı kapılara götürüldüğünü gördü. Refakatçiler kapıların önünde Nikanor İvanoviç için kısa bir saygı melodisi çaldı, ardından göklerden gelen bas ve gür ses neşeyle şöyle dedi:

– Hoş geldiniz, Nikanor İvanoviç! Dövizi teslim edin!

Son derece şaşıran Nikanor İvanoviç üstünde kara bir megafon gördü.

Ardından nedense kendini bir tiyatro salonunda buldu, altın kaplama tavanda kristal avizeler, duvarlarda ise gaz yağlı lambalar vardı. Ufacık ama çok zengin bir tiyatroda olması gerektiği gibiydi her şey. Küçük küçük yıldızlar misali serpiştirilen büyütülmüş altın onluklarıyla koyu vişne renginde kadife perde çekili sahne, sufle kulübesi ve hatta seyirciler.

Seyircinin tek cinsten olması Nikanor İvanoviç'i şaşırttı. Herkes erkekti ve nedense sakallıydı. Dahası, tiyatro salonunda sandalye yoktu ve bütün seyirciler mükemmel cilalanmış kaygan zeminde oturuyordu.

Yeni ve büyük topluluğun içinde biraz bocalayan Nikanor İvanoviç bir süre ayakta sallandıktan sonra genel örneği takip ederek, sakallı gürbüz bir kızılla saçı sakalı birbirine karışmış soluk yüzlü bir yurttaşın arasına sıkışıp bağdaş kurarak çöktü parkeye. Yeni gelen seyirciye oturanların hiçbiri aldırmadı.

Tam bu anda küçük bir çanın yumuşak sesi işitildi, salondaki ışık söndü, perde açıldı ve üzerinde küçük bir altın çanla bir sehpa, koltuk ve simsiyah kadife bir fondan ibaret aydınlık sahne çıktı ortaya.

Smokin giyen, sinekkaydı tıraşlı, saçları ortadan ayrık, genç ve son derece hoş yüz hatlarına sahip bir sanatçı çıktı kulisten. Salondaki seyirciler canlandı, herkes yüzünü sahneye döndü. Sanatçı kulübeye yanaşıp ellerini sürttü.

– Oturuyor musunuz? –diye sordu yumuşak bariton sesiyle ve salona gülümsedi.

– Oturuyoruz, oturuyoruz, –diye koro halinde yanıt verdi tenorlar ve baslar.

– Hım, –dedi sanatçı düşünceli,– nasıl bıkmıyorsunuz, anlamıyorum! Şimdi herkes insan gibi sokaklarda bahar

güneşinin ve sıcaklığın tadını çıkarıyor, sizse havasız bir salonun zemininde çakılıp kaldınız! Bu kadar mı enteresan yoksa program? Neyse, zevkler tartışılmaz, –diyerek felsefe yaptı sanatçı.

Ardından sesinin hem rengini, hem tonunu değiştirdi ve neşeyle, ortalığı çınlatarak ilan etti:

– Ve programımızın bir sonraki numarası, Nikanor İvanoviç Bosoy, bina komitesi başkanı ve diyet yemekhanesi müdürü. Nikanor İvanoviç'i sahneye davet ediyoruz!

Uyumlu bir alkış aldı sanatçı cevap niyetine. Şaşıran Nikanor İvanoviç gözlerini belertti, konferansiye ise sahne önü ışıklarını eliyle kapatarak bakışlarıyla oturanlar arasında onu buldu ve müşfik bir parmak hareketiyle sahneye çağırdı. Ve Nikanor İvanoviç nasıl olduğunu anlamadan soluğu sahnede aldı.

Renkli lambalardan çıkan ışıklar alttan ve karşıdan gözlerine vurunca seyirciyle salon anında karanlığa gömüldü.

– Evet, Nikanor İvanoviç, bize örnek olun, –dedi genç sanatçı içtenlikle,– ve dövizi teslim edin.

Sessizlik çöktü. Nikanor İvanoviç derin bir nefes aldı ve hafif sesle şöyle dedi:

– Tanrı üzerine yemin ederim ki...

Ama sözlerini tamamlayamadan memnuniyetsizlik belirten bağırış çağırışlar yükseldi tüm salondan. Nikanor İvanoviç ne yapacağını şaşırarak sustu.

– Sizi doğru anladıysam, –dedi programın sunucusu,– dövizinizin olmadığına dair Tanrı üzerine yemin etmek istediniz, öyle mi? –Ve anlayışla Nikanor İvanoviç'e baktı.

– Aynen öyle, yok, –dedi Nikanor İvanoviç.

– O zaman, –dedi sanatçı,– hadsizliğimi bağışlayın: İçinde bir tek sizin ve eşinizin oturduğu dairenin tuvaletinde bulunan dört yüz dolar nereden çıktı acaba?

– Sihirli onlar! –dedi karanlık salondan birileri apaçık alay ederek.

– Aynen öyle, sihirli, –dedi ürkekçe Nikanor İvanoviç belirsiz muhataba, belki sanatçıya, belki karanlık salona ve izah etti:– Ekoseli tercüman iblis bıraktı parayı.

Ve salon bir kere daha memnuniyetsizlikle kükredi. Sessizlik sağlanınca sanatçı şöyle dedi:

– Görüyorsunuz ya, La Fontaine'den ne masallar dinlemek zorunda kalıyorum! Dört yüz doları başkası bırakmış! İşte buradasınız: Hepiniz döviz kaçakçısısınız! Uzman görüşünüze başvurmak istiyorum: Böyle bir şey olabilir mi?

– Döviz kaçakçısı değiliz biz, –diye bazı gücenik sesler yükseldi tiyatroda,– ama böyle bir şey olamaz.

– Tamamen katılıyorum, –dedi sanatçı kararlı,– ve soruyorum size, ne bırakılır peki?

– Çocuk! –diye bağırdı biri salondan.

– Kesinlikle doğru, –diye onayladı programın sunucusu,– çocuk, imzasız mektup, bildiri, cehennem makinesi, kim bilir başka neler, ama dört yüz doları kimse bırakmaz, zira doğada böyle bir geri zekâlı bulunmaz. –Ve Nikanor İvanoviç'e dönerek imalı ve hüzünlü bir ifadeyle ilave etti sanatçı:– Beni üzdünüz, Nikanor İvanoviç! Oysa size güvenmiştim. Böylece numaramız gerçekleşmemiş bulunuyor.

Salonda Nikanor İvanoviç'i hedef alan bir ıslık yankılandı.

– Döviz kaçakçısı! –diye bağırıyorlardı salonda.– Bunun gibiler yüzünden biz de suçlu muamelesi görüyoruz!

– Kızmayın ona, –dedi yumuşak sesle konferansiye,– nasıl olsa pişman olacak. –Ve yaşlarla dolu mavi gözlerini Nikanor İvanoviç'e çevirerek ilave etti:– Hadi, Nikanor İvanoviç, yerinize dönün!

Bundan sonra sanatçı zili çaldı ve yüksek sesle ilan etti:

– Antrakt, şerefsizler!

Hiç beklemediği bir anda bir tiyatro programının katılımcısı haline gelen sarsılmış Nikolay İvanoviç yine kendini zemindeki yerinde buldu. Tam bu anda rüyasında salonun tamamen karanlığa gömüldüğünü ve duvarlarda kırmızı ke-

limelerin yandığını gördü: "Dövizi teslim edin!" Sonra perde yine açıldı ve konferansiye davet etti:

– Sergey Gerardoviç Dunçil'i sahneye rica ediyorum.

Dunçil hoş görünümlü ama kendini fena halde bırakmış ellili yaşlarda bir adamdı.

– Sergey Gerardoviç, –diye hitap etti konferansiye,– bir buçuk aydır burada oturuyorsunuz, kalan dövizi teslim etmeyi ısrarla reddediyorsunuz, ülkenin bu paraya çok ihtiyacı var, oysa sizin hiç işinize yaramaz, yine de ayak diriyorsunuz. Entelektüel bir insansınız, tüm bunları çok iyi biliyorsunuz ama yine de işimi kolaylaştırmak istemiyorsunuz.

– Ne yazık ki elimden bir şey gelmez, çünkü başka dövizim yok, –dedi Dunçil sakin sakin.

– Peki pırlanta da mı yok? –diye sordu sanatçı.

– Pırlanta da yok.

Sanatçı boynunu büküp düşüncelere daldı, sonra da el çırptı. Kulisten sahneye modaya uygun giyinen, yani yakasız bir palto ve küçücük bir şapka giymiş orta yaşlı bir hanımefendi çıktı. Hanımefendi endişeli görünüyordu, Dunçil kaşı bile oynamadan baktı kadına.

– Kim bu hanımefendi? –diye sordu programın sunucusu Dunçil'e.

– Bu benim karım, –dedi Dunçil ağırbaşlı ve hanımefendinin uzun boynuna hafif yollu iğrenerek baktı.

– Sizi rahatsız etmemizin, Madam Dunçil, –konferansiye hanımefendiye dönmüştü,– sebebi şu: Eşinizde döviz kalıp kalmadığını sormak istemiştik.

– Hepsini teslim etmişti o zaman, –dedi Madam Dunçil heyecanlanarak.

– Demek öyle, –dedi sanatçı,– ne yapalım, öyle diyorsanız öyledir. Hepsini teslim ettiyse bize de bir an evvel Sergey Gerardoviç'le vedalaşmak düşer, yapacak bir şey yok! Arzu ederseniz tiyatrodan ayrılabilirsiniz, Sergey Gerardoviç, – dedi ve hükümdarca bir jest yaptı sanatçı.

Dunçil sakin sakin ve vakarla dönüp kulise yürüdü.

– Bir dakika! –diyerek durdurdu onu konferansiye.– Veda niyetine programımızdan size bir numara daha göstermeme izin verin, –ve tekrar el çırptı.

Siyah arka perde ayrıldı ve sahneye ellerinde altın bir tepsicikle balo kıyafetli taze bir dilber çıktı, tepsinin üzerinde pastane kurdelesiyle bağlanmış kalın bir tomar ve her yöne mavi, sarı ve kırmızı ışıklar saçan bir pırlanta kolye vardı.

Dunçil bir adım geriledi ve bir solgunluk kapladı yüzünü. Salon taş kesildi.

– Sergey Gerardoviç on sekiz bin dolar ve kırk bin altın değerindeki kolyeyi, –diye tören havasıyla ilan etti sanatçı,– Harkov şehrindeki metresi İda Gerkulanovna Vors'un dairesinde saklıyormuş, ki şu anda kendisiyle müşerref oluyoruz ve sağ olsunlar, kendileri özel şahsın elinde bulunması manasız olan bu paha biçilmez hazinelerin bulunmasına seve seve yardım ettiler. Çok teşekkürler, İda Gerkulanovna.

Dilber yüzünde bir gülümsemeyle parlak dişlerini göstererek dolgun kirpiklerini titretti.

– Vakarla dolu şu çehrenizin altında, –Dunçil'e hitap etti sanatçı,– açgözlü bir örümcek, inanılmaz bir dubaracı ve yalancı saklanıyor. Dik başlılığınızla bir buçuk aydır bize çektirmediğiniz kalmadı. Şimdi evinize gidin, cezanız eşinizin sizin için hazırlayacağı o cehennem olsun.

Dunçil sendeledi ve galiba az kalsın devrilecekti ama birilerinin anlayışlı kolları yakaladı onu. Tam bu anda öndeki siyah perde indi ve sahnedeki herkesi örttü.

Çılgın alkışlar salonu öyle salladı ki, Nikanor İvanoviç avizelerdeki ışıkların zıpladığını sandı. Öndeki siyah perde yukarı kalktığında ise artık sahnede sanatçıdan başka kimse yoktu. İkinci alkış tufanını durdurdu, eğilip selam verdi ve şöyle dedi:

– Programımızda karşınıza şu Dunçil'in şahsında tipik bir eşek çıktı. Hatırlarsanız, dün akşam söyleme şerefine

erişmiştim: Döviz saklamak anlamsız bir davranış. Sizi temin ederim, kimse hiçbir koşul altında döviz kullanamaz. Şu Dunçil'i ele alalım. Harikulade bir maaşı var ve hiçbir ihtiyacı yok. Mükemmel bir dairesi, karısı ve güzeller güzeli bir metresi var. Ama hayır! Bu çıkarcı aptal dövizi ve taşları teslim edip sakin ve sessiz, nahoşluklardan uzak bir yaşam sürmek yerine herkesin önünde ifşa olmayı başarmanın yanı sıra nur topu gibi bir aile içi tatsızlık sahibi oldu. Evet, kim teslim ediyor? Yok mu isteyen? O halde programımızın bir sonraki numarası: Şair Puşkin'in "Cimri Şövalye" piyesinden parçalar icra etmesi için özel olarak davet edilen ünlü ve yetenekli drama sanatçısı Kurolesov Savva Potapoviç.

Takdim edilen Kurolesov oyalanmadan sahneye çıktı. Frak giyen, beyaz kravatlı, boylu boslu, kaslı ve tıraşlı bir adamdı.

Sanatçı girizgâhı bir kenara bırakıp asık bir yüz ifadesi takınarak kaşlarını çattı ve küçük altın çana yan gözle bakıp doğal olmayan bir sesle konuşmaya başladı:

– Genç hovardanın hoppa aşüfteyle buluşmayı beklediği gibi*...

Ve Kurolesov kendisi hakkında bir sürü fena şey anlattı. Nikanor İvanoviç'in işittiğine göre, Kurolesov talihsiz bir dulun yağmur altında karşısında uluyarak diz çöktüğünü ama yine de sanatçının kaskatı kesilmiş kalbini yumuşatamadığını itiraf ediyordu. Nikanor İvanoviç bu rüyaya kadar, yapıtlarını bilmese de Şair Puşkin'i çok iyi bilir ve her Allahın günü birkaç kere şöyle cümleler sarf ederdi: "Dairenin kirasını kim ödeyecek, Puşkin mi?" ya da "Merdivendeki lambayı da Puşkin yürüttü herhalde?" "Kalorifer yakıtını da Puşkin alacak o zaman?"

Artık bu yazarın yapıtlarından birini görmüş bulunan Nikanor İvanoviç hüzünlendi, yetimleriyle birlikte yağmur

---

* Puşkin'in "Cimri Şövalye" piyesinden. Replik "beklerim gizli bodruma, altın dolu sandıklarıma inmeyi" diye devam eder. (ç.n.)

altında diz çöken kadını gözlerinin önüne getirdi ve ister istemez aklından şunu geçirdi: "Bu Kurolesov da ne biçim herifmiş!"

Berikiyse sesini gitgide yükselterek itirafına devam etti ve Nikanor İvanoviç'in kafasını tamamen karıştırdı, çünkü aniden sahnede bulunmayan birine hitap etmeye başladı ve bu bulunmayan şahıs adına da yine kendisi cevap veriyordu; üstelik kendini bazen "efendi", bazen "baron", bazen "baba", bazen "oğul" olarak adlandırıyor, bazen "siz", bazen de "sen" diyordu.

Nikanor İvanoviç bir tek sanatçının "Anahtarlar! Anahtarlarım!" diye bağıra bağıra fena bir ölümle öldüğünü anladı, sanatçı sonra dikkatle kravatını çıkarıp hırıltılar içinde yere yuvarlandı.

Öldükten sonra Kurolesov doğruldu, frak pantolonunun tozlarını çırptı, sahte bir gülümsemeyle selam verdi ve seyrek alkışların eşliğinde uzaklaştı. Konferansiye ise şöyle konuştu:

– Savva Potapoviç'in harika performansıyla Cimri Şövalye'yi dinledik. Bu şövalye cıvıl cıvıl nymphe'lerin kendisine koşmasını ve buna benzer bir sürü başka hoşluklar daha bekliyordu. Ama gördüğünüz gibi, hiçbiri olmadı. Ne nymphe'ler koştu yanına, ne ilham perileri armağanlar getirdi, ne de saraylar dikebildi; tam tersine, sonu fena oldu, dövizleri ve taşları sakladığı sandığına çarparak cehennemi boyladı. Sizi uyarıyorum, eğer dövizinizi teslim etmezseniz sizin de başınıza benzer şeyler gelecek, daha kötüsü gelmezse tabii!

Seyircileri Puşkin'in şiiri mi, yoksa konferansiyenin süslü nesri mi etkilemişti bilinmez ama birden salondan çekingen bir ses işitildi:

– Döviz teslim edeceğim.

– Sahneye buyurun lütfen! –Nazikçe davet etti konferansiye karanlık salona dikkatle bakarak.

Ve sahnede sapsarı saçlı, kısa boylu bir yurttaş belirdi, yüzüne bakılırsa üç haftadır tıraş olmamıştı.

– Pardon, soyadınız neydi acaba? –diye sordu konferansiye.

– Kanafkin Nikolay, –dedi çekingenlikle sahneye çıkan.

– A! Çok memnun oldum, Yurttaş Kanafkin. Evet?..

– Teslim edeceğim, –dedi hafif sesle Kanafkin.

– Ne kadar?

– Bin dolar ve yirmi altın onluk.

– Bravo! Elinizdekilerin hepsi bu mu?

Program sunucusu dosdoğru Kanafkin'in gözlerine dikti gözlerini. Hatta Nikanor İvanoviç bu gözlerden fışkıran ışınların röntgen ışınları gibi Kanafkin'i delip geçtiğini sandı. Salon nefesini tuttu.

– İnanıyorum! –diye haykırdı sanatçı nihayet ve bakışlarını söndürdü.– İnanıyorum! Bu gözler yalan söylemiyor. Kaç kere söyledim size, en büyük hatanız insan gözündeki manayı küçümsemeniz. Şunu anlayın, dil gizleyebilir hakikati, ama gözler asla! Ani bir soru yöneltiyorlar size, irkilmiyorsunuz bile, bir saniyeliğine kendinize hâkim oluyorsunuz ve hakikati gizlemek için ne söylenmesi gerektiğini biliyorsunuz ve oldukça ikna edici konuşuyorsunuz, yüzünüzde tek bir kas bile oynamıyor, ama ne yazık ki, soru yüzünden endişeye kapılan hakikat ruhunuzun dibinden bir anlığına gözlerinize fırlıyor ve her şey bitiyor. Fark edildi, siz de yakalandınız!

Bu ikna edici konuşmayı büyük bir hararet içinde telaffuz eden sanatçı Kanafkin'e şefkatle sordu:

– Nereye sakladınız?

– Teyzem Porohovnikova'nın Preçistenka'daki evinde...

– A! Bir dakika... Klavdiya İlyiniçna'da mı yoksa?

– Evet.

– Ah, evet, evet, evet, evet! Küçücük bir konaktı, değil mi? Önünde çitli küçük bir bahçe var hatta. Biliyorum, biliyorum! Peki nereye sokuşturmuştunuz tam olarak?

– Mahzende, Eynem* kutusunda...

Sanatçı ellerini iki yana açtı şaşkınlıkla.

– Hiç böyle bir şey gördünüz mü? –diye bağırdı sanatçı üzgün üzgün.– Mahzende küflenir, nemlenir! Olacak iş mi böyle insanlara döviz emanet etmek? Ha? Çocuk gibiler, hey ya Rabbi!

Hata yapıp işi batırdığını Kanafkin'in kendisi de anlamıştı, perçemli kafasını öne eğdi.

– Para, –diye devam etti sanatçı,– teyzenin mahzeninde değil, devlet bankasında durmalı, kuru ve iyi korunan özel mekânlarda, sıçan kemirir yoksa! Gerçekten utanmalısınız, Kanafkin! Koca adam olacaksınız bir de.

Kanafkin hangi deliğe saklanacağını bilemiyor, parmağıyla ceketinin yakasını kazımakla yetiniyordu.

– Peki, öyle olsun, –diyerek yumuşadı sanatçı,– eskiyi hatırlayanın**... –Ve birdenbire ekledi:– Ne diyecektim: Onu da aradan çıkaralım... hazır motoru çalıştırmışken... şu bahsettiğiniz teyzede de var, değil mi, ha?

İşlerin böyle bir seyir almasını hiç beklemeyen Kanafkin irkildi ve tiyatro sessizliğe gömüldü.

– Eh, Kanafkin! –dedi konferansiye hem imalı, hem şefkatle.– Bir de övmüştüm onu! Alın bakalım, tekleyiverdi durup dururken! Hiç hoş değil, Kanafkin! Gözlerden az önce söz ettim, değil mi? Teyzenizde de olduğunu görüyorum. Neden boş yere eziyet ediyorsunuz bize?

– Var! –diye yiğitçe bağırdı Kanafkin.

– Bravo! –diye bağırdı konferansiye.

– Bravo! –diye korkunç bir kükreme kopardı salon.

Sessizlik sağlanınca konferansiye Kanafkin'i tebrik etti, elini sıktı, şehre götürüp arabayla evine bırakmayı teklif etti ve kulisten birilerine aynı arabayla gelip teyzeyi almalarını

---

* Çarlık zamanı kurulmuş meşhur çikolata ve şekerleme firması. Devrimden sonra devletleştirilerek Krasnıy Oktyabr (Kızıl Ekim) adını aldı. (ç.n.)

** "...gözü çıksın" diye devam eden Rusça atasözü. (ç.n.)

ve kadın tiyatrosundaki programa buyurmasını rica etmelerini emretti.

– Bir de ne soracaktım, teyze kendininkileri nerede sakladığını söylemedi mi acaba? –diye sordu konferansiye, bir yandan da Kanafkin'e kibarca sigara ve yanan kibrit teklif etti.

Beriki sigarasını yakarken hüzünle tebessüm etti.

– İnanıyorum, inanıyorum, –dedi sanatçı içini çekerek,– o yaşlı nekes bırak yeğenini, şeytan gelse söylemez yerini. Neyse, biz yine de uyandırmayı deneyelim içindeki insani hisleri. Tefeci ruhundaki bütün teller henüz çürümemiştir belki de. Her şey gönlünüzce olsun, Kanafkin!

Ve Kanafkin mutluluk içinde ayrıldı. Sanatçı başka döviz teslim etmek isteyen olup olmadığını sordu, ama sessizlikten başka bir cevap alamadı.

– Hey ya Rabbi, ne âlem adamlar! –dedi sanatçı omuzlarını silkerek ve perde örttü kendisini.

Lambalar söndü, bir süre karanlık oldu ve karanlığın içinde uzaklarda bir yerden sinirli bir tenor ses işitildi:

– Yığınla altın yatıyor orada, hepsi bana ait!..*

Sonra bir yerlerden iki kere boğuk alkış sesi duyuldu.

– Kadın tiyatrosunda bir küçük hanım teslim ediyordur, –dedi birden Nikanor İvanoviç'in kızıl sakallı komşusu ve içini çekerek ekledi:– Ah, kazlarım olmasa! Benim, cancağızım, Lianozovo'da dövüş kazlarım var. Telef olacaklar korkarım bensiz. Dövüş kuşu narin hayvandır, bakım ister... Ah, kazlarım olmasa! Puşkin'le kandıramazsın beni, –ve yeniden içini çekti.

Bu esnada salon parlak bir ışıkla aydınlandı ve Nikanor İvanoviç tüm kapılardan beyaz külahlı, elleri kepçeli aşçıların içeri akın ettiğini gördü rüyasında. Aşçı çocuklar salona çorba kazanı ve dilimlenmiş kara ekmek tepsisi getirdi. Seyirciler canlandı. Neşeli aşçılar tiyatro müdavimlerinin

---

* Çaykovski'nin Puşkin'den uyarladığı "Maça Kızı" operasından. (ç.n.)

arasında koşuşturuyor, kâselere çorba doldurup ekmek dağıtıyorlardı.

– Doyurun karnınızı, çocuklar, –diye bağırıyordu aşçılar,– ve dövizi teslim edin! Niye boşuna oturasınız ki burada? Şuna kaşık sallayacağınıza eve gidip adam gibi yer içerdiniz!

– Misal, sen neden takıldın kaldın burada, babacığım? – doğrudan Nikanor İvanoviç'e doğru konuştu pembe boyunlu şişman aşçı kâsesini uzatırken, sıvının içinde bir lahana yaprağı yüzüyordu tek başına.

– Yok! Yok! Yok bende! –diye korkunç bir sesle bağırdı Nikanor İvanoviç.– Anladın mı, yok!

– Yok mu? –diye tehditkâr bas sesiyle kükredi aşçı.– Yok mu? –diye şefkatli kadın sesiyle sordu sonra.– Yok, yok, – diye mırıldadı teskin eder gibi ve hastabakıcı Praskovya Fyodorovna'ya dönüştü.

Kadın uykusunda inleyen Nikanor İvanoviç'i omzundan tutup usulca sarstı. Bunun üzerine aşçılar havada eridi ve perdeyle birlikte tiyatro da yıkıldı. Nikanor İvanoviç gözyaşları arasında hastanedeki odasını ve beyaz önlüklü iki kişiyi seçti. Tavsiyeleriyle insanların işine burnunu sokan sırnaşık aşçılar değil, doktordu bunlar. Praskovya Fyodorovna da oradaydı, ama kâse değil, üzerine gazlı bez serilmiş bir tabak tutuyordu elleriyle, tabakta da bir şırınga vardı.

– Bu da ne ha –dedi acıyla Nikanor İvanoviç kendisine iğne yapılırken,– yok işte, bende yok! Puşkin teslim etsin onlara dövizi. Yok!

– Yok, yok, –diye teskin ediyordu iyi kalpli Praskovya Fyodorovna,– yoka kınama da yok.*

Nikanor İvanoviç enjeksiyondan sonra rahatladı ve başka rüya görmediği bir uykuya daldı.

Ama onun bağırış çağırışı yüzünden endişe 120. odaya sirayet etti, buradaki hasta uyandı ve başını aramaya koyuldu, sonra da 118. odaya. Burada meçhul usta huzursuzlan-

---

* Rus atasözü. (ç.n.)

mış ve hüzünle elleri kenetlenmiş aya bakıyor, hayattaki o son acı sonbahar gecesini, bodrumda kapının altından sızan ışık huzmesini ve kıvırcıklığını yitirmiş saçları hatırlıyordu.

118. odadan çıkan endişe balkon üzerinden İvan'a intikal etti, o da uyanıp ağlamaya başladı.

Ama doktor kaygılanan bütün divaneleri süratle yatıştırdı, onlar da tek tek uykuya dalmaya başladı. Kendinden en son geçen İvan oldu, bu sırada ırmağın üstünde hava aydınlanmıştı bile. Tüm bedenini kana kana doyuran ilacın ardından huzur onu bulmuş ve dalga misali üstünü örtmüştü. Bedeni rahatlamış, yaklaşan uyku sıcak rüzgârıyla kafasını şişirmişti. Uykuya daldı, uyanıkken duyduğu son şey ormanda kuşların şafaktan evvelki ötüşüydü. Ama kısa süre sonra onlar da sustu ve rüyasında güneşin artık Çıplak Tepe'nin üzerinde alçalmakta olduğunu ve tepenin ikili zincirle zincirlendiğini gördü...

16. Bölüm

İdam

Güneş artık Çıplak Tepe'nin üzerinde alçalmaktaydı ve tepe ikili zincirle zincirlenmişti.

Valinin yolunu kesen süvari alası gün ortası civarında tırıs yürüyüşle şehrin Hebron Kapısı'na çıkmıştı. Alanın yolu çoktan hazırdı. Kapadokya kohortunun piyadeleri insan, katır ve develerden oluşan kalabalığı iki yana itekledi ve ala tırıs yürüyüşle gökyüzüne beyaz toz sütunları kaldırarak iki yolun birleştiği kavşağa çıktı: Beytlehem'e giden güney yolu ve Yafa'ya giden kuzeybatı yolu. Ala kuzeybatı yolunu tuttu. Kapadokyalılar yolun iki kenarına dağılmış, bayram nedeniyle Yerşalaim'e gitmek için acele eden tüm kervanları öncesinde yoldan kenarlara doğru sürüp çıkarmıştı. Hacı kalabalığı oracıkta otların üzerine kurdukları geçici çadırları bırakmış, Kapadokyalıların arkasında dikiliyordu. Ala bir kilometre kadar daha gittikten sonra Yıldırım Lejyonu'nun ikinci kohortunu geçti ve bir kilometre daha katettikten sonra Çıplak Tepe'nin eteğine ilk ulaşan birlik oldu. Burada attan inildi. Kumandan alayı bölük bölük dağıttı, bu bölükler de bir tek Yafa yolundan devam eden yokuşu serbest bırakarak alçak tepenin tüm eteğini zincire aldı.

Bir süre sonra alanın arkasından ikinci kohort tepeye geldi, üstteki sekiye çıktı ve taç şeklinde kuşattı dağı.

Nihayet Markus Sıçankıran'ın komuta ettiği senturya da geldi. Senturya yol kenarları boyunca yayılmış iki zincir halinde yürüyordu, bu zincirlerin arasında ise gizli muhafızın eşliğinde bir at arabasının üstünde boyunlarına Arami ve Yunan dillerinde "Haydut ve isyancı" yazan beyaz tabelalar asılmış üç hükümlü gidiyordu. Hükümlülerin arabasının arkasından rendeden yeni çıkmış çapraz bağlı direkler, ipler, kürekler, kovalar ve baltalarla yüklü başka arabalar geliyordu. Bu arabalara altı cellat binmişti. Arkalarından at üstünde Senturyon Markus, Yerşalaim tapınağının başmuhafızı ve Pilatus'un saraydaki karartılmış odada ayaküstü toplantı yaptığı kapüşonlu adam geliyordu. Alay asker zinciriyle son buluyordu, zincirin arkasında ise cehennemi sıcaktan korkmayan ve bu enteresan gösteriye tanıklık etmek isteyen sayıları çoktan iki bini bulan meraklılar yürüyordu.

Şehirden gelen bu meraklılara şimdi de herhangi bir engelle karşılaşmadan alayın kuyruğuna takılmasına izin verilen meraklı hacılar katılıyordu. Yürüyüş kolu, kendisine eşlik eden ve Pilatus'un gün ortasında bağırdıklarını bağıran tellalların ince bağırtıları arasında Çıplak Tepe'ye girdi.

Ala ikinci sekiye herkesin girmesine izin verdi, yukarıdaki ikinci senturya ise yalnızca idamla alakalı kimseleri bıraktı içeri, ardından hızlı bir manevrayla tüm tepenin etrafındaki kalabalığı dağıttı, öyle ki insanlar yukarıdaki piyade ile alttaki süvari zincirlerinin arasında buldu kendini. Şimdi kalabalık idamı gevşek piyade zincirinin arasından görebiliyordu.

Evet, yürüyüş alayının dağa çıkışının üzerinden üç saatten fazla zaman geçmişti ve güneş artık Çıplak Tepe'nin üzerinde alçalmaktaydı, ama sıcaklığa katlanmak yine de mümkün değildi ve her iki zincirdeki askerler de mustaripti bundan, sıkıntıdan patlıyor ve içlerinden üç hayduda lanetler okuyor, tüm samimiyetleriyle çabucak ölmelerini diliyorlardı.

Alnı sırılsıklam olmuş ve sırtındaki gömlek terden koyu renk almış alanın küçük kumandanı tepenin aşağısında açık yokuşun önünde duruyor ve zaman zaman ilk bölükteki deri

kovanın yanına gidip kepçe gibi kullandığı avuçlarıyla su çekiyor, içiyor ve türbanını ıslatıyordu. Bu sayede biraz rahatladıktan sonra uzaklaşıyor ve zirveye çıkan tozlu yolu yine bir ileri bir geri adımlamaya başlıyordu. Uzun kılıcı bağcıklı meşin çizmelerine vuruyordu. Kumandan dayanıklılık konusunda süvarilerine örnek olmak istiyordu ama askerlerine acıdı ve yere saplı mızraklardan piramitler kurup üzerlerine beyaz pelerinleri atmalarına izin verdi. Suriyeliler de acımasız güneşten kaçıp bu çadırların altında saklanıyordu. Kovalar hızla boşaldı ve farklı bölüklerden süvariler su getirmek için sırayla dağın altındaki koyağın yolunu tuttular, burada şeytani sıcağın altında ve cılız dut ağaçlarının seyrek gölgesinde bulanık bir dere son günlerini yaşıyordu. Sakinleşen atları tutan seyisler de dayanıksız gölgeyi yakalamaya çalışarak burada dikiliyor ve sıkıntıdan patlıyordu.

Askerlerin çektiği eziyet ve haydutları hedef alan küfürleri anlaşılabilirdi. Nefret ettiği Yerşalaim şehrinde idam sırasında çıkabilecek kargaşalarla ilgili valinin beslediği endişeler ne mutlu ki boşa çıktı. Ve idam dördüncü saatine girdiğinde üstte piyade ve etekte süvarilerden oluşan iki zincir arasında tüm beklentilere rağmen bir kişi bile kalmamıştı. Güneş kalabalığı kavurmuş ve gerisingeri Yerşalaim'e sürmüştü. İki Roma senturyasının oluşturduğu zincirin arkasında kime ait olduğu ve ne sebepten ötürü tepeye geldiği bilinmeyen iki köpek vardı sadece. Ama sıcak onlara da diz çöktürmüştü, köpekler dilleri dışarıda güçlükle nefes alıp vererek ve güneşten korkmayan tek canlı türüne, kızgın taşların ve toprağın üstünde kıvrılan koca koca dikenli bitkilerin arasında koşturan yeşil sırtlı kertenkelelere aldırmadan yatıyordu.

Kimse hükümlüleri kurtarmaya çalışmadı, ne askerlerle dolup taşan Yerşalaim'de, ne de burada, zincirlenmiş tepede ve kalabalık şehre döndü; zira, gerçekten de bu idamda görülmeye değer tek bir şey dahi yoktu, şehirdeyse akşam başlayacak olan Büyük Paskalya Bayramı'nın hazırlıkları başlamıştı bile.

İkinci sekideki Roma piyadesi süvarilerden daha çok eziyet çekiyordu. Senturyon Sıçankıran askerlerin sadece miğferlerini çıkarıp başlarını suyla ıslatılmış beyaz sargılarla örtmelerine izin vermiş, ama ayakta, mızrak elde tutmuştu. Kendi başında da aynı sargılardan vardı, ama onunki ıslak değil, kuruydu, cellat grubunun biraz ötesinde gömleğinin üstündeki kat kat gümüşi aslan suratını, bacak zırhını, kılıcını ve bıçağını dahi çıkarmadan sağa sola yürüyordu. Güneş dosdoğru senturyona vuruyor, ama ona zarar vermiyordu; aslan suratlarına bakmak imkânsızdı, kör edici parıltı güneşte kaynayan gümüş gibi eritiyordu gözleri.

Sıçankıran'ın darmadağın suratında ne yorgunluk, ne de memnuniyetsizlik ifadesi vardı. Dev senturyon sanki bu şekilde bütün gün, bütün gece ve hatta ertesi gün, kısacası ne kadar gerekiyorsa o kadar yürüyebilirdi. Ellerini bakır rozetlerle süslü ağır kemerin üstüne koyup, kâh üzerinde idam edilenlerle birlikte direklere, kâh zincirdeki askerlere yine şimdiki gibi sertçe bakarak, ayaklarının önüne çıkan ve zamanın ağarttığı insan kemiklerini ya da küçük çakmaktaşlarını tüylü çizmesinin ucuyla yine şimdiki gibi umursamazlıkla kenara teperek aynı şekilde yürüyebilirdi.

Kapüşonlu adam direklerin biraz ötesinde üç ayaklı bir taburenin üzerine yerleşmiş, uysal bir hareketsizlik içinde oturuyor, bu sırada zaman zaman elindeki çubukla sıkıntıdan kumu eşeliyordu.

Lejyonerlerin oluşturduğu zincirin ardında tek kişi bile olmadığı yönünde söylenenler tam olarak doğru değil. Bir kişi vardı var olmasına ama herkes göremiyordu onu. Dağa çıkan yokuşun açık olduğu ve idamın en rahat görülebileceği tarafa değil, tepenin sarp olmayan ve erişilebilir kuzey tarafına yerleşmişti, ama burası düz değildi, çukurlar ve açıklıklar vardı, bir yarığın içinde gökyüzünün lanetlediği susuz toprağa tutunmuş hasta bir incir ağacı yaşamayı deniyordu.

İşte tam da gölge bile veremeyen bu ağacın altına adamakıllı yerleşmişti idamın katılımcısı değil, seyircisi olan tek kişi

ve en başından beri, yani neredeyse dört saattir bir taşın üstünde oturuyordu. Evet, idamı görmek için en iyi değil, en kötü pozisyonu seçmişti. Ama yine de direkler görünüyordu buradan, zincirin ardında senturyonun göğsünde parlayan iki leke de görünüyordu, ama anlaşılan fark edilmek ve rahatsız edilmek istemediği belli olan bu kişi için bu kadarı kâfiydi.

Ama bu kişi dört saat önce idam başlamak üzereyken tamamen başka türlü davranmıştı ve fark edilmesi pekâlâ mümkündü, ki herhalde bu sebepten ötürü tavır değiştirmiş ve herkesten uzaklaşarak bir kenara çekilmişti.

İlk kez ancak yürüyüş alayı zinciri geçip en tepeye ulaşınca ortaya çıkmıştı, üstelik geç kaldığı her halinden belli bir insan olarak. Zar zor nefes alarak tepeye yürümemiş, koşmuştu, insanları itip kendine yol açmaya çalışmış ve herkes gibi önünde zincir çekili olduğunu görünce hükümlülerin arabadan indirilmeye başlandığı idam yerine ulaşmak için naif bir denemeye girişmiş ve kendisine sinirle bağıranların ne demek istediğini anlamıyor gibi yapıp askerlerin arasından geçmeye çalışmıştı. Bunun karşılığında mızrağın küt tarafıyla göğsüne ağır bir darbe alınca, acısından ziyade ümitsizliğinden bağırarak askerlerden geri sekmişti. Fiziksel acıya duyarsızlaşmış insanlar gibi donuk ve her şeye tümüyle ilgisiz bir bakış atmıştı kendine vuran lejyonere.

Öksürüp güçlükle nefes alarak elleri göğsünde koşa koşa tepeyi dolanmıştı, kuzey tarafında zincirden sıyrılıp geçebileceği bir açıklık bulmaktı niyeti. Ama artık çok geçti. Halka kapanmıştı. Ve acıdan yüzü burulan insan, zinciri yarıp arabalara ulaşma denemelerinden vazgeçmek zorunda kalmıştı, direkleri indirmeye başlamışlardı bile. Daha fazla deneme yakalanmasından başka bir sonuç vermezdi, böyle bir günde gözaltına alınmak kesinlikle planları arasında yoktu.

Ve işte o da kimsenin kendisini rahatsız etmediği ve daha sakin olan yarık tarafına doğru uzaklaşmıştı.

Gözleri güneşten ve uykusuzluktan iltihaplanan bu kara sakallı insan şimdi taşın üstünde oturmuş kederleniyordu.

Kâh oradan oraya yaptığı geziler sırasında iyice yıpranarak maviden kirli griye dönmüş tallitini çıkarıp içini çekiyor ve mızrağın incittiği, üzerinde kirli terler akan göğsünü açıyor, kâh dayanılmaz bir acı içinde gözlerini göğe kaldırıp yakında gerçekleşecek ziyafetin kokusunu alıp çoktandır yukarılarda büyük daireler çizerek süzülen üç akbabayı takip ediyor, kâh çaresiz bakışını sarı toprakta sabitliyor ve üzerinde yarısı kırık köpek kafatasını ve etrafında koşturan kertenkeleleri görüyordu.

İnsanın çektiği acı öylesine büyüktü ki, bazen kendi kendine konuşuyordu.

– Ah, ne aptalım! –diye mırıldanıyordu, taşın üstünde yürek acısıyla sallanıp tırnaklarıyla esmer göğsünü tırmalayarak.– Aptal, ahmak kadın, korkak! İnsan değil, leşim ben, leş!

Susuyor, başını öne eğiyor, sonra ahşap mataradaki ılık sudan kana kana içip yeniden canlanıyor ve kâh tallitin altında, göğsünde gizlediği bıçağa, kâh taşın üstünde önünde hokka ve çubukla birlikte duran parşömen parçasına sarılıyordu.

Parşömenin üzerine bir şeyler yazılmıştı bile:

"Dakikalar hızla ilerliyor ve ben, Matta Levi, Çıplak Tepe'deyim, ama ölüm hâlâ yok!"

Daha sonra:

"Güneş alçalıyor, ölüm yok."

Şimdi ise Matta Levi sivri çubukla umutsuzca şunları yazıyordu:

"Tanrı! Neden öfkeleniyorsun ona? Gönder artık ölümü."

Bunu yazdıktan sonra gözyaşı akıtmadan hıçkırdı ve yine tırnaklarıyla göğsünü yaraladı.

Levi'nin çaresizliğinin sebebi, İeşua'nın ve kendisinin yaşadığı o korkunç talihsizlik ve ayrıca kendi düşüncesine göre Levi'nin yaptığı o ağır hataydı. Evvelsi gün İeşua ve Levi Yerşalaim yakınlarındaki Beytanya'daydı, İeşua'nın vaazlarını olağanüstü beğenen bir bostancıya misafir olmuşlardı. Tüm sabah iki misafir bostanda çalışarak ev sahibine yar-

dım etmiş, akşama doğru da serinlikten istifade ederek Yerşalaim'e gitmeye niyetlenmişlerdi. Ama İeşua nedense acele ederek şehirde erteleyemeyeceği bir işi olduğunu söylemiş ve öğle vakti tek başına ayrılmıştı. İşte Matta Levi'nin ilk hatası buydu. Neden, neden tek başına gitmesine izin vermişti ki!

Akşam Matta Yerşalaim'e gidemedi. Beklenmedik ve korkunç bir illet onu felç etti. Titredi, vücudunu ateş bastı, dişleri takırdamaya başladı ve sürekli su içmek ister oldu. Hiçbir yere gidecek halde değildi. Bostancının ağılında at örtüsünün üzerine yığıldı ve hastalığın Levi'ye saldırdığı gibi yine ansızın onu terk ettiği cuma günü şafak sökene kadar üstünde yattı. Hâlâ zayıf olmasına ve bacakları titremesine rağmen bir felaket yaşanacağı sezgisi altında ezilerek ev sahibiyle vedalaştı ve Yerşalaim'in yolunu tuttu. Orada sezgisinin kendisini yanıltmadığını öğrendi. Bir felaket olmuştu. Levi kalabalığın içindeydi ve valinin hükmü ilan edişini işitti.

Hükümlüleri dağa götürdüklerinde Matta Levi de zincirin yanında meraklı kalabalığının içinde koşuyordu, bir şekilde fark ettirmeden İeşua'ya kendini göstererek hiç değilse Levi'nin burada, onunla olduğunu, son yolculuğunda kendisini bırakmadığını ve İeşua'nın olabildiğince çabuk ölmesi için dua ettiğini bildirmeye çalışıyordu. Ama uzaklara, götürüldüğü yere bakan İeşua elbette Levi'yi görmedi.

Ve işte yürüyüş alayı yarım verst kadar ilerlediğinde kalabalığın içinde, zincirin önünde iteklenen Matta'yı basit ve dâhiyane bir düşünce esir aldı ve hemen o anda celallenip daha önce aklına gelmediği için kendine lanet okudu. Askerler sıkı bir zincir halinde yürümüyordu. Aralarında boşluklar vardı. Tam zamanında yapılacak kıvrak bir hareketle eğilip iki lejyonerin arasından sıçramak, sonra da atılıp arabaya atlamak mümkündü. O zaman İeşua kurtulmuş olurdu acılarından.

Kısa bir an yeterliydi İeşua'nın sırtına bıçağı saplayıp bağırmak için: "İeşua! Seni kurtarıyorum ve seninle birlikte ölüyorum! Ben, Matta, sadık ve yegâne öğrencin!"

Eğer Tanrı serbest bir an daha bahşederse kendini de bıçaklayabilir ve direkte ölmekten kurtulabilirdi. Bununla birlikte, bu sonuncusu pek ilgilendirmiyordu eski vergi toplayıcısı Levi'yi. Nasıl öleceği umurunda değildi. Tek istediği İeşua'nın, hayatında kimseye en ufak kötülüğü dokunmamış bu insanın işkence görmemesiydi.

Plan çok iyiydi, ama Levi'nin yanında bıçak yoktu. Hatta para da yoktu.

Kendine deli gibi kızan Levi kalabalığın içinden çıkıp şehre geri koştu. Yanan kafasında tek bir ateşli düşünce oradan oraya zıplıyordu: Derhal, nasıl olursa olsun şehirde bir bıçak bulmak ve yürüyüş alayına zamanında yetişmek.

Şehir kapısına kadar koştu, etrafındakileri itip kakarak şehrin içine emdiği kervanların arasından kendine yol açtı ve ekmek satılan bir dükkânın açık kapısının kolu sol eline geldi. Kızgın yoldaki koşunun ardından güçlükle nefes alıp vererek kendini topladı Levi, çok ciddi bir pozda dükkâna girdi, tezgâhın arkasında duran dükkâncı kadını selamladı, raftan en üstteki ekmeği istedi, nedense en çok bu hoşuna gitmişti ve dükkâncı arkasını dönünce tezgâhtan sessizce ve çabucak olabilecek en iyi şeyi aldı, yani ustura gibi bilenmiş uzun ekmek bıçağını ve derhal dükkânı terk etti. Birkaç dakika sonra yeniden Yafa yolundaydı. Ama yürüyüş kolu artık görünmüyordu. Koşmaya başladı. Ara sıra doğruca tozun içine yuvarlanıyor ve soluklanmak için kıpırdamadan yatıyordu. Katırlar üstünde ya da yaya olarak Yerşalaim'e giden insanları hayrette bırakarak yatıyordu. Yüreğinin yalnızca göğsünde değil, kafasında ve kulaklarında da atışını dinleyerek yatıyordu. Biraz nefeslendikten sonra ayağa fırlayıp koşmaya devam ediyordu, ama gitgide hızı kesiliyordu. Uzaklarda tozan yürüyüş kolunu nihayet gördüğünde, kol çoktan tepenin eteğine varmıştı.

– Aman ya Rabbi... –diye inledi gecikebileceğini anlayan Levi. Gecikti de.

İdamın dördüncü saati de sona erdiğinde Levi'nin çektiği eziyetler en yüksek noktaya ulaştı ve öfkeden deliye döndü. Taşın üstünden kalkarak artık boş yere çaldığını düşündüğü bıçağı yere fırlattı, ayağıyla matarayı ezdi, böylece sudan da oldu, kafasındaki kefiyeyi attı, seyrek saçlarını tuttu ve kendine lanet etmeye başladı.

Kendine lanet okurken anlamsız kelimeler bağırıyor, böğürüyor ve tükürükler saçıyor, dünyaya bir aptal getiren anne ve babasına küfrediyordu.

Lanet ve küfürlerin işe yaramadığını ve bunun kızgın güneşin altında hiçbir şeyi değiştirmediğini görerek kuru yumruklarını sıktı, sonra da gözlerini kısıp gökyüzüne, gölgeleri uzatarak Akdeniz'e düşmek üzere gittikçe alçalan güneşe doğru kaldırdı ve Tanrı'dan derhal bir mucize gerçekleştirmesini talep etti. Tanrı'nın İeşua'ya hemen o anda ölümü göndermesini talep etti.

Gözlerini açtığında tepede hiçbir şeyin değişmediğinden emin oldu, bir tek senturyonun göğsünde yanan benekler sönmüştü. İdam edilenlerin yüzleri Yerşalaim'e dönüktü, güneş ışınları sırtlarından vuruyordu. Bunun üzerine Levi haykırdı:

– Lanet olsun sana, Tanrı!

Hırıltıyla bağırıp Tanrı'nın adaletsizliğinden emin olduğunu söylüyordu, artık ona inanmak niyetinde değildi.

– Sağırsın sen! –diye böğürdü Levi.– Sağır olmasan beni işitir ve onu hemen öldürürdün.

Levi gözlerini yumup gökten üstüne düşecek ve kendini mahvedecek bir ateş bekledi. Bu olmadı ve Levi gözkapaklarını aralamadan gökyüzüne sivri ve gücendirici laflar bağırmaya devam etti. Büyük bir hayal kırıklığına uğradığını, başka tanrıların ve dinlerin de olduğunu haykırdı. Evet, başka tanrı olsa buna izin vermezdi, İeşua gibi bir insanın güneşin altında direkte kavrulmasına asla izin vermezdi.

– Yanılmışım! –diye bağırdı sesi iyice hırıltıya dönen Levi.– Sen kötülüğün tanrısısın! Ya da tapınak buhurda-

nının dumanı gözlerini kör etmiş, kulaklarınsa kohenlerin borularından başka bir şey duymaz olmuş! Her şeye gücü yeten bir tanrı değilsin sen. Sen kara tanrısın. Lanet olsun sana, haydutların tanrısı, onların koruyucusu ve ruhu!

Tam bu anda eski vergi toplayıcısının yüzüne bir esinti çarptı ve ayaklarının altında bir şeyler kımıldadı. Bir kere daha esti ve bunun üzerine gözlerini açan Levi dünyadaki her şeyin, lanetinin etkisiyle mi, yoksa başka bir sebepten ötürü mü, bilinmez, değiştiğini gördü. Güneş her akşam battığı denize varmadan kayboldu. Karşı konulmaz ve haşin bir fırtına bulutu yükseldi batı yönünden güneşi yutarak. Bulutun kenarı beyaz köpükle kaynamaya başlamıştı bile, kara dumansı karnı sarı sarı ışıklar saçıyordu. Bulut homurdanıyor ve zaman zaman ateşli sicimler yağdırıyordu. Yafa yolu boyunca, perişan Hion Vadisi boyunca, aniden çıkan rüzgârın kovaladığı hacıların çadırları üzerinde toz sütunları uçuyordu. Levi şu anda Yerşalaim'in üzerini örtmekte olan fırtınanın bahtsız İeşua'nın kaderinde bir fark yaratıp yaratmayacağını anlamaya çalışarak sustu. Ve hemen o anda, bulutu parçalara ayıran ateş sicimlerine bakarken yıldırımın İeşua'nın direğine düşmesini dilemeye başladı. Bulutun henüz midesine indirmediği ve akbabaların fırtınadan kaçmak için kanatları üzerine yattığı açık göğe pişmanlık içinde bakarak Levi lanet okumak için acele etmekle akılsızlık ettiğini düşündü. Şimdi Tanrı onu dinlemeyecekti.

Levi bakışını tepenin eteğine çevirip süvari alayının dağınık vaziyette dikildiği o yere odaklandı ve önemli değişimlerin olduğunu gördü. Yüksekten bakan Levi askerlerin telaşını, mızrakları yerden çekişlerini, pelerinleri üstlerine atışlarını, seyislerin dizginlerinden tuttukları kuzguni atlarla yola doğru tırıs koşularını iyi seçebilmişti. Alayın bu yeri terk etmek üzere olduğu belliydi. Levi bir yandan yüzüne vuran tozdan eliyle korunmaya çalışıyor, bir yandan da ağzına dolanları tükürüyor ve süvarinin ayrılma hazırlığında

olmasının ne anlama gelebileceğini çözmeye uğraşıyordu. Bakışını daha yükseğe çevirdi ve kan kırmızı kumandan pelerini giyen ve idam alanına çıkmakta olan figürü seçti. Ve tam bu anda her şeyin mutlu sonla biteceği hissiyle eski vergi toplayıcısının kalbi buz gibi oldu.

Haydutların acısının beşinci saatinde tepeye çıkan kişi yanında emir subayıyla Yerşalaim'den at sırtında gelen kohort kumandanıydı. Sıçankıran'ın bir el hareketiyle asker zinciri açıldı ve senturyon tribüne selam verdi. Beriki ise Sıçankıran'ı kenara çekip bir şeyler fısıldadı. Senturyon ikinci kez selam verdi ve direklerin dibindeki taşların üstünde oturan cellatlar grubuna yöneldi. Tribün ise adımlarını üç ayaklı taburede oturana çevirdi, oturan da tribünü karşılayarak kibarca doğruldu. Tribün alçak sesle ona da bir şeyler söyledi ve ikisi birlikte direklere yürüdü. Tapınak başmuhafızı da onlara katıldı.

Sıçankıran yan gözle ve tiksintiyle baktı yerde, direklerin dibinde yatan, bir zamanlar haydutların elbisesi olan ve cellatların almak istemediği kirli bezlere. İki cellattan birini çağırdı ve emretti:

– Arkamdan gel!

En yakındaki direkten hırıltılı, anlamsız bir şarkı işitiliyordu. Direkte asılı Gestas idamın üçüncü saatinin sonuna doğru sinekler ve güneş yüzünden aklını yitirmişti ve şimdi sessiz sessiz üzümle ilgili bir şarkı söylüyordu, ama yine de zaman zaman sarıkla örttüğü kafasını sallıyor ve bu esnada sinekler halsiz halsiz yüzünden kalkıyor, ama sonra tekrar dönüyorlardı.

İkinci direkte Dismas diğer ikisinden daha çok acı çekiyordu, çünkü bir türlü bilincini yitirmiyordu, sık sık ve ölçüyle kafasını bir sağa, bir sola sallayarak kulağıyla omzuna vurmaya çalışıyordu.

İeşua diğer ikisinden daha talihliydi. Daha ilk saatten itibaren baygınlıklar onu felç etmeye başlamış, ardından da

kendinden geçmiş ve çözülmüş sarığın içindeki kafası öne düşmüştü. Bu yüzden karasinekler ve büvelekler tamamen sarmıştı onu, öyle ki yüzü kımıl kımıl siyah bir maskenin altında kaybolmuştu. Kasıklarında, karnında ve koltukaltlarında besili büvelekler oturmuş, çıplak sarı bedeni emiyordu.

Kapüşonlu adamın jestlerine itaat eden cellatlardan biri mızrağı aldı, diğeri ise direğe kova ve sünger getirdi. İlk cellat mızrağı kaldırdı ve bununla direğin çapraz kirişe gerilmiş ve iplerle bağlanmış İeşua'nın önce bir koluna, sonra da diğerine vurdu. Kaburgaları çıkmış beden irkildi. Cellat mızrağın ucunu karnın üstünde gezdirdi. Bunun üzerine İeşua başını kaldırdı ve karasinekler uğultuyla dağıldı ve asılanın ısırıklarla kabarmış, tanınmayacak haldeki yüzü ve şiş gözleri meydana çıktı.

Gözkapaklarını aralayan Ha-Notsri aşağı baktı. Genelde aydınlık olan gözleri şimdi donuklaşmıştı.

– Ha-Notsri! –dedi cellat.

Ha-Notsri şişmiş dudaklarını kıpırdattı ve hırıltılı haydut sesiyle cevap verdi:

– Ne istiyorsun? Neden geldin bana?

– İç! –dedi cellat, mızrağın ucundaki su emdirilmiş sünger İeşua'nın dudaklarına kalktı. Berikinin gözlerinde bir sevinç parladı, süngere yapıştı ve ıslaklığı hırsla emmeye başladı.

Komşu direkten Dismas'ın sesi işitildi:

– Adaletsizlik! Ben de haydudum onun gibi.

Dismas gerildi, ama kıpırdanamadı, ip kirişin üstünde üç yerde dolamıştı kollarını. Karnını çekti, tırnaklarını kirişin uçlarına geçirdi, başını İeşua'nın direğine çevrili tuttu, öfkeyle yanıyordu Dismas'ın gözleri.

Toz bulutu alanı kapladı, ortalık çok fena kararda. Toz uzaklaşınca senturyon bağırdı:

– İkinci direk, kes sesini!

Dismas sustu. İeşua süngerden ayrıldı ve sesine olabildiğince şefkatli ve ikna edici bir ton vermeye çalıştı, ama başaramadı. Hırıltıyla rica etti cellattan:

– Ver, içsin.

Ortalık daha da karardı. Kara bulut Yerşalaim'e doğru ilerleyerek göğün yarısını kaplamıştı bile, fokurdayan beyaz bulutlar kara ıslaklık ve ateşle dolup taşan bulutun önünde süratle yol alıyordu. Şimşek tepenin tam üstünde parlayıp çaktı. Cellat süngeri mızraktan çıkardı.

– Âlicenap hegemonu methet! –diye fısıldadı cellat tören havasında ve hafifçe İeşua'nın kalbine batırdı. Beriki irkildi, fısıldadı:

– Hegemon...

Karnının üstü birden kan oldu, altçenesi hummalı gibi titredi ve kafası sarktı.

İkinci şimşek çaktığında cellat Dismas'a içirmişti bile suyu ve yine aynı kelimelerle:

– Hegemonu methet! –Onu da öldürdü.

Aklını yitiren Gestas cellat yanında belirir belirmez korkuyla bağırdı, ama sünger dudaklarına dokununca bir şeyler böğürdü ve süngeri dişledi. Birkaç saniye sonra onun bedeni de sarktı ipler müsaade ettiğince.

Kapüşonlu adam cellat ve senturyonu takip ediyor, onun arkasından da tapınak başmuhafızı geliyordu. Birinci direğin önünde durup kanlar içindeki İeşua'ya dikkatle baktı kapüşonlu adam, beyaz eliyle ayağa dokundu ve yol arkadaşlarına şöyle dedi:

– Ölmüş.

Diğer iki direğin önünde de tekrarlandı aynı şey.

Bundan sonra tribün senturyona işaret etti ve dönüp kapüşonlu adam ve tapınak başmuhafızıyla birlikte zirveden uzaklaşmaya başladı. Yarı karanlık çöktü, yıldırımlar tarla misali sürüyordu kara göğü. Bu gökten ateş fışkırdı birden ve senturyonun bağırışı:

– Zinciri kaldır! –Gümbürtünün içinde kayboldu. Askerler miğferlerini takıp sevinçle koşmaya atıldı tepeden. Karanlık Yerşalaim'i örttü.

Aniden bastıran sağanak yağmur senturyaları tepenin üstünde yarı yolda yakaladı. Askerler aşağı koşarken su öyle korkunç boşandı ki, coşkun dereler halinde peşlerinden geliyordu. Askerler düz yola çıkmak için acele ederken ıslanan kilin üzerinde kayıp düşüyordu, yolun üzerindeyse su perdesinin içinde artık zar zor seçilebilen sırılsıklam olmuş atlılar Yerşalaim'e doğru uzaklaşıyordu. Birkaç dakika sonra tepede duman duman kaynayan fırtına, su ve ateş bulamacının içinde sadece bir kişi kalmıştı. Boşuna çalmadığı bıçağı sallayarak, ayak basılabilecek ama iyice kayganlaşan çıkıntılarda düşerek, eline ne gelirse tutunarak, zaman zaman diz üstünde sürünerek direklere ulaşmaya çalışıyordu. Bazen mutlak sisin içinde kayboluyor, bazen de birden titrek ışıkla aydınlanıyordu.

Bileklerine kadar suyun içinde direklere vardığında suyu emip ağırlaşan tallitini attı, üstünde sadece gömleği kalmıştı, İeşua'nın ayaklarına atıldı. Baldırındaki ipleri kesti, alt kirişe çıktı, İeşua'yı kucakladı ve kollarını üstteki bağlardan kurtardı. İeşua'nın çıplak ve ıslak bedeni Levi'nin üzerine yığıldı ve yere devirdi onu. Levi hemen o anda onu sırtına almak istedi, ama bir düşünce durdurdu onu. Başı geriye düşen ve kolları iki yana açılan bedeni toprağın üzerinde suyun içinde bıraktı ve yapış yapış killi çamurun içinde ayakları sağa sola kayarak diğer direklere koştu. Onların da iplerini kesti ve iki beden de yere yığıldı.

Birkaç dakika geçti aradan. Tepenin zirvesinde sadece bu iki beden ve üç boş direk kalmıştı. Su bedenlere vurup onları çeviriyordu.

Bu sırada tepenin üstünde artık ne Levi vardı, ne de İeşua.

17. Bölüm

Huzursuz Gün

Cuma sabahı, yani lanetli seansın ertesi günü Varyete'nin mevcut kadrosunun tamamı, yani muhasebeci Vasili Stepanoviç Lastoçkin, iki sayman, üç daktilo, gişecilerin ikisi birden, getir götürcüler, biletçiler ve temizlikçiler, kısaca kim varsa hiçbiri olması gereken yerde değildi, hepsi Sadovaya'ya bakan pencerelerin eşiğine oturmuş Varyete'nin duvarının altında olanlara bakıyordu. Bu duvarın altında iki dizi halinde binlerce kişilik bir kuyruk yerleşmişti, kuyruğun sonu ise Kudrinskaya Meydanı'ndaydı. Moskova tiyatro dünyasının iyi bilinen bilet vurgunculardan yirmi kadarı kuyruğun baş tarafında dikiliyordu.

Kuyruk büyük heyecan içindeydi, yanından akıp giden yurttaşların dikkatini çekiyor ve dün akşamki benzersiz kara büyü seansıyla ilgili ateşleyici hikâyeleri tartışıyordu. Bu hikâyeler de bir gün önce, gösteri sırasında orada bulunmayan muhasebeci Vasili Stepanoviç'in yüzünün kıpkırmızı kesilmesine neden oluyordu. Meşhur seans bittikten sonra bazı kadın yurttaşların uygunsuz bir kılıkta sokakta koşturması vesaire dahil olmak üzere biletçilerin ne anlattığını ancak Tanrı bilirdi. Çekingen ve sessiz bir insan olan Vasili Stepanoviç tüm bu mucizelerle ilgili okunan martavalları

dinlerken gözlerini kırpıştırmakla yetiniyordu ve nasıl bir girişimde bulunması gerektiği hakkında hiç fikri yoktu, bu arada, girişimde bulunması gereken kişi tam da oydu, çünkü Varyete ekibi içerisinde şu anda en kıdemli kendisiydi.

Sabahın onuna doğru bilet almak için yanıp tutuşan kuyruk o denli kabardı ki, kuyrukla ilgili söylentiler polise kadar ulaştı ve şaşırtıcı bir süratle hem yaya, hem de atlı birlikler gönderildi, gelenler de kuyruğu bir nebze de olsa düzene sokmayı başardı. Ancak düzeni bozmasa bile bir kilometre uzunluğundaki yılan başlı başına büyük bir çekim merkeziydi ve Sadovaya'daki yurttaşları tümüyle şaşkına çeviriyordu. Dışarısı bu haldeyken Varyete'nin içi de çok fenaydı. Sabahın erken saatlerinden itibaren telefonlar çalmaya başlamış, Lihodeyev'in çalışma odasındaki, Rimski'nin çalışma odasındaki, muhasebedeki, gişedeki ve Varenuha'nın çalışma odasındaki telefonlar sürekli çalmıştı. Vasili Stepanoviç başlangıçta cevap vermişti bazı aralamalara, gişeci kadın cevap vermişti, biletçiler bir şeyler mırıldanmıştı telefona, ama sonra cevap vermeyi hepten bırakmışlardı, çünkü Lihodeyev'in, Varenuha'nın, Rimski'nin nerede olduğu sorularına verilecek bir cevap kesinlikle yoktu. Başlangıçta "Lihodeyev dairesinde" diyerek kurtulmayı denemişlerdi, ama şehirden telefon edenler dairesini aradıklarını ve daireden Lihodeyev'in Varyete'de olduğunun söylendiği cevabını vermişlerdi.

Heyecan içinde bir hanımefendi aramış, Rimski'yi telefona istemiş, kendisine karısını araması tavsiye edilmişti, ahizedeki ses ise hüngür hüngür ağlayıp zaten karısı olduğunu ve Rimski'yi hiçbir yerde bulamadığını söylemişti. İşler saçma bir hal alıyordu. Temizlikçi ortalığı toplamak için mali işler sorumlusunun odasına gittiğinde kapının ardına kadar açık olduğunu, lambaların yandığını, bahçeye açılan pencerenin kırıldığını, koltuğun yerde yattığını ve içeride kimsenin olmadığını herkese anlatmıştı bile.

Saat onu geçerken Varyete'den içeri Madam Rimskaya

daldı. Ellerini kavuşturmuş, hüngür hüngür ağlıyordu. Vasili Stepanoviç ne yapacağını iyice şaşırmıştı ve kadına ne tavsiye edeceğini bilmiyordu. On buçuktaysa polis geldi. Sorduğu ilk ve son derece mantıklı soru şu oldu:

– Burada neler oluyor, yurttaşlar? Mesele nedir?

Ekip geri çekilerek, rengi atan ve aşırı heyecanlanan Vasili Stepanoviç'i öne çıkardı. Her şeyin adını koymak ve müdür, mali işler sorumlusu ve idari işler sorumlusundan oluşan Varyete yönetiminin kayıplara karıştığını ve nerede olduklarının bilinmediğini, dünkü seanstan sonra konferansiyenin psikiyatri kliniğine kaldırıldığını, kısacası dünkü seansın tam bir skandal olduğunu itiraf etmek gerekti.

Hüngür hüngür ağlayan Madam Rimskaya'yı ellerinden geldiğince teskin edip eve yolladılar ve en çok temizlikçi kadının mali işler sorumlusunun çalışma odasını ne halde bulduğuyla ilgili hikâyesiyle ilgilendiler. Çalışanlardan işlerinin başına dönmeleri ve işle meşgul olmaları istendi ve bir süre sonra Varyete binasında sivri kulaklı, kaslı, son derece akıllı gözlere sahip sigara külü renginde bir köpekle birlikte soruşturma ekibi belirdi. Varyete çalışanları arasında hemen o anda bu köpeğin meşhur Tuzbubyon'dan* başkası olmadığı yönünde bir fısırdanma yayıldı. Ve evet, kesinlikle bu oydu. Davranışları herkesi hayrete düşürdü. Tuzbubyon mali işler sorumlusunun odasına girer girmez korkunç sarı dişlerini göstererek hırlamaya başladı, ardından karınüstü yattı ve gözlerinde hem kederli, hem de öfkeli bir ifadeyle kırık pencereye süründü. Korkusunu yenip eşiğe sıçradı birden ve sivri suratını yukarı dikerek vahşice ve öfkeyle ulumaya başladı. Pencereden ayrılmak istemiyor, hırlıyor, irkiliyor ve aşağı atlamak istiyordu.

---

* Rusça "karo ası". Rusya'nın ilk polis köpeklerinden meşhur Tref'e (Sinek) atıf. 1909'da göreve başlayan Doberman cinsi köpek pek çok vakanın aydınlatılmasına katkıda bulunmuştur. (ç.n.)

Köpeği çalışma odasından çıkarıp giriş holüne saldılar, o da ana kapıdan geçip sokağa çıktı ve arkasından takip edenleri taksomotor durağına getirdi. Takip ettiği izi durak civarında kaybetti. Bunun üzerine Tuzbubyon'u götürdüler.

Soruşturma ekibi Varenuha'nın çalışma odasına yerleşti. Dünkü seans sırasında yaşanan hadiselere tanık olan Varyete çalışanlarını sırayla çağırmaya başladılar. Soruşturma ekibinin her adımda öngörülemeyen güçlükleri aşmak için mücadele etmesi gerektiğini söylemek lazım. Çözmeye çalıştıkları ip sürekli ellerinde kalıyordu.

Afişler var mıydı? Vardı. Ama geceleyin yerlerine yenileri yapıştırılmıştı, şimdiyse kesseniz bir tane bile yoktu. Peki bu büyücü nereden çıkmıştı? Kim tanıyordu? Sözleşme imzalamışlardı herhalde kendisiyle?

– Öyledir, –diye yanıt verdi heyecanlanan Vasili Stepanoviç.

– İmzalamış iseler, muhasebeden geçmek zorunda, değil mi?

– İlla ki, –dedi heyecanla Vasili Stepanoviç.

– Peki nerede o zaman?

– Yok, –dedi iyice rengi atan muhasebeci ellerini iki yana açıp. Gerçekten de ne muhasebe dosyalarında, ne mali işler sorumlusunda, ne Lihodeyev'de, ne de Varenuha'da rastlanmıştı sözleşmenin izine.

Bu büyücünün adı neydi? Vasili Stepanoviç bilmiyordu, dünkü seansta yoktu. Biletçiler bilmiyordu, gişeci kadın alnını kırıştırdı, kırıştırdı, düşündü, düşündü, nihayet şöyle dedi:

– Wo... Galiba Woland.

Belki de Woland değildi. Woland değildi belki de. Belki de Faland'dı.

Yabancılar bürosunda ne Büyücü Woland, ne de Faland hakkında kimsenin bir şey duymadığı anlaşıldı.

Getir götürcü Karpov bu büyücünün Lihodeyev'in dairesinde kaldığını anımsar gibi olduğunu bildirdi. Elbette

derhal gidildi daireye. Büyücü namına kimse yoktu burada. Lihodeyev'in kendisi de yoktu. Ev işçisi Grunya da yoktu ve nereye kaybolduğunu da kimse bilmiyordu. İdare başkanı Nikanor İvanoviç de yoktu, Prolejnev de yoktu!

Kesinlikle görülmemiş bir durum ortaya çıkmıştı: İdare tam takım kayıptı, dün skandallarla dolu acayip bir seans olmuştu; bunun kimin kışkırtmasıyla, kim tarafından organize edildiğiyse belirsizdi.

Bu sırada vakit gişenin açılması gereken öğleye geliyordu. Elbette bu söz konusu bile olamazdı! Varyete'nin kapısına derhal üzerinde şöyle yazan devasa bir karton parçası asıldı: "Bugünkü gösteri iptal edildi." Kuyruğun baş tarafından itibaren heyecan baş gösterdi, ama heyecan tamamını sardıktan sonra yine de dağılmaya başladı, bir saat kadar sonra Sadovaya'da kuyruktan eser kalmamıştı. Soruşturma ekibi çalışmasını başka yerde sürdürmek için ayrıldı, çalışanlara izin verildi, sadece bir nöbetçi bırakıldı ve Varyete'nin kapıları kilitlendi.

Muhasebeci Vasili Stepanoviç'in acilen yerine getirmesi gereken iki görev vardı. Birincisi, hafif gösteriler ve eğlenceler komisyonuna gidip dünkü hadiseler hakkında rapor sunmak; ikincisi, gösteri maliyesine uğrayıp dünkü hasılatı teslim etmek: 21.711 ruble.

Özenli ve gayretli Vasili Stepanoviç parayı gazete kâğıdıyla paketledi, paketi ambalaj ipiyle çapraz bağladı, çantasına koydu ve çok iyi bildiği talimatlara uygun olarak pek tabii ki otobüse ya da tramvaya değil, taksomotor durağına yöneldi.

Üç arabanın şoförü birden tıka basa evrak çantasıyla alelacele durağa ilerleyen yolcuyu görür görmez burnunun dibinden bomboş geçip gitti ve bu esnada nedense dönüp kötü kötü yolcuya baktı.

Duruma şaşıran muhasebeci bunun manasını kavramaya çalışarak uzun süre durakta çakılı kaldı.

Üç dakika sonra boş bir araba yanaştı ve yolcuyu görür görmez şoförün yüzü ekşidi.

– Boş mu araba? –diye sordu Vasili Stepanoviç şaşkın şaşkın öksürüp.

– Parayı gösterin, –dedi öfkeyle şoför yolcuya bakmadan.

Şaşkınlığı daha da artan muhasebeci değerli çantasını koltuğunun altına sıkıştırıp cüzdanından bir onluk çıkardı ve şoföre gösterdi.

– Gitmem! –dedi kısaca beriki.

– Affedersiniz... –diye başlayacak oldu muhasebeci ama şoför sözünü kesti:

– Üçlük var mı?

İyice sersemleyen muhasebeci cüzdanından iki üçlük çıkardı ve şoföre gösterdi.

– Binin! –diye bağırdı beriki ve sayacın bayrağına öyle bir vurdu ki, az kalsın kırıyordu. Yola çıktılar.

– Para üstü mü yok acaba? –diye sordu muhasebeci ürkek ürkek.

– Cebim para üstü dolu! –diye bağırdı şoför ve kan çanağına dönmüş gözleri aynada yansıdı.– Bugün üç kere geldi başıma. Öbürlerine de olmuş. Orospu çocuğunun teki onluk veriyor, ben de dört elli para üstü... Sonra indi, şerefsiz! Beş dakika sonra bakıyorum: Onluğun yerinde Narzan kâğıdı! – Şoför burada sansüre tabi birkaç kelime sarfetti.– Sonra başkası, Zubovskaya'ya. Onluk. Üç ruble para üstü. İndi! Elimi cüzdana soktum, bir arı. Cız, parmağımı soktu! Var ya ben senin... –şoför yine sansüre tabi kelimeler iliştirdi,– onluksa yok. Dün bu (sansüre tabi kelimeler) Varyete'de adi bir sihirbaz onluklarla (sansüre tabi kelimeler) bir seans yapmış.

Muhasebecinin eli ayağı boşandı, olduğu yerde büzüştü ve "Varyete" kelimesini hayatında ilk kez duyuyormuş gibi yaptı, bir yandan da "Şu işe bak!.." diye geçirdi aklından.

Gideceği yere gelindiğinde problemsiz hesaplaştılar, muhasebeci binaya girdi ve yöneticinin çalışma odasının bu-

lunduğu koridorun yolunu tuttu ve henüz yoldayken anladı yanlış zamanda geldiğini. Gösteri komisyonunun ofisinde çılgın bir telaş hüküm sürüyordu. Başörtüsü ensesinde toplanmış ve gözleri yuvalarından fırlayan bir getir götürcü kadın muhasebecinin yanından koşarak geçti.

– Yok, yok, yok, canlarım! –diye bağırıyordu, kime hitap ettiği ise belirsizdi.– Ceket ve pantolon var ama ceketin içinde hiçbir şey yok!

Bir kapının ardında kayboldu ve hemen arkasından kırılan tabak çanak sesleri işitildi. Muhasebecinin tanıdığı, komisyonun 1. bölge yöneticisi koşarak çıktı sekreter odasından, ama öyle bir haldeydi ki, muhasebeciyi tanıyamadı ve arkasında iz bırakmadan kayboldu.

Gördükleri karşısında sarsılan muhasebeci, yöneticinin çalışma odasının hemen önündeki sekreter odasına vardı ve burada artık neredeyse şaşkınlıktan düşüp bayılacaktı.

Kapalı kapının ardından hiç şüphesiz Prohor Petroviç'e, yani komisyon başkanına ait hiddetli bir ses geliyordu. "Birini mi haşlıyor yoksa?" –diye düşündü telaşlanan muhasebeci ve arkasına bakınca başka bir şey gördü: Prohor Petroviç'in şahsi sekreteri, güzeller güzeli Anna Riçardovna deri koltukta başını arkalığa vermiş, ayaklarını da neredeyse odanın ortasına kadar uzatmış, elinde ıslak bir mendille hüngür hüngür ağlayarak yatıyordu.

Anna Riçardovna'nın tüm çenesi ruja bulanmıştı, kirpik boyası da kapkara akmış, şeftali yanaklarına süzülüyordu.

İçeri birinin girdiğini görünce Anna Riçardovna yerinden fırladı, muhasebeciye atıldı, ceketinin yakasına yapışıp muhasebeciyi sarsmaya ve bağırmaya başladı:

– Tanrı'ya şükür! Nihayet cesur biri çıktı! Herkes kaçtı, herkes ihanet etti! Gidelim, gidelim yanına, ne yapacağımı bilmiyorum! –Ve hüngür hüngür ağlamaya devam ederek muhasebeciyi çalışma odasına sürükledi.

Odaya girdiğinde muhasebeci ilk iş çantasını düşürdü ve kafasındaki tüm düşünceler tepetaklak oldu. Bunun boşuna olmadığını söylemek lazım.

Üstünde masif bir hokka duran devasa yazı masasının ardında boş bir takım elbise oturmuş mürekkebe batırılmamış kuru bir diviti kâğıdın üzerinde gezdiriyordu. Takım elbisenin kravatı da vardı, elbisenin cebinden bir dolmakalem fırlamıştı, ama yakanın üstünde ne boyun vardı ne de baş, manşetlerden ellerin çıktığı da görünmüyordu. Elbise işe dalmıştı ve etrafında hüküm süren hengâmenin kesinlikle farkında değildi. İçeri birinin girdiğini duyunca elbise koltuğa yaslandı ve yakanın üstünde Prohor Petroviç'in muhasebecinin de iyi tanıdığı sesi çalındı:

– Mesele nedir? Kimseyi kabul etmediğim yazıyor ya kapının üstünde.

Güzeller güzeli sekreter tiz bir çığlık attı ellerini kavuşturarak, sonra da bağırdı:

– Görüyor musunuz? Görüyor musunuz? Yok işte! Yok! Geri getirin onu, geri getirin!

Tam bu anda biri başını uzattı çalışma odasına, "Hii!" dedi ve hemen uzaklaştı. Muhasebeci bacaklarının titrediğini hissetti ve sandalyenin kenarına ilişti, ama çantasını kaldırmayı unutmadı. Anna Riçardovna, ceketini çekiştirerek ve bağırıp çağırarak muhasebecinin etrafında fır dönüyordu:

– Şeytanın adını ağzına alıp küfür ettiğinde hep durdurdum onu! Buldu işte şeytandan belasını! –Sonra yazı masasına koştu güzeller güzeli ve nağmeli ve şefkatli, ama ağlamanın da etkisiyle burundan çıkan bir sesle haykırdı:– Proşa! Neredesiniz?

– "Proşa" mı, bu ne samimiyet? –diye sordu ağırbaşlı takım elbise ve iyice gömüldü koltuğa.

– Tanımıyor! Beni tanımıyor! Anlıyor musunuz? –diyerek hıçkırıklara gömüldü sekreter.

– Çalışma odasında ağlamamanızı rica edeceğim! –dedi sinirlenmeye başlayan çizgili fevri takım elbise ve yeniyle taze bir kâğıt tomarını kendine çekti, belli ki üzerlerine karar notu düşmekti amacı.

– Hayır, daha fazla göremem bunu, hayır, göremem! – diye bağırdı Anna Riçardovna ve koşarak sekreter odasına çıktı, muhasebeci de arkasından kurşun gibi fırladı.

– Düşünebiliyor musunuz, oturuyorum, –diye anlatıyordu heyecandan titreyerek Anna Riçardovna, muhasebecinin yenine yapışmıştı yine,– içeri bir kedi giriyor. Siyah, besili, hipopotam gibi. Elbette, "Pisst!" diye bağırıyorum. O da çıkıyor. Onun yerine yine kedi suratlı bir şişko giriyor içeri ve şöyle diyor: "Neden ziyaretçilere 'pisst' diye bağırıyorsunuz, yurttaş?" Ve hop, doğruca Prohor Petroviç'in odasına dalıyor, ben de elbette arkasından, "Çıldırdınız mı siz?" diye bağırıyorum. Ama arsızın teki çıkıyor, dosdoğru Prohor Petroviç'in karşısındaki koltuğa oturuyor! Beriki ise... dünyanın en iyi kalpli insanıdır, ama sinirlidir. Parlayıverdi! İtiraz etmiyorum. Sinirli bir insan, eşek gibi çalışıyor. Parlayıverdi! "Siz, –diyor,– neden çağrılmadan içeri dalıyorsunuz?" Beriki yüzsüz ise, düşünebiliyor musunuz, koltuğa yayılıp gülümseyerek: "Ben, –diyor,– sizinle nazik bir işi konuşmak için geldim." Prohor Petroviç yine de parlıyor: "Meşgulüm!" Beriki demesin mi: "Hiçbir şeyle meşgul değilsiniz..." Ha? Elbette bunun üzerine Prohor Petroviç'in sabrı tükendi ve bağırdı: "Bu da ne böyle, ha? Atın şunu dışarı, hay iblisler alsın beni!" Berikiyse, düşünebiliyor musunuz, gülümseyip şöyle diyor: "İblisler mi alsın? İşte bu mümkün!" Ve çat, bağırmaya bile zaman bulamadım, bakıyorum: Kedi suratlı yok ve otu... oturuyor... elbise... Eeaa! –Anna Riçardovna konturunu tamamen yitiren ağzını ayırarak ulumaya başladı.

Ağlamaktan nefesi kesilen kadın durup soluklandı, ama tümden yersiz laflar etti:

– Ha babam yazıyor, yazıyor, yazıyor! Çıldırır insan! Telefonla konuşuyor! Takım elbise! Herkes tavşan gibi dağıldı!

Muhasebeci sadece dikiliyor ve titriyordu. Ama tam bu anda kader yardımına yetişti. Sekreter odasına sakin ve enerjik yürüyüşleriyle iki kişilik bir polis ekibi girdi. Güzeller güzeli gelenleri görünce daha şiddetli ağlamaya başladı, bir yandan da eliyle çalışma odasının kapısını işaret ediyordu.

– Ağlamayı keselim, yurttaş, –dedi sakince ilki, muhasebeci ise burada tümden fazla olduğunu hissederek sekreterin odasından dışarı fırladı ve bir dakika sonra artık açık havadaydı.

Başında sanki bir hava cereyanı vardı, boru gibi uğulduyordu ve bu uğultunun içinde biletçinin dün seansa katılan kediyle ilgili anlattığı hikâyelerden parçalar işitiliyordu. "Aha! Bizim kedi olmasın bu?" Komisyonda bir malumat edinemeyen dürüst Vasili Stepanoviç komisyonun Vagankovski Ara Sokağı'ndaki şubesine uğramaya karar verdi. Ve kendini biraz teskin etmek için şubeye kadar olan yolu yürüyerek katetti.

Şehir gösteri şubesi bir avlunun derinliğinde zaman içinde sıvası dökülmüş ve giriş holündeki porfir sütunlarıyla meşhur bir konağa yerleşmişti.

Ama o gün şubenin ziyaretçisini hayretler içinde bırakan sütunlar değil, altlarında yaşananlar oldu.

Birkaç ziyaretçi taş kesilmiş, küçük bir masanın arkasında ağlayan küçük hanıma bakıyordu, masanın üstünde küçük hanımın sattığı, gösteri dünyasını ilgilendiren çeşitli özel kitaplar ve dergiler duruyordu. O esnada küçük hanım bu literatürden kimseye bir şey satmaya çalışmıyordu ve samimi sorulara el kol hareketleriyle yanıt veriyordu sadece; bu sırada yukarıdan, aşağıdan, sağdan ve soldan, şubenin bütün birimlerinden telefon zırıltıları yağıyordu, avaz avaz çalan cihaz sayısı en az yirmiydi.

Küçük hanım birden irkilerek ağlamayı kesti ve isteri halinde bağırdı:

– İşte yine! –Ve ansızın titreyen soprano sesiyle şarkı söylemeye başladı:– Şanlı deniz, kutsal Baykal!*

Merdivende beliren getir götürcü, yumruğuyla birini tehdit etti ve cılız, renksiz bariton sesiyle küçük hanımla birlikte söylemeye başladı:

– Şanlı gemi, omul fıçısı!..

Getir götürcünün sesine uzaktan gelen sesler katıldı, koro büyüdü, büyüdü ve nihayet şarkı şubenin bütün köşelerinde gürlemeye başladı. Saymanlık denetim biriminin yerleştiği en yakındaki 6 numaralı odada birinin hırıltılı oktavı özellikle ayırt ediliyordu. Telefon cihazlarının şiddetlenen zırıltıları da koroya eşlik ediyordu.

– Hey, barguzin... kıpırdat dalgayı!.. –diye bağırıyordu getir götürcü merdivende.

Genç kızın yüzünde gözyaşları akıyor, dişlerini bastırmaya çalışıyor ama ağzı kendi kendine açılıyor ve getir götürcüden bir oktav yüksek söylüyordu.

– Az kaldı yiğidin kıyıya varmasına!

Farklı yerlere dağılmış koristlerin şarkıyı son derece muntazam söylemeleri şubenin dilsiz ziyaretçilerini afallattı, sanki bütün koro görünmez bir şeften gözünü ayırmadan dikiliyordu.

Vagankovski'den geçenler avlu parmaklıklarının önünde durup şubede hüküm süren eğlenceyi şaşkınlıkla izliyordu.

İlk kuple biter bitmez sanki yine şef batonla işaret vermiş gibi ansızın sustu şarkı. Getir götürcü sessizce küfredip saklandı. Tam bu esnada ön kapılar açıldı ve yazlık palto giymiş

---

* Dmitri Davidov'un şiiri üzerine yazılan Rus halk şarkısından. Davidov'un fıçı üstünde Baykal'ı geçmeye çalışan kanun kaçaklarından esinlenerek yazdığı şiirin ilgili mısraları şöyle: *"Şanlı deniz, kutsal Baykal! Şanlı gemi, omul fıçısı! / Hey barguzin, kıpırdat dalgayı! / Az kaldı yiğidin kıyıya varmasına... Şilka ve Nerçinsk ürkütmüyor artık / Nöbetçiler görmüyor beni / Aç kurtlar dokunmuyor / Avcının kurşunu yetişmiyor."* Omul: Bir balık türü. Barguzin: Yerel rüzgâr. (ç.n.)

bir yurttaş belirdi, paltonun altından beyaz önlüğün etekleri sırıtıyordu, yanında da bir polis memuru.

– Önlem alın, doktor, yalvarırım! –diye isteri halinde bağırdı genç kız.

Şube sekreteri koşarak merdivene çıktı ve anlaşılan duyduğu mahcubiyetten ötürü yüzü kıpkırmızı bir vaziyette kekeleyerek konuştu:

– Görüyorsunuz ya, doktor, toplu hipnoz vakası yaşıyoruz... Bu nedenle muhakkak... –cümlesini tamamlayamadı, kelimeler boğazına takıldı ve birden tenor sesiyle söylemeye başladı:– Şilka ve Nerçinsk...

– Aptal! –diye bağıracak zamanı buldu genç kız ama kime kızdığını açıklamadı, onun yerine istemeye istemeye bir roulade patlatıp kendisi de Şilka ve Nerçinsk'i söylemeye başladı.

– Kendinize hâkim olun! Şarkı söylemeyi kesin! –dedi doktor sekretere.

Görünüşe göre, sekreter de şarkı söylemeyi kesebilmek için ne gerekiyorsa vermeye hazırdı, ama kesemiyordu ve ara sokaktan geçenlerin kulağına koroyla birlikte, ormanda aç kurtların ona dokunmadığı ve avcı kurşunlarının arkasından yetişemediği haberi de ulaştı!

Kuple biter bitmez doktordan ilk genç kız aldı kediotu dozunu, sonra doktor sekreterin ardından diğerlerine de içirmek için koştu.

– Özür dilerim, yurttaş, –diye hitap etti birden genç kıza Vasili Stepanoviç,– siyah kedi uğradı mı size?

– Ne kedisi? –diye bağırmaya başladı genç kız öfkeyle.– Eşek oturuyor bizim şubede, eşek! –Ve ekledi:– Duyarsa duysun! Her şeyi anlatacağım, –ve gerçekten anlattı olan biteni.

Anlaşılan, (genç kızın ifadesiyle) "hafif eğlenceleri tamamen yok olma noktasına getiren" şehir şubesi yöneticisi kafayı topluluk kurmaya takmıştı.

– Yukarıya yaranacak aklı sıra! –diye bağırıyordu genç kız.

Bir yıllık zaman zarfında yönetici Lermontov'un eserlerini inceleme, satranç-dama, pinpon ve atlı biniş toplulukları kurmayı başarmıştı. Yaza doğru da tatlı su kürek topluluğu ve dağcılık topluluğu kurulması tehdidi belirmişti.

Ve işte bugün öğle arasında içeri giriyor, yönetici yani...

– Kolunda da orospu çocuğunun teki, –diye anlatıyordu genç kız,– nereden çıktığını bilen yok, ekose pantolonlu, çatlak kelebek gözlüklü ve... suratına surat demeye bin şahit ister!

Ve kızın anlatımına göre, hemen oracıkta, şube yemekhanesinde öğle yemeğini yiyenlere koro toplulukları kurma konusunda önde gelen bir uzman olarak takdim etmişti onu.

Geleceğin dağcılarının yüzü kararmıştı, ama yönetici hemen o anda herkesi canlanmaya davet etmiş, uzman ise hem şakalar nükteler yapmış, hem de şarkı söylemenin çok az zaman gerektirdiğini, bu şarkılardan elde edilecek faydanın ise sürüsüne bereket olduğunu söyleyerek yemin etmişti.

Ve elbette, genç kızın bildirdiğine göre, yerlerinden ilk fırlayanlar Fanov ve Kosarçuk olmuştu, şubenin meşhur yalakaları yani ve yazılmak istediklerini ilan etmişlerdi. Bunun üzerine diğer çalışanlar da şarkı söylemekten kaçış olmadığına, kendilerinin de topluluğa yazılması gerektiğine ikna olmuştu. Şarkı söylemek için öğle arasında karar kılmışlardı, çünkü kalan saatler Lermontov ve damayla doluydu. Yönetici ön ayak olmak için tenor olduğunu söylemiş, sonra her şey kötü bir rüya gibi gelişmişti. Ekoseli uzman koro şefi bağırmıştı:

– Do-mi-sol-do! –En çekingenleri şarkı söylemekten kurtulmak için saklandıkları dolaplardan çıkarmış, Kosarçuk'a mutlak kulağı olduğunu söylemiş, ulumuş, inlemiş, yaşlı kilise korosu şefi ve şarkıcıya saygı göstermelerini rica etmiş, kamertonu parmaklarına vurmuş, "Şanlı deniz"i patlatmaları için yalvarmıştı.

Onlar da patlatmıştı. Hem de ne patlatma. Ekoseli gerçekten de işini iyi biliyordu. İlk kupleyi söylemişler, koro şefi de özür dileyip şöyle demişti:

– Bir dakikaya dönerim! –Ve... kaybolmuştu. Gerçekten de bir dakika sonra döneceğini düşünmüşlerdi. Ama aradan on dakika geçmesine rağmen hâlâ ortalıklarda yoktu. Şubecileri bir sevinç kaplamıştı: Kaçtı herhalde.

Ve birdenbire nasıl olduysa kendi kendilerine ikinci kupleyi söylemeye başlamışlardı, belki mutlak kulağı olmasa da yeterince hoş bir tenor sese sahip Kosarçuk herkesi arkasından sürüklemişti. Şarkı bitmişti ama şef yoktu! Hepsi yerlerine doğru hareketlenmiş ama daha oturmadan kendi istekleri dışında söylemeye başlamışlardı. Durmak mümkün değil. En fazla üç dakika susuyorlar, sonra yine patlatıyorlar. Susuyorlar, patlatıyorlar! Bunun üzerine başlarının belada olduğunu anlamışlardı. Yönetici utancından kendini çalışma odasına kitlemişti.

Genç kızın hikâyesi bu noktada kesildi. Kediotunun hiç faydası olmamıştı.

Çeyrek saat sonra Vagankovski'nin parmaklığına üç kamyon yanaştı, başta yönetici olmak üzere şubenin tüm kadrosu kamyonlara bindirildi.

İlk kamyon avlu kapısında zıplayıp ara sokağa çıkmıştı ki, kasada ayakta duran ve birbirlerinin omzuna tutunan çalışanlar ağızlarını açtı ve tüm ara sokak popüler şarkıyla çınladı. İkinci kamyon da buna katıldı, ondan sonra üçüncü de. Böylece yola çıktılar. Yollarda kendi işleri için koşturan insanlar herhangi bir şaşkınlık belirtisi göstermeden kaçamak bakışlar atmakla yetiniyordu kamyonlara, şehirdışına gezmeye gidiyorlardı galiba. Gerçekten de şehirdışına gidiyorlardı, ama gezmeye değil, Profesör Stravinski'nin kliniğine.

İyice serseme dönen muhasebeci yarım saat sonra gösteri maliyesine ulaştı, zimmetli paradan kurtulmayı umuyordu nihayet. Edindiği tecrübenin ardından önce dikkatle baktı

uzun salona, üzerinde altın yaldızlı yazılar bulunan mat camların ardında çalışanlar oturuyordu. Herhangi bir acil durum ya da rezalet belirtisine rastlamadı burada muhasebeci. Düzgün bir kurumda olması gerektiği gibi sessizdi ortalık.

Vasili Stepanoviç üzerinde "Hasılat kabulü" yazan küçük pencereden içeri uzattı başını, tanımadığı memura selam verdi ve kibarca bir adet giriş emri rica etti.

– Ne yapacaksınız giriş emrini? –diye sordu küçük penceredeki memur.

Muhasebeci şaşırdı.

– Hasılatı teslim etmek istiyorum. Varyete'den geldim.

– Bir dakika, –dedi memur ve camdaki deliğin tel örgüsünü kapattı.

"Tuhaf!" –diye düşündü muhasebeci. Şaşkınlığı çok doğaldı. Hayatında ilk kez böyle bir durumla karşılaşıyordu. Para almanın zor olduğunu herkes bilir, her zaman engel çıkabilir bunun önünde. Ama otuz yıllık meslek hayatında muhasebeci, özel ya da tüzel, kimsenin para kabul ederken zorlandığını hiç görmemişti.

Ama nihayet tel örgü kenara kaydı ve muhasebeci tekrar yapıştı pencereye.

– Çok mu? –diye sordu memur.

– 21.711 ruble.

– Oho! –Nedense ironik bir tonda cevap verdi memur ve muhasebeciye yeşil bir kâğıt uzattı.

Formu iyi bilen muhasebeci çabucak doldurdu ve paketin ipini çözmeye koyuldu. Paketi açtığında gözlerinde bir dalgalanma oldu ve hasta gibi böğürdü.

Gözlerinin önünde yabancı paralar yanıp sönüyordu. Kanada doları tomarları vardı burada, İngiliz poundları, Hollanda guldenleri, Letonya latları, Estonya kronları...

– İşte şu, Varyete'deki üçkâğıtçılardan biri! –diye hiddetli bir ses işitildi lâl olmuş muhasebecinin tepesinde. Ve Vasili Stepanoviç'i oracıkta tutukladılar.

18. Bölüm

Talihsiz Ziyaretçiler

Azimli muhasebeci kendi kendine yazan takım elbiseyle karşılaşmak üzere taksomotorun içinde süratle ilerlerken Kiev'den Moskova'ya gelen 9 numaralı yumuşak platz-kart vagonundan* diğerleriyle birlikte elinde küçük bavuluyla düzgün görünümlü bir yolcu daha indi. Müteveffa Berlioz'un Kiev'de eski Enstitü Sokağı'nda yaşayan eniştesi, planlama uzmanı ekonomist Maksimilyan Andreyeviç Poplavski'den başkası değildi bu yolcu. Maksimilyan Andreyeviç'in Moskova'ya gelme sebebi evvelsi gün akşam geç bir saatte aldığı aşağıdaki içeriğe sahip telgraftı:

"Beni az evvel Patriarşiye'de tramvay biçti. Cenaze cuma öğleden sonra üçte. Gel! Berlioz."

Maksimilyan Andreyeviç Kiev'deki en akıllı insanlardan biri olarak kabul ediliyordu ve boşuna değildi bu. Ama böyle bir telgraf en akıllı insanı bile çıkmazda bırakabilir. İnsan biçildiğini söyleyen bir telgraf çekiyorsa, belli ki ölümüne biçilmemiş demektir. Ama o zaman cenaze neden? Yoksa çok kötü durumda ve öleceğini mi öngörüyor? Bu mümkün,

* SSCB'de ve günümüzde Rusya'da en çok tercih edilen, ucuz, ama kuşetlilere göre daha konforsuz vagonları tanımlamak için kullanılan Almanca kökenli ifade. (ç.n.)

ama bu kadar kesin konuşması son derece acayip: Cuma günü öğleden sonra üçte gömüleceğini nasıl bilebilir? İnsanı hayrete düşüren bir telgraf!

Ne var ki akıllı insanlar karmaşık meseleleri çözmek için de akıllı. Mesele çok basit. Bir hata olmuş ve telgraf yanlış iletilmişti. Hiç kuşkusuz "Berlioz'u" yerine başka bir telgrafa ait "beni" kelimesi girmişti buraya, "Berlioz'u" kelimesi de "Berlioz" şeklinde sona düşmüştü. Bu düzeltmeyle birlikte düşünüldüğünde telgraf anlam kazanıyordu, ama elbette trajik bir anlamdı bu.

Maksimilyan Andreyeviç'in eşini yıkan acı patlaması dinince beriki derhal Moskova'ya gitmek için toplanmaya başlamıştı.

Maksimilyan Andreyeviç'in bir sırrını açıklamak gerek. Karısının hayatının en verimli çağında ölen yeğenine üzüldüğü tartışma götürmez. Ama elbette işini bilen biri olarak cenazede bulunmasını gerektiren özel bir durum olmadığının farkındaydı. Ama yine de Maksimilyan Andreyeviç Moskova'ya gitmek için acele ediyordu. Neydi mesele acaba? Tek bir mesele vardı: daire. Moskova'da bir daire mi? İşte bu şakaya gelmezdi. Nedendir bilinmez, Maksimilyan Andreyeviç Kiev'i sevmiyordu ve Moskova'ya taşınma fikri son zamanlarda öyle kemiriyordu ki içini, doğru dürüst uyuyamıyordu bile. Dinyeper'in alçak kıyı tarafındaki adaları su altında bırakarak suyu ufukla birleştiren bahar taşkınları bile mutlu etmiyordu onu. Knez Vladimir anıtının ayaklarından itibaren başlayan sarsıcı güzellikteki o manzara mutlu etmiyordu. Bahar vakti Vladimirskaya Gorka'nın tuğla döşeli yollarında ağaçlarla birlikte güneş ışığının meydana getirdiği kımıl kımıl oynaşan benekler neşelendirmiyordu. Hiçbirini istemiyordu, istediği tek şey vardı, o da Moskova'ya taşınmak.

Gazetelere verdiği Kiev'de Enstitü Sokağı'ndaki daire ile Moskova'da daha küçük metrajlı daire takas edilir ilanları

herhangi bir sonuç vermemişti. İstekliler çıkmamış, bazen çıktığında da iyi niyetli bir teklifle gelmemişlerdi.

Telgraf Maksimilyan Andreyeviç'i sarsmıştı. Bu fırsatı kaçırmak yazık olurdu. İşini bilen insanlar bu gibi anların tekrar etmeyeceğinin farkındadır.

Uzun lafın kısası, zorluklara aldırmadan yeğeninin Sadovaya'daki dairesini miras edinmeyi becermek gerekti. Evet, bu zordu, hem de çok, ama bu zorlukları ne pahasına olursa olsun aşmak gerekiyordu. Tecrübeli Maksimilyan Andreyeviç bunun için atılması şart olan ilk adımın şu adım olduğunu biliyordu: Geçici bile olsa müteveffa yeğenin üç odasına yazılmak.*

Cuma gündüz vakti Maksimilyan Andreyeviç Moskova Sadovaya Caddesi 302-bis numaralı binada bina yönetiminin yerleştiği odanın kapısından içeri girdi.

Duvarda ırmakta boğulan birinin nasıl hayata geri döndürüleceğini birkaç resimle gösteren eski bir afişin asılı olduğu dar odada ahşap masanın ardında orta yaşlı, tıraşsız bir adam kaygılı gözlerle yapayalnız oturuyordu.

– Başkanı görmem mümkün mü acaba? –diye kibarca sordu planlama uzmanı ekonomist şapkasını çıkarıp valizini boş sandalyenin üstüne koyarken.

Görünüşe göre, bu basit soru oturan adamı üzmüştü nedense, öyle ki yüzünün şekli bile değişmişti. Endişeyle gözlerini şaşılaştırıp başkanın olmadığına dair belli belirsiz bir şeyler mırıldandı.

– Dairesinde mi acaba? –diye sordu Poplavski.– İşim son derece acil.

Oturan yine kopuk laflar etti. Ama yine de başkanın dairesinde olmadığını tahmin etmek mümkün oldu.

– Peki ne zaman gelir?

---

* Rusçada "propiska", "propisatsya". Çarlık Rusya'sında ve daha sonra Sovyetler Birliği'nde şehirlerarası göçü sınırlayan, ülke içi oturma izni sistemi. (ç.n.)

Oturan buna cevap vermek yerine hüzünle pencereye baktı.

"Aha!" –dedi kendi kendine akıllı Poplavski ve sekreteri sordu.

Masada oturan tuhaf adamın yüzü kızarma derecesinde gerildi ve yine belli belirsiz konuşarak sekreterin de olmadığını söyledi... ne zaman geleceği belli değildi ve... sekreter hastaydı...

"Aha!" –dedi Poplavski kendi kendine.– Peki yönetimden kimse var mı?

– Ben, –dedi cılız sesle adam.

– Bakın, –diye konuştu Poplavski muktedir bir tonda.– Sizin de bildiğiniz gibi Patriarşiye'de hayatını kaybeden müteveffa Berlioz benim yeğenim olur, tek mirasçısı benim ve bıraktığı mirası yasa gereği kabul etmek zorundayım, ki bu da 50 numaralı dairemiz...

– Bir bilgim yok, yoldaş, –diye üzüntülü bir sesle sözünü kesti adam.

– Ama nasıl olur, –dedi Poplavski tertemiz sesiyle,– madem yönetim üyesisiniz, o halde mecbursunuz...

Ve tam bu sırada odaya bir yurttaş girdi. İçeri gireni görünce masada oturanın rengi attı.

– Yönetim üyesi Pyatnajko? –diye sordu giren oturana.

– Benim, –dedi beriki zar zor işitilen bir sesle.

İçeri giren oturanın kulağına bir şeyler fısıldadı ve beriki morali iyice bozulmuş vaziyette sandalyeden kalktı ve birkaç saniye sonra Poplavski boş yönetim odasında tek başına kaldı.

"İş zora bindi! Hepsini birden mi..." –diye düşündü sıkıntıyla Poplavski asfalt avluyu geçip 50 numaralı daireye doğru acele ederken.

Planlama uzmanı ekonomist çalar çalmaz açıldı kapı ve Maksimilyan Andreyeviç yarı karanlık hole girdi. Kapıyı kimin açtığının anlaşılamaması biraz şaşırttı onu: Sandalyede oturan kocaman bir siyah kediden başka kimse yoktu girişte.

Maksimilyan Andreyeviç öksürdü, ayaklarını yere vurdu, bunun üzerine çalışma odasının kapısı açıldı ve Korovyev çıktı girişe. Maksimilyan Andreyeviç nazik ama ağırbaşlı bir selam vererek şöyle dedi:

– Benim adım Poplavski. Müteveffa Berlioz'un...

Sözlerini tamamlayamadan Korovyev cebinden kirli bir mendil çıkardı, burnunu mendile gömüp ağlamaya başladı.

– ...enişteşiyim...

– Elbette, elbette, –diye sözünü kesti Korovyev mendili yüzünden uzaklaştırarak,– bakar bakmaz anladım siz olduğunu! –Tam bu anda gözyaşlarıyla sarsıldı ve bağırmaya başladı:– Acının böylesi, ha? Elden ne gelir ki? Ha?

– Tramvay mı ezmiş? –diye fısıldayarak sordu Poplavski.

– Hem de nasıl! –diye bağırdı Korovyev ve kelebek gözlüğün altında oluk oluk akmaya başladı gözyaşları.– Hem de nasıl! Tanık oldum. İnanabiliyor musunuz, hop! Kafa gitti! Sağ ayak, çatırt, ortadan ikiye! Sol, çatırt, ortadan ikiye! Şu tramvayların insana ettiğine bakın! –Anlaşılan Korovyev kendine hâkim olabilecek durumda değildi, burnunu aynanın yanındaki duvara gömdü ve hıçkırıklar içinde titremeye başladı.

Berlioz'un enişteşi tanımadığı şahsın davranışından samimiyetle etkilenmişti. "Bir de çağımızda içli insan yok derler!" –diye düşündü ve kendi gözlerinin de kaşınmaya başladığını hissetti. Ne var ki aynı zamanda nahoş bir bulut da ruhunu kapladı ve tam bu anda yıldırım gibi bir düşünce yanıp söndü zihninde: Bu içli insan müteveffanın dairesine yazılmış olmasındı sakın, zira bunun çok örneği vardı hayatta.

– Affedersiniz, müteveffa Mişa'mın arkadaşı mıydınız? –diye sordu yeniyle kuru sol gözünü silip sağ gözüyle de üzüntüden sarsılan Korovyev'i incelerken.

Ama beriki öylesine boğulmuştu ki hıçkırıklara, tekrar eden "çatırt ve ortadan ikiye!" kelimelerinden başka hiçbir şey anlamak mümkün değildi. Doya doya ağlayan Korovyev nihayet duvardan kopabildi ve şöyle dedi:

– Hayır, daha fazla dayanamayacağım! Gidip üç yüz damla kediotu yağı içeceğim! –Ve ağlamaktan helak olan yüzünü Poplavski'ye çevirip ekledi:– Tramvaylar böyledir işte!

– Özür dilerim, bana siz mi telgraf çektiniz? –diye sordu Maksimilyan Andreyeviç bu şaşırtıcı sulugözün kim olabileceğini çıkarmak için beynini zorlarken.

– O! –dedi Korovyev ve parmağıyla kediyi işaret etti.

Yanlış duyduğunu zanneden Poplavski gözlerini belertti.

– Hayır, yapamayacağım, takatim yok, –diye devam etti Korovyev burnunu çekerek,– hiç aklımdan çıkmıyor: Teker bacağın üstünden... bir tekerin ağırlığı on pud... Çatırt! Gidip uzanacağım, uyursam unuturum belki, –ve hemen o anda girişten kayboldu.

Kedi de kımıldadı, sandalyeden atlayıp arka patileri üzerinde doğruldu, ellerini beline koydu ve ağzını açıp şöyle dedi:

– Ben gönderdim telgrafı. Ne olacak?

Maksimilyan Andreyeviç'in başı dönmeye başladı anında, kolları ve bacakları hissizleşti, valizi düşürdü ve kedinin karşısındaki sandalyeye oturdu.

– Rusça soruyorum herhalde, –dedi kedi sertçe,– ne olacak?

Ama Poplavski herhangi bir cevap vermedi.

– Pasaport!* –diye hırladı kedi ve şişkin patisini uzattı.

Düşünme yetisini yitiren ve kedinin gözlerinde yanan iki kıvılcımdan başka hiçbir şey görmeyen Poplavski pasaportu cebinden çekti hançer gibi. Kedi konsoldan kalın siyah çerçeveli gözlüğünü çıkardı, suratına taktı, ki onu daha da muktedir gösterdi bu ve Poplavski'nin titreyen elinden aldı pasaportu.

"Bayılacak mıyım acaba, yoksa bayılmayacak mıyım?" –diye düşündü Poplavski. İçin için ağlayan Korovyev'in sesi

---

* Sovyetler Birliği'nde kimlik yerine pasaport kullanılırdı, bu uygulama Rusya'da hâlâ devam etmektedir. (ç.n.)

geliyordu uzaktan, giriş eter, kediotu ve mide bulandırıcı iğrenç bir şeyin daha kokusuyla dolmuştu tamamen.

– Hangi şube verdi evrakı? –diye sordu kedi sayfayı incelerken.

Cevap gelmedi.

– 412., –dedi kendi kendine kedi patisini ters tuttuğu pasaportun üzerinde gezdirerek,– tabii ya! İyi bilirim bu şubeyi! Önüne gelene pasaport verir! Ama ben olsam sizin gibisine vermezdim! Hayatta vermezdim! Yüzünüze bir kere bakıp anında reddederdim! –Kedi öyle sinirlendi ki, yere çarptı pasaportu.– Cenazedeki mevcudiyetiniz iptal edildi, –diye devam etti kedi resmi bir sesle,– ikamet kaydınız neredeyse, oraya dönün. –Ve kapıya doğru çemkirdi:– Azazello!

Çağrısına karşılık, ufak tefek, hafif aksak, üstüne sıkıca oturmuş siyah bir jimnastik mayosu giymiş, deri kemerine bıçak takılı, kızıl saçlı, sarı köpek dişli, sol gözü aklı biri çıktı koşarak girişe.

Poplavski havanın yetmediğini hissetti, sandalyeden doğruldu ve eli kalbinde geri geri gitti.

– Azazello, eşlik et! –diye emretti kedi ve girişten ayrıldı.

– Poplavski, –diye homurdandı içeri giren,– her şey anlaşıldı umarım?

Poplavski başını salladı.

– Derhal Kiev'e dön, –diye devam etti Azazello,– gıkını çıkarmadan otur ve Moskova'da daire hayalini unut, anladın mı?

Köpek dişi, bıçağı ve şaşı gözüyle Poplavski'yi ölümüne korkutan bu ufak tefek adam ekonomistin omzuna geliyordu sadece, ama hareketleri enerjik, seri ve organizeydi.

Önce pasaportu kaldırıp Maksimilyan Andreyeviç'e verdi ve beriki cüzdanı ölü eliyle kabul etti. Azazello denilen adam sonra tek eliyle valizi kaldırdı, diğeriyle de kapıyı açtı, Berlioz'un enişteşini kolundan tutup merdiven sahanlığına çıkardı. Poplavski duvara yaslandı. Azazello anahtar kul-

lanmadan valizi açtı, yağlanmış bir gazete kâğıdına sarılı, bir budu eksik kocaman kızarmış pilici çıkarıp sahanlığa koydu. Ardından iki çift çamaşır, ustura kayışı, bir kitap ve gözlük kabı çıkardı ve tavuk hariç hepsini merdiven boşluğuna tekmeledi. Boşalan valiz de aynı yere uçtu. Valizin yere çarptığı duyuldu, sese bakılırsa kapak valizden ayrılmıştı.

Ardından kızıl saçlı haydut tavuğu budundan yakaladı ve Poplavski'nin boynuna öyle dehşetli ve okkalı vurdu ki, tavuğun gövdesi uçarken budu elinde kaldı. Ünlü yazar Lev Tolstoy'un isabetle ifade ettiği üzere, Oblonski'lerin evinde her şey birbirine girdi.* Bu durumda tam da böyle söylerdi. Evet! Poplavski'nin gözlerinde her şey birbirine girdi. Uzun bir kıvılcım geçti süratle gözlerinin önünden, ardından kıvılcımın yerini mayıs gününü bir anlığına söndüren bir matem yılanı aldı ve Poplavski elinde pasaportuyla merdivenlerden aşağı uçtu. Uçarak dönüşe varıp bir sonraki sahanlıkta ayağıyla pencere camını kırdı ve basamağa oturdu. Bacaksız tavuk sekerek yanından geçti ve merdiven boşluğuna yuvarlandı. Yukarıda kalan Azazello tavuk budunu anında sıyırıp yuttu, kemiği de mayosunun yan cebine soktu, daireye döndü ve kapıyı ardından çarparak kapattı. Tam bu sırada aşağıdan, yukarı çıkmakta olan birine ait dikkatli ayak sesleri işitildi.

Koşarak bir kol daha inen Poplavski sahanlıktaki küçük tahta divana oturup soluklandı.

Eski bir şantuk takım ve yeşil şeritli sert hasır şapka giyen olağanüstü üzgün yüzlü, ufak tefek, yaşlıca bir adam merdivenden yukarı çıkarken Poplavski'nin yanında durdu.

– Yurttaş, bir şey sorabilir miyim, –dedi üzüntüyle şantuk takımlı adam,– 50 numaralı daire nerede acaba?

– Yukarıda! –dedi Poplavski kesik kesik.

– Çok teşekkür ederim, yurttaş, –dedi yine üzüntüyle adamcağız ve yukarı yürüdü, Poplavski ise doğrulup aşağı koştu.

---

* *Anna Karenina*'dan. (ç.n.)

Maksimilyan Andreyeviç, kendisine güpegündüz yabani bir şiddet uygulayan haydutları şikâyet etmek için polise mi koşuyordu acaba? Kendinden emin bir şekilde söyleyebiliriz ki, kesinlikle hayır. Polis karakoluna girip az evvel gözlüklü bir kedi pasaportumu okudu, sonra da mayo giymiş bıçaklı bir adam demek... hayır, yurttaşlar, Maksimilyan Andreyeviç gerçekten de akıllı bir adamdı!

Aşağı inmişti bile ve çıkış kapısının hemen önünde küçük oda gibi bir yere açılan bir kapı gördü. Kapının camı kırıktı. Poplavski pasaportunu cebine soktu, atılmış eşyalarını görmek umuduyla dönüp arkasına baktı. Ama eşyalardan eser yoktu. Buna ne kadar da az üzüldüğüne kendisi de şaşırdı. İnsanı baştan çıkaran bir başka enteresan fikir vardı şimdi aklında: Bu adamcağız üzerinden lanetli daireyi bir kere daha kontrol etmek. İşin aslı şuydu: Nerede olduğunu sorduğuna göre, demek ki ilk kez gidiyordu. Herhalde şimdi, doğruca 50 numaralı daireye yerleşen o taifenin kucağına düşecekti. İçinden bir ses Poplavski'ye bu adamcağızın çok yakında daireden çıkacağını söylüyordu. Artık yeğenin cenazesine gitmek gibi bir niyeti yoktu elbette Maksimilyan Andreyeviç'in, Kiev trenine ise hâlâ yeterince vakit vardı. Ekonomist dönüp arkasını kontrol etti ve küçük odaya daldı. Bu sırada yukarılarda bir kapı tıklatma sesi işitildi. "İçeri giren o!" –diye düşündü kalbi duracak gibi Poplavski. Odanın içi serindi, fare ve çizme kokuyordu. Maksimilyan Andreyeviç bir ağaç kütüğünün üstüne yerleşti ve beklemeye karar verdi. Konumu rahattı, altıncı blokun çıkış kapısı tam karşıda görünüyordu.

Ne var ki düşündüğünden daha uzun beklemesi gerekti Kievlinin. Merdiven nedense ıssızdı hep. Her şey iyi duyuluyordu ve nihayet beşinci katın kapısı açıldı. Poplavski dondu kaldı. Evet, bu hafif adımlar onun. "Aşağı iniyor." Bir alt katın kapısı açıldı. Adımlar sustu. Kadın sesi. Üzgün adamcağızın sesi... evet, bu onun sesi... "Mesih aşkına, bırak..." gibi

bir şey söyledi. Poplavski'nin kulağı sırıtıyordu kırık camın içinde. Bir kadın kahkahası yakaladı bu kulak. Aşağı inen hızlı ve enerjik adımlar ve işte görünüp kayboldu kadının sırtı. Elinde yeşil muşamba çantasıyla bloktan avluya çıktı kadın. Adamcağızın adımları yeniden işitildi. "Tuhaf, daireye geri dönüyor! Yoksa o da mı bu çeteden? Evet, dönüyor. Yukarıda yine açıldı kapı. Biraz daha bekleyelim bari."

Bu sefer uzun süre beklemesi gerekmedi. Kapı sesleri. Ağır adımlar. Adımlar sustu. Umutsuz bir çığlık. Kedi miyavlaması. Ritmik hızlı adımlar, aşağı, aşağı, aşağı!

Poplavski'nin beklediğine değdi. İstavroz çıkarıp bir şeyler mırıldanarak rüzgâr gibi geçti üzgün adamcağız; başında şapkası yoktu, yüzü aklını tamamen yitirmiş gibiydi, saçsız başı çizikler içindeydi, pantolonu da ıpıslaktı. Çıkış kapısının kolunu koparırcasına çekmeye başladı, korkudan içeri mi, dışarı mı açıldığını anlayamamıştı, nihayet kapıya söz geçirdi ve uçarcasına çıktı güneşli avluya.

Daire kontrol edilmişti. Müteveffa yeğeni de, daireyi de tümden unutup maruz kaldığı tehlikenin düşüncesiyle irkilerek yalnızca bir kelime fısıldadı Maksimilyan Andreyeviç: "Anlaşıldı! Anlaşıldı!" Ve avluya koştu. Birkaç dakika sonra bir troleybüs planlama uzmanı ekonomisti Kiev Garı'na doğru götürüyordu.

Ekonomist küçük odada oturduğu sırada ufak tefek adamcağızın başına son derece tatsız bir iş gelmişti. Adamcağız Varyete'nin büfecisiydi, adı da Andrey Fokiç Sokov'du. Varyete'de soruşturma yapılırken Andrey Fokiç yaşananlardan uzakta durmuştu, fark edilen tek bir şey vardı, o da artık her zamankinden daha üzgündü, dahası getir götürcü Karpov'dan misafir büyücünün nerede konakladığını öğrenmeye çalışıyordu.

Sahanlıkta ekonomistten ayrıldıktan sonra büfeci beşinci kata ulaşmış ve 50 numaralı dairenin kapısını çalmıştı.

Kendisine hemen kapıyı açmışlardı, ama büfeci irkilerek gerilemiş ve hemen girmemişti içeri. Bu doğaldı. Cilveli bir

dantelli önlük ve yine dantelli bir başlıktan başka üzerinde hiçbir şey bulunmayan ama altın ayakkabı giyen bir genç kız açmıştı kapıyı. Genç kızın fiziğine söylenecek yoktu, dış görünüşüne dair tek kusur boynundaki kan rengi yara iziydi galiba.

– Girsenize, madem çaldınız kapıyı! –demişti genç kız edepsiz yeşil gözlerini büfeciye dikerek.

Andrey Fokiç "Hi!" deyip gözlerini kırpıştırmış ve şapkasını çıkararak girişe adımını atmıştı. Tam bu sırada girişteki telefon çalmıştı. Utanmaz temizlikçi bir bacağını sandalyeye koyup ahizeyi kaldırmış ve "Alo!" demişti.

Gözlerini nereye kaçıracağını bilemeyen büfeci ayak değiştirerek şöyle düşünmüştü: "Yabancının temizlikçisine bak! Tüü, rezillik!" Ve rezillikten kurtulmak için gözlerini bir sağa, bir sola çevirip durmuştu.

Büyük ve yarı karanlık girişin her yerine sıra dışı eşyalar ve kılık kıyafetler yığılmıştı. Mesela sandalyenin arkalığına alev kırmızısı kumaşla astarlanmış bir matem pelerini atılmıştı, konsolun üstünde parıl parıl parlayan altın kabzalı bir kılıç yatıyordu. Gümüş kabzalı üç kılıç da şemsiye ya da baston misali öylece duruyordu köşede. Kartal tüyleri ilişti-rilmiş bereler de geyik boynuzuna asılmıştı.

– Evet, –demişti temizlikçi telefonda,– nasıl? Baron Maygel mi? Dinliyorum. Evet! Sanatçı beyefendi bugün evdeler. Evet, sizi görmekten mutluluk duyar. Evet, misafirler... Frak ya da siyah ceket. Ne? Gece on ikiye doğru. –Sohbeti bitirip ahizeyi koymuş ve büfeciye dönmüştü:– Ne istiyorsunuz?

– Sanatçı yurttaşı görmem gerek.

– Nasıl? Kendisini mi?

– Kendisini, –demişti büfeci hüzünle.

– Bir sorayım, –demişti belirgin bir tereddütle temizlikçi ve müteveffa Berlioz'un çalışma odasının kapısını aralayıp bildirmişti:– Şövalye, küçük bir adam geldi, messiri görmek istiyormuş.

– Girsin, –Korovyev'in kırık sesi işitilmişti çalışma odasından.

– Misafir odasına buyurun, –deyivermişti genç kız sanki insanca giyinmiş gibi, misafir odasının kapısını aralamış, kendisi ise girişten ayrılmıştı.

Davet edildiği yere giren büfeciyi o kadar şaşırtmıştı ki odanın dekoru, neden geldiğini dahi unutmuştu. Büyük pencerelerin renkli camlarından (arkasında iz bırakmadan kaybolan mücevherci kadının fantezisi) kiliselerdekine benzeyen sıra dışı bir ışık doluyordu içeri. Sıcak bahar gününe rağmen kocaman ve eski şöminede odun yanıyordu. Halbuki oda hiç sıcak değildi, mahzenlere özgü bir rutubet sarmıştı hatta içeri gireni. Şöminenin önünde kaplan postunun üzerinde, gözlerini kısıp uslu uslu ateşe bakan kocaman bir kara kedi oturmuştu. İçinde Tanrı korkusu bulunan büfecinin bakınca irkildiği bir de masa vardı: Kiliselerde kullanılan sırmalı simli ipek kumaş örtülmüştü masanın üzerine. Sırmalı simli örtünün üzerinde küf ve toz bağlamış çok sayıda göbekli şişe duruyordu. Şişelerin arasında bir tabak ışıldıyordu ve bu tabağın som altından olduğu hemen anlaşılıyordu. Şöminenin önünde beli bıçaklı ufak tefek bir kızıl, uzun çelik bir kılıcın üstünde et parçaları kızartıyordu, etin suyu ateşe damlıyor, duman bacaya yükseliyordu. Kızartma kokusunun yanında çok kuvvetli bir parfüm ve tütsü kokusu da vardı, bu nedenle gazeteler sayesinde Berlioz'un ölümünden ve yaşadığı yerden haberdar olan büfecinin zihninden bir anlığına, "Berlioz için kilise töreni düzenlemesinler sakın!" düşüncesi geçmişti, ama elbette saçma olan bu düşünceyi hemen uzaklaştırmıştı zihninden.

Şaşkına dönen büfeci ansızın ağır bir bas ses işitti:

– Evet, efendim, size nasıl yardımcı olabilirim?

Bunun üzerine büfeci aradığı şahsı buldu gölgenin içinde.

Kara büyücü üzerine yastıklar serpilmiş kocaman ama alçak bir divana uzanmıştı. Büfeci yanlış görmediyse sanat-

çının üzerinde sadece siyah iç çamaşır ve yine sivri burunlu siyah ayakkabılar vardı.

– Ben, –diye konuştu büfeci acı acı,– Varyete'nin büfe müdürüyüm...

Sanatçı parmaklarında taşların ışıldadığı elini büfecinin ağzını kapatmak ister gibi ileri uzattı ve büyük bir hararetle konuşmaya başladı:

– Yok, yok, yok! Bir kelime daha etmeyin! Asla ve kat'a! Büfenizdeki hiçbir şeyi ağzıma koymam ben! Dün, saygıdeğer beyefendi, büfenizin yanından geçtim ve şu ana dek ne mersin balığını, ne de beyaz peyniri unutabildim. Azizim! Beyaz peynir yeşil olmaz, sizi kandırmışlar. Beyaz peynir beyaz olmalı. Peki çaya ne demeli? Bulaşık suyu değil bu! Temizlikten bihaber bir genç kızın kovadaki kaynamamış suyu dev gibi semaverinize nasıl doldurduğunu gözlerimle gördüm, bu sırada çay doldurmaya devam ediyorlardı. Olmaz, cancağızım, böyle olmaz!

– Özür dilerim, –diye girdi söze bu beklenmedik saldırı karşısında şaşkına dönen Andrey Fokiç,– onun için gelmedim ben, mersin balığının konumuzla ilgisi yok.

– Balık bozuksa nasıl ilgisi olmaz!

– Mersin balığını ikinci tazelikte göndermişler, –diye açıkladı büfeci.

– Cancağızım, saçmalık bu!

– Nesi saçma?

– İkinci tazelik, işte bu saçma! Tazelik tektir. İkincisi, üçüncüsü olmaz. Mersin balığı ikinci tazelikte demek, balık kokmuş demektir!

– Affederseniz... –diye başlayacak oldu yine büfeci üzerine gelen sanatçıdan nasıl kurtulacağını bilmeden.

– Affedemem, –dedi beriki kararlılıkla.

– Bunun için gelmedim buraya! –dedi iyice morali bozulan büfeci.

– Bunun için gelmediniz mi? –diye şaşırdı yabancı bü-

yücü.– Sizi başka hangi sebep getirebilir ki bana? Hafızam beni yanıltmıyorsa mesleki açıdan size yakın şahıslar arasında yalnızca ordu bakkalı bir kadınla tanışıyorum, ama o da çok eskiden, siz o zaman dünyada yoktunuz bile. Ama tanıştığımıza memnun oldum. Azazello! Büfe müdürü beyefendiye bir tabure.

Et kızartan dönüp baktı, bununla birlikte köpek dişleri büfeciyi dehşete düşürmüştü. Becerikli bir hareketle koyu renkli alçak meşe taburelerden birini uzattı büfeciye. Odada üzerine oturulabilecek başka bir şey yoktu.

Büfeci:

– Müteşekkirim, –diyerek oturağa çöktü. Çökmesiyle oturağın arka ayağının çatırt diye kırılması bir oldu, büfecinin ağzından bir "Ho!" sesi çıktı ve kaba etini sertçe yere vurdu. Düşerken ayağı önündeki başka bir oturağa takıldı ve dolu bir kadeh kırmızı şarabı devirip pantolonuna döktü.

Sanatçı heyecanla seslendi:

– Ay! Bir yeriniz incinmedi ya?

Azazello büfecinin kalkmasına yardım etti, bir başka oturak uzattı. Büfeci ev sahibinin pantolonunu çıkarıp ateşin karşısında kurutması yönündeki teklifini acı dolu bir sesle reddetti ve ıslak çamaşır ve kıyafet içinde kendini katlanılmayacak kadar rahatsız hissederek çekine çekine bir başka tabureye oturdu.

– Alçakta oturmayı severim, –diye konuştu sanatçı,– alçaktan düşmek o kadar da tehlikeli değildir. Evet, mersin balığında mı kalmıştık? Cancağızım! Tazelik, tazelik ve tazelik, her büfecinin şiarı işte bu olmalı. Buyurun, tadına bakmaz mıydınız...

Bunun üzerine kılıç şöminenin kan kırmızısı ışığında büfecinin tam karşısında parladı ve Azazello altın tabağa cızır cızır eden bir et parçası koydu, üzerine limon sıktı ve büfeciye iki dişli bir altın çatal uzattı.

– Müteşekkirim... ben...

– Yok, yok, tadına bakın!

Büfeci nezaket icabı parçayı ağzına koydu ve hemen anladı ki, gerçekten de son derece taze, daha da önemlisi fevkalade lezzetli bir şey çiğnemekteydi. Ama büfeci enfes aromalı ve sulu eti çiğnerken az kalsın boğulacak ve yine düşecekti. Yan odadan büyük koyu renkli bir kuş uçarak içeri girdi ve kanadıyla hafifçe büfecinin keline vurdu. Şöminenin üstünde saatin yanındaki rafa konunca kuşun bir baykuş olduğu görüldü. "Ya Rabbi sen büyüksün!" –diye düşündü tüm büfeciler gibi asabi bir insan olan Andrey Fokiç.– "Ne biçim daire bu!"

– Bir kadeh şarap? Beyaz, kırmızı? Günün bu saatinde hangi ülkenin şarabını tercih edersiniz?

– Müteşekkirim... ben içmem...

– Boşuna! İster misiniz, bir parti zar atalım? Yoksa başka bir oyun mu seversiniz? Domino, iskambil?

– Ben oynamam, –dedi artık yorulan büfeci.

– Pek fena, –dedi ev sahibi noktayı koyarken,– kusura bakmayın ama şaraptan, oyunlardan, latif kadınların arkadaşlığından ve masa etrafı sohbetlerinden uzak duran erkeklerin içinde kötü bir şey saklıdır. Böyle insanlar ya ağır hastadır, ya da gizli gizli nefret ederler çevrelerinden. İstisnalar da olabilir tabii. Benimle ziyafet masasına oturan şahıslar arasında bazen pek şaşırtıcı alçakların çıktığı da oldu! Evet, sizi dinliyorum, nedir şikâyetiniz?

– Dün bazı sihirler yapma lütfunda bulunmuştunuz...

– Ben mi? –diye haykırdı büyücü hayretler içinde.– İnsaf edin azıcık. Bana yakışmaz bile!

– Af buyurun ama, –dedi şaşıran büfeci,– peki ya kara büyü seansı...

– Ah, evet, evet! Azizim! Size bir sır vereyim: Ben sanatçı değilim, sadece Moskovalıları toplu halde görmek istedim, bunun en kolay yolu da tiyatroydu. Maiyetim de, –kediden tarafa salladı başını,– işte bu seansı düzenledi, ben sadece

oturup Moskovalıları izledim. Ama yüzünüz değişmesin, söyleyin, seansla ilgili nedir sizi bana getiren?

– Hatırlarsınız sanırım, başka şeylerin yanında bir de tavandan kâğıtlar uçuşmuştu, –sesini alçalttı büfeci ve çekinceyle dönüp arkasına baktı,– herkes de kaptı bunları. Bir delikanlı geliyor büfeye, onluk veriyor, sekiz buçuk para üstü veriyorum... Sonra bir başkası.

– O da mı genç?

– Yok, yaşlı. Derken üçüncü, dördüncü. Ha bire veriyorum bozuklukları. Bugün kasayı kontrol edeyim dedim, bakıyorum, para yerine kesilmiş kâğıt. Büfenin zararı yüz dokuz ruble.

– Ay-ay-ay! –diye haykırdı sanatçı.– Gerçek banknot mu sanmışlar yoksa? Bilerek yapmış olmalarına ihtimal vermiyorum.

Büfeci biraz yan gözle ve hüzünle dönüp arkasına baktı, ama bir şey demedi.

– Üçkâğıtçı olabilirler mi? –diye endişeyle sordu büyücü misafire.– Moskovalılar arasında üçkâğıtçılar olabilir mi?

Büfeci öyle acı bir gülümsemeyle cevap verdi ki buna, her türlü şüphe kalkmıştı ortadan: Evet, Moskovalılar arasında üçkâğıtçılar vardı.

– Adilik bu! –Çileden çıktı Woland.– Siz yoksul bir insansınız... Yoksulsunuz, değil mi?

Büfeci öyle bir çekti ki başını omuzlarına, yoksul olduğu meydana çıktı.

– Mevcut birikmişleriniz ne kadar?

Samimi bir tonda sorulmuştu soru ama yine de itiraf etmek gerekir ki hassas bir soruydu. Büfeci ne diyeceğini bilemedi.

– Beş ayrı tasarruf sandığında toplam iki yüz kırk dokuz bin ruble, –diye yanıt verdi yan odadan çatlak bir ses,– evde, döşemenin altında da iki yüz adet altın onluğu var.

Büfeci dibi tutmuş gibi yapışıp kaldı tabureye.

– Pek de yüklü bir miktar değil tabii, –dedi Woland misafirine tepeden bakarak,– doğrusu, zaten ihtiyacınız da yok. Ne zaman öleceksiniz?

Bunun üzerine büfeci artık çileden çıktı:

– Bunu kimse bilemez, kimseyi de alakadar etmez, –diye cevap verdi.

– Tabii ya, bilemez, –yine aynı berbat ses işitildi çalışma odasından,– duyan da binom açılımı zanneder! Dokuz ay sonra, önümüzdeki şubatta, 1. MGU'daki* kliniğin dördüncü koğuşunda karaciğer kanserinden ölecek.

Büfecinin yüzü sapsarı kesildi.

– Dokuz ay, –diyerek düşünceli bir yüz ifadesiyle hesapladı Woland,– iki yüz kırk dokuz bin... Yuvarlak hesap ayda yirmi yedi bin mi ediyor? Biraz az, ama mütevazı bir hayat için yeterli. Bir de şu onluklar var gerçi.

– Onlukları bozduracak fırsatı olmayacak, –diye yine araya girdi aynı ses büfecinin kalbini buz kestirerek,– Andrey Fokiç'in ölümü üzerine evini derhal yıkacaklar, onluklar da devlet bankasına gönderilecek.

– Kliniğe yatmanızı tavsiye etmem, –diye devam etti sanatçı,– umutsuz hastaların inlemeleri ve hıçkırıkları altında koğuşta ölmenin ne manası var? Şu yirmi yedi binle ziyafet düzenleseniz, yaylı çalgıların sesleri altında etrafınızda çakırkeyif güzeller ve yiğit dostlar varken zehir içip öbür dünyaya göçseniz daha iyi değil mi?

Büfeci kıpırdamadan oturuyordu ve çok yaşlanmıştı. Gözlerini koyu halkalar çevrelemiş, yanakları sarkmış, altçenesi düşmüştü.

– Hayallere daldık! –dedi heyecanla ev sahibi.– İşe dönelim. Gösterin bakalım şu kesilmiş kâğıtlarınızı.

Büfeci heyecanlanarak çıkardı tomarı cebinden, açtı ve taş kesildi. Gazete parçasının içinde onluklar yatıyordu.

– Azizim, siz gerçekten iyi değilsiniz, –dedi Woland omuz silkerek.

---

* Romanın yazıldığı dönemde iki Moskova Devlet Üniversitesi'nden ilki. (ç.n.)

Büfeci yabani bir gülümsemeyle doğruldu tabureden.

– Peki... –dedi kekeleyerek,– ya... yine... kâğıda...

– Hım... –diye düşünmeye başladı sanatçı,– o zaman yine gelirsiniz. Kapımız her zaman açık! Tanıştığımıza memnun oldum.

Bunun üzerine çalışma odasından Korovyev fırladı, büfecinin eline yapıştı, kolunu koparırcasına sallayarak herkese, ama herkese selam söylemesi için Andrey Fokiç'ten ısrarla ricacı oldu. Beyni duran büfeci girişe doğru hareketlendi.

– Hella, eşlik et! –diye bağırdı Korovyev.

Yine şu kızıl çıplak girişte! Büfeci daracık kapı aralığından güçbela geçti, "Görüşmek üzere," diye tıslad ve sarhoş gibi yürüdü. Biraz aşağı indikten sonra durdu, basamağa oturdu, paketi çıkardı, kontrol etti: Onluklar yerli yerindeydi.

Tam bu sırada, sahanlığa açılan daireden yeşil çantalı bir kadın çıktı. Basamakta oturan ve aptal aptal onluklara bakan adamı görünce gülümsedi ve düşünceli bir ifadeyle şöyle dedi:

– Bizim bina da ne halde! Şu da sabahtan sarhoş. Gene pencere camını kırmışlar, –büfeciyi biraz daha dikkatli inceleyen kadın ilave etti:– Yurttaş, denizde kum, sizde onluk. Paylaşsan ya benimle de, ha?

– Mesih aşkına, beni rahat bırak, –dedi korkan büfeci ve hırsız gibi parasını sakladı. Kadın kahkaha attı.

– İblis görsün yüzünü, nekes! Şaka yapmıştım, –ve aşağı yürüdü.

Büfeci yavaşça doğruldu, şapkasını düzeltmek için elini kaldırdı ve şapkanın başında olmadığını gördü. Geri dönmeyi hiç istemiyordu ama şapkaya da kıyamıyordu. Bir süre tereddüt ettikten sonra yine de döndü ve kapıyı çaldı.

– Gene ne istiyorsunuz? –diye sordu kahrolası Hella.

– Şapkacığı unutmuşum da, –diye fısıldadı büfeci parmağıyla kelini işaret ederek.

Hella arkasını döndü, büfeci zihninde bir tu çekip gözlerini kapadı. Gözlerini açtığında Hella kendisine şapkasını ve koyu renk kabzalı bir kılıç uzatıyordu.

– Benim değil, –diye fısıldadı büfeci kılıcı itip süratle şapkasını giyerek.

– Kılıçsız mı gelmiştiniz yoksa? –diye şaşırdı Hella.

Büfeci bir şeyler söylendi ve hızla aşağı yürüdü. Nedense başında bir rahatsızlık vardı, şapkanın içi fazla sıcaktı. Şapkayı çıkarınca korkuyla irkildi ve sessiz bir çığlık attı. Eski püskü bir horoz tüyü takılı kadife bir bere vardı ellerinde. Büfecinin istavroz çıkarmasıyla berenin miyavlayıp siyah bir kedi yavrusuna dönüşmesi bir oldu ve bu yavru Andrey Fokiç'in başına geri sıçrayıp tüm tırnaklarını keline geçirdi. Bir çaresizlik çığlığı koyuveren büfeci aşağı koştu, kedi yavrusu ise başından düşüp merdivenlerden yukarı fırladı.

Açık havaya çıkınca büfeci kemerli girişe doğru tırısa kalktı ve 302-bis numaralı şeytani binayı sonsuza kadar terk etti.

Bundan sonra başına gelenler eksiksiz biliniyor. Kemeraltından çıktıktan sonra büfeci bir şey arar gibi etrafına baktı çılgın gözlerle. Bir dakika sonra sokağın karşı tarafındaki eczanedeydi. Tam şu kelimeleri telaffuz etmişti ki: "Söyler misiniz acaba..." – Tezgâhın ardındaki kadın haykırdı:

– Yurttaş! Kafanız dilim dilim doğranmış!..

Beş dakika sonra büfecinin kafası sargı beziyle sarılmış ve büfeci Profesör Bernadski ve Kuzmin'in karaciğer hastalıkları konusunda en iyi uzmanlar olarak kabul edildiğini öğrenmişti, hangisinin daha yakın olduğunu sormuş, Kuzmin'in hemen şu avlunun öbür tarafındaki küçük beyaz konakta yaşadığını öğrenince de sevinçten tutuşmuştu, iki dakika sonra konaktaydı.

Mekân küçük ve eskiydi ama çok, çok rahattı. Karşısına ilk çıkan kişinin yaşlı bir dadı olduğu kalmıştı büfecinin ak-

lında, şapkasını almak istemişti ama büfecinin şapkası olmadığı için dadı boş ağzını çiğneyerek ortadan kaybolmuştu.

Onun yerine bir aynanın önünde ve galiba bir kemerin altında orta yaşlı bir kadın belirmiş ve en erken ayın on dokuzuna randevu alabileceğini söylemişti hemen. Büfeci kurtuluşun nerede olduğunu anında çözmüştü. Dehşetli gözlerle kemerin ardında bir çeşit giriş olduğu belli olan ve üç kişinin beklemekte olduğu yere bakıp fısıldadı:

– Ölümcül hastayım...

Kadın kararsız gözlerle baktı büfecinin sargılı kafasına, kısa bir tereddüdün ardından şöyle dedi:

– Madem öyle... –ve büfecinin kemerin arkasına geçmesine izin verdi.

Aynı anda tam karşıdaki kapı açıldı, altın bir kelebek gözlük parladı, önlüklü kadın şöyle dedi:

– Yurttaşlar, bu hasta sıra haricidir, –ve büfeci ne olduğunu anlamadan kendini Profesör Kuzmin'in çalışma odasında buldu. Bu uzunlamasına odada korkutucu, törensel ve tıbbi hiçbir şey yoktu.

– Neyiniz var? –diye sordu hoş bir sesle Profesör Kuzmin ve sargılı kafaya biraz endişeyle baktı.

– Az evvel güvenilir kaynaklardan öğrendiğime göre, – diye yanıtladı büfeci, bir yandan da yabani gözlerle camın ardındaki bir grup fotoğrafına bakıyordu,– önümüzdeki yılın şubat ayında karaciğer kanserinden öleceğim. Durdurmanız için yalvarıyorum.

Profesör Kuzmin yüksek gotik deri koltuğuna oturduğu gibi arkasına yaslandı.

– Affedersiniz ama sizi anlamıyorum... Doktora mı göründünüz? Başınız neden sargılı?

– Doktorun işi ne orada?.. Bir görseydiniz bu doktoru!.. –diye yanıtladı büfeci ve birden dişleri takırdamaya başladı.– Başıma aldırmayın, ilgisiz. Boş verin başımı, konuyla alakası yok. Karaciğer kanseri, durdurmanızı rica ediyorum.

– İyi ama kim söyledi size bunu?

– Ona inanın, –hararetle rica etti büfeci,– o bilir.

– Hiçbir şey anlamıyorum, –diyordu profesör omuz silkip koltukla birlikte masadan uzaklaşırken.– Ne zaman öleceğinizi nasıl bilebilir ki? Üstelik, doktor bile değil.

– Dördüncü koğuşta, –diye yanıtladı büfeci.

Bunun üzerine profesör hastasına, kafasına, ıslak pantolonuna baktı ve şöyle düşündü: "Bir bu eksikti! Deli." Şöyle sordu:

– Votka içiyor musunuz?

– Hiç ağzıma sürmedim, –diye yanıtladı büfeci.

Bir dakika sonra soyunmuş vaziyette, soğuk, muşamba kaplı divanın üzerinde yatıyor, profesör de karnını yokluyordu. Söylemek lazım, bu esnada keyfi epey yerine geldi büfecinin. Profesör kesin bir dille, şimdi, en azından şu anda büfecide herhangi bir kanser belirtisi olmadığını iddia ediyordu. Ama madem öyle... madem korkuyor ve şarlatanın teki kendisini korkutmuş, tüm analizleri yapmak gerek... Profesör nereye gitmek ve ne götürmek gerektiğini açıklayarak bir şeyler karaladı birkaç sayfa kâğıda. Dahası, büfeciye sinirlerinin karmakarışık olduğunu izah ederek nevropatoloji profesörü Bure'ye hitaben yazılmış bir not verdi.

– Ne kadar ödemem gerek size, profesör? –diye sordu büfeci yumuşak ve titreyen bir sesle, bir yandan da kalın cüzdanını çıkarıyordu.

– Ne kadar isterseniz, –diye yanıt verdi profesör kesik kesik ve kupkuru.

Büfeci otuz ruble çıkarıp serdi masaya, ardından da gazete kâğıdına sarılı şıngır şıngır bir para kulesini sanki kedi patisiyle iş görür gibi usulca koydu onlukların üstüne.

– Bu da ne? –diye sordu Kuzmin ve bıyığını burdu.

– Tiksinmeyin, yurttaş profesör, –diye fısıldadı büfeci,– yalvarırım, kanseri durdurun.

– Derhal kaldırın altınlarınızı, –dedi profesör gururla,– siz en iyisi sinirlerinize bir baktırın. Hemen yarın idrar analizi verin, çok çay içmeyin ve tuzdan kesinlikle kaçının.

– Çorbayı da mı tuzlamayayım? –diye sordu büfeci.

– Hiçbir şeyi tuzlamayın, –diye buyurdu Kuzmin.

– Eeh!.. –dedi üzülerek büfeci, bir yandan da şefkatle süzüyordu profesörü, altınları topladı ve geri geri yürüdü kapıya.

O akşam profesörün fazla hastası yoktu, alacakaranlık yaklaşırken son hasta da ayrıldı. Profesör önlüğünü çıkarırken büfecinin onlukları bıraktığı yere baktı ve onluk monluk yoktu ortada, sadece üç adet Abrau-Durso şişe etiketi vardı.

– Neler döndüğünü şeytan bilir! –diye mırıldandı Kuzmin önlüğünün yenini yerde sürüyüp kâğıtları yoklarken.– Anlaşılan sadece şizofrenik değil, üçkâğıtçı da! İyi de benden ne istemiş olabilir? İdrar tahlili kâğıdı mı? Aha!.. Palto hırsızı! –Ve profesör bir kolu hâlâ önlüğün içinde girişe koştu.– Kseniya Nikitiçna! –diye bağırdı keskin bir sesle girişteki kapılarda.– Paltolar yerinde mi, bir bakar mısınız?

Tüm paltoların yerinde olduğu anlaşıldı. Ama buna karşın, nihayet profesör önlüğünü çıkarmayı başarıp masaya döndüğünde parkeye çakılıp kaldı adeta, gözlerini masasından ayıramıyordu. Etiketlerin durduğu yerde yüzü mutsuz, öksüz, bir kara kedi yavrusu oturmuş süt tabağının başında miyavlıyordu.

– Bu da nesi?! Ama bu kadarı da... –Kuzmin ensesinin soğuduğunu hissetti.

Profesörün alçak sesli şikâyet çığlığına Kseniya Nikitiçna koştu geldi ve hemen hastalardan birinin bırakmış olsa gerektiğini, profesörlerin başına bunun zaman zaman geldiğini söyleyerek derhal tamamen sakinleştirdi doktoru.

– Yoksul bir hayat sürüyorlar herhalde, –diye izah ediyordu Kseniya Nikitiçna,– bizde ise, elbette...

Kimin bırakmış olabileceğini düşünüp bulmaya koyul-

dular. Şüpheler mide ülseri olan ihtiyar kadın üzerinde yoğunlaşıyordu.

– Odur tabii ki, –diyordu Kseniya Nikitiçna.– Şöyle düşünmüştür: Ölmek umrumda değil, ama kediye yazık.

– Ama bir dakika! –diye bağırdı Kuzmin.– Peki ya süt?! Onu da mı o getirmiş? Sonra tabak?!

– Şişecikle getirmiştir, burada da tabakçığa dökmüştür, –diye açıkladı Kseniya Nikitiçna.

– Her neyse, kediyi de, tabakçığı da kaldırın, –dedi Kuzmin ve Kseniya Nikitiçna'yı kapıya kadar kendi geçirdi. Geri döndüğünde vaziyet değişmişti.

Önlüğünü çiviye asarken profesör avluda bir kahkaha işitti, doğal olarak bakmak için başını uzattı ve donup kaldı. Bir hanımefendi avlunun içinden karşı taraftaki ek binaya koşuyordu don gömlek. Profesör kadının adını bile biliyordu: Marya Aleksandrovna. Kahkaha atan ise bir oğlan çocuğuydu.

– Bu da nesi?.. –dedi Kuzmin küçümsemeyle.

Tam bu sırada duvarın ötesinde, profesörün kızının odasında pikap Haleluya fokstrotunu çalmaya başladı ve aynı anda profesörün arkasında bir serçe ötüşü duyuldu. Profesör arkasını döndü ve masasının üzerinde zıp zıp zıplayan irice bir serçe gördü.

– Hım... sakin... –diye aklından geçirdi profesör,– pencereden uzaklaştığım sırada içeri girmiş olmalı. Her şey yolunda, –diye telkin etti kendine hiçbir şeyin kesinlikle yolunda olmadığını hissederek ve elbette esasen serçe yüzündendi bu. Serçeye dikkatle bakınca profesör bunun pek de sıradan bir serçe olmadığını hemen anladı. Rezil serçenin sol ayağı aksıyordu, bu ayağı sürüyerek apaçık ağız yüz oynatıyor, senkoplarla çalışıyordu: Kısacası, pikabın sesine göre fokstrot yapıyordu, tıpkı tezgâh önündeki bir sarhoş gibi. Becerebildiği kadar hödüklük ediyor, küstah küstah profesöre bakıyordu.

Kuzmin'in eli telefonun üstündeydi, sınıf arkadaşı Bure'yi aramaktı niyeti, altmış yaşında bu tür bir serçenin ne anlama geldiğini soracaktı, bir de ani baş dönmesi vardı tabii.

Bu sırada serçe hediye gelen hokkanın üzerine oturup içine pisledi (şaka yapmıyorum), ardından yukarı uçtu, havada asılı kaldı, sonra gerilip sanki gagası çeliktenmiş gibi, üniversitenin tüm 94 yılı mezunlarını bir arada fotoğraflayan resmin camına gagasıyla vurdu, camı paramparça etti ve ardından pencereden uçup gitti.

Profesör telefon numarasını değiştirdi ve Bure'yi aramak yerine sülük bürosuna telefon etti, Profesör Kuzmin olduğunu söyledi ve derhal evine sülük gönderilmesini istedi.

Ahizeyi asınca profesör yine masaya döndü ve hemen o anda bir çığlık koyuverdi. Masada başörtülü bir Kızılhaç hemşiresi oturuyordu, elinde de üzerinde "Sülükler" yazan bir çanta vardı. Kadının ağzına dikkatle bakan profesör çığlık attı. Bu ağız bir erkeğe aitti, kulaklarına kadar eğriydi ve bir tane köpek dişi vardı. Hemşirenin gözleri ölüydü.

– Paracıkları toplayayım, –dedi hemşire erkek bas sesiyle,– yatmasınlar burada boşu boşuna. –Kuş pençesini kürek gibi kullanıp topladı etiketleri ve havada erimeye koyuldu.

Aradan iki saat geçti. Profesör Kuzmin yatak odasında yatakta oturuyordu, sülükleri şakaklarına, kulaklarının arkasına ve boynuna yapıştırmıştı. Kuzmin'in ayakucunda ipek yorganın üstünde kır bıyıklı Profesör Bure oturmuş, acısını paylaşan gözlerle Kuzmin'e bakıyor ve tüm bunların saçmalık olduğunu söyleyerek onu teskin ediyordu. Pencerede artık gece vardı.

O gece Moskova'da başka hangi yabanilikler yaşandı, bilmiyoruz ve elbette öğrenmek niyetinde de değiliz, üstelik bu gerçekçi anlatının ikinci kısmına geçme vakti geldi. Gel peşimden, okur!

İKİNCİ KISIM

19. Bölüm

Margarita

Gel peşimden, okur! Dünyada hakiki, sadakatli, ebedi aşkın olmadığını kim söyledi sana? Yalancının adi dilini kessinler! Gel peşimden, okurum ve yalnızca benim peşimden ve ben sana göstereceğim böyle bir aşkı!

Hayır! Hastanede gecenin on ikinin ötesine devrildiği o vakitte acı içinde İvanuşka'ya kadının kendisini unuttuğunu söylerken yanılıyordu usta. Bu olanaksızdı. Kadın elbette unutmamıştı onu.

Evvela ustanın İvanuşka'ya açmak istemediği o sırrı açalım. Sevdiği kadının adı Margarita Nikolayevna'ydı. Ustanın zavallı şaire onunla ilgili anlattığı her şey tastamam doğruydu. Sevdiği kadını doğru tarif etmişti. Güzel ve akıllıydı. Bir şey daha ilave etmek gerek buna: Kesin olarak söylenebilir ki, çoğu kadın hayatını Margarita Nikolayevna'nın yaşadığı hayatla değiştirmek için ne gerekiyorsa verebilirdi. Otuz yaşında, çocuksuz bir kadın olan Margarita çok büyük bir uzmanın karısıydı, üstelik bu uzman devlet açısından büyük önem arzeden bir buluş yapmıştı. Kocası genç, yakışıklı, iyi kalpli ve dürüsttü, üstelik karısına tapıyordu. Arbat yakınlarındaki ara sokakların birinde bahçe içindeki muhteşem bir konağın tüm üst katında kocasıyla birlikte Margarita Niko-

layevna oturuyordu sadece. Büyüleyici bir yer! Bu bahçeyi ziyaret etmek isteyen herkes bunu kendi gözleriyle görebilir. Bana başvursunlar, onlara adresi söyler, yolu gösteririm, çünkü bu konak hâlâ ayakta.

Margarita Nikolayevna'nın paraya ihtiyacı yoktu. Canı ne isterse alabilirdi Margarita Nikolayevna. Kocasının tanıdıkları arasında enteresan insanlar vardı. Margarita Nikolayevna'nın eli gaz ocağına* bir kere bile değmemiştir. Margarita Nikolayevna ortak dairelerdeki yaşamın korkunçluklarını bilmezdi. Peki... mutlu muydu? Hiç de bile! On dokuz yaşında kocaya varıp bu konağa geldiğinden beri mutluluk nedir bilmiyordu. Tanrılar, tanrılarım! Neydi bu kadının ihtiyacı?! Gözlerinde her zaman anlaşılmaz bir alev yanan bu kadının ihtiyacı neydi? O ilkbaharda kendini mimozalarla süsleyen bu bir gözü şehla cadının ihtiyacı neydi? Bilmiyorum. İşin bu kısmı bana malum değil. Açık ki, doğruyu söylüyordu, gotik konağa, müstakil bahçeye ya da paraya değil, ona, ustaya ihtiyacı vardı. Onu seviyordu, söylediği doğruydu.

Ertesi gün, şansına beklenen tarihte dönmeyen kocasıyla konuşamadan ustanın küçük evine gelip ustanın artık orada olmadığını öğrendiğinde Margarita'nın çektiklerini düşününce, gerçeğe sadık bir anlatıcı, ama yine de tali bir insan olan benim bile kalbim sıkışıyor. Hakkında bir şeyler öğrenebilmek için her şeyi yaptı ve elbette hiçbir şey öğrenemedi. Bunun üzerine konağa dönüp eski yerinde yaşamaya başladı.

Ama kirli kar kaldırımlardan ve yollardan kaybolup ilkbaharın çürüksü ve huzursuz rüzgârı pencerelere vurur vurmaz Margarita Nikolayevna kışın olduğundan daha fazla hüzünlenmeye başladı. Çoğu vakit gizlice ağlıyordu uzun uzun ve acı acı gözyaşı dökerek. Sevdiği ölü mü, yoksa diri mi, bilmiyordu. Ve umutsuz günler ilerledikçe, özellikle ala-

---

* Sovyet mutfağının temel eşyası. Gazyağıyla çalışan bu portatif ocakların üzerine bir kerede sadece bir tencere ya da tava konabilir. (ç.n.)

cakaranlıklarda, bir ölüye bağlı olduğu düşüncesi daha sık geliyordu aklına.

Ya onu unutmalı, ya da ölmeliydi. Çünkü bu hayatı taşıması olanaksızdı. Olanaksız! Onu unutmalı, ne pahasına olursa olsun unutmalı! Ama unutulmuyordu, işte buydu derdi.

– Evet, evet, evet, aynı hata! –diyordu Margarita sobanın önünde oturup Pontius Pilatus'u yazdığı sırada yanan o ateşin anısına yaktığı ateşe bakarak.– Neden o gece ayrıldım ki yanından? Neden? Çılgınlık değil mi bu! Ertesi gün dürüstçe döndüm söz verdiğim gibi, ama artık çok geçti. Evet, bahtsız Matta Levi gibi ben de geç kalmıştım!

Tüm bu sözler pek tabii ki saçmaydı, çünkü o gece ustanın yanında kalsa bile esasen ne değişirdi? Onu kurtaracak mıydı sanki? Gülünç! –diye haykırabilirdik, ama umutsuzluğa sürüklenmiş bir kadına yapmayacağız bunu.

Kara büyücünün Moskova'da ortaya çıkmasının sebep olduğu her türden saçma kargaşanın yaşandığı o gün, yani Berlioz'un enişteşinin Kiev'e geri sürüldüğü, muhasebecinin tutuklandığı ve daha bir sürü aptalca ve anlaşılmaz şeyin yaşandığı cuma günü Margarita konağın kulesinde fener* biçiminde yükselen yatak odasında öğle civarı uyanmıştı.

Çoğu vakit olduğu gibi uyandığında yine ağlamaya başlamadı Margarita, çünkü bugün nihayet bir şey olacağı hissiyle uyanmıştı. Bu hissin farkına varınca kendisini terk edeceğinden korkarak onu alıp ısıtmaya ve ruhunda büyütmeye koyuldu.

– İnanıyorum! –diye fısıldıyordu Margarita tören havasında.– İnanıyorum! Bir şey olacak! Olmaması olanaksız, yoksa bana ne için gönderildi ki bu müebbet eziyet? Yalan söylediğimi, kandırdığımı ve insanlardan sakladığım gizli bir hayat sürdüğümü itiraf ediyorum ama bu kadar acımasız

---

* Doğal aydınlanma ve havalandırma sağlamak için yapılan kule biçimindeki camlı çıkıntı. (ç.n.)

cezalandırılmaz ki insan bunun için. Çok yakında bir şey olacak, çünkü hiçbir şeyin sonsuza kadar sürdüğü görülmemiştir. Ayrıca gördüğüm rüya bir şeye çıkacak, buna yemin edebilirim.

Margarita Nikolayevna güneşin doldurduğu kırmızı perdelere bakıp huzursuzluk içinde giyinir ve kıvır kıvır kıvrılmış kısa saçlarını üçlü aynanın önünde tararken işte böyle fısıldıyordu.

O gece Margarita'nın gördüğü rüya gerçekten de sıra dışıydı. Doğrusu, kışın çektiği eziyetler sırasında bir kere bile görmemişti ustayı rüyasında. Gece onu rahat bırakıyor, o da sadece gündüzleri eziyet çekiyordu. Ama işte birden girivermişti rüyasına.

Margarita rüyada tanımadığı bir yeri gördü: İlkbaharın ilk aylarına özgü kapalı havanın altında umutsuz ve kederli bir yer. Paramparça koşturan kül rengi göğü gördü, altında da sessiz bir ekinkargası sürüsü. Çarpık bir köprü, altında bulanık bir bahar deresi. Neşesiz, yoksul, yarı çıplak ağaçlar. Yalnız bir titrek kavak, ileride ise ağaçların arasında, bir bostanın ardında kütüklerden bir yapıcık: Ayrı bir mutfak mı, yoksa hamam mı, ancak şeytan bilebilir. Etraftaki her şey alabildiğine cansız ve öyle kederli ki, insan kendini köprücüğün dibindeki kavağa asmak istiyor. Ne esen bir rüzgâr, ne kıpırdayan bir bulut, ne de bir canlı. İşte yaşayan insan için cehennemi bir yer.

Ve işte, düşünebiliyor musunuz, bu kütük yapının kapısı açılıyor ve o beliriyor. Epey uzakta ama yine de açık seçik görünüyor. Üstü başı perişan, ne giydiği belli değil. Saçları birbirine girmiş, yüzü tıraşsız. Gözleri hasta, endişeli. El edip çağırıyor kadını. Cansız havada boğulmak üzere olan Margarita toprak topaklarına basa basa ona doğru koşuyor ve bu sırada uyanıyor.

– Bu rüya sadece iki anlama gelebilir, –diye akıl yürüttü kendi kendine Margarita Nikolayevna,– ölmüşse ve beni

çağırıyorsa, demek ki benim için gelmiş, ben de yakında öleceğim. Bu çok iyi, çünkü çektiğim eziyetlerin sonu geldi demektir. Ya da hayatta, o halde rüyanın tek bir anlamı olabilir, o da bana kendini hatırlatması! Yine görüşeceğimizi haber veriyor. Evet, çok yakında görüşeceğiz.

Margarita aynı heyecanlılık hali içerisinde giyindi, aslında talihin ondan yana olduğunu telkin etti kendine, talihli anları yakalamayı ve bunlardan faydalanmayı bilmek gerekiyordu. Kocası tam üç günlük bir iş gezisine çıkmıştı. Üç gün boyunca tek başınaydı, istediği şeyi düşünmesini, beğendiği şeyi hayal etmesini engelleyecek kimse olmayacaktı. Konağın üst katındaki beş odanın tamamı, yani Moskova'da on binlerce insanın gıpta edeceği bütün daire emrine amadeydi.

Ne var ki, tam üç günlük özgürlüğü eline alan Margarita'nın vakit geçirmek için seçtiği yer bu gösterişli dairenin içindeki en iyi yer olmaktan çok uzaktı. Çayını doya doya içtikten sonra iki büyük dolabın içinde çeşitli eskilerin yanı sıra valizlerin de saklandığı penceresiz, karanlık odaya gitti. Çömelip ilk dolabın alt çekmecesini açtı ve ipekli kumaş parçaları yığınının altından hayatta sahip olduğu tek değerli şeyi çıkardı. Margarita'nın ellerinde kahverengi derili eski bir albüm belirdi, albümün içinde ustanın fotoğraf kartı, onun adına açılmış on bin rublelik hesaba ait tasarruf sandığı cüzdanı, pelür kâğıtları arasında düzleştirilmiş kuru gül yaprakları ve daktiloyla doldurulmuş, alt kenarı yanık, folyo ebadında bir defterin parçası vardı.

Bu zenginlikle yatak odasına dönen Margarita Nikolayevna üç kanatlı aynaya fotoğrafı iliştirdi ve ateşin berbat ettiği defteri dizlerine koyup sayfalarını çevirerek ve yakılmasından sonra ne başı, ne de sonu kalan şeyi tekrar okuyarak bir saat kadar oturdu: "...Akdeniz'den gelen karanlık valinin nefret ettiği şehrin üstünü örttü. Tapınakla korkunç Antonius Kulesi'ni birbirine bağlayan asma köprüler kayboldu. Dipsizlik

gökyüzünden indi ve hipodromun üstündeki kanatlı tanrıları, mazgallarıyla birlikte Haşmonayim Sarayı'nı, pazaryerlerini, kervansarayları, ara sokakları, göletleri doldurdu... Ulu şehir Yerşalaim hiç var olmamışçasına kayboldu..."

Margarita devamını okumak istiyordu ama devamında muntazamlığını yitirmiş kenar püskülünden başka hiçbir şey yoktu.

Margarita Nikolayevna gözyaşlarını silerek defteri bıraktı, dirseklerini konsola dayadı ve aynada yansıyarak gözlerini fotoğraftan ayırmadan uzun süre oturdu. Sonra gözyaşları kurudu. Margarita dikkatle dürdü servetini ve birkaç dakika sonra yeniden ipekli kumaş parçalarının altına gömdü ve karanlık odanın kilidi şıngırtıyla kapandı.

Margarita Nikolayevna gezintiye çıkmak için girişte paltosunu giyiyordu. Margarita'nın ev işçisi, güzeller güzeli Nataşa ona yemek ne yapılsın diye sordu, fark etmez cevabını alınca da kendini eğlendirmek için ev sahibesiyle sohbete koyuldu. Neden söz ettiğini Tanrı bilirdi. Güya dün tiyatroda sihirbazın biri öyle sihirler göstermişti ki, herkesin ağzı açık kalmıştı. Sihirbaz herkese ikişer flakon ithal parfüm ve bedava dizüstü çorap dağıtmıştı. Seans bitince de seyirciler sokağa çıkmış ve hop, herkes çırçıplak kalakalmıştı! Margarita Nikolayevna girişte aynanın önündeki sandalyeye yığılıp kahkahalarla gülmeye başladı.

– Nataşa! Hiç utanmıyor musunuz, –diyordu Margarita Nikolayevna,– okuryazar, akıllı bir kızsınız. Kuyruklarda şeytan bilir ne yalan söylüyorlar, siz de tekrar ediyorsunuz!

Nataşa'nın yanakları al al oldu ve hararetle itiraz etti, kimse yalan söylemiyordu, bugün Arbat'ta şarküteride bizzat kendisi görmüştü şarküteriye ayakkabılarla gelen bir kadın yurttaşı, kasada ödeme yapmak istediği sırada ayakkabılar ayağından kaybolmuş ve kadın çorapla kalmıştı. Gözleri fal taşı gibi, topukta delik! Ayakkabılar büyülüydü, işte o seanstan.

– O vaziyette mi gitti?

– O vaziyette gitti! –diye bağırdı Nataşa, kendisine inanılmadığı için gitgide daha fazla kızarıyordu yüzü.– Dün, Margarita Nikolayevna, polis gece yüz kişi topladı. Bu seansa katılan kadın yurttaşlar Tverskaya'da sadece içlikleriyle koşuyormuş.

– Elbette bunu Darya anlatmıştır, –diyordu Margarita Nikolayevna,– dehşetli bir yalancı olduğunu epeydir fark ediyordum.

Komik sohbet Nataşa için hoş bir sürprizle noktalandı. Margarita Nikolayevna yatak odasına gitti ve oradan elinde bir çift dizüstü çorap ve kolonya flakonuyla çıktı. Margarita Nikolayevna Nataşa'ya kendisinin de bir sihir göstermek istediğini söyleyip hem çorapları, hem de şişeyi ona hediye etti ve ondan tek bir ricası olduğunu söyledi: Sadece çorapla Tverskaya'da koşmaması ve Darya'yı dinlememesi. Ev sahibesi ve ev işçisi öpüşüp vedalaştılar.

Margarita Nikolayevna troleybüste koltuğun yumuşak ve rahat arkalığına yaslanıp Arbat'a doğru yol alırken kâh kendi düşüncelerine dalıyor, kâh önünde oturan iki yurttaşın fısıldaştığı konuya kulak veriyordu.

Berikilerse kimsenin işitmediğinden emin olmak için zaman zaman arkalarını dönüp saçma sapan bir şey hakkında fısıldaşıyordu. Pencere kenarında oturan gürbüz, etli butlu, fırıl fırıl domuz gözlerine sahip şahıs ufak tefek komşusuna alçak sesle tabutu siyah örtüyle örtmek zorunda kaldıklarını anlatıyordu...

– Olamaz! –diye fısıldıyordu ufak tefek olanı şaşkınlıkla.– Böylesi ne görüldü, ne duyuldu... Jeldıbin nasıl bir tedbir aldı peki?..

Troleybüsün tekdüze uğultusu arasında pencereden şu kelimeler işitildi:

– Suç araştırma ve soruşturma... skandal... resmen mistik bir şey var bunda!

Margarita Nikolayevna bu kesik kesik parçalardan bir şekilde bağlantılı bir şeyler çıkardı. Yurttaşların fısıldaştığına göre, bu sabah bir müteveffanın, kim olduğunu söylememişlerdi, tabutundan kafası çalınmıştı! İşte bu yüzden Jeldıbin dedikleri adam şimdi çok endişeleniyordu. İşte troleybüste fısıldaşanlar da soyulan müteveffayla bir şekilde ilişkiliydi.

– Çiçek alacak zamanımız olur mu? –diye endişelendi ufak tefek olanı.– Yakma işlemi ikide mi demiştin?

Margarita Nikolayevna tabuttan çalınan kafayla ilgili bu gizemli laklağı dinlemekten nihayet bıktı ve şimdi inmesi gerektiği için sevindi.

Margarita Nikolayevna birkaç dakika sonra Kremlin duvarının dibindeki banklardan birinde oturuyordu, öyle ki oturduğu yerden manej görülebiliyordu.

Margarita parlak güneşe bakıp gözlerini kısıyor, bugünkü rüyasını hatırlıyor, günü gününe ve saati saatine tam bir yıl önce yine bu bankta onun yanında nasıl oturduğunu hatırlıyordu. Bugün yanında değildi, ama Margarita Nikolayevna yine de düşüncesinde onunla konuşuyordu: "Eğer seni sürgüne yolladılarsa neden bir haber göndermiyorsun bana? İnsanlar bir şekilde haber veriyor hep. Beni sevmiyor musun artık? Yok, nedense buna inanmıyorum. Demek ki, sürgüne yollandın, orada da öldün... Öyleyse affederim seni, beni bırak, bana nihayet yaşama, nefes alma özgürlüğü ver." Margarita Nikolayevna onun yerine cevap veriyordu kendine: "Özgürsün... Sana engel mi oluyorum sanki?" Sonra itiraz ediyordu ona: "Hayır, bu ne biçim bir cevap! Hayır, çık hafızamdan, o zaman özgür olacağım."

Gelip geçenler vardı Margarita Nikolayevna'nın yanından. Adamın biri iyi giyimli kadına baktı yan gözle, güzelliği ve yalnız oluşu dikkatini çekmişti. Öksürerek Margarita Nikolayevna'nın oturduğu bankın ucuna ilişti. Cesaretini toplayıp konuştu:

– Şüphesiz hava güzel bugün...

Ama Margarita öyle karanlık bir bakış attı ki ona, adam kalkıp uzaklaştı.

"İşte bir örnek," –diyordu içinden Margarita kendini esir alana,– "neden kovdum ki bu adamı? Sıkılıyorum, bu kazanovanın nesi kötü ki, şu aptal 'şüphesiz' lafı hariç tabii... Neden baykuş gibi tek başıma oturuyorum duvarın altında? Neden hayatla ilişkimi kestim?"

İyice hüzünlenip başını öne eğdi. Ama tam bu sırada yine sabahki beklenti ve heyecan dalgası vurdu göğsüne birden. "Evet, bir şey olacak!" Dalga ikinci kez vurdu ve bunun üzerine bunun aslında bir ses dalgası olduğunu anladı. Yaklaşan davul vuruşları ve notaları hafif yanlış basan trompet sesleri şehrin gürültüsü arasında gitgide daha net duyuluyordu.

Bahçe parmaklığının boyu sıra yolu adımlayan atlı bir polis çarptı gözüne önce, ardında da üç yaya. Sonra üzerinde müzisyenlerle birlikte ağır ağır giden bir kamyon. Ardından yavaş hareket eden yepyeni bir açık cenaze arabası, üzerinde çelenklerle kaplı tabut, kasanın köşelerinde ise ayakta dört kişi: üç erkek, bir kadın. Margarita aradaki mesafeye rağmen yakalamıştı cenaze arabasında ayakta dikilerek müteveffayı son yolculuğuna uğurlayan bu insanların yüzündeki tuhaf ne yapacağını bilememe ifadesini. Özellikle arabanın sol arka köşesinde dikilen kadın yurttaşta fark ediliyordu bu. Yurttaşın şişman yanakları sanki nazik bir sırla daha da şişmişti içeriden, şiş gözlerinde iki anlamlı alevler oynuyordu. Sanki az sonra kadın yurttaş dayanamayıp müteveffayı işaret edecek ve göz kırpıp şöyle diyecekti: "Hiç böyle bir şey gördünüz mü? Resmen mistik bir şey var bunda!" Arabanın arkasından ağır ağır yürüyerek cenazeyi yayan uğurlayan üç yüz kadar insanın yüzlerinde de okunuyordu aynı ne yapacağını bilmezlik.

Margarita gözleriyle uğurladı yürüyüş alayını, bir yandan da hep aynı "dum, dum, dum" sesini çıkaran kederli Türk davulunun uzaklarda gücünü yitirmesine kulak verip düşünüyordu: "Ne garip bir cenaze... Ve şu 'dum' sesi ne

kadar da hüzünlü! Ah, hayatta olup olmadığını öğrenmek için ruhumu rehin verirdim şeytana! Hayret doğrusu, kimi gömüyorlar acaba böyle şaşkın yüzlerle?"

– Berlioz Mihail Aleksandroviç'i*, –bir miktar burundan çıkan bir erkek sesi işitildi hemen yanda,– Massolit başkanını.

Şaşıran Margarita Nikolayevna döndü ve kendi bankında bir yurttaşın oturduğunu gördü, belli ki Margarita cenaze alayına dalmışken sessiz sedasız ilişmişti ve Margarita da herhalde son soruyu dalgınlıkla sesli sormuş olmalıydı.

Bu sırada muhtemelen ilerdeki trafik ışığına takılan alay durmaya başladı.

– Evet, –diye devam etti meçhul yurttaş,– ruh halleri çok şaşırtıcı. Müteveffayı götürüyorlar, ama tek düşündükleri kafasının nereye kaybolduğu!

– Hangi kafa? –diye sordu Margarita, bir yandan da beklenmedik komşusunu inceliyordu.

Komşusu kısa boylu, alev kızılı saçlı, köpek dişli, kıyafetleri kolalı, kaliteli kumaştan çizgili takım elbise, rugan ayakkabı ve melon şapka giyen biriydi. Kravatı parlaktı. Şaşırtıcı olan şu ki, bu yurttaşın, erkeklerin genelde mendil ya da dolmakalem taşıdığı cebinde eti sıyrılıp yenmiş bir tavuk kemiği sırıtıyordu.

– Mesele şu, –diye izah etti kızıl,– bu sabah Griboyedov'un salonunda müteveffanın kafasını tabuttan yürüttüler.

– Nasıl olabilir böyle bir şey? –diye sordu gayriihtiyari Margarita, aynı zamanda troleybüsteki fısıltıyı hatırlamıştı.

– Şeytan bilir! –diye yanıt verdi kızıl laubali bir tavırla.– Bence bunu Behemot'a sormak fena olmazdı. Dehşet kıvrak yürütmüşler. Skandalın böylesi! Ve asıl önemlisi, kafanın kime ve neden gerekli olduğu belirsiz!

Margarita Nikolayevna kendi dertleriyle ne kadar meşgul olursa olsun, gitgide daha fazla şaşırtıyordu meçhul yurttaşın acayip zırvaları.

---

* Devlet dairesi, adliye ya da matbuat gibi resmiyetin söz konusu olduğu yerlerde Ruslar isimleri bazen soyadı-ad-baba adı sırasına göre söyler. (ç.n.)

– Bir dakika! –dedi birden heyecanla.– Hangi Berlioz? Bugün gazetelerde yazan mı?..

– Elbette, elbette...

– O zaman tabutun arkasından gidenler de edebiyatçı, öyle mi? –diye sordu Margarita ve birden taş kesildi.

– Pek tabii!

– Peki simaen tanır mısınız onları?

– Hepsini tek tek, –diye yanıt verdi kızıl.

– Söyler misiniz, –diye konuştu Margarita ve sesi boğuklaştı.– Eleştirmen Latunski yok mu aralarında?

– Onsuz olur mu? –diye yanıt verdi kızıl.– İşte, dördüncü sırada, en kenardaki.

– Şu sarışın mı yoksa? –diye sordu Margarita gözlerini kısıp.

– Kül rengi olan... Görüyor musunuz, gözlerini göğe dikti.

– Papaza benzeyen?

– Hah!

Margarita Latunski'yi incelemeye koyuldu ve başka bir şey sormadı.

– Gördüğüm kadarıyla, –diye konuştu kızıl yüzünde bir gülümsemeyle,– şu Latunski'den nefret ediyorsunuz.

– Nefret ettiğim birileri daha var, –diye yanıt verdi Margarita dişlerinin arasından,– ama konuşacak kadar ilginç değil.

Cenaze alayı bu sırada ileri doğru hareketlenmişti, yayaların arkasından büyük oranda boş otomobillerden oluşan bir dizi uzanıyordu.

– Elbette ne kadar ilginç olabilir ki, Margarita Nikolayevna!

Margarita şaşırdı.

– Beni tanıyor musunuz?

Kızıl cevap vermek yerine şapkasını çıkarıp selam verdi. "Tam bir haydut suratı!" –diye düşündü Margarita sokakta karşılaşıp sohbet ettiği adamı incelerken.

– Ama ben sizi tanımıyorum, –dedi Margarita kupkuru.

– Nereden tanıyacaksınız! Beni bir iş için gönderdiler size.

Margarita'nın rengi attı ve geri çekildi.

– Doğrudan bununla başlamalıydınız, –diye konuştu,– kesik kafayla ilgili şeytan bilir ne saçmalıklar anlatmanıza gerek yoktu! Beni tutuklamak mı istiyorsunuz?

– Alakası yok! –dedi kızıl heyecanla.– Bu da ne böyle? Konuştuk diye illa tutuklamamız mı gerek! Sizinle alakalı bir iş var, hepsi bu.

– Hiçbir şey anlamıyorum, ne işi?

Kızıl sağına soluna baktı ve esrarengiz bir tavırla şöyle dedi:

– Sizi bu akşam misafirliğe davet etmek için gönderdiler beni.

– Ne sayıklıyorsunuz, ne misafirliği?

– Çok seçkin bir yabancıya, –dedi kızıl manidar bir ifadeyle gözlerini kısıp.

Margarita çok öfkelendi.

– Çöpçatanlık sokağa indi demek, –dedi uzaklaşmak üzere yerinden kalkarken.

– Böyle bir görev için aldığımız teşekküre bak! –diye haykırdı kızıl gücenerek ve uzaklaşan Margarita'nın arkasından mırıldandı:– Aptal!

– Alçak! –diye yanıt verdi beriki dönerek ve hemen o anda kızılın sesini işitti arkasında:

– Akdeniz'den gelen karanlık valinin nefret ettiği şehrin üstünü örttü. Tapınakla korkunç Antonius Kulesi'ni birbirine bağlayan asma köprüler kayboldu. Dipsizlik gökyüzünden indi ve hipodromun üstündeki kanatlı tanrıları, mazgallarıyla birlikte Haşmonayim Sarayı'nı, pazaryerlerini, kervansarayları, ara sokakları, göletleri doldurdu... Yanık defterinizle ve kuru gülünüzle cehenneme kadar yolunuz var! Burada bankta tek başınıza oturun ve sizi özgür bırakması

için, nefes almanıza izin vermesi için, hafızanızdan çıkması için ona yalvarın!

Yüzü bembeyaz kesilen Margarita banka geri döndü. Kızıl, gözlerini kısmış ona bakıyordu.

– Hiçbir şey anlamıyorum, –diye konuştu hafif sesle Margarita Nikolayevna,– defteri öğrenmek mümkün... içeri sızmak, gizlice bakmak... Nataşa'yı mı satın aldınız? Öyle mi? Ama düşüncelerimi nasıl öğrenebildiniz? –Acı çeker gibi alnını kırıştırdı ve ekledi:– Söyleyin, kimsiniz? Hangi kurumdansınız?

– Amma sıkıcı iş, –diye söylendi kızıl ve sesini yükselterek konuştu:– Hiçbir kurumdan olmadığımı söyledim ya size! Oturun lütfen.

Margarita itirazsız boyun eğdi, ama otururken bir kere daha sormadan edemedi:

– Kimsiniz?

– Peki, öyle olsun. Adım Azazello, ama yine de sizde bir çağrışım yapmayacaktır.

– Defteri ve düşüncelerimi nasıl öğrendiğinizi söyler misiniz peki?

– Söylemem, –dedi Azazello kupkuru.

– Ama onunla ilgili bir şeyler biliyorsunuz, değil mi? –diye yalvarırcasına fısıldadı Margarita.

– Biliyorum diyelim.

– Yalvarırım tek bir şeyi söyleyin: Yaşıyor mu? İşkence etmeyin.

– Yaşıyor yaşıyor, –dedi Azazello isteksiz.

– Aman ya Rabbi!

– Rica ederim, heyecan ve bağırış çağırış olmasın, –dedi Azazello yüzünü asıp.

– Affedersiniz, affedersiniz, –diye mırıldandı bu sefer Margarita boyun eğerek,– ben elbette sinirlendim size. Ama siz de kabul edin, sokakta bir kadını bir yere misafirliğe davet ettiklerinde... Önyargılarım yoktur, sizi temin

ederim, –neşeden yoksun bir tebessüm belirdi Margarita'nın yüzünde,– ama hiç yabancı görmüyorum, onlarla sosyalleşmek gibi bir hevesim de yok... ve üstelik, kocam... Benim dramım şu ki, sevmediğim biriyle yaşıyorum, ama onun hayatını mahvetmeyi de adilik sayarım. İyilikten başka bir şey görmedim ondan...

Bu daldan dala konuşmayı dinlerken Azazello'nun sıkıldığı belliydi, sertçe şöyle dedi:

– Bir dakika susmanızı rica edeceğim.

Margarita boyun eğerek sustu.

– Sizi davet ettiğim yabancı tamamen tehlikesizdir. Ve bu ziyaretten kimseciklerin haberi olmayacak. Sizi temin ederim.

– Peki neden beni görmek istiyor? –diye sordu Margarita kurnaz bir samimiyetle.

– Bunu daha sonra öğreneceksiniz.

– Anlıyorum... Onun olmam gerekiyor, –dedi Margarita düşünceli.

Bunun üzerine küçümser bir "Hım!" çıktı Azazello'nun ağzından ve şöyle cevap verdi:

– Dünyadaki her kadın, sizi temin ederim, isterdi bunu, –bir gülücük Azazello'nun suratını burdu,– ama sizi hayal kırıklığına uğratacağım, bu olmayacak.

– Bu nasıl bir yabancı böyle?! –diye şaşkınlık içinde o kadar yüksek sesle haykırdı ki Margarita, bankın yanından geçenler dönüp ona baktılar.– Ve benim çıkarım ne ona gitmekten?

Azazello kadına doğru eğildi ve manidar bir ifadeyle fısıldadı:

– Çok büyük bir çıkar... Fırsattan istifade edeceksiniz.

– Ne? –diye haykırdı Margarita ve gözleri yusyuvarlak oldu.– Eğer sizi doğru anlıyorsam, orada onunla ilgili bir şeyler öğrenebileceğimi ima ediyorsunuz, öyle mi?

Azazello sessizce başını salladı.

– Gideceğim! –diye haykırdı Margarita kuvvetle ve Azazello'nun koluna yapıştı.– Her yere gitmeye razıyım!

Rahatlayan Azazello derin bir nefes alıp sırtıyla bankın üstüne kocaman kazınmış "Nyura" ismini örterek arkalığa yaslandı ve ironiyle konuştu:

– Şu kadın milleti de ne zor! –Ellerini cebine soktu ve ayaklarını upuzun uzattı ileri.– Neden, misal, beni yolladılar bu iş için? Behemot gitseydi keşke, cazibelidir...

Margarita yüzünde çarpık ve zavallı bir tebessümle konuştu:

– Bilmecelerinizle beni oyuna getirmeyi ve bana işkence etmeyi bırakın... Bahtsız bir insanım ben, siz de bundan faydalanıyorsunuz. Tuhaf bir hikâyenin içine giriyorum, ama yemin ederim, yalnızca ondan söz ederek beni kandırdığınız için! Tüm bu anlaşılmazlıklar başımı döndürüyor...

– Drama gerek yok, drama gerek yok –dedi Azazello yüzünü buruşturup,– siz de beni anlayın. İdari işler sorumlusunun suratına patlatmak, ya da enişteyi evden kovalamak, ya da birini kurşunlamak, ya da buna benzer başka bir önemsiz iş, bunlar doğrudan benim uzmanlık alanıma giriyor, ama âşık kadınlarla konuşmak: Teşekkür ederim, almayayım! Yarım saattir dil döküyorum size. Ne diyorsunuz, gidecek misiniz?

– Gideceğim, –dedi basitçe Margarita Nikolayevna.

– O halde buyurunuz, –dedi Azazello ve cebinden yuvarlak bir altın kutucuk çıkarıp şu sözlerle birlikte Margarita'ya uzattı:– Saklayın, gelip geçenler bakıyor. Buna ihtiyacınız olacak, Margarita Nikolayevna. Son altı ayda keder adamakıllı yaşlandırmış sizi. –Margarita parlayacak gibi oldu ama bir şey demedi, Azazello devam etti:– Bu akşam, tam dokuz buçukta çırçıplak soyunup bu merhemle yüzünüzü ve bütün vücudunuzu ovun. Ondan sonra ne isterseniz yapın, ama telefondan uzaklaşmayın. Onda sizi arayacağım ve gerekenleri söyleyeceğim. Sizin herhangi bir şeyle uğraşmanıza gerek olmayacak, gideceğiniz yere ulaştırılacaksınız ve herhangi bir rahatsızlık verilmeyecek size. Anlaşıldı mı?

Margarita bir süre sustu, sonra cevap verdi:

– Anlaşıldı. Bu şey som altından, ağırlığından belli. Satın alındığımı ve bedelini fazlasıyla ödeyeceğim karanlık bir hikâyenin içine çekildiğimi anlıyorum ama yapacak bir şey yok.

– Bu da ne böyle, –dedi Azazello neredeyse tıslayarak,– yine mi başladınız?

– Hayır, durun bir dakika!

– Kremi geri verin.

Margarita kutuya daha sıkı sarılıp devam etti:

– Hayır, durun bir dakika... Beni neyin beklediğini biliyorum. Ama her şeye göğüs germemin sebebi odur, çünkü dünyada başka hiçbir şeye karşı umut beslemiyorum artık. Ama size söylemek isterim ki, beni mahvedecek olursanız, bundan utanç duyacaksınız! Evet, utanç! Aşk yüzünden öleceğim! –Ve göğsünü yumruklayarak güneşe baktı Margarita.

– Geri verin, –diye tısladı Azazello öfkeyle,– geri verin, canı cehenneme. Behemot'u göndersinler.

– Ah, hayır! –diye haykırdı Margarita gelip geçenleri hayrete düşürerek.– Her şeye razıyım, bu merhem sürmeli komediyi gerçekleştirmeye razıyım, cehennemin dibine kadar gitmeye razıyım. Geri vermiyorum!

– Vay! –diye bağırdı aniden Azazello ve bahçenin parmaklıklarına doğru gözlerini belertip parmağıyla bir yeri işaret etti.

Margarita Azazello'nun işaret ettiği tarafa döndü, ama dikkate değer bir şey göremedi. Bunun üzerine şu saçma sapan "Vay!"ın ne olduğuna dair bir açıklama almak arzusuyla Azazello'ya döndü, ama açıklama verecek kimse yoktu ortada: Margarita Nikolayevna'nın gizemli sohbet arkadaşı kaybolmuştu. Margarita bu çığlıktan önce kutucuğu sakladığı çantaya soktu elini hemen ve kutucuğun yerli yerinde durduğundan emin oldu. Bunun üzerine hiçbir şey düşünmeden Aleksandrovski Sad'dan alelacele uzaklaştı.

20. Bölüm

Azazello'nun Kremi

Tertemiz akşam göğünde asılı duran dolunay görünüyordu akçaağaç dalları arasından. Ihlamurlar ve akasyaların bıraktığı gölgeler bahçedeki toprağı karmaşık bir desenle işlemişti. Fenerin kendisi açık ama perdeleri kapalı üçlü penceresi çılgın bir elektrik ışığıyla aydınlanmıştı. Margarita Nikolayevna'nın yatak odasında tüm lambalar yanıyor ve odadaki bütün dağınıklığa ışık tutuyordu. Yatakta, battaniyenin üstünde gecelikler, dizüstü çoraplar ve çamaşırlar yatıyordu ve top haline getirilip atılmış başka çamaşırlar bir heyecan anında ezilmiş sigara kutusuyla birlikte öylece yerde duruyordu. Ayakkabılar içilmemiş bir fincan kahve ve içinde izmarit tüten bir küllükle birlikte komodinin üstündeydi, sandalyenin arkalığında siyah bir akşam elbisesi asılıydı. Oda parfüm kokuyordu, ayrıca bir yerden kızgın ütü kokusu geliyordu.

Margarita Nikolayevna şifoniyerin önünde, çıplak bedeninin üstüne attığı bir bornoz ve siyah nubuk ayakkabılarla oturuyordu. Saatli altın bilezik Margarita Nikolayevna'nın önünde, Azazello'dan aldığı kutucuğun yanında duruyordu ve Margarita gözlerini kadrandan ayırmıyordu. Zaman zaman saatin bozulduğunu, kolların hareket etmediğini dü-

şünmeye başlıyordu. Ama kadrana yapışmışçasına çok yavaş da olsa hareket ediyorlardı ve nihayet uzun kol onuncu saatin yirmi dokuzuncu dakikası* üzerine düştü. Margarita'nın kalbi deli gibi çarptı, hatta bu yüzden hemen alamadı kutucuğu eline. Kendine hâkim olduktan sonra kutuyu açtı Margarita ve içinde yağlı, sarımtırak bir krem olduğunu gördü. Bataklık yosunu kokuyordu sanki. Margarita parmağının ucuyla avcuna bir sürümlük aldı kremden, bunun üzerine daha kuvvetli yayıldı bataklık otları ve orman kokusu, ardından kremi alnına ve yanaklarına sürmeye başladı. Krem kolay sürülüyordu ve sanki anında buharlaşıyordu. Birkaç kere süründükten sonra Margarita'nın aynaya bakmasıyla kutucuğu tam saatin camına düşürmesi ve camı çatlatması bir oldu. Margarita gözlerini kapadı, sonra bir kere daha baktı ve taşkın kahkahalarla gülmeye başladı.

Kenarları cımbızla ip gibi inceltilen kaşlar gürleşmiş ve muntazam kara kemerler halinde, yeşillenen gözlerin üstüne oturmuşlardı. Burnunun üstünü ikiye bölen ince dik kırışık, ki ustanın kaybolduğu ekim ayında ortaya çıkmıştı, iz bırakmadan kaybolmuştu. Şakaklarındaki sarıya çalan gölgeler ve gözlerinin dış köşelerinde belli belirsiz fark edilen ağcıklar da yitmişti. Yanak derisi muntazam, pembe bir renkle dolmuş, alnı beyazlaşıp temizlenmiş, kuaför işi bukleler de açılmıştı.

Otuz yaşındaki Margarita'ya, doğuştan kara kıvırcık saçlara sahip yirmili yaşlarda, dişlerini gösterip dur durak bilmeden kahkaha atan bir kadın bakıyordu aynadan.

Doya doya kahkaha attıktan sonra Margarita tek hamlede bornozdan fırladı ve yağlı, hafif kremden avcuna bolca alarak kuvvetli hareketlerle vücuduna sürmeye başladı. Vücut anında pembeleşip yandı. Ardından, Aleksandrovski Sad'daki buluşmadan sonra bütün akşam zonklayan şakağı sanki beyinden bir iğneyi çekip çıkarmışlar gibi bir anda sus-

---

* Rusçada 9:29 "onuncu saat" içinde yer alır. (ç.n.)

tu, kol ve bacak kasları kuvvetlendi, ardından Margarita'nın bedeni ağırlığını yitirdi.

Yerinden sıçradı ve halının üstünde havada asılı kaldı, sonra yavaş yavaş alçalıp yere indi.

– Krem diye buna derim! –diye bağırdı Margarita koltuğa atılırken.

Kremi sürmek sadece dış görünüşünü değiştirmemişti. Şimdi içinde, vücudunun her parçacığında sevinç fokurduyordu, tüm bedenini ısıran kabarcıklar şeklinde hissediyordu bu sevinci. Margarita kendini her şeyden ama her şeyden azade hissetti. Üstelik tam da bu sabah hissettiği şeyin gerçekleştiğini, konağı ve eski yaşamını sonsuza kadar terk etmek üzere olduğunu apaçık anlamıştı. Onu yukarı, havaya çeken o yeni ve sıra dışı şeye başlamadan önce yerine getirmesi gereken son bir görev olduğuna dair bir düşünce koptu eski yaşamından. Zaman zaman ayağı yerden kesilerek çıplak vaziyette yatak odasından kocasının çalışma odasına koştu ve ışığı yakıp yazı masasına atıldı. Bloknottan kopardığı bir yaprağa kurşunkalemle hiç hata yapmadan iri harflerle bir not yazdı süratle:

"Beni affet ve olabildiğince çabuk unut. Seni sonsuza dek terk ediyorum. Beni arama, faydası olmaz. Beni yıkan felaketler ve acı yüzünden cadıya dönüştüm. Gitme vakti geldi. Elveda. Margarita."

Yüreği tümden hafifleyen Margarita yatak odasına uçtu, arkasından da bir sürü eşya yüklenen Nataşa girdi koşarak. Ve girmesiyle tüm bu eşyaların, elbiseli tahta askıların, dantelli başörtülerinin, içinde kalıplarla mavi ipek ayakkabıların ve ince kemerin yere saçılması bir oldu. Nataşa boşa çıkan ellerini iki yana ayırdı.

– Nasıl, güzel miyim? –diye bağırdı hırıltılı yüksek sesiyle Margarita Nikolayevna.

– Ama nasıl? –diye fısıldadı Nataşa gerileyerek.– Nasıl yapıyorsunuz bunu, Margarita Nikolayevna?

– Krem bu! Krem, krem! –diye yanıtladı Margarita ışıldayan altın kutuyu gösterip aynanın önünde dönerek.

Nataşa yerde yatan kırış kırış elbiseyi unutarak şifoniyere koştu ve hırsla yanan gözlerini kalan kreme dikti. Dudakları fısır fısır ediyordu. Yine Margarita'ya dönüp huşu içinde şöyle dedi:

– Şu cilde bakın! Şu cilde bakın! Margarita Nikolayevna, cildiniz ışıl ışıl! –Ama tam bu sırada elbiseyi hatırladı, koşup yerden kaldırdı ve çırpmaya girişti.

– Bırakın! Bırakın! –diye bağırdı Margarita.– Şeytan alsın elbiseyi, her şeyi bırakın! Ya da, hayır, alın sizin olsun, hatıra olarak. Hatıra olarak alın, diyorum. Odadaki her şeyi alın.

Hareket edemeyen Nataşa aklını yitirmiş gibi baktı bir süre Margarita'ya, sonra boynuna atılıp öpücüklere boğdu ve şöyle bağırdı:

– Atlas! Işıl ışıl! Atlas! Ya kaşlara ne demeli, şu kaşlara!

– Alın bu paçavraları, parfümleri alın ve sandığınıza götürün, saklayın! –diye bağırıyordu Margarita.– Ama mücevherleri almayın, yoksa sizi hırsızlıkla suçlarlar.

Elbiseler, ayakkabılar, dizüstü çoraplar ve çamaşırlar, eline ne geçerse kucakladı Nataşa ve koşarak çıktı yatak odasından.

Bu sırada ara sokağın öbür tarafında bir yerde açık bir pencereden virtüöz işi bir vals fırladı gök gürültüsü gibi ve dış kapıya yanaşan bir arabanın puflaması işitildi.

– Şimdi arayacak Azazello! –diye haykırdı Margarita ara sokağa saçılan valsi dinleyerek.– Arayacak. Yabancı ise tehlike arzetmiyor. Evet, tehlikesiz olduğunu anladım şimdi!

Girişten uzaklaşan arabanın gürültüsü yükseldi, bahçe kapısı çarptı ve karo döşeli yolda adımlar işitildi.

"Nikolay İvanoviç bu, adımlarını tanırım," –diye düşündü Margarita,– "veda niyetine bir muziplik yapmalı."

Margarita perdeyi kenara itti ve kollarıyla dizlerini kucaklayarak yanlamasına pencere eşiğine oturdu. Ay ışığı sağ

yanını yaladı. Margarita başını aya kaldırdı, düşünceli ve şiirsel bir yüz ifadesi takındı. Adımlar iki kere daha vurdu ve sonra birden sustu. Aya biraz daha hayran hayran baktıktan ve göstermelik olarak içini çektikten sonra Margarita başını bahçeye çevirdi ve konağın alt katında yaşayan Nikolay İvanoviç'i gördü gerçekten de. Ay parlak ışığını Nikolay İvanoviç'in üzerine boca etmişti. Bir bankın üstünde oturuyordu, görünüşe göre aniden çökmüştü oraya. Yüzündeki kelebek gözlük yamulmuştu, evrak çantasını ellerinde sıkıyordu.

– A, merhaba, Nikolay İvanoviç, –dedi Margarita üzgün bir sesle,– iyi akşamlar! Toplantıdan mı geliyorsunuz?

Nikolay İvanoviç hiçbir cevap vermedi buna.

– Bense, –diye devam etti Margarita bahçeye daha fazla sokularak,– tek başıma oturuyorum, gördüğünüz gibi, sıkılıyorum, aya bakıyorum ve vals dinliyorum.

Margarita sol elini şakağında gezdirdi saçını düzelterek, sonra kızıp şöyle dedi:

– Hiç kibarca değil yaptığınız, Nikolay İvanoviç! En nihayetinde bir hanımefendiyim ben. Sizinle konuşulurken cevap vermemek görgüsüzlükten başka bir şey değil!

Ay ışığında kül rengi yeleğinin son düğmesine, sarı sivri sakalının son teline kadar seçilebilen Nikolay İvanoviç birden vahşi bir gülüşle güldü, banktan doğruldu ve belli ki utançtan ne yaptığını bilmeden şapkasını çıkarmak yerine, çantasını salladı ve dansa hazırlanır gibi bacaklarını büktü.

– Ah, amma da sıkıcı bir herifsiniz, Nikolay İvanoviç, –diye devam etti Margarita,– hepinizden öyle bıktım ki aslında, sizinle vedalaştığıma ne kadar mutlu olduğumu ifade etmem imkânsız! Şeytan görsün yüzünüzü!

Bu sırada Margarita'nın arkasında yatak odasında telefon gürledi. Margarita eşikten koptu ve Nikolay İvanoviç'i unutarak yapıştı ahizeye.

– Ben Azazello, –dedi ahizedeki ses.

– Canım, canım Azazello! –diye bağırdı Margarita.

– Vakit geldi! Uçun, –dedi Azazello, ses tonundan Margarita'nın samimi sevinç patlamasının hoşuna gittiği işitilebiliyordu,– dış kapının üstünden uçarken "Görünmezim" diye bağırın! Sonra alışmak için şehrin üstünde biraz uçun, ardından güneye, şehirdışına, dosdoğru ırmağa. Sizi bekliyorlar!

Margarita ahizeyi astı ve tam bu sırada yan odada ahşap bir şey seke seke yürümeye, ardından da kapıya vurmaya başladı. Margarita kapıyı açtı ve yer fırçası fırça kısmı yukarı gelecek şekilde dans ederek yatak odasına daldı. Sapıyla yerde takırdadı, çifte savurdu ve pencereye atıldı. Margarita coşkudan çığlıklar atarak bindi fırçaya. Ancak bu anda geldi binicinin aklına bu kargaşanın içinde giyinmeyi unuttuğu düşüncesi. Dörtnala yatağa doğru sıçradı ve eline ilk geçen şeyi kaptı: Gök mavisi bir gecelik. Geceliği sancak gibi yukarı savurup pencereye uçtu. Ve bahçenin üzerindeki vals daha kuvvetli vurdu.

Margarita pencereden aşağı kaydı ve bankta oturan Nikolay İvanoviç'i gördü. Beriki bankın üstünde taş kesilmiş ve iyice sersemlemiş, üst kat sakinlerinin aydınlık yatak odasından gelen bağırış ve gümbürtülere kulak kabartıyordu.

– Elveda, Nikolay İvanoviç! –diye bağırdı Margarita Nikolay İvanoviç'in karşısında dans ederek.

Berikinin ağzından bir "Hii" sesi çıktı ve çantasını düşürüp elleriyle arkasını yoklayarak bankta sırtüstü sürünmeye başladı.

– Sonsuza kadar elveda! Uçup gidiyorum buralardan! – diye bağırıyordu Margarita valsin sesini bastırarak.

Bu sırada geceliğe hiç ihtiyacı olmadığını fark etti ve fena kahkahalar atarak bununla Nikolay İvanoviç'in başını örttü. Görüşünü yitiren Nikolay İvanoviç banktan tuğla döşemeli yola devrildi.

Bu kadar uzun süre eziyet çektiği konağa son bir kez bakmak için arkasını döndü Margarita ve ışıl ışıl yanan pencerede Nataşa'nın şaşkınlıktan burulan yüzünü gördü.

– Elveda, Nataşa! –diye bağırdı Margarita ve fırçayı yukarı kaldırdı.– Görünmezim, görünmezim! –diye bağırdı daha da yüksek sesle ve yüzüne çarpan akçaağaç dallarının arasından uçarak dış kapıyı geçti ve ara sokağa çıktı. İyice çıldıran vals de peşinden uçtu.

21. Bölüm

Uçuş

Görünmez ve özgür! Görünmez ve özgür! Kendi ara sokağını uçarak geçen Margarita ilkini dik açıyla kesen bir başkasına rastladı. Kupalarla gazyağı ve flakonlarla parazit kovucu sıvıların satıldığı petrol dükkânının yamuk kapısıyla yamalı bohçaya benzeyen eğri büğrü ve uzun ara sokağı birden kesti ve tam bu anda tamamen özgür ve görünmezken bile aldığı keyifte hiç değilse bir miktar ölçülü olmak gerektiğini öğrendi. Köşedeki eski yamuk fenere çarparak ölmekten ancak bir mucize eseri yavaşlayarak kurtuldu. Fenerden sıyrılan Margarita fırçaya daha sıkı sarıldı ve elektrik tellerine ve kaldırımları enine kesen tabelalara dikkat ederek daha yavaş uçmaya başladı.

Üçüncü ara sokak doğruca Arbat'a çıkıyordu. Burada Margarita fırçayı idare etmeyi iyice öğrendi, fırçanın ellerin ya da ayakların en ufak bir dokunuşunu dahi dinlediğini ve şehrin üzerinde uçarken çok dikkatli olmak ve taşkınlık yapmamak gerektiğini anlamıştı. Dahası, henüz ara sokakta kesinlikle ortaya çıkmıştı ki, yoldan geçenler uçucuyu görmüyordu. Kimse başını kaldırmıyor, "Bak! Bak!" diye bağırmıyor, kenara sıçramıyor, çığlık atıp bayılmıyor ve yabani kahkahalarla gülmüyordu.

Margarita sessizce, çok yavaş ve alçaktan, yaklaşık ikinci kat hizasında uçuyordu. Ama yavaş uçmasına rağmen, aydınlatması göz kamaştıran Arbat'ın tam çıkışında yolu biraz şaşırdı ve omzunu üzerinde ok resmi bulunan ışıklı diske çarptı. Margarita'yı kızdırdı bu. İtaatkâr fırçasını dizginleyip biraz yana uçtu, sonra aniden diske atılıp fırçanın sapıyla paramparça etti. Cam kırıkları gürültüyle etrafa saçılırken yoldan geçenler geri sıçradı, bir yerde ıslık çalındı, Margarita ise bu gereksiz davranışın ardından bir kahkaha patlattı. "Arbat'ta daha dikkatli olmalı," –diye düşündü,– "burada her şey o kadar karışık ki, çık işin içinden çıkabilirsen." Kabloların arasına dalıp çıkmaya başladı. Margarita'nın altında troleybüslerin, otobüslerin ve otomobillerin çatıları akıyordu, kaldırımda ise kep ırmakları akıyor gibi görünüyordu yukarıdan. Bu ırmaklardan dereler ayrılıyor ve gececi mağazaların alevli ağızlarına dökülüyordu. "Keşmekeşe bak!" –diye düşündü sinirle.– "Burada dönüş yapmak imkânsız." Arbat'ı enine kesip daha yükseğe, dördüncü kat hizasına çıktı ve tiyatro binasının köşesindeki göz kamaştırıcı boruların yanından yüksek binaların bulunduğu dar ara sokağa süzüldü. Binalardaki bütün pencereler açıktı ve tüm pencerelerden radyo müziği işitiliyordu. Margarita meraktan bu pencerelerden birine göz attı. Bir mutfak gördü. Tezgâhın üstünde iki gaz ocağı kükrüyor, hemen yanlarında da iki kadın ellerinde kaşıklarla ağız dalaşı yapıyordu.

– Bilmiyorsanız, öğrenin, işiniz bitince tuvaletin ışığını söndürmelisiniz, Pelageya Pavlovna, –diyordu önünde dumanı tüten bir yemek tenceresi duran kadın,– yoksa tahliye edilmeniz için başvuruda bulunacağız!

– Sanki siz çok iyisiniz, –diye cevap veriyordu öteki.

– İkiniz de bir halt değilsiniz, –dedi Margarita açık seçik işitilen bir sesle ve pencere eşiğinden mutfağın içine atladı.

Tartışan kadınların ikisi de sese doğru döndü ve ellerinde kirli kaşıklarla donup kaldılar. Margarita dikkatle elini

uzattı aralarına, her iki gaz ocağının da musluğunu çevirip söndürdü. Kadınlar "Hii!" dedi ve ağızları bir karış açıldı. Ama Margarita mutfakta çabuk sıkıldı ve ara sokağa uçtu.

Ara sokağın sonunda görünüşe göre çok yakın bir zamanda inşa edilmiş sekiz katlı lüks bir bina kütlesi çekti Margarita'nın dikkatini. Margarita aşağı uçtu ve yere inince bina cephesinin siyah mermerle kaplı ve kapılarının geniş olduğunu, kapı camlarının ardında kapı görevlisinin altın sırma şeritli kasketinin ve düğmelerinin göründüğünü ve kapıların üstünde altın rengi "Dramlit Evi" yazısının asılı olduğunu gördü.

Margarita gözlerini kısıp yazıya baktı, Dramlit'in ne manaya gelebileceğini çözmeye çalışıyordu. Fırçayı koltuğunun altına alıp şaşkın görevlinin kapısını iterek bloka girdi ve asansörün yanında duvara asılı devasa siyah tabelayı, tabelanın üzerinde de bina sakinlerinin beyaz harflerle yazılmış daire numaraları ve soy isimleri olduğunu gördü. Listeyi taçlandıran "Dramaturg ve edebiyatçı evi" yazısı Margarita'ya yırtıcı ve boğuk bir çığlık attırdı. Havada yükselip hırsla okumaya başladı soyadlarını: Hustov, Dvubratski, Kvant, Beskudnikov, Latunski...

– Latunski! –diye feryat etti Margarita.– Latunski! Bu o! O mahvetti ustayı!

Gözleri yerinden uğrayan, hatta şaşkınlıktan durduğu yerde sıçrayan kapı görevlisi böylesi bir mucizeyi anlamaya çalışarak siyah tabelaya bakıyordu: Ansızın neden feryat etmişti bina sakinlerinin listesi? Margarita ise bu sırada çoktan kararlılıkla merdivenden yukarı çıkmaya başlamıştı, bir yandan da kendinden geçmiş gibi tekrarlıyordu:

– Latunski – 84! Latunski – 84...

İşte 82 sağda, 83 solda, biraz daha yukarı, 84 solda! Burası. İşte isimlik: "O. Latunski."

Margarita fırçasından indi ve yanan ayak tabanlarını taş sahanlıkta keyifle serinletti. Zile bastı, sonra bir kere daha.

Ama açan olmadı. Margarita daha kuvvetli basmaya başladı düğmeye ve Latunski'nin dairesinde yükselen sürekli zil sesini işitti. Evet, Massolit başkanı tramvay altında kaldığı ve anma oturumu tam da bu akşam toplandığı için sekizinci kattaki 84 numaralı dairenin sakini, müteveffa Berlioz'a ölene dek şükran duymalı. Talih burcunda doğmuş* eleştirmen Latunski. O burç bu cuma cadı olan Margarita'yla karşılaşmaktan kurtarmıştı kendisini!

Kimse açmıyordu. Bunun üzerine Margarita katları sayarak ok gibi uçtu aşağı, en alt kata ulaştı, sokağa fırladı ve yukarı bakarak katları dışarıdan sayıp kontrol etti, Latunski'nin dairesinin hangisi olduğunu kestirmeye çalışıyordu. Kuşkusuz, sekizinci katta binanın köşesindeki beş karanlık pencereydi bu. Emin olduktan sonra Margarita havada yükseldi ve birkaç saniye sonra açık pencereden ayın bıraktığı daracık gümüşi yol haricinde aydınlanmayan odaya girdi. Margarita bu yolu koşarak takip etti ve elektrik düğmesini aradı duvarı yoklayarak. Bir dakika sonra bütün daire aydınlanmıştı. Fırça köşede duruyordu. Evde kimsenin olmadığından emin olduktan sonra Margarita merdivene açılan kapıyı açtı ve isimliği kontrol etti. İsimlik doğruydu, Margarita olması gereken yerdeydi.

Evet, bu korkunç akşamı hatırladığında eleştirmen Latunski'nin hâlâ renginin attığını ve hâlâ Berlioz'un ismini huşu içinde andığını söylerler. Latunski evde olsaydı, o akşam hangi karanlık ve rezil suçla hatırlanacaktı, kim bilir. Mutfaktan dönüşte Margarita'nın ellerinde ağır bir çekiç belirdi.

Çıplak ve görünmez uçucu, kendine hâkim olmaya ve kendini ikna etmeye çalışıyor, elleri sabırsızlıkla titriyordu. Dikkatle nişan alan Margarita kuyruklu piyanonun tuşlarına vurdu ve ilk yardım çığlığı yankılandı tüm dairede. Hiç-

---

* Türkçedeki "Kadir gecesi doğmak" deyimiyle aynı anlama gelen Rusça deyim. (ç.n.)

bir suçu olmayan Becker marka ev tipi müzik aleti deli gibi bağırıyordu. Tuşlar göçüyor, kemik kaplamalar sağa sola uçuyordu. Alet uğulduyor, uluyor, hırlıyor, ötüyordu. Cilalı üst ses tahtası çekicin darbesiyle toplu tabanca gibi patladı. Güçlükle nefes alan Margarita çekiçle telleri kopardı ve ezdi. Nihayet yorulunca kenara çekildi, nefeslenmek için kendini koltuğa bıraktı.

Banyoda su korkunç bir sesle uğulduyordu, mutfakta da aynı şekilde. "Artık yere taşmıştır," –diye düşündü Margarita, sonra da ilave etti sesli:

– Fakat oturacak vakit yok.

Su mutfaktan koridora akmaya başlamıştı bile. Margarita çıplak ayakla suyun içinde şap şup yürüyerek mutfaktan eleştirmenin çalışma odasına kovalarla su taşıdı ve bu suyu yazı masasının çekmecelerine döktü. Sonra, yine bu çalışma odasındaki dolap kapaklarını çekiçle parçalayıp yatak odasına atıldı. Aynalı dolabı kırıp içinden eleştirmenin takım elbiselerini çıkardı ve küvetteki suya bastırdı. Çalışma odasından kaptığı mürekkep dolu hokkayı yatak odasındaki iki kişilik iyice kabartılmış yatağa boşalttı. Yarattığı yıkım yakıcı bir zevk verdi Margarita'ya, ama bu esnada yaptığı işin sonuçlarının arzu ettiğinin yanında pek kıymetsiz kaldığını düşünüyordu. Bu nedenle aklına ne gelirse yapmaya başladı. Kuyruklu piyanonun bulunduğu odadaki kauçuk ağacı saksılarını kırdı. Bu bitmeden yatak odasına döndü ve mutfak bıçağıyla çarşafları kesti, çerçeveli fotoğrafları kırdı. Yorgunluk hissetmiyordu ama oluk oluk ter akıtıyordu.

Bu sırada Latunski'nin dairesinin altında, 82 numaralı dairede dramaturg Kvant'ın ev işçisi mutfakta çay içiyor ve yukarıdan gelen gümbürtü, koşuşturma ve çınlama seslerine anlam vermeye çalışıyordu. Başını tavana kaldırdığında beyaz rengin gözlerinin önünde ölü bir maviye dönüştüğünü gördü birden. Leke gözlerinin önünde büyüdü ve ansızın üzerinde damlalar kabardı. Gördükleri karşısında ağzı açık

kalan ev işçisi, nihayet tavandan gerçek yağmur yağmaya ve zeminde şakırdamaya başlayana kadar iki dakika boyunca oturmuştu. İşte tam bu anda yerinden fırladı, akıntının altına bir tas koydu, ama hiç işe yaramadı bu önlem, çünkü yağmur genişleyerek gaz ocağının ve üstünde tabak çanak bulunan masanın üzerine akmaya başladı. Kvant'ın ev işçisi bunun üzerine çığlığı basıp daireden merdivenlere çıktı koşarak ve hemen o anda Latunski'nin dairesinde ziller çalmaya başladı.

– Zil çaldığına göre ayrılma zamanı, –dedi Margarita.

Fırçasına binerken bir kulağı da anahtar deliğinden bağıran kadının sesindeydi:

– Açın, açın! Dusya, aç! Suyu açık mı bıraktınız? Bizim evi bastı!

Margarita bir metre yükseldi ve avizeye vurdu. İki ampul patladı ve kristaller etrafa saçıldı. Anahtar deliğindeki bağırış çağırış kesildi, merdivende ayak sesleri işitildi. Margarita pencereden dışarı süzüldü, dışarı çıkınca da gerilip çekiçle cama vurdu. Camdan hıçkırığa benzer bir ses çıktı ve kat kat kırıklar mermer kaplı duvarın üzerinden aşağı doğru inişe geçti. Margarita bir sonraki pencereye gitti. Uzakta, aşağıda insanlar kaldırımda koşmaya başladı, bina girişinin önünde duran iki arabadan biri kornaya basıp girişten uzaklaştı. Latunski'nin pencereleriyle işini bitiren Margarita yan daireye süzüldü. Darbeler sıklaştı, ara sokak çınlamalar ve gümbürtülerle dolup taştı. Birinci blokun girişinden kapı görevlisi fırladı dışarı, yukarı baktı, belli ki ne yapması gerektiğini hemen kavrayamayarak kısa bir süre tereddüt etti, sonra düdüğü ağzına soktu ve deli gibi öttürmeye başladı. Bu düdük sesiyle birlikte iyice coşup sekizinci kattaki son pencereyi de indiren Margarita yedinci kata indi ve camlarını kırmaya başladı.

Blok girişinin aynalı kapılarının ardında uzun süre işsiz güçsüz oturmaktan bitap düşmüş kapı görevlisi tüm ruhu-

nu üfledi düdüğe, sanki Margarita'yı takip edip ona eşlik eder gibiydi üstelik. Margarita'nın bir pencereden diğerine uçtuğu sırada meydana gelen fasılalarda nefesini topluyor, her darbesiyle birlikte de yanaklarını şişirip gece havasını ta gökyüzüne kadar delerek öttürmeye başlıyordu.

Kapı görevlisinin çabası öfkeli Margarita'nın çabasıyla birleşince ortaya büyük sonuçlar çıktı. Binada panik vardı. Henüz sağlam olan camlar açılıyor, içlerinde insan kafalarının görünmesiyle kaybolması bir oluyor, açık pencereler ise tersine, kapanıyordu. Karşı taraftaki binaların pencerelerinde aydınlık fonda, Dramlit'in yeni binasında camların neden sebepsiz yere patladığını anlamaya çalışan insanların karanlık siluetleri beliriyordu.

Ara sokakta halk Dramlit binasına koşuyordu, binanın içinde ise insanlar ne olup bittiği hakkında en ufak bir fikirleri dahi olmadan merdivenlerde oradan oraya koşturuyordu. Kvant'ın ev işçisi merdivenlerde koşanlara bağırarak evlerini su bastığını söylüyordu, kısa bir süre sonra Kvant'ın dairesinin altında, 80 numarada oturan Hustov'un ev işçisi de ona katıldı. Hustov'ların evinde tavan hem mutfakta, hem de tuvalette akıyordu. Nihayet Kvant'ların mutfağında tavandan koca bir sıva tabakası düştü ve ne kadar kirli tabak çanak varsa hepsini kırdı, bundan sonra da hakiki bir sağanak başladı: Açığa çıkıp sarkan sıva altı çıta ızgaranın gözlerinden bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Bunun üzerine ilk girişin merdiveninde çığlıklar yükselmeye başladı. Dördüncü katın sondan bir önceki penceresinin yanından uçarken Margarita içeri göz attı ve panik içindeki yüzüne gaz maskesi geçirmeye çalışan bir adam gördü. Çekiçle cama vurup korkuttu onu ve adam odadan kayboldu.

Ve vahşi yıkım ansızın sona erdi. Kayarcasına üçüncü kata süzülen Margarita en kenardaki koyu renkte hafif bir perdeyle örtülmüş pencereye göz attı. Odada siperlikli zayıf bir lamba yanıyordu. Üç dört yaşında bir oğlan çocuğu yan-

ları parmaklıklı küçük yatakta oturmuş, korkuyla çevresinde olup bitene kulak veriyordu. Odada yetişkin yoktu. Belli ki, herkes koşarak çıkmıştı daireden.

– Camları kırıyorlar, –dedi çocuk ve seslendi:– Anne! – Kimse yanıt vermeyince şöyle dedi:– Anne, korkuyorum.

Margarita perdeyi çekip uçarak girdi pencereden.

– Korkuyorum, –diye tekrarladı çocuk ve titremeye başladı.

– Korkma, küçüğüm, korkma, –dedi Margarita rüzgârda kısılan suçlu sesini yumuşatmaya gayret ederek, –çocuklar kırıyor camları.

– Sapanla mı? –diye sordu çocuk titremeyi keserek.

– Sapanla, sapanla, –diye onayladı Margarita,– hadi sen uyu!

– Sitnik'tir bu, –dedi çocuk,– onun var sapanı.

– Tabii ki o!

Çocuk açıkgöz bir bakış attı yana ve sordu:

– Peki, sen neredesin, teyze?

– Ben yokum, –dedi Margarita,– rüyanda görüyorsun beni.

– Ben de öyle düşünmüştüm, –dedi çocuk.

– Yat sen, –diye emretti Margarita,– elini yanağının altına koy, ben de rüyana gireceğim.

– Gir, gir –diye razı geldi çocuk ve hemen elini yanağının altında koydu.

– Sana bir masal anlatayım, –diye başladı Margarita ve ısınan elini tıraşlı başa koydu,– dünyada bir teyze varmış. Ve çocuk yokmuş hayatında, hele mutluluk hiç yokmuş. Önceleri uzun uzun ağlarmış, ama sonra kötü biri olmuş... –Margarita sustu, elini çekti: Çocuk uyuyordu.

Margarita çekici usulca pencerenin eşiğine koydu ve uçarak dışarı çıktı. Binanın etrafında keşmekeş vardı. Üzerine kırık cam saçılmış asfalt kaldırımda insanlar koşuyor ve bağırıyordu. Aralarında artık polisler de görünmeye başlamış-

tı. Aniden bir çan çaldı ve Arbat'tan ara sokağa merdivenle birlikte kırmızı bir itfaiye arabası girdi...

Ama sonrasıyla ilgilenmedi Margarita. Kablolara değmemek için nişan alıp fırçaya daha sıkı sarıldı ve anında bedbaht binadan daha yükseğe çıktı. Altındaki ara sokak yana doğru yay çizip aşağılarda kayboldu. Margarita'nın ayaklarının altındaki bu tek ara sokağın yerini ışıl ışıl yolların çeşitli açılarla kestiği bir çatı kalabalığı aldı. Tüm kalabalık ansızın diğer tarafa uzaklaştı ve ışık zincirleri bulanıklaşıp kaynaştı.

Margarita bir hamle daha yapınca bütün çatı kalabalığı yerin dibine girdi ve yerini aşağıda titreşen elektrik ışıklarının oluşturduğu bir göl aldı ve bu göl birdenbire dikey doğrultuda yükseldi, ardından da Margarita'nın başının üstünde belirdi, şimdi ayaklarının altında parlıyordu ay. Tepetakla döndüğünü anlayan Margarita pozisyonunu düzeltti ve dönüp baktığında gördü ki, göl artık yoktu, arkasında ufkun üzerinde pembeye çalan kızıllık kalmıştı bir tek. Ve o da bir saniye sonra kayboldu ve Margarita üstünde, solda uçan ayla baş başa kaldığını gördü. Margarita'nın saçları ne zamandır dimdikti, ay ışığı ise ıslık çalarak yıkıyordu bedenini. Aşağıda nadir ışıklardan oluşan iki dizinin iki kesintisiz ışık çizgisi halinde kaynaşmasına ve arkasında süratle kaybolmalarına bakarak Margarita müthiş bir hızla uçtuğunu tahmin etti ve bu halde nefessiz kalmayışına şaşırdı.

Birkaç saniye geçtikten sonra uzaklarda, aşağıda yer karanlığının içinde aniden elektrik ışığının oluşturduğu yeni bir göl parladı ve uçanın ayaklarının altına sokuldu, ama yine hemen o anda burgaç gibi dönüp yerin içinde kayboldu. Birkaç saniye daha ve yine aynı şey.

– Şehirler! Şehirler! –diye bağırdı Margarita.

Bundan sonra iki ya da üç kere açılmış kara kutuların içinde yatan donuk yansımalı kılıçlar gördü altında, sonra bunların ırmak olduğunu anladı.

Uçan kadın başını yukarı, sola çevirip çılgın gibi arkasından Moskova'ya geri koşan ayı seyrediyordu keyifle, ay hem koşuyor, hem de tuhaf bir biçimde yerinde duruyordu, öyle ki üzerinde ejderha mı demeli, yoksa kambur beygir* mi, sivri suratını terk edilen şehre dönmüş esrarengiz bir figür açık seçik görülebiliyordu.

Bunun üzerine aslında fırçayı boşuna çılgın gibi sürdüğü düşüncesi sardı Margarita'yı. Bir şeyleri hakkıyla inceleme, gerektiği gibi uçuşun tadını çıkarma olanağından mahrum ediyordu kendini. İçinden bir ses uçtuğu yerde kendisini bekleyeceklerini ve bu delicesine hızdan ve yükseklikten sıkılması için sebep olmadığını söylüyordu.

Margarita fırçanın başını öne eğip kuyruğu yukarı kaldırdı ve iyice yavaşlayıp yere yöneldi. Ve en çok kızakla kayar gibi gerçekleşen bu inişten keyif aldı. Toprak ona doğru yükseldi ve o ana kadar şekilsiz duran kara telvenin içinde aylı gecenin ortaya çıkardığı sırlarını ve güzelliklerini gösterdi. Toprak Margarita'ya doğru ilerlerken yeşermekte olan ormanların kokusu boca oldu üzerine. Margarita çiye bürünmüş çayırlığı örten sisin, sonra da göletin üzerinde uçuyordu. Margarita'nın altında kurbağalar koro halinde şarkı söylüyor, uzaklarda bir yerlerdeyse nedense kalbi çok heyecanlandıran bir tren sesi geliyordu. Margarita kısa süre sonra gördü bu treni. Havaya kıvılcımlar saçarak, tırtıl misali ağır ağır sürünüyordu. Margarita treni geride bırakıp, ayaklarının altında içinde ikinci bir ayın süzüldüğü bir su aynasının daha üzerinden geçti, biraz daha alçaldı ve ayaklarını dev gibi çamların tepelerine hafifçe değdirerek ilerledi.

Geriden yarılan havanın ağır gürültüsü işitildi ve gürültü Margarita'ya yetişmeye başladı. Mermi gibi uçan bir şeye ait bu gürültüye yavaş yavaş verstlerce öteden işitilen bir kadın kahkahası da katıldı. Margarita arkasına döndü ve

---

* Rusça orijinalinde "konyok-gorbunok". Meşhur bir çocuk masalı kahramanı. (ç.n.)

koyu renk karmaşık bir nesnenin kendisini kovaladığını gördü. Nesne Margarita'ya yetiştikçe iyice seçilir hale geldi ve üstünde birinin uçtuğu ortaya çıktı. Ve nihayet tümüyle belli oldu uçanın kimliği: Margarita hız kesip yetişti Nataşa'ya.

Nataşa çırçıplaktı, dağılmış saçları havada uçuşuyordu, ön toynaklarıyla evrak çantasını sıkıca kavrayan, arka toynaklarıyla da acımasızca havayı döven şişko bir domuzun sırtına binmişti. Burundan düşmüş, bir ipin ucunda sallanan ve zaman zaman ay ışığında parlayıp sönen bir kelebek gözlük de domuzla birlikte uçuyordu. Domuzun şapkası da ara sıra gözlerine iniyordu. Margarita dikkatle bakınca Nikolay İvanoviç'i tanıdı ve bunun üzerine kahkahası Nataşa'nın kahkahasına karışarak ormanın üzerinde gümbürdedi.

– Nataşka! –diye bağırdı Margarita delici bir sesle.– Kremi mi sürdün yoksa?

– Canım! –diye cevap veriyordu Nataşa uykuya dalmış çam ormanlarını çığlıklarıyla uyandırarak.– Fransız kraliçem benim, şuna da sürmüştüm, şunun keline!

– Prenses! –diye bağırdı ağlamaklı domuz binicisini sırtında dörtnala taşırken.

– Canım! Margarita Nikolayevna! –diye bağırıyordu Nataşa Margarita'nın yanında sürüp altındaki hayvanı.– İtiraf ediyorum, kremi aldım. Yaşamak ve uçmak istemiyor muyduk? Affedin beni, melike, ama geri dönmeyeceğim, katiyen dönmeyeceğim! Ah, ne kadar güzel, Margarita Nikolayevna! Bana evlilik teklif etti, –Nataşa mahcubiyetle oflayıp puflayan domuzun boynunu işaret etti parmağıyla,– evlilik teklif etti! Nasıl hitap etmiştin bana, ha? –diye bağırdı domuzun kulağına eğilip.

– İlahe! –diye uludu beriki.– O kadar hızlı uçamam! Şu çok mühim kâğıtları kaybederim sonra! Natalya Prokofyevna, protesto ediyorum!

– Senin de, kâğıdının da canı cehenneme! –diye bağırıyordu Nataşa küstah kahkahalarla.

– Ne diyorsunuz, Natalya Prokofyevna! Bir duyan olur! –diye bağırıyordu domuz yalvar yakar.

Margarita'nın yanında dörtnala uçan Nataşa, Margarita Nikolayevna dış kapıyı uçarak geçip uzaklaştıktan sonra konakta yaşananları kahkahalarla anlatıyordu.

Nataşa kendisine hediye edilen şeylere bir daha dokunmadan üstündekileri çıkarıp attığını ve kreme atılıp derhal her yerine sürdüğünü itiraf etti. Ve ev sahibesinin başına gelen onun da başına gelmişti. Nataşa sevinç kahkahaları atarak aynanın önünde doya doya sihirli güzelliğinin tadını çıkarırken kapı açılmış ve Nikolay İvanoviç karşısında belirmişti. Heyecandan yerinde duramıyordu, Margarita Nikolayevna'nın geceliği, kendi şapkası ve evrak çantası ellerindeydi. Nataşa'yı görünce Nikolay İvanoviç küçük dilini yutmuştu. Biraz kendini toparlayınca geceliği yerden alıp bizzat getirmeyi bir borç saydığını bildirmişti pancar gibi kıpkırmızı bir suratla...

– Neler demedi ki, alçak! –Çığlık çığlığa gülüyordu Nataşa.– Neler demedi, neler vaat etmedi! Ne paralar önermedi! Klavdiya Petrovna'nın hiçbir şeyden haberi olmaz, dedi! Söylesene, yalan mı? –diye bağırdı Nataşa domuza, beriki mahcubiyet içinde suratını çevirmekle yetindi.

Yatak odasında haşarılığı ele alan Nataşa, Nikolay İvanoviç'e de krem sürmüş ve bu sefer onun ağzı açık kalmıştı şaşkınlıktan. Alt katın saygıdeğer sakininin yüzü büzüşerek domuz yüzüne dönüşmüş, ellerinde ve ayaklarında toynaklar çıkmıştı. Aynada kendini görünce Nikolay İvanoviç umutsuz ve vahşi bir uluma koyuvermişti ama artık çok geçti. Birkaç saniye sonra eyerlenmiş, acıdan hüngür hüngür ağlayarak Moskova'dan kim bilir hangi cehenneme uçuyordu.

– Normal suretimin iade edilmesini talep ediyorum! –diyerek birden, çileden mi çıktı, yoksa yalvardı mı, bilinmez, fırk fırk etti domuz.– Yasadışı bir toplantıya uçmaya hiç niyetim yok! Margarita Nikolayevna, ev işçinizi sakinleştirmek zorundasınız!

– Demek şimdi ev işçisi oldum, öyle mi? Ev işçisi? –diye bağırdı Nataşa domuzun kulağını çekip.– Hani ilaheydim? Ne demiştin, bakayım, bana?

– Venüs! –diye cevap verdi domuz ağlamaklı, taşların arasında gürül gürül akan derenin üstünde uçup toynaklarıyla fındık çalılarını hışırdatarak.

– Venüs! Venüs! –diye bağırdı Nataşa zafer kazanmış gibi, bir eli belinde, diğeri aya doğru açık.– Margarita! Kraliçe! Beni cadı bırakmalarını söyleyin. Siz ne isterseniz yaparlar, size iktidar verildi!

Ve Margarita cevapladı:

– Peki, söz!

– Sağ olun! –diye bağırdı Nataşa ve birden keskin ve biraz da hüzünlü bir sesle bağırdı:– Ho! Ho! Çabuk! Çabuk! Bas bakalım gaza! –Çılgın sürüş sırasında zayıflayan domuzun böğürlerine bastırdı topuklarını, beriki öyle bir fırladı ki yerinden, yine hava yarıldı ve Nataşa ansızın ileride kapkara bir nokta haline geldi, sonra tamamen kayboldu ve uçuşunun gürültüsü eriyip dağıldı.

Margarita eskisi gibi acele etmeden, ıssız ve yabancı bir yerde, birbirinden ayrık dev çamların arasında yatan ender kaya parçalarının serpiştirildiği tepelerin üzerinde uçuyordu. Margarita uçuyor ve muhtemelen Moskova'dan epey uzakta olduğunu düşünüyordu. Fırça, çamların tepelerinde değil, bir yanlarını ayın gümüşle kapladığı gövdeleri arasında uçuyordu artık. Uçan kadının hafif gölgesi önde toprakta süzülüyordu: Şimdi ay Margarita'nın sırtını aydınlatıyordu.

Margarita yakınlarda su olduğunu hissediyordu, hedefe yaklaştığını tahmin etti. Çamlar dağıldı ve Margarita havadan sessizce bir tebeşir uçurumuna doğru ilerledi. Bu uçurumun ardında, aşağıda, gölgede bir ırmak uzanıyordu. Sis havada asılı duruyor ve dik uçurumun altındaki çalılara tutunuyordu, karşı kıyı ise düz ve alçaktı. Karşı kıyıda geniş ağaçlardan oluşan yalnız bir grubun altında bir kamp ateşi

salınıyor ve hareket eden bazı figürler görünüyordu. Sanki cızır cızır, neşeli bir müzik geliyordu oradan. Daha sonra ise gümüş düzlükte gözün alabildiği mesafede ne bir yapı, ne de insan belirtisi vardı.

Margarita uçurumdan aşağı atladı ve süratle suya indi. Havadaki koşuşturmanın ardından su onu kendine çekiyordu. Fırçayı atıp koşmaya başladı ve baş aşağı suya atladı. Hafif bedeni ok gibi saplandı suya, kaldırdığı su sütunu neredeyse ta aya kadar fırladı. Su hamam gibi sıcaktı, derinliklerden yukarı çıkıp doya doya yüzdü gece tek başına bu ırmakta Margarita.

Margarita'nın yanında kimse yoktu, ama biraz uzakta çalıların arkasında şıpırtılar ve pofurtular işitiliyordu, orada da yüzen biri vardı.

Margarita koşarak kıyıya çıktı. Yüzmenin ardından vücudu alev alevdi. Hiç yorgunluk hissetmeden ıslak otların üzerinde sevinçle hoplayıp zıplıyordu. Birden dans etmeyi bırakıp dikkat kesildi. Pofurtu yaklaşmaya başladı ve bodur söğütlerin arkasından ensesine yatırdığı siyah ipek silindirle çıplak bir şişko çıktı. Ayakları balçık içindeydi, yıkanan şahıs bundan ötürü siyah ayakkabı giymiş gibi görünüyordu. Güçbela nefes alışına ve hıçkırmasına bakılırsa adamakıllı içmişti, ırmaktan ansızın yayılan konyak kokusu da bunu doğruluyordu.

Margarita'yı gören şişko onu incelemeye başladı, sonra birden sevinçle bağırdı:

– Bu da nesi? Yoksa gördüğüm o mu? Claudine, bu sensin, değil mi, hüzün bilmez dul? Sen de mi buradasın? –Ve hemen selam vermeye davrandı.

Margarita geri çekildi ve vakarla yanıtladı:

– Cehenneme git. Nereden Claudine oluyor muşum? Kiminle konuştuğuna dikkat et, –ve bir an düşünüp sözlerine sansüre tabi uzun bir küfür ekledi. Tüm bunlar havai şişkonun üzerinde ayıltıcı bir etki yaptı.

– Oy! –dedi sessizce ve titredi.– Yüce gönüllülük gösterip beni affedin, Aydınlık Kraliçe Margo! Benzettim. Yere batasıca konyağın suçu! –Şişko dizinin üstüne çöktü, silindiri çıkarıp selam verdi ve Rusça ifadeleri Fransızcayla karıştırarak Paris'teki arkadaşı Guessard'ın kanlı düğününe, konyağa ve üzücü hatanın ağırlığı altında ezildiğine dair bir şeyler gevelemeye başladı.

– Bari pantolon giyseydin, fahişenin dölü, –dedi yumuşayan Margarita.

Margarita'nın sinirlenmediğini görünce şişkonun sevinçten ağzı kulaklarına vardı ve şu anda pantolonsuz olmasının yegâne sebebinin dalgınlıkla pantolonu bundan önce yıkandığı Yenisey Irmağı'nda bırakmış olması olduğunu, ama hemen şimdi oraya uçtuğunu, zaten şuracıkta olduğunu bildirdi coşku içinde, ardından da kendini yakınlık ve himayeye emanet edip geri geri gitmeye başladı, ta ki ayağı kayıp sırtüstü suya düşene dek. Ama küçük favorilerin çevrelediği yüzündeki coşku ve sadakat bildiren gülümsemeyi düşerken bile korumayı başardı.

Margarita ise delici bir ıslık çaldı ve uçup yanına gelen fırçaya binerek süratle ırmağın üstünden karşı kıyıya uçtu. Tebeşir dağının gölgesi buraya ulaşmıyordu, bu nedenle ay ışığı tüm kıyıyı dolduruyordu.

Margarita ıslak otlara temas ettiği anda söğütlerin altındaki müzik daha kuvvetli vurdu ve ateşten kıvılcım demeti daha neşeli fırladı. Üzerlerine ay ışığında görülebilen tüylü zarif küpelerin serpiştirildiği söğüt dallarının altında şişko suratlı kurbağalar iki sıra halinde oturmuş, kauçuktan yapılmışlar gibi şişinerek tahta düdüklerle cesaret verici bir marş çalıyorlardı. Söğüt dallarına asılmış, karanlıkta parlayan çürük odun parçaları müzisyenlerin önünde sarkıp notaları aydınlatıyor ve kamp ateşinin tedirgin ışığı kurbağaların suratında dans ediyordu.

Marş Margarita'nın şerefine çalınıyordu. En törensel kabul gösterilmişti kendisine. Saydam denizkızları ırmağın üzerinde horovodlarını* durdurup ellerindeki yosunları Margarita'ya salladılar, ardından yeşile çalan ıssız kıyının üzerinde uzaklardan bile duyulan selamlamaları inledi. Üryan cadılar söğütlerin ardından fırlayıp sıraya dizildiler ve dizlerini kırıp eğilerek saraylardaki gibi selam verdiler. Keçi bacaklı biri koşarak gelip eline kapandı, otların üzerine ipek serdi, kraliçenin iyi yıkanıp yıkanmadığını sordu, uzanıp dinlenmesini teklif etti.

Margarita da öyle yaptı. Keçi bacaklı bir şampanya kadehi uzattı, Margarita bunu içer içmez yüreği ısındı. Nataşa'nın nerede olduğu sorusuna Nataşa'nın çoktan yıkandığı ve Margarita'nın da yakında orada olacağını haber vermek ve kıyafetinin hazırlanmasına yardım etmek için domuzunun sırtında önden Moskova'ya doğru uçtuğu cevabını aldı.

Margarita'nın söğütlerin altına yaptığı kısa ziyaret bir hadiseyle taçlandı. Havada yayılan bir ıslığın ardından kara bir beden belli ki hedefini ıskalayarak suya çakıldı. Kısa bir süre sonra, ırmağın karşı kıyısında kendini pek talihsiz takdim etmiş bulunan o favorili şişko belirdi Margarita'nın karşısında. Görünüşe göre, hemencecik Yenisey'e gidip gelecek vakti bulabilmişti, zira üstünde frak vardı, ama tepeden tırnağa ıslanmıştı. Konyak ikinci kez yarı yolda bıraktı onu: Kıyıya çıkarken bir kere daha suya yuvarlandı. Ama gülümsemesini yitirmedi ve gülmekte olan Margarita şişkonun bu hüzünlü olayda da eline kapanmasına izin verdi.

Ardından herkes toplanmaya koyuldu. Denizkızları ay ışığında danslarını tamamladılar ve yine ay ışığında eriyip dağıldılar. Keçi bacaklı saygıda kusur etmeden Margarita'ya ırmağa neyle geldiğini sordu. Fırçaya binip geldiğini öğrenince şöyle dedi:

---

* Slav ülkelerinde halka biçiminde ve topluca icra edilen bir dans. (ç.n.)

– Ne gerek vardı, hiç rahat değil, –iki dal parçasıyla anında işe yarayacağı pek şüpheli bir telefon çattı ve birilerinden derhal araba göndermesini istedi, ki bu istek gerçekten de bir dakika içinde yerine geldi. Kula donunda üstü açık bir araba adaya daldı, yalnız şoför mahallinde sıra dışı görünümde bir sürücü oturuyordu, muşamba kasket ve geniş ağızlı eldiven giymiş uzun burunlu kara bir ekinkargası. Küçük ada boşalıyordu. Uçup uzaklaşan cadılar alev alev yanan ay ışığında buharlaştı. Kamp ateşi tükendi ve kömürler kır küllerle kaplandı.

Favorili ve keçi bacaklı Margarita'nın arabaya binmesine yardım ettiler, Margarita geniş arka koltuğa kuruldu. Araba uludu, sıçradı ve neredeyse aya kadar yükseldi; ada kayboldu, ırmak kayboldu, Margarita süratle Moskova'ya doğru yola çıktı.

22. Bölüm

Mum Işığında

Yerin üstünde yüksekte uçan arabanın tekdüze uğultusu Margarita'nın uykusunu getiriyor, ay ışığı ise tatlı tatlı ısıtıyordu onu. Gözlerini kapatıp yüzünü rüzgâra verdi ve arkasında bıraktığı, bir daha göremeyeceğini hissettiği o meçhul ırmak kıyısını düşündü hüzünle. Bu akşamki bütün sihirler ve mucizelerden sonra kendisini kime misafir götürdüklerini artık tahmin edebiliyordu, ama bu onu korkutmuyordu. Orada mutluluğunu geri kazanmayı başaracağı ümidi onu korkusuz kılmıştı. Ne var ki arabada uzun uzun mutluluk hayali kuramadı. Ekinkargası mı işini iyi biliyordu, yoksa araba mı iyiydi, bilinmez, Margarita kısa süre sonra gözünü açtığında altında orman karanlığını değil, Moskova ışıklarının titreşen gölünü gördü. Kara kuş-şoför havada sağ ön tekeri söktü, ardından arabayı Dorogomilovo semtinde tümüyle ıssız bir mezarlığa indirdi. Hiçbir şey sormayan Margarita'yı fırçasıyla birlikte bir mezar taşının yanında indirip arabayı tekrar çalıştırdı ve doğruca mezarlığın arkasındaki hendeğe sürdü. Araba bir gümbürtü koparıp hendeğin içine daldı ve orada öldü. Ekinkargası saygıyla selam durdu, sonra tekerleğe binerek uçup gitti.

Hemen o anda mezarlıktaki bir anıtın arkasından kara bir pelerin göründü. Köpek dişi ay ışığında parlayınca Margarita tanıdı Azazello'yu. Beriki bir jestle Margarita'yı fırçasına binmeye davet etti, kendisi de uzun bir meçe atladı, ikisi birlikte yükseldi ve birkaç saniye sonra kimse tarafından fark edilmeden Sadovaya Caddesi'nde 302-bis numaralı binanın yakınlarında yere indiler.

Yol arkadaşları fırça ve meçi koltukaltlarına kıstırıp kemeraltından geçtiği sırada, Margarita kep ve uzun çizme giyen ve muhtemelen birini bekleyen ve artık beklemekten yorulan bir adamı fark etti. Azazello ve Margarita'nın adımları ne kadar hafif olursa olsun, yalnız adam bu adımları duydu ve sesi kimin çıkardığını anlayamayıp tedirginlik içinde irkildi.

Altıncı blokun girişinde ilkine şaşırtıcı derecede benzeyen ikinci bir adam gördüler. Ve aynı hikâye tekrarlandı. Adımlar... Adam tedirginlik içinde dönüp kaşlarını çattı. Kapı açılıp kapanınca da içeri giren, ama görünmeyen şahısların arkasından atıldı, blok girişine baktı, ama elbette hiçbir şey göremedi.

İkincinin, ya da belki birincinin de tıpatıp kopyası bir üçüncü, üçüncü katın sahanlığında nöbet tutuyordu. Adam sert tütünden sarılmış bir sigara içiyordu, Margarita bu yüzden yanından geçerken öksürdü. Sigara içen adam dürtülmüş gibi fırladı oturaktan, tedirginlik içinde etrafına bakındı, korkuluklara yanaşıp aşağı baktı. Bu sırada Margarita eşlikçisiyle birlikte çoktan 50 numaralı dairenin kapısına ulaşmıştı. Kapıyı çalmadılar. Azazello anahtarıyla kapıyı ses çıkarmadan açtı.

Margarita'yı ilk şaşırtan, karşısına çıkan karanlık oldu. Tıpkı yeraltı gibi hiçbir şey görünmüyordu, Margarita takılıp düşmekten korkarak istemsizce Azazello'nun pelerinine yapıştı. Ama tam bu esnada uzakta, yukarıda bir kandil ışığı göz kırpmaya ve giderek yaklaşmaya başladı. Azazello yü-

rürken Margarita'nın koltuğunun altından fırçayı çekip aldı ve fırça hiç ses çıkarmadan karanlıkta kayboldu. Bu sırada geniş basamaklı bir merdivenden çıkmaya başladılar, sanki basamakların sonu yoktu. Bu görünmeyen sıra dışı, ama varlığı pekâlâ hissedilen sonsuz merdivenin sıradan bir Moskova dairesinin girişine nasıl olup da sığabildiğine şaşıyordu. Ama bu anda çıkış sonra erdi ve Margarita sahanlıkta durduğunu anladı. Ateş burnunun dibine kadar gelmişti, Margarita kandili tutan, uzun boylu, kara adamın aydınlanmış yüzünü gördü. Bugünlerde yoluna çıkmak talihsizliğini yaşamış olanlar kandilden çıkan dilin zayıf ışığında bile elbette anında tanıyabilirdi adamı. Bu Korovyev'di. Yani Fagot.

Doğrusu, Korovyev'in dış görünüşü son derece değişmişti. Göz kırpan ateş, çöpü boylama vakti çoktan gelen çatlak kelebek gözlükte değil, monoklde yansıyordu artık, gerçi o da çatlaktı. Küstah yüzündeki ince bıyıklar özel bir yağla yağlanıp kıvrılmıştı, Korovyev'in karalığını açıklamaksa oldukça basitti: Frak giymişti. Yalnızca göğüs kısmı beyazdı.

Büyücü, kilise korosu şefi, efsuncu, tercüman ya da şeytan bilir aslında kim olduğunu, kısaca Korovyev, eğilerek selam verdi ve kandile havada geniş bir yay çizdirerek Margarita'yı kendisini takip etmeye davet etti. Azazello kayboldu.

"Şaşırtıcı derecede tuhaf bir akşam," –diye düşünüyordu Margarita,– "her şey olabilir, diyordum, ama bunu beklemiyordum! Elektrikleri mi kesik acaba? Ama en şaşırtıcısı da mekânın ölçüleri. Tüm bunlar nasıl sığabiliyor Moskova dairesine? Kesinlikle imkânsız!"

Korovyev'in kandili ne kadar az ışık verirse versin, Margarita ucu bucağı olmayan bir salonda olduğunu anlamıştı, üstelik ilk bakışta sonsuzmuş gibi görünen koyu renkte bir kolonadı da vardı. Korovyev küçük bir kanepenin yanında durdu, kandilini komodinin üzerine koydu, bir jestle Margarita'ya oturmasını teklif etti, kendisi ise dirseklerini komodine dayayıp tabloluk bir pozda hemen yanına yerleşti.

– Size kendimi takdim etmeme izin verin, –diye gıcırdadı Korovyev,– Korovyev. Işığın olmayışı sizi şaşırttı mı? Tasarruf, diye düşündünüz elbette, yanılıyor muyum? Hiç de bile. Karşıma çıkan ilk cellat, hiç değilse bugün ilerleyen saatlerde dizinize kapanma şerefine nail olacak olanlardan biri şu komodinin üstünde kellemi alsın ki öyle değil. Messir elektrik ışığını sevmiyor, hepsi bu. Bu yüzden son ana kadar açmayacağız. Ve o zaman, inanın bana, ışıktan yana sıkıntımız olmayacak. Hatta daha az olsa daha iyi olurdu herhalde.

Korovyev Margarita'nın hoşuna gitti, takırtılı gevezeliği sakinleştirici bir etki yaptı üzerinde.

– Hayır, –diye cevap verdi Margarita,– beni en çok şaşırtan, tüm bunların nereye sığdığı. –Elini havada gezdirip salonun uçsuz bucaksızlığının altını çizdi.

Korovyev tatlı tatlı tebessüm edince burun kenarındaki kırışıklarda gölgeler kıpırdandı.

– En basiti o! –diye cevap verdi.– Beşinci boyutu iyi bilenler için mekânı istenilen sınırlara kadar genişletmek çocuk oyuncağı. Hatta size şu kadarını söyleyeyim, saygıdeğer hanımefendi, bu sınırların nereye kadar uzandığını ancak şeytan bilir! Yeri gelmişken, –diye sürdürdü gevezeliği Korovyev,– öyle insanlar tanıdım ki, ne beşinci boyuttan haberleri vardı, ne de başka şeyden ama yine de içinde bulundukları mekânı genişletme adına inanılmaz mucizeler gerçekleştiriyorlardı. Mesela, bir Moskovalı, bana anlattıklarına göre, Zemlyanoy Val'da üç odalı bir daire alıp beşinci boyuta veya akla durgunluk veren benzeri şeylere başvurmadan odalardan birini bölmeyle tam ortadan ayırıp daireyi bir anda dört odalıya çevirmiş.

Bilahare bu daireyi Moskova'nın farklı semtlerinde iki ayrı daireyle takas etmiş: Biri üç, diğeri iki odalı. Farkındaysanız beş etti. Üç odalıyı iki farklı iki odalıyla takas etmiş ve sizin de gördüğünüz üzere, altı oda sahibi olmuş, gerçi bu

altı oda tüm Moskova'ya karmakarışık dağılmış vaziyetteymiş. Sonuncu ve en parlak numarasını gerçekleştirmeye hazırlanıyormuş: Gazeteye Moskova'nın çeşitli semtlerindeki altı odasını Zemlyanoy Val'da beş odalı bir daireyle değiştirmek istediğini bildiren bir ilan vermiş ama kendisine bağlı olmayan sebepler yüzünden iş yarım kalmış. Belki bir yerlerde odası vardır şimdi, ama sizi temin ederim, Moskova'da değil. Ne uyanıklar var, efendim, bir bilseniz, sizse beşinci boyutu yorumlamak istiyorsunuz.

Margarita beşinci boyutu yorumlamamıştı, yorumlayan Korovyev'in kendisiydi ama yine de bu, uyanık daire sakininin maceralarıyla ilgili hikâyeyi dinleyip neşeyle gülmesine engel olmadı. Korovyev devam etti:

– Ama biz işe dönelim, Margarita Nikolayevna, işe dönelim. Siz son derece akıllı bir kadınsınız ve elbette ev sahibimizin kim olduğunu çoktan tahmin etmişsinizdir.

Kalbi küt eden Margarita başını salladı.

– Tamam o zaman, –diyordu Korovyev,– söylenmemiş ya da gizemli hiçbir şey kalmasın isteriz biz. Messir her yıl bir balo verir. Adı dolunay ilkbahar balosu ya da yüz krallar balosu. Kalabalık ki ne kalabalık! –Bu sırada dişi ağrır gibi yanağını tuttu Korovyev.– Kendi gözlerinizle göreceğinizi umuyorum. Ne diyorduk, efendim: Elbette sizin de anladığınız üzere, messir bekârdır. Ama bir de ev sahibesi gerek, –Korovyev ellerini iki yana açtı,– takdir edersiniz ki, ev sahibesi olmadan...

Margarita tek kelimesini dahi kaçırmamaya çabalayarak Korovyev'i dinliyordu, yüreğinin altında bir üşüme hissetti, mutluluk ümidi başını döndürüyordu.

– Artık gelenek halini aldı, –dedi Korovyev devamla,– balonun ev sahibesi muhakkak Margarita adını taşımalı, bu birincisi; ikincisi, yerli halktan olmalı. Bizse, gördüğünüz üzere, seyahat ederiz ve şu anda Moskova'da bulunuyoruz. Moskova'da yüz bir Margarita bulduk ve inanır mısınız, –

Korovyev çaresizlik içinde bacağına vurdu,– hiçbiri uygun değil. Ve nihayet, talih yüzümüze güldü...

Korovyev gövdesini eğip manalı manalı tebessüm etti ve Margarita bir kere daha yüreğinin üşüdüğünü hissetti.

– Kısacası! –diye bağırdı Korovyev.– Kısacık: Bu yükümlülüğü üstlenmeyi reddetmezsiniz, değil mi?

– Etmem, –dedi Margarita kararlı.

– Elbette! –diye bağırdı Korovyev ve kandili kaldırıp ekledi:– Arkamdan lütfen.

Sütunların arasından bir süre yürüdüler ve nihayet başka bir salona çıktılar, nedense kuvvetli bir limon kokusu vardı burada, bir hışırtı duyuluyordu, kafasına bir şey dokununca Margarita irkildi.

– Korkmayın, –diye tatlı tatlı teskin etti Korovyev Margarita'yı koluna takıp,– Behemot'un balo numaraları sadece. Dahası size, Margarita Nikolayevna, hiçbir zaman hiçbir şeyden korkmamanızı tavsiye etme cüretini göstereceğim. Makul değil hiç. İhtişamlı bir balo olacak, sizden saklamaya kalkmayacağım. Kendi dönemlerinde olağanüstü geniş bir iktidara sahip olmuş şahısları göreceğiz. Gerçi maiyetinde yer alma şerefine sahip olduğumun elindeki olanaklara kıyasla onların sahip olduğu olanakların ne kadar mikroskobik kaldığını düşününce insanın gülesi, hatta ağlayası geliyor. Dahası, siz de kraliyet kanındansınız.

– Neden kraliyet kanındanım? –diye korkuyla fısıldadı Margarita Korovyev'e sokulup.

– Ah, kraliçe, –diye takırdadı Korovyev cilveli cilveli,– kan meseleleri dünyadaki en zor meselelerdir! Bazı büyük büyük nineleri, özellikle de usluluklarıyla nam salmış olanları sorguya çekebilseydik şaşırtıcı mı şaşırtıcı sırlar dökülürdü ortaya, saygıdeğer Margarita Nikolayevna. Bu işi çok acayip karılmış bir iskambil destesine benzetirsem kesinlikle yanlış olmaz. Ne sınıfsal ayrımların, ne de devletler arasındaki sınırların en ufak etkide bulunabildiği şeyler var. Bir

ipucu vereyim: Eğer birileri on altıncı yüzyılda yaşamış Fransız kraliçelerinden birine, torununun torununun torununun güzeller güzeli torununu yıllar sonra Moskova'da koluma takıp balo salonlarında gezdireceğimi söyleseydi kraliçe herhalde çok şaşırırdı. İşte geldik!

Bunun üzerine Korovyev kandili üfledi ve kandil elinden kayboldu, Margarita karşısında yerde karanlık bir kapının altında uzanmış bir ışık huzmesi gördü. Korovyev sessizce çaldı. Bunun üzerine Margarita öyle heyecanlandı ki, dişleri birbirine vurmaya başladı ve sırtı ürperdi. Kapı aralandı. Karşılarına çıkan oda büyük değildi. Margarita geniş bir meşe yatak gördü, dağınık ve buruş buruş kirli çarşaflar ve yastıklar vardı üzerinde. Yatağın önünde oyma ayaklı, meşe bir masa duruyordu, masada da sivri kuş pençeleri şeklinde yuvaları olan bir şamdan. Bu yedi altın pençede kalın balmumları yanıyordu. Bundan başka, masacığın üstünde olağanüstü bir maharetle yapılmış taşlarıyla birlikte büyük bir satranç tahtası vardı. Eskimiş küçük halının üstünde alçak bir oturak duruyordu. Üzerinde altın bir kâse ve dalları yılan şeklinde yapılmış başka bir şamdan bulunan küçük bir masa daha vardı. Kükürt ve reçine kokan odada lambaların bıraktığı gölgeler zeminde kesişiyordu.

İçerdekiler arasında Margarita Azazello'yu hemen tanıdı, şimdi frak giymiş, yatak başlığının yanında, ayakta duruyordu. Giyinip kuşanan Azazello Aleksandrovski Sad'da Margarita'nın karşısına çıkan o hayduda artık benzemiyordu ve eğilip olağanüstü zarif bir selam verdi Margarita'ya.

Varyete'nin saygıdeğer büfecisini pek utandıran ve malum seansın olduğu gece ne mutlu ki horoz tarafından korkutulup kaçırılan Hella adlı o üryan cadı da yatağın önündeki halıya oturmuş, bir tencerede kükürt buharı çıkaran bir şey karıştırıyordu.

Bundan başka odada, satranç masasının karşısında yüksek bir tabureye oturmuş ve sağ patisiyle atı tutan devasa bir kara kedi vardı.

Hella doğrulup Margarita'ya selam verdi. Kedi de tabureden fırlayarak aynısını yaptı. Sağ arka patisini yerde sürüyüp selam verirken atı düşürdü, sonra da almak için yatağın altına girdi.

Korkudan donup kalan Margarita tüm bunları mumların sinsi gölgelerinde şöyle böyle seçebildi. Kısa bir süre evvel Patriarşiye'de zavallı İvan'ın şeytanın var olmadığına ikna etmeye çalıştığı şahsın oturduğu yatak kendine çekiyordu bakışını. Yatakta işte bu var olmayan oturuyordu.

İki göz Margarita'nın yüzüne kilitlendi. Dip noktasında altın bir kıvılcımın çaktığı, insanı ruhunun derinliklerine kadar delen sağ göz ve dar bir iğne deliğini, her çeşit karanlık ve gölgenin içinde barındığı dipsiz bir kuyunun girişini andıran boş ve kara sol göz. Woland'ın yüzü yana doğru çarpılmıştı, ağzının sağ kenarı aşağı çekiyordu, saçları dökülmüş yüksek alnı sivri kaşlara paralel derin kırışıklıklarla kesilmişti. Ebedi bir güneş yanığı vardı sanki yüzündeki deride.

Woland yatağın üstüne genişçe yayılmıştı, üzerinde sadece uzun, kirli ve sol omzu yamalı bir gecelik gömlek vardı. Çıplak ayaklarından birini altına almış, diğerini oturağın üzerine uzatmıştı. Hella işte bu koyu renk bacaktaki dizi ovuyordu dumanı tüten bir merhemle.

Margarita ayrıca Woland'ın açık, kılsız göğsünde koyu renk taştan ustalıkla kesilmiş, altın zincirli ve sırtında bazı yazılar bulunan bir böcek seçti. Yatakta Woland'ın yanında ağır bir kaidenin üzerinde canlı gibi duran ve sanki bir tarafı güneş tarafından aydınlatılan acayip bir küre duruyordu.

Birkaç saniye süren bir sessizlik oldu. "Beni inceliyor," –diye düşündü Margarita ve irade gücüyle dizlerindeki titremeye söz geçirmeye çalıştı.

Nihayet Woland konuştu tebessüm ederek, kıvılcımlı gözü sanki bu yüzden alev almıştı:

– Sizi selamlıyorum, kraliçe ve ev kılığım için beni affetmenizi rica ediyorum.

Woland'ın sesi öyle pesti ki, bazı hecelerde hırıltıya dönüyordu.

Woland uzun kılıcını yataktan aldı, eğilip kılıcı yatağın altında gezdirdi ve şöyle dedi:

– Çık dışarı! Parti iptal. Misafir geldi.

– Kesinlikle olmaz, –diye endişeyle öttü Korovyev sufle verir gibi Margarita'nın kulağının dibinde.

– Kesinlikle olmaz... –diye başladı Margarita.

– Messir... –diye üfledi Korovyev kulağına.

– Kesinlikle olmaz, messir, –dedi kendine hâkim olmayı başaran Margarita hafif ama anlaşılır sesle ve gülümseyerek ekledi:– Yalvarırım, bölmeyin. Bu partiyi basma imkânları olsaydı, sanırım hiç fena para ödemezdi satranç dergileri.

Azazello'nun ağzından hafif bir "Hım!" çıktı tasdik edercesine, Woland ise Margarita'ya dikkatle baktıktan sonra kendi kendine konuşur gibi şöyle dedi:

– Evet, Korovyev haklı! Ne acayip karılıyor deste! Kan!

Elini uzatıp Margarita'yı yanına çağırdı. Beriki çıplak ayaklarının altında yeri hissetmeden yanaştı. Woland taş gibi ağır, aynı zamanda ateş gibi sıcak elini Margarita'nın omzuna koydu, onu kendine çekti ve yatağın üzerine, hemen yanına oturttu.

– Madem büyüleyicilik derecesinde kibarsınız, –dedi,– ki başka türlüsünü beklemiyordum zaten, resmiyeti bir kenara bırakalım, –yine yatağın kenarına eğilip bağırdı:– Yatağın altındaki bu şamata daha sürecek mi? Çık dışarı, lanet Gans!*

– Atı bulamıyorum, –boğulur gibi ve sahte bir sesle cevap verdi kedi yatağın altından,– nereye gittiği belli değil, yerine bir kurbağa geliyor elime.

– Kendini panayırda mı sanıyorsun yoksa? –diye sordu Woland kızmış gibi yaparak.– Yatağın altında kurbağa fa-

---

* (Alm.) Kaz. (ç.n.)

lan yok! Bu ucuz numaraları Varyete'ye sakla. Eğer hemen şimdi çıkmazsan, pes ettin sayacağız, kahrolası kaçak seni.

– Asla, messir! –diye bağırdı kedi ve hemen patisinde atla birlikte yatağın altından çıktı.

– Maiyetimi size... –diye başlamıştı Woland ama sonra kendi sözünü kendi kesti:– Yok, tahammülüm yok bu soytarıyı görmeye. Bakın, yatağın altında ne hale gelmiş.

Toza bulanan kedi bu sırada arka patilerinin üzerinde dikilmiş, Margarita'nın önünde eğilerek selam veriyordu. Şimdi kedinin boynunda fiyonklu beyaz frak kravatı vardı, göğsünde ise hanımefendilerin kullandığı tarzda askılı bir sedef dürbün. Ayrıca bıyıkları altınla kaplanmıştı.

– Bu da nesi! –diye haykırdı Woland.– Bıyıklarına neden altın sürdün? Ve pantolon giymezken ne demeye kravat takıyorsun?

– Kediler pantolon giymez, messir, –diye yanıt verdi kedi alabildiğine ağırbaşlı,– yoksa çizme de mi giydireceksiniz bana? Çizmeli kedi sadece masallarda olur, messir. Peki baloda hiç kravatsız birini gördünüz mü? Komik duruma düşüp dışarı atılma riskini göze almaya niyetim yok! Herkes elinden geldiği kadar süslenir. Söylediklerimin dürbün için de geçerli olduğunu farz edebilirsiniz, messir!

– Ama bıyıklar?..

– Anlamıyorum, –diye itiraz etti kedi kupkuru,– neden Azazello ve Korovyev bugün tıraş olup beyaz pudrayla pudralanabiliyor, pudranın nesi altından iyi? Bıyıklarımı pudraladım, hepsi bu! Tıraş olsam, hadi neyse! Tıraşlı kedi gerçekten de rezalettir, bin kere hak veririm buna. Ama –bu esnada kedinin sesi dargın dargın titredi,– görüyorum ki, bana karşı bazı imalarda bulunuluyor ve görüyorum ki, ciddi bir problem duruyor önümde: Baloya katılmalı mıyım gerçekten de? Ne dersiniz, messir?

Ve gücenmişlikle öyle şişindi ki kedi, az kalsın patlayacaktı.

– Seni üçkâğıtçı, seni, –diyordu Woland başını sallayarak,– oyunda ne zaman umutsuz duruma düşse köprüdeki son şarlatan gibi lafı dolandırmaya başlar. Derhal otur ve laf salatasını kes.

– Oturuyorum, –diye cevap verdi kedi otururak– ama son söylediğinize itirazım var. Bir hanımefendinin huzurunda ifade etmeyi tercih ettiğiniz üzere, sözlerim salata değil, sımsıkı paketlenmiş çıkarımlar dizisidir, ki Sextus Empiricus, Martianus Capella gibi uzmanlar ve herhalde Aristoteles'in kendisi de hakkını verirdi.

– Şah, –dedi Woland.

– Çekin, çekin –diye cevap verdi kedi ve dürbünle tahtaya bakmaya başladı.

– Nerede kalmıştık, –dedi Woland Margarita'ya,– maiyetimi, donna, işte size takdim ediyorum. Şu soytarının adı Kedi Behemot.* Azazello ve Korovyev'le zaten tanışmıştınız, hizmetçim Hella'yı takdim ediyorum. Kıvraktır, kavrayışı yüksektir ve sunamayacağı hizmet yoktur.

Güzeller güzeli Hella avcuna merhem alıp dize sürmeye ara vermeden yeşil gözlerini Margarita'ya çevirdi ve gülümsedi.

– Hepsi bu kadar, –diyerek bitirdi Woland. Hella dizini biraz sert sıkınca yüzünü buruşturdu.– Gördüğünüz gibi, küçük, karma ve sinsilikten uzak bir topluluk. –Susup önündeki küreyi çevirmeye başladı, öyle maharetle yapılmıştı ki, üzerinde mavi okyanuslar hareket ediyordu, kutuptaki şapkası gerçekten buzlu ve karlı gibi duruyordu.

Bu sırada tahtanın üzerinde bir telaş vardı. Tümden morali bozulan beyaz harmanili şah çaresizlik içinde ellerini havaya kaldırmış, karenin üstünde dolanıyordu. Teberli üç beyaz Landsknecht-piyon, kılıcını sallayarak ileriyi gösteren subaya** bakıyordu tereddütle, ileride ise komşu beyaz

---

* Orijinalinde "Kot Behemot". "Behemot" Rusçada "hipopotam" anlamına gelir, ayrıca Kutsal Kitap'ta adı geçen yaratıklardandır. (ç.n.)

** Ruslar file "subay" da der. (ç.n.)

ve siyah karelerde Woland'ın, toynaklarıyla kareleri eşen alev gibi iki atın üstündeki kara süvarileri görünüyordu.

Satranç taşlarının canlı olması Margarita'nın hem olağanüstü ilgisini çekti, hem de afallattı onu.

Kedi dürbünü gözlerinden uzaklaştırıp şahını hafifçe sırtından itti. Beriki çaresizlik içinde elleriyle yüzünü kapadı.

– Vaziyet pek fena, sevgili Behemot, –dedi Korovyev hafifçe zehirli sesiyle.

– Durum ciddi, ama hiç de umutsuz değil, –diye yanıtladı Behemot,– dahası, nihai zaferden hiç kuşkum yok. Durumu iyice analiz etmek gerek.

Epey tuhaf bir yöntemle başladı bu analize: Yüzünü şekilden şekle sokarak şahına göz kırpıyordu.

– Hiçbir şeyin faydası yok, –dedi Korovyev.

– Ay! –diye bağırdı Behemot.– Papağanlar kaçtı, söylemedim mi ben size!

Gerçekten de uzakta bir yerde çok sayıda kanadın çıkardığı bir gürültü işitildi. Korovyev ve Azazello bakmak için koştu.

– İblisler alsın sizi de, eğlenceli balo fikirlerinizi de! –diye homurdandı Woland gözünü küresinden ayırmadan.

Korovyev ve Azazello kaybolur kaybolmaz Behemot'un göz kırpmaları büyük boyutlara ulaştı. Beyaz şah sonunda kendisinden isteneni anlayarak birden harmanisini çıkarıp karenin üzerine attı ve koşarak tahtayı terk etti. Subay yere atılan şahlık kıyafetini üzerine geçirdi ve şahın yerini aldı. Korovyev ve Azazello döndüler.

– Her zamanki gibi yalanlar yalanlar, –diye homurdandı Azazello yan gözle Behemot'a bakarak.

– Bana öyle geldi demek, –diye cevapladı kedi.

– Ee, daha uzun sürecek mi bu? –diye sordu Woland.– Şah.

– Herhalde, yanlış duydum, üstadım, –diye yanıt verdi kedi.– Bu durumda şah diyemezsiniz.

– Tekrar ediyorum, şah.

– Messir, –dedi kedi sesine sahte bir endişe tonu vererek,– yoruldunuz galiba: Bu durumda şah yok!

– Şah g2'de, –dedi Woland tahtaya bakmadan.

– Messir, dehşet içindeyim! –diye uludu kedi suratına bir dehşet ifadesi takıp.– Bu karede şah yok!

– Ne dedin? –diye sordu Woland şaşkınlık içinde ve tahtaya baktı, şahın karesinde subay arkasını dönmüş, eliyle de yüzünü kapatmıştı.

– Ah seni alçak, –dedi Woland düşünceli.

– Messir! Yine mantığa başvuruyorum, –diye konuştu kedi patisini göğsüne bastırıp,– eğer oyuncu şah çekiyorsa, şah da bu sırada çoktan tahtayı terk etmişse, şah geçersiz sayılır.

– Yenildiğini kabul ediyor musun, etmiyor musun? –diye bağırdı korkunç bir sesle Woland.

– Düşünmeme müsaade edin, –diye yanıtladı kedi uysallıkla, dirseklerini masaya koydu, kulaklarını patilerine gömdü ve düşünmeye başladı. Düşünmesi epey uzun sürdü ve nihayet şöyle dedi:– Yenilgiyi kabul ediyorum.

– Öldürmeli şu inatçı pisliği, –diye fısıldadı Azazello.

– Evet, yenilgiyi kabul ediyorum, –dedi kedi,– ama yenilgiyi kabul etmemin tek sebebi, beni çekemeyenlerin yarattığı sürek avı atmosferinde oynayamıyor oluşum! –Yerinden doğruldu, satranç taşları da kutuya girdi.

– Hella, vakit geldi, –dedi Woland ve Hella odadan kayboldu.– Ayağımın ağrısı tuttu, ama şu balo... –diye devam etti Woland.

– Müsaade edin, –diye rica etti Margarita hafif bir sesle.

Woland gözlerinin içine baktı ve dizini ona yanaştırdı.

Lav gibi sıcak bulamaç ellerini yakıyordu ama Margarita yüzünü buruşturmadan ve acıtmamaya gayret ederek dize sürdü bulamacı.

– Çevremdekiler bunun romatizma olduğunu iddia edi-

yor, –diyordu Woland gözlerini Margarita'dan ayırmadan,– ama dizimdeki bu ağrının bana 1571'de Brocken Dağları'nda Şeytan Kürsüsü'nde tanıştığım büyüleyici bir cadıdan hatıra kaldığına dair kuvvetli şüphelerim var.

– Ah, olabilir mi böyle bir şey! –dedi Margarita.

– Önemsiz! Üç yüz seneye kalmaz geçer. Pek çok ilaç tavsiye ettiler bana, ama eskiden olduğu gibi şimdi de kocakarı ilaçlarından şaşmıyorum. Olağanüstü otlar miras bıraktı kör olası ihtiyar. Ebem yani!* Bu arada, söyleyin, bir ağrınız, sıkıntınız var mı? Ruhunuzu zehirleyen bir hüzün vardır belki, bir özlem?

– Yok, messir, hiçbir şey yok, –diye cevap verdi akıllı Margarita,– şimdi sizin yanınızdayım, kendimi gayet iyi hissediyorum.

– Kan mühim mesele, –dedi Woland neşeyle kime hitap ettiği belli olmadan ve ilave etti:– Küremin ilginizi çektiğini görüyorum.

– Evet, hiç böyle bir nesne görmemiştim.

– Harikulade bir nesne. Açıkçası havadisleri radyodan almayı sevmiyorum. Yer adlarını anlaşılmaz bir telaffuzla söyleyen kızlar okuyor hep. Dahası, üçünden biri muhakkak konuşma güçlüğü çekiyor, sanki hususi seçiyorlar. Küre çok daha rahat, üstelik olayları eksiksiz bilmem lazım. İşte, mesela, kenarını okyanusun yıkadığı şu toprak parçasını görüyor musunuz? Bakın, işte ateşle dolup taşıyor. Savaş başladı orada. Gözlerinizi yaklaştırırsanız ayrıntıları da göreceksiniz.

Margarita küreye eğildi ve toprağı çevreleyen karenin genişlediğini, capcanlı renklere bürünüp bir nevi kabartma haritaya dönüştüğünü gördü. Ardından da bir ırmak şeridini ve yakınlarındaki köyü gördü. Bezelye tanesi büyüklüğünde bir ev büyüdü ve kibrit kutusu boyutlarına ulaştı. Tam bu

---

* Rusçada bir lanetleme deyiminde geçen "şeytanın ebesi" ifadesine atıf. (ç.n.)

sırada evin çatısı kara duman öbeğiyle birlikte aniden ve sessizce havaya uçtu, duvarları da yıkıldı, öyle ki iki katlı kibrit kutusundan geriye üzerinde kara bir duman tüten yığından başka hiçbir şey kalmadı. Gözlerini biraz daha yaklaştıran Margarita yerde yatan küçük kadın figürünü, hemen yanındaki kan birikintisinin içinde de kolları iki yana açılmış küçük çocuğu seçti.

– İşte bu kadar, –dedi Woland gülümseyerek,– günah işlemeye fırsatı olmadı. Abaddon'un işi kusursuz.

– Şu Abaddon'un karşısında durduğu tarafta olmak istemezdim, –dedi Margarita.– Kimin tarafında o?

– Sizinle ne kadar konuşursam, –diye cevap verdi Woland nazikçe,– çok akıllı olduğunuzdan o kadar emin oluyorum. Sizi teskin edeyim. Onun kadar adil olanına zor rastlanır ve çarpışan iki tarafa da eşit derecede sempati duyar. Neticede sonuç her iki taraf için de her zaman aynı olur. Abaddon, –diye seslendi Woland alçak sesle, bunun üzerine duvarın içinden koyu renk gözlük takmış zayıf bir figür belirdi. Nedense bu gözlük Margarita üzerinde öyle kuvvetli bir tesir bıraktı ki, sessiz bir çığlık atıp yüzünü Woland'ın bacağına gömdü. – Kesin şunu! –diye bağırdı Woland.– Modern insan ne kadar da asabi! –Kolunu gerip pat diye vurdu Margarita'nın sırtına, öyle ki Margarita'nın bedeni çınladı.– Görüyorsunuz ya, gözlük takıyor. Dahası, Abaddon'un vaktinden önce kimsenin karşısına çıktığı olmamıştır, olmayacaktır da. Ayrıca, burada ben varım. Siz de benim misafirimsiniz! Sadece göstermek istedim size.

Abaddon hareketsiz duruyordu.

– Bir saniyeliğine gözlüğü çıkarması mümkün mü? –diye sordu Margarita Woland'a sokularak ve bu kez meraktan irkilerek.

– İşte bu mümkün değil, –dedi Woland ciddiyetle ve Abaddon'a el işareti yaptı, o da kayboldu.– Ne söylemek istiyorsun, Azazello?

– Messir, –diye yanıt verdi Azazello,– söylememe izin verin. İki ziyaretçimiz var: Kendisini hanımefendinin yanında bırakmamız için ağlayıp sızlayan güzel bir kadın ve ayrıca, özür dileyerek söylüyorum, yanında da bir domuz var.

– Güzellerin işleri acayiptir, –diye tespit etti Woland.

– Nataşa bu, Nataşa! –diye haykırdı Margarita.

– Öyleyse onu hanımefendinin yanında bırakın. Domuzu ise aşçılara verin!

– Kesmeye mi? –diye korku içinde bağırdı Margarita.– Yapmayın, messir, Nikolay İvanoviç bu, alt komşum. Bir yanlışlık söz konusu. Anlarsınız ya, Nataşa kremden sürmüş ona...

– Yapmayın ama! –dedi Woland.– Ne halt etmeye ve kim kesecek onu? Aşçılarla otursun, hepsi bu! Takdir edersiniz ki, balo salonuna girmesine müsaade edemem!

– Bu arada... –diye ilave etti Azazello ve bildirdi:– Gece yarısı olmak üzere, messir.

– Ha, peki. –Woland Margarita'ya döndü:– Evet, buyrun bakalım! Şimdiden teşekkür ediyorum size. Kendinize güvenin ve hiçbir şeyden korkmayın. Sudan başka bir şey içmeyin, yoksa bitkin düşer ve zorlanırsınız. Vakit geldi!

Margarita halıdan kalktı, bunun üzerine Korovyev kapıda belirdi.

23. Bölüm

Şeytanın Verdiği Büyük Balo

Gece yarısı olmak üzereydi, acele etmek gerekti. Margarita etrafını bulanık görüyordu. Mumlar ve renkli bir havuz kaldı aklında. Margarita bu havuzun dibinde ayakta dururken Hella ve ona yardım eden Nataşa, Margarita'nın üstüne kırmızı renkli sıcak ve yoğun bir sıvı boca etti. Margarita tuz tadını dudaklarında hissedince kendisini kanla yıkadıklarını anladı. Kan harmaninin yerini yoğun, berrak ve pembemsi bir başkası aldı: Gülyağı Margarita'nın başını döndürdü. Sonra Margarita'yı kristal bir sedire bıraktılar ve büyük yeşil yapraklarla pasparlak olana dek ovdular. Bu esnada kedi daldı içeri ve yardım etmeye koyuldu. Margarita'nın ayaklarının dibine çömelerek sokakta çizme temizler gibi ayaklarını silmeye başladı. Margarita kendisine soluk renkli gül yapraklarından ayakkabıları kimin diktiğini ve bu ayakkabıların altın tokalarla kendi kendilerine nasıl bağlandığını hatırlamıyordu. Bir kuvvet Margarita'yı kaldırıp aynanın karşısına dikti ve elmas kraliyet tacı saçlarında parladı. Bir yerlerden Korovyev çıktı ve Margarita'nın göğsüne ağır bir zincirin ucuna asılı oval çerçeve içerisinde yine ağır bir siyah kaniş sureti astı. Bu süs olağanüstü yük oluyordu kraliçeye. Zincir hemen anında boynunu sürtmeye başladı, suret ise

belini büküyordu. Ama siyah kanişli zincirin verdiği rahatsızlığın ödülünü aldı Margarita: Korovyev ve Behemot artık ona hürmette kusur etmiyordu.

– Dayanın, dayanın! –diye mırıldanıyordu Korovyev havuzlu odanın kapıları önünde.– Mecburuz bunu yapmaya, mecburuz... Müsaadenizle kraliçe size son bir tavsiyede bulunayım. Misafirler arasında farklı, hem de çok farklı kişiler olacak, ama Kraliçe Margo, kimseye ayrıcalık yok! Eğer biri hoşunuza gitmezse... bunu yüzünüze yansıtmayacağınızı biliyorum elbette... Yok, yok, aklınıza bile gelmesin! Fark ederler, anında fark ederler. Sevgi göstermek gerek, kraliçe, sevgi göstermek. Balonun ev sahibesi bunun için misliyle ödüllendirilecektir! Bir de şu var: Kimseyi atlamak yok. Birkaç kelime edecek zaman bulunamadığında en azından küçük bir gülümseme ya da hafif bir baş hareketi. Her şey kabul, görmezden gelmek hariç. Yoksa sararıp soluverirler...

Tam bu anda Margarita Korovyev ve Behemot'un eşliğinde havuzlu odadan çıkıp zifiri karanlığa adım attı.

– Ben, ben, –diye fısıldıyordu kedi,– ben vereceğim işareti!

– Hadi! –diye yanıtladı Korovyev karanlıkta.

– Balo! –diye tiz sesle bağırınca kedi, Margarita çığlık atıp birkaç saniyeliğine gözlerini yumdu.

Balo ışık, ses ve koku biçiminde anında üzerine yığıldı. Korovyev'in koluna takıp uçurduğu Margarita kendini tropik bir ormanda gördü. Kırmızı döşlü, yeşil kuyruklu papağanlar tropik sarmaşıklara tutunuyor, daldan dala atlıyor ve kulakları sağır edercesine bağırıyorlardı: "Büyülendim!" Ama orman çabuk sona erdi ve hamamı andıran havasızlığın yerini hemen o anda kıvılcımlı sarımtırak taştan yapılmış sütunlarıyla balo salonunun serinliği aldı. Bu salon tıpkı orman gibi bomboştu, sütunların dibinde başlarında gümüşi sarıklarla çıplak zenciler kıpırdamadan dikiliyordu sadece. Margarita bir yerlerden Azazello'nun da dahil olduğu mai-

yetiyle birlikte salona uçarak girince zencilerin yüzleri heyecandan kirli kahverengiye döndü. Tam bu sırada Korovyev Margarita'nın kolunu bırakarak fısıldadı:

– Doğru lalelere!

Margarita'nın karşısında beyaz lalelerden oluşan alçak bir duvar yükseldi. Margarita bu duvarın ardında sayısız siperlikli lamba, lambaların önünde de fraklıların beyaz göğüslerini ve siyah omuzlarını gördü. Bunun üzerine Margarita balo sesinin nereden geldiğini anladı. Trompetlerin kükremesi hücum etti üstüne, trompet sesinin altından kopup yükselen keman dalgası vücuduna boca edildi kan gibi. Yüz elli kişilik orkestra bir polonez çalıyordu.

Margarita'yı görünce orkestranın önünde yüksekte duran fraklı adamın rengi attı, gülümsemeye başladı ve birden yukarı kalkan el hareketiyle bütün orkestrayı ayağa kaldırdı. Müziğe bir an bile ara vermeden orkestra ayakta Margarita'yı sese boğuyordu. Orkestranın başındaki adam orkestraya sırtını döndü ve ellerini genişçe açıp yerlere kadar eğildi, Margarita da gülümseyerek el salladı ona.

– Hayır, bu kadarı yetmez, –diye fısıldadı Korovyev,– bütün gece uyumayacak. "Sizi selamlıyorum, valslerin kralı!" diye bağırın.

Margarita bağırdı ve çan gibi dolgun sesinin orkestranın ulumasını bastırışına şaşırdı. Adam mutluluktan ürperdi ve sol elini göğsüne götürürken beyaz sopasını sağ eliyle orkestraya sallamaya devam etti.

– Yetmez, yetmez, –diye fısıldıyordu Korovyev,– sola bakın, birinci kemanlara ve başınızı öyle sallayın ki, hepsi onları tek tek tanıdığınızı sansın. Sadece dünya çapında şöhretler var burada. İşte şuna, ilk sehpanın arkasındakine, Vieuxtemps bu. Evet, harika. Şimdi devam edelim.

– Şef kim? –diye sordu Margarita uzaklaşırken.

– Johann Strauss! –diye bağırdı kedi.– Ve bugüne dek bir baloda bunun gibi bir orkestra çalmışsa tropik ormandaki

sarmaşığa assınlar beni. Onu ben davet ettim! Ve dikkatinizi çekerim, hiçbiri hastalanmadı ve hiçbiri reddetmedi.

Bir sonraki salon sütunsuzdu, bunların yerine bir yanda kırmızı, pembe ve süt beyazı gül, diğer yanda katmerli Japon kamelyası duvarları yükseliyordu. Bu duvarların arasında tıslayarak fıskiyeler yükseliyor ve ilki berrak mor, ikincisi yakut ve üçüncüsü kristal renkli üç havuzda köpük köpük şampanya kaynıyordu. Ellerinde gümüş kepçelerle havuzdan düz kâseleri dolduran kırmızı sarıklı zenciler koşturuyordu havuzların etrafında. Güllü duvarda bir açıklık vardı ve açıklıktan sahnede kırlangıç kuyruklu kırmızı fraklı bir insanın fıkır fıkır kaynadığı görülüyordu. Adamın karşısında katlanılmaz ölçüde yüksek sesle bir caz orkestrası gürlüyordu. Şef Margarita'yı görür görmez öyle bir eğildi ki, elleri yere değdi, sonra doğruldu ve tiz sesle bağırdı:

– Haleluya!

Adam önce dizine bir kere, sonra çaprazlamasına ikinci dizine iki kere şaplattı, en kenardaki müzisyenin zilini çekip aldı ve sütuna vurdu.

Margarita uçup uzaklaşırken usta cazbantçının Margarita'nın sırtından esen polonezle başa çıkmaya çalışarak ziliyle cazbantçıların kafalarına vurduğunu ve berikilerin de yüzlerinde komik bir dehşet ifadesiyle çömeldiğini görüyordu sadece.

Nihayet Margarita'nın anladığına göre, Korovyev'in elinde kandille karanlıkta onu karşıladığı sahanlığa çıktılar. Şimdi bu sahanlıkta kristal üzüm salkımlarının yağdırdığı ışık yüzünden gözler kamaşıyordu. Margarita'yı yerine yerleştirdiler. Sol kolunun altında ametistten alçak bir sütun belirdi.

– Zorlanırsanız elinizi üzerine koyabileceksiniz, –diye fısıldadı Korovyev.

Bir kara derili Margarita'nın ayaklarının altına üzerine altın kaniş işlenmiş bir yastık attı, o da birilerinin ellerine

boyun eğerek sağ bacağını dizden büküp üzerine koydu. Margarita etrafına bakmayı denedi. Korovyev ve Azazello resmigeçit pozunda yanında dikiliyordu. Azazello'nun yanında üç genç adam daha vardı, belli belirsiz Abaddon'u hatırlattılar Margarita'ya. Sırtına doğru bir soğukluk esti, dönüp baktığında arkasındaki mermer duvardan köpüklü şarap fışkırdığını ve buzlu havuza aktığını gördü. Sol ayağının dibinde sıcak ve tüylü bir şeyler hissetti. Bu Behemot'tu.

Margarita yüksekteydi ve ayaklarının altından aşağıya doğru halı kaplı harikulade bir merdiven iniyordu. Aşağıda, epey uzakta, Margarita sanki bir dürbünle tersten bakıyordu, içinde ucu bucağı görünmeyen bir şömine bulunan muazzam bir kapıcı odası görüyordu, soğuk ve karanlık ağzına beş tonluk bir kamyon rahatça girebilirdi. Gözleri yakacak kadar aydınlık olan kapıcı odası ve merdiven boştu. Trompet seslerini şimdi uzaktan işitiyordu Margarita. Bu şekilde bir dakika kadar hareketsiz durdular.

– Misafirler nerede? –diye sordu Margarita Korovyev'e.

– Gelecekler, kraliçe, gelecekler, şimdi gelecekler. Misafir eksikliği çekmeyeceğiz. Gerçi burada sahanlıkta onları karşılamak yerine odun kırmayı tercih ederdim.

– Odun kırmak ne ki, –diye lafa karıştı konuşkan kedi,– ben tramvayda kondüktörlük etmeye bile razıyım, ki dünyada bundan daha kötü bir iş yoktur.

– Her şey önceden hazır olmalı, kraliçe, –diye izah ediyordu Korovyev berbat durumdaki monoklün içinden parlayan gözüyle.– İlk gelen misafirin ne yapacağını bilmeden ortalıkta dolanmasından ve cadaloz karısının da herkesten önce geldikleri için fısır fısır başının etini yemesinden daha iğrenç bir şey olamaz. Öyle baloları atın çöpe gitsin, kraliçe.

– Dosdoğru çöpe, –diye onayladı kedi.

– Gece yarısına on saniyeden az kaldı, –diye ilave etti Korovyev,– şimdi başlayacak.

Bu on saniye olağanüstü uzun geldi Margarita'ya. Görünüşe göre saniyeler tükenmiş, ama hiçbir şey olmamıştı. Ama tam bu anda birden devasa şöminede bir gümbürtü koptu ve içeriden ucunda dağılmak üzere olan çürümüş bir insan bedeni sallanan bir darağacı fırladı. Çürümüş beden ipten kurtulup yere düştü ve içinden frak ve rugan ayakkabı giymiş siyah saçlı bir yakışıklı çıktı. Şömineden yarı yanmış küçük bir tabut çıktı hızla, kapağı fırladı ve içinden başka bir çürümüş beden çıktı. Yakışıklı, şövalye edasıyla yanına koştu ve hafifçe bükerek kolunu uzattı, ikinci beden çıplak ve hoppa bir kadına dönüştü, ayağında siyah ayakkabılar, başında da siyah tüyler vardı; ardından ikisi de, hem erkek hem de kadın, aceleyle merdivenden yukarı yöneldi.

– İlk gelenler! –dedi Korovyev heyecanla.– Bay Jak ve eşi. Size takdim edeyim, kraliçe, en enteresan erkeklerden biri! İflah olmaz kalpazan, vatan haini ve yetenekli simyacı. Kralın sevgilisini, –diye fısıldadı Korovyev Margarita'nın kulağına,– zehirlemesiyle ünlüdür. Herkese nasip olmaz bu! Bakın, ne yakışıklı!

Beti benzi atan Margarita ağzı bir karış açık bakıyordu aşağı ve kapıcı odasının yan çıkışlarından birinde darağacının tabutla birlikte kaybolduğunu görüyordu.

– Büyülendim! –diye bağırdı kedi merdivenden çıkan Bay Jak'ın yüzüne.

Bu sırada aşağıda şömineden başı ve kolu kopuk bir iskelet çıktı ve yere çarptı, sonra da fraklı bir erkeğe dönüştü.

Bay Jak'ın eşi Margarita'nın karşısında diz çökmüştü bile, heyecandan rengi atmış, Margarita'nın dizini öpüyordu.

– Kraliçe, –diye mırıldadı Bay Jak'ın eşi.

– Kraliçe büyülendi! –diye bağırdı Korovyev.

– Kraliçe... –dedi yakışıklı Bay Jak hafif bir sesle.

– Hepimiz büyülendik! –diye uludu kedi.

Azazello'ya eşlik eden genç insanlar cansız ama misafir-

perver gülümsemelerle Bay Jak ve eşini kenara, zencilerin ellerinde tuttukları şampanya kâselerine doğru ilerlemeye zorluyordu. Bu sırada yalnız fraklı merdivenden koşarak yukarı çıkıyordu.

– Kont Robert, –diye fısıldadı Korovyev Margarita'ya,– eskisi gibi ilgi çekici. İşin komikliğine dikkatinizi çekerim, kraliçe, – bu kez tam tersi: Kendisi kraliçenin sevgilisiydi ve kendi karısını zehirlemişti.

– Memnun olduk, kont! –diye bağırdı Behemot.

Şömineden birbiri ardına üç tabut düştü patlayıp dağılarak, ardından da siyah pelerinli biri. Ama kara ağızdan koşarak çıkan bir sonraki, siyah pelerinlinin sırtına bıçakla vurdu. Boğuk bir çığlık işitildi aşağıda. Şömineden neredeyse tamamen çürümüş bir ceset çıktı koşarak. Margarita gözlerini yumdu, bir el içinde beyaz tuz bulunan bir flakon uzattı burnuna. Nataşa'nın eliydi sanki bu. Merdiven dolmaya başladı. Şimdi her basamakta uzaktan birbirinin tıpatıp aynısı gibi görünen fraklılar ve yanlarında birbirinden yalnızca başlarındaki tüylerin rengi ve ayaklarındaki ayakkabılarla ayrılan üryan kadınlar vardı.

Sol ayağına tuhaf bir ahşap çizme giyen zayıf ve mütevazı bir hanımefendi ayağını sürüye sürüye Margarita'ya doğru yaklaşıyordu, münzeviler gibi yerdeydi gözleri ve boynunda nedense enli yeşil bir sargı vardı.

– Yeşilli kim? –diye sordu Margarita makine gibi.

– Son derece büyüleyici ve mühim bir hanımefendi, –diye fısıldıyordu Korovyev,– takdim edeyim: Bayan Tofana, büyüleyici Napolili genç kızların yanı sıra Palermolu kadınlar arasında olağanüstü popülerdi kendisi, özellikle de kocalarından bıkanlar arasında. Bazen olur, değil mi, kraliçe, kadın kocasından bıkıverir!

– Evet, –diye yanıt verdi Margarita pes bir sesle, birbiri ardına önünde eğilip dizini ve elini öpen iki fraklıya gülümsüyordu bu sırada.

– İşte böyle, –diye Margarita'ya fısıldarken aynı anda bir başkasına bağırmayı beceriyordu Korovyev:– Dük, şampanya kadehi! Büyülendim! Evet, efendim, ne diyordum, Bayan Tofana bu zavallı kadınların halinden anlıyor ve onlara küçük şişeler içinde bir su satıyormuş. Kadın bu suyu eşinin çorbasına döküyor, beriki çorbayı içiyor, gösterdiği şefkat için teşekkür ediyor ve kendini fevkalade hissediyormuş. Gerçi birkaç saat sonra çok fena susamaya başlıyor, ardından da yatağa uzanıyormuş ve kocasını çorbayla doyuran Napolili muhteşem kadın ertesi gün ilkbahar rüzgârı kadar özgür oluyormuş.

– Ayağındaki ne peki? –diye sordu Margarita aksayan Bayan Tofana'yı geride bırakan misafirlere elini yorulmadan uzatırken.– Ve boynundaki bu yeşillik ne için? Boynunda solgunluk mu var?

– Büyülendim, prens! –diye bağırıyordu Korovyev bir yandan Margarita'ya fısıldarken:– Boynu enfes, ama zindanda bir tatsızlık geldi başına. Ayağındakine, kraliçe, İspanyol çizmesi derler, şerit de şundan: Zindancılar talihsizce seçilmiş beş yüz kadar kocanın Napoli ve Palermo'yu ebediyen terk ettiğini öğrenince galeyana gelip Bayan Tofana'yı zindanda boğmuşlar.

– Bu büyük şerefe nail olduğum için, kara kraliçe, ne kadar mutluyum bilemezsiniz... –diye fısıldadı Tofana münzeviler gibi, diz çökmeye çalışıyor, ama İspanyol çizmesi buna engel oluyordu. Korovyev ve Behemot Tofana'nın doğrulmasına yardım etti.

– Memnun oldum, –diye yanıt verdi Margarita, bir yandan da elini başkalarına uzatıyordu.

Şimdi merdivende aşağıdan yukarı akın akın geliyorlardı. Margarita kapıcı odasında olan biteni artık göremiyordu. Makine gibi elini kaldırıyor ve indiriyor ve hep aynı biçimde dişlerini göstererek misafirlere gülümsüyordu. Sahanlığın üzerindeki havaya bir uğultu yerleşti, Margari-

ta'nın geride bıraktığı balo salonlarından deniz misali müzik işitiliyordu.

– İşte sıkıcı bir kadın, –dedi yüksek sesle Korovyev, seslerin meydana getirdiği uğultu içinde işitilmeyeceğinin farkında olarak artık fısıldamıyordu,– balolara bayılır, hep mendilinden şikâyet etmenin hayalini kurar.

Margarita yukarı çıkanlar arasında Korovyev'in gösterdiği kadını yakaladı bakışlarıyla. Yirmi yaşlarında, endamı olağanüstü güzel, ama gözleri huzursuz ve sırnaşık bir genç kadındı bu.

– Ne mendili? –diye sordu Margarita.

– Kendisine bir oda hizmetçisi verildi, –diye açıklamaya başladı Korovyev,– ve bu hizmetçi otuz yıldır her gece masasına bir mendil koyar. Uyandığında mendil hep yanındadır. Sobada da yaktı mendili, dereye de attı ama faydasız.

– Ne mendili? –diye fısıldadı Margarita elini kaldırıp indirmeye devam ederek.

– Mavi işlemeli bir mendil. Mesele şu: Kadın bir kafede çalışıyormuş, kafe sahibi bir gün onu kilere çağırmış, dokuz ay sonra bir oğlan çocuğu doğurmuş, çocuğu ormana götürüp ağzına bir mendil sokmuş, sonra da gömmüş. Mahkemede çocuğu besleyecek bir şeyi olmadığını söylemiş.

– Peki bu kafenin sahibi nerede? –diye sordu Margarita.

– Kraliçe, –diye birden gıcırdadı aşağıdan kedi,– sormama müsaade edin: Kafe sahibinin konuyla ne ilgisi var? Bebeği ormanda boğan o değil ki!

Margarita gülümsemeyi ve sağ elini aşağı yukarı sallamayı kesmeden sol elinin sivri tırnaklarını Behemot'un kulağına geçirdi ve fısıldadı:

– Bana bak, şerefsiz, bir kere daha araya girmeye cüret edersen...

Behemot pek de baloya yakışmayacak şekilde pıslayıp hırıldadı:

– Kraliçe... kulağım şişecek... Şiş kulakla baloyu zehir

etmeye ne gerek var?.. Ben hukuk... hukuk açısından söylemiştim... Sustum, sustum... Bundan sonra beni kedi değil, balık bilin, ama n'olur kulağımı bırakın.

Margarita kulağı bıraktı ve tam bu sırada sırnaşık ve karamsar gözler karşısında belirdi.

– Büyük dolunay balosuna davet edildiğim için mutluyum, ev sahibesi kraliçe.

– Bense, –diye yanıt verdi Margarita,– sizi gördüğüme sevindim. Çok sevindim. Şampanya sever misiniz?

– Ne yapıyorsunuz, kraliçe?! –diye sessizce bağırdı çaresiz Korovyev kulağına.– Merdiven tıkanacak!

– Severim, –dedi kadın yalvarırcasına ve birden makine gibi tekrarlamaya başladı:– Frida, Frida, Frida! Benim adım Frida, ey kraliçe!

– Bugün sarhoş olana kadar için, Frida ve hiçbir şey düşünmeyin, –dedi Margarita.

Frida her iki elini de Margarita'ya uzattı, ama Korovyev ve Behemot kıvrak hareketlerle kadını kollarından tutup kalabalığın akışına bıraktılar.

Şimdi aşağıda kalabalık yekpare bir duvar gibi Margarita'nın durduğu sahanlığa hücum edercesine yürüyordu. Çıplak kadın bedenleri fraklı erkeklerin arasında yükseliyordu. Esmer, beyaz, kahve çekirdeği renkli ve kapkara bedenler Margarita'ya doğru yüzüyordu. Kızıl, kara, kestane, keten sarısı saçlarda ışık sağanağı altında değerli taşların kıvılcımları oynaşıp dağılıyordu. Ve sanki biri erkeklerin hücum koluna ışık damlaları sıçratmış gibi, pırlanta kol düğmeleri ışık saçıyordu göğüslerden. Margarita artık saniye başı bir dudak dokunuşu hissediyordu dizinde, saniye başı öpülmesi için elini ileri uzatıyordu, yüzü kıpırtısız hoş geldiniz maskesi şeklinde kasılıp kalmıştı.

– Büyülendim, –aynı monoton şarkıyı söylüyordu Korovyev,– büyülendik, kraliçe büyülendi.

– Kraliçe büyülendi, –diyordu burnundan arkasında Azazello.

– Büyülendim, –diye bağırıyordu kedi.

– Markiz, –diye mırıldadı Korovyev,– miras yüzünden babasını, iki erkek, iki de kız kardeşini zehirlemiş! Kraliçe büyülendi! Bayan Minkina, ah, ne güzel! Ama biraz asabi. Hizmetçinin yüzünü saç düzleyiciyle yakmaya ne gerek vardı! Tabii keserler adamı!* Kraliçe büyülendi! Kraliçe, bir saniyenizi rica ediyorum: İmparator Rudolf, efsuncu ve simyacı. Bir simyacı daha, kendisi asılmıştı. Ah, işte orada! Ne harikulade bir genelev işletiyordu Strasbourg'da! Büyülendik. Moskovalı terzi kadın, sınır tanımayan hayal gücü nedeniyle hepimiz seviyoruz onu, bir atölyesi vardı ve dehşet komik bir numara uydurdu: Duvarda iki yuvarlak delik açmıştı...

– Hanımefendilerin haberi yok muydu? –diye sordu Margarita.

– Hepsinin haberi vardı, kraliçe, –diye yanıt verdi Korovyev.– Büyülendim! Yirmi yaşındaki bu oğlan, çocukluğundan beri tuhaf fantezileri olmasıyla diğerlerinden ayrışırdı, hayalci ve tuhaf biriydi. Bir kız buna âşık olmuştu, o da kalkıp kızı bir geneleve sattı.

Aşağıda bir ırmak akıyordu ve bu ırmağın ucu görünmüyordu. İçinden çıktığı devasa şömine sürekli besliyordu onu. Bir saat geçti bu şekilde ve ikinci saate girildi. Bu sırada Margarita zincirinin olduğundan daha ağır hale geldiğini fark etmeye başladı. Eline de tuhaf bir şey olmuştu. Şimdi yüzünü buruşturmadan elini kaldıramıyordu. Korovyev'in enteresan açıklamaları Margarita'yı alakadar etmez olmuştu. Şaşı gözlü Moğol yüzler, beyaz ve kara yüzler aynılaşmış, zaman zaman kaynaşıyor, aralarındaki hava ise neden-

---

* Rus soylusu Kont Aleksey Arakçeyev'in sevgilisi Nastasya Minkina'nın 1825'te öldürülmesine atıf. Zalimliğiyle bilinen kadın, yüzünü yaktığı bir hizmetçinin kardeşi tarafından öldürüldü. Aleksandr Herzen'in anılarında yer vermesinden sonra olay tüm Rusya'da bilinir hale geldi. (ç.n.)

se titreşip akmaya başlıyordu. Margarita'nın sağ eline iğne batmış gibi keskin bir acı saplandı birden ve dişlerini sıkıp dirseğini kaidenin üzerine koydu. Duvarlara vuran kanatları andıran bir hışırtı işitiliyordu şimdi salonun gerisinden, benzeri görülmemiş bir misafir ordusunun orada dans ettiği anlaşıldı ve bu yabani binadaki masif mermer, mozaik ve kristal zeminlerin bile nabzı atıyor gibi geldi Margarita'ya.

Artık ne Gaius Caesar Caligula, ne Messalina ilgisini çekiyordu Margarita'nın, ne de krallar, dükler, kavalyeler, müntehirler, zehirci kadınlar, asılanlar, mamalar, zindancılar, üçkâğıtçılar, cellatlar, muhbirler, hainler, deliler, hafiyeler ve sübyancılar. Hepsinin isimleri kafasında birbirine giriyor, yüzleri birleşip dev gibi bir bulamaç halini alıyordu ve sadece bir yüz çöreklenmişti zihnine işkence ederek, Malyuta Skuratov'un* hakikaten de ateşten sakalla çevrili yüzü. Margarita'nın bacakları bükülüyor, her an gözyaşlarını tutamamaktan korkuyordu. En büyük acılar öpülen sağ dizinden geliyordu. Nataşa'nın süngerli eli birkaç kere yanında belirip baharlı bir şeyle silmesine rağmen diz şişmiş, derisi morarmıştı. Üçüncü saatin sonunda Margarita tamamen umutsuz gözlerle baktı aşağı, ama sevinçle irkildi: Misafir akını seyreliyordu.

– Baloların misafir karşılama kanunları her yerde aynıdır, kraliçe, –diye fısıldıyordu Korovyev,– birazdan dalga dinmeye başlayacak. Yemin ederim, sabredeceğimiz son dakikalar bunlar. İşte Brocken aylakları grubu. Her zaman en son gelirler. Evet, bunlar onlar. İki sarhoş vampir... hepsi bu kadar mı? Ah, hayır, bir kişi daha var. Hayır, iki kişi!

Son iki misafir çıkıyordu merdivenden.

– Evet, yeni biri bu, –diyordu Korovyev küçük camın içinden gözünü kısarak,– ah, evet, evet. Bir gün Azazello onu ziyaret etmiş ve konyak masasında, ifşalarından ola-

---

* Çar Korkunç İvan'ın yardımcısı, Opriçnina olarak tarihe geçen baskı ve terör politikasının uygulayıcılarından. Kızıl sakalıyla meşhurdur. (ç.n.)

ğanüstü çekindiği birinden nasıl kurtulabileceğiyle ilgili bir tavsiye fısıldamıştı kulağına. O da kendisine bağlı bulunan tanıdığına çalışma odasının duvarlarına zehir püskürtmesini emretmişti.

– Adı ne? –diye sordu Margarita.

– Doğrusu, ben de bilmiyorum henüz, –diye yanıtladı Korovyev,– Azazello'ya sormalı.*

– Yanındaki kim?

– Bu da onun verdiği görevleri yerine getiren en azimli astı. Büyülendim! –diye bağırdı Korovyev son iki kişiye.

Merdiven boşaldı. Tedbiri elden bırakmamak adına biraz daha beklediler. Ama şömineden başka çıkan olmadı.

Bir saniye sonra Margarita nasıl olduğunu anlamadan kendini havuzlu odada buldu ve burada hemen elinin ve bacağının acısından ağlamaya başlayıp kendini yere bıraktı. Ama Hella ve Nataşa sakinleştirici sözler söyleyerek onu yeniden kan duşunun altına çekti, yeniden vücudunu ovaladılar ve Margarita bir kere daha canlandı.

– Biraz daha, biraz daha, Kraliçe Margo, –diye fısıldıyordu yanında beliren Korovyev,– uçup dolaşmalı salonları, yoksa saygıdeğer misafirler kendilerini terk edilmiş hisseder.

Ve Margarita bir kere daha çıktı uçarak havuzlu odadan. Lalelerin arkasında, valslerin kralının orkestrasının çaldığı sahnede şimdi maymun cazı ortalığı birbirine katıyordu. Favorilerinden tüy fışkıran kocaman bir goril elinde trompetle hantal hantal dans ederek şeflik yapıyordu. Orangutanlar sıralanmış, pasparlak trompetleri üflüyordu. Omuzlarının hemen üstüne akordiyonlarıyla neşeli şempanzeler yerleşmişti. Aslana benzeyen yeleleriyle iki Arap babunu kuyruklu

---

* Sovyetlerin iç güvenlik örgütü NKVD'nin ilk başkanı Genrik Yagoda daha sonra görevden alınarak yargılanmış ve idama mahkûm edilmişti. Yagoda'ya mahkemede yöneltilen suçlamalar arasında NKVD'nin sonraki başkanı Nikolay Yejov'un odasının duvarına zehir püskürterek Yejov'u öldürmeye çalışmak da vardı. Yagoda 1938'de zehir püskürtme işini gerçekleştirdiği iddia edilen NKVD görevlisi Bulanov'la birlikte idam edildi. (ç.n.)

piyanoları çalıyordu ama bu piyanolar gibonların, mandrillerin ve maymunların ellerindeki saksofonların, kemanların ve davulların gürlemesi, vızıldaması ve gümlemesi arasında duyulmuyordu. Aynalı zeminde sayısız çift kaynaşmış gibi, becerileri ve hareketlerindeki pürüzsüzlükle insanı şaşırtarak bir duvar halinde tek yönde yollarına çıkan herkesi süpürmekle tehdit edercesine ilerliyordu. Canlı atlas kelebekler dans eden kalabalıkların üzerinde dalıp çıkıyor, tavanlardan çiçekler dökülüyordu. Elektrik söndüğünde sütun başlıklarında on binlerce ateşböceği yanmaya başlıyor, havada ise bataklık ateşleri süzülüyordu.

Sonra Margarita kolonadla çevrilmiş korkunç büyüklükte bir havuzda buldu kendini. Dev gibi kara bir Neptün pembe, geniş bir akıntı çıkarıyordu ağzından. Havuzdan şampanyanın sersemletici kokusu yükseliyordu. İçten gelen bir neşe hâkimdi burada. Hanımefendiler gülerek ayakkabılarını atıyor, çantalarını kavalyelerine ya da ellerinde çarşaflarla koşturan zencilere verip çığlık çığlığa balıklama havuza atlıyorlardı. Köpük sütunları yukarılara yükseliyordu. Havuzun kristal dibinde yanan ışık şarap katmanını geçip yukarı çıkıyor ve bu ışıkta yüzenlerin gümüşi bedenleri görünüyordu. Havuzdan zilzurna sarhoş fırlıyordu herkes. Sütunların altında kahkahalar çınlıyor ve hamamda gibi gümbürdüyordu.

Tüm bu kargaşada zilzurna sarhoş bir kadın yüzü akılda kaldı sadece ve onun anlamsız ve anlamsızlığın içinde bile yalvaran gözleri, bir de "Frida!" kelimesi. Şarap kokusundan Margarita'nın başı dönmeye başladı, tam çıkmaya hazırlanıyordu ki, kedi Margarita'yı oyalayan bir numara daha çevirdi havuzda. Behemot Neptün'ün ağzının dibinde gelip bir büyü yaptı ve hemen o anda şampanya kütlesi tıslayarak ve gümbürdeyerek havuzdan akıp gitti ve Neptün bu kez fokurdamayan ve köpük çıkarmayan koyu sarı renkli bir dalga kusmaya başladı. Hanımlar çığlık çığlığa:

– Konyak! –diye bağırıp havuzun kenarlarından sütunların arkasına kaçtı. Birkaç saniye sonra havuz dolmuştu bile ve kedi havada üç takla atıp hafifçe dalgalanan konyağın içine bıraktı kendini. Ağzını burnunu pofurdatarak dışarı çıktığında kravatı ıslanmış, bıyıklarındaki altını ve dürbününü kaybetmişti. Behemot'un yaptığını yapmaya sadece oyunbaz terzi cesaret edebildi, bir de meçhul genç mulatto kavalyesi. İkisi birden konyağa atladı, ama tam bu esnada Korovyev Margarita'yı kolundan yakaladı ve ikisi birlikte yıkananları terk etti.

Devasa taş göletlerin içinde istiridye dağlarının yükseldiğini görür gibi olduğu bir yerde uçtu Margarita. Sonra altında cehennemi kazanların yandığı ve şeytanın beyaz aşçılarının bu kazanların arasında koşturduğu cam bir zeminin üzerinde uçtu. Sonra artık kavrama yeteneğini yitirmeye başladığı anda kandillerin yandığı, genç kızların kömür ateşinde pişmiş cızır cızır etleri servis ettiği, büyük kupalardan Margarita'nın sağlığına içildiği karanlık bodrumlar gördü. Sonra sahnede akordiyon çalıp Kamarinskaya oynayan kutup ayıları gördü. Şöminede yanmayan sihirbaz semender... Ve ikinci kez gücü tükenmeye başladı.

– Son çıkış, –diye fısıldadı Margarita için endişelenen Korovyev,– sonra özgürüz.

Korovyev'in eşliğinde yeniden balo salonunda buldu kendini, ama şimdi dans edilmiyordu, misafirler salonun ortasını boş bırakarak muazzam bir kalabalık halinde sütunların arasına kümelenmişti. Margarita salonun ortasındaki bu boş alanda beliren yükseltiye çıkmasına kimin yardım ettiğini hatırlamıyordu. Üzerine çıktığında bir yerlerde saatin gece yarısını vurduğunu işitti şaşkınlıkla, halbuki gece yarısı çoktan geride kalmış olmalıydı. Nereden geldiği belli olmayan son saat vuruşuyla birlikte misafir kalabalıklarının üzerine bir sessizlik çöktü. Bunun üzerine Margarita Woland'ı gördü yine. Abaddon, Azazello ve Abaddon'a benzeyen

birkaç genç zencinin arasında yürüyordu. Margarita kendi yükseltisinin karşısında Woland için bir başka yükseltinin hazırlandığını gördü bu kez. Ama Woland yükseltiyi kullanmadı. Woland'ın baloya bu son büyük çıkışına yatak odasındaki haliyle çıkması Margarita'yı hayrete düşürdü. Yine aynı kirli, yamalı gecelik gömlek sarkıyordu omuzlarından, yataktan kalkar kalmaz giyiliveren gece terliklerinden vardı ayaklarında. Kılıcı yanındaydı ama bu kınsız kılıcı destek aldığı bir asa gibi kullanıyordu. Hafifçe aksayan Woland kendi yükseltisinin yanında durdu ve Azazello elinde bir tabakla derhal önünde belirdi. Margarita tabakta ön dişleri kırık, kesik bir insan başı gördü. Mutlak sessizlik devam ediyordu ve sessizliği sadece bir kere uzaklardan işitilen, bina girişinden gelmişe benzeyen ve bu şartlarda anlamsız kaçan bir zil sesi bozdu sadece.

– Mihail Aleksandroviç, –diye hitap etti Woland hafif sesle kafaya, bunun üzerine ölünün gözkapakları aralandı ve Margarita ölü yüzde düşünce ve acı dolu, canlı gözleri gördü irkilerek.– Söylediklerim çıktı, değil mi? –diye devam etti Woland kafanın gözlerine bakarak.– Kafa bir kadın tarafından koparıldı, oturum toplanmadı ve ben de dairenizde yaşıyorum. Bu bir olgu. Olgu ise dünyadaki en inatçı şeydir. Ama bizi çoktan gerçekleşmiş bu olgu değil, sonrası ilgilendiriyor. Kafanın kesilmesiyle birlikte insanın içindeki hayatın sona erdiğini, insanın küle dönüşüp yokluğa karıştığını söyleyen o teorinin ateşli vaizlerindendiniz hep. Her ne kadar kendileri bambaşka bir teorinin ispatına hizmet etseler de, misafirlerimin huzurunda size bildirmekten mutluluk duyarım ki, teoriniz zekice ve ciddiye alınmayı hak ediyor. Gerçi bütün teoriler aynı kıymettedir. Aralarında bir tanesi var ki, herkese inancına göre verileceğini söyler.* Öyle de olsun! Siz yokluğa karışıyorsunuz, bense dönüşeceğiniz tastan varlığın şerefine içmekten mutlu olacağım!

---

* İncil'den. (ç.n.)

Woland kılıcını kaldırdı. Hemen o anda başın üstündeki koruyucu tabakalar kararıp büzüştü, sonra da parçalanarak dağıldı, gözler kayboldu ve bir süre sonra Margarita tabakta altından bir ayağın üstüne oturmuş zümrüt gözlü ve inci dişli, sarımtırak bir kafatası gördü. Kafatasının menteşeli kapağı geri yaslandı.

– Az kaldı, messir, –dedi Woland'ın soran bakışlarını yakalayan Korovyev,– birazdan karşınızda olacak. Bu mezar sessizliğinde rugan ayakkabılarının gıcırdadığını ve bu hayatta son kez şampanya içip masaya koyduğu kadehin şıngırtısını duyuyorum. İşte geldi.

Yeni bir misafir tek başına Woland'ın olduğu tarafa yönelerek salona adım attı. Dış görünüş itibarıyla öbür misafir erkeklerden ayrılan tarafı yoktu, bir şey hariç: Heyecandan kelimenin tam anlamıyla sallanıyordu, ki uzaktan bile seçilebiliyordu bu. Yanaklarında benekler yanıyor ve gözleri büyük bir endişeyle oynuyordu. Misafir sersemlemişti ve çok doğaldı bu: Her şeye şaşırmıştı ve elbette öncelikle Woland'ın kılığına.

Ne var ki misafir fevkalade iyi ve müşfik bir karşılama gördü.

– A, sevgili Baron Maygel, –diye misafirperver bir gülümsemeyle hitap etti Woland gözlerine inanamayan konuğuna.– Size takdim etmekten mutluluk duyarım, –dedi Woland misafirlere,– gösteri komisyonunun çalışanı, saygıdeğer Baron Maygel, kendisi yabancı ülke vatandaşlarının başkentin görülmeye değer yerleriyle tanıştırıcılığı görevini yürütüyor.

Bunun üzerine Margarita dondu kaldı, çünkü ansızın tanımıştı bu Maygel'i. Moskova tiyatrolarında ve restoranlarda birkaç kere rastlamıştı ona. "Bir dakika..." –diye aklından geçti Margarita'nın,– "yoksa o da mı ölmüş?" Ama mesele hemen açıklığa kavuştu.

– Sevgili baron, –diye devam etti Woland sevinçle gülümseyerek,– öylesine büyüleyiciydi ki, Moskova'ya geldi-

ğimi öğrenince hemen beni aradı ve uzmanlık alanıyla ilgili hizmetlerinden yararlanmamı teklif etti, görülmeye değer yerlerle tanıştırma işiyle ilgili yani. Elbette onu evime davet etmekten mutluluk duydum.

Bu sırada Azazello'nun kafataslı tabağı Korovyev'e devrettiğini gördü Margarita.

– Evet, baron, bu arada, –dedi birden sesini samimiyetle alçaltıp Woland,– olağanüstü meraklı oluşunuzla ilgili söylentiler çalındı kulağımıza. Diyorlar ki, meraklılığınızdan hiç de aşağı kalmayan konuşkanlığınızla birleşince dikkatleri üzerine çekmeye başlamış bu. Dahası, kem diller lafı ağızdan kaçırdı bile: gammaz ve casus. Dahası, bunun sizi bir aydan kısa bir sürede üzücü bir sona sürükleyeceği yönünde bir varsayım mevcut. Uzun lafın kısası, sizi bu sıkıntılı bekleyişten kurtarmak adına yardımınıza koşmaya karar verdik, hem madem etrafı kolaçan edip duyulabilecek ne varsa kulak kabartmak amacıyla zorla kendinizi evime davet ettirdiniz.

Baronun yüzü, doğası gereği istisnai bir beyazlığa sahip olan Abaddon'dan bile beyazdı şimdi, ama ardından tuhaf bir şey oldu. Abaddon baronun karşısına geçti ve bir saniyeliğine gözlüğünü çıkardı. Aynı anda Azazello'nun ellerinde bir ateş parladı, alkış misali gürültüsüz bir pat sesi çıktı ve baron sırtüstü düşmeye başladı, göğsünden kıpkırmızı fışkıran kan kolalı gömleğini ve yeleğini boyadı. Korovyev kâseyi kan fıskiyesinin altına tuttu ve ağzına kadar doldurup Woland'a uzattı. Baronun cansız bedeni bu sırada çoktan yerdeydi.

– Sağlığınıza içiyorum, baylar, –dedi Woland hafifçe ve kâseyi kaldırıp dudaklarına değdirdi.

Bunun üzerine bir başkalaşım gerçekleşti. Yamalı gecelik gömlek ve alelacele giyilmiş terlikler kayboldu. Woland siyah bir Eski Yunan pelerininin içindeydi artık, belinde de çelik kılıç. Çabucak Margarita'nın yanına geldi, kâseyi ona doğru kaldırdı ve buyurgan bir sesle:

– İç! –dedi.

Margarita'nın başı dönmeye başladı, sallandı, ama kâse çoktan dudaklarındaydı ve bir ses, kimin olduğunu çözememişti, iki kulağına birden fısıldadı:

– Korkmayın, kraliçe... Korkmayın, kraliçe, kan çoktan toprağa karıştı. Ve döküldüğü yerde çoktan üzüm salkımları büyüyor.

Margarita gözlerini açmadan bir yudum aldı ve tatlı bir akım damarlarında gezindi, kulakları çınlamaya başladı. Horozlar kulakları sağır edercesine bağırıyor, bir yerlerde marş çalınıyordu sanki. Misafir kalabalıkları şekillerini yitirmeye başladı. Fraklı erkekler ve kadınlar kül olup dağıldı. Margarita'nın gözlerindeki çürüme salonu esir aldı, üzerinde bir yeraltı mezarı kokusu yayılmaya başladı. Sütunlar dağıldı, ateşler söndü, her şey büzüştü ve bir tane bile fıskiye, lale ya da kamelya kalmadı. Daha önce ne varsa, yine sadece o vardı: Mücevherci kadının mütevazı misafir odası ve odanın içeri doğru aralanmış kapısından sızan ışık şeridi. Ve Margarita da bu aralık kapıdan içeri girdi.

24. Bölüm

Ustanın Çıkarılması

Woland'ın yatak odasında her şey balodan önceki gibiydi. Woland geceliğiyle yatakta oturuyordu, sadece Hella ayağına merhem sürmek yerine, daha evvel satranç oynanan masayı akşam yemeği için hazırlıyordu. Korovyev ve Azazello fraklarını çıkarıp masaya oturmuştu ve kipkirli bir beze dönüşmüş olmasına rağmen kravatından bir türlü ayrılmak istemeyen kedi de yanlarına yerleşmişti elbette. Margarita sallanarak masaya yanaştı ve üzerine dayandı. Bunun üzerine Woland önceki gibi yanına çağırıp oturmasını işaret etti.

– Yoksa sizi fazla mı yorduk? –diye sordu Woland.

– Ah, hayır, messir, –diye yanıt verdi Margarita zar zor işitilen bir sesle.

– Nobles oblij,* –dedi kedi ve Margarita'ya likör kadehinde berrak bir sıvı doldurdu.

– Votka mı bu? –diye sordu Margarita halsiz.

Gücenen kedi sandalyeye sıçradı.

– Rica ederim, kraliçe, –dedi hırıltıyla,– hiçbir hanımefendiye votka doldurur muyum ben? Saf alkol bu!

Margarita gülümsedi ve kadehi kendinden uzaklaştırmaya çalıştı.

---

* (Fr.) Noblesse oblige: Asalet böyle davranmayı gerektirir. (ç.n.)

– Cesurca için, –dedi Woland ve Margarita hemen o anda kadehi eline aldı.– Hella, otur, –diye emretti Woland ve Margarita'ya açıkladı:– Dolunay gecesi bayram gecesidir ve bu gecede yakınlarım ve hizmetkârlarımla birlikte biz bize bir akşam yemeği yerim. Evet, nasıl hissediyorsunuz kendinizi? Nasıl geçti bu yorucu balo?

– Olağanüstüydü! –diye takırdadı Korovyev.– Herkes büyülendi, âşık oldu, ezik hissetti! Ne kadar da ölçülü, ne kadar da becerikli, alımlı ve cazibeliydi!

Woland konuşmadan kadehini kaldırdı ve Margarita'yla tokuşturdu. Margarita alkol yüzünden oracıkta işinin biteceğini düşünmesine rağmen itaat edip içti. Ama bir fenalık olmadı. Canlı bir sıcaklık aktı karnında, ensesine bir şey vurdu hafifçe ve nihayet uzun bir tazelik uykusundan sonra yeni kalkmış gibi gücü geri döndü, dahası kurt gibi acıktığını hissetti. Ve dün sabahtan beri hiçbir şey yemediğini hatırlayınca açlık hissi iyice alevlendi. Margarita hırsla yutmaya başladı havyarı.

Behemot bir parça ananas kesti, tuzladı, biberledi, ağzına attı ve sonra öyle pervasız yuvarladı ki ikinci alkol kadehini, herkes alkışlamaya başladı.

Margarita'nın içtiği ikinci kadehten sonra şamdanlardaki mumlar daha parlak yandı, şöminedeki ateş harlandı. Margarita sarhoşluk hissetmiyordu. Beyaz dişleriyle eti ısırıp akan suyun tadını çıkarıyor, bir yandan da Behemot'un istiridyeye hardal sürüşüne bakıyordu.

– Üstüne üzüm de koy, –dedi hafif sesle Hella kediyi dürterek.

– Rica ederim, bana akıl vermeyin, –diye yanıtladı Behemot,– epey oturmuşluğum var yemek masasına, siz endişelenmeyin, oturmuşluğum var!

– Ah, böyle ocağın başına oturup yemek yemek ne hoş, –diye titreşti Korovyev,– dostça, biz bize...

– Hayır, Fagot, –diye itiraz etti kedi,– balonun da kendine göre bir güzelliği ve bir kapsayıcılığı vardı.

– Ne güzelliği var, ne de kapsayıcılığı, şu aptal ayıların ve bardaki kaplanların kükremesi az kalsın migrenimi azdırıyordu, –dedi Woland.

– Dinliyorum, messir, –dedi kedi,– eğer siz kapsayıcılık olmadığını düşünüyorsanız ben de derhal o fikri savunmaya başlayacağım.

– Dikkat et! –diye yanıt verdi buna Woland.

– Şaka yaptım, –dedi kedi uysalca,– kaplanlara gelince, kızartılmalarını emredeceğim.

– Kaplanlar yenmez, –dedi Hella.

– Öyle mi dersiniz? O halde kulak vermenizi rica ediyorum, –dedi kedi ve keyifle gözlerini kısıp bir keresinde çölde on dokuz gün nasıl dolaştığını anlattı ve bu süre boyunca yediği tek şey öldürdüğü kaplanın etiydi. Bu sürükleyici anlatıyı herkes ilgiyle dinledi, Behemot bitirdiğinde ise hep bir ağızdan bağırdılar:

– Yalan!

– Ve bu yalanın en enteresan tarafı da, –dedi Woland,– baştan sona yalan olması.

– Demek, yalan, ha? –diye haykırdı kedi ve herkes protesto etmeye başlayacağını düşündü, ama o hafif sesle şöyle demekle yetindi:– Bizi tarih yargılayacak.

– Söyler misiniz, –dedi votkanın ardından canlanan Margo Azazello'ya dönerek,– onu siz mi vurdunuz, şu eski baronu?

– Pek tabii, –diye yanıtladı Azazello,– nasıl vurmam ki? Kesinlikle vurulması gerekiyor.

– Öyle heyecanlandım ki! –diye haykırdı Margarita.– O kadar beklenmedik oldu ki.

– Beklenmedik bir şey yok bunda, –diye itiraz etti Azazello, Korovyev ise uluyup inlemeye başladı:

– İnsan nasıl heyecanlanmaz ki? Benim bile tüylerim diken diken oldu. Buh! Ve hop! Baron devrildi!

– Ben de az kalsın isteri nöbeti geçirecektim, –diye ilave etti kedi havyar kaşığını yalarken.

– Ama anlamadığım bir şey var, –dedi Margarita, kristalin altın kıvılcımları gözlerinde uçuşuyordu,– müzik ve balo gürültüsü dışarıdan duyulmamış mıdır?

– Elbette, duyulmamıştır, kraliçe, –diye açıklıyordu Korovyev,– duyulmaması için ne gerekiyorsa yapmak gerek. Bunu çok dikkatli yapmalı.

– Evet, evet... Ama mesele şu ki, merdivendeki şu adam... Hani Azazello'yla birlikte geçtiğimiz sırada... Ve blok girişindeki diğeri... Sanırım dairenizi gözetliyordu...

– Doğru, doğru! –diye bağırdı Korovyev.– Doğru, sevgili Margarita Nikolayevna! Şüphelerimi doğrulamaktasınız. Evet, daireyi gözetliyordu. Ben de onu dalgın bir privat-doçent* ya da merdivende eziyet çeken bir âşık sanmıştım, ama hayır, hayır! Bir şey hep kemirdi içimi! Ah! Daireyi gözetliyormuş meğer. Blok girişindeki de öyle! Kemeraltındaki de aynı şekilde!

– Peki ya sizi tutuklamaya gelirlerse ne olacak? –diye sordu Margarita.

– Muhakkak gelecekler, büyüleyici kraliçe, muhakkak! –diye cevapladı Korovyev.– Yüreğimde duyuyorum bunu, gelecekler! Şimdi değil, elbette, ama zamanı gelince kesinlikle gelecekler. Ama enteresan bir şey olacağını zannetmiyorum.

– Ah, öyle heyecanlandım ki, şu baron düştüğünde, –diyordu Margarita, görünüşe göre, ömründe ilk kez tanık olduğu cinayetin etkisini hâlâ atamamıştı üzerinden.– İyi bir nişancısınız galiba?

– Fena değil işte, –dedi Azazello.

– Peki kaç adımdan? –şeklinde pek de açık olmayan bir soru sordu Margarita Azazello'ya.

– Neye ve neyle ateş ettiğine göre değişir, –diye yanıtladı Azazello mantıktan şaşmadan,– çekiçle eleştirmen Latunski'nin canına isabet ettirmek başka, kalbine ise bambaşka şey.

---

* Almanya'dan Çarlık Rusya'sına geçmiş bir akademik unvan. Sovyetler Birliği'nde kullanılmamıştır. (ç.n.)

– Kalbine! –diye haykırdı Margarita nedense kendi kalbini tutarak.– Kalbine! –diye boğuk bir sesle tekrarladı.

– Kim bu eleştirmen Latunski? –diye sordu Woland Margarita'ya doğru gözlerini kısıp.

Azazello, Korovyev ve Behemot biraz mahcup başlarını öne eğdi, Margarita ise kızararak cevap verdi:

– Bu isimde bir eleştirmen var. Bu akşam dairesinin altını üstüne getirdim.

– Al bakalım! Peki neden?

– Çünkü, messir, –diye açıkladı Margarita,– bir ustanın mahvına sebep oldu.

– Peki neden kendiniz zahmet ettiniz? –diye sordu Woland.

– Müsaade eder misiniz, messir, –diye sevinçle bağırdı kedi yerinden fırlayarak.

– Sen otur, –diye homurdandı Azazello kalkıp,– hemen şimdi kendim gidiyorum...

– Hayır! –diye haykırdı Margarita.– Hayır, yalvarırım size, messir, buna gerek yok.

– Nasıl isterseniz, nasıl isterseniz –diye yanıt verdi Woland ve Azazello da yerine oturdu.

– Evet, nerede kalmıştık, kıymetli Kraliçe Margo? –dedi Korovyev.– Ah, evet, – kalp. Kalbe isabet ettirir, –Korovyev uzun parmağını Azazello'dan tarafa uzattı,– söylemeniz yeter, istediğiniz kulakçığa ya da karıncığa.

Margarita hemen anlamadı söyleneni, anladığında da hayretle haykırdı:

– Ama kapalı değil mi bunlar?

– Cancağızım, –diye titreşti Korovyev,– mesele kapalı olmaları zaten! İşin özü bu! Açık nesneye herkes isabet ettirir!

Korovyev masa çekmecesinden maça yedili çıkardı, tırnağıyla maçaların birini işaretlemesini rica ederek Margarita'ya sundu. Margarita sağ üst köşedekini işaretledi, Hella kartı yastığın altına saklayarak bağırdı:

– Hazır! –Azazello oturduğu yerde yastığa sırtını dönüp frak pantolonunun cebinden siyah bir otomatik tabanca çıkardı, yatağa bakmadan namlusunu omzuna koyup ateş etti, neşeli bir korku uyandırdı bu Margarita'da. Kurşunlanan yastığın altından yediliyi çıkardılar. Margarita'nın işaretlediği maça delinmişti.

– Elinizde altıpatlar varken sizinle karşılaşmak istemezdim, –dedi Margarita Azazello'ya cilveyle bakıp. Bir işi birinci sınıf beceriyle yapan bütün insanlara karşı tutkusu vardı.

– Kıymetli kraliçe, –diye pısladı Korovyev,– elinde altıpatlar olmadığında bile kimseye onunla karşılaşmayı tavsiye etmem. Eski bir kilise korosu şefi ve solist olarak şeref sözü veriyorum, karşısına çıkacak şahsı kimse tebrik etmeyecektir.

Nişancılık deneyi sırasında kedi suratını asıp oturmuştu ve birden ilan etti:

– Yedili rekorunu kırma işini üzerime alıyorum.

Azazello cevap niyetine bir şeyler kükredi. Ama kedi kararlıydı ve bir değil, iki altıpatlar istedi. Azazello pantolonunun ikinci arka cebinden ikinci altıpatları çıkardı ve küçümsercesine ağzını büzerek birincisiyle birlikte tafracıya uzattı. Yedilinin üzerinde iki maça işaretlediler. Kedi yastığa sırtını dönerek uzun uzun hazırlandı. Margarita parmaklarıyla kulaklarını tıkamış oturuyor ve şömine rafının üzerinde uyuklayan baykuşa bakıyordu. Kedinin her iki altıpatları ateşlemesiyle Hella'nın çığlığı koparması bir oldu, ölü baykuş şömineden düştü ve kırılan saat durdu. Eli kan içinde kalan Hella ulumayla kedinin tüylerine yapıştı, kedi ise cevaben Hella'nın saçlarına ve ikisi yumak olup yerde yuvarlandılar. Masadan bir kadeh düştü ve kırıldı.

– Alın şu çılgın ifriti başımdan! –diye uluyordu kedi sırtına binen Hella'dan kurtulmaya çalışırken. Kavgayı ayırdılar, Korovyev Hella'nın vurulan parmağına üfledi ve parmak iyileşti.

– Kulağımın dibinde konuşulurken ateş edemiyorum! – diye bağırıyordu Behemot ve sırtından yolunan kocaman bir tüy topağını yerine yerleştirmeye çalışıyordu.

– Bahse girerim –dedi Woland Margarita'ya gülümseyerek,– bilerek yaptı. Yoksa ateş etmesini iyi bilir.

Hella'yla kedi barıştılar ve barıştıklarını göstermek için öpüştüler. Yastığın altından kart çıkarılıp kontrol edildi. Azazello'nun vurduğu maçadan başka hiçbir şey isabet almamıştı.

– Olamaz, –diye iddia ediyordu kedi şamdan ışığında karta bakarak.

Neşeli akşam yemeği devam etti. Şamdanlarda mumlar eriyor, şömineden odaya dalga dalga kuru ve hoş kokulu bir sıcaklık yayılıyordu. İyice karnını doyuran Margarita'ın üstüne bir bahtiyarlık hissi çöktü. Azazello'nun purosundan çıkan güvercin rengi halkaların şömineye doğru süzülüşünü ve kedinin de kılıcın ucuyla bunları yakalamasını izliyordu. Hiçbir yere gitmek istemiyordu, ama hesabına göre artık geç olmuştu. Sabahın altısı olsa gerekti. Margarita sessizliği fırsat bilip Woland'a döndü ve cılız bir sesle şöyle dedi:

– Sanırım, gitme vakti geldi... Geç oldu.

– Aceleniz nereye? –diye sordu Woland kibar ama biraz kuru bir sesle. Diğerleri puro dumanı halkalarıyla meşgulmüş gibi yaparak sustu.

– Evet, gitme vakti, –diye tekrarladı Margarita, bunun üzerine iyice mahcup oldu ve bir üstlük ya da pelerin arar gibi yapıp arkasını döndü. Çıplaklığı birden utandırmaya başlamıştı onu. Masadan kalktı. Woland hiçbir şey söylemeden eskimiş ve kirden yağ bağlamış sabahlığını yataktan kaldırdı, Korovyev de bunu Margarita'nın omuzlarına attı.

– Teşekkür ederim, messir, –dedi Margarita zar zor duyulan bir sesle ve soran gözlerle Woland'a baktı. Berikinin cevabı kibar ve kayıtsız bir gülümseme oldu. Nasılsa birden kara bir keder çöktü Margarita'nın yüreğine. Kendini kan-

dırılmış hissetti. Kendisini durduran olmadığına göre, anlaşılan balodaki onca hizmete rağmen kendisine herhangi bir ödül teklif etmeye niyetleri yoktu. Bu arada gidecek hiçbir yeri olmadığının da tamamen farkındaydı. Bir anlığına zihnine düşen konağa geri dönmek zorunda kalacağı düşüncesi içinde bir çaresizlik patlaması uyandırdı. Azazello'nun Aleksandrovski Sad'daki baştan çıkarıcı tavsiyesine uyup kendisinin rica etmesi mi gerekiyordu yoksa? "Hayır, asla," –dedi kendi kendine.

– Her şey gönlünüzce olsun, messir, –dedi sesli, ama aklından şu geçiyordu: "Buradan çıkayım, ırmağa gidip suya atlayacağım."

– Oturun oturduğunuz yerde, –diye buyurdu birden Woland.

Yüzü değişen Margarita oturdu.

– Veda etmeden söylemek istediğiniz bir şey yok mu? – diye sordu Woland.

– Yok, messir, –diye yanıtladı Margarita gururla,– tabii, eğer bana hâlâ ihtiyacınız varsa, gerekeni yapmaya hazırım. Hiç yorulmadım ve baloda çok eğlendim. Uzun lafın kısası, daha devam etseydi, darağacında sallanmış binlerce kişinin ve katilin önünde eğilmesi için seve seve uzatırdım dizimi. – Gözleri dolu dolu olan Margarita sanki buğulu bir camdan bakıyordu Woland'a.

– Doğru! Kesinlikle haklısınız! –diye bağırdı gök gürültüsü misali korkunç bir sesle Woland.– Öyle de olması gerek!

– Öyle de olması gerek! –diye tekrarladı Woland'ın maiyeti yankı gibi.

– Sizi sınıyorduk, –diye sürdürdü Woland,– asla bir şey istemeyin! Asla ve hiçbir şey, özellikle de sizden kuvvetli olanlardan. Kendileri teklif edecekler ve kendileri verecek her şeyi! Otur, mağrur kadın! –Woland ağır sabahlığı çekip aldı Margarita'nın sırtından ve Margarita kendini yine onun yanında yatağa oturmuş buldu.– Evet, Margo, –diye devam

etti Woland sesini yumuşatarak,– bugün ev sahibeliğimi yaptığınız için ne istersiniz? Bu baloyu üryan geçirdiğiniz için ne arzu edersiniz? Dizinizin ederi nedir? Darağacında sallananlar olarak adlandırdığınız misafirlerimden ötürü uğradığınız zararlar nelerdir? Konuşun! Şimdi çekinmeden konuşabilirsiniz, zira ben teklif ediyorum.

Margarita'nın kalbi hızlandı, derin bir nefes aldı ve düşünmeye başladı.

– Hadi ama, daha cesur! –diyerek yüreklendirdi Woland.– Hayal gücünüzü uyandırıp mahmuzlayın biraz! Şu işi bitik alçak baronun cinayet sahnesinde hazır bulunmak bile tek başına yeterli insanı ödüllendirmek için, hele ki bu insan kadınsa. Ne diyorsunuz bakalım?

Margarita'nın nefesi kesildi ve ruhunun derinliklerinde hazırlayıp sakladığı kelimeleri sarf etmek istiyordu artık, ama birden yüzünün rengi attı, ağzı ayrıldı ve gözleri belerdi. "Frida! Frida! Frida! –diye bağırdı kulağına sırnaşık ve yalvaran bir ses.– Adım Frida!" Ve Margarita tekleyerek konuşmaya başladı:

– Ben, sanırım, bir şey rica edebilirim, değil mi?

– Talep edin, talep edin, donnam, –diye yanıt verdi Woland anlayışlı bir gülümsemeyle,– bir şey talep edin!

Ah, öyle açık seçik ve kıvrakça vurgulamıştı ki Woland Margarita'nın kelimelerini tekrar ederek: "Bir şey!"

Margarita bir kere daha içini çekti ve şöyle dedi:

– Çocuğunu boğduğu o mendilin Frida'ya artık verilmemesini istiyorum.

Kedi gözlerini yukarı kaldırdı ve gürültüyle içini çekti, ama bir şey demedi, belli ki, baloda bükülen kulağını hatırlamıştı.

– Şu Frida aptalından, –diye girdi söze Woland tebessüm ederek,– rüşvet almış olma olasılığınız elbette söz konusu olamayacağına göre, çünkü kraliyet haysiyetinize yakışmazdı bu, ne yapmak gerektiğini bilemiyorum. Geriye sanırım

tek bir şey kalıyor: Bir sürü bez bulup yatak odamdaki bütün çatlakları tıkamak!

– Neden söz ediyorsunuz, messir? –diye şaşırdı Margarita gerçekten de bir anlam ifade etmeyen bu sözleri dinledikten sonra.

– Tamamen hemfikirim sizinle, messir, –diyerek lafa karıştı kedi,– bezler! –ve sinirli sinirli masaya vurdu patisini.

– Merhametten söz ediyorum, –diyerek sözlerine açıklık getirdi Woland alevli gözünü Margarita'dan ayırmadan.– Bazen apansız ve sinsice sızıyor en küçük çatlaklardan bile. İşte bu yüzden bezlerden söz ediyorum.

– Ben de bundan söz ediyorum! –diye haykırdı kedi ve her ihtimale karşı Margarita'dan uzaklaştı pembe kremaya bulanmış patileriyle sivri kulaklarını kapatarak.

– Defol git, –dedi Woland ona.

– Daha kahvemi içmedim, –diye yanıt verdi kedi,– nasıl giderim? Bayram gecesi masadaki misafirleri iki çeşit diye ayırmıyorsunuz umarım? Birileri birinci, diğerleri, nasıl demişti şu üzgün hasis büfeci, ikinci tazelikte mi?

– Kes, –diye emretti Woland ve Margarita'ya dönüp sordu:– Anlaşılan, istisnai derecede iyi kalpli bir insansınız, öyle mi? Yüksek ahlaka sahip bir insan?

– Hayır, –diye yanıtladı Margarita kuvvetle,– sizinle sadece açık yüreklilikle konuşulabileceğini biliyorum ve işte açık yüreklilikle söylüyorum: Ben havai bir insanım. Frida için sizden ricada bulunmamın yegâne sebebi kendisine sağlam bir umut verme dikkatsizliği göstermiş olmamdır. Bekliyor, messir, gücüme inanıyor. Eğer kandırılmış olursa korkunç bir duruma düşerim. Hayatım boyunca huzur bulamam. Ne gelir elden! Oldu bir kere.

– Ha, –dedi Woland,– anlaşıldı.

– Yapacak mısınız bunu? –diye sordu Margarita alçak sesle.

– Hayatta olmaz, –diye yanıtladı Woland,– mesele şu ki,

sevgili kraliçe, küçük bir karışıklık söz konusu. Her daire kendi işiyle ilgilenmelidir. Olanaklarımızın epey geniş olduğunu inkâr etmeyeceğim, bu olanaklar gözü pek de keskin sayılamayacak bazı insanların sandığından daha büyüktür...

– Evet, çok daha büyük, –dedi sabredemeyip araya giren kedi, belli ki bu olanaklardan gurur duyuyordu.

– Hay iblisler alsın seni, bir sus! –dedi Woland ve devam etti Margarita'ya dönerek:– Ama başka bir, daha önce ifade ettiğim gibi, dairenin yapması gerekeni yapmanın ne anlamı var. O yüzden bunu yapmayacağım, siz kendiniz yapın.

– Benim dediklerim yerine gelir mi ki?

Azazello şaşı gözünü ironiyle dikti Margarita'ya ve kızıl kafasını belli belirsiz kıvratıp püfledi.

– Amma yordunuz, yapın işte, –diye mırıldadı Woland ve küresini döndürüp üzerinde bir ayrıntıyı incelemeye koyuldu, görünüşe göre, Margarita'yla konuşurken aynı zamanda başka bir işle meşgul oluyordu.

– Frida, –diye sufle verdi Korovyev.

– Frida! –diye bağırdı Margarita delici bir sesle.

Kapı açıldı ve saçı başı dağılmış, üryan, ama şimdi her türlü sarhoşluk emaresinden arınmış, gözleri çılgın gibi bakan bir kadın koşarak girdi odaya ve ellerini Margarita'ya uzattı, beriki ise azametle şöyle dedi:

– Bağışlandın. Bundan böyle mendil verilmeyecek.

Frida'nın çığlığı işitildi, yüzüstü yere yığıldı ve Margarita'nın önünde haç biçiminde uzandı. Woland elini salladı ve Frida gözden kayboldu.

– Teşekkür ederim, elveda, –dedi Margarita ve ayağa kalktı.

– Ne yapalım, Behemot, –diye konuştu Woland,– bayram gecesi karşımızdaki insanın iş bilmezliğinden yararlanmaya kalkacak değiliz herhalde, –Margarita'ya döndü,– evet, bu sayılmaz, çünkü ben bir şey yapmadım. Kendiniz için ne istiyorsunuz?

Bir sessizlik çöktü, ama sonra Margarita'nın kulağına fısıldayan Korovyev böldü bu sessizliği:

– Elmas donna, bu kez daha akıllı olmanızı tavsiye ederim! Talih kuşu her an uçup gidebilir!

– Sevdiğim adamın, ustanın hemen şimdi bana geri verilmesini istiyorum, –dedi Margarita ve yüzü titredi.

Bunun üzerine odaya dalan rüzgâr şamdanlardaki mum alevlerini dümdüz yatırdı, penceredeki perdeler iki yana ayrıldı, pencere açıldı ve uzakta, yüksekte sabahın değil, gecenin ayı dolunay şeklinde ortaya çıktı. Gece ışığının yeşile çalan örtüsü pencere eşiğinden zemine uzandı ve bu örtünün içinde İvanuşka'nın kendini usta olarak adlandıran gece ziyaretçisi belirdi. Hastane kıyafetiyleydi: Sabahlık, terlikler ve yanından hiç ayırmadığı siyah takke. Gürül gürül kaynayan ay ışığı akınının ortasında tıraşsız yüzü şekilden şekle giriyor, mum ışıklarına korkak ve deli bakışlar atıyordu.

Margarita hemen tanıdı onu, bir inleme çıktı ağzından, şaşkınlıkla kollarını iki yana açtı ve ona koştu. Alnını, dudaklarını öpüyor, yüzünü diken diken yanaklarına bastırıyordu ve şimdi uzun süredir tuttuğu gözyaşları çeşme gibi akıyordu bu yüzde. Sadece bir kelime telaffuz ediyordu anlamsız tekrarlarla:

– Sen... sen... sen...

Usta onu kendinden uzaklaştırdı ve boğuk bir sesle şöyle dedi:

– Ağlama, Margo, eziyet etme bana. Çok hastayım. – Eliyle pencerenin eşiğine tutundu, üstüne sıçrayıp kaçmak istermiş gibi bir hali vardı, oturanlara dikkatle bakarken dişleri meydana çıktı ve bağırmaya başladı:– Korkuyorum, Margo! Halüsinasyonlarım başladı yine.

Hıçkırıklar boğazına dizildi Margarita'nın, kelimelere takıla takıla fısıldıyordu:

– Hayır, hayır, hayır, hiçbir şeyden korkma! Ben yanındayım! Ben yanındayım!

Korovyev kıvrak bir hareketle fark ettirmeden bir sandalye iteledi ustaya doğru, o da üzerine çöktü, Margarita ise dizlerine atıldı, hastanın böğrüne sokuldu ve öylece sustu. Kendi heyecanından çıplaklığının ansızın sona erdiğini fark etmemişti, şimdi üzerinde ipekten siyah bir pelerin vardı. Hasta başını öne eğdi ve kasvetli, hasta gözlerle yere bakmaya başladı.

– Evet, –diye girdi söze Woland sessizliğin ardından,– adamakıllı bakmışlar icabına. –Korovyev'e emretti:– Şu adama içecek bir şeyler ver, şövalye.

Margarita titreyen sesiyle ustayı ikna etmeye çalışıyordu:

– İç, iç. Korkuyor musun? Hayır, hayır, inan bana, sana yardım edecekler.

Hasta bardağı aldı ve içindekini içti, ama eli titredi ve boşalan bardak ayaklarının dibinde kırıldı.

– Uğur getirir –diye fısıldadı Korovyev Margarita'ya.– Bakın, kendine gelmeye başladı bile.

Gerçekten de, hastanın bakışları artık önceki kadar yabani ve huzursuz değildi.

– Bu sen misin, Margo? –diye sordu ayla gelen misafir.

– Hiç şüphen olmasın, bu benim, –diye yanıtladı Margarita.

– Biraz daha! –diye buyurdu Woland.

Usta ikinci bardağı da kuruttuktan sonra gözlerine can ve mana geldi.

– İşte şimdi oldu, –dedi Woland gözlerini kısıp,– artık konuşabiliriz. Kimsiniz?

– Artık hiç kimse, –diye yanıtladı usta ve bir gülümseme ağzını büzdü.

– Nereden geliyorsunuz peki?

– Elem evinden. Ruh hastasıyım, –diye yanıt verdi yeni gelen.

Margarita bu sözleri kaldıramadı ve yeniden ağlamaya başladı. Sonra gözlerini silip bağırdı:

– Korkunç kelimeler! Korkunç kelimeler! O ustadır, messir, sizi bu konuda uyarayım. İyileştirin onu, buna değer.

– Şu anda kiminle konuştuğunuzu biliyor musunuz? – diye sordu Woland gelene.– Kimin misafiri olduğunuzu?

– Biliyorum, –diye yanıtladı usta,– şu çocuk akıl hastanesinde komşumdu, İvan Bezdomnıy. O anlattı bana sizi.

– Tabii ya, tabii ya, –dedi Woland,– Patriarşiye Prudı'da tanışma şerefine erişmiştim bu delikanlıyla. Var olmadığımı ispat etmeye çalışarak neredeyse beni çıldırtacaktı! Ama siz bunun gerçekten de ben olduğuma inanıyorsunuz, değil mi?

– İnanmak gerekiyor, –dedi gelen,– ama sizi halüsinasyon ürünü farz etmek elbette çok daha huzur verici olurdu. Affedin, –diye ilave etti usta arkasından.

– Ne diyebilirim ki, daha huzurlu olacaksanız, öyle farz edin, –diye yanıtladı Woland kibarca.

– Yok, yok, –dedi Margarita korkuyla ve ustayı omzundan tutup salladı,– kendine gel! Karşındaki gerçekten de o!

Bunun üzerine kedi de dahil oldu sohbete:

– Bense gerçekten de halüsinasyona benziyorum. Ay ışığında profilimin nasıl göründüğüne dikkat edin, –kedi ay ışığı sütununa çıktı ve bir şeyler daha söylemek istedi, ama susmasını rica ettiler, o da:– Peki, peki. Susmaya razıyım. Suskun bir halüsinasyon olacağım, –diyerek sustu.

– Peki söyler misiniz, Margarita size neden usta diyor? –diye sordu Woland.

Beriki tebessüm ederek yanıtladı.

– Affedilebilir bir zaaf bu. Haddinden fazla kıymet veriyor yazdığım romana.

– Ne hakkında bu roman?

– Roman Pontius Pilatus hakkında.

Bunun üzerine mumların dilleri bir kere daha yatıp kalkmaya başladı, masadaki tabaklar, kâseler titreşti, Woland gök gürültüsünü andıran bir kahkahayla gülmeye başladı,

ama ne kimseyi korkuttu, ne de şaşırttı bu. Hatta Behemot nedense alkışlamaya başladı.

– Ne hakkında dediniz, ne hakkında? Kimin hakkında? –diye konuştu Woland gülmeyi kesip.– Bu devirde? İnanılmaz! Başka bir konu bulamadınız galiba? Verin bir bakayım, –Woland avcu yukarı gelecek şekilde uzattı elini.

– Ne yazık ki bunu yapamam, –diye yanıt verdi usta,– çünkü sobada yaktım.

– Kusura bakmayın ama inanmam, –diye yanıt verdi Woland,– bu imkânsız. El yazmaları yanmaz. –Behemot'a döndü ve şöyle dedi:– Hadi bakalım, Behemot, romanı buraya getir.

Kedi hemen o anda sandalyeden fırlayınca herkes kalın bir el yazması paketinin üstünde oturduğunu gördü. Üstteki kopyayı eğilerek Woland'a uzattı kedi. Margarita titredi ve bağırdı, yine heyecanına yenik düşüp gözyaşlarına boğuldu:

– İşte burada, el yazması! İşte burada!

Woland'a doğru atılıp hayranlıkla ekledi:

– Her şeye kadirsin, her şeye!

Woland kendisine uzatılan kopyayı eline aldı, çevirdi, bir kenara attı ve gülümsemeden sessizce gözlerini ustaya dikti. Ama beriki nedendir bilinmez üzüntüye kapılıp huzursuzlanmıştı, sandalyeden doğruldu, ellerini birleştirdi, uzaklardaki aya dönüp irkilerek mırıldanmaya başladı:

– Gece ay ışığında bile huzur yok bana, neden rahatsız ettiniz beni? Ah, tanrılar, tanrılar...

Margarita hastane sabahlığına tutundu, ustaya sokuldu ve o da hüzün ve gözyaşları içinde mırıldanmaya başladı:

– Aman tanrım, ilaç neden etki etmiyor sana?

– Sorun yok, sorun yok, –diye fısıldıyordu Korovyev ustanın etrafında yılan gibi kıvrılarak,– sorun yok, sorun yok... Bir kadeh daha, sonra ben de sizinle içeceğim.

Ve kadeh göz kırpıp parladı ay ışığında, işe yaramıştı. Ustayı yerine oturttular, hastanın yüzü sakin bir ifadeye büründü.

– Şimdi anlaşıldı her şey, –dedi Woland ve uzun parmağını el yazmasının üzerinde tıklattı.

– Tamamen anlaşıldı, –diye onayladı kedi suskun bir halüsinasyon olma sözünü unutup,– şimdi bu yapıtın ana çizgisini enine boyuna anlamış bulunuyorum. Sen ne diyorsun, Azazello? –sessiz kalan Azazello'ya döndü.

– Diyorum ki, –dedi beriki burnundan,– acaba seni boğsam nasıl olur.

– Merhamet et, Azazello, –diye yanıtladı onu kedi,– ve efendimin aklına bu düşünceyi getirme. İnan bana, her gece tıpkı zavallı usta gibi ay kılığında sana görünür ve başımı sallar, seni arkamdan çağırırdım. Hoşuna gider miydi böylesi, ha, Azazello?

– Evet, Margarita, –yine konuştu Woland,– neye ihtiyacınız varsa söyleyin.

Margarita'nın gözleri alevlendi ve Woland'a yalvarırcasına seslendi:

– Ona fısıldamak istediğim şeyler var, müsaade eder misiniz?

Woland başını salladı ve Margarita ustanın kulağına yaslanıp ona bir şeyler fısıldadı. Berikinin cevabı işitildi:

– Artık çok geç. Bu hayatta istediğim hiçbir şey yok. Seni görmekten başka. Ama sana yine aynı tavsiyeyi vereceğim: Beni bırak. Benimle kaybolursun.

– Hayır, bırakmam, –diye yanıt verdi Margarita ve Woland'a döndü:– Bizi Arbat'taki ara sokağın bodrumuna döndürmenizi rica ediyorum, lambası yansın, her şey eskisi gibi olsun.

Bunun üzerine usta gülmeye başladı ve Margarita'nın çoktan düzleşen kıvırcık başını tutarak şöyle dedi:

– Ah, siz kulak asmayın bu zavallı kadına, messir. O bodruma çoktan başka biri yerleşti ve her şey eskisi gibi olsun diye bir şey olamaz. –Yanağını kız arkadaşının başına koydu, onu kucakladı ve mırıldamaya başladı:– Zavallı, zavallı...

– Olamaz mı diyorsunuz? –dedi Woland.– Doğru. Ama biz deneyelim yine de. –Ve:– Azazello! –dedi.

Hemen o anda tavandan zemine sersemlemiş halde ve çıldırmanın eşiğinde bir yurttaş düştü don gömlek, ama nedense elinde valiz, başında da kasketle. Korkudan titriyor ve çömelip duruyordu bu insan.

– Mogarıç? –diye sordu Azazello gökten düşene.

– Aloizi Mogarıç*, –diye yanıtladı beriki titreyerek.

– Latunski'nin bu kişinin romanıyla ilgili makalesini okuduktan sonra, illegal yayın sakladığını bildiren şikâyeti siz mi yazdınız? –diye sordu Azazello.

Yeni gelen yurttaşın yüzü maviye döndü ve pişmanlık gözyaşları dökmeye başladı.

– Onun odalarına taşınmak istediniz, değil mi?** –Olabildiğince içten konuştu Azazello yine burnundan.

Öfkeli bir kedinin tıslamaları işitildi odada, Margarita da uluyarak:

– Tanı bakalım cadıyı, tanı! –Aloizi Mogarıç'ın yüzüne tırnaklarını geçirdi.

Bir telaş yaşandı.

– Ne yapıyorsun? –diye bağırdı usta acı çekercesine.– Margo, rezil etme kendini!

– Protesto ediyorum, bu rezillik değildir! –diye bağırıyordu kedi.

Korovyev Margarita'yı uzaklaştırdı.

– Banyo yaptırdım, –diye bağırıyordu yüzü gözü kan içinde kalan Mogarıç dişlerini birbirine vura vura ve dehşet içinde saçma sapan laflar ediyordu:– Boyası... badanası...

– Banyo yaptırdığın iyi olmuş, –dedi Azazello onaylarcasına,– yıkanması lazım adamın çünkü, –ve bağırdı:– Defol!

---

* Sovyetler Birliği'nde, hatta günümüz Rusya'sında alt kademelerde resmi nitelikteki bir işi kolaylaştırmak için rüşvet niyetine bir şişe içki vermek yaygındır. Bu rüşvete bazen *mogarıç* denir. (ç.n.)

** Sovyet döneminde konutlar tahsis edilirken birim olarak daire ya da kat değil, metrekare cinsinden oda dikkate alınırdı. (ç.n.)

Bunun üzerine Mogarıç tepetaklak oldu ve açık pencereden geçerek Woland'ın yatak odasından uçtu.

Usta gözlerini fal taşı gibi açıp fısıldadı:

– Şu işe bak! Bu galiba İvan'ın anlattığından daha temiz olacak... –Tamamen sarsılmış vaziyette etrafa bakınıyordu ve nihayet kediye şöyle dedi:– Affedersiniz... sen... yani siz... –kediye nasıl hitap edeceğini bilemeyip şaşalayarak,– siz şu tramvaya binen kedi misiniz?

– Benim, –diye onayladı gururu okşanan kedi ve ilave etti:– Bir kediye bu kadar kibar hitap ettiğinizi duymak çok hoş. Kedilere nedense genellikle "sen" derler, halbuki hiçbir kedi asla kimseyle kol kola girip içki içmemiştir.

– Nedense bana öyle geliyor ki, siz pek de kedi değilsiniz, –diye yanıtladı usta kararsız.– Yine de hastanede yokluğum fark edilecektir, –diye ürkekçe ilave etti Woland'a doğru.

– Neyin eksikliğini fark edecekler ki! –diye teskin etti Korovyev ve ellerinde bazı kâğıtlar ve ciltler belirdi.– Hastalık öykünüz bu mu?

– Evet.

Korovyev hastalık öyküsünü şömineye attı.

– Evrak yoksa, insan da yok, –dedi Korovyev kendinden memnun.– Bu da sizin inşaatçının bina defteri mi?*

– E-evet...

– Kim yazılmış? Aloizi Mogarıç mı? –Korovyev bina defterinin sayfasına üfledi.– Püf ve işte yok, dikkatinizi çekerim, hiç olmadı zaten. İnşaatçı şaşıracak olursa Aloizi'yi rüyasında gördüğünü söyleyin. Mogarıç mı? Mogarıç da kim? Mogarıç diye biri hiç olmadı. –Bunun üzerine defter bağlandı ve Korovyev'in ellerinden buhar olup uçtu.– Ve işte inşaatçının masasında şimdi.

– Doğru dediniz, –diye konuştu Korovyev'in çalışmasındaki titizliğe şaşıran usta,– evrak yoksa, insan da yok. Misal ben yokum, çünkü evrakım yok.

---

* Sovyetler Birliği'nde ikametgâh takibini bina yönetimleri yapardı. (ç.n.)

– Özür dilerim ama, –diye bağırdı Korovyev,– bu halüsinasyondan başka bir şey değil, buyurun evrakınız, –ve Korovyev ustaya evrakı uzattı. Sonra gözlerini devirdi ve tatlı tatlı fısıldadı Margarita'ya:– Bu da sizin mal varlığınız, Margarita Nikolayevna, –ve Margarita'ya kenarları yanmış defteri, gülkurusunu, fotoğrafı ve – hususi bir özen göstererek – tasarruf sandığı cüzdanını uzattı,– on bin, yatırdığınız gibi Margarita Nikolayevna. Başkasına ait olanı almayız biz.

– Başkasının malına dokunursam, patilerim kurusun! – diye haykırdı kedi kabararak, bir yandan da talihsiz romanın bütün kopyalarını içine sığdırmak için valizin üstünde dans ediyordu.

– Bu da sizin evrakınız, –diye devam etti Korovyev ve Margarita'ya evrakı verdi ve ardından Woland'a dönüp saygıda kusur etmeden rapor verdi:– Hepsi bu kadar, messir!

– Hayır, hepsi bu kadar değil, –diye yanıtladı Woland küreden ayrılarak.– Kıymetli donnam, maiyetinizi ne yapalım emredersiniz? Şahsen bana lazım değiller.

Bunun üzerine açık kapıdan yine anadan üryan Nataşa girdi içeri koşarak ve ellerini iki yana açıp Margarita'ya bağırdı:

– Mutlu olun, Margarita Nikolayevna! –Başıyla ustaya selam verdi ve yine Margarita'ya döndü:– Nereye gittiğinizi hep biliyordum.

– Ev işçileri her şeyi bilir, –diye belirtti kedi manidar bir hareketle patisini kaldırıp,– kör olduklarını düşünmek hatadır.

– Ne istiyorsun, Nataşa? –diye sordu Margarita.– Konağa geri dön.

– Canım, Margarita Nikolayevna, –yalvarır gibi konuştu Nataşa ve diz çöktü,– rica edin onlardan, –yan gözle Woland'a baktı,– beni cadı bıraksınlar. Konağa dönmek istemiyorum artık! Ne mühendise varırım, ne teknikere! Bay Jak

dün baloda bana evlenme teklif etti. –Nataşa avcunu açtı ve bazı altın paralar gösterdi.

Margarita soran gözlerle baktı Woland'a. Beriki başını salladı. Bunun üzerine Nataşa Margarita'nın boynuna atıldı, sesli öpücüklere boğdu onu ve zafer çığlığı atıp pencereden uçtu.

Nataşa'nın yerini Nikolay İvanoviç aldı. Eskisi gibi insan görünümündeydi bu kez, ama suratı olağanüstü asıktı, hatta galiba sinirliydi de.

– İşte bunu memnuniyetle serbest bırakırım, –dedi Woland tiksintiyle Nikolay İvanoviç'e bakıp,– istisnai bir memnuniyetle hem de, o derece fazlalık burada.

– Çok rica ederim, –diye girdi söze etrafına yabani bakışlar fırlatan Nikolay İvanoviç, ama kararlı olduğu her halinden belliydi,– evvelsi geceyi nerede geçirdiğimi gösteren bir tasdikname verin bana.

– Ne amaçla? –diye sordu kedi sertçe.

– Polise ve eşime göstermek amacıyla, –dedi Nikolay İvanoviç kararlı.

– Genellikle tasdikname vermiyoruz, –diye yanıtladı kedi suratını asıp,– ama sanırım sizin için bir istisna yapabiliriz.

Çıplak Hella'nın hangi ara daktilo başına oturduğunu, kedinin de ona dikte etmeye başladığını anlayamadı Nikolay İvanoviç:

– İşbu belgeyle tasdik ederim ki, hamili Nikolay İvanoviç söz konusu geceyi, nakil aracı... Hella, bir parantez aç ve içine "domuz" yaz, olarak katıldığı şeytanın balosunda geçirmiştir. İmza Behemot.

– Tarih yok mu? –diye tısladı Nikolay İvanoviç.

– Tarih atmıyoruz, atarsak geçersiz olur, –dedi kedi, kâğıda bir imza çiziktirdi, bir yerden mühür buldu, gerektiği gibi üzerine hohladı, "ödendi" mührünü vurdu ve kâğıdı Nikolay İvanoviç'e verdi. Bunun üzerine Nikolay İvanoviç iz bırakmadan kayboldu, yerini ise beklenmedik, yeni biri aldı.

– Bu kim peki? –diye tiksintiyle sordu Woland elini mum ışığına siper ederek.

Varenuha boynunu büktü, içini çekti ve hafif sesle şöyle dedi:

– Geri gönderin. Vampirlik bana göre değil. O gün Hella'yla az kalsın Rimski'yi öldürüyordum! Kana susamış biri değilim ben. Serbest bırakın.

– Ne sayıklıyor bu? –diye sordu Woland alnını kırıştırıp.– Rimski de kim? Bu saçmalık da neyin nesi?

– Siz meraklanmayın, messir, –dedi Azazello ve Varenuha'ya döndü:– Telefonda hödük gibi konuşulmaz. Telefonda yalan söylenmez. Anlaşıldı mı? Bir daha yapacak mısınız?

Varenuha'nın kafası sevinçten allak bullak oldu, yüzü aydınlandı ve ne dediğini bilmeden mırıldamaya başladı:

– Hakikaten... yani demek istiyorum ki, eksel... öğleden sonra derhal... –Varenuha kollarını göğsüne bastırmış yalvaran gözlerle Azazello'ya bakıyordu.

– Peki, hadi eve, –diye yanıt verdi beriki ve Varenuha havada eriyip buhar oldu.

– Şimdi hepiniz beni onlarla yalnız bırakın, –diye emretti Woland usta ve Margarita'yı işaret ederek.

Woland'ın emri anında yerine getirildi. Kısa süren sessizliğin ardından Woland ustaya döndü:

– Anlaşılan Arbat'taki bodruma, öyle mi? Peki kim yazacak? Hayaller, ilham?

– Artık hayallerim de yok, ilhamım da, –diye yanıtladı usta,– ondan başka etrafımdaki hiçbir şey ilgilendirmiyor beni, –elini yine Margarita'nın başına koydu,– direncimi kırdılar, sıkılıyorum ve bodruma gitmek istiyorum.

– Peki romanınız, Pilatus?

– Nefret ediyorum bu romandan, –diye yanıt verdi usta,– haddinden fazla çektim onun yüzünden.

– Yalvarıyorum sana, –diye rica etti Margarita şikâyet edercesine,– böyle konuşma. Neden bana işkence ediyor-

sun? Tüm hayatımı senin çalışmana adadığımı sen de biliyorsun. –Margarita Woland'a dönerek bir şey daha ilave etti:– Dinlemeyin onu, messir, çok eziyet gördü.

– Ama bir şeyler yazmak lazım yine de? –diye konuştu Woland.– Şu valiyle işiniz bittiyse, hiç değilse şu Aloizi'yi tasvire girişin.

Usta gülümsedi.

– Lapşonnikova basmaz, üstelik ilginç de değil.

– Peki nasıl yaşayacaksınız? Yoksulluk çekmeniz gerekecek yoksa.

– Seve seve, seve seve, –diye yanıt verdi usta, Margarita'yı kendine çekti, omuzlarından kucakladı ve ekledi:– Aklı başına gelince benden ayrılacaktır...

– Sanmıyorum, –dedi Woland dişlerinin arasından ve devam etti:– Evet, Pontius Pilatus'un hikâyesini yazan adam lambanın dibine kurulup yoksulluk çekmek için bodruma mı çekilecek?

Margarita ustadan ayrıldı ve epey hararetle konuşmaya başladı:

– Elimden geleni yaptım ve en baştan çıkarıcı şeyi fısıldadım kulağına. Ama o bunu reddetti.

– Kulağına ne fısıldadığınızı biliyorum, –diye itiraz etti Woland,– ama en baştan çıkarıcı şey bu değil. Size ise şunu diyeceğim, –gülümseyerek ustaya döndü,– romanınız başka sürprizler çıkaracak karşınıza.

– Çok üzücü bu, –diye yanıt verdi usta.

– Hayır, hayır, üzücü değil, –dedi Woland,– korkutucu bir şey olmayacak bundan sonra. Evet, Margarita Nikolayevna, yapılması gerekenler yapıldı. Bana yönelik bir eleştiriniz söz konusu mu?

– Ne diyorsunuz? Aman, messir, ne diyorsunuz!

– Öyleyse benden bir hatıra olarak bunu alın, –dedi Woland ve yastığın altından elmaslarla süslenmiş altın bir nal çıkardı.

– Yok, yok, yok, ne gerek var buna!

– Benimle tartışmak mı istiyorsunuz? –diye sordu Woland gülümseyerek.

Pelerinde cep olmadığı için Margarita nalı bir peçeteye yerleştirdi ve peçeteye düğüm attı. Bu esnada bir şeye şaşırdı. Dönüp ayın parladığı pencereye baktı ve şöyle dedi:

– Anlamadığım bir şey var... Sürekli gece yarısı da gece yarısı, çoktan sabah olmalıydı aslında, değil mi?

– Bayramda gece yarısını biraz uzun tutmak güzeldir, – diye yanıt verdi Woland.– Size mutluluklar diliyorum.

Margarita iki elini birden dua eder gibi uzattı Woland'a, ama yaklaşmaya cesaret edemedi ve sessizce haykırdı:

– Elveda! Elveda!

– Görüşmek üzere, –dedi Woland.

Margarita siyah pelerin, usta ise hastane sabahlığıyla çıktı mücevherci kadının dairesinin Woland'ın maiyetinin beklediği, mum yanan koridoruna. Koridordan çıktıklarında romanın ve Margarita Nikolayevna'nın küçük mal varlığının bulunduğu valizi Hella aldı, kedi de ona yardım etti. Dairenin kapısında Korovyev eğilerek selam verdi ve kayboldu, kalanlarsa uğurlamak için merdivene çıktılar. Merdivenler boştu. Üçüncü katın sahanlığını geçtikleri sırada hafif bir tuk sesi işitildi ama kimse dikkat etmedi buna. Altıncı blokun çıkış kapısına gelince Azazello yukarı doğru üfledi ve ayın görünmediği avluya henüz çıkmışlardı ki, giriş saçağının altında uyuyan, hem de anlaşılan ölü gibi uyuyan çizmeli ve kasketli adamın yanı sıra blokun önünde duran, farları kapalı, büyük siyah arabayı gördüler. Ön camda ekinkargasının silueti seçiliyordu belli belirsiz.

Araca binmeye hazırlandıkları sırada Margarita sessizce haykırdı çaresizlik içinde:

– Aman Allahım, nalı kaybettim!

– Arabaya binin, –dedi Azazello,– ve beni bekleyin. He-

men dönerim, ama önce ne döndüğünü anlayayım. –Ve girişte kayboldu.

Dönen şuydu: Margarita ve usta kendilerini uğurlayanlarla birlikte dışarı çıkmadan bir süre önce, mücevherci kadının dairesinin altındaki 48 numaradan merdivene elinde bidon ve çantayla kuru bir kadın çıkmıştı. Çarşamba günü Berlioz'un şansına turnikelerin önünde ayçiçek yağını döken Annuşka'nın ta kendisi yani.

Bu kadının Moskova'da ne işle meşgul olduğunu ve nasıl geçindiğini kimse bilmiyordu ve galiba asla da öğrenemeyecekti. Bilinen tek bir şey vardı hakkında, o da, her Allahın günü ya bidonla, ya çantayla, ya da hem çanta, hem bidonla ya petrol dükkânında, ya pazarda, ya bina kapısının altında, ya da merdivende ve daha çok da bu Annuşka'nın da yaşadığı 48 numaralı dairenin mutfağında görülebildiğiydi. Ve ayrıca herkes çok iyi bilirdi ki bir yerde anında bir skandal patlak vermesi için Annuşka'nın orada bulunması ya da ortaya çıkması yeterliydi, bu yüzden ona "veba" lakabını takmışlardı.

Veba Annuşka nedense olağanüstü erken kalkardı, bugünse bir şey onu daha her yer karanlıkken, on ikiden hemen sonra ayağa dikmişti. Anahtar kapıda döndü, Annuşka'nın burnu göründü, ardından kendisi de tümüyle ortaya çıktı, kapıyı arkasından çarptı ve bir yerlere gitmeye niyetlenmişti ki, üst sahanlıkta kapı kapandı, biri süratle aşağı inerken Annuşka'ya çarptı, çarpışmanın etkisiyle yana fırlayan Annuşka da başının arkasını duvara vurdu.

– Don gömlek hangi cehenneme böyle alelacele? –diye ciyakladı Annuşka başını tutarak.

Üzerinde sadece iç çamaşırları, elinde valiz ve başında kasket bulunan adam kapalı gözlerle yabani ve uykulu bir sesle yanıt verdi Annuşka'ya:

– Su ısıtıcı! Boya! Sadece badanası bile neye mal oldu, –ve ağlamaya başlayıp havladı:– Defol! –Bunun üzerine atıl-

dı, ama merdivenden ileriye değil, gerisingeri yukarıya, ekonomistin ayağıyla kırdığı pencereye doğru ve bu pencereden baş aşağı avluya uçtu. Annuşka başının acısını dahi unuttu, bir "Oy!" çekip o da pencereye koştu. Sahanlıkta karnının üstüne yatıp başını avluya çıkardı, avlu fenerinin aydınlattığı asfaltın üzerinde elinde valiziyle yere çakılıp ölmüş bir adam görmeyi bekliyordu. Ama avludaki asfaltın üzerinde hiçbir şeycikler yoktu.

Uykulu acayip şahsın arkasında hiç iz bırakmadan binadan kuş gibi uçtuğunu kabul etmek kalıyordu geriye. Annuşka istavroz çıkardı ve aklından şunlar geçti: "Evet, 50 numaralı daire hakikaten de! Boşuna demiyor insanlar! Bak hele şu dairenin işine!"

Düşüncelerini tamamlayamamıştı ki, üstteki kapı bir kere daha çarptı ve ikinci bir şahıs koştu yukarıdan. Annuşka duvara yaslandı ve oldukça saygıdeğer, sakallı, ama yüzü biraz domuzu andıran bir yurttaşın yanından süratle koşarak geçip sonra geri döndüğünü ve ilki gibi yine asfalta çakılma korkusu olmadan binayı pencereden terk ettiğini gördü. Annuşka çıktığı seferin amacını çoktan unutmuş, "Ay!", "Oy!" diye diye istavroz çıkarıp kendi kendine konuşarak merdivende kalakalmıştı.

Kısa bir süre sonra sakalsız, tıraşlı, yuvarlak yüzlü, tolstofka giymiş üçüncü bir kişi yukarıdan koşarak çıktı ve o da aynı şekilde pencereden pır dedi.

Annuşka'nın hakkını vermek gerek, meraklı bir insan olarak yeni mucizeler olup olmayacağını görmek için biraz daha beklemeye karar vermişti. Üstteki kapı yine açıldı ve şimdi yukarıdan kalabalık bir ekip inmeye başladı, ama koşarak değil, herkes nasıl yürüyorsa o şekilde. Annuşka koşup pencereden uzaklaştı, kendi kapısına indi, hemencecik kapıyı açıp arkasına saklandı ve meraktan deliye dönen gözü bıraktığı aralıkta ışıldamaya başladı.

Hasta desen hasta değil, sağlam desen sağlam değil, acayip, soluk yüzlü, sakalları uzamış, kara takkeli, sabahlık giymiş biri kararsız adımlarla aşağı iniyordu. Annuşka'nın yarı karanlıkta seçebildiği kadarıyla, siyah cüppeli bir hanımefendi itinayla adamın koluna girmişti. Küçük hanım yalınayak mıydı, yoksa ithal olduğu her halinden belli, şeffaf, lime lime ayakkabılar mı giymişti, emin olamıyordu. Tuu! Ayakkabıyı boş ver! Küçük hanım çıplak! Cüppeyi öylece atıvermiş çıplak bedeninin üstüne! "Hele şu dairenin işine!" Yarın komşulara anlatacaklarını düşününce Annuşka'nın içi kıpır kıpır etti.

Acayip giyimli küçük hanımını elinde küçük bir valizle tamamen çıplak bir küçük hanım daha takip ediyordu, küçük valizin yanında kocaman kara bir kedi dolanıyordu. Gözlerini ovuşturan Annuşka az kalsın bir ses kaçıracaktı ağzından.

Yürüyüş kolunu kısa boylu, hafif aksak, şaşı gözlü, ceketsiz, beyaz frak yeleği giymiş, kravatlı bir yabancı ülke vatandaşı tamamlıyordu. Tüm taife Annuşka'nın yanından geçip aşağı yöneldi. Tam bu sırada sahanlıkta bir şey tuk etti. Ayak seslerinin sönmekte olduğunu işiten Annuşka yılan gibi kıvrıldı kapıdan, bidonu duvar dibine koydu, karınüstü sahanlığa yattı ve yeri yoklamaya başladı. İçinde ağır bir nesne bulunan bir peçete geldi eline. Küçük çıkını açtığında Annuşka gözlerine inanamadı. Annuşka kıymetli nesneyi gözlerine yaklaştırdı ve bu gözler şimdi tamamen kurt ateşiyle yanıyordu. Annuşka'nın kafasında bir kar fırtınası patladı: "Ne bir şey gördüm, ne de duydum!.. Yeğenime mi götürsem? Yoksa kesip parçalara mı ayırmalı... Taşlar çıkar belki... Ve her seferinde bir taş: Biri Petrofka'ya, öbürü Smolenski'ye*... Sonra ne gördüm, ne de duydum!"

---

* Sovyetler Birliği'nde serbest ticarete kısmen izin verilen Yeni Ekonomi Politikası (NEP) döneminde Petrofka Sokağı ve Smolenski Pazarı gözde alışveriş yerlerindendi. (ç.n.)

Annuşka bulduğu şeyi koynuna sakladı, bidonu kaptı ve tam şehre yapacağı seyahati erteleyip daireye geri kıvrılmaya hazırlanıyordu ki, nereden çıktığını ancak şeytanın bilebileceği o beyaz döşlü, ceketsiz adam burnunun dibinde bitiverdi ve hafifçe fısıldadı:

– Çık bakalım nalı ve peçeteyi.

– Ne nalı, ne peçetesi? –diye sordu Annuşka son derece ustaca rol yaparak.– Peçeteden haberim yok benim. Yurttaş, sarhoş musunuz yoksa?

Beyaz döşlü başka bir şey demeden otobüs küpeştesi gibi sert ve bir o kadar soğuk parmaklarıyla Annuşka'nın boğazını öyle bir sıktı ki, göğsüne hava girişini tamamen kesti. Bidon Annuşka'nın ellerinden yere düştü. Ceketsiz yabancı Annuşka'yı bir süre havasız bıraktıktan sonra parmaklarını boynundan çekti. Havayı içine çeken Annuşka gülümsedi.

– Haa, şu küçük nalı mı diyorsunuz? –diye başladı.– Derhal! Sizin miydi bu nalcık? Bense baktım, peçetenin içinde duruyor... Birileri yürütmesin diye bilerek aldım. Yoksa gitti mi gider!

Nalı ve peçeteyi alan yabancı Annuşka'nın önünde dalkavukça hareketlerde bulunmaya başladı. Elini sıkıyor ve kuvvetli bir yabancı aksanıyla şu tür ifadeler kullanarak sıcacık şükranlarını sunuyordu:

– Size yürekten müteşekkirim, madam. Bu küçük nalın benim için hatıra değeri var. Ve onu muhafaza ettiğiniz için size iki yüz ruble takdim etmeme izin verin. –Ve derhal yelek cebinden parayı çıkarıp Annuşa'nın eline tutuşturdu.

Beriki çaresizlik içinde gülümseyerek bağırmakla yetiniyordu:

– Ah, candan teşekkür ederim! Mersi! Mersi!

Cömert yabancı bir anda merdiven kolundan aşağı kayıverdi, ama tamamen tüymeden evvel aşağıdan, bu kez aksansız bağırmayı ihmal etmedi:

– Bana bak, yaşlı cadı, bir daha yerde başkasına ait bir şey bulursan polise götür, koynuna saklama!

Merdivende yaşananlar yüzünden kafasının içinde bir çınlama ve keşmekeş hisseden Annuşka atalet gereği daha uzun süre bağırmaya devam etti:

– Mersi! Mersi! Mersi! –Halbuki yabancı çoktan kaybolmuştu.

Avludaki araba da kayboldu. Woland'ın Margarita'ya hediyesini geri verdikten sonra Azazello onunla vedalaştı, koltukta rahat olup olmadığını sordu, Hella ise Margarita'yla sesli sesli öpüştü, kedi eline eğildi. Uğurlayanlar koltuğun kenarına cansız ve kıpırtısız gömülerek oturan ustaya da el salladılar. Ekinkargasına el salladılar ve hemen ardından merdiven çıkma zahmetine girmeyi gereksiz görüp havaya karıştılar. Ekinkargası farları yaktı ve kemeraltında ölü gibi uyuyan adamın yanından çıkışa ilerledi. Ve büyük siyah arabanın ışıkları uykusuz ve gürültülü Sadovaya'da diğer ışıkların arasında kayboldu.

Bir saat sonra Arbat'ın ara sokaklarının birindeki küçük binanın bodrumunda, her şeyin evvelki yılın o korkunç sonbahar gecesinden önceki gibi olduğu birinci odada, üzerinde kadife örtü serili masanın başında, hemen yanında inciçiçeği vazosunun durduğu abajurlu lambanın altında Margarita oturmuş, yaşadığı sarsıntı ve mutluluktan ötürü sessizce ağlıyordu. Ateşin şeklini bozduğu defter önünde yatıyor, hemen yanda ise sağlam defterlerden oluşan bir yığın yükseliyordu. Küçük ev suskundu. Küçük yan odada divanın üstünde hastane sabahlığının örttüğü usta uzanmış, derin derin uyuyordu. Muntazam alıp verdiği nefesler hiç ses çıkarmıyordu.

Doya doya ağlayan Margarita sağlam defterleri aldı ve Kremlin duvarının dibinde Azazello'yla buluşmadan önce okuduğu yeri buldu. Margarita'nın uykusu yoktu. El yazmasını kedi sever gibi şefkatle okşuyor ve kâh baş sayfada durup, kâh sonunu açıp her yerini inceleyerek ellerinde çe-

viriyordu. Korkunç bir düşünce geldi aklına birden: Ya her şey büyüyse, ya şimdi defterler kaybolur, kendini de konağın yatak odasında bulursa. Bu durumda, uyanır uyanmaz gidip kendini ırmağa atması gerekecekti. Ama bu son korkunç düşünce uzun süre çekilen eziyetlerin yankısından başka bir şey değildi. Hiçbir şey kaybolmuyordu, her şeye kadir Woland gerçekten de her şeye kadirdi ve Margarita istediği kadar, isterse hava aydınlanana kadar defterleri karıştırabilir, sayfaları inceleyip öpebilir ve kelimeleri tekrar tekrar okuyabilirdi:

– Akdeniz'den gelen karanlık valinin nefret ettiği şehrin üstünü örttü... Evet, karanlık...

25. Bölüm

Vali Kiryatlı Yahuda'yı Nasıl Kurtarmaya Çalıştı

Akdeniz'den gelen karanlık valinin nefret ettiği şehrin üstünü örttü. Tapınakla korkunç Antonius Kulesi'ni birbirine bağlayan asma köprüler kayboldu. Dipsizlik gökyüzünden indi ve hipodromun üstündeki kanatlı tanrıları, mazgallarıyla birlikte Haşmonayim Sarayı'nı, pazaryerlerini, kervansarayları, ara sokakları, göletleri doldurdu... Ulu şehir Yerşalaim hiç var olmamışçasına kayboldu. Yerşalaim'de ve çevresinde canlı olan ne varsa korkutup kaçıran karanlık yuttu her şeyi. Bahar ayı nisanın on dördüncü gününün sonuna doğru deniz tarafından gelmişti tuhaf bulut.

Cellatların idamlıkları alelacele mızrakladığı Çıplak Kafatası'nın üstüne çökmüştü çoktan karnıyla, Yerşalaim tapınağının üstüne çökmüştü, dumanını akıtarak tapınak tepesinden aşağı sürünmüş ve Aşağı Kent'i doldurmuştu. Pencerelere dökülüyor ve eğri sokaklardan insanları evlerine kovalıyordu. Nemini vermek için acele etmiyor ve sadece ışık veriyordu. Ateşin dumanlı kara kızgın lapayı yardığı her seferde, ışıl ışıl pul kaplamasıyla tapınak kütlesi zifiri karanlığın içinden yukarı fırlıyor, ama yine anında sönüyor ve tapınak karanlık dipsizliğe gömülüyordu. Birkaç kez yukarı

fırladı dipsizliğin içinden ve yine kayboldu ve bu kayboluşa her seferinde felaketin gümbürtüsü eşlik etti.

Büyük Herodes'in batı tepesinde tapınağın karşısına yerleşen sarayını da telaşlı başka yanıp sönmeler çağırıyordu dipsizliğin içinden ve korkutucu gözsüz altın heykeller ellerini uzatarak kara göğe yükseliyordu. Ama semavi ateş yeniden saklanıyor ve şimşeğin ağır darbeleri altın putları karanlığa kovalıyordu.

Ansızın sağanak yağmur bastırdı, bunun üzerine fırtına kasırgaya döndü. Valinin ve baş kohenin gün ortasında bahçede, mermer oturağın hemen yanında sohbet ettiği tam o yerde bir servi top atışına benzeyen bir darbeyle kamış gibi kırıldı. Sütunların altındaki balkona su serpintisi ve doluyla birlikte kopmuş güller, manolya yaprakları, küçük dal parçaları ve kum doluyordu. Kasırga bahçenin altını üstüne getiriyordu.

Bu sırada sütunların altında sadece bir kişi vardı: vali.

Şimdi koltukta oturmuyor, üzerinde çeşitli yiyecekler ve şarap testileri bulunan küçük ve alçak bir masanın önünde sedirde uzanıyordu. Masanın öbür tarafında boş bir sedir daha vardı. Valinin ayaklarının dibinde temizlenmemiş, kan kırmızısı bir sıvı birikintisi uzanıyor ve kırılmış bir testinin parçaları yatıyordu. Fırtınadan önce vali için masayı hazırlayan uşak nedense valinin bakışları karşısında şaşalamış ve onu memnun edemediğini görüp heyecanlanmıştı, vali de ona kızarak testiyi mozaik zeminde kırmış, sonra da şöyle demişti:

– Hizmet ederken neden yüzüme bakmıyorsun? Bir şey mi çaldın yoksa?

Afrikalının kara yüzü kül rengine dönmüş, gözlerinde ölümcül bir dehşet belirmişti, titremeye başlayıp az kalsın ikinci testiyi de kıracaktı, ama valinin öfkesi nedense geldiği hızla uçup gitmişti. Afrikalı kırıkları toplamak ve birikintiyi silmek için atılmış ama vali elini sallayınca, köle kaçmıştı. Birikinti de öylece kalmıştı.

Şimdi Afrikalı kasırga sırasında, başı öne eğik beyaz çıplak kadın heykelinin yerleştiği nişte saklanıyordu, hem olmadık bir zamanda göze çarpmaktan çekiniyor, hem de vali kendisini çağıracak olursa bu çağrıyı kaçırmaktan korkuyordu.

Fırtınanın yarı karanlığında sedirde uzanan vali kâseye şarabını kendi dolduruyor, yudumlarını uzun tutuyor, zaman zaman ekmeğe uzanıyor, ufalayıp küçük lokmalar halinde yutuyor, kimi zaman da istiridyeleri emiyor, limon çiğniyor ve yeniden içiyordu.

Suyun kükremesi olmasa, sarayın çatısını dümdüz etmesi işten bile olmayan şimşek darbeleri olmasa, balkonun merdivenlerini döven dolunun tıktıkları olmasa valinin kendi kendine konuşarak bir şeyler mırıldandığı duyulabilirdi. Ve semavi ateşin dayanıksız titreşimleri kesintisiz bir ışığa dönüşebilse, dışarıdan bakan biri valinin yüzünün ve son günlerdeki uykusuzluk ve şarap yüzünden iltihaplanan gözlerinin sabırsızlık bildirdiğini, valinin sadece kırmızı birikintinin içine düşen iki beyaz güle bakmadığını, yüzünü sürekli bahçeye, su serpintisi ve kuma doğru da çevirdiğini, birini beklediğini, hem de sabırsızlıkla beklediğini görebilirdi.

Bir süre sonra valinin gözlerinin önündeki su perdesi aralanmaya başladı. Kasırga ne kadar öfkeli olursa olsun gücünü yitiriyordu. Ağaç dalları çatırdayıp düşmüyordu artık. Şimşek darbeleri ve parlamalar seyrekleşiyordu. Yerşalaim'in üzerinde artık beyaz kenarlıklı mor bir örtü değil, sıradan kül rengi bir artçı bulut süzülüyordu. Fırtına Ölü Deniz'e doğru uzaklaşıyordu.

Şimdi artık yağmurun gürültüsü ayrı, oluklardan ve valinin meydanda hükmü ilan etmek için gündüz yürüdüğü merdivenlerden dosdoğru aşağı inen suyun gürültüsü ayrı duyulabiliyordu. Ve son olarak o ana kadar sesi kesilmiş bulunan fıskiye de kendini duyurmaya başlamıştı. Ortalık

aydınlanıyordu. Doğuya doğru hızla uzaklaşan kül rengi perdenin içinde mavi pencereler belirmişti.

Tam bu sırada uzaklardan, artık iyice cılızlaşan yağmurun pıt pıtının içinden zayıf trompet sesleri ve birkaç yüz toynağın takırtısı ulaştı valinin kulağına. Bunu duyunca vali kıpırdandı, yüzü canlandı. Ala Çıplak Tepe'den dönüyordu. Seslere bakılırsa, hükmün okunduğu meydanı geçmekteydi.

Vali uzun süredir beklediği adımları ve bahçenin balkonun hemen önündeki üst meydanına çıkan merdivende çıkardığı şap şup seslerini duydu nihayet. Vali boynunu uzattı ve gözleri sevinç ifadesiyle parladı.

İki mermer aslanın arasında önce kapüşonlu bir baş belirdi, ardından da sırılsıklam olmuş ve pelerini vücuduna yapışmış bir adam. Hükümden önce sarayın yarı karanlık odasında valiyle fısıldaşan ve idam sırasında üç ayaklı taburede oturup çubukla oynayan adamın ta kendisiydi bu.

Kapüşonlu adam su birikintilerine aldırmadan bahçe meydanı geçti, balkonun mozaik zeminine ayak bastı ve kolunu kaldırıp kulağa hoş gelen tiz bir sesle şöyle dedi:

– Valiye sıhhat ve mutluluk diliyorum. –Gelen Latince konuşuyordu.

– Tanrılar! –diye haykırdı Pilatus.– Islanmamış yeriniz kalmamış! Ne kasırga ama, ha? Derhal yanıma gelmenizi rica ediyorum. Lütfen değişin üstünüzü.

Gelen kapüşonunu attı geriye, böylece tamamen ıslanan ve alnına yapışan saçlarıyla başı meydana çıktı ve tıraşlı yüzüne nazik bir gülümseme yerleştirerek üstünü değiştirme teklifini reddetmek istedi, bu küçük yağmurun kendisine hiçbir şekilde zarar veremeyeceğini temin ediyordu.

– Duymak istemiyorum, –diye yanıt verdi Pilatus ve elini çırptı. Bu hareketle kendisinden saklanan uşakları çağırdı ve gelenle ilgilenmelerini, ardından da derhal sıcak yemek getirmelerini buyurdu. Saçlarını kurutmak, kıyafetlerini ve ayakkabılarını değişmek, özcesi kendine çekidüzen vermek

valinin yanına gelenin pek az zamanını aldı ve kısa bir süre sonra kuru sandaletler ve kan rengi kuru askeri pelerin içinde saçları taranmış vaziyette balkonda belirdi.

Bu sırada güneş Yerşalaim'e dönmüş, uzaklaşıp Akdeniz'e batmadan evvel valinin nefret ettiği şehre veda huzmeleri yolluyor ve balkon basamaklarını altınla kaplıyordu. Fıskiye tamamen canlanmış ve var gücüyle şakımaya başlamıştı, güvercinler kuma çıkıyor, ötüyor, kırık dalların üzerinden atlıyor, ıslak kumun içinde bir şeyler gagalıyordu. Kırmızı birikinti silinmiş, testi parçaları toplanmıştı, masada et tütüyordu.

– Valinin emirlerini bekliyorum, –dedi gelen masaya yaklaşarak.

– Ama oturup şarap içmedikçe hiçbir şey işitmeyeceksiniz, –diye kibarca yanıt verdi Pilatus ve diğer sediri işaret etti.

Gelen uzandı, uşak kâsesine yoğun bir kırmızı şarap doldurdu. Bir başkası da dikkatle Pilatus'un omzunun üzerinden eğilerek valinin kâsesini doldurdu. Sonra beriki bir jestle her iki uşağı da uzaklaştırdı. Gelen yiyip içerken, Pilatus şarabından yudumlar alarak kısık gözlerle misafirine bakıyordu.

Pilatus'un huzuruna çıkan adam orta yaşlıydı; çok hoş, yuvarlak, bakımlı bir yüzü, etli bir burnu vardı. Saç rengi biraz belirsizdi. Şu anda kuruduğu sırada açıldığı görülüyordu. Gelenin milliyetini tayin etmek zordu. Yüzünü belirleyen temel şey iyi kalplilikti galiba, yalnız gözleri, daha doğrusu, gözlerin sahibinin muhatabına bakış şekli bunu bozuyordu. Gelen şahıs küçük gözlerini sanki şiş gibi duran yarı kapalı, tuhaf gözkapaklarının altında tutuyordu genellikle. Bunun üzerine gözlerin aralığında kötü tabiatlı olmayan bir sinsilik parlıyordu. Valinin misafiri mizaha yatkın olsa gerekti. Ama misafir kimi zaman aralıklardan ışıldayan bu mizahı tamamen kovarak gözkapaklarını geniş geniş açıyor ve mu-

hatabına ani ve direkt bakışlar atıyordu, sanki muhatabının burnunda fark edilmeyen bir lekeyi çabucak seçmek istiyordu. Bu sadece bir an sürüyor, ardından gözkapakları yeniden iniyor, aralık daralıyor ve içlerinde iyi kalplilik ve sinsi zekâ parlamaya başlıyordu.

Gelen şahıs ikinci kâse şarabı reddetmedi, gözle görülür bir keyifle birkaç istiridye yuttu, haşlanmış sebzelerin tadına baktı ve bir parça et yedi.

Karnı doyunca şarabı övdü:

– Muhteşem bir asma, vali, ama Falerno değil sanırım?

– Sekuba, otuz yıllık, –diye kibarca yanıt verdi vali.

Misafir elini kalbine götürerek başka bir şey yemek istemediğini ve doyduğunu bildirdi. Bunun üzerine Pilatus kendi kâsesini doldurdu, misafir de aynısını yaptı. İkisi de kâselerinden bir miktar şarabı et tabağına döktü ve vali kâseyi kaldırarak yüksek sesle şöyle dedi:

– Bize ve sana, Sezar, Romalıların babası, insanların en kıymetlisi ve en iyisi!

Bunun ardından şaraplarını sonuna kadar içtiler ve Afrikalılar geride meyveleri ve testileri bırakarak yiyecekleri masadan topladı. Vali yine bir jestle uzaklaştırdı uşakları ve kolonadın altında misafiriyle baş başa kaldı.

– Evet, –diye girdi söze Pilatus hafif bir sesle,– şehrin haletiruhiyesiyle ilgili ne söyleyebilirsiniz bana?

Bakışlarını gayriihtiyari bahçe teraslarının ardında, aşağıda son ışıklarla birlikte altın rengine bürünen kolonadların ve düz çatıların olduğu yöne çevirmişti.

– Bence, vali, –diye yanıt verdi misafir,– Yerşalaim'in haletiruhiyesi artık tatminkâr bir seviyede.

– Bundan sonra kargaşa riski olmadığına emin olunabilir mi peki?

– Emin olunabilecek tek bir şey var dünyada, –diye yanıt verdi misafir şefkatle valiye bakıp,– o da büyük Sezar'ın gücüdür.

– Tanrılar uzun ömür versin ona, –diye hemen destekledi Pilatus,– ve umumi barış. –Bir süre sustu, ardından devam etti:– Öyleyse birliklerin artık çekilebileceğini düşünüyorsunuz?

– Yıldırım kohortunun ayrılabileceğini düşünüyorum, –diye yanıt verdi misafir ve ekledi:– Veda niyetine şehirde bir geçit yapması iyi olabilir.

– Çok iyi fikir, –diyerek onayladı vali,– yarından sonra kohortu serbest bırakacağım ve kendim de gideceğim, on iki tanrı ziyafeti üzerine yemin ederim size, Larlar üstüne yemin ederim, bunu bugün yapabilmek için çok şey verirdim.

– Vali Yerşalaim'i sevmiyor mu? –diye sordu misafir iyi yüreklilikle.

– Ne diyorsunuz! –diye haykırdı vali gülümseyerek.– Dünya üzerinde bundan daha umutsuz bir yer yoktur! Doğasından söz etmiyorum bile! Buraya mecburen geldiğim her sefer hastalanıyorum. Ama bundan kötüsü de var. Şu bayramlar yok mu: Büyücüler, efsuncular, sihirbazlar, şu hacı sürüleri... Fanatikler, fanatikler! Sadece şu Mesih bile, hani bu yıl birdenbire beklemeye başladıkları, nelere mal oldu! Her an nahoş bir kan dökme hadisesi görmeyi bekliyor insan. Sürekli birliklerin yerini değiştir, ihbarları ve ispiyonları oku, üstelik yarısı seni ihbar etmek için yazılmış! Siz de hak verirsiniz, sıkıcı bu. Ah, imparatorluk hizmeti olmayaydı!..

– Evet, burada bayramlar zordur, –diyerek hak verdi misafir.

– Tüm kalbimle kısa sürede sona ermelerini diliyorum, –diye ilave etti Pilatus enerji dolu.– Nihayet Sezarya'ya dönebileceğim. İnanır mısınız, Herodes'in şu saçma sapan yapısı, –vali kolonad boyunca elini sallayınca saraydan bahsettiği anlaşıldı,– adamakıllı delirtiyor beni. Bu yapıda geceleyemiyorum. Dünya bundan daha tuhaf bir mimari görmemiştir. Neyse, biz işimize dönelim. Her şeyden evvel, şu lanet Var-ravvan sizi endişelendirmiyor mu?

Bunun üzerine misafir o hususi bakışından bir tane yolladı valinin yanağına. Ama beriki küçümsemeyle yüzünü buruşturarak ve şehrin ayaklarının önünde uzanan ve akşamüzeri sönmekte olan parçasını seyrederek sıkılan gözlerle uzaklara bakıyordu. Misafirin bakışı da söndü ve gözkapakları indi.

– Var'ın artık en fazla kuzu kadar tehlikeli olduğunu düşünebiliriz, –diye konuştu misafir ve yuvarlak yüzünde kırışıklıklar belirdi.– Şimdi rahatça isyan edemez.

– Haddinden fazla mı ünlendi? –diye sordu Pilatus tebessüm ederek.

– Valinin meseleyi kavrayışı her zamanki gibi ince!

– Ama her halükârda, –diyerek belirtti endişesini vali ve kara taşlı ince, uzun parmağı yukarı kalktı,– şey mi yapsak...

– Ben Yahudiye'de olduğum sürece Var'ın takip edilmeden tek bir adım bile atamayacağından vali emin olabilir.

– Şimdi rahatladı içim, gerçi siz buradayken içim hep rahat.

– Vali lütfediyor!

– Şimdi de bana idamla ilgili bilgi vermenizi rica ediyorum, –dedi vali.

– Valinin öğrenmek istediği nedir tam olarak?

– Kalabalığın içinden öfkesini ifade etmeye çalışanlar oldu mu? En önemlisi bu elbette.

– Hiç olmadı, –diye yanıt verdi misafir.

– Çok iyi. Ölümleri bizzat mı teyit ettiniz?

– Valinin bundan hiç şüphesi olmasın.

– Peki, söyleyin... direklere asmadan evvel içecek verildi mi?

– Evet. Ama o, –bu esnada misafir gözlerini kapadı,– içmeyi reddetti.

– Kimden söz ediyorsunuz? –diye sordu Pilatus.

– Affedin, hegemon! –dedi misafir heyecanla.– Söylemedim mi adını? Ha-Notsri.

– Çılgın! –dedi Pilatus nedense yüzünü ekşitip. Sol gözünün altında bir damar seğirdi.– Güneş tarafından kavrulup ölmek! Yasaya uygun olarak teklif edileni neden reddeder ki insan? Ne dedi reddederken?

– Dedi ki, –diye cevap verdi misafir yine gözlerini kapatarak,– teşekkür ediyor ve hayatı elinden alındığı için suçlamıyormuş.

– Kimi? –diye sordu Pilatus boğuk sesle.

– Kim olduğunu, hegemon, söylemedi.

– Askerlerin önünde vaaz vermeye kalkmadı, değil mi?

– Hayır, hegemon, kelimelerden yana cimriydi bu kez. Bir tek korkaklığı insani ayıplar arasında en önemlilerden biri saydığını söyledi.

– Ne için söylendi ki bu? –diye işitti misafir aniden çatlayan sesi.

– Anlamak mümkün olmadı. Genel olarak tuhaf davranıyordu, gerçi hep öyleydi ya.

– Neydi tuhaf olan?

– Etrafta kâh birinin kâh ötekinin gözlerini yakalamaya çalışıyordu sürekli ve tereddütlü bir gülümseme vardı yüzünde hep.

– Hepsi bu mu? –diye sordu hırıltılı ses.

– Hepsi bu.

Vali kâseyi vurdu kendine şarap doldururken. Dibine kadar içip kuruttuktan sonra da konuştu:

– Mesele şu: Hayranlarını ya da izleyicilerini en azından şu anda ortaya çıkaramıyor olsak da bunların hiç olmadıklarını iddia edemeyiz.

Misafir başını öne eğmiş dikkatle dinliyordu.

– İşte bu nedenle, herhangi bir sürprizle karşılaşmamak adına, –diye devam etti vali,– idam edilen üç kişinin bedenlerinin derhal ve gürültüsüz patırtısız yeryüzünden kaldırılmasını, gizlilik ve sessizlik içinde gömülmesini rica ediyorum sizden, öyle ki sırra kadem bassınlar.

– Baş üstüne, hegemon, –dedi misafir ve ayağa kalkarak şöyle dedi:– Meselenin karmaşıklığı ve yüklediği sorumluluktan ötürü derhal gitmeme izin verin.

– Hayır, biraz daha oturun, –dedi Pilatus bir jestle misafirini durdurarak,– iki mesele daha var. İkincisi: Yahudiye valisine bağlı gizli servisin başı göreviyle en güç işlerde sergilediğiniz muazzam hizmetleriniz, Roma'yı bu konuda mutlulukla bilgilendirme olanağı veriyor bana.

Bunun üzerine misafirin yüzü pembeleşti, ayağa kalktı ve valinin önünde eğilerek şöyle dedi:

– İmparatorluk hizmetindeki vazifemi yerine getiriyorum sadece!

– Ama sizden bir ricam olacak, –diye devam etti hegemon,– sizi terfi ettirerek buradan başka bir yere nakletmeyi teklif ederlerse reddedin ve burada kalın. Sizden ayrılmayı hiç istemem. Varsınlar, başka bir yolla ödüllendirsinler sizi.

– İdareniz altında hizmet vermekten mutluyum, hegemon.

– Bunu duymak çok hoş. Gelelim üçüncü meseleye. Şu şeyle ilgili, neydi adı... Kiryatlı Yahuda.

Bunun üzerine misafir valiye o bakışlarından bir tane yolladı ve tahmin edileceği üzere hemen ardından da söndürdü.

– Diyorlar ki, –diye devam etti vali sesini alçaltarak,– deli filozofu evinde bu kadar içten ağırladığı için para almış.

– Alacak, –diyerek sessizce düzeltti valiyi gizli servisin başı.

– Yüklü bir miktar mı?

– Bunu kimse bilemez, hegemon.

– Siz bile mi? –dedi komplimanı hayreti yardımıyla ifade eden hegemon.

– Ne yazık ki ben bile, –diye yanıt verdi misafir sakin,– ama parayı bu akşam alacak, bunu biliyorum. Bugün Kaifa'nın sarayından bekleniyor.

– Ah, seni Kiryatlı açgözlü ihtiyar, –diye belirtti vali gü-

lümseyerek,– ihtiyardı, değil mi?

– Vali hiç yanılmaz, ama bu kez yanıldı, –diye nazikçe yanıt verdi misafir,– Kiryatlı genç biri.

– Anlatın! Tarif edebilir misiniz onu bana? Fanatiklerden mi?

– Ah, hayır, vali.

– Demek öyle. Başka?

– Çok yakışıklı.

– Başka? Bir tutkusu vardır belki?

– Bu kocaman şehirde herkesin her şeyini bilmek zor, vali...

– Yo, hayır, hayır, Afranius! Başardıklarınızı küçük göstermeye çalışmayın!

– Tek bir tutkusu var, vali. –Misafir minik bir es verdi.– O da para.

– Peki ne işle meşgul?

Afranius gözlerini yukarı kaldırdı, düşündü ve cevap verdi:

– Bir akrabasının yanında, sarraf dükkânında çalışıyor.

– Demek öyle, demek öyle. –Bunun üzerine vali sustu, arkasına bakarak balkonda kimsenin olup olmadığını kontrol etti ve ardından sessizce şöyle dedi:– Mesele şu: Bugün edindiğim bir bilgiye göre, bu gece onu kesecekler.

Bu anda misafir valiye bakış atmakla kalmadı, hatta bir süre sabitledi bu bakışı, bundan sonra da cevap verdi:

– Siz, vali, gereğinden fazla övdünüz beni. Bence Roma'ya hakkımda söyleyeceklerinizi hak etmiyorum. Bende böyle bir bilgi yok.

– En yüksek ödülleri hak ediyorsunuz, –diye yanıt verdi vali,– ama böyle bir bilgi var.

– Cüretimi bağışlayın, kimden geldi bu bilgi?

– Şimdilik söylemeyişimi mazur görün, zaten tesadüfi, karanlık ve doğrulatılmamış bir bilgi. Ama her şeyi öngörmekle yükümlüyüm. Görevim bunu gerektiriyor, en önemlisi de, altıncı hissime güvenmek zorundayım, zira bugüne

dek beni hiç yanıltmadı. Aldığım bilgiye göre, bu sarrafın korkunç ihaneti sonrası öfkeye kapılan Ha-Notsri'nin gizli arkadaşlarından biri, sarrafı bu gece öldürmek, ihanet karşılığında alınan parayı da üzerine iliştirilecek "Lanetli paraları iade ediyorum!" notuyla birlikte baş kohenin kapısına atmak için suç ortaklarıyla tertip içindedir.

Gizli servisin başı ani bakışlarından fırlatmadı bundan sonra hegemona ve gözlerini kısıp dinlemeyi sürdürdü, Pilatus ise devam ediyordu:

– Baş kohenin bayram gecesi böyle bir hediye alması hoş olur mu sizce?

– Hoş olmamakla kalmaz, –diye yanıt verdi gülümseyen misafir,– ama sanırım, vali, büyük bir skandala sebep olacaktır bu.

– Ben de aynı fikirdeyim. İşte bu yüzden meseleyle ilgilenmenizi rica ediyorum, Kiryatlı Yahuda'nın korunması için gerekli tüm önlemleri almanızı yani.

– Hegemonun emri yerine getirilecek, –diye konuştu Afranius,– ama hegemonun yüreğine su serpmek zorundayım: Canilerin bu niyetlerini gerçekleştirmeleri olağanüstü zor. Bir düşünsenize, –arkasını döndü misafir konuşurken ve devam etti:– adamı takip edip kesecek, üstüne ne kadar aldığını öğrenecek ve parayı Kaifa'ya geri göndermeyi becerecek ve bunların hepsini bir gecede yapacak, öyle mi? Hem de bugün?

– Yine de bugün kesilecek, –diye inatla tekrarladı Pilatus– içimde bir his var, söylüyorum size! Hislerim beni bir kere bile aldatmadı, –tam bu sırada bir spazm geçti valinin yüzünden ve kısaca ellerini birbirine sürttü.

– Baş üstüne, –dedi misafir boyun eğerek, ayağa kalktı, doğruldu ve birden kaskatı sordu:– Kesilecek mi diyorsunuz, hegemon?

– Evet, –diye yanıt verdi Pilatus,– ve tüm umudum sizin herkesi hayrete düşüren becerikliliğinizde.

Misafir pelerininin altındaki ağır kemerini düzeltti ve şöyle dedi:

– Şeref duydum, sıhhat ve mutluluk diliyorum.

– Ha, evet! –diye bağırdı Pilatus hafifçe.– Neredeyse unutuyordum! Size borcum vardı!..

Misafir şaşırdı.

– Doğrusu, vali, bana hiçbir borcunuz yok.

– Nasıl yok! Yerşalaim'e girdiğim sırada, hatırladınız mı, bir dilenci kalabalığı vardı... Para atmak istemiştim onlara ama üzerimde olmayınca sizden almıştım.

– Ama, vali, ehemmiyetsiz bir şeydi o!

– Ehemmiyetsiz şeyler de hatırlanmalıdır.

Bunun üzerine arkasını döndü Pilatus, arkadaki koltukta yatan pelerini kaldırdı, altından meşin bir torba çıkardı ve misafire uzattı. Beriki eğilerek selam verdi torbayı kabul ederken ve pelerininin altına sakladı.

– Sizden, –diye konuştu yeniden Pilatus,– definle ilgili haber bekliyorum, bir de şu Kiryatlı Yahuda işiyle ilgili hemen bu gece, duydunuz mu, Afranius, bu gece. Muhafızlara siz gelir gelmez beni uyandırmaları emredilecek. Sizi bekliyorum!

– Şeref duydum, –dedi gizli servisin başı ve arkasını dönüp balkondan çıktı. Meydandaki ıslak kumu geçerken garç gurç sesleri işitildi, sonra da aslanların arasındaki mermere vuran çizmeleri. Sonra ayakları kesildi, sonra gövdesi ve nihayet kapüşon da kayboldu. Vali ancak bundan sonra fark etti güneşin artık olmadığını ve alacakaranlığın çöktüğünü.

26. Bölüm

Defin

Valinin dış görünüşünün keskin bir değişim geçirmesinin sebebi belki de bu alacakaranlıktı. Sanki bakanların gözleri önünde yaşlanmış, kamburu çıkmış ve dahası endişeli bir adam haline gelmişti. Bir seferinde arkasını dönüp sırt kısmında pelerinin yattığı boş koltuğa bakıp irkilmişti nedense. Bayram gecesi yaklaşıyordu, akşam gölgeleri insana oyun oynuyordu ve boş koltukta oturan biri var gibi gelmişti yorgun valiye. Korkusuna yenilip pelerini kıpırdattı, sonra da pelerini bırakıp balkonda koşmaya başladı; kâh ellerini birbirine sürtüyor, kâh masaya koşup kâseyi kapıyor, kâh durup anlamsızca zemindeki mozaiğe dikiyordu gözlerini içinde bazı işaretleri okumaya çalışır gibi.

Bugün ikinci defa hüzün çöküyordu üzerine. Bir yandan sabahki cehennemi ağrıdan geriye yalnızca ağrının hafifçe inleyen, kör hatırasının kaldığı şakaklarını ovarken, bir yandan da var gücüyle çektiği ruhsal eziyetlerin sebebini anlamaya çalışıyordu vali. Ve çabucak anladı sebebini, ama kendini kandırmaya çalıştı. Apaçık görüyordu ki, bugün gündüz vakti bir şey yitirmişti ve bunun telafisi yoktu, şimdi de yitirdiği şeyi küçük ve ehemmiyetsiz, daha da önemlisi, geç kalmış eylemlerle düzeltmek istiyordu. Kendini kandırma

çabasıysa, valinin şimdi, yani akşam gerçekleştirdiği eylemlerinin en az sabah verdiği hüküm kadar önemli olduğunu kendine kabul ettirmeye çalışmasından ibaretti. Ama vali pek fena beceriyordu bunu.

Dönüşlerin birinde sertçe durdu ve ıslık çaldı. Bu ıslığa cevaben alacakaranlıkta pes bir havlama gürledi ve bahçeden keskin kulaklı, kül rengi, tasmasında altın kaplı rozetler sallanan dev gibi bir köpek fırladı balkona.

– Banga, Banga, –diye bağırdı vali cılız bir sesle.

Köpek arka patileri üzerinde doğruldu, ön patilerini de sahibinin omuzlarına dayadı, öyle ki onu az kalsın yere deviriyordu, sonra da yanağını yaladı. Vali koltuğa oturdu. Banga dilini çıkarıp sık aralıklarla nefes alarak sahibinin ayaklarının dibine yattı, köpeğin gözündeki sevinç fırtınanın, yani korkusuz köpeğin dünyada korktuğu tek şeyin sona erdiğini ve ayrıca yine burada, sevdiği, saygı duyduğu ve dünyanın en güçlüsü, tüm insanların hâkimi saydığı ve sayesinde köpeğin de kendisini ayrıcalıklı, üstün ve özel bir varlık gibi hissettiği insanın yanında olduğunu gösteriyordu. Ama köpek, ayaklarının dibine yattıktan sonra sahibine bakmadan, sadece akşamın çöktüğü bahçeye bakarak bile sahibinin başına bir bela geldiğini hemen anlamıştı. Bu yüzden pozunu değiştirerek doğrulmuş, yandan yaklaşıp pelerinin eteklerini ıslak kuma bulayarak ön patilerini ve başını valinin dizine koymuştu. Banga'nın hareketleri sahibini teskin ettiği ve felaketi onunla birlikte göğüslemeye hazır olduğu anlamına geliyor olsa gerekti. Bunu hem sahibine yan baktığı gözleriyle, hem de tetikte bekleyen, dik kulaklarıyla ifade etmeye çalışıyordu. Birbirini seven köpek ve insan işte böyle karşıladı bayram gecesini balkonda.

Bu sırada valinin misafiri büyük bir gayret içindeydi. Balkonun önündeki üst meydandan ayrıldıktan sonra merdivenlerden bahçenin bir sonraki terasına indi, sağa döndü ve sarayın sınırları içine yerleşen kışlaya çıktı. Valiyle birlikte

bayram için Yerşalaim'e gelen iki kohort ve ayrıca misafirin kendi kumanda ettiği gizli muhafız birliği işte bu kışlada konuşlandırılmıştı. Misafir kışlada on dakikadan fazla zaman geçirmedi, ama bu on dakikanın ardından kışlanın avlusundan istihkâm araç gereci ve su fıçısı yüklü üç araba çıktı. Arabalara kül rengi pelerin giyen on beş atlı eşlik ediyordu. Arabalar atlıların eşliğinde arka kapıdan geçerek sarayın sınırlarından çıktı, batıya yöneldi, şehir surundaki kapıdan çıktı ve patikadan önce Beytlehem yolunda ilerledi, sonra da bu yoldan kuzeye, Yafa Kapısı'nın önündeki kavşağa vardı ve bunun üzerine Yafa Yolu'ndan hareket etti, yani gündüz vakti idama mahkûm edilenlerle birlikte yürüyüş kolunun geçtiği yoldan. Bu sırada hava çoktan kararmış ve ufukta ay belirmişti.

Arabaların kendilerine eşlik eden ekiple birlikte ayrılmasından kısa bir süre sonra valinin misafiri de at üstünde terk etti sarayın sınırlarını, üzerini değiştirmiş, koyu renkli yıpranmış bir kiton giymişti. Misafir şehirdışına değil, içine yöneldi. Bir süre sonra onu kuzeyde, büyük tapınağın hemen yakınında yerleşmiş Antonius Kulesi'ne yaklaşırken görmek mümkündü. Misafir yine aynı şekilde kulede çok durmadı, ardından Aşağı Şehir'in birbirine girmiş eğri sokaklarında rastlandı izine. Misafir buraya gelirken artık bir katırın üzerindeydi.

Şehri iyi bilen misafir aradığı sokağı kolaylıkla buldu. Sokağın adı Yunan Sokağı'ydı, çünkü birkaç Yunan dükkânı vardı burada, bunlardan birinde de halı ticareti yapılıyordu. Misafir tam da bu dükkânın önünde durdurdu katırını, indi, katırı kapıdaki halkaya bağladı. Dükkân çoktan kilitlenmişti. Misafir dükkân girişinin hemen yanında bulunan bahçe kapısından girdi ve Π harfi biçiminde yerleştirilmiş hayvan barınaklarının meydana getirdiği kare şekilli küçük avluya çıktı. Avluda köşeyi dönünce misafir kendini sarmaşıklar içinde bir konutun taş terasında buldu ve etrafına baktı. Kü-

çük ev de, barınaklar da karanlıktı, ateşler henüz yakılmamıştı. Misafir alçak sesle birine seslendi:

– Niza!

Bu çağrı üzerine kapı gıcırdadı ve akşamın alacakaranlığında küçük terasta başı açık, genç bir kadın belirdi. Terasın tırabzanı üzerinden eğildi, endişeli bakışlarla kimin geldiğini seçmeye çalıştı. Geleni tanıyınca misafirperver bir gülümseme yerleşti yüzüne, başını salladı, sonra da elini.

– Yalnız mısın? –diye Yunanca sordu alçak sesle Afranius.

– Yalnızım, –diye fısıldadı terastaki kadın.– Kocam sabah Sezarya'ya gitti, –bu esnada kadın dönüp kapıya baktı ve fısır fısır ekledi:– Ama hizmetçi evde. –Bunun üzerine "girin" anlamına gelen bir jest yaptı. Afranius etrafını kolaçan etti ve taş basamaklara adımını attı. Ardından kadınla birlikte küçük evin içinde kayboldu.

Afranius bu kadının yanında pek az durdu, en fazla beş dakika. Bundan sonra evden ve terastan ayrıldı, kapüşonunu gözlerine kadar indirdi ve sokağa çıktı. Bu sırada evler çoktan yakmıştı kandilleri, bayram öncesi kalabalığı hâlâ çok büyüktü ve Afranius katırıyla birlikte yaya ve atlı akınının içinde kayboldu. Bundan sonra nereye gittiğini bilen yok.

Afranius'un Niza diye seslendiği kadın ise tek başına kalınca üzerini değişmeye koyuldu, üstelik fevkalade acele ediyordu. Ama karanlık odada aradıklarını bulmak ne kadar zor olursa olsun kandilini yakmadı ve hizmetçiyi çağırmadı. Ancak hazır olup başında koyu örtü belirince işitildi sesi küçük evde:

– Beni soran olursa Enanta'ya misafirliğe gittiğimi söyle.

Yaşlı hizmetçinin homurtusu duyuldu karanlıkta:

– Enanta'ya mı? Ah şu Enanta yok mu! Kocan yasaklamadı mı ona gitmeni! Senin Enanta bir mama! Kocana söyleyeceğim...

– Yeter, sus bakayım, –dedi Niza ve gölge gibi süzülerek çıktı evden.

Niza'nın sandalları küçük avlunun taş döşemesinde takırdadı. Hizmetçi homurdana homurdana kapattı terasa açılan kapıyı. Niza evinden ayrıldı.

Bu sırada Aşağı Şehir'in, arazideki çıkıntılarla sürekliliği bozulmuş, şehir göletlerinden birine çıkan başka bir ara sokağında kör tarafı ara sokağa, pencereleri ise avluya bakan nahoş görünümlü bir evin bahçe kapısından sakalı özenle tıraş edilmiş, omuzlarına düşen temiz beyaz kefiye, alt kısmındaki püsküllleriyle bayramlık yeni mavi tallit ve gıcır gıcır eden yeni sandallar giymiş genç bir adam çıktı. Büyük bayram için süslenip püslenen kartal burunlu yakışıklı, zindelikle yürüyerek bayram yemeği için evlerine doğru acele eden yayaları geride bırakıyor, pencerelerin birbiri ardına nasıl karardığına bakıyordu. Pazarın yanından, Baş Kohen Kaifa'nın tapınak tepesinin eteğine yerleşen sarayına giden yoldan ilerliyordu genç adam.

Bir süre sonra Kaifa'nın avlu kapısından girerken görmek mümkündü bu genç adamı. Biraz daha sonra ise bu avludan ayrılırken.

Kandillerin ve meşalelerin çoktan yandığı ve bayram telaşının sürdüğü sarayı ziyaret ettikten sonra genç adam daha zinde ve daha sevinçli yürümeye başladı ve Aşağı Şehir'e geri dönmek için acele etti. Sokağın pazar meydanıyla birleştiği köşede, dans eder gibi yürüyen, gözüne kadar indirdiği siyah bir örtü takan, tüy gibi hafif bir kadın arkasından yetişti. Yakışıklı genci geride bırakırken kadın bir anlığına örtüsünü kaldırdı, genç adamdan yana bir bakış attı, ama adımlarını yavaşlatmak bir yana, sanki geride bıraktığı kişiden saklanmak ister gibi, daha da hızlandı.

Genç adam bu kadını fark etmedi sadece, hayır, onu tanıdı da ve tanıyınca irkildi, tereddütle arkasından bakarak durdu, sonra da yakalamak için derhal harekete geçti ve heyecandan nefesi sıkışarak arkasından seslendi:

– Niza!

Kadın döndü, gözlerini kıstı, yüzünde soğuk bir bıkkınlık ifadesi belirdi ve kuru bir cevap verdi Yunanca:

– Ha, sen miydin, Yahuda? Tanıyamadım birden. Ama iyiye işaret. Seni tanıyamadılarsa, zengin olacaksın, derler bizde...

Kalbi heyecandan siyah örtünün altındaki kuş misali pırpır eden Yahuda yoldan geçenlerin duymasından çekinerek kesik kesik fısıldadı:

– Nereye gidiyorsun, Niza?

– Sana ne bundan? –diye yanıt verdi Niza adımlarını yavaşlatıp Yahuda'ya tepeden bakarak.

Bunun üzerine Yahuda'nın sesinde çocuksu bir tonlama işitildi, ne yapacağını bilemez gibi fısıldadı:

– Ama nasıl olur? Sözleşmiştik seninle. Sana uğrayacaktım. Bütün akşam evde olacağını söylemiştin...

– Ha, yok, yok, –diye yanıt verdi Niza ve kaprisle sarkıttı altdudağını, Yahuda'nın hayatında gördüğü en güzel yüz daha da güzelleşmişti sanki,– sıkıldım. Sizin bayramınız var, ben ne yapayım peki? Oturup terasta nasıl iç çektiğini mi dinleyeyim? Hizmetçi kocama yetiştirir mi korkusu da cabası! Yok, yok, şehirdışına çıkıp bülbülleri dinleyeceğim ben.

– Nasıl şehirdışına? –diye sordu ne yapacağını şaşıran Yahuda.– Tek başına mı?

– Tek başına elbette, –diye yanıt verdi Niza.

– Hadi ben de geleyim seninle, –diye rica etti Yahuda nefes nefese.

Düşünceleri bulanıklaştı, dünyadaki her şeyi unuttu, yalvaran gözlerle bakıyordu Niza'nın aslında mavi olduğu halde şimdi kapkara görünen gözlerine.

Niza cevap vermeden adımlarını hızlandırdı.

– Neden susuyorsun, Niza? –diye şikâyet eder gibi sordu Yahuda adımlarını kadınınkilerle eşitleyerek.

– Sıkılmamam için ne yapacaksın? –diye sordu birden Niza ve durdu.

Bunun üzerine Yahuda'nın düşünceleri iyice allak bullak oldu.

– Peki, –diyerek nihayet yumuşadı Niza,– gidelim.

– Ama nereye, nereye?

– Bekle... şu avluya girip sözleşelim, yoksa tanıdık biri görüp sevgilimle sokakta gezdiğimi söyleyebilir.

Ve bunun üzerine Niza ve Yahuda pazardan kayboldu. Bir avlunun kemeraltında fısır fısır konuşmaya başladılar.

– Zeytinliğe git, –diye fısıldıyordu Niza örtüyü gözlerine çekip elinde kovayla kemeraltına giren bir adama sırtını dönerek,– Getsemani'ye, Kidron'un ötesine, anladın mı?

– Evet, evet, evet.

– Ben önden gideceğim, –diye devam etti Niza,– ama sen kuyruğuma takılma, araya biraz mesafe koy. Ben önden gideceğim... Suyu geçince... inin yerini biliyor musun?

– Biliyorum, biliyorum...

– Zeytin presinin yanından yukarı geçeceksin, sonra ine sap. Orada olacağım. Ama şimdi sakın arkamdan geleyim deme, biraz sabırlı ol, burada bekle, –dedi Niza ve sanki Yahuda'yla konuşmamış gibi çıktı kemeraltından.

Yahuda bir süre tek başına kemeraltında dikilerek dağınık düşüncelerini toparlamaya çalıştı. Bunlardan biri de bayram yemeği sırasında ortalıkta olmayışını yakınlarına nasıl açıklayacağı düşüncesiydi. Yahuda dikilmiş bir yalan uydurmakla meşguldü, ama heyecandan gerektiği gibi bir şeyler uydurup hazır edemedi ve ayakları iradesinden bağımsız kemeraltından çıkardı onu.

Şimdi yolunu değiştirmişti, artık Aşağı Şehir'e gitmek için acele etmiyordu, geriye, Kaifa'nın sarayına doğru döndü. Yahuda artık çevresini pek iyi görmüyordu. Bayram çoktan şehre girmişti. Şimdi Yahuda'nın çevresinde pencerelerde sadece ateşler yanmıyor, ilahiler de işitiliyordu. Geç kalan son kişiler eşeklerini sürüyor, kırbaçlıyor, bağırıyordu. Ayaklar kendileri götürüyordu Yahuda'yı, Antonius'un yo-

sun tutmuş, korkutucu kulelerinin yanından uçup gittiğini fark etmedi, kulede çalan trompet kükremesini duymadı, meşalesiyle yolunu endişeli bir ışıkla dolduran atlı Roma devriyesine dikkat etmedi. Kuleyi geçerken dönünce, tapınağın üzerinde, korkutucu yükseklikte iki adet dev gibi beş kollu şamdan gördü Yahuda. Ama bunları da belli belirsiz seçebildi, Yerşalaim üzerinde görülmemiş boyutlarda on ayin lambası aydınlanmış gibi göründü gözüne; bu lambalar Yerşalaim üzerinde gitgide yükselen yegâne lambanın, yani ay lambasının ışığıyla münakaşa ediyordu sanki. Şimdi Yahuda hiçbir şeyle ilgilenmiyor, Getsemani Kapısı'na ilerliyordu, bir an evvel şehirden ayrılmaktı niyeti. Ara sıra ileride yayaların sırtları ve yüzleri arasında dans eden bir figür görünüp kayboluyor ve onu arkasından sürüklüyordu sanki. Ama göz yanılmasıydı bu. Yahuda Niza'nın kendisini epey geride bıraktığının farkındaydı. Sarraf dükkânlarının yanından koşarak geçti ve nihayet Getsemani Kapısı'na ulaştı. Kapıda sabırsızlıktan yana yana beklemesi gerekti yine de. Develer şehre giriyordu, arkalarından da Yahuda'nın içinden okuduğu lanetlere hedef olan Suriyeli ordu devriyesi...

Ama hepsi bitmek üzereydi. Sabırsız Yahuda çoktan surun öte tarafındaydı. Sol tarafında küçük bir mezarlık gördü, etrafında da hacıların çizgili çadırlarını. Ay ışığının doldurduğu tozlu yolu aşınca Yahuda Kidron Deresi'ni geçmek için o yöne ilerledi. Su Yahuda'nın ayaklarının altında sessizce şırıldıyordu. Taştan taşa seke seke karşı Getsemani kıyısına vardı nihayet ve bahçelerin altındaki yolun bu kısmının boş olduğunu görünce çok sevindi. Hemen ileride Getsemani zeytinliğinin yarı yıkık kapısı görünmüştü bile.

Şehrin havasızlığından sonra ilkbahar gecesinin insanı serseme çeviren kokusu hayrete düşürdü Yahuda'yı. Bahçenin içinden çıkıp çiti aşarak dalga dalga yayılıyordu Getsemani açıklıklarındaki murtların ve akasyaların kokusu.

Kapıyı koruyan kimse yoktu, kimse yoktu içinde ve birkaç dakika sonra Yahuda dev gibi geniş zeytin ağaçlarının esrarengiz gölgesi altında koşuyordu. Yol tepeye çıkıyordu, Yahuda nefes nefese tırmandı, ara sıra karanlıktan çıkıp ay ışığının meydana getirdiği desenli halılara rastlıyordu, bunlar Niza'nın kıskanç kocasının dükkânında gördüğü halıları hatırlatıyordu ona. Bir süre sonra Yahuda'nın sol tarafındaki açıklıkta ağır taş tekeriyle zeytin presi ve fıçı yığını göründü belli belirsiz. Bahçede kimse yoktu. Güneşin batmasıyla iş bitmişti ve şimdi Yahuda'nın tepesinde bülbüller korosu şakıyordu gürül gürül.

Yahuda hedefine yakındı. Birazdan sağ tarafta, inin içinde yüksekten düşen suyun fısıltısını duymaya başlayacağını biliyordu. Öyle de oldu, duydu fısıltıyı. Etraf iyice serinliyordu. Yahuda artık suyun şırıldadığını duyuyordu.

Bunun üzerine adımlarını yavaşlatıp hafifçe bağırdı:

– Niza!

Ama Niza'nın yerine, zeytin ağacının gövdesinden kopan tıknaz bir erkek figürü sıçradı yola ve elinde bir şeyin parlamasıyla sönmesi bir oldu. Yahuda cılız bir çığlık atıp geri koşmaya çalıştı ama ikinci bir adam yolunu kesmişti.

Önde duran birinci adam Yahuda'ya sordu:

– Az önce ne kadar aldın? Canını kurtarmak istiyorsan konuş!

Yahuda'nın kalbinde bir umut ışığı yandı. Çaresizlik içinde haykırdı:

– Otuz tetradrahmi! Otuz tetradrahmi! Hepsi yanımda! İşte para! Alın, ama canımı bağışlayın!

Öndeki adam anında Yahuda'nın elinden söküp aldı keseyi. Ve aynı anda Yahuda'nın arkasında bir bıçak yıldırım gibi havaya kalktı ve âşık adamın kürekkemiğinin altına vurdu. Yahuda ileri savruldu ve kıvrık kıvrık olan parmaklarıyla elleri havaya fırladı. Öndeki adam Yahuda'yı bıçağıyla yakaladı ve bıçağı sapına kadar soktu Yahuda'nın kalbine.

– Ni... za... –kendi genç, temiz ve tiz sesiyle değil, pes ve sitemli bir sesle söyledi bunu Yahuda ve başka bir ses çıkarmadı. Bedeni öyle kuvvetli vurdu ki yere, uğuldadığı işitildi.

Bunun üzerine üçüncü bir figür belirdi yolda. Bu üçüncü kişi kapüşonlu bir pelerin giyiyordu.

– Oyalanmayın, –diye emretti.

Katiller çabucak üçüncünün verdiği notla birlikte keseyi bir deri parçasıyla paketledi ve paketi bir iple çapraz bağladı. İkinci adam çıkını koltukaltına soktu ve ardından her iki katil yoldan uzaklaştı, ardından zeytinlerin arasındaki karanlık onları yuttu. Üçüncü şahıs ise öldürülenin yanında çömelip yüzüne baktı. Gölgelerin içinde bile bu yüz tebeşir gibi beyaz ve ruhani denecek kadar güzel geldi bakana. Birkaç saniye sonra yolda canlı kalmamıştı. Artık nefes almayan beden elleri iki yana açık yatıyordu. Sol ayağı ayın bıraktığı beneğe denk gelmişti, bu yüzden sandalındaki bütün kayışlar tek tek seçiliyordu.

Tüm Getsemani Bahçesi bu sırada bülbül ötüşüyle gürül gürüldü. Yahuda'yı kesen iki kişinin ne tarafa gittiği meçhul, ama kapüşonlu üçüncü adamın yolu biliniyor. Adam yoldan ayrıldıktan sonra sık zeytin ağaçlarının arasına dalıp güneye ilerlemişti. Ana kapıdan uzakta bir yerde, güney köşesinde örgü duvarın üst taşlarının yuvarlandığı yerde bahçe çitinin üzerinden atladı. Kısa süre sonra Kidron'un kıyısındaydı. Bunun üzerine suya girdi ve uzakta iki atın ve yanlarındaki adamın siluetini görene kadar bir süre suda karşıya doğru ilerledi. Atlar da derenin içinde duruyordu. Su toynaklarını yıkayarak etraflarından akıyordu. Seyis atlardan birine bindi, kapüşonlu adam da diğerine sıçradı ve ikisi birlikte derenin içinde ağır ağır yürümeye başladılar, atların toynaklarının altında taşların gıcır gıcır ettiği duyuluyordu. Sonra atlılar sudan çıktılar, Yerşalaim kıyısına vardılar ve sur dibinde adeta yürümeye başladılar. Burada seyis ayrıldı, atı ileri doğru dörtnala sürüp uzaklaştı ve gözden kayboldu,

kapüşonlu adam ise atını durdurdu, ıssız yolda attan indi, pelerinini çıkarıp tersyüz etti, pelerinin altından tüysüz düz bir miğfer çıkardı ve giydi. Atına binen adam şimdi askeri pelerin giyiyordu, belinde de kısa kılıç vardı. Dizginlere dokundu ve sıcak süvari atı binicisini sarsarak tırısa kalktı. Artık yol yakındı. Atlı Yerşalaim'in güney kapısına yaklaşıyordu.

Kapıdaki kemerin altında meşalelerin huzursuz alevi dans edip zıplıyordu. Yıldırım Lejyonu'nun ikinci senturyasından nöbetçi askerler taş oturakların üzerinde oturmuş zar atıyordu. Kapıdan giren subayı görünce askerler yerinden fırladı, subay onlara doğru elini salladı ve şehre girdi.

Şehir bayram ateşleriyle aydınlanmıştı. Tüm pencerelerde kandil alevleri oynaşıyor ve her yerden düzensiz bir koro halinde kaynaşan ilahiler işitiliyordu. Ara sıra sokağa bakan pencerelere göz atan atlı bayram sofrasına oturmuş insanları görebiliyordu, masaların üzerinde keçi eti yatıyor, acı otlu yemeklerin arasında şarap kâseleri duruyordu. Islığıyla sessiz bir şarkı tutturan atlı acelesiz tırıs yürüyüşle Aşağı Şehir'in ıssız sokaklarından geçip tapınağın üstünde yanan, dünyada eşi benzeri bulunmayan beş kollu şamdana ya da beş kollu şamdanın da üstünde asılı duran aya bakışlar atarak Antonius Kulesi'ne doğru ilerliyordu.

Büyük Herodes'in sarayı Paskalya gecesi törenine hiç katılım göstermiyordu. Sarayın, Roma kohortundan subayların ve lejyon legatusunun yerleştiği güneye bakan yardımcı odalarında ateşler aydınlanıyordu, burada bir hareket ve canlılık hissediliyordu; sarayın tek ve zoraki sakini olan valinin bulunduğu ön kısım, yani giriş bölümü ise kolonadları ve altın heykelleriyle pasparlak ayın altında tamamen kör olmuş gibiydi. Burada, sarayın içinde karanlık ve sessizlik hüküm sürüyordu. Ve vali de, Afranius'a söylediği gibi, içeri girmeyi hiç istemiyordu. Yatağının yemek yediği, sabahsa sorguyu gerçekleştirdiği balkonda hazırlanmasını bu-

yurmuştu. Vali hazırlanan sedire uzanmıştı, ama uykunun onu ziyaret etmeye niyeti yoktu. Çıplak ay tertemiz gökte, yüksekte asılı duruyordu, vali birkaç saat boyunca gözünü ondan hiç ayırmamıştı.

Gece yarısına doğru uyku nihayet hegemona merhamet etti. Vali titreyerek esneyip pelerinini çözdü ve bir kenara attı, kınında duran enli çelik bıçağı gömleğini saran kemerle birlikte çıkardı, sedirin hemen dibindeki koltuğa koydu, sandallarını çıkardı ve uzandı. Banga hemen yatağın üzerine, valinin yanına çıktı ve başını başının yanına koyarak uzandı ve vali kolunu köpeğin boynuna koyup nihayet gözlerini kapattı. Köpek de ancak bundan sonra uyudu.

Aydan bir sütun sayesinde saklanan sedir yarı karanlıktaydı, ama sundurmanın basamaklarından yatağa doğru bir ay ışığı şeridi uzanıyordu. Ve vali etrafındaki gerçeklikle bağını yitirir yitirmez, derhal ışıldayan yolda harekete geçti ve bu yoldan doğruca aya doğru yürümeye başladı. Hatta rüyasında mutluluk kahkahaları atarak güldü, şeffaf mavi yolun üzerinde her şey o kadar muhteşem ve benzersiz şekillenmişti ki. Yürürken Banga da ona eşlik ediyor, serseri filozof da onlarla birlikte yürüyordu. Çok karmaşık ve önemli bir konuda münakaşa ediyorlardı, ama kimse diğerine üstün gelemiyordu. Hiçbir ortak noktada buluşamıyorlar ve bu yüzden münakaşaları özellikle enteresan gelişiyor ve bitmek bilmiyordu. Pek tabii, bugünkü idam bir yanlış anlamadan ibaretti: Bütün insanların iyi kalpli olduğu gibi son derece saçma bir şey uyduran filozof işte yanında yürüyordu, demek ki hayattaydı. Ve elbette, böyle bir insanın idam edilebileceğini düşünmek dahi tümüyle dehşet vericiydi. İdam olmamıştı! Olmamıştı! Ay merdiveniyle yukarı doğru gerçekleştirilen bu seyahatin güzel tarafı da buydu!

İstedikleri kadar boş zamanları vardı, fırtına ise akşama doğru kopacaktı ve korkaklık, hiç kuşkusuz, en korkunç

ayıplardan biriydi. Böyle diyordu İeşua Ha-Notsri. Hayır, filozof, itirazım var sana: Bu ayıpların en korkuncu!

İşte, mesela, Yahudiye'nin şimdiki valisi, eski lejyon tribünü o gün Bakireler Vadisi'nde öfkeli Cermenler dağ gibi Sıçankıran'ı yiyip bitirmek üzereyken hiç korkaklık etmemişti. Ama, insaf edin, filozof! Sezar'a karşı suç işleyen bir kişi yüzünden Yahudiye valisi kariyerini mahveder miydi sizce?

– Evet, evet, –diye inliyor ve hıçkırıyordu uykusunda Pilatus.

Tabii ki mahvederdi. Sabah yapmazdı bunu, ama şimdi geceleyin, her şeyi tartıp biçtikten sonra vali razıydı buna. Kesinlikle hiçbir suçu olmayan hayalperest deli hekimi idamdan kurtarmak için her şeye göğüs germeye hazırdı!

– Artık hep birlikte olacağız, –diyordu nasıl olduysa altın mızraklı süvarinin karşısına çıkan üstü başı perişan serseri filozof ona rüyasında.

Birimizin ardından hemen öbürümüz de gelecek akıllara! Beni anacaklar, sonra hemen seni de anacaklar! Beni, meçhul bir anne ve babanın oğlu olan ve terk edilen beni ve müneccim kral ile değirmencinin kızı, güzeller güzeli Pila'nın oğlunu.*

– Evet, hiç değilse sen unutma, hatırla beni, müneccimin oğlunu, –diye rica ediyordu rüyada Pilatus. Yanında yürüyen En-Saridli dilenci rüyada başını sallayarak teminat verince Yahudiye'nin gaddar valisi sevinçten ağlıyor ve gülüyordu rüyada.

Her şey çok güzeldi, bu yüzden hegemonun uyanması daha korkunç oldu. Banga aya doğru hırladı ve yağ sürülmüş gibi kaygan mavi yol valinin önünde dağıldı. Gözlerini açtı ve ilk hatırladığı idamın olmuş olduğuydu. Valinin

---

* Pontius Pilatus'la ilgili bir ortaçağ efsanesine atıf. Bu efsaneye göre, Pilatus aslında müneccim kral Atus ile Pila adında bir kadının oğludur. Adı da anne ve babasının adlarının birleşiminden oluşur. (ç.n.)

yaptığı ilk iş alışkın bir jestle Banga'nın tasmasına tutunmak oldu, sonra hasta gözlerle ayı aramaya başladı ve biraz uzaklaştığını ve gümüş rengine büründüğünü gördü. Ayın ışığı balkonda, gözlerinin hemen önünde oynaşan huzursuz ışığı bastırıyordu. Senturyon Sıçankıran'ın elinde is çıkara çıkara bir meşale yanıyordu. Meşaleyi tutan, atlamaya hazır bekleyen tehlikeli hayvana korku ve kızgınlıkla bakıyordu gözlerinin ucuyla.

– Dokunma, Banga, –dedi vali hasta bir sesle ve öksürdü. Elini ateşe siper ederek devam etti:– Gece de, ay ışığında da huzur yok bana! Ah, tanrılar! Sizin göreviniz de kötü, Markus. Askerleri sakatlamak yani...

Büyük bir şaşkınlık içinde bakıyordu Markus valiye, bunun üzerine beriki toparlandı. Uykudan yeni uyanmışken lüzumsuz yere sarf ettiği kelimeleri telafi etmek için şöyle dedi:

– Darılmayın, senturyon, benim vaziyetim, tekrar söyleyeyim, daha kötü. Ne istiyorsunuz?

– Gizli muhafızların başı sizi görmek istiyor, –diye bildirdi Markus sakince.

– Çağırın, çağırın, –diye emretti vali öksürerek sesini temizlerken ve çıplak ayaklarıyla sandallarını aramaya başladı.

Alev sütunlarda dans etti, senturyonun kaligaları mozaiğe vurdu. Senturyon bahçeye çıktı.

– Ay ışığında da huzur yok bana, –dedi kendi kendine vali dişlerini gıcırdatıp.

Balkonda senturyonun yerini kapüşonlu adam aldı.

– Banga, dokunma, –dedi vali sessizce ve köpeğin başına bastırdı.

Konuşmaya başlamadan evvel Afranius âdeti olduğu üzere dönüp arkasına baktı ve gölgeye çekildi, balkonda Banga'dan başka lüzumsuz kimse olmadığından emin olduktan sonra da alçak sesle şöyle dedi:

– Beni mahkemeye vermenizi rica ediyorum, vali. Haklı çıktınız. Kiryatlı Yahuda'yı korumayı beceremedim, kesil-

miş. Mahkemeye çıkarılmamı ve görevden alınmamı rica ediyorum.

Üzerine dikilmiş dört göz var gibi geldi Afranius'a: İkisi köpek, ikisi de kurt.

Afranius pelerininin altından kandan pütür pütür olmuş, iki kere mühürlenmiş keseyi çıkardı.

– Katiller işte para dolu bu torbayı baş kohenin evine atmış. Torbanın üzerindeki kan Kiryatlı Yahuda'nın kanı.

– Merak ettim, ne kadar varmış içinde? –diye sordu Pilatus torbaya doğru eğilerek.

– Otuz tetradrahmi.

Vali tebessüm etti ve:

– Azmış, –dedi.

Afranius susuyordu.

– Maktul nerede?

– Bilmiyorum, –diye yanıt verdi kapüşonundan hiç ayrılmayan adam sakin ve ağırbaşlı,– sabah başlayacağız aramaya.

Vali irkildi, sandalının bir türlü bağlayamadığı kayışını bıraktı.

– Ama öldürülmüş olduğundan emin misiniz peki?

Vali sorusuna kuru bir cevap aldı:

– Vali, ben on beş yıldır Yahudiye'de çalışıyorum. Göreve Valerius Gratus zamanında başladım. Bir insanın öldürüldüğünü söylemek için cesedini görmem şart değil ve işte size bildiriyorum, Kiryat şehrinden gelen Yahuda adlı şahıs bundan birkaç saat evvel kesilmiştir.

– Affedin beni, Afranius, –diye yanıt verdi Pilatus,– doğru dürüst uyanamadım daha, ondan öyle söyledim. İyi uyuyamıyorum, –tebessüm etti vali,– ve rüyamda sürekli ay ışığı huzmesi görüyorum. Öyle komik ki, düşünebiliyor musunuz. Sanki bu huzmenin üzerinde geziyorum. İşe dönersek, bu meseleyle ilgili düşüncelerinizi öğrenmek isterim. Onu nerede aramayı planlıyorsunuz? Oturun, gizli servisin başı.

Afranius eğilerek selam verdi, koltuğu yatağa yaklaştırdı ve kılıcını şakırdatarak oturdu.

– Getsemani Bahçesi'ndeki zeytin presinin yakınlarında aramayı planlıyorum.

– Demek öyle. Peki neden orada?

– Hegemon, benim düşünceme göre, Yahuda ne Yerşalaim'de ne de şehirden uzakta öldürüldü. Yahuda Yerşalaim sınırlarına yakın bir yerde öldürüldü.

– Sizi işin en ehillerinden biri olarak görüyorum. Roma'da durum ne, bilmiyorum doğrusu, ama kolonilerde bir eşiniz daha yok. Neden olduğunu açıklayın!

– Yahuda'nın birtakım şüpheli insanların eline, –diyerek alçak sesle konuşuyordu Afranius,– şehir sınırları içinde düşmüş olduğu düşüncesine hiç ihtimal vermiyorum. Sokakta kimseyi gizli saklı kesemezsin. Bu durumda kandırıp bodrum gibi bir yere çekmeleri gerekirdi. Ama servis onu Aşağı Şehir'de aradı zaten, orada olsaydı hiç şüphesiz bulurdu da. Ama şehirde değil, sizi temin ederim. Eğer şehirden uzakta bir yerde öldürülmüş olsaydı, bu kez de para dolu bu paket bu kadar hızlı atılamazdı. Şehre yakın bir yerde öldürüldü. Onu kandırıp şehirden çıkmasını sağlamış olmalılar.

– Bunun nasıl mümkün olabildiğini kavrayamıyorum.

– Evet, vali, tüm meselenin en zor problemi bu, çözmeyi başarabilecek miyim, onu bile bilmiyorum.

– Gerçekten esrarengiz! Bayram akşamı inançlı biri, kim bilir neden, Paskalya yemeğini bırakıp şehirdışına çıkıyor ve orada canından oluyor. Kim nasıl kandırabilmiş olabilir onu? Bir kadın olmasın sakın? –diye sordu ansızın vali ilham gelmiş gibi.

Afranius sükûneti ve ağırbaşlılığı elden bırakmadan cevap veriyordu:

– Kesinlikle olanaksız, vali. Bu tamamen olasılık dışı. Mantıklı düşünmek gerek. Yahuda'nın ölümünü kim isteyebilir? Hayalperest bazı serseriler, evvela içinde kadın

bulunmayan bir çevre. Evlenmek için, vali, para gerek, dünyaya insan getirmek için de öyle, ama bir kadının yardımıyla insan kesmek için çok büyük paralar gerek ve hiçbir serseride yoktur bu. Bu meselede kadın yok, vali. Dahasını söyleyeyim: Cinayetin bu şekilde yorumlanması ancak iz sürmeyi engeller, soruşturmaya mâni olur ve beni yanlış yöne sürükler.

– Tümüyle haklı olduğunuzu görüyorum, Afranius, – dedi Pilatus,– ben sadece kendi düşüncemi ifade ettim.

– Bu düşünce, ne yazık ki hatalı, vali.

– Ama ne peki, nedir o zaman? –diye haykırdı vali hırslı bir merakla dikkatle Afranius'un yüzüne bakarak.

– Benim düşünceme göre, bütün mesele yine para.

– Harika bir düşünce! Ama kim, ne için ona gece vakti şehirdışında para teklif edebilir?

– Ah, hayır, vali, öyle değil. Aklıma gelen tek bir düşünce var ve eğer bu da yanlışsa ben galiba başka bir açıklama bulamayacağım, –Afranius eğilerek yaklaştı valiye ve fısıltıyla tamamladı sözlerini:– Yahuda bir tek kendi bildiği, gözden uzak bir yere parasını saklamak istiyordu.

– Çok ince bir açıklama. Görünüşe göre mesele böyle cereyan etmiş. Şimdi anlıyorum sizi: Onu kandırıp oraya çeken insanlar değil, kendi düşüncesiydi. Evet, evet, böyle olsa gerek.

– Yahuda kimseye güvenmezdi. Parasını insanlardan saklardı.

– Evet, söylemiştiniz, Getsemani'de. Ama onu neden tam da orada aramak niyetindesiniz, doğrusu, anlamıyorum.

– Ah, vali, çok basit. Kimse parasını yollarda, açık ve boş yerlerde saklamaz. Yahuda ne Yafa yolunda, ne Beytanya yolundaydı. Korunaklı, gözden uzak, ağaçlıklı bir yerde olmalıydı. Bu kadar basit. Yerşalaim yakınlarında Getsemani'den başka buna benzer bir yer yok. Daha uzağa gidemezdi.

– Beni tümüyle ikna ettiniz. Evet, şimdi ne yapılacak peki?

– Yahuda'yı şehirdışına kadar takip eden katillerin aranmaya başlanmasını emredeceğim derhal, bu sırada kendim de, daha önce bildirdiğim üzere, mahkemeye çıkacağım.

– Ne için?

– Peşine taktığım muhafızlar akşamleyin Kaifa'nın sarayından ayrıldıktan sonra Yahuda'nın izini pazarda kaybetmiş. Nasıl oldu, bilmiyorum. Daha önce başıma hiç gelmemişti. Sizinle yaptığımız konuşmadan hemen sonra izlemeye alınmıştı. Ama pazar bölgesinde bir yere saptı ve öyle acayip bir düğüm çizdi ki, iz bırakmadan kayboldu.

– Anlaşıldı. Sizi mahkemeye vermeyi gerekli görmediğimi bildiriyorum. Elinizden geleni yaptınız ve dünyada hiç kimse, –tam bu esnada gülümsedi vali,– sizden daha iyi bir iş çıkaramaz! Yahuda'yı kaybeden hafiyeleri cezalandırın. Ama bu noktada uyarıyorum sizi, bu cezanın çok sert olmasını istemem. En nihayetinde ne gerekiyorsa yaptık bu alçağa göz kulak olmak için! Evet, az kalsın unutuyordum sormayı, – vali alnını sildi,– parayı Kaifa'ya atmayı nasıl becermişler?

– Biliyor musunuz, vali... Pek de zor değil bu. İntikamcılar Kaifa'nın sarayının arka tarafına geçmişler, ara sokağın arka avlunun üstünde kaldığı yere. Paketi çitin üstünden atmışlar.

– Notla birlikte, değil mi?

– Evet, tam da tahmin ettiğiniz gibi, vali. Bu arada... –Bunun üzerine Afranius paketin mührünü söktü ve içindekini Pilatus'a gösterdi.

– Aman ne yaptınız, Afranius, tapınağın mührü değil miydi o?

– Valinin bu sorunu dert etmesine gerek yok, –diye yanıt verdi Afranius paketi kapatırken.

– Bütün mühürler var mı yoksa sizde? –diye sordu Pilatus kahkaha atarak.

– Başka türlüsü olamaz, vali, –diye kaskatı yanıtladı Afranius, yüzünde en ufak bir gülücük dahi yoktu.

– Kaifa'nın yerinde neler olduğunu tahmin edebiliyorum!

– Evet, vali, büyük bir heyecana sebep oldu bu. Derhal beni davet ettiler.

Yarı karanlıkta bile belli oluyordu Pilatus'un gözlerinin nasıl parladığı.

– İşte bu ilginç, çok ilginç...

– İtiraz etme cüretini göstereceğim, vali, hiç de ilginç değildi. Olabilecek en sıkıcı ve yorucu işti. Kaifa'nın sarayında kimseye para ödenip ödenmediği yönündeki soruma kesin olarak böyle bir şeyin olmadığı yanıtını verdiler.

– Öyle demek? Ödemedilerse ödememişlerdir. Katillerin bulunmasını daha da zorlaştıracak bu.

– Kesinlikle doğru, vali.

– Evet, Afranius, aklıma ne geldi birden: Kendini öldürmüş olmasın?

– O, hayır, vali, –hatta şaşkınlıktan koltuğun arkasına yaslanarak cevap verdi Afranius,– kusura bakmayın ama bu kesinlikle imkânsız!

– Ah, bu şehirde her şey mümkün! Bahse girerim, en kısa sürede bu söylenti tüm şehre yayılacak.

Bunun üzerine Afranius valiye meşhur bakışını attı, biraz düşündü ve cevap verdi:

– Bu mümkün, vali.

Her şey ortada olmasına rağmen vali anlaşılan Kiryatlı adamın öldürülmesi meselesinden bir türlü kopamıyordu, hatta biraz hülyalı şöyle dedi:

– Keşke nasıl öldürüldüğünü görebilseydim.

– Olağanüstü bir maharetle öldürülmüş, vali, –diye yanıt verdi Afranius bir miktar ironiyle bakarak valiye.

– Peki bunu nereden biliyorsunuz?

– Torbaya dikkatinizi çekerim, vali, –diye yanıt verdi Afranius,– sizi temin ederim, oluk oluk akmış Yahuda'nın kanı. Az ölü görmedim şu hayatta!

– O halde ayağa kalkamayacak elbette, öyle mi?

– Hayır, vali, kalkacak, –diyerek felsefe dolu bir gülümsemeyle yanıt verdi Afranius.– Ama ancak buradaki insanların beklediği Mesih'in borusunu tepelerinde çalınca. Ondan önce kalkmayacak!

– Kâfi, Afranius! Bu mesele aydınlığa kavuştu. Defne geçelim.

– İdam edilenler defnedildi, vali.

– O, Afranius, sizi mahkemeye vermek cinayet olurdu. En yüksek ödüle layıksınız. Nasıl oldu?

Afranius anlatmaya başladı ve kendisi Yahuda'yla ilgilenirken yardımcısının komuta ettiği bir gizli servis ekibinin akşam bastırdıktan sonra tepeye ulaştığını anlattı. Ekip tepede bedenlerden birini bulamamıştı. Pilatus irkildi ve hırıltıyla şöyle dedi:

– Hay aksi, nasıl tahmin edemedim bunu!

– Endişe edecek bir durum yok, vali, –dedi Afranius ve anlatımını sürdürdü. Dismas ve Gestas'ın gözleri yırtıcı kuşlar tarafından gagalanmış bedenlerini kaldırıp derhal üçüncü bedeni aramaya koyulmuşlardı. Çok kısa bir sürede bulmuşlardı bedeni. Adamın biri...

– Matta Levi , –dedi Pilatus sormaktan ziyade tasdik ederek.

– Evet, vali...

Matta Levi Çıplak Kafatası'nın kuzey yamacındaki bir mağarada saklanarak karanlığın çökmesini beklemişti. İeşua Ha-Notsri'nin çıplak bedeni de yanındaydı. Muhafızlar ellerinde meşalelerle mağaraya girince Levi umutsuzluk ve öfkeye kapılmıştı. Hiçbir suç işlemediğini ve yasaya göre isteyen herkesin idam edilmiş bir suçluyu gömmeye hakkı olduğunu bağırmıştı. Matta Levi bedenden ayrılmak istemediğini söylemişti. İyice heyecanlanmış, bağlantısız şeyler bağırmış, kâh rica, kâh tehdit etmiş ve lanetler savurmuştu...

– Onu yakalamaları gerekmiş mi? –diye sordu Pilatus asık suratla.

– Hayır, vali, hayır, –diye yanıt verdi Afranius epey teskin edici bir tonda,– kendisine bedenin defnedileceği açıklanınca cüretkâr çılgını sakinleştirmek mümkün olmuş.

Levi söyleneni kafasında anlamlandırınca susmuş, ama hiçbir yere gitmediğini ve defin sırasında hazır bulunmayı arzu ettiğini bildirmişti. Kendisini öldürseler bile gitmeyeceğini söylemiş, hatta bunun için yanında bulunan ekmek bıçağının kullanılmasını teklif etmişti.

– Kovmuşlar mı onu? –diye sordu Pilatus bastırılmış bir sesle.

– Hayır, vali, hayır. Yardımcım defin işlemine katılmasına izin vermiş.

– Bu işi yöneten hangi yardımcınız? –diye sordu Pilatus.

– Tolmay,* –diye yanıt verdi Afranius ve endişeyle ilave etti:– Böyle davranmakla hata mı etti yoksa?

– Devam edin, –diye yanıt verdi Pilatus,– ortada bir hata yok. Artık ne diyeceğimi bilemiyorum, Afranius, görünüşe göre, karşımda asla hata yapmayan bir insan var, yani siz.

Matta Levi'yi idam edilenlerin bedenleriyle birlikte arabaya almışlar ve iki saat sonra Yerşalaim'in kuzeyine doğru ıssız bir geçide varmışlardı. Burada ekip dönüşümlü çalışarak bir saat içerisinde derin bir çukur kazmış ve idam edilenlerin üçünü de içine gömmüştü.

– Çıplak mı?

– Hayır, vali, – ekip bu iş için yanına kitonlar almış. Defnedilenlerin parmaklarına yüzükler geçirilmiş. İeşua'ya bir çizgili, Dismas'a iki ve Gestas'a üç. Çukur kapatılmış, üzerine taş yığılmış. Üzerine konan işareti Tolmay biliyor.

– Ah, keşke görebilseydim! –diye girdi söze Pilatus alnını kırıştırarak.– Şu Matta Levi'yi görsem iyi olurdu...

---

* Yahudi ismi. Havarilerden Bartalmay'ın adı "Tolmay'ın oğlu" anlamına gelir. (ç.n.)

– Kendisi burada, vali!

Pilatus gözlerini gepgeniş açıp bir süre baktı Afranius'a, sonra da şöyle dedi:

– Bu meseleyle ilgili yapılan her şey için size teşekkür ediyorum. Sizden ricam, yarın Tolmay'ı bana yollayın, kendisinden memnun olduğumu da önceden bildirin, size gelince, Afranius, –tam bu esnada vali masanın üzerinde duran kuşak cebinden bir yüzük çıkardı ve gizli servisin başına uzattı,– hatıra olarak almanızı rica ediyorum.

Afranius eğilerek selam verdi ve şöyle dedi:

– Büyük onur, vali.

– Defni gerçekleştiren ekibe ödül vermenizi rica ediyorum. Yahuda'yı kaçıran hafiyelere ise sözlü uyarı. Matta Levi hemen yanıma gelsin. İeşua meselesiyle ilgili ayrıntıları öğrenmem gerek.

– Baş üstüne, vali, –dedi Afranius ve eğilerek geri çekilmeye başladı, vali ise elini çırpıp bağırdı:

– Buraya! Kolonada kandil getirin!

Afranius bahçeye çıkarken Pilatus'un arkasında, uşakların ellerinde ateşler titreşmeye başladı. Valinin önündeki masada üç kandil belirdi ve aylı gece derhal bahçeye geriledi, Afranius sanki karanlığı da yanında götürmüştü. Afranius'un yerine balkona yanında dev gibi senturyonla birlikte küçük, zayıf ve meçhul bir adam adım attı. Senturyon valinin bakışını yakalayınca bahçeye çekilip gözden kayboldu.

Vali gelen adamı hırslı ve biraz da korkmuş gözlerle inceliyordu. Hakkında çok şey işitilen ve düşünülen ve nihayet ortaya çıkan kimselere böyle bakılır.

Kırk yaşına yakın, kara, üstü başı perişan, her yanı kurumuş kirle kaplı, kaşlarının altından kurt gibi bakan bir adamdı gelen. Kısacası, son derece nahoş görünümlüydü ve daha çok şehirli bir dilenciye benziyordu, ki tapınağın teraslarında ya da gürültülü ve kirli Aşağı Şehir'in pazarlarında kalabalıklar halinde bolca bulunurdu bunlardan.

Sessizlik uzun süre devam etti ve ancak Pilatus'un huzuruna çıkarılan şahsın acayip bir davranışıyla bölündü. Adamın yüzü ekşidi, sendeledi ve kirli eliyle masanın kenarına tutunmasa az kalsın düşecekti.

– N'oluyor sana? –diye sordu Pilatus.

– Hiç, –diye yanıt verdi Matta Levi ve sanki bir şey yutmuş gibi bir hareket yaptı. Cılız, çıplak ve kirli boynu şişti ve yeniden eski halini aldı.

– N'oluyor sana, cevap ver, –diye tekrarladı Pilatus.

– Yoruldum, –diye yanıt verdi Levi ve asık suratla zemine baktı.

– Otur, –dedi Pilatus ve koltuğu işaret etti.

Levi güvensiz bakışlar attı valiye, koltuğa doğru hareketlendi, korku dolu gözlerle süzdü altın kolları ve koltuğa değil, yanına, yere oturdu.

– Açıkla, neden koltuğa oturmadın? –diye sordu Pilatus.

– Üstüm başım kirli, kirletirim, –dedi Levi yere bakarak.

– Şimdi sana yemek verecekler.

– Yemek istemiyorum, –diye yanıt verdi Levi.

– Neden yalan söylüyorsun ki? –diye sordu Pilatus alçak sesle.– Bütün gün bir şey yemedin, belki de daha uzun bir süre. Peki, yeme o halde. Yanındaki bıçağı göstermen için çağırttım seni.

– Beni buraya getirirken askerler aldı elimden, –diye yanıt verdi Levi ve asık suratla ilave etti:– Bıçağı iade edin bana, sahibine geri vermem gerek, çalmıştım çünkü.

– Niye?

– İpleri kesmek için, –diye yanıt verdi Levi.

– Markus! –diye bağırdı vali ve senturyon sütunun altından çıktı.– Bıçağını verin bana.

Senturyon belindeki iki kılıfın birinden kirli ekmek bıçağını çıkarıp valiye verdi, ardından uzaklaştı.

– Bıçağı kimden aldın peki?

– Yafa Kapısı'ndaki ekmekçiden, şehre girince hemen solda.

Pilatus bıçağın geniş ağzına baktı, parmağıyla keskin olup olmadığını kontrol etti ve nedense şöyle dedi:

– Bıçak konusunda endişelenme, dükkâna iade edilecek. Şimdi ikinci konu: Yanında taşıdığın ve İeşua'nın sözlerinin yazılı olduğu tomarı göster.

Levi nefretle baktı Pilatus'a ve öyle hasmane gülümsedi ki, yüzü adamakıllı şekilsizleşti.

– Hepsine el koymak mı niyetiniz? Sahip olduğum son şeye de mi? –diye sordu.

– Sana teslim et, demedim, –diye yanıt verdi Pilatus,– göster, dedim.

Levi koynunu karıştırdı ve bir parşömen tomarı çıkardı. Pilatus tomarı aldı, açtı, ateşlerin arasına serdi ve gözlerini kısarak pek okunaksız görünen mürekkep işaretlerini incelemeye koyuldu. Kargacık burgacık satırları anlamak zordu ve Pilatus alnı kırış kırış, parşömenin üzerine eğilmiş parmağını satırların üzerinde gezdiriyordu. Yazılanların çeşitli özlü sözler, tarihler, gündelik notlar ve şiirsel pasajların meydana getirdiği kopuk bir zincirden ibaret olduğunu çözmeyi başardı yine de. Pilatus birkaç satırı okudu: "Ölüm yok... Dün tatlı bahar bakkurotlarını* yedik..."

Gerginlikten yüzü ekşiyen Pilatus gözlerini kısmış okuyordu: "Hayat suyunun temiz ırmağını göreceğiz... İnsanlık güneşe berrak kristalin içinden bakacak..."

Derken Pilatus irkildi. Parşömenin son satırlarında şu kelimeleri seçti: "...en büyük ayıp... korkaklık."

Pilatus parşömeni topladı ve sert bir hareketle Levi'ye uzattı.

– Al, –dedi ve bir süre sustuktan sonra devam etti:– Gördüğüm kadarıyla kitap insanısın, sığınacak bir yerin olmadan yoksul kıyafetler içinde tek başına gezmene gerek yok. Sezarya'da büyük bir kütüphanem var, çok zenginim ve seni hizmetime almak istiyorum. Papirüsleri tasnif ve muhafaza edeceksin, karnın tok olacak, üst baş giyeceksin.

---

* İncir çağlası. (ç.n.)

Levi ayağa kalktı ve yanıt verdi:

– Hayır, istemiyorum.

– Neden? –diye sordu yüzü kararan vali.– Benden hoşlanmıyorsun, benden korkuyor musun?

Yine aynı fena gülümseme çarpıttı Levi'nin yüzünü, şöyle dedi:

– Hayır, çünkü sen benden korkacaksın. Onu öldürdükten sonra yüzüme bakman pek kolay olmayacak.

– Sus, –diye yanıt verdi Pilatus,– para vereyim.

Levi olumsuz anlamda başını salladı, vali ise devam ediyordu:

– Kendini İeşua'nın öğrencisi saydığını biliyorum, ama sana söyleyeyim, sana öğrettiklerinden hiçbir şey anlamamışsın. Zira anlasaydın, benden muhakkak bir şeyler alırdın. Ölmeden önce kimseyi suçlamadığını söylediğini aklında tut, –Pilatus manidar bir şekilde parmağını kaldırdı, yüzü seğrimeye başlamıştı.– Ve kendisi de mutlaka bir şeyler alırdı. Sen gaddarsın, ama o gaddar değildi. Nereye gideceksin?

Levi birden masaya yaklaştı, her iki eliyle masaya dayandı ve yanan gözlerle valiye bakarak fısıldadı:

– Hegemon, şunu bil ki, Yerşalaim'de bir adam keseceğim. Bir kere daha kan dökületeceğini bil diye söylemek istiyorum bunu sana.

– Dökületeceğini ben de biliyorum, –diye yanıt verdi Pilatus,– sözlerin beni şaşırtmadı. Pek tabii, kesmek istediğin kişi benim, değil mi?

– Seni kesmeme izin vermezler, –diye yanıt verdi Levi dişlerini göstere göstere gülümseyerek,– bunu umacak kadar aptal değilim, Kiryatlı Yahuda'yı keseceğim, hayatımın kalanını buna adayacağım.

Bunun üzerine bir keyif ifadesi yerleşti valinin gözlerine ve parmağıyla Matta Levi'ye yaklaşmasını işaret edip şöyle dedi:

– Bunu yapman olanaksız, kendini boşuna yorma. Yahuda'yı bu gece kestiler zaten.

Levi masadan sıçradı yabani gözlerle etrafını süzerek ve bağırdı:

– Kim yaptı bunu?

– Kıskanma, –diye yanıtladı Pilatus dişlerini göstererek ve avuçlarını birbirine sürttü,– korkarım, senden başka hayranları da varmış.

– Kim yaptı bunu? –diye tekrarladı fısıltıyla Levi.

Pilatus cevap verdi:

– Ben yaptım.

Levi'nin ağzı açıldı, yabani gözlerle valiye baktı, beriki ise şöyle dedi:

– Pek az elbette yapılan, ama yine de ben yaptım, –ve ilave etti:– Ee, şimdi alacak mısın bir şeyler?

Levi düşündü, yumuşar gibi oldu ve nihayet şöyle dedi:

– Söyle de bana bir parça boş parşömen versinler.

Aradan bir saat geçti. Levi sarayda değildi artık. Şimdi şafağın sessizliğini bozan tek şey bahçedeki nöbetçilerin adımlarının sessiz gürültüsüydü. Ay süratle rengini yitiriyor, göğün diğer ucunda sabah yıldızının beyaza çalan lekesi görünüyordu. Kandiller çoktan sönmüştü. Vali sedirde yatıyordu. Elini yanağının altına koymuş, uyuyor ve sessizce nefes alıp veriyordu. Banga da yanında uyuyordu.

İşte böyle karşıladı nisan ayının on beşi şafağını Yahudiye'nin beşinci valisi Pontius Pilatus.

27. Bölüm

50 Nolu Dairenin Sonu

Margarita bölümün "...İşte böyle karşıladı nisan ayının on beşi şafağını Yahudiye'nin beşinci valisi Pontius Pilatus." şeklindeki son kelimelerine ulaştığında sabah olmuştu.

Küçük avluda, söğüt ve ıhlamur dallarındaki serçelerin neşeli ve ateşli bir sabah sohbeti gerçekleştirdiği duyuluyordu.

Margarita koltuktan doğruldu, gerindi, vücudunun ne kadar yorgun olduğunu ve ne kadar çok uyumak istediğini ancak şimdi fark ediyordu. İlginç bir gözlemi paylaşmak gerek: Margarita'nın ruhunda her şey tamamen yolundaydı. Düşünceleri dağınık değildi, geçirdiği doğaüstü gece onu kesinlikle sarsmamıştı. Şeytanın verdiği baloda bulunmalarını, ustanın mucize eseri ona geri döndürülmesini, romanın küllerin içinden doğmasını ve gammaz Aloizi Mogarıç'ın kovulduğu ara sokaktaki bodrumda her şeyi eski yerinde bulmalarını hatırlamak heyecana sebep olmuyordu içinde. Kısacası, Woland'la tanışmış olmak bünyesine ruhsal açıdan herhangi bir zarar vermemişti. Her şey olması gerektiği gibiydi sanki. Yan odaya yürüdü, ustanın derin ve huzurlu bir uykuda olduğunu gördü, lüzumsuz masa lambasını söndürdü ve kendisi de karşı duvarın altındaki, üzeri eski ve yırtık

bir çarşafla örtülü küçük divana uzandı. Bir dakika sonra uyuyordu ve o sabah hiç rüya görmedi. Bodrumdaki odalar susuyordu, inşaatçının küçük binacığı tamamen susuyordu ve tenha ara sokak sessizdi.

Ama bu sırada, yani cumartesi günü şafak vakti Moskova'daki bir kurumun bütün katı ayaktaydı ve bu katın, özel araçların ağır ağır ve uğultuyla üzerinden geçip fırçalarla temizlediği büyük asfalt meydana bakan pencereleri tüm lambaları yakmış, doğmakta olan güneşin ışığını mermi gibi yaran bir ışıkla aydınlanıyordu.

Bütün kat Woland dosyasının soruşturulmasıyla meşguldü ve on odada lambalar bütün gece yanmıştı.

Doğrusunu söylemek gerekirse, idare kadrosunun kaybolmasından ve bir gün evvelki şu meşhur kara büyü seansı sırasında yaşanan türlü rezillikten sonra Varyete'yi kapatmak zorunda kaldıkları dünden, yani cumadan itibaren olay açıklığa kavuşmuştu. Ne var ki uykusuz katın önüne ha bire yeni materyaller geliyordu.

Hipnoz numaralarıyla harmanlanmış apaçık bir şeytanlık ve aşikâr bir haydutluk tadı veren bu acayip dosyayla ilgili soruşturmayı Moskova'nın farklı yerlerinde meydana gelen bütün ikincil ve karışık olaylarla yoğurup ortaya tek bir topak çıkarmak gerekiyordu şimdi.

Elektrikle aydınlanan uykusuz kata gelmesi icap eden ilk kişi akustik komisyonu başkanı Arkadi Apollonoviç Sempleyarov oldu.

Cuma günü öğleden sonra, Taş Köprü'nün dibindeki binada bulunan dairesinde* bir zırıltı yayılmış ve bir erkek sesi Arkadi Apollonoviç'i telefona istemişti. Cihaza gelen Arkadi Apollonoviç'in eşi kasvetli bir sesle Arkadi Apollonoviç'in

---

* Meşhur *Dom na naberejnoy*, yani Rıhtımdaki Ev ya da Hükümet Evi. 1928-1931'de inşa edilen bina Sovyet elitinin Moskova'da Kremlin'den sonraki en prestijli ikamet adresiydi. Bina, politik tasfiyelere paralel olarak içinde oturanların sık sık değişmesiyle de ünlüdür. (ç.n.)

kendini iyi hissetmediği ve telefona gelemeyeceği cevabını vermişti. Ne var ki, Arkadi Apollonoviç'in her şeye rağmen telefona gelmesi icap etti. Çünkü Arkadi Apollonoviç'in nereden arandığı sorusuna telefondaki ses kısa bir yanıt vererek nereden arandığını söylemişti.

– Derhal... hemen... şimdi... –diye gevelemişti genelde son derece ağırbaşlı bir insan olan akustik komisyonu başkanının eşi ve Arkadi Apollonoviç'i dünkü seansı ve geceki skandalı, sonrasında Saratovlu yeğenin evden sürülüşünü hatırladıkça cehennemi acılar çekerek yattığı sedirden kaldırmak için ok gibi yatak odasına doğru fırlamıştı.

İtiraf etmek gerek, bir saniyede varmadı Arkadi Apollonoviç telefonun başına, ama bir dakika da sürmedi bu, sol ayağında bir terlikle don gömlek telefonun başına varması çeyrek dakikasını aldı ve cihaza doğru kekeledi:

– Evet, benim... Dinliyorum, dinliyorum...

Eşi bu anlarda bahtsız Arkadi Apollonoviç'in yakayı ele verdiği, sadakate karşı işlenmiş bütün iğrenç suçları unutarak korkulu bir yüzle koridorun kapısından burnunu uzatmış, terliğin tekini havaya dürtüyor ve fısıldıyordu:

– Terliğini giy, terliğini... Ayaklarını üşüteceksin, –buna cevaben Arkadi Apollonoviç çıplak ayağını "Sırası mı?" manasında sallayıp karısına canavarca bakışlar atarak telefona mırıldıyordu:

– Evet, evet, evet, ne demek, anladım... Hemen çıkıyorum.

Arkadi Apollonoviç tüm akşamı soruşturmanın yürütüldüğü katta geçirdi. Konuşma ağırdı, olabilecek en nahoş konuşmalardan biriydi, zira iğrenç seansı ve locadaki kavgayı tam bir açık yüreklilikle anlatmak icap etmemişti sadece, Yelehovskaya Sokağı'ndan Militsa Andreyevna Pokobatko'ya ve Saratovlu yeğene ve daha başka pek çok şeye değinmek gerekmişti, ki bu anlatımlar Arkadi Apollonoviç'e tarifsiz acılar vermekteydi.

Aydın ve kültürlü bir insan olan Arkadi Apollonoviç, rezil seansa tanıklık etmesi ve maskeli esrarengiz büyücüyle iki alçak yardımcısını mükemmel betimleyen ve büyücünün adının Woland olduğunu çok iyi bir biçimde hatırlayan kavrayışı yüksek ve nitelikli bir tanık olması hasebiyle soruşturmanın ilerlemesine önemli katkılarda bulunmuştu. Arkadi Apollonoviç'in ifadesinin aralarında seanstan sonra yaralanan bazı hanımefendilerin (Rimski'yi serseme çeviren mor çamaşırlının ve maalesef pek çok başkasının) ve Sadovaya Caddesi'ne, 50 numaralı daireye gönderilen getir götürcü Karpov'un da bulunduğu diğer kimselerin ifadeleriyle karşılaştırılması ise tüm bu serüvenlerin suçlusunun nerede aranması gerektiğini hemen ortaya çıkarmıştı.

50 numaralı daireye birkaç kere uğramış ve olağanüstü itinalı bir inceleme yürütmenin yanı sıra duvarları tıklayarak kontrol etmiş, şömine bacasını incelemiş ve gizli bölmeler aramışlardı. Ne var ki tüm bu eylemler herhangi bir sonuç vermemiş ve daireye yapılan ziyaretlerin hiçbirinde içeride kimse bulunamamıştı; Moskova'ya gelen yabancı sanatçılarla ilgili meselelere vâkıf olması beklenen bütün kimselerin Moskova'da kara büyücü Woland diye birinin olmadığını ve olamayacağını kesinkes ve kendilerinden emin bir biçimde ileri sürmelerine rağmen dairede birilerinin olduğu belliydi oysa.

Gelirken kesinlikle hiçbir yere kayıt yaptırmamıştı, kimseye pasaport, kontrat, ya da anlaşma benzeri bir kâğıt göstermemişti ve kimse onun hakkında bir şey duymamıştı! Gösteri komisyonu programlar bölümünün başında bulunan Kitaytsev Tanrı'nın adını vererek yeminler ediyordu, kayıp Styopa Lihodeyev Woland diye birinin yapacağı herhangi bir gösterinin programını göndermemişti kendisine onay için ve Kitaytsev'e Woland diye birinin geleceğini bildiren bir telefon açmamıştı. Bu yüzden kendisi, yani Kitaytsev Styopa'nın Varyete'de böyle bir seansa nasıl olup da

izin verebildiğini kesinlikle anlamıyor ve bilmiyordu. Arkadi Apollonoviç'in seansta bu büyücüyü kendi gözleriyle gördüğü söylendiğinde, Kitaytsev sadece ellerini iki yana açıp gözlerini yukarı dikiyordu. Ve Kitaytsev'in gözlerine bakarak kristal gibi temiz olduğunu görmek ve bunu güvenle söylemek mümkündü.

Prohor Petroviç, ana gösteri komisyonu başkanının ta kendisi...

Bu arada: Prohor Petroviç polisin çalışma odasına girmesinden hemen sonra takım elbisesine geri dönerek Anna Riçardovna'yı delicesine sevindirmiş ve boş yere teyakkuza geçen polisi büyük şaşkınlığa sürüklemişti. Bir "bu arada" daha: Yerine, çizgili gri takım elbisenin içine döndükten sonra, kısa süreli yokluğu sırasında takım elbisenin önüne yığdığı bütün karar notlarını eksiksiz onaylamıştı.

...özetle, Prohor Petroviç'in kendisi de Woland diye biri hakkında kat'iyen hiçbir şey bilmiyordu.

Ortaya, affınıza sığınarak, saçma sapan bir manzara çıkıyordu: Binlerce seyirci, Varyete'nin bütün çalışanları, nihayet en eğitimli insanlardan biri olan Sempleyarov Arkadi Apollonoviç bu büyücüyü ve aynı şekilde lanet olasıca asistanlarını görmüştü, ama buna rağmen onu hiçbir yerde bulmanın imkânı yoktu. Ne yani, müsaade edin sormama, iğrenç seansından hemen sonra yer yarıldı da içine mi girdi, yoksa bazılarının iddia ettiği gibi Moskova'ya zaten hiç gelmemiş miydi? Eğer birincisiyse, hiç kuşkusuz yerin dibine girerken Varyete idaresini de komple yanında götürmüştü; yok ikincisiyse, bahtsız tiyatronun idarecilerinin önden bir pislik çevirip (çalışma odasındaki kırık pencere camını ve Tuzbubyon'un davranışını hatırlamak yeterli bu bahiste!) arkasında iz bırakmadan Moskova'dan kaçtığı sonucu çıkmıyor mu?

Soruşturmanın başındakilerin hakkını vermek gerek. Kaybolan Rimski şaşırtıcı bir süratle bulundu. Tuzbub-

yon'un sinema civarındaki taksomotor durağının önünde sergilediği davranışı, seans ne zaman sona erdi, Rimski tam olarak ne zaman kaybolmuş olabilir gibi zaman verileriyle karşılaştırmak yetti Leningrad'a derhal telgraf çekmek için. Bir saat sonra (cuma akşamına doğru) yanıt geldi: Rimski Astoria Oteli'nin dördüncü katında 412 numaralı odada, yani o sırada Leningrad'da turnede olan bir Moskova tiyatrosunun repertuvarından sorumlu şahsın kaldığı, hani herkesin bildiği altın işlemeli, kül mavisi mobilyalarla döşeli ve muhteşem banyolu o odanın yanındaki odada bulunmuştu.

Astoria'nın dört yüz on iki numaralı odasının elbise dolabında saklanırken bulunan Rimski derhal tutuklanmış ve hemen oracıkta, Leningrad'da sorguya alınmıştı. Sonra Moskova'ya, Varyete'nin mali işler sorumlusunun cezai ehliyete sahip olmadığını, sorulara elle tutulur cevaplar vermediğini ya da vermek istemediğini ve yalnızca kendisinin zırhlı bir hücreye gizlenip kapısına da silahlı muhafızlar dikilmesini rica ettiğini bildiren bir telgraf geldi. Moskova'dan telgrafla, Rimski'nin korumalar eşliğinde Moskova'ya getirilmesi emredildi, bunun neticesinde de Rimski cuma akşamı tıpkı söylendiği gibi korumalar eşliğinde akşam treniyle yola çıktı.

Yine cuma akşamına doğru Lihodeyev'in de izine rastlandı. Bütün şehirlere Lihodeyev'in durumunu soran telgraflar yollanmış ve Yalta'dan Lihodeyev'in Yalta'da bulunduğunu ama daha sonra Moskova'ya doğru uçakla yola çıktığını bildiren bir yanıt alınmıştı.

Rastlanmayan tek iz Varenuha'nın iziydi. İstisnasız tüm Moskova'nın tanıdığı ünlü tiyatro yöneticisi sırra kadem basmıştı.

Bu sırada Moskova'da Varyete harici yerlerde yaşanan olaylarla uğraşmak gerekmişti. "Şanlı Deniz"i söyleyen memurlar (bu arada: Profesör Stravinski enjeksiyon yoluyla onları iki saatlik bir süre için düzene sokmayı başarmıştı), başka şahıs ya da kurumlara para görüntüsü altında ne ol-

duğunu, ancak şeytanın bilebileceği şeyler gösteren şahıslar, ayrıca bunlardan zarar gören şahısların dahil olduğu sıra dışı olayları aydınlatmaya çalışmak gerekmişti.

Kolayca anlaşılacağı üzere, bu olaylar arasında en rezili ve en kabul edilemezi müteveffa edebiyatçı Berlioz'un başının doğrudan Griboyedov'un salonundaki tabutundan güpegündüz kaçırılmasıydı.

Bu karmaşık meselenin tüm Moskova'ya yayılmış lanet ilmiklerini örgü örer gibi şişe dizen on iki kişi gerçekleştiriyordu soruşturmayı.

Soruşturmacılardan biri Profesör Stravinski'nin kliniğine gelmiş ve ilk iş kendisine son üç günde kliniğe yatırılan kişilerin listesinin gösterilmesini istemişti. Böylece Nikanor İvanoviç Bosoy ve kafası koparılan bahtsız konferansiye bulunmuştu. Yalnız bu kişilerin üzerinde pek durulmadı. Bu ikisinin esrarengiz büyücü tarafından yönetilen aynı kötü niyetli çetenin kurbanı olduğunu tespit etmek zor değildi artık. Soruşturmacının asıl ilgisini çeken, İvan Nikolayeviç Ponıryof oldu.

İvanuşka'nın 117 numaralı odasının kapısı cuma akşamına doğru açıldı ve odaya genç, yuvarlak yüzlü, sakin ve yumuşak başlı, hiçbir şekilde soruşturmacıya benzemeyen, bununla birlikte Moskova'nın en iyi soruşturmacılarından biri olan adam girdi. Adam solgun ve süzgün bir delikanlının yatakta yattığını gördü, delikanlının gözlerinde etrafında olup bitenlere karşı ilgisizlik okunuyordu; bu gözler bazen çevredekilerin üzerine, uzaklarda bir yerlere, bazen de kendi içine dikiliyordu.

Soruşturmacı şefkatle tanıttı kendini ve evvelsi gün Patriarşiye Prudı'da yaşananları konuşmak için İvan Nikolayeviç'i görmeye geldiğini söyledi.

Ah, soruşturmacı daha önce, mesela, İvan'ın hırsla ve deli gibi Patriarşiye Prudı hikâyesini dinletmeye çalıştığı perşembeye dönen gece gelseydi ne bayram ederdi ama İvan!

Danışmanın yakalanmasına yardımcı olma hayali gerçek olmuştu şimdi, kimsenin peşinden koşmak zorunda değildi artık, tam da çarşamba akşamı olanlarla ilgili hikâyesini dinlemek için ayağına kadar gelmişlerdi.

Ama ne yazık ki İvanuşka Berlioz'un ölümünden sonra geçen süre zarfında bambaşka biri olmuştu. Soruşturmacının bütün sorularına seve seve ve kibarca yanıt vermeye hazırdı ama İvan'ın hem bakışlarında, hem de ses tonunda aldırmazlık hissediliyordu. Berlioz'un kaderi artık alakadar etmiyordu onu.

Soruşturmacının gelişinden önce İvanuşka uzanmış uyukluyordu ve gözlerinin önünden bazı görüntüler geçiyordu. Tuhaf, anlaşılmaz, var olmayan bir şehir görüyordu; mermer kütleler, aşınmış kolonadlar, güneşte parlayan çatılar, Antonius'un kara, kasvetli ve acımasız kulesi, batı tepesinde bir saray, çatısına kadar bahçenin neredeyse tropik yeşilliğine gömülmüş, günbatımında bu yeşilliğin üzerinde yanan bronz heykeller, kadim şehrin surları dibinde yürüyen, zırhlara hapsedilmiş Romalı senturyonları görüyordu.

Gördüğü gündüz düşünde İvan'ın karşısında koltukta kıpırtısız oturan, tıraşlı, yorgun ve sinirli, yüzü sararmış, kırmızı astarlı beyaz pelerin giyen ve başkasına ait bu kabarık bahçeye nefretle bakan bir adam beliriyordu. İvan üzerinde kirişlerle çaprazlanmış boş direkler bulunan ormansız, sarı bir tepe görüyordu bir de.

Patriarşiye Prudı'da olanlarsa artık şair İvan Bezdomnıy'ı ilgilendirmiyordu.

– Söyler misiniz, İvan Nikolayeviç, Berlioz tramvayın altında kaldığı sırada siz turnikeden ne kadar uzaktaydınız?

Zar zor fark edilen aldırmaz bir tebessüm dokundu nedense İvan'ın dudaklarına ve cevap verdi:

– Uzaktaydım.

– Peki şu ekoseli turnikenin orada mıydı?

– Hayır, yakınlardaki bir bankta oturuyordu.

– Berlioz düştüğü sırada turnikeye yaklaşmadığından emin misiniz?

– Eminim. Yaklaşmadı. Sereserpe oturuyordu.

Bunlar soruşturmacının son soruları oldu. Ardından kalktı, İvanuşka'ya elini uzattı, bir an evvel iyileşmesini diledi ve en kısa zamanda yine şiirlerini okumayı umduğunu söyledi.

– Yok, –diye yanıt verdi İvan sessizce,– bundan sonra şiir yazmayacağım.

Soruşturmacı kibarca tebessüm etti, cüret edip şairin şu sıralar biraz depresyonda olduğundan ama yakında bunun geçeceğinden emin olduğunu söyledi.

– Yok, –dedi İvan soruşturmacıya değil, uzaklara, sönmekte olan gök çizgisine bakarak,– bu bende asla geçmeyecek. Yazdığım şiirler kötü şiirler, bunu anladım artık.

Soruşturmacı son derece önemli bir malzemeyle ayrıldı İvanuşka'nın yanından. Diziyi sondan başa doğru takip ederek bütün olayların kaynağına ulaşılabilmişti. Soruşturmacının olayların Patriarşiye'deki cinayetle başladığından kuşkusu yoktu. Elbette ne İvanuşka, ne şu ekoseli itmişti Massolit'in talihsiz başkanını tramvayın altına, fiziken, tabiri caizse, tekerlerin altına düşmesine kimse sebep olmamıştı. Ama soruşturmacı Berlioz'un tramvayın altına hipnoz altında atladığından (ya da düştüğünden) emindi.

Evet, elde çok malzeme vardı artık ve kimi nerede yakalamak gerektiği biliniyordu. Ama mesele şu ki, yakalamak hiçbir şekilde mümkün olmamıştı. Şüphe yok ki üç kere, tekrar etmek gerek, birileri bulunmuştu 50 numaralı lanet dairede. Zaman zaman kâh takırtılı, kâh burundan bir sesle telefon zırıltılarına yanıt vermişti daire, bazen pencere açılmış, dahası pikap sesleri işitilmişti içeriden. Ama içeri girildiği her seferde kesinlikle kimsenin olmadığı görülmüştü. Halbuki birden fazla kez ve günün değişik saatlerinde birilerinin burada bulunduğu kesindi. Bununla yetinilmemiş, dairenin

içinde ağ gezdirmek suretiyle bütün köşeler kontrol edilmişti. Daire çoktandır şüphe altındaydı. Kemeraltından geçip avluya giden yolun yanı sıra arka çıkış da tutulmuş, dahası çatıya, baca diplerine adam yerleştirilmişti. Evet, 50 numaralı daire oyun oynuyordu ve buna karşı kimsenin elinden bir şey gelmiyordu.

Cumayı cumartesiye bağlayan gece yarısına kadar bu şekilde uzanmıştı iş, ta ki akşam kıyafeti ve rugan ayakkabılarıyla Baron Maygel merasim havasında misafir olarak 50 numaralı dairenin kapısından içeri girene kadar. Baronu daireye aldıkları işitiliyordu. Bundan tam on dakika sonra kapıyı çalma zahmetine girmeden ziyaret ettiler daireyi, ama içeride ne ev sahiplerini buldular, ne de, artık bu kadarı da olmaz dercesine, Baron Maygel'in izine rastladılar.

Evet, söylendiği üzere iş böylece cumartesi şafak vaktine kadar uzandı. Bu noktada yeni ve çok enteresan veriler eklendi. Kırım'dan kalkan altı kişilik bir yolcu uçağı Moskova havaalanına iniş yaptı. Diğer yolcularla birlikte uçaktan tuhaf bir yolcu daha indi. Derbederler gibi sakalı uzamış, üç gündür yıkanmayan, iltihaplı korkmuş gözlerle bakan, bagajsız ve biraz acayip giyimli genç bir yurttaştı bu. Yurttaşın üstünde papak, gecelik, geceliğin üstünde de burka ve koyu mavi renkte, yepyeni, hatta henüz satın alınmış deri gece terlikleri vardı. Uçak kabininden aşağı inilen merdivenden henüz ayrılmıştı ki yurttaşın yanına yanaştılar. Kendisi bekleniyordu. Bir süre sonra Varyete'nin unutulmaz direktörü Stepan Bogdanoviç Lihodeyev soruşturma ekibinin karşısındaydı. O da yeni veriler serpiştirdi. Woland'ın Styopa Lihodeyev'i hipnotize ederek sanatçı kılığında Varyete'ye sızdığı, ardından da bir şekilde Styopa'yı Moskova'dan Tanrı bilir kaç kilometre öteye fırlatmayı başardığı anlaşılmıştı artık. Malzemeye yeni veriler eklenmişti eklenmesine ama bu sayede mesele hafiflemek bir yana, biraz daha ağırlaşmıştı, zira Stepan

Bogdanoviç'in kurbanı olduğu türden işler kıvırabilen bir şahsiyetle baş etmenin pek kolay olmayacağı belli olmuştu. Bu arada, Lihodeyev kendi ricası üzerine güvenli bir hücreye kapatılmıştı. Soruşturmanın karşısına bu kez neredeyse iki gün boyunca kimseye haber vermeden ortadan kaybolmasının ardından döndüğü dairesinde az evvel tutuklanan Varenuha çıktı.

İdari işler sorumlusu, Azazello'ya verdiği bundan sonra yalan söylememe sözüne rağmen tam da yalan söyleyerek başlamıştı. Ama yine de kendisini bunun için fazla kınamamak gerek. Ne de olsa Azazello telefonda yalan söylemesini ve hödük gibi konuşmasını yasaklamıştı, mevcut durumda idareci telefon cihazını kullanmadan konuşuyordu. Gözleri yerinde durmayan İvan Savelyeviç perşembe günü gündüz vakti Varyete'deki çalışma odasında tek başına içip sarhoş olduğunu, ardından da bir yere gittiğini, ama neresi olduğunu hatırlamadığını, bir yerlerde starka* içtiğini, ama neresi olduğunu hatırlamadığını, bir yerlerde çitin altında yuvarlandığını, ama yine neresi olduğunu hatırlamadığını bildiriyordu. Ne zaman ki idari işler sorumlusuna aptalca ve mantıksız davranışlarıyla soruşturmaya engel olduğu ve elbette bunun için hesap vereceği söylendi, işte o zaman Varenuha hüngür hüngür ağlamaya ve sağını solunu kontrol edip titreyen sesiyle yalnızca korkudan yalan söylediğini fısıldamaya başladı; bir süre ellerinde bulunduğu Woland'ın çetesinin intikamından çekiniyor ve rica ediyor, yalvarıyor, zırhlı bir hücrede kilitli kalmaya can atıyordu.

– Hay şeytan! Bu da takmış zırhlı hücreye, –diye homurdandı soruşturmayı yürütenlerden biri.

– Bu alçaklar fena korkutmuş hepsini, –dedi İvanuşka'yı görmeye giden soruşturmacı.

Varenuha'yı ellerinden geldiğince sakinleştirdiler, hücre olmadan da onu koruyacaklarını söylediler, bunun üzerine

---

* Normalden biraz daha sert bir çavdar votkası. (ç.n.)

anlaşıldı ki, aslında çitin altında starka içmemişti, kızıl saçlı ve köpek dişli biriyle bir şişko onu dövmüştü...

– Kediye mi benziyordu yoksa?

– Evet, evet, evet, –diye fısıldıyordu idari işler sorumlusu korkudan titreyip saniye başı arkasını kontrol ederek ve yaklaşık iki gün boyunca 50 numaralı dairede vampir muhbir sıfatıyla varlığını nasıl sürdürdüğü ve az kalsın mali direktör Rimski'nin ölümüne sebep olduğuyla ilgili ayrıntıları açıklıyordu...

Bu sırada Leningrad treniyle getirilen Rimski'yi içeri aldılar. Fakat eski mali işler sorumlusuna artık hiç benzemeyen bu korkudan tir tir titreyen, psikolojisi bozuk, kır saçlı ihtiyar adam gerçeği söylemeye kesinlikle yanaşmadı ve bu bakımdan çok inatçı çıktı. Rimski gece vakti çalışma odasının penceresinde ne Hella diye birini, ne de Varenuha'yı gördüğünü kabul ediyordu, sadece fenalaşmış ve kendini bilmez vaziyette Leningrad'a gitmişti. Hasta mali işler sorumlusunun ifadesini zırhlı bir hücreye kapatılmayı rica ederek tamamladığını söylemeye gerek bile yok.

Annuşka Arbat'taki univermagda* kasadaki kadına on dolarlık banknot vermeye çalışırken tutuklanmıştı. Annuşka'nın Sadovaya'daki binanın penceresinden uçan insanlar ve kendi ifadesine göre, polise götürmek için yerden aldığı nalın hikâyesini dikkatle dinlediler.

– Nal gerçekten de pırlantalı altından mıydı? –diye soruyorlardı Annuşka'ya.

– Pırlantaları ben mi bilmeyeceğim, –diye yanıtlıyordu Annuşka.

– Ama size onluk verdiğini söylüyorsunuz?

– Onlukları ben mi bilmeyeceğim, –diye yanıtlıyordu Annuşka.

– Peki hangi ara dolara dönüştüler o zaman?

– Dolarlar nereden çıktı, hiç bilmiyorum, dolar molar

---

* Sovyet tipi alışveriş merkezi. (ç.n.)

görmedim ben, –diyerek ciyak ciyak yanıtlıyordu Annuşka,– hakkımız değil mi? Ödül verdiler bize, biz de bununla basma alıyoruz... –Ve ardından beşinci kata kimseye gün yüzü göstermeyen cinleri ve iblisleri yerleştiren ev idaresinden sorumlu olmadığı yönünde bir dizi zırva sıraladı.

Bunun üzerine soruşturmacı Annuşka'ya kalemini salladı, çünkü adamakıllı bıktırmıştı herkesi, defolup gitmesi için yeşil geçiş kâğıtlarından yazdı bir tane, bundan sonra Annuşka binadan kaybolarak herkesi mutlu etti.

Sonra sırayla bir sürü insan daha geçti soruşturma ekibinin önünden, aralarında sırf sabaha karşı polise gidip kocasının kaybolduğunu bildiren kıskanç eşinin aptallığı neticesinde az evvel tutuklanan Nikolay İvanoviç de vardı. Nikolay İvanoviç geceyi şeytanın balosunda geçirdiğini gösteren soytarı işi tasdiknameyi masaya koyduğunda pek şaşırmadı soruşturma ekibi. Margarita Nikolayevna'nın çıplak ev işçisini ırmakta yıkanması için şeytan bilir hangi cehenneme havada sırtında nasıl götürdüğüne ve bunun öncesinde Margarita Nikolayevna'nın anadan üryan pencerede belirmesine dair anlattıklarında Nikolay İvanoviç bir miktar sapmıştı hakikatten. Mesela, elinde fırlatılmış gecelikle yatak odasına girdiğini ve Nataşa'ya Venüs dediğini anmayı gerekli görmemişti. Söylediğine göre, Nataşa pencereden uçarak çıkıp sırtına binmiş ve onu Moskova'dan uzaklara götürmüştü...

– Şiddete boyun eğerek söylediklerini yapmak zorunda kaldım, –diye anlatıyordu Nikolay İvanoviç ve uyduruk hikâyesini eşine tek kelime edilmemesi ricasıyla bitirdi. Ve bu söz verildi kendisine.

Nikolay İvanoviç'in ifadesi Margarita Nikolayevna'nın ve aynı şekilde ev işçisi Nataşa'nın arkalarında iz bırakmadan kaybolduğunu tespit etme olanağı verdi. Bulunmaları için gerekli önlemler alındı.

Bir saniye bile kesintiye uğramayan soruşturmayla taçlandı cumartesi sabahı da. Bu sırada şehirde gerçekliğin kü-

çük bir parçasının en akla hayale sığmaz yalanla süslendiği, kesinlikle olanaksız söylentiler ortaya çıkıp yayılıyordu. Varyete'de sonrasında iki bin seyircinin tamamının anadan doğma sokağa fırladığı bir seans yapıldığı, Sadovaya Caddesi'nde sihirli tipte sahte banknotların basıldığı bir matbaanın kapatıldığı, bir çetenin eğlence sektöründe çalışan beş yöneticiyi kaçırdığı, ama polisin hepsini derhal bulduğu ve insanın tekrarlamak dahi istemediği pek çok başka şey söyleniyordu.

Öğle vakti yaklaştığı sırada soruşturmanın yürütüldüğü yerde telefonun zırıldadığı işitildi. Lanetli dairenin yine yaşam belirtisi gösterdiğini bildiriyorlardı Sadovaya'dan. Pencerelerin içeriden açıldığı, piyano ve şarkı seslerinin işitildiği ve pencere eşiğinde oturup güneşlenen bir kara kedi görüldüğü bildirildi.

Sıcak günde saat dört civarı Sadovaya Caddesi'nde 302-bis numaralı evin biraz berisinde üç arabadan sivil giyimli erkeklerden oluşan büyük bir topluluk indi. Gelen büyük grup hemen iki küçük gruba ayrıldı, bunlardan biri binanın kemeraltı ve avlusundan geçip dosdoğru altıncı girişe ilerlerken, diğeri arka tarafa açılan ve genellikle tahtalarla çivilenmiş halde kapalı tutulan küçük kapıyı açtı ve her iki grup farklı merdivenlerden 50 numaralı daireye doğru çıkmaya koyuldu.

Bu sırada Korovyev ve Azazello, Korovyev'in bayramlık frakıyla değil, normal kıyafetiyle olduğunu söyleyelim geçerken, dairenin yemek odasında oturmuş kahvaltılarını bitiriyorlardı. Woland her zamanki gibi yatak odasındaydı, kedinin nerede olduğuysa belli değildi. Ama mutfaktan gelen tencere şangırtısına bakılırsa Behemot'un tam da orada olduğunu ve her zamanki gibi saçma bir işle meşgul olduğunu varsaymak mümkündü.

– Merdivenden gelen bu ayak sesleri de neyin nesi? –diye sordu Korovyev, bir yandan da sade kahve fincanının içindeki kaşıkla oynuyordu.

– Bizi tutuklamaya geliyorlar, –diye yanıt verdi Azazello ve konyak kadehini yuvarladı.

– Demek öyle, e gelsinler madem, –diye yanıt verdi buna Korovyev.

Ana giriş merdiveninden çıkanlar bu sırada üçüncü katın sahanlığına ulaşmıştı bile. Burada iki tesisatçı bir kalorifer peteğiyle uğraşıyordu. Gelenlerle tesisatçılar manidar bakışlar attı birbirine.

– Hepsi evde, –diye fısıldadı tesisatçının biri çekiçle boruya vururken.

Bunun üzerine gelenler arasında en önde bulunan şahıs paltosunun altından kara mavzeri* çıkardı, yanındaki bir diğeri de maymuncuğu. 50 numaralı daireye gelenler ne gerekiyorsa almıştı yanına. İkisinin ceplerinde kolay açılabilen, ince, ipek ağlardan vardı. Bir tanesinde kement, bir tanesinde ise gaz bezinden maskeler ve kloroform ampulleri.

Bir saniye içinde 50 numaralı dairenin giriş kapısı açıldı ve tüm gelenler kendilerini girişte buldu, bu sırada mutfakta çarpan kapı ise ikinci grubun da arka girişten aynı şekilde tam zamanında geldiğini gösteriyordu.

Bu kez tam olmasa da bir talihin varlığından söz edilebilirdi. İnsanlar anında tüm odalara dağıldı ve hiçbir yerde kimseyi bulamadılar, buna karşın yemek odasındaki masanın üzerinde görünüşe göre az evvel terk edilmiş bir kahvaltıdan kalanları buldular, misafir odasında ise şömine rafının üzerinde kristal sürahinin yanında kocaman bir kara kedi oturuyor, patileriyle de bir gaz ocağı tutuyordu.

Misafir odasına girenler tam bir sessizlik içerisinde epey uzun süre seyretti bu kediyi.

– Evet... gerçekten muhteşem, –diye fısıldadı gelenlerden biri.

– Yaramazlık yapmıyorum, kimseye dokunmuyorum, gaz ocağını tamir ediyorum, –dedi suratını asan kedi düş-

---

* Mavzer Türkçede genellikle tüfek adıyken Rusya'da tabanca adıdır. (ç.n.)

manca,– ayrıca kedinin kadim ve dokunulmaz bir hayvan olduğunu hatırlatmayı borç bilirim.

– Acayip temiz iş, –diye fısıldadı içeri girenlerden biri, bir diğeri ise yüksek ve anlaşılır bir sesle şöyle dedi:

– Madem öyle, sayın dokunulmaz vantrilok kedisi, buraya buyurun.

İpek ağ açılıp havalandı, ama ağı atan herkesi hayrette bırakarak ıskaladı, yakaladığı tek şey sürahiydi, ki o da anında şangırtıyla tuzla buz oldu.

– Römiz!* –diye bağırdı kedi.– Hurra! –Ve bunun üzerine gaz ocağını kenara bırakıp sırtından bir brovning çıkardı.

Bir anda kendisine en yakın duran kişiye doğrulttu silahı, ama kedi ateş etmeye fırsat bulamadan berikinin elinde bir alev parladı ve mavzer atışıyla beraber kedi şömine rafından baş aşağı yere yuvarlandı ve brovningi bir tarafa, gaz ocağını diğer tarafa düşürdü.

– Her şey bitti, –dedi kedi cılız sesle ve bitap vaziyette kan birikintisinin içinde uzandı,– bir saniye uzak durun benden, bırakın toprakla vedalaşayım. Ah, dostum, Azazello! –diye inledi kedi kan kaybederek.– Neredesin? –Ferini yitiren gözlerini yemek odası kapısından tarafa çevirdi.– Denk değildi bu çarpışma ve sen yardımıma gelmedin. Zavallı Behemot'u bir bardak konyağa değişerek terk ettin, gerçi konyak da konyak, ha! Ölümüm vicdanında bir yara olsun, bense brovningimi sana emanet ediyorum...

– Ağ, ağ, ağ, –tedirgin fısıldaşmalar oldu kedinin çevresinde. Ama şeytan bilir neden, birinin cebinde takılı kalmış, bir türlü dışarı çıkmıyordu.

– Ölümcül yaralı kediyi kurtarabilecek tek şey, –dedi kedi,– bir yudum benzin... –Ve kargaşadan yararlanarak gaz ocağındaki büyük deliği ağzına yanaştırdı ve benzinden kana kana içti. Hemen o anda sol üst patisinin altındaki yaradan akan kan durdu. Kedi dipdiri ayağa fırladı gaz ocağını

---

* Eskrimde uyarı vuruşu. (ç.n.)

koltuğunun altına sıkıştırarak, şöminenin üzerine geri zıpladı, oradan da duvar kâğıtlarını yırta yırta duvarda ilerleyip iki saniyede içeri girenlerin tepesinde belirdi ve metal kornişin üstüne çıkıp oturdu.

Bir anda perdeye yapıştı ve perdeyi kornişle birlikte koparak loş odaya güneşi doldurdu. Ama ne hileyle iyileşen kedi, ne gaz ocağı düştü aşağı. Kedi gaz ocağını bırakmadan atılıp odanın ortasında asılı avizeye sıçramayı becerdi.

– Merdiveni getirin! –diye bağırdılar aşağıda.

– Düelloya davet ediyorum! –diye bağırdı kedi sallanan avizeyle başların üstünde uçarak ve bu esnada yine patilerinde brovning belirdi, gaz ocağını ise avizenin kolları arasına yerleştirmişti.

Kedi nişan aldı ve içeri girenlerin tepesinde sarkaç gibi sallanarak ateş açtı. Gürültü daireyi sarstı. Avizeden yere kristal parçaları saçıldı, şöminenin üstündeki ayna yıldız yıldız çatladı, sıva tozu havalandı, boş kovanlar yerde sıçradı, pencere camları patladı, kurşunların deldiği gaz ocağından benzin saçılmaya başladı. Bundan böyle kediyi canlı ele geçirmek diye bir şey söz konusu olamazdı ve gelenler kediye mavzerlerle yanıt vererek hedefi on ikiden vurmak için başına, karnına, göğsüne ve sırtına çılgın gibi ateş etmeye başladı. Silahlı çatışma avluda, asfaltın üstünde paniğe neden oldu.

Ama bu çatışma uzun sürmedi ve kendiliğinden sönmeye başladı. Mesele şu ki, ne kedi ne de gelenler zarar görmüştü. Ölmek bir tarafa, kimse yaralanmamıştı bile. Kedi de dahil, herkes sapasağlamdı. Gelenlerden biri son bir kere daha kontrol etmek için lanet olası hayvanın başına beş el ateş etti, kedi de buna anında bir dolu şarjörle cevap verdi. Ve yine aynı durum: Kimse etkilenmedi. Kedi salınımları gitgide küçülen avizede sallanıyor ve nedense brovningin namlusuna üfleyip patisine tükürüyordu. Aşağıda sessiz sedasız ayakta duranların yüzlerinde tam bir ne yapacağı-

nı bilememe hali belirdi. Silah sıkmanın kesinlikle etkisiz olduğu yegâne olay, ya da yegâne olaylardan biri buydu. Kedinin brovninginin oyuncak olduğunu düşünmek mümkündü elbette ama gelenlerin mavzerleriyle ilgili bunu söylemek kesinlikle olanaksızdı. Kedinin ilk yarası, ki bu yaranın varlığına dair en ufak bir şüphe dahi yoktu elbette, tıpkı benzin içme gibi sihirden ve domuzca bir numaradan başka bir şey değildi.

Kediyi ele geçirmek için bir deneme daha yaptılar. Fırlatılan kement mumlardan birine takıldı ve avize yerinden çıktı. Yere vuruşu bütün binayı titretti, ama bunun faydası olmadı. Kırıklar orada bulunanların üzerine yağdı, kedi ise havada uçup şömine aynasının altın çerçevesinin tavanın altına denk gelen üst kısmına kuruldu yüksekçe. Hiçbir yere kaçmaya niyeti yoktu, hatta tersine, nispeten güvenli bir yerde oturmaktan istifade bir konuşma daha yaptı.

– Kesinlikle anlamış değilim, –diyordu yukarıdan,– neden bana bu kadar sert davranıyorsunuz...

Ve tam bu anda nereden geldiği belli olmayan ağır, pes bir ses henüz başlangıç aşamasındaki konuşmayı yarıda bıraktı:

– Neler oluyor dairede? Çalışmama engel olunuyor.

Burundan gelen, nahoş bir başka ses cevap verdi:

– Behemot'un işi tabii ki, iblis görsün yüzünü!

Takırtılı, üçüncü bir ses şöyle dedi:

– Messir! Cumartesi. Güneş alçalıyor. Gitme vakti.

– Kusura bakmayın, daha fazla sohbet edemeyeceğim, –dedi kedi aynadan,– gitme vakti. –Brovningini fırlattı ve pencerenin iki camını da kırdı. Ardından benzini aşağı döktü ve benzin kendi kendine parladı, alev dalgası tavana kadar yükseldi.

Olağanüstü bir sürat ve şiddetle tutuştu ortalık, benzinle bile pek mümkün değildi bu. Duvar kâğıtları anında tütmeye başladı, kopuk perde yerde tutuştu ve kırık pence-

relerin çerçeveleri içten içe yanmaya başladı. Kedi yay gibi gerildi, miyavladı, aynadan pencerenin eşiğine atladı ve gaz ocağıyla birlikte arkasında kayboldu. Dışarıdan silah sesleri işitildi. Mücevherci kadının pencereleri hizasında itfaiye merdiveninde oturan bir adam, bir pencere eşiğinden diğerine uçarak, daha önce de söylendiği gibi П harfi biçiminde inşa edilmiş binanın köşe oluk borusuna yönelen kediye kurşun yağdırmıştı. Kedi bu boruyu kullanarak çatıya tırmandı.

Çatıda da, ne yazık ki, aynı şekilde herhangi bir sonuç elde edemeden kurşun yağmuruna tuttu bacaları kollayan muhafızlar ve kedi batan güneşin şehri dolduran ışıkları arasında ortalıktan tüydü.

Dairede bu sırada gelenlerin ayaklarının altındaki parke alev almış ve kedinin yaralanmış numarası yaparak yuvarlandığı yerde ateşin içinde gitgide yoğunlaşmak suretiyle eski Baron Maygel'in çenesi yukarı dikilmiş, cam gözlü cesedi belirmişti. Cesedi çıkarmak artık olanaksızdı. Misafir odasındakiler yanan parke tahtalarının üzerinde hoplaya zıplaya ve tüten omuz ve göğüslerini tokatlaya tokatlaya çalışma odasına ve girişe çekildi. Yemek ve yatak odasındakiler ise koridordan geçerek kaçtı. Mutfaktakiler de kaçıp girişe koştu. Misafir odası ateş ve dumanla dolmuştu artık. Birileri ayaküstü itfaiye bölüğünün telefonunu çevirecek ve ahizeye kısaca bağıracak zamanı buldu:

– Sadovaya, 302-bis!

Daha fazla oyalanmak imkânsızdı. Alev girişe sıçradı. Nefes almak zorlaşmıştı.

Büyülü dairenin kırık pencerelerinden ilk dumanlar çıkmıştı ki avluda çaresiz insan çığlıkları işitildi:

– Yangın! Yangın! Yanıyoruz!

Binadaki farklı dairelerden insanlar telefonlara bağırmaya başladı:

– Sadovaya! Sadovaya, 302-bis!

Sadovaya'da şehrin her tarafından süratle kopup gelen uzun kırmızı arabaların üstünde kalplere korku düşüren çan sesleri işitilirken avluda oradan oraya koşuşturan insanlar, dumanla birlikte beşinci katın penceresinden karanlık üç erkek ve bir çıplak kadın siluetinin uçup gittiğini gördüler.

28. Bölüm

Korovyev ve Behemot'un Son Seferi

Bu siluetler var mıydı gerçekten, yoksa Sadovaya'daki bahtsız binanın korkmuş sakinleri yalnızca hayal mi görmüştü, elbette kesin olarak söylemek olanaksız. Gerçekten var idiyseler hemen nerenin yolunu tuttuklarını yine bilen yok. Birbirlerinden nerede ayrıldıklarını da söyleyemeyiz, Sadovaya'daki yangının başlamasından çeyrek saat kadar sonra Smolenski Pazarı'ndaki torgsinin* aynalı kapılarının önünde ekose takım elbise giymiş uzun boylu bir yurttaşın belirdiğini biliyoruz, yanında da iri bir kara kedi.

Yurttaş yayaların arasından ustalıkla kıvrılarak mağazanın dış kapısını açtı. Ama kısa boylu, kemikleri çıkmış, son derece hasmane tavırlı bir kapı görevlisi yolunu kesti ve sinirli bir sesle şöyle dedi:

– Kedilerle girmek yasak.

– Özür dilerim, –diye takırdadı uzun boylu ve boğumlu elini işitme güçlüğü çekenler gibi kulağına koydu,– kedilerle mi dediniz? Yanımda kedi olduğunu da nereden çıkardınız?

---

* "Torgovlya s innostrantsami", yani "Yabancılarla Ticaret" kelimelerinin baş harflerinden türetilen kısaltma isim. 1931'de Sovyetler Birliği'nde bulunan yabancıların dövizle alışveriş yapabilmesi için açılan torgsinler elinde altın, döviz ya da mücevher bulunan Sovyet vatandaşlarına da hizmet vermişti. Torgsinler 1936'da kapatıldı. (ç.n.)

Görevlinin gözleri yerinden uğradı ve boşuna değildi bu: Yurttaşın ayaklarının dibinde kedi medi yoktu, bunun yerine omzunun arkasından gerçekten de suratı kediyi andıran yırtık kasketli bir şişko burnunu uzatıp mağazaya girmeye çalışıyordu. Şişkonun elinde bir de gaz ocağı vardı.

Bu ziyaretçi çifti nedense insan sevmez kapı görevlisinin hoşuna gitmedi.

– Bizde sadece döviz geçerli, –diye hırıldadı güve yemiş gibi duran kabarık kır kaşlarının altından sinirli sinirli bakarak.

– Cancağızım, –diye takırdadı uzun boylu kırık kelebek gözlüğünün içinden gözünü parlatıp,– o dediğinizden bende olmadığını nereden biliyorsunuz? Kıyafetime bakarak mı yargıda bulunuyorsunuz? Bunu asla yapmayın, kıymetli muhafız beyefendi! Yanılabilirsiniz, hem de ne yanılma. Meşhur halife Harun el-Reşid'in hikâyesini bir kere daha okuyun hiç değilse. Ama mevcut durumda bu hikâyeyi geçici bir süre için kenara bırakarak söylemek isterim ki size, sizi müdüre şikâyet edeceğim ve hakkınızda öyle şeyler anlatacağım ki ışıldayan aynalı kapılar arasındaki görevinizi bırakmak zorunda kalacaksınız.

– Gaz ocağımın dövizle dolu olmadığı ne belli, –diye öfkeyle lafa karıştı bu esnada hâlâ mağazaya girmeye çalışan kedi kılıklı şişko. Arkada müşteri kitlesi sıkıştırmaya ve sinirlenmeye başlamıştı. Kapı görevlisi yabani ikiliye nefretle ve şüpheyle bakıp kenara çekildi ve ahbaplarımız Korovyev ve Behemot kendilerini mağazanın içinde buldu.

Burada ilk iş etrafı incelediler, sonra Korovyev eksiksiz her köşeden duyulan çın çın sesiyle ilan etti:

– Muhteşem bir mağaza! Çok ama çok iyi bir mağaza!

Tezgâhların önündeki kitle döndü ve nedense hayretle baktı konuşan kişiye, halbuki berikinin mağazayı övmek için her türlü sebebi vardı.

Raf gözlerinde en zengin renk kombinasyonlarında yüzlerce basma kumaş göze çarpıyordu. Arkalarında da yığınla müslin, şifon ve frak kumaşı. Ayakkabı kutuları istifinin ucu görünmüyordu ve sağ ayaklarında eski, aşınmış ayakkabı, sol ayaklarında ise yeni, parıl parıl tokasız ayakkabıyla birkaç kadın yurttaş alçacık sandalyelerde oturuyor, ayakkabılarını düşünceli düşünceli halıya vuruyordu. Köşenin ardındaki derinlikte bir yerde de pikaplar çalıyordu.

Ama Korovyev ve Behemot tüm bu güzellikleri geçip doğruca şarküteri ve pastane bölümlerinin birleştiği yere yöneldi. Son derece ferahtı burası, basma bölümündeki gibi eşarplı ve bereli kadın yurttaşlar yığılmamıştı tezgâhlara.

Yüzünü mavisi çıkana kadar jiletle kazımış, kemik gözlüklü, kırışmamış ve şeridine boya akmamış yepyeni şapka, leylak rengi palto ve oğlak derisi kızıl eldiven giyen kısa boylu, kare gibi bir adam tezgâhın önünde dikilmiş, buyurgan bir sesle böğürüyordu. Tertemiz beyaz önlük ve koyu mavi başlık giyen satıcı leylak rengi müşteriye hizmet veriyordu. Matta Levi'nin çaldığı bıçağa benzeyen keskin mi keskin bir bıçakla terlemiş, yağlı, pembe somon etinden yılan derisine benzeyen gümüş ışıltılı deriyi ayırıyordu.

– Bu bölüm de harikulade, –diye itiraf etti merasim havasında Korovyev,– ve yabancı ülke vatandaşı da sempatik, –iyi niyetle parmağıyla leylak rengi sırta işaret etti.

– Hayır, Fagot, hayır, –diye yanıt verdi Behemot düşünceli,– sen, dostum, yanılıyorsun. Leylak rengi centilmenin yüzünde bir şeyler eksik bana sorarsan.

Leylak rengi sırt irkildi, ama bu bir tesadüftü herhalde, zira yabancı Korovyev ve yol arkadaşının Rusça söylediği şeyleri anlayamazdı, değil mi?

– Karoşi?* –diyerek sertçe soruyordu leylak rengi müşteri.

– Dünya çapında kalite, –diye yanıt verdi satıcı bıçağın keskin yüzüyle cilveli cilveli derinin altını kurcalarken.

---

* Rusça bozulmamış hali "haroşiy" (iyi). (ç.n.)

– Karoşi severim, plahoy* – hayır, –diyordu yabancı sertçe.

– Olur mu hiç! –diye yanıt veriyordu satıcı coşkuyla.

Bunun üzerine ahbaplarımız yabancıyı somonuyla baş başa bırakıp pastane tezgâhının önüne ilerledi.

– Bugün sıcak, –dedi Korovyev kırmızı yanaklı gencecik satıcı kıza, ama buna karşılık ondan herhangi bir yanıt almadı.– Mandalinalar kaça? –diye sordu bunun üzerine.

– Kilosu otuz kapik, –diye yanıt verdi satıcı.

– Ateş pahası her şey, –dedi Korovyev içini çekerek,– ah, ah... –biraz daha düşündü ve yol arkadaşını davet etti:– Yesene, Behemot.

Şişko gaz ocağını koltuğunun altına aldı, piramidin en üstündeki mandalinayı kaptı ve oracıkta kabuğuyla birlikte yiyip ikinciye atıldı.

Ölümcül bir dehşet sardı satıcıyı.

– Çıldırmışsınız siz! –diye bağırıyordu, yüzünde allık namına bir şey kalmamıştı.– Fişi verin! Fişi! –Ve tatlı maşasını düşürdü.

– Canım benim, tatlı güzelim, –diye tısladı Korovyev tezgâhın üzerinden sarkıp satıcı kıza göz kırparak,– bugün yanımızda döviz yok... Ne gelir elden! Ama size yemin ederim, öbür sefere ve en geç pazartesi hesabı temizleriz. Evimiz yakın, Sadovaya'da, yangının olduğu yerde.

Behemot üçüncü mandalinayı yuttuktan sonra patisini çikolata tabletleriyle meydana getirilmiş hünerli yapıya soktu, alttakilerden birini çekti, bunun üzerine elbette her şey yıkıldı, sonra da çikolatayı altın kâğıdıyla birlikte mideye indirdi.

Balık tezgâhının ardındaki satıcılar ellerinde bıçaklarıyla taş kesildiler, leylak rengi yabancı soyguncular döndü ve bunun üzerine Behemot'un haksızlığı ortaya çıktı: Leylak renklinin yüzünde eksik yoktu, tam tersine, fazlası vardı: Sarkık yanaklar ve fırıl fırıl gözler.

---

* Rusçada "kötü". (ç.n.)

Sapsarı kesilen satıcı kız hüzünle bağırdı tüm mağazaya:

– Palosiç! Palosiç!

Basma bölümündeki kitle bu çığlığa doğru yığıldı, Behemot ise pastane bölümünün cazibelerinden uzaklaştı ve elini üzerinde "Seçme Kerç ringası" yazan fıçıya daldırdı, bir iki ringa çıkarıp yuttu, sonra da kuyruklarını tükürdü.

– Palosiç! –diye tekrarlandı pastane tezgâhının arkasında çaresiz çığlık, balık tezgâhının arkasındaki top sakallı satıcı ise yüksek sesle bağırdı:

– Seni alçak, neden yapıyorsun bunu?!

Pavel İosifoviç olay yerine doğru acele ediyordu. Cerrah misali tertemiz, beyaz önlük giyen, cebinde kurşunkalemin ucu görünen etkileyici bir adamdı bu. Pavel İosifoviç görmüş geçirmiş bir insandı anlaşılan. Behemot'un ağzında üçüncü ringanın kuyruğunu görünce bir anlığına durumu değerlendirdi, her şeyi eksiksiz anladı ve utanmazlarla tartışmaya girmeden uzaktan el ederek emretti:

– Düdüğü çal!

Kapı görevlisi aynalı kapılardan Smolenski'nin köşesine uçarcasına çıktı ve uğursuz bir düdük sesiyle ortalığı çınlattı. Kitle alçakların etrafını sarmaya başladı, bunun üzerine Korovyev işe dahil oldu.

– Yurttaşlar! –diye bağırdı titreşen ince sesiyle.– Ne oluyor? Nedir? Bunu sormama izin verin. Zavallı adam, –Korovyev sesine bir titreme ilave etti ve derhal ağlamaklı bir yüz ifadesi takınan Behemot'u gösterdi,– zavallı adam bütün gün gaz ocağı tamir ediyor, karnı aç... dövizi nereden bulsun?

Genellikle kendine hâkim olmayı bilen ve sakin bir insan olan Pavel İosifoviç sertçe bağırdı bunun üzerine:

– Bırak bu lafları! –Ve uzakta bir yere bu kez sabırsız bir el işareti yaptı. Bunun üzerine kapının önündeki düdük sesleri daha da neşeli gürledi.

Ama Korovyev Pavel İosifoviç'in çıkışına aldırmadan devam etti:

– Nereden? Hepinize soruyorum bunu! Açlık ve susuzluktan tükenmiş! Sıcaktan bunalmış. Tadına bakmak için bir mandalina almış kadersiz. Ve bu mandalinanın ederi hepi topu üç kapik. Ve kalkmış düdük çalıyorlar buna, bahar vakti ormandaki bülbüller gibi, polisi ayağa kaldırıp işinden alıkoyuyorlar. Ama o yiyebilir, öyle mi? Ha? –Tam bu anda Korovyev leylak rengi şişkoyu gösterdi, bunun üzerine berikinin yüzü allak bullak oldu.– Kim ki bu? Ha? Nereden gelmiş? Neden? Yokluğunda çok mu sıkılıyorduk? Biz mi davet ettik onu? Tabii ya, –alayla ağzını büzerek var gücüyle bağırdı eski koro şefi,– görüyorsunuz ya, leylak rengi bayramlık elbisesini giymiş, somon yiye yiye şişmiş, tıka basa döviz dolu, peki ya bizim insanımız, ya bizim insanımız? Ne acı! Acı! Acı! –diye ulumaya başladı Korovyev eski zaman düğünlerindeki sağdıçlar gibi.*

Bu aptalca, ölçüden yoksun ve politik bakımdan da muhtemelen zararlı konuşma Pavel İosifoviç'i öfkeden titretti, ama ne gariptir ki, biriken kalabalığın gözlerinden pek çok kişide sempati uyandırdığı okunabiliyordu! Behemot yırtık pırtık kirli yenini gözünün üstüne koyup trajik bir ses tonuyla haykırdığında ise:– "Sağ ol, sadık dost, acı çeken birinin hakkını savundun!" –bir mucize gerçekleşti. Son derece düzgün, yoksul ama temiz giyimli sessiz ihtiyarcık, pastane bölümünden üç tane bademli pasta satın alan ihtiyarcık birden başka şekle büründü. Savaş ateşiyle parladı gözleri, yüzü kıpkırmızı kesildi, pastalı külahı yere attı ve:

– Doğru! –diye bağırdı çocuksu ince bir sesle. Ardından tepsiyi kapıp Behemot'un mahvettiği çikolatadan Eyfel Kulesi'nden kalanları attı, tepsiyi çırptı, sol eliyle yabancının şapkasını çıkardı, sağ eliyle de gerilip tepsinin düz tarafını yabancının kel kafasına vurdu. Kamyondan demir sac bo-

---

* Rus düğün âdetine atıf. Düğünde misafirler "İçemiyoruz. Acı, acı..." diye bağırarak gelinle damadı öpüşmeye davet eder. (ç.n.)

şalttıkları sırada çıkan sese benzer bir ses çıktı. Şişko beti benzi atarak sırtüstü devrildi ve Kerç ringası fıçısına oturdu, oturmasıyla birlikte de ringanın salamura suyunu fıskiye gibi savurdu. Tam bu esnada ikinci mucize gerçekleşti. Fıçının içine yuvarlanan leylak renkli, tertemiz Rusçasıyla aksansız bağırmaya başladı:

– Adam öldürüyorlar! Polis! Haydutlar beni öldürüyor! –Besbelli sarsıntı neticesinde o ana dek bilmediği dili aniden öğrenivermişti.

Bunun üzerine kapı görevlisinin düdüğü kesildi ve heyecanlı müşterilerin meydana getirdiği kalabalığın içinde gitgide yaklaşan iki polis miğferi belirdi. Ama sinsi Behemot hamamda kovayla oturağa su döker gibi, gaz ocağından pastane tezgâhına benzin döktü ve tezgâh kendiliğinden alev aldı. Alev hem yukarı vurdu, hem de tezgâh boyunca süratle ilerleyerek meyve sepetlerinin üzerindeki güzel kâğıt kurdelaları yuttu. Satıcı kızlar tezgâhın arkasından kaçmak için çığlık çığlığa atıldı ve tezgâhın arkasından henüz sıçramışlardı ki, pencerelerdeki kumaş perdeler parladı ve yerdeki benzin alev aldı. Kitle anında çaresiz bir çığlık koparıp pastane bölümünden geri sıçrayarak artık kendisine ihtiyaç duyulmayan Pavel İosifoviç'i ezdi, balık tezgâhının arkasındaki satıcılar ise keskin bıçaklarını da alıp tek sıra halinde arka kapıya doğru tırısa kalktı. Kovanın içinden güçbela çıkan leylak rengi yurttaş ringa suyuyla sırılsıklam olmuş vaziyette tezgâhtaki somonun üstünden öte yana devrildi ve satıcıları takip etti. Canını kurtarmaya çalışan insanların baskı yaptığı aynalı çıkış kapılarındaki camlar şangırtıyla etrafa saçıldı, iki alçak ise, yani Korovyev ve obur Behemot, ortadan kayboldu ama nereye olduğunu anlamak olanaksızdı. Smolenski'deki torgsinde yangın başladığı sırada orada bulunan görgü tanıkları sonradan her iki serserinin de uçarak tavanın altına kadar yükseldiğini ve bu noktada balon gibi patladıklarını anlatmıştı. Elbette, olayın tam da böyle geliş-

tiği şüpheli, ama bilmediğimiz şeylere bilmiyoruz demesini bilmek gerek.

Ama Smolenski'deki hadiseden tam bir dakika sonra hem Behemot'un, hem de Korovyev'in kendilerini Griboyedov'un halasının evinin önündeki bulvarın kaldırımında bulduğunu biliyoruz. Korovyev parmaklıkların önünde durup konuşmaya başladı:

– Vay! Ama bu yazarlar evi. Biliyor musun, Behemot, bu bina hakkında pek çok güzel ve övgü dolu söz duydum. Bu binaya dikkat et, dostum! Bu çatının altında sayısız yeteneğin gizlendiğini ve olgunlaştığını düşünmek ne hoş.

– Limonluktaki ananaslar gibi, –dedi Behemot ve krem rengi, sütunlu binanın tadını daha iyi çıkarabilmek için demir parmaklığın beton kaidesine çıktı.

– Kesinlikle doğru, –ayrılmaz yol arkadaşına hak verdi Korovyev,– şimdi bu binada bir *Don Quijote*'nin ya da *Faust*'un, ya da, hay iblis alsın beni, *Ölü Canlar*'ın müstakbel yazarının yetiştiğini düşününce senin de kalbinden tatlı bir ürperti geçmiyor mu, ha?

– Düşünmesi bile dehşet, –diyerek onayladı Behemot.

– Evet, –diye devam etti Korovyev,– kendini hiçe sayarak ömrünü Melpomene'nin, Poliymnia'nın ve Thalia'nın* hizmetine adamış birkaç bin çilekeşi çatısı altında toplayan bu binanın seralarında pek şaşırtıcı şeyler görmeyi beklemek hakkımız. İçlerinden biri başlangıç için okur kitlesine *Müfettiş*, ya da, en kötü ihtimalle *Yevgeni Onegin* takdim ettiğinde kopacak gürültüyü düşünebiliyor musun!

– Bunu düşünmekten kolay ne var, –diyerek yine onayladı Behemot.

– Evet, –diye devam etti Korovyev ve ciddiyetle parmağını kaldırdı,– ama! Ama, diyorum ve bunu tekrar söylüyorum, ama! Eğer bu hassas sera bitkilerine bir mikroorganizma dadanmaz, köklerini içten içe kemirmezse, eğer

---

* İlham perileri. (ç.n.)

çürümeye başlamazlarsa! Halbuki ananasların başına gelir böyle şeyler! Oy, oy, oy, hem de öyle gelir ki!

– Bu arada, –diye sordu Behemot yuvarlak kafasını parmaklığın üzerindeki deliğe sokarak,– verandada ne yapıyor bunlar böyle?

– Yemek yiyorlar, –diye açıkladı Korovyev,– ayrıca belirteyim, cancağızım, buradaki restoran hiç fena değil, üstelik de ucuz. Bense, her turist gibi, uzun bir seyahatten önce bir şeyler atıştırmak ve büyük bir bardakta buz gibi bira içmek için can atıyorum.

– Ben de, –diye yanıt verdi Behemot ve iki alçak birlikte ıhlamurların altında doğruca, yaklaşan felaketten habersiz restoranın verandasına çıkan asfalt yolu adımlamaya başladı.

Verandanın köşesinde, üçlü kafesin yeşilliğinde giriş için açık bırakılan yerde, bir Viyana sandalyesinde solgun yüzlü, sıkıldığı belli, beyaz çorap ve yine kuyruklu beyaz bere giymiş bir kadın yurttaş oturuyordu. Önünde, basit bir mutfak masasının üstünde yazıhane tipi, kalın bir defter yatıyordu, kadın yurttaş bilinmeyen bir sebepten ötürü bu deftere restorana girenlerin adını yazıyordu. Korovyev ve Behemot'u durduran işte bu kadın yurttaş oldu.

– Kimlikleriniz? –Şaşkınlıkla Korovyev'in kelebek gözlüğüne, aynı şekilde Behemot'un gaz ocağına ve Behemot'un yırtılmış dirseğine bakıyordu.

– Binlerce özür, ne kimliği? –diye sordu Korovyev şaşırarak.

– Yazar mısınız? –diye sordu bu kez kadın yurttaş.

– Şüphesiz, –diye yanıt verdi Korovyev ağırbaşlı.

– O halde kimlikleriniz? –diye tekrarladı kadın yurttaş.

– Şekerim... –diyerek şefkatle başlamıştı Korovyev ama...

– Ben şeker değilim, –diye sözünü kesti kadın yurttaş.

– O zaman çok yazık, –dedi hayal kırıklığıyla Korovyev ve devam etti:– Ne yapalım, madem şeker olmak istemiyorsunuz, ki olsanız çok hoş olurdu, olmayabilirsiniz. Neyse,

Dostoyevski'nin yazar olduğundan emin olmak için ondan illa kimlik sormak mı gerek? İstediğiniz romanından beş sayfa alın, karşınızda bir yazar olduğundan kimliksiz de emin olursunuz. Öyle sanıyorum ki, hiç kimliği olmamıştır! Sen ne dersin? –diyerek Behemot'a döndü Korovyev.

– Olmadığına bahse girerim, –diye yanıt verdi beriki gaz ocağını masanın üstüne, defterin yanına koyarak, bir yandan da islenmiş alnında biriken teri siliyordu eliyle.

– Siz Dostoyevski değilsiniz, –dedi Korovyev'in kafasını karıştırdığı kadın yurttaş.

– Kim bilebilir ki bunu, kim bilebilir, –diye yanıt verdi beriki.

– Dostoyevski öldü, –dedi kadın yurttaş, ama pek de emin değil gibiydi.

– Protesto ediyorum! –diye haykırdı hararetle Behemot.– Dostoyevski ölümsüzdür!

– Kimlikleriniz, yurttaşlar, –dedi kadın yurttaş.

– Yapmayın, ama bu gülünç, –pes etmedi Korovyev,– yazarlığın ispatı kimlik değil, yazdıklarıdır! Kafamda hangi düşüncelerin dolaştığını nerden bileceksiniz? Ya da bu kafada? –Ve Behemot'un kafasını işaret etti, beriki ise kadın yurttaşın kafayı daha iyi inceleyebilmesi için hemen kasketini çıkardı.

– Müsaade edin, yurttaşlar, –dedi kadın artık sinirlenmeye başlayarak. Korovyev ve Behemot kenara çekildi ve gri takım elbiseli, geniş yakası ceketinin yakası üzerine yayılmış kravatsız yazlık beyaz bir gömlek giyen, koltuğunun altı gazeteli bir yazara yol verdi. Yazar kadın yurttaşa dostça selam verdi başıyla, yol üstünde kendisine uzatılan deftere kısa kıvrık bir imza attı ve verandaya doğru ilerledi.

– Maalesef, biz değil, biz değil, –diye konuştu Korovyev üzgün üzgün,– o içecek biz zavallı gezginlerin hayalini kurduğu bir bardak buz gibi birayı, kendimizi içler acısı ve güç bir vaziyette bulduk, ne yapacağız, bilmiyorum.

Behemot ellerini acı acı iki yana açmakla yetindi ve kedi tüyüne çok benzeyen sık saçlarla kaplı yuvarlak başına kasketi geçirdi. İşte bu anda kadın yurttaşın tepesinde hafif ama muktedir bir ses işitildi:

– Bırakın geçsinler, Sofya Pavlovna.

Defterli kadın yurttaş şaşırdı: Üçlü kafesin yeşilliğinde filibusterin beyaz fraklı göğsü ve kama biçimli sakalı belirdi. İki şüpheli baldırıçıplağa misafirperver gözlerle bakıyor ve dahası onları içeri davet eden bir jest yapıyordu. Arçibald Arçibaldoviç'in otoritesi yönettiği restoranda ciddi biçimde hissedilen bir şeydi, Sofya Pavlovna boyun eğerek Korovyev'e sordu:

– Adınız?

– Panayev, –diyerek kibarca yanıtladı beriki.

Kadın yurttaş bu ismi kaydetti ve soran bakışlarını Behemot'a kaldırdı.

– Skabiçevski, –diye pıstladı beriki, nedendir bilinmez, gaz ocağını göstererek.*

Sofya Pavlovna bunu da kaydetti ve imzalamaları için defteri ziyaretçilere doğru sürdü. Korovyev "Panayev" kelimesinin karşısına "Skabiçevski", Behemot ise "Skabiçevski"nin karşısına "Panayev" yazdı. Arçibald Arçibaldoviç Sofya Pavlovna'yı hayrete düşürerek baştan çıkarıcı bir gülümsemeyle misafirleri verandanın karşı ucunda, en yoğun gölgenin bulunduğu en iyi masaya, etrafında güneşin, üçlü kafesin yeşilliğindeki açıklıklardan birinde neşeyle oynaştığı masaya götürdü. Sofya Pavlovna ise şaşkınlıktan gözlerini kırpıştıra kırpıştıra uzun uzun inceledi beklenmedik ziyaretçilerin deftere attığı tuhaf yazıları.

Garsonlar Sofya Pavlovna'dan daha az şaşırmadı Arçibald Arçibaldoviç'e. Sandalyeyi masadan bizzat çekmişti Korovyev'e oturması için yer gösterirken, birine göz kırpmış, diğerine bir şeyler fısıldamıştı ve misafirlerden biri gaz

---

* XIX. yüzyılda yaşamış, yangın anlatılarıyla da bilinen bir Rus yazarı. (ç.n.)

ocağını rengi kızıla dönmüş ayakkabısının yanına koyarken, iki garson da etraflarında telaşla koşturmaya başlamıştı. Masanın üzerindeki sarı lekelerle kaplı eski örtü derhal kaybolmuş, Bedevi burnusu gibi bembeyaz bir başkası kolası çıtırdayarak havaya yükselmişti, Arçibald Arçibaldoviç ise çoktan Korovyev'in kulağına eğilmiş, hafif ama son derece manalı bir sesle fısıldamaya başlamıştı bile:

– Ne ikram edeyim size? Harika balıçok* var elimde... mimarlar kongresinden önce ben kaptım...

– Siz en iyisi... e... masayı donatın... –diye dostça böğürdü Korovyev sandalyeye yayılarak.

– Anlıyorum, –şeklinde manidar bir cevap verdi Arçibald Arçibaldoviç gözlerini kapatıp.

Son derece şüpheli ziyaretçilere restoranın müdürünün nasıl davrandığını gören garsonlar her türlü şüpheyi bir kenara bırakıp ciddiyetle işe koyuldular. Biri cebinden izmarit çıkarıp ağzına sokan Behemot'a kibrit uzatıyor, diğeri bir koşu gelip yeşil camı şıngırdatarak tabakların yanına votka, likör ve ince cidarlı şarap kadehlerini diziyordu; Griboyedov'un unutulmaz verandasında tentenin altında o kadar güzel içilir ki bu kadehlerle narzan... yok, ileri sarıp şöyle diyelim... o kadar güzel içilirdi ki narzan.

– Bıldırcın file ikram edebilirim, –diyerek müzikal sesiyle mırıldadı Arçibald Arçibaldoviç. Çatlak kelebek gözlüklü misafir brik kumandanının önerisini tümüyle onayladı ve işe yaramayan küçük camın içinden sempatiyle baktı ona. Yan masada domuz eskalopunu bitirmek üzere olan eşiyle birlikte öğle yemeği yiyen belletrist Petrakov-Suhovey bütün yazarlarda bulunan gözlem yeteneğiyle Arçibald Arçibaldoviç'in konuklarıyla nasıl ilgilendiğini fark etti ve çok ama çok şaşırdı. Pek saygıdeğer bir hanımefendi olan eşi ise korsanı Korovyev'den düpedüz kıskandı, hatta kaşığıyla tabağa

---

* "Balık" ya da "balıçok". Türki dillerden geçen kelime tuzlanmış anlamında kullanılır. (ç.n.)

vurarak şöyle diyordu sanki... neden bekletiyorlar ki bizi... dondurma vakti de geldi! Ne oluyor böyle?

Ne var ki, Arçibald Arçibaldoviç Petrakova'ya baştan çıkarıcı bir gülücük yollayarak ona garsonlardan birini yönlendirmekle yetindi, kendisi ise kıymetli misafirlerinin yanından ayrılmadı. Ah, öyle akıllıydı ki, Arçibald Arçibaldoviç! Ve galiba en az yazarlar kadar gözlem yeteneğine sahipti. Arçibald Arçibaldoviç Varyete'deki seanstan ve bugünlerde yaşanan pek çok başka şeyden haberdardı, o da "ekoseli" ve "kedi" kelimelerini işitmiş, ama diğerlerinin aksine bunları kulak ardı etmemişti. Arçibald Arçibaldoviç ziyaretçilerinin kim olduğunu hemen anlamıştı. Anlayınca da doğal olarak tartışmaya girmemişti onlarla. Âlem kadın şu Sofya Petrovna! Yapacak iş mi bu ikisine verandanın yolunu kapatmak! Bundan fazlasını beklemek hata zaten ondan.

Eriyen kaymaklı dondurmayı ağırbaşlılığı elden bırakmadan kaşığıyla dürten Petrakova hoşnutsuz gözlerle izliyordu soytarı gibi giyinmiş ikisinin önündeki masanın göz açıp kapayıncaya kadar yemeklerle dolup taşışını. Pırıl pırıl yıkanmış marul yaprakları sarkmıştı bile taze havyar kâsesinden... bir saniye daha ve özel olarak yanaştırılmış ayrı bir masanın üzerinde buğulanmış gümüş bir kova...

Arçibald Arçibaldoviç ne zaman ki her şeyin doğru yapıldığından ve içinde bir şeylerin cızırdadığı kapalı tavanın garsonların ellerinde adeta uçarcasına geldiğinden emin oldu, işte o zaman iki gizemli ziyaretçinin yanından ayrılma cüretini gösterdi, gitmeden de onlara fısıldamayı ihmal etmedi:

– Özür dilerim! Bir dakikalığına! Fileciklerle bizzat ilgileneceğim.

Masadan uçarak uzaklaştı ve restoranın içindeki geçişte kayboldu. Eğer dışarıdan bir gözlemci Arçibald Arçibaldoviç'in bundan sonraki hareketlerini takip edebilseydi, kuşkusuz bir miktar esrarengiz olduklarını görürdü.

Müdür fileciklerle ilgilenmek için mutfağa değil, restoranın kilerine gitmişti. Kileri anahtarıyla açtı, kapıyı arkasın-

dan kilitledi, buz dolu dolaptan manşetlerini kirletmemek için dikkatle iki tane okkalı balık çıkardı, bunları gazete kâğıdına sardı, özenle bir iple bağladı ve kenara koydu. Ardından yan odada ipek astarlı yazlık paltosunun ve şapkasının yerinde olup olmadığını kontrol etti ve ancak bundan sonra misafirlere söz verdiği filecikleri aşçının gayretle çıkarmakta olduğu mutfağa geçti.

Arçibald Arçibaldoviç'in hareketlerinde tuhaf ya da esrarengiz bir taraf olmadığını söylemek gerek, bu hareketleri ancak yüzeysel bir gözlemci tuhaf bulurdu. Daha önce olanlara bakılırsa Arçibald Arçibaldoviç'in davranışları tamamen mantık çerçevesindeydi. Son olaylar hakkında sahip olduğu malumat, ama asıl önemlisi doğa harikası sezgisi Griboyedov restoranının şefine iki ziyaretçisinin öğle yemeğinin bol ve şatafatlı olsa da uzun sürmeyeceğini söylüyordu. Ve eski filibusteri asla yanıltmayan sezgisi onu bu kez de yarı yolda bırakmadı.

Korovyev ve Behemot iki kere filtrelenmiş mükemmel soğuk Moskova votkasından ikinci kadehleri tokuştururlarken verandada Moskova'da olan biten her şeyi şaşırtıcı bir biçimde bilme yeteneğiyle meşhur, terli ve heyecanlı kronikçi Boba Kandalupski belirdi ve hemen Petrakov'ların masasına ilişti. Boba şişkin çantasını masanın üzerine koyup derhal dudaklarını Petrakov'un kulaklarına yapıştırdı ve son derece baştan çıkarıcı şeyler fısıldamaya başladı. Madam Petrakova da meraktan çatlayarak kulağını Boba'nın şiş ve yağlı dudaklarına dayadı. Beriki ise ara sıra hırsız gibi etrafını süzerek ha bire fısıldıyordu ve bu sırada şuna benzer kelimeler seçilebiliyordu:

– Şerefim üzerine yemin ederim! Sadovaya'da, Sadovaya'da... –Boba sesini daha da alçalttı,– kurşun işlemiyor! Kurşun... kurşun... benzin, yangın... kurşun...

– İğrenç söylentiler yayan şu yalancıları bir yakalasalar, –kızgınlıkla Boba'nın isteyebileceğinden biraz daha yüksek

uğuldadı Madam Petrakova'nın kontralto sesi,– bir ortaya çıkarsalar! Neyse, nasılsa yola getirirler onları! Ne zararlı yalanlar ama!

– Ne yalanı, Antonida Porfiryevna! –diye haykırdı yazarın karısının inançsızlığına üzülen Boba ve yeniden tısladı:– Kurşun işlemiyor diyorum size... Şimdi de yangın... Havada yürüyorlar... havada... –Boba hakkında konuştuğu kişilerin, tıslamasının tadını çıkara çıkara yanında oturduğundan habersiz devam ediyordu fısırdamaya.

Ne var ki, tadını çıkarma hadisesi bir süre sonra sona erdi. Restoranın içindeki geçişten verandaya belleri kemerlerle sıkılı, eldivenli elleri revolverli üç adam çıktı kararlı adımlarla. Giriş kısmında keskin ve korkutucu bir çığlık koptu.

– Kıpırdamayın! –Ve üç adam hemen o anda verandada Korovyev ve Behemot'un başına nişan alarak ateş açtı. Kurşunlananların her ikisi de anında havada eriyip kayboldu, gaz ocağından fırlayan bir ateş sütunu ise doğruca tenteyi vurdu. Kara kenarlarıyla açılmış bir ağız belirdi tentede ve her tarafa yayılmaya başladı. Ateş ağzın içinden fırlayıp Griboyedov Evi'nin çatısına kadar yükseldi. İkinci kattaki yayın kurulu odasının penceresinde duran kâğıtlı dosyalar aniden alev aldı, ardından perde tutuştu ve bunun üzerine ateş sanki biri tarafından şişiriliyormuş gibi uğuldayarak sütunlar halinde halanın evine yayıldı.

Birkaç saniye sonra, bulvarın, felaketin kimse tarafından anlaşılmayan ilk habercisi İvanuşka'nın çarşamba günü geldiği tarafındaki demir parmaklığa çıkan asfalt yollarda yemeğini bitirememiş yazarlar, garsonlar, Sofya Pavlovna, Boba, Petrakova ve Petrakov koşuyordu.

Yanan briği en son terk etmek mecburiyetindeki bir kaptan gibi koşmadan ve acele etmeden yan çıkıştan çıkan Arçibald Arçibaldoviç ipek astarlı yazlık paltosunun içinde, koltuğunun altında iki balık kütüğüyle birlikte sükûnetini bozmadan dikiliyordu.

29. Bölüm

Usta ve Margarita'nın Kaderi Tayin Edildi

Güneş battığı sırada şehrin üstünde, yüksekte, yaklaşık yüz elli yıl önce inşa edilmiş, Moskova'nın en güzel binalarından birinin taş terası üzerinde iki kişi bulunuyordu: Woland ve Azazello. Alçı vazolu ve alçı çiçekli balüstrad onları lüzumsuz bakışlardan sakladığı için aşağıdan, sokaktan görünmüyorlardı. Ama onlar şehri en uç noktalarına kadar görebiliyorlardı.

Woland katlanır bir taburede oturuyordu, kara cüppesi üzerindeydi. Uzun ve enli kılıcı terasta iki çatlak karonun arasında güneş saati meydana getirecek şekilde dikine saplanmıştı. Kılıcın gölgesi yavaş yavaş ve geri dönülmez biçimde uzuyor, şeytanın ayağındaki kara ayakkabılara yaklaşıyordu. Woland sivri çenesini yumruğuna dayayarak taburenin üzerinde büzülmüş, bir ayağını altına almış, gözlerini ayırmadan saraylar, dev binalar ve yıkılmaya mahkûm küçük kulübelerden oluşan uçsuz bucaksız topluluğa bakıyordu. Azazello modern kılığını, yani ceket, melon şapka ve rugan ayakkabıları terk ederek Woland gibi kapkara giyinmiş, efendisinden biraz uzakta kıpırdamadan dikiliyor, tıpkı onun gibi gözlerini şehirden ayırmıyordu.

Woland konuştu:

– Ne enteresan şehir, değil mi?

Azazello kıpırdandı ve hürmetle yanıt verdi:

– Messir, Roma benim daha çok hoşuma gidiyor!

– Evet, zevk meselesi, –diye yanıt verdi Woland.

Bir süre sonra yine işitildi sesi:

– Bulvardaki şu duman da neyin nesi?

– Griboyedov yanıyor, –diye yanıt verdi Azazello.

– Ayrılmaz ikili Korovyev ile Behemot'un oraya uğradığını mı farz etmeli o halde?

– Buna hiç şüphe yok, messir.

Yine sessizlik oldu, terasta bulunanların her ikisi de devasa yığının üst katlarında, batıya dönük pencerelerde parçalara bölünmüş göz kamaştırıcı güneşin tutuşmasını izliyordu. Woland'ın gözü de tıpkı bu pencerelerden biri gibi yanıyordu, halbuki günbatımına dönüktü sırtı.

Ama tam bu sırada bir şey Woland'ı şehre sırtını dönüp dikkatini arkasına, çatının üzerindeki yuvarlak kuleye vermeye zorladı. Üstü başı yırtık, her yanına kil bulaşmış, asık suratlı, kiton ve el yapımı sandal giyen kara sakallı biri çıktı kule duvarından.

– Vay! –diye haykırdı Woland girene alayla bakıp.– Burada görmeyi umacağım son kişi sendin! Sebebi ziyaretin nedir, davetsiz ama tahmin edilen misafir?

– Sana geldim, kötülüğün ruhu ve gölgelerin efendisi, –diye yanıt verdi giren kaşlarının arasından Woland'a düşmanca bakıp.

– Eğer bana geldiysen, neden selam vermedin, eski vergi toplayıcısı? –dedi Woland sertçe.

– Çünkü selametini istemiyorum, –diye yanıt verdi içeri giren cüretkârca.

– Ama kabullenmen gerekecek bunu, –diye itiraz etti Woland ve bir tebessüm ağzını çarpıttı,– çatıda belirir belirmez ağzından hemen bir saçmalık çıktı ve saçmalığın nerede

olduğunu söyleyeyim sana: tonlamanda. Aptal kelimelerini gölgelerin varlığını kabul etmiyormuşsun gibi telaffuz ettin, aynı şekilde kötülüğün de. Bana bir iyilik yap da şu soru üzerinde biraz düşün: Kötülük olmasa senin iyiliğin ne işe yarardı ve gölgeler kaybolsa dünya nasıl görünürdü? Gölgeler nesnelerden ve insanlardan ötürü oluşur ne de olsa. İşte kılıcımın gölgesi. Ama ağaçların ve canlı varlıkların da gölgeleri olur. Saf ışığın tadını çıkarma fantezin yüzünden, üzerindeki bütün ağaçları ve bütün canlıları söküp atarak bütün yeküreyi çırçıplak bırakmak mı istiyorsun yoksa? Aptalın tekisin.

– Seninle tartışmayacağım, yaşlı sofist, –diye yanıt verdi Matta Levi.

– Benimle tartışamazsın, çünkü, söylediğim gibi, aptalın tekisin, –diye yanıt verdi Woland ve sordu:– Neyse, beni yormadan kısaca söyle, neden geldin?

– Beni o gönderdi.

– Ne iletmeni buyurdu, köle?

– Ben köle değilim, –diye yanıt verdi Matta Levi gitgide öfkelenerek,– onun öğrencisiyim.

– Her zamanki gibi farklı dilde konuşuyoruz seninle, – dedi Woland,– ama konuştuğumuz şeyleri değiştirmiyor bu. Evet?

– Ustanın yazdıklarını okumuş, –dedi Matta Levi.– Ve senden yazarı yanına almanı ve huzurla ödüllendirmeni rica ediyor. Senin için zor mu yoksa bunu yapmak, kötülüğün ruhu?

– Hiçbir şey zor değildir benim için, –diye yanıt verdi Woland,– bunu sen de iyi bilirsin. –Bir süre sustu ve ilave etti:– Peki neden siz almıyorsunuz onu ışığa?

– Işığı hak etmedi, huzuru hak etti, –dedi Levi hüzünlü bir sesle.

– Yapılacağını ilet, –diye yanıt verdi Woland ve gözünde bir alevle ekledi:– Ve derhal beni terk et.

– Sevdiği ve onun yüzünden acı çeken kadını da almanı

rica ediyor, –diyerek ilk defa yalvarır gibi seslendi Levi, Woland'a.

– Sen olmasan hiç aklımıza gelmezdi bu. Git.

Matta Levi bunun üzerine kayboldu, Woland ise Azazello'yu çağırıp emretti:

– Yanlarına uç ve her şeyi ayarla.

Azazello terastan ayrıldı ve Woland tek başına kaldı. Ama uzun sürmedi yalnızlığı. Terasın karolarında ayak vuruşları ve canlı sesler işitildi ve Korovyev ile Behemot Woland'ın karşısına çıktı. Ama şişkonun yanında gaz ocağı yoktu, şimdi başka nesneler yüklenmişti. Koltuğunun altında altın çerçeveli küçük bir peyzaj vardı, yarısı yanmış bir aşçı önlüğü atılıydı koluna, diğer elinde ise derisi ve kuyruğu yerinde bütün bir somon tutuyordu. Korovyev ve Behemot'tan yanık kokusu geliyordu, Behemot'un suratı is içindeydi, kasketinin yarısı da yanmıştı.

– Salut, messir! –diye bağırdı ele avuca sığmaz ikili ve Behemot somonu salladı.

– Pek güzel olmuşsunuz, –dedi Woland.

– Messir, düşünebiliyor musunuz, –diye bağırdı heyecanla ve neşeyle Behemot,– beni yağmacı sandılar!

– Getirdiğin nesnelere bakılırsa, –diye yanıt verdi Woland peyzaja bakıp,– yağmacısın zaten.

– İnanır mısınız, messir... –yürekten gelen sesle başlamıştı ki Behemot,

– Hayır, inanmıyorum, –diye kestirdi Woland.

– Messir, yemin ederim, mümkün olan ne varsa kurtarmak için kahramanca çabaladım ve işte muhafaza edebildiklerim.

– Griboyedov neden yandı, onu söyle sen, –dedi Woland.

Hem Korovyev, hem de Behemot ellerini iki yana açıp gözlerini göğe diktiler, sonra Behemot bağırdı:

– Hiç anlamıyorum! Uslu uslu oturmuş, meze atıştırıyorduk...

– Ve birden, bam, bam! –diye devam etti Korovyev.– Silah sesleri! Korkudan çılgına dönüp bulvara koşmaya başladık Behemot'la, bizi takip ettiler, biz de Timiryazev'e koştuk!

– Ama görev bilinci, –diye girdi araya Behemot,– utanç verici korkumuza üstün geldi ve geri döndük!

– Demek geri döndünüz? –dedi Woland.– Elbette bunun üzerine bina yanıp kül oldu.

– Kül oldu! –diye onayladı Korovyev acıyla.– Yani kelimenin tam anlamıyla, messir, sizin de isabetle ifade ettiğiniz gibi, kül oldu. Kömürden başka hiçbir şey kalmadı!

– Toplantı salonuna doğru atıldım, –diye anlatıyordu Behemot,– hani şu sütunlu salon, messir, – değerli bir şeyler kurtarmaktı niyetim. Ah, messir, karım, tabii olsaydı, yirmi kere dul kalma tehlikesi atlatırdı! Ama ne mutlu ki, messir, evli değilim ve sizinle açık konuşayım, evli olmadığım için mutluyum. Ah, messir, hiç bekârlığın özgürlüğü boyunduruğun ağırlığına değişilir mi?

– Yine başladı saçmalık, –dedi Woland.

– Baş üstüne, devam ediyorum, –diye yanıtladı kedi,– evet, efendim, işte peyzaj. Salondan başka bir şey çıkarmak mümkün olmadı, alev yüzüme vurdu. Kilere koşup somonu kurtardım. Mutfağa koşup önlüğü kurtardım. Elimden gelen her şeyi yaptığımı düşünüyorum, messir ve yüzünüzdeki şüpheci ifadenin manasını kavrayamıyorum.

– Sen yağmayla meşgulken Korovyev ne yapıyordu peki? –diye sordu Woland.

– İtfaiyecilere yardım ediyordum, messir, –diye yanıtladı Korovyev lime lime olmuş pantolonunu işaret ederek.

– Ah, öyleyse elbette yeni bir bina inşa etmek gerekecek.

– İnşa edilecek, messir, –dedi Korovyev,– sizi temin ederim.

– O zaman eskisinden iyi olmasını dilemekten başka bir şey kalmıyor, –dedi Woland.

– Öyle de olacak, messir, –dedi Korovyev.

– Bana inanın, –diye ilave etti kedi,– benden âlâ kâhin bulunmaz.

– Ne olursa olsun, işte buradayız, messir, –diye rapor verdi Korovyev,– ve emirlerinizi bekliyoruz.

Woland taburesinden kalktı, balüstrada yanaştı ve uzun süre suskunluğunu koruyarak sırtını maiyetine dönüp uzaklara baktı. Sonra kenardan uzaklaştı, yeniden taburesine çöktü ve şöyle dedi:

– Başka bir emir olmayacak, elinizden gelen her şeyi yerine getirdiniz ve bundan başka hizmetinize ihtiyacım yok şimdilik. Dinlenebilirsiniz. Birazdan fırtına çıkacak, son fırtına, tamamlanması gereken her şeyi tamamlayacak ve biz de yola koyulacağız.

– Çok iyi, messir, –diye yanıt verdi iki maskara birlikte ve terasın ortasına yerleşen yuvarlak merkezi kulenin arkasında bir yerde kayboldular.

Woland'ın sözünü ettiği fırtına çoktan ufukta öbeklenmeye başlamıştı bile. Batıda kara bir bulut yükseldi ve güneşin önce yarısını kesti, sonra tamamen kapattı onu. Teras serinledi. Bir süre sonra da ortalık kararda.

Batıdan gelen bu karanlık dev şehri kapladı. Köprüler, saraylar kayboldu. Bu dünyada asla var olmamış gibi yitti her şey. Ateşten bir sicim süratle tüm göğü katetti. Sonra bir darbe sarstı şehri. Darbe tekrarlandı ve fırtına başladı. Woland fırtınanın karanlığında görünmez oldu.

30. Bölüm

Ayrılma Vakti!

– Biliyor musun, –diyordu Margarita,– sen dün gece uykuya daldığında ben de tam Akdeniz'den gelen karanlığı okuyordum... ve şu idolleri, ah, şu altın idolleri. Nedense hep huzurumu kaçırıyorlar. Şimdi de yağmur yağacak sanırım. Nasıl serinlediğini hissediyor musun?

– Hepsi çok güzel ve çok hoş, –diye yanıt veriyordu usta sigarasını içip dumanı eliyle dağıtırken,– idolleri de Tanrı bildiği gibi yapsın, ama bundan sonra ne olacak, işte bu kesinlikle belirsiz!

Bu konuşma güneş batarken, tam da Matta Levi'nin terasta Woland'ın karşısına çıktığı sırada gerçekleşiyordu. Bodrumun küçük penceresi açıktı ve eğer içeri bakan biri olsa konuşanların ne kadar tuhaf göründüğüne şaşırırdı. Margarita çıplak bedeninin üstüne kara bir pelerin atmıştı, usta ise hastane kıyafetiyleydi. Bunun da sebebi Margarita'nın giyecek hiçbir şeyi olmamasıydı, çünkü tüm eşyası konakta kalmıştı ve konak pek yakın olmasına rağmen elbette oraya gidip eşyasını alması söz konusu bile olamazdı. Sanki hiç evden ayrılmamış gibi tüm elbiselerini dolapta buldukları usta ise, birazdan nasıl olsa başka bir saçmalığın başlayacağını iddia ederek giyinmek istememişti sadece.

Gerçi, o sonbahar gecesinden beri ilk kez tıraş olmaya hayır dememişti (klinikte sakalını makineyle kısaltıyorlardı).

Odanın görünüşü de bir tuhaftı, içeride hüküm süren kaosta bir şey anlamak çok zordu. Halının üstünde el yazmaları yatıyordu, divanın üstünde de vardı bunlardan. Koltukta bir kitap sırtı yukarıda, bırakıldığı gibi kalmıştı. Yuvarlak masaya öğle yemeği konmuştu ve mezelerin arasında birkaç şişe duruyordu. Margarita ve usta tüm bu yiyecek ve içeceklerin nereden geldiğini bilmiyordu. Uyandıklarında her şeyi masada bulmuşlardı.

Cumartesi günbatımına kadar uyuyan usta ile kız arkadaşı kendilerini dipdinç hissediyorlardı ve dünkü maceraları hatırlatan tek bir şey vardı. Her ikisinin de sol şakağı biraz zonkluyordu. Ruh halleri açısından ise, bodrum dairesindeki sohbete kulak misafiri olan herkesin hak vereceği üzere, her ikisi de çok büyük değişim geçirmişti. Ama kulak misafiri olabilecek kimsecikler yoktu. Bu küçük avlunun bir güzel yanı da her zaman boş olmasıydı. Pencerenin ardında her geçen gün daha da yeşillenen ıhlamurlar ve söğütler ilkbahar kokusu yayıyor ve başlamakta olan küçük rüzgâr kokuyu bodruma taşıyordu.

– Hay şeytan! –diyerek haykırdı ansızın usta.– Kimin aklına gelir... –İzmariti kül tablasında söndürdü ve başını elleriyle bastırdı,– hayır, dinle, sen akıllı birisin ve hiç deli olmadın. Dün gerçekten de şeytanın evinde olduğumuza cidden emin misin?

– Tamamen, –diye yanıtladı Margarita.

– Tabii, tabii, –dedi usta ironiyle,– o halde şimdi bir yerine iki deli var elde! Hem koca, hem de karı. –Ellerini yukarı kaldırıp bağırdı:– Hayır, bunun ne olduğunu şeytan bilir ancak, şeytan, şeytan, şeytan!

Margarita cevap vermek yerine divana bıraktı kendini, kahkaha atmaya ve çıplak ayaklarını sallamaya başladı, ancak ondan sonra şöyle bağırdı:

– Dayanamayacağım! Dayanamayacağım! Neye benzediğine baksana sen!

Usta utangaç tavırlarla hastanede giydirdikleri içlik altını çekiştirirken Margarita'nın gülmesi geçti ve ciddileşti.

– İstemeden de olsa doğruyu söyledin şimdi, –diye konuştu,– şeytan biliyor ne olduğunu ve inan bana, şeytan ayarlıyor her şeyi! –Gözleri birden alevlendi, fırlayıp olduğu yerde dans etmeye ve çığlık atmaya başladı:– Ne kadar da mutluyum, onunla anlaşma yaptığım için ne kadar da mutluyum! Ey, iblis, iblis! Bundan sonra, canım, bir cadıyla yaşamanız gerekecek. –Ardından ustaya doğru atıldı, boynuna sarılıp dudaklarını, burnunu, yanaklarını öpmeye başladı. Diken diken siyah saçların meydana getirdiği helezonlar ustanın üzerinde yaylanıyor, yanakları ve alnı öpücüklerin altında tutuşuyordu.

– Sen gerçekten de cadıya benzedin.

– Bunu inkâr etmiyorum ki, –diye yanıt verdi Margarita,– ben cadıyım ve bundan çok memnunum!

– Pekâlâ, –dedi usta,– cadıyım diyorsan cadısın. Pek şanlı, pek şatafatlı! Beni hastaneden kaçırdılar! Bu da pek şirin. Buraya geri getirdiler, farz edelim ki bu da... Hatta bizi bulamazlar diyelim, ama kutsal olan ne varsa onun aşkına, söyler misin, neyle ve nasıl yaşayacağız? Bunu söylerken, asıl senin için endişeleniyorum, inan bana.

Bu sırada pencerede küt burunlu ayakkabılar ve damarlı bir pantolonun alt kısmı belirdi. Ardından pantolon diz çöktü ve birilerinin okkalı kıçı gün ışığını kesti.

– Aloizi, evde misin? –diye sordu pencerenin ardında, pantolonun üzerinde bir ses.

– İşte başlıyor, –dedi usta.

– Aloizi mi? –diye sordu Margarita pencereye yaklaşarak.– Akşam tutukladılar onu. Kim soruyor? Adınız ne?

Dizler ve kıç o anda kayboldu ve bahçe kapısının çarptığı işitildi, bundan sonra her şey normale döndü. Margarita di-

vana bıraktı kendini ve öyle bir kahkaha attı ki gözlerinden yaş geldi. Ama sakinleştiğinde yüzü son derece değişmişti, ciddiyetle konuşmaya başladı, konuşurken divandan önce yere, sonra da ustanın dizlerine süründü ve gözlerine bakarak başını okşamaya başladı.

– Ne çok acı çektin, ne çok, zavallım benim! Bir tek ben biliyorum bunu. Bak, başında ak teller, dudaklarında ebedi kırışıklıklar var. Bir tanem, canım, hiçbir şey düşünme. Yeterince düşündün zaten, artık senin yerine ben düşüneceğim! Ve sana söz veriyorum, söz, her şey fevkalade güzel olacak.

– Hiçbir şeyden korkum yok, Margo, –diye yanıt verdi birden usta ve başını kaldırdı ve bu sırada asla görmediği, ama olduğunu bildiği şey hakkında yazdığı zamanki gibi göründü Margarita'nın gözüne,– korkum yok, çünkü hepsini zaten yaşadım. Fazlasıyla korkuttular beni ve artık başka bir şeyle korkutamazlar. Ama senin için üzülüyorum, Margo, işte mesele bu, işte bu yüzden hep aynı şeyi tekrarlıyorum. Kendine gel! Hasta ve yoksul bir adamla hayatını karartmana ne gerek var? Evine dön! Sana acıdığımdan söylüyorum bunu.

– Sen var ya sen, –diye fısıldadı Margarita saçları dağılmış başını sallayarak,– ah, inancı zayıf, talihsiz insan. Senin yüzünden dün bütün gece çırçıplak titredim durdum, tabiatımı yitirdim ve yerine yenisini koydum, birkaç ay karanlık ve küçücük bir odada oturdum ve yalnızca tek bir şeyi düşündüm: Yerşalaim'in üzerine gelen fırtınayı, ağlamaktan göz pınarlarım kurudu, şimdi tam da mutluluğa boğulmuşken beni kovuyor musun? Öyle diyorsan giderim, giderim, ama sen de zalim bir insan olduğunu bil! Ruhunu boşaltmışlar senin!

Acı bir şefkat saplandı ustanın yüreğine ve nedense Margarita'nın saçlarına gömülüp ağlamaya başladı. Beriki de ağlayarak fısıldıyor ve parmakları ustanın şakağında pıt pıt ediyordu:

– Evet, teller, teller, gözlerimin önünde kar yağıyor başına, ah, benim cefakâr başım. Bak, gözlerin ne halde! İçlerinde bir çöl... Omuzların, omuzlarındaysa onca yük... Sakatladılar, sakatladılar, –Margarita'nın konuşması kopuklaşmaya başladı, gözyaşlarıyla sarsılıyordu.

Bunun üzerine usta gözlerini sildi, Margarita'yı dizinden kaldırdı, sonra kendisi de ayağa kalktı ve kararlılıkla şöyle dedi:

– Yeter! Utancımı yüzüme vurdun. Bundan sonra bir daha korkaklık etmeyeceğim ve bu konuyu açmayacağım, rahat ol. İkimizin de kendi ruhsal rahatsızlıklarımızın kurbanı olduğunu biliyorum, hatta bunu sana ben bulaştırmış da olabilirim... Ne yapalım, birlikte taşıyacağız bu yükü.

Margarita dudaklarını ustanın kulağına yaklaştırıp fısıldadı:

– Hayatın üzerine yemin ederim, hikâyesini doğru tahmin ettiğin müneccim oğlu üzerine yemin ederim, her şey güzel olacak.

– Peki, peki, –dedi usta ve gülerek ilave etti:– İnsanlar sen ve ben gibi tastamam soyulduklarında kurtuluşu elbette öte dünyanın güçlerinde arayacak. Ne yapalım, razıyım orada aramaya.

– İşte böyle, işte böyle, şimdi eski sen oldun, gülüyorsun, –diye yanıt verdi Margarita,– ve seni de, bilimsel sözlerini de iblis alsın. Öte ya da beri dünya: Hepsi aynı değil mi? Karnım acıktı.

Ve ustayı elinden tutup masaya sürükledi.

– Bu yemeğin şimdi yerin dibine girmeyeceğinden ya da pencereden uçmayacağından emin değilim, –dedi beriki tamamen sakinleşerek.

– Uçmaz!

Ve tam bu anda pencerede burundan gelen bir ses işitildi:

– Selam üzerinize olsun!

Usta irkildi, sıra dışı şeylere artık alışmış olan Margarita ise bağırdı:

– Azazello bu! Ne hoş, ne güzel! –Ve ustaya şöyle fısıldayarak:– Görüyor musun, görüyor musun, bırakmıyorlar bizi! –kapıyı açmaya koştu.

– Önünü kapat bari, –diye bağırdı arkasından usta.

– Umrumda mı, –diye yanıt verdi Margarita, küçük koridora varmıştı bile.

Ve işte Azazello eğilip ustaya selam verir ve eğri gözünü ona doğru parlatırken Margarita haykırıyordu:

– Ne kadar sevindim, bilemezsiniz! Hayatımda hiç bu kadar sevinmemiştim! Ama, Azazello, siz çıplaklığımın kusuruna bakmayın!

Azazello endişe etmemesini rica etti, sadece çıplak değil, derisi tertemiz yüzülmüş kadınlar da gördüğünü temin etti, seve seve ilişti masaya, ama önce köşeye, sobanın yanına koyu renkli brokar kumaşa sarılmış bir paket koydu.

Margarita Azazello'ya konyak doldurdu, o da seve seve içti bunu. Usta ondan gözlerini ayırmadan ara sıra masanın altında sessizce sol elini çimdikliyordu. Ama çimdikler faydasızdı. Azazello havada eriyip kaybolmuyordu ve doğrusunu söylemek gerekirse, buna ihtiyaç da yoktu. Kısa boylu kızılımtırak insan, aklı göz haricinde kesinlikle korkutucu değildi, ama büyü işleriyle uğraşmayan insanlarda da bazen olur bu, öte yandan kıyafeti pek de alışıldık değildi: Bir çeşit cüppe ya da pelerin vardı üzerinde ama tekrar söylemek gerek, iyice düşünülürse, buna da rastlandığı olur. Her iyi insan gibi o da konyağı beceriyle içiyordu: Küçük kadehleri bir defada yuvarlayarak ve bir şey yemeden. Bu konyak yüzünden ustanın başı uğuldamaya başladı ve şöyle düşündü: "Yok, Margarita haklı! Karşımdaki elbette iblisin elçisi. Uzağa gitmeye gerek yok, evvelsi gece İvan'ın Patriarşiye'de karşılaştığı kişinin şeytandan başkası olmadığını ispat etmeye çalışan bendim, ama şimdi nedense bu fikir beni korkuttu, hipnotizmacılar ve halüsinasyonlar hakkında bir şeyler gevelemeye başladım. Bunların nesi hipnotizmacı!"

Usta Azazello'yu incelemeye koyuldu ve berikinin gözlerinde zoraki bir şeylerin, o ana kadar açıklamadığı bir düşüncenin olduğundan emin oldu. "Basit bir ziyaret değil, bir görevle gelmiş," –diye düşünüyordu usta.

Gözlem yeteneği onu yanıltmamıştı.

Üzerinde herhangi bir etki bırakmayan üçüncü konyak kadehini de içtikten sonra ziyaretçi şöyle konuştu:

– İblis alsın ki beni, rahat bir bodrumcukmuş! Yalnız bir soru geliyor akla, insan burada, bu bodrumcukta ne yapar?

– Ben de onu diyorum, –diye yanıt verdi usta gülerek.

– Neden beni kaygılandırıyorsunuz, Azazello? –diye sordu Margarita.– Bir şekilde yaşar işte!

– Ne diyorsunuz! –diye bağırdı Azazello.– Aklımdan bile geçmez sizi kaygılandırmak. Ben de aynı şeyi söylüyorum: Bir şekilde. Evet! Az kalsın unutuyordum, messir selam söyledi ve kendisiyle küçük bir gezinti yapmanız için sizi davet ettiğini iletmemi buyurdu, arzu ederseniz tabii. Evet, ne diyorsunuz?

Margarita masanın altından ayağıyla ustayı dürttü.

– Büyük bir memnuniyetle, –diye yanıt verdi usta Azazello'yu inceleyerek, beriki ise devam etti:

– Umarız, Margarita Nikolayevna da hayır demez buna?

– Buna hayır diyecek kişi ben değilim herhalde, –dedi Margarita ve ayağı bir kere daha ustanın ayağı üzerinde gezindi.

– Harikulade! –diye haykırdı Azazello.– İşte bunu seviyorum! Şipşak! O gün Aleksandrovski Sad'daki gibi değil hiç.

– Ah, hatırlatmayın hiç, Azazello! Aptaldım o zamanlar. Ama benim de çok üzerime gelmeyin. İnsan her gün karşılaşmıyor cinle, iblisle!

– Pek tabii, –diye onayladı Azazello,– ne güzel olurdu her gün karşılaşsa, değil mi?

– İvedilik benim de hoşuma gidiyor, –dedi Margarita he-

yecanla,– ivedilik ve çıplaklık. Mavzer gibi. Pat! Ah, öyle güzel ateş ediyor ki! –diye bağırdı ustaya dönerek.– Yastık altında yedili ve istediğin işareti... –Margarita sarhoş olmaya başlıyordu, bundan ötürü alev alevdi gözleri.

– Bakın gene unuttum, –diye bağırdı Azazello alnına vurup,– nasıl dalmışsam! Messir size bir hediye göndermişti, –bunu söylerken ustaya döndü yüzünü,– bir şişe şarap. Dikkatinizi çekerim, Yahudiye valisinin içtiği şaraptır bu. Falerno şarabı.

Pek doğaldır ki, bu kadar ender bulunan bir şey hem Margarita'nın, hem de ustanın dikkatini cezbetti. Azazello tabut karası brokar parçasından tamamen küflenmiş bir testi çıkardı. Şarabı kokladılar, bardaklara doldurdular, fırtına öncesinde pencerede kaybolan ışığa şarabın içinden baktılar. Her şeyin kan rengine büründüğünü gördüler.

– Woland'ın sıhhatine! –dedi heyecanla Margarita bardağını kaldırırken.

Üçü birden bardaklara yaklaştı ve büyük birer yudum aldı. Ustanın gözlerinde derhal sönmeye başladı fırtına öncesi ışığı, nefesi kesildi ve sonunun geldiğini hissetti. Bir de yüzünün rengi ölü beyazına dönen Margarita'nın çaresizlik içinde kollarını kendisine uzattığını, başının masaya düştüğünü, sonra da yere doğru kaydığını gördü.

– Zehirci! –diye bağırabildi usta. Masadan bıçağı kapıp Azazello'ya saplamak istedi, ama eli çaresizlik içinde örtüden aşağı kaydı, bodrumda ustanın etrafındaki her şey siyah renge büründü, sonra da tamamen kayboldu. Sırtüstü yere düştü, düşerken de şakağını çalışma masasının köşesine vurup derisini yardı.

Zehirlenenlerin sesi kesilince Azazello işe koyuldu. İlk iş pencereye atıldı ve birkaç saniye sonra Margarita Nikolayevna'nın yaşadığı konaktaydı. Her zaman kesin ve titiz çalışan Azazello her şeyin gerektiği gibi yerine getirilip getirilmediğini kontrol etmek istiyordu. Ve gördüğü kadarıyla

her şey yolundaydı. Azazello kocasının dönüşünü bekleyen karamsar kadının yatak odasından çıktığını, birdenbire renginin attığını, kalbini tuttuğunu ve çaresizlik içinde:

– Nataşa! Birileri... yanıma gelin! –diye bağırarak çalışma odasına ulaşamadan misafir odasının zeminine yığıldığını gördü.*

– Her şey yolunda, –dedi Azazello.

Kısa bir süre sonra yıkılmış âşıkların yanındaydı. Margarita yüzü halıya gömülmüş yatıyordu. Azazello demir gibi elleriyle kadını bez bebek misali tutup yüzü kendine bakacak şekilde çevirdi ve dikkatle baktı ona. Gözleri önünde değişiyordu zehirlenenin yüzü. Yaklaşan fırtınanın alacakaranlığında bile geçici cadı şaşılığının, zalim ve baş eğmez yüz çizgilerinin kaybolduğu görülebiliyordu. Müteveffanın yüzü aydınlanıp yumuşadı nihayet ve dişlerindeki yırtıcılık yerini kadınsı çilekeşliğe bıraktı. Bunun üzerine Azazello kadının sıkılı beyaz dişlerini araladı ve ağzına yine onu zehirlediği şaraptan birkaç damla akıttı. Margarita nefes aldı, Azazello'nun yardımı olmadan doğrulmaya başladı, oturdu ve cılız bir sesle sordu:

– Neden, Azazello, neden? Bana ne yaptınız?

Yatmakta olan ustayı görünce irkildi ve fısıldadı:

– İşte bunu beklemiyordum... katil!

– Hayır, hayır, –diye yanıtladı Azazello,– şimdi kalkacak. Ah, neden bu kadar asabisiniz ki!

Margarita hemen inandı ona, kızıl iblisin sesi öyle ikna ediciydi ki, kuvvetle ve canlılıkla fırladı yerinden ve yerde yatana şarabın içirilmesine yardım etti. Beriki gözlerini açıp kasvetle baktı ve son sözünü tekrarladı nefretle:

---

* *Usta ve Margarita* bitmemiş bir roman. Bulgakov'un ölüm döşeğinde bile romanın üzerinde çalışmayı sürdürdüğünü, düzeltmeler dikte ettiğini hatırlamakta fayda var. Bu nedenle metinde tamamlanmamışlık hissi uyandıran, başka noktalarla uyumsuz ayrıntılar göze çarpıyor. Margarita ve ustanın ölüm sahnesi bunların en önemlisi. 27. Bölüm'de Margarita Nikolayevna ile ev işçisi Nataşa'nın kaybolduğu anlatılırken şimdi her ikisinin de, en azından "fiziken" evde olduğu görülüyor. (ç.n.)

– Zehirci...

– Ah! İyi bir işin ödülü her zaman hakaret olur, –diye yanıt verdi Azazello,– kör müsünüz yoksa? Ama bir an evvel görmeye başlasanız iyi olur.

Bunun üzerine usta doğruldu, canlı ve aydınlık gözlerle etrafına baktı ve sordu:

– Bu yeniliğin manası ne peki?

– Manası, –diye yanıt verdi Azazello,– ayrılma vaktimiz geldi. Fırtına gürlemeye başladı bile, işitiyor musunuz? Hava kararıyor. Atlar yeri eşeliyor, küçük bahçe titriyor. Bodrumla vedalaşın, vedalaşın bir an evvel.

– Ha, anladım, –dedi usta etrafını süzerek,– bizi öldürdünüz, biz ölüyüz. Ne kadar akıllıca! Tam zamanında! Şimdi anladım her şeyi.

– Yapmayın, n'olur, –diye yanıt verdi Azazello,– siz mi söylüyorsunuz bunu? Kız arkadaşınız usta diyor size bir de, düşünebildiğinize göre nasıl ölü olabilirsiniz ki? Kendini canlı saymak için illa bodrumda oturup gömlek ve hastane içliği giymek mi gerek? Gülünç bu!

– Söylediklerinizin hepsini anladım, –diye bağırdı usta,– devam etmeyin! Bin kere haklısınız.

– Büyük Woland, –diyerek tekrar etti Margarita,– Büyük Woland! Benden çok daha iyisini düşünmüş. Ama roman, roman, –diye bağırdı ustaya,– nereye uçarsan uç, romanı yanına al!

– Gerek yok, –diye yanıt verdi usta,– ezberimde hepsi.

– Ama bir kelimesini bile... bir kelimesini bile unutmayacak mısın? –diye soruyordu Margarita sevgilisine sokulup yırtık şakağındaki kanı silerek.

– Endişelenme! Bundan sonra hiçbir şeyi unutmayacağım, –diye yanıt verdi beriki.

– O halde ateş! –diye bağırdı Azazello.– Her şeyin başladığı ve her şeyi (onunla) bitirdiğimiz ateş.

– Ateş! –diye bağırdı Margarita dehşetle.

Bodrumun penceresi çarptı, rüzgâr perdeyi yana savurdu. Gökte neşeli ve kısa bir gümbürtü işitildi. Azazello pençeli elini sobaya soktu, tüten bir odun parçası çıkardı ve masanın üzerindeki örtüyü tutuşturdu. Sonra divanın üstündeki eski gazete yığınını, ardından da el yazmasını ve penceredeki perdeyi. Usta önlerindeki sürüşün düşüncesiyle şimdiden sarhoş olup raftan bir kitabı masanın üzerine attı, yanan örtünün içinde kitabın yapraklarını kabarttı ve kitap neşeli bir ateşle alev aldı.

– Yan, eski yaşam, yan!

– Yan, acı! –diye bağırıyordu Margarita.

Oda kan rengi sütunlarla sallanmaya başlamıştı bile ve üçlü dumanla birlikte koşarak kapıları geçtiler, taş merdiveni tırmandılar ve kendilerini avluda buldular. Burada ilk gördükleri, inşaatçının yerde oturan aşçısı oldu. Kadının yanında etrafa saçılmış patatesler ve birkaç soğan demeti yatıyordu. Aşçı kadının durumu anlaşılırdı. Üç siyah at barakanın önünde hor hor edip irkiliyor, yerden fıskiye gibi toprak kaldırıyordu. İlk binen Margarita oldu, ardından Azazello, son olarak da usta. Aşçı kadın inledi ve istavroz çıkarmak için elini kaldırmaya yeltendi, ama Azazello eyerin üstünden hiddetle bağırdı:

– Kolunu koparırım! –Bir ıslık çaldı ve atlar ıhlamur dallarını kırarak havalandılar ve alçak bir kara bulutun içine daldılar.

Hemen o anda bodrumun penceresinden duman yükseldi. Aşağıdan aşçı kadının cılız ve acınası sesi işitildi:

– Yanıyoruz!..

Atlar Moskova çatılarının üstünde süratle yol almaya başlamıştı bile.

– Şehirle vedalaşmak istiyorum, –diye bağırdı usta en önde giden Azazello'ya. Gök gürültüsü ustanın cümlesinin sonunu yuttu. Azazello başını salladı ve atını dörtnala kaldırdı. Bir bulut uçanların üzerine doğru kararlılıkla uçuyor, ama henüz yağmur yağdırmıyordu.

Bulvarın üzerinde uçuyor, yağmurdan saklanmak isteyen insan figürlerinin sağa sola kaçıştığını görüyorlardı. İlk damlalar düşmeye başlamıştı. Atlılar Griboyedov'dan geriye kalan tek şeyin, yani dumanın üzerinden uçtular. Karanlığın doldurmaya başladığı şehrin üzerinden uçtular. Üzerlerinde yıldırımlar flaş gibi patlıyordu. Sonra çatıların yerini yeşillik aldı. Ancak bundan sonra başladı yağmur ve uçanları suyun içindeki üç kocaman köpüğe çevirdi.

Margarita uçma hissine aşinaydı, ama usta değildi. Hedefin, yani veda edecek başka kimsesi olmadığı için vedalaşmak istediği kişinin yanına ne kadar hızlı vardıklarına şaşırmıştı. Yağmur perdesinin içinde Stravinski'nin kliniğini, ırmağı ve karşı kıyıda her ayrıntısını ezberlediği ormanı hemen tanıdı. Koruluğun içinde, kliniğe pek uzak olmayan açıklığın üzerinde alçaldılar.

– Sizi burada bekleyeceğim, –diye bağırdı Azazello kollarını siper ederek ve kâh yıldırımlarla aydınlanıp, kâh kül rengi perdenin içinde kaybolarak,– vedalaşın, ama çabuk!

Usta ve Margarita eyerlerinden indiler ve sudan gölgeler misali bir görünüp bir kaybolarak klinik bahçesinin içinden uçtular. Kısa bir süre sonra usta 117 numaralı odanın balkon parmaklığını alışkın bir el hareketiyle kenara itiyor, Margarita da peşinden geliyordu. Fırtına gürleyip uğuldarken görünmeden ve fark edilmeden İvanuşka'nın odasına girdiler. Usta yatağın yanında durdu. Dinlendiği binada fırtınayı izlediği ilk gün nasılsa, yine aynı şekilde, kıpırdamadan yatıyordu İvanuşka. Ama bu kez ağlamıyordu. Balkondan odasına dalan karanlık siluete iyice bakıp yerinden doğruldu, elini uzattı ve sevinçle şöyle dedi:

– Demek sizsiniz! Ben de sizi bekledim hep. İşte buradasınız, komşum.

Usta cevap verdi:

– Buradayım! Ama artık maalesef komşunuz olamayaca-

ğım. Sonsuza dek uçup gidiyorum, sadece vedalaşmak için geldim yanınıza.

– Biliyordum, tahmin etmiştim, –diye yanıtladı İvan alçak sesle ve sordu:– Onunla karşılaştınız mı?

– Evet, –dedi usta,– sizinle vedalaşmaya geldim, çünkü son zamanlarda konuştuğum tek insan sizdiniz.

İvanuşka'nın yüzü aydınlandı ve şöyle dedi:

– İyi ki uçtunuz buraya. Sözümü tutacağım, bundan böyle şiir miir yazmayacağım. Şimdi başka bir şey çekiyor ilgimi, –İvanuşka gülümsedi, delirmiş gözlerle ustanın yanında bir yere bakıyordu,– başka bir şey yazmak istiyorum. Burada uzanmış yatarken pek çok şey anladım, biliyor musunuz.

Usta bu sözlerden heyecanlandı ve İvanuşka'nın yatağının kenarına ilişerek konuştu:

– Pek güzel, güzel. Hikâyesinin devamını yazın!

İvanuşka'nın gözleri alevlendi.

– Siz yazmayacak mısınız yoksa? –Bunun üzerine başını eğdi ve düşünceli bir ifadeyle ilave etti:– Tabii ya... ben de neden soruyorsam, –İvanuşka gözlerini yere dikti, korkuyla baktı bir süre.

– Evet, –dedi usta, sesi boğuk ve yabancı geldi İvanuşka'ya,– bundan sonra onun hakkında yazmayacağım. Başka bir şeyle meşgul olacağım.

Uzaktan gelen bir ıslık sesi delip geçti fırtınanın gürültüsünü.

– Duyuyor musunuz? –diye sordu usta.

– Fırtına gürlüyor...

– Hayır, beni çağırıyorlar, gitme vakti, –diye açıkladı usta ve yataktan kalktı.

– Durun! Bir şey daha var, –diye rica etti İvan,– peki onu bulabildiniz mi? Sadık kalmış mı size?

– İşte burada, –diye yanıt verdi usta ve duvarı işaret etti. Margarita'nın koyu silueti ayrıldı beyaz duvardan ve yatağa

yanaştı. Yatmakta olan delikanlıya baktı, elem okunuyordu gözlerinde.

– Zavallı, zavallı, –diye sessizce fısıldadı Margarita ve yatağın üzerine eğildi.

– Ne kadar güzel, –dedi İvan kıskanmadan, ama hüzünle ve sessiz bir şefkatle,– sizin için her şey ne güzel oldu, gördünüz mü. Benim içinse öyle değil, –bunun üzerine bir süre düşündü ve dalgın bir ifadeyle ilave etti:– Belki benim için de öyledir...

– Öyle, öyle, –diye fısıldadı Margarita ve yatanın üzerine iyice eğildi,– işte alnınızdan öpüyorum ve olması gerektiği gibi olacak her şey sizin için... bu konuda bana inanın, her şeyi gördüm, hepsini biliyorum.

Uzanmış vaziyetteki delikanlı kollarıyla kadının boynunu yakaladı ve kadın onu öptü.

– Elveda, öğrenci –dedi usta zar zor duyulan bir sesle ve havada erimeye başladı. Kayboldu ve onunla birlikte Margarita da kayboldu. Balkon parmaklığı kapandı.

İvanuşka huzursuzlandı. Yatağında oturdu, endişeyle etrafına baktı, hatta inledi, kendi kendine konuştu, doğruldu. Fırtına gittikçe daha kuvvetli gürlüyordu ve görünüşe göre moralini bozuyordu. Heyecana kapılmasının bir nedeni de, kapısının ardında sürekli sessizlik olmasına alışmışken şimdi kulağına huzursuz ayak seslerinin ve boğuk konuşmaların çalınmasıydı. Asabileşip irkilerek yardım çağırdı:

– Praskovya Fyodorovna!

Praskovya Fyodorovna odaya girerken soran ve endişeli gözlerle baktı İvanuşka'ya.

– Ne? Ne oldu? –diye soruyordu.– Fırtına yüzünden mi heyecanlandınız? Bir şey yok, bir şey yok... Şimdi yardım edeceğiz size. Şimdi çağırıyorum doktoru.

– Hayır, Praskovya Fyodorovna, doktoru çağırmanıza gerek yok, –dedi İvanuşka huzursuz gözlerle Praskovya Fyodorovna'ya değil, duvara bakarak,– ciddi bir şey değil

benimkisi. Şimdi toparladım kafamı, korkmayın. Onun yerine şunu söyleyin, –diye içtenlikle rica etti İvan,– yandaki 118 numaralı odada az evvel ne oldu?

– On sekizde mi? –diye tekrarladı Praskovya Fyodorovna, gözleri yerinde durmuyordu.– Hiçbir şey olmadı. –Ama sesi sahteydi, İvanuşka hemen fark etti bunu ve şöyle dedi:

– Ah, Praskovya Fyodorovna! Siz doğrucu bir insansınız... Ortalığı birbirine katacağımı mı düşünüyorsunuz? Hayır, Praskovya Fyodorovna, bu olmayacak. En iyisi doğrudan söyleyin. Duvarın ardından hissediyorum her şeyi.

– Komşunuz az evvel hayatını kaybetti, –diye fısıldadı Praskovya Fyodorovna doğruculuğunu ve iyi kalpliliğini yenme gücünü kendinde bulamayarak ve korkulu gözlerle İvanuşka'ya baktı baştan aşağı yıldırım ışığıyla kuşanmış halde. Ama korkmasını gerektiren bir şey olmadı İvanuşka'ya. Manidar bir ifadeyle parmağını kaldırdı sadece ve şöyle dedi:

– Biliyordum! Sizi temin ederim, Praskovya Fyodorovna az evvel şehirde bir insan daha hayatını kaybetti. Hatta kim olduğunu biliyorum, –bu esnada esrarengiz bir gülümseme yayıldı İvanuşka'nın yüzüne,– bir kadın.

31. Bölüm

*Vorobyovı Gorı'da**

Fırtına iz bırakmadan kayboldu ve gökyüzünde tüm Moskova'yı kemer gibi katedip Moskova Irmağı'ndan su içen rengârenk bir gökkuşağı belirdi. İki koruluğun arasındaki tepenin üzerinde, yüksekte üç karanlık siluet görünüyordu. Woland, Korovyev ve Behemot eyerlenmiş siyah atların üzerinde oturuyor, batıya, Deviçi Manastırı'nın pryanike** benzeyen kulelerine bakan binlerce pencerede kırılarak parlayan güneşle birlikte ırmağın ötesinde uzanan şehri izliyordu.

Gökte bir gürültü duyuldu, Azazello, pelerininin siyah kuyruğunda uçan usta ve Margarita'yla birlikte yere, bekleyenlerin yanına indi.

– Sizi biraz rahatsız etmek zorunda kaldık, Margarita Nikolayevna ve usta, –diye konuştu Woland kısa bir sessizliğin ardından,– ama bana darılmayın. Durumdan şikâyetçi olduğunuzu sanmıyorum. Evet, –dedi bu kez sadece ustaya hitap ederek,– vedalaşın şehirle. Ayrılma vaktimiz geldi,

---

* Serçe Tepeleri. Moskova'nın merkezine nispeten yakın, popüler koruluk. 1935'te adı Lenin Tepeleri olarak değiştirilmesine rağmen Bulgakov eski adlandırmayı kullanmakta ısrar ediyor. (ç.n.)

** Rusya'da çok sevilen, zencefilli hamurla pişirilmiş bir kurabiye türü. (ç.n.)

–Woland geniş ağızlı siyah eldivenli eliyle sayısız güneşin ırmağın ardında camları erittiği ve bu güneşlerin üzerinde sisin, dumanın ve gün boyu kor gibi ısınan şehrin buharının havada asılı durduğu yeri işaret etti.

Usta eyerinden atladı, oturanların yanından ayrıldı ve tepenin uçurum tarafına koştu. Siyah pelerini yerde, arkasından sürünüyordu. Usta şehre bakmaya koyuldu. İlk anlarda acı bir hüzün saplandı yüreğine, ama bu hüzün çabucak yerini tatlı bir endişeye, serseri Çingene heyecanına bıraktı.

– Sonsuza dek! Bunu iyi kavramalı, –diye fısıldadı usta ve kuruyup çatlayan dudaklarını yaladı. Ruhunda olup biten her şeye kulak verip eksiksiz tespit etmeye koyuldu. Heyecanının derin ve ezeli bir kırgınlığa dönüştüğünü hissetti. Ama dayanıklı değildi bu duygu, kaybolurken yerini mağrur bir umursamazlığa bıraktı nedense, umursamazlık ise daimi huzura dair bir sezgiye.

Atlı grubu sessizce ustayı bekliyordu. Atlı grubu uçurumun kenarındaki uzun kara figürün jestlerini izliyordu, kâh tüm şehri kateden bir bakış atmak ve sınırlarının ötesini görmek ister gibi başını kaldırıyor, kâh sanki ayaklarının altında ezilmiş cansız otları inceler gibi başını indiriyordu.

Sıkılan Behemot bozdu sessizliği.

– Müsaade eder misiniz, metr, –diye konuştu,– at sürmeden evvel veda niyetine bir ıslık çalayım.

– Hanımefendiyi korkutabilirsin, –diye yanıtladı Woland,– ve ayrıca unutma, bugünkü rezilliklerin artık sona erdi.

– Ah, yok, yok, messir, –dedi eyerde Amazon gibi elleri belinde oturan ve elbisesinin keskin ucu yere kadar sarkan Margarita,– izin verin çalsın ıslığı. Uzun yol öncesinde bir üzüntü çöktü üstüme. İnsan yolun sonunda kendisini mutluluğun beklediğini bildiğinde bile tamamen doğal bu, değil mi, messir? Varsın güldürsün bizi, yoksa korkarım, gözyaşlarıyla bitecek bu sahne ve yola çıkmadan berbat olacak her şey!

Woland Behemot'a başını salladı, beriki pek bir canlandı, eyerden yere atladı, parmaklarını ağzına koydu, yanaklarını şişirdi ve ıslığı çaldı. Margarita'nın kulakları çınlamaya başladı. Atı şaha kalktı, koruluktaki ağaçların kuru dalları etrafa saçıldı, kocaman bir karga ve serçe sürüsü havalandı, bir toz sütunu uçtu ırmağa doğru, iskelenin yanından geçen ırmak tramvayındaki yolculardan bazılarının kasketlerinin suya uçtuğu görüldü. Usta ıslık yüzünden irkildi ama arkasını dönmedi, ama şehri tehdit eder gibi elini göğe kaldırarak daha huzursuz jestler yapmaya başladı. Behemot gururla dönüp baktı arkaya.

– Çaldı, itirazım yok, –dedi Korovyev tepeden bakan bir ifadeyle.– Hakikaten de çaldı, ama tarafsız konuşmak gerekirse pek vasat çaldı!

– Kilise korosu şefi değilim ne de olsa, –diye yanıtladı Behemot ağırbaşlılığı elden bırakmadan şişinerek, sonra aniden Margarita'ya göz kırptı.

– Durun efendim bir de ben deneyeyim aklımda kaldığı kadarıyla, –dedi Korovyev, ellerini birbirine sürttü, parmaklarına üfledi.

– Ama dikkat et, dikkat et, –atın üzerinden Woland'ın katı sesi işitildi,– uzuvlara zarar veren numaralar olmasın!

– Messir, inanın, –dedi Korovyev ve elini yüreğine götürdü,– maksadım şaka, yalnızca şaka... –Bunun üzerine sanki kauçuktan yapılmış gibi birden yukarı uzadı, sağ elinin parmaklarıyla karmaşık bir şekil yaptı, vida gibi kendi üzerine kıvrılarak kuruldu ve ardından ansızın zembereğinden boşanarak ıslığı çaldı.

Margarita bu ıslığı duymadı, ama ısınmış atıyla birlikte kendini on sajen kenara fırlatırken gördü onu. Hemen yanında bir meşe ağacı da kökünden sökülüp atılmış ve toprak da ırmağa kadar çatlaklarla kaplanmıştı. Kocaman bir katman iskele ve restoranla birlikte kıyıdan kopup ırmağa göçmüştü. Irmaktaki su kaynayıp havalanmış ve ırmak tram-

vayını yolculara hiçbir zarar vermeden alçak ve yeşil karşı kıyıya atmıştı. Margarita'nın hor hor eden atının ayakları önüne Fagot'un ıslığının öldürdüğü bir küçük karga düştü. Bu ıslık ustayı korkutmuştu. Başını tutup kendisini bekleyen yol arkadaşlarına doğru geri koştu.

– Ee, –diye seslendi ona Woland atının üstünde yüksekten,– bütün hesaplar görüldü mü? Veda tamamlandı mı?

– Evet, tamamlandı, –diye yanıt verdi usta ve sakinleşip Woland'ın yüzüne dosdoğru ve cesurca baktı.

Ve bunun üzerine Woland'ın korkunç sesi tepelerin üzerinde boru sesi gibi ilerledi:

– Vakit geldi! –Ve Behemot'un keskin ıslığı ve kahkahası.

Atlar fırladı ve atlılar yukarılara tırmanarak dörtnala sürdüler. Margarita çılgın atının ağızlığı kemirip çekiştirdiğini hissediyordu. Woland'ın pelerini atlı grubunun başları üzerinde kabardı, akşamın çöktüğü gök çizgisini kaplamaya başladı. Atını sürmekte olan Margarita siyah örtünün bir anlığına kenara kaymasını fırsat bilip geriye baktı ve rengârenk kulelerin yanı sıra şehrin kendisinin de uzun süredir arkada olmadığını, yerin içinde kaybolduğunu ve arkasında yalnızca sisi bıraktığını gördü.

32. Bölüm

Bağışlanma ve Ebedi Sığınak

Tanrılar, tanrılarım! Akşam dünyası ne hüzünlü! Bataklıkların üstündeki sisler ne esrarengiz. Bu sislerde amaçsız gezinen, ölümden önce çok acı çeken, gücünü aşan bir yükü taşıyarak bu dünyanın üstünde uçan bilir bunu. Yorgun olan bilir bunu. Ve o pişmanlık duymadan terk ediyor dünyanın sislerini, bataklıklarını ve ırmaklarını, kendini çekinmeden ölümün kollarına bırakıyor, bir tek onunla huzur bulacağını biliyor çünkü.

Büyülü kara atlar bile bitkin düşüp atlılarını ağır ağır taşırken kaçınılmaz gece yetişmeye başladı arkalarından. Uslanmaz Behemot bile geceyi arkasında hissederek sustu ve pençelerini eyere geçirmiş, suskun ve ağırbaşlı uçuyor kuyruğunu kabartarak. Gece ormanları ve çayırlıkları kara bir örtüyle örtmeye başladı. Gece aşağıda, uzakta hüzünlü ateşler yakıyordu, ama başkalarına ait bu ateşler ne Margarita'nın, ne de ustanın ilgisini çekiyordu, ikisinin de artık ihtiyacı yoktu bunlara. Gece atlı grubunu geçiyor, yukarıdan üzerlerine saçılıyor ve hüzünlü göğün kâh o köşesine, kâh bu köşesine beyaz yıldız lekeleri serpiştiriyordu.

Gece yoğunlaşıp yanı başlarında uçarken dörtnala gidenleri pelerinlerinden yakalıyor ve bunları omuzlarından

çekip alarak aldatmacalarını ifşa ediyordu: Ve yüzüne serin rüzgârlar çarpan Margarita gözlerini açınca hedeflerine uçanların suret değiştirdiğini görüyordu. Kan rengi dolunay orman kıyısından karşılarına çıkmaya başlayınca ise bütün aldatmacalar kayboldu, büyü ürünü dayanıksız kıyafetler bataklığa yuvarlandı, sislerin içine gömüldü.

Şimdi ustanın kız arkadaşının sağında, Woland'ın hemen yanında uçan kişiye bakıp da kendini herhangi bir tercümeye ihtiyaç duymayan esrarengiz danışmanın tercümanı ilan eden Korovyev-Fagot'u tanımak çok zordu artık. Vorobyovı Gori'yı yırtık pırtık sirk kılığıyla Korovyev-Fagot adı altında terk eden şahsın yerinde şimdi dizginin altın zincirini sessizce şakırdatan koyu eflatun renkli, yüzü alabildiğine asık, hiç gülümsemeyen bir şövalye at sürüyordu. Çenesini göğsüne dayamış, aya bakmıyor, altındaki toprakla ilgilenmiyor, Woland'ın yanında uçarak kendi halinde bir şeyler düşünüyordu.

– Neden bu kadar değişti? –diye sessizce sordu rüzgârın çaldığı ıslığın içinden Margarita Woland'a.

– Bu şövalye bir keresinde talihsiz bir şaka yapmıştı, –diye yanıt verdi Woland sessizce yanan gözüyle birlikte yüzünü Margarita'ya çevirerek,– ışık ve karanlıkla ilgili uydurduğu kelime oyunu* pek de iyi değildi. Bunun üzerine şövalyenin tahmin ettiğinden daha çok ve daha uzun bir süre şaka yapması gerekti. Ama bugün hesapların kapandığı gecelerden. Şövalye hesabını ödeyip kapattı!

Gece Behemot'un kabarık kuyruğunu da kopardı, tüylerini yoldu ve topaklar halinde bataklıklara savurdu. Karanlığın prensini eğlendiren kedinin şimdi zayıf bir delikanlı, bir iblis paj, dünyada bugüne dek var olmuş en iyi soytarı

---

* Bu kelime oyununun ne olduğu Rus edebiyat bilimcileri arasında bugün bile tartışma konusu. Kimileri Bulgakov'un *İlahi Komedya*'ya ya da *Faust*'a, kimileri ise Albigeois Haçlı Seferi sırasında ortaya çıkan şarkılara atıfta bulunduğunu iddia ederken, bazı araştırmacılar bunun gibi açık uçlu noktaları romanın tamamlanmamışlığının delili sayar. (ç.n.)

olduğu ortaya çıktı. Şimdi o da suskunlaşmış, genç yüzünü aydan dökülen ışığın altına tutup ses çıkarmadan uçuyordu.

En kenarda, parlayan çelik zırhıyla Azazello uçuyordu. Ay onun da yüzünü değiştirmişti. Çirkin ve yersiz köpek dişi iz bırakmadan kaybolmuştu, gözlerindeki şaşılığın sahte olduğu ortaya çıkmıştı. Azazello'nun iki gözü de aynı, boş ve karaydı, yüzü ise beyaz ve soğuktu. Şimdi Azazello gerçek kılığında uçuyordu, yani susuz çölün iblisi, katil iblis kılığında.

Margarita kendini göremese de ustanın geçirdiği değişimi çok iyi görüyordu. Şimdi ay ışığı altında beyazlayan saçları arkada, rüzgârla uçan bir örgüyle toplanmıştı. Rüzgâr pelerini ustanın ayaklarından itibaren şişirip kaldırınca Margarita süvari çizmelerinde yanıp sönen mahmuz yıldızlarını gördü. Delikanlı iblis gibi usta da gözlerini aydan ayırmadan uçuyor, ama sanki tanıdığı ve sevdiği biriymiş gibi ona gülümsüyordu ve 118 numaralı odada edindiği alışkanlıktan ötürü bir şeyler mırıldanıyordu.

Ve son olarak Woland da gerçek suretinde uçuyordu. Atının dizgininin neden yapıldığını söyleyemezdi Margarita eğer sorulsaydı, bunun ay zinciri olduğunu düşünüyordu, atın da yalnızca bir karanlık kütlesi ve atın yelesi bulut, atlının mahmuzları ise beyaz yıldız lekeleriydi.

Sessiz sedasız öyle uzun süre uçtular ki, nihayet aşağıdaki arazi de değişmeye başladı. Hüzünlü ormanlar yerin karanlığına gömüldü ve ırmakların meydana getirdiği mat bıçak ağızlarını da ardından sürükledi. Aşağıda kocaman kaya parçaları belirip parlamaya başladı, kayaların arasında ise ay ışığının girmediği kapkara delikler görünüyordu.

Woland atını neşesiz, taşlarla kaplı düz bir zirveye indirdi ve bunun üzerine atlılar atlarının nallarıyla çakmaktaşlarını ve çakılları ezişine kulak vererek yürümeye başladı. Ay, alanı yeşil ve parlak bir ışıkla dolduruyordu ve Margarita kısa bir süre sonra çöllük arazideki koltuğu ve içinde oturan beyaz-

lı bir insan figürünü seçti. Oturan şahıs ya sağırdı, ya da derin düşüncelere dalmıştı. Taşlı toprağın atların ağırlığıyla titreyişini işitmedi ve atlılar rahatsız etmemeye gayret ederek yaklaştılar ona.

Ay çok yardımcı oldu Margarita'ya, en iyi elektrikli sokak lambasından bile daha iyi aydınlatıyordu etrafı ve Margarita gözleri kör gibi görünen bu oturan şahsın kısa hareketlerle ellerini birbirine sürttüğünü ve yine bu görmeyen gözlerini ay kursuna diktiğini görüyordu. Margarita şimdi de üzerinde ay kıvılcımlarının parladığı ağır taş koltuğun yanında kara, kocaman, sivri kulaklı bir köpeğin yattığını ve tıpkı sahibi gibi endişeyle aya baktığını görüyordu.

Oturan şahsın ayaklarının dibinde kırık bir testinin parçaları yatıyor ve hiç kurumayan kara kırmızı bir birikinti yayılıyordu.

Atlılar atlarını durdurdu.

– Romanınızı okudular, –diye konuştu Woland başını ustaya çevirip,– ve tek söyledikleri, ne yazık ki bitmediği. Ben de size kahramanınızı göstermek istedim. Yaklaşık iki bin yıldır bu alanda oturuyor ve uyuyor, ama dolunay çıktığında, gördüğünüz gibi uykusuzluk onu mahvediyor. Sadece ona değil, sadık muhafızına, köpeğe de eziyet ediyor. Eğer korkaklığın en ağır ayıp olduğu doğruysa, bu bakımdan köpek masum olsa gerek. Cesur köpeğin korktuğu tek şey fırtına. Ne gelir elden, seven sevdiğinin kaderini paylaşmak zorunda.

– Ne diyor peki? –diye sordu tamamen huzurlu yüzü bir merhamet perdesiyle örtülen Margarita.

– Hep aynı şeyi, –sesi işitildi Woland'ın,– kendisine ay ışığında da huzur olmadığını ve kötü bir görevi olduğunu söylüyor. Uyumadığı sırada hep bunu söyler, uyuduğunda ise aynı şeyi görür: Ay ışığından bir yol ve bu yolu tutuklu Ha-Notsri'yle yürümek ve onunla konuşmak ister, çünkü uzun süre evvel, o gün, bahar ayı nisanın on dördünde söy-

lemediği bir şeyler kaldığını iddia eder. Ama ne yazık ki, bir sebepten ötürü bu yola çıkamamakta ve kimse de yanına gelmemektedir. Bu yüzden, el mahkûm, kendi kendine konuşmak zorunda. Ara sıra değişiklik gerekir, o da ay hakkındaki konuşmasına bazen dünyada her şeyden çok ölümsüzlüğünden ve eşi görülmedik şöhretinden nefret ettiğini ilave eder. Kaderini üstü başı perişan serseri Matta Levi'ninkiyle seve seve değiştireceğini ileri sürer.

– Bir zamanların bir ayı için on iki bin ay haddinden fazla değil mi? –diye sordu Margarita.

– Fridalı hikâye tekrar mı ediyor yoksa? –diye sordu Woland.– Ama, Margarita, bu konuda endişe etmenize gerek yok. Her şey adalete uygun olacak, dünya bunun üzerine kurulu.

– Serbest bırakın onu! –diye bağırdı birden delici bir sesle Margarita, tıpkı cadı olduğu sırada bağırdığı gibi ve bu bağırış yüzünden dağlarda bir taş koptu ve çıkıntılardan seke seke gümbürtüsüyle dağları doldurarak dipsizliği boyladı. Ama bunun düşmenin mi, yoksa şeytan kahkahasının mı gümbürtüsü olduğunu söyleyemezdi Margarita. Ne olursa olsun, Woland gülüyordu Margarita'ya bakarak ve şöyle diyordu:

– Dağlarda bağırmaya gerek yok, kopmalara alışık zaten ve bu onu rahatsız etmez. Onun adına sizin ricada bulunmanız gereksiz, Margarita, çünkü konuşmak için can attığı kişi rica etti bile, –bu esnada Woland yine ustaya döndü ve şöyle dedi:– İşte, artık romanınızı bir cümleyle bitirebilirsiniz!

Usta sanki çoktandır bunu bekliyormuş gibi kıpırdamadan dikiliyor ve oturan valiye bakıyordu. Ellerini ağzında borazan gibi birleştirdi ve öyle bir bağırdı ki, yankı insansız ve ormansız dağlarda sekmeye başladı:

– Özgürsün! Özgürsün! Seni bekliyor!

Dağlar ustanın sesini gök gürültüsüne çevirdi ve yine bu gürültü yıktı onları. Lanetli kaya duvarlar düştü. Taş kol-

tuklu alan kaldı sadece. Uçsuz bucaksız bir şehir ve onun da üzerinde, bu binlerce ayda çılgınca büyümüş bahçeye hükmeden idoller yandı duvarların yuvarlandığı kara dipsizliğin üzerinde. Dosdoğru bu bahçeye uzanıyordu valinin uzun zamandır beklediği ay ışığı yolu ve sivri kulaklı köpek atıldı yola ilk. Kan kırmızısı astarlı beyaz pelerinli adam koltuktan doğruldu ve hırıltılı kısık sesiyle bir şeyler bağırdı. Ağlıyor mu, yoksa gülüyor muydu, bağırarak ne söylüyordu, anlamak olanaksızdı. Tek bir şey görünüyordu, sadık muhafızının ardından o da hevesle koşmuştu ay ışığı yolda.

– Ben de arkasından mı gideceğim? –diye endişeyle sordu usta dizginlere dokunup.

– Hayır, –diye yanıtladı Woland,– bitmiş bir şeyin peşinden koşmanın manası ne?

– Öyleyse, şu tarafa mı? –diye sordu usta, dönüp geriyi, arkalarında şerit şerit dokunan, kısa süre önce terk ettikleri şehri ve manastırın pryanik kulelerini ve camda paramparça dağılan güneşi işaret etti.

– Oraya da değil, –diye yanıtladı Woland ve sesi yoğunlaşıp kayaların üzerinden aktı,– romantik usta! Yarattığınız ve az evvel serbest bıraktığınız kahramanın görmek için can attığı kişi romanınızı okumuş. –Bu sırada Woland Margarita'ya döndü.– Margarita Nikolayevna! Usta için en iyi geleceği bulmak için çabaladığınıza inanmamak olanaksız, ama doğrusu, benim size teklif ettiğim ve İeşua'nın sizin için de ricada bulunduğu şey sizin için çok daha iyi. İkisini yalnız bırakın, –diyordu Woland eyerinden ustanın eyerine doğru eğilip uzaklaşan valinin arkasından işaret ederek,– rahatsız etmeyelim onları. Ve belki de anlaştıkları bir konu bulurlar, –bu esnada Woland elini Yerşalaim'den tarafa salladı ve şehir söndü.

– Ve orada, –Woland geriyi işaret etti,– o küçük bodrumda ne yapabilirsiniz ki, –bunun üzerine camdaki kırık güneş de söndü,– ne için? –diye sürdürdü Woland ikna edici ve

yumuşak sesle.– Ey, üç kere romantik usta, gündüzleri kız arkadaşınızla birlikte, çiçeklenmeye başlayan vişnelerin altında gezmek, akşamları da Schubert'in müziğini dinlemek istemez misiniz? Mum ışığı altında kaz tüyüyle yazmak hoş olmaz mı? Tıpkı Faust gibi yeni bir homunculus yoğurmayı başaracağınız umuduyla imbiğin başına oturmak istemez misiniz? Oraya, oraya. Orada sizi bir ev ve ihtiyar bir uşak bekliyor, mumlar çoktan yanmış, kısa süre sonra ise sönecekler, çünkü derhal şafağı göreceksiniz. Bu yoldan, usta, bu yoldan. Elveda! Artık gitmeliyim.

– Elveda! –Tek bir haykırışla cevap verdi Woland'a Margarita ve usta. Bunun üzerine kara Woland hiçbir yolu tutmadan çukura daldı, maiyeti de gürültüyle arkasından atıldı. Ne kayalar, ne alan, ne ay ışığı yolu, ne Yerşalaim kaldı etraflarında. Siyah atlar da kayboldu. Usta ve Margarita vaat edilen şafağı gördü. Gece yarısı ayından hemen sonra başlıyordu. Usta kız arkadaşıyla birlikte sabahın ilk ışıklarının parıltısı içinde yosunlu bir taş köprüde yürüyordu. Köprüyü geçtiler. Dere sadık âşıkların arkasında kaldı, şimdi kumlu bir yolda yürüyorlardı.

– Dinle, hiç ses yok, –diyordu Margarita ustaya, kum çıplak ayaklarının altında hışırdıyordu,– hayattayken sana verilmeyeni dinle ve tadını çıkar, – yani sessizliğin. Bak, ileride sana ödül olarak verilen ebedi evin işte orada. Venedik penceresini ve kıvrılmış asmayı görüyorum bile, ta çatıya kadar çıkıyor. İşte evin, işte ebedi evin. Akşamları sevdiklerinin, ilgini çekenlerin ve seni endişelendirmeyenlerin sana geleceğini biliyorum. Senin için çalacaklar, sana şarkı söyleyecekler, mumlar yandığında odadaki ışığı göreceksin. Başında yağlı ve ebedi takkenle uykuya dalacaksın, dudaklarında gülümsemeyle uykuya dalacaksın. Uyku sana iyi gelecek, bilgece düşünmeye başlayacaksın. Beni kovma cüretini de gösteremeyeceksin. Uykunu ben koruyacağım.

Epilog

Peki Woland cumartesi akşamı Moskova'da gün batarken maiyetiyle birlikte ortadan kaybolarak Vorobyovı Gorı üzerinden başkenti terk ettikten sonra ne olmuştu?

En olmadık söylentilerden oluşan ağır bir uğultunun uzun süre başkentin her yerinde dolaştığını, sonra da taşranın en ücra köşelerine kadar çabucak sirayet ettiğini söylemeye gerek yok, bu söylentileri tekrar etmek bile usandırıyor insanı.

Bu hakikatli satırların yazarı Feodosya'ya giderken trende, Moskova'da iki bin kişinin tiyatrodan kelimenin tam anlamıyla cıscıbıldak çıkıp taksomotorlara binerek evlerine dağıldığına dair anlatılan hikâyeyi bizzat işitti.

Süt kuyruklarında, tramvaylarda, mağazalarda, dairelerde, mutfaklarda, hem sayfiye hatlarında, hem uzun mesafe trenlerinde, büyük ve küçük istasyonlarda, daçalarda ve plajlarda işitildi "cin, iblis..." fısıltıları.

En kültürlü ve olgun insanlar başkenti ziyaret eden cinler ve iblisler hakkındaki hikâyelere pek tabii ki katılım göstermediler ve hatta bunlara güldüler ve hikâyeleri anlatanları akla ve mantığa davet ettiler. Ama yine de, nasıl derler, olan bir şeye olmadı denemez ve herhangi bir açıklama ileri sürmeden olanları görmezden gelmek kesinlikle imkânsızdır: Başkente birileri gelmişti. Tek başına Griboyedov'dan kalan

kömürler ve daha pek çok başka şey haddinden fazla bir etkileyicilikle bunu doğruluyordu.

Kültürlü insanlar soruşturma ekibinin bakış açısını destekliyordu: Sanatlarına fevkalade hâkim hipnotizmacılardan ve vantriloklardan kurulu bir çetenin işiydi bu.

Çetenin yakalanması için Moskova'nın yanı sıra başkent sınırlarının da ötesinde elbette acil ve enerjik önlemler alınmıştı ama ne yazık ki bu önlemler sonuç vermemişti. Kendini Woland olarak adlandıran şahıs ve taraftarları ortadan kaybolmuş ve sonrasında ne Moskova'ya geri dönmüş, ne de herhangi başka bir yerde meydana çıkıp kendini göstermişti. Pek doğaldır ki, yurtdışına kaçtığı varsayımı ortaya atılmış, ama orada da herhangi bir yerde tespit edilememişti.

Woland soruşturması uzun süre devam etti. Çünkü kim ne derse desin dehşet uyandırıcı bir dosyaydı. Yanan dört bina ve yüzlerce çıldırmış insan bir yana, öldürülenler de vardı. İkisi hakkında kesin konuşmak mümkündü: Berlioz ve yabancı ülke vatandaşlarını başkentin görülmeye değer yerleriyle tanıştırma bürosunun talihsiz memuru, eski baron Maygel. Ne de olsa bu insanlar öldürülmüştü. İkincinin yanmış kemikleri söndürülen yangının ardından Sadovaya Caddesi'ndeki 50 numaralı dairede bulunmuştu. Evet, kurbanlar vardı ve bu kurbanlar soruşturma gerektiriyordu.

Ama Woland başkenti terk ettikten sonra da kurbanlar oldu ve bu kurbanlar ne yazık ki kara kedilerdi.

Bu barışçıl, insana sadık ve yararlı hayvanlardan yüz kadarı ülkenin değişik yerlerinde kurşunlandı ya da başka yöntemlerle yok edildi. Çeşitli şehirlerde on beş kadar kedi kimi zaman yüzü gözü tanınmaz halde polis karakollarına teslim edildi. Örneğin Armavir'de bu suçsuz ve günahsız hayvanlardan biri bir yurttaş tarafından ön patileri bağlanıp getirildi polise.

Yurttaşın bu kediyi yakalamak için fırsat kolladığı sırada, hayvan hırsız gibi bir suratla (kedilerin suratı hep hırsız gibiyse elden ne gelir? Kusurlu olduklarından değil, korktukları için, köpek ve insan gibi kendilerinden daha kuvvetli varlıkların onlara zarar vermemesi, onları gücendirmemesi içindir bu. Ve hiç de zor değildir zarar verip gücendirmek, ama sizi temin ederim, bunda hiç haysiyet yoktur. Evet, hiç yoktur!), evet hırsız gibi bir suratla dulavrat otlarına atılmaya hazırlanıyordu.

Kedinin üstüne çöküp bağlamak için kravatını sıyırarak şöyle mırıldamıştı yurttaş şeytani bir sesle tehdit edercesine:

– Aha! Şimdi de Armavirimize mi buyurdunuz demek, sayın bay hipnotizmacı? Ama burada kimseyi korkutamadınız. Dilsiz numarası yapmayı bırakın. Ne numaracı olduğunuzu biliyoruz sizin!

Yurttaş zavallı yaratığı yeşil kravatla sıkı sıkıya bağladığı ön patilerinden sürükleyerek götürmüştü polise, kedinin muhakkak arka patileri üzerinde yürümesi için hafifçe tekmelemeyi de ihmal etmemişti.

– Bırakın, –diye bağırmıştı ıslık çalan çocukların eşlik ettiği yurttaş,– bırakın numara yapmayı! Faydasız! Herkes nasıl yürüyorsa bir zahmet siz de öyle yürüyün!

Kara kedi bayılacak gibi çileli gözlerini yuvarlıyordu. Doğanın konuşma yetisinden mahrum bıraktığı canlının kendini aklamasının hiç imkânı yoktu. Zavallı hayvan kurtuluşunu öncelikle polise borçluydu ve bir de sahibi olan saygıdeğer yaşlı dul kadına. Kedi karakola henüz getirilmişti ki, yurttaştan kuvvetli bir alkol kokusu yükseldiği fark edildi, bunun üzerine ifadesine derhal şüpheyle yaklaşıldı. Bu sırada kedisinin enselendiğini komşularından öğrenen yaşlı kadın karakola koşmuş ve tam zamanında yetişmişti. Övgü dolu sözlerle kediye kefil oldu ve onu bir yavru olduğu günlerden beri, yani beş yıldır tanıdığını, kendine ne kadar güveniyorsa, kediye de o kadar güvendiğini, bugüne kadar hiçbir

kötülüğünün görülmediğini ve Moskova'ya hiç gitmediğini izah etti. Armavir'de doğmuş, burada büyümüş ve fare yakalamayı burada öğrenmişti.

Yanlışlık ve iftiranın ne olduğunu yaşayarak öğrenip acının tadına baktıktan sonra da olsa kedinin bağları çözüldü ve sahibine iade edildi.

Kedilerin dışında bazı insanların da başına ufak tefek talihsizlikler geldi. Birkaç tutuklama gerçekleşti. Kısa süreliğine gözaltına alınanların arasında şu isimler de vardı: Leningrad'da Volman ve Volper yurttaşlar, Saratov, Kiev ve Harkov'da birer Volodin, Kazan'da Voloh, Penza'da ise nedendir hiç bilinmez kimya doktoru Vetçinkeviç. Bu son isim kocaman boylu, kapkara bir esmerdi gerçi.

Bundan başka farklı yerlerde dokuz Korovin, dört Korofkin ve iki Karavayev ele geçti.

Bir yurttaşı elleri bağlanmış vaziyette Belgorod'da Sivastopol treninden indirdiler. Bu yurttaş birlikte seyahat ettiği yolcuları iskambil numaralarıyla eğlendirmeye kalkmıştı.

Yaroslavl'da tam da öğle yemeği vaktinde bir yurttaş ellerinde tamirden yeni aldığı gaz ocağı olduğu halde restorana gelmişti. İki kapı görevlisi yurttaşı gardırobun önünde görünce anında görev yerlerini bırakıp kaçmış, restoranın bütün ziyaretçileri ve çalışanlar da onların ardından kaçmıştı. Bu esnada her nasılsa kasadaki tüm hasılat da ortadan kaybolmuştu.

Daha pek çok başka şey de olmuş, büyük bir huzursuzluk baş göstermişti, ama insan her şeyi hatırlayamıyor.

Soruşturma ekibinin hakkını tekrar tekrar vermek gerek. Sadece suçluları yakalamak için değil, karıştırdıkları işlere bir izahat getirmek için de ne gerekiyorsa yapılmıştı. Ve her şey izah edilmişti ve bu izahatları açıklayıcı ve reddedilemez saymamak olanaksızdı.

Soruşturmanın temsilcileri ve tecrübeli psikiyatrlar suç çetesinin üyelerinin, ya da belki de içlerinden birinin (bu

hususta şüphe esasen Korovyev üzerinde yoğunlaşıyordu) aslında oldukları yerde değil, hayali ya da kaydırılmış pozisyonlarda gösterme gücüne sahip, görülmemiş kuvvette bir hipnotizmacı olduğunu tespit etmişti. Bunun yanı sıra, yollarına çıkan kimselere bazı şeylerin ve insanların aslında olmadıkları yerde olduğunu kolayca empoze edebiliyorlar, ya da tersine, o sırada gerçekten görüş alanında olan nesneleri ve insanları o görüş alanından uzaklaştırabiliyorlardı.

Bu tip açıklamalar ışığında her şey tümüyle anlaşılıyordu, gözaltına alma denemesi sırasında 50 numaralı dairede kurşunlanan kedinin görünüşe göre hiçbir şeyle açıklanamayan zarar verilemezliği bile, ki yurttaşları en çok endişeye sürükleyen de buydu.

Tabii ki avizede kedi yoktu, kimse ateşle karşılık vermeyi düşünmemişti, kedinin avizede saçma sapan hareketler yaptığını düşündürten Korovyev ağzını yüzünü oynatarak ve muazzam ama canice kullanılmış etkileme yeteneğinin tadını çıkararak rahatça arkalarında dururken boş bir yere ateş etmişlerdi. Benzin dökerek daireyi ateşe veren de elbette oydu.

Styopa Lihodeyev elbette Yalta'ya uçmamıştı (böyle bir şeye Korovyev'in bile gücü yetmezdi) ve oradan telgraflar yollamamıştı. Kendisine marine mantarlı çatal tutan kediyi gösteren Korovyev'in sihrinden korkarak mücevherci kadının dairesinde bayıldıktan sonra, Korovyev onunla alay ederek keçe şapkayı giydirene ve onu Moskova havaalanına yollayana kadar orada yatmıştı, Korovyev Styopa'yı karşılayan araşsoruş temsilcilerine Styopa'nın Sivastopol'dan gelen uçaktan çıktığını düşündürtmeyi de ihmal etmemişti.

Gerçi Yalta araşsoruşu çıplak ayaklı Styopa'yı ağırladıklarını ve Styopa'yla ilgili Moskova'ya telgraflar yolladıklarını iddia ediyordu ama bu telgrafların tek bir kopyası dahi dosyalarda bulunamamıştı; buradan da şu üzücü ama kesin-

likle sarsılmaz sonuca varılmıştı ki, hipnotizma çetesi insanları muazzam mesafeler üzerinden hipnotize etme becerisine sahipti, üstelik sadece tek tek değil, grup halinde de. Bu şartlar altında suçlular psikolojik yapısı en sağlam insanları bile çıldırtabiliyordu.

Kâğıt destesinin parterde başkasının cebinden çıkması, ya da hanımefendilerin kaybolan kıyafetleri, ya da miyavlayan bere ve buna benzer diğer şeylerden söz etmeye gerek yok. Her sahnede, orta kuvvetteki her profesyonel hipnotizmacı kıvırabilir bu tip numaraları, büyük maharet gerektirmeyen konferansiyenin kopuk başı numarası da dahil. Konuşan kedi de düpedüz saçmalık. İnsanların önüne böyle bir kedi çıkarmak için vantrilokluğun temel ilkelerine hâkim olmak yeterli, Korovyev'in sanatının bu ilkeleri epey geride bıraktığındansa zaten kimsenin şüphesi olamaz.

İskambil desteleri, Nikanor İvanoviç'in çantasındaki sahte mektuplar değil mesele. Bunların hepsi önemsiz şeyler. Berlioz'u tramvayın altına, kesin bir ölüme doğru süren Korovyev'in ta kendisiydi. Zavallı şair İvan Ponıryof'u çıldırtan ve ona gündüz vakti düş gördüren ve eziyet dolu rüyalarda kadim Yerşalaim'i ve güneşin altında kavrulan susuz Çıplak Tepe'yi ve direklere asılmış üç kişiyi gösteren oydu. O ve çetesiydi Margarita Nikolayevna ve ev işçisi güzeller güzeli Nataşa'yı Moskova'dan kaybolmaya zorlayan. Yeri gelmişken: Soruşturma ekibi bu meselenin üzerine hususi bir dikkatle eğiliyordu. Bu kadınlar cani ve kundakçı çetesi tarafından kaçırılmışlar mıydı, yoksa suç grubuyla birlikte gönüllü mü kaçmışlardı, bunun açıklığa kavuşturulması gerekiyordu. Nikolay İvanoviç'in saçma ve karışık ifadesine yaslanan ve Margarita Nikolayevna'nın kocasına bıraktığı tuhaf ve çılgın notu, yani cadı olmaya gittiğini yazan notu dikkate alan soruşturma ekibi, Nataşa'nın dışarı kıyafetlerini olduğu yerde bırakarak kaybolduğunu da he-

saba katarak ev sahibinin ve ev işçisinin pek çok diğer kişi gibi hipnotize edildiği ve bu halde çete tarafından kaçırıldığı sonucuna varmıştı. Suçluların her iki kadının güzelliğinin cazibesine kapıldığı yönünde muhtemelen tamamen doğru olan bir düşünce belirmişti.

Ama soruşturma ekibi için işte şu husus tamamen muallaktaydı: Çete kendini usta olarak adlandıran, ruh hastalığından mustarip şahsı psikiyatri kliniğinden neden kaçırma gereği duymuştu? Bunu tespit etmek mümkün olmadığı gibi kaçırılan* hastanın adı da öğrenilememişti. Böylece sonsuza dek kaybolmuş ve geride ölü bir takma isim bırakmıştı: "I. bina, 118 numaralı oda."

İşte böylece hemen her şey açıklığa kavuşmuş ve her şeyin sona erdiği gibi soruşturma da sona ermişti.

Aradan birkaç yıl geçmiş ve yurttaşlar Woland'ı, Korovyev'i ve diğerlerini unutmaya başlamıştı. Woland ve taraftarlarının elinden acı çekenlerin hayatlarında pek çok değişiklik olmuştu, ne kadar küçük ve önemsiz olurlarsa olsunlar, yine de değinmek gerek bu değişikliklere.

Örneğin Jorj, yani Bengalski, hastanede üç ay geçirdikten sonra iyileşti ve dışarı çıktı, ama Varyete'deki görevinden ayrılmak zorunda kaldı, hem de seyirci kitlesinin akın akın bilet almaya geldiği işin en hararetli zamanında: Anlaşılan kara büyü ve ifşasının hatırası hâlâ çok canlıydı. Bengalski Varyete'yi bıraktı, zira her akşam iki bin insanın karşısına dikilip kaçınılmaz olarak tanınmanın ve pek tabii ki, kafası yerindeyken mi, yoksa kopukken mi daha iyi hissettiği yönündeki alaylı sorulara maruz kalmanın haddinden fazla eziyet verdiğini anlamıştı.

Dahası, konferansiye mesleğinde son derece gerekli olan neşesini büyük ölçüde yitirmişti. Her ilkbaharda dolunay

---

* Margarita'nın konakta bedenen öldüğü sahnedeki belirsizlik ustanın kaderi için de söz konusu. 30. Bölüm'de klinikte hayatını kaybettiği söylenirken bu kısımda "kaçırıldığı" görülüyor. (ç.n.)

vakti kaygıya kapılmak, birdenbire boynunu tutmak, korkuyla etrafını süzmek ve ağlamak gibi insanı ezen, nahoş bir alışkanlık kalmıştı elinde. Bu krizler gelip geçiyordu, ama yine de krizlerin varlığında eski işiyle meşgul olması olanaksızdı, konferansiye de emekliye ayrılmış ve birikimleriyle yaşamaya başlamıştı, ki en mütevazı hesapla bile bu birikimler on beş yıl yeterdi ona.

Çıkıp gitti ve bir daha Varenuha'yla karşılaşmadı, ki kendisi tiyatro idarecileri arasında bile olağanüstü sayılabilecek yardımseverliği ve nezaketinden ötürü genel bir popülerlik ve sevgiye erişmişti. Örneğin kontrmarkçılar ona babamız ve velinimetimiz diyordu da başka bir şey demiyordu. Varyete'yi hangi vakitte kim ararsa arasın, ahizede her zaman yumuşak ama hüzünlü bir ses işitiliyordu: "Buyurun, sizi dinliyorum." Telefonda Varenuha rica edildiğinde ise aynı ses alelacele yanıt veriyordu: "Emrinize amadeyim." Ama buna karşılık İvan Savelyeviç'in nezaketinden ötürü acı çektiği de oluyordu!

Styopa Lihodeyev'in bundan sonra Varyete'de telefonla konuşması gerekmiyor. Sekiz gün geçirdiği klinikten çıktıktan sonra Styopa'yı derhal büyük bir şarküteri mağazasının yöneticiliğine atandığı Rostov'a tayin etmişlerdi. Porto içmeyi bıraktığı ve sadece frenküzümü tomurcuğunda bekletilmiş votka içtiği, bu sayede sağlığının epey düzeldiği yönünde söylentiler dolaşıyor. Çok sessiz olduğu ve kadınlardan uzak durduğu da söyleniyor.

Stepan Bogdanoviç'in Varyete'den uzaklaştırılması Rimski'ye birkaç yıl boyunca büyük bir hırsla hayalini kurduğu o sevinci getirmedi. Klinik ve Kislovodsk'ta geçirdiği zamandan sonra başı sürekli sallanan, yaşlı mı yaşlı mali işler sorumlusu Varyete'den ayrılmak için dilekçe verdi. Ne ilginçtir ki, bu dilekçeyi Varyete'ye Rimski'nin eşi getirdi. Grigori Daniloviç'in kendisi, pencerede ayın doldurduğu çatlak camı ve camın içinden geçip alt sürgüye doğru uzanan uzun

kolu gördüğü o binaya uğrama gücünü gündüz vakti dahi kendinde bulamamıştı.

Varyete'den ayrılan mali işler sorumlusu Zamoskvoreçye'deki* Kukla Tiyatrosu'na girmişti. Bu tiyatroda akustik işlerinden ötürü pek saygıdeğer Arkadi Apollonoviç Sempleyarov'la karşılaşması gerekmedi artık. Berikini çarçabuk Bryansk'a nakletmişler ve bir mantar konservesi fabrikası yöneticiliğine atamışlardı. Şimdi salamura kanlıca ve marine beyaz mantarları yiyip bunları öve öve bitiremeyen Moskovalılar sevindi bu nakle en çok. İş işten geçti gerçi ama Arkadi Apollonoviç'in akustik meselelerini pek kıvırabildiği de söylenemezdi zaten ve iyileştirmek için ne kadar çabalarsa çabalasın akustik nasılsa öyle kaldı.

Tiyatroyla yollarını ayıran isimler arasında Arkadi Apollonoviç'in yanı sıra, aslında bedava biletlere olan aşkı hariç tiyatroyla herhangi bir bağlantısı bulunmayan Nikanor İvanoviç Bosoy'u da anmak gerek. Nikanor İvanoviç ne parayla, ne de bedava, hiçbir tiyatroya gitmemekle kalmıyor, bir ortamda tiyatro lafı geçtiğinde dahi yüzü şekilden şekle giriyordu. Tiyatronun yanı sıra, Şair Puşkin'den ve yetenekli sanatçı Savva Potapoviç Kurolesov'dan öyle az buz değil, ölesiye nefret ediyordu. Hele bu sonuncudan öyle nefret ediyordu ki, geçen yıl gazetede siyah çerçeve içinde** Savva Potapoviç'e kariyerinin baharında inme indiği haberini görünce Nikanor İvanoviç öylesine kıpkırmızı kesilmiş ve "Hak ettiği bu işte!" diye kükremişti ki, az kalsın kendi de Savva Potapoviç'in arkasından gidecekti. Dahası, aynı akşam popüler sanatçının ölümünün bir sürü kasvetli hatırayı önüne yığdığı Nikanor İvanoviç yalnızca Sadovaya'yı aydınlatan dolunayın eşliğinde korkunç miktarda içip sarhoş oldu. Ve her kadehle birlikte nefret ettiği figürlerin uç uca dizildiği

---

* Türkçesi "Moskova Irmağı'nın arkası". Kremlin'e göre Moskova Irmağı'nın karşı kıyısında kalan semt. (ç.n.)

** Sovyet gazeteleri ölüm haberlerini siyah çerçeve içinde verirdi. (ç.n.)

lanetli bir zincir karşısında uzayıp gidiyordu, Dunçil Sergey Gerardoviç de vardı bu zincirde, güzeller güzeli İda Gerkulanovna, dövüş kazlarının kızıl saçlı sahibi ve dürüst Kanafkin Nikolay da.

Peki onlara ne olmuştu? Yapmayın ama! Hiçbir şey olmadı ve olamazdı da, zira gerçekte hiç var olmamışlardı, tıpkı sempatik sanatçı-konferansiye ve tiyatro ve yaşlı hasis Porohovnikova teyze, mahzende çürüyen dövizler ve pek tabii altın trompetlerin ve de küstah aşçıların olmadığı gibi. Tüm bunları uğursuz Korovyev'in etkisi altında yalnızca rüyasında görmüştü Nikanor İvanoviç. Bu rüyaya giren tek canlı, sanatçı Savva Potapoviç'ten başkası değildi ve bu işe dahil olmasının tek sebebi radyoda sık sık sahne alması sayesinde Nikanor İvanoviç'in hafızasına kazınmış olmasıydı. O vardı, diğerleri ise yoktu.

Aloizi Mogarıç da var olmamış olabilir mi peki? Ah, hayır! Bu adam vardı, hâlâ da var ve tam da Rimski'nin vazgeçtiği görevi yürütüyor, yani Varyete'nin mali işler sorumluluğunu.

Woland'ı ziyaretinden yaklaşık yirmi dört saat sonra Vyatka yakınlarında bir trende kendine gelen Aloizi nedense bilincini kaybetmiş vaziyette Moskova'dan ayrılırken pantolon giymeyi unuttuğunu, ama hiç ihtiyacı olmadığı halde nedense inşaatçıya ait bina defterini çalmış bulunduğunu gördü. Aloizi kondüktöre muazzam bir para ödeyerek eski ve yağlı bir pantolon edindi ve Vyatka'dan geri döndü. Ama ne yazık ki inşaatçının evini bulamadı. Alevler viraneyi tertemiz süpürmüştü. Ama Aloizi olağanüstü enerjik ve işini bilen bir insandı. İki hafta sonra Bryusov Ara Sokağı'nda mükemmel bir odada yaşamaya başlamıştı bile, birkaç ay sonra ise Rimski'nin çalışma odasında oturuyordu. Ve eskiden Rimski'nin Styopa yüzünden acı çekmesi gibi, şimdi de Varenuha Aloizi yüzünden işkence çekiyordu. İvan Savelyeviç'in şimdi tek bir hayali vardı, o da Aloizi'nin Varyete'den

alınıp gözünün görmeyeceği bir yere gönderilmesi, çünkü Varenuha'nın bazen arkadaş ortamında fısıltıyla söylediği üzere, hayatında Aloizi kadar şerefsizini hiç görmemişti ve bu Aloizi'den her şey beklenirdi.

Bu arada, idari işler sorumlusu önyargılı yaklaşıyordu belki de. Aloizi'nin herhangi bir karanlık işi görülmemişti, gerçi herhangi bir işi de görülmemişti, tabii elbette büfeci Sokov'un yerine başkasının getirilmesini saymazsak. Bizim Andrey Fokiç Woland'ın Moskova'da belirmesinden dokuz ay sonra I. MGU'nun kliniğinde karaciğer kanserinden ölmüştü...

Evet, aradan birkaç yıl geçti ve bu kitapta hakikate sadık kalınarak betimlenen olayların açtığı yaralar kavuştu ve bıraktığı anılar hafızalarda söndü. Ama herkesin değil, herkesin değil!

Her yıl ilkbaharda bayram dolunayı çıkar çıkmaz otuz ya da otuzu biraz geçkin yaşlarda bir adam Patriarşiye Prudı'da ıhlamurların altında belirir. Kızıl saçlı, yeşil gözlü, mütevazı giyimli bir adam. Bu kişi Tarih ve Felsefe Enstitüsü'nde çalışan Profesör İvan Nikolayeviç Ponıryof'tur.

Ihlamurların altına geldiği her seferde, herkesin çoktan unuttuğu Berlioz'un parçalara ayrılan ayı hayatında son kez gördüğü akşam oturduğu o banka oturur.

Şimdi sapasağlamdır ay, akşamın başlarında beyazken sonradan altın rengine bürünür, üzerinde beliren koyu ejderha-beygirle birlikte eski şairin, yani İvan Nikolayeviç'in üzerinde süzülür, bir yandan da aynı yerde, aynı yükseklikte durur.

İvan Nikolayeviç'in haberi var her şeyden, her şeyi bilir ve anlar. Gençliğinde hipnotizmacı canilerin kurbanı olduğunu, sonra hastanede yattığını ve nihayet iyileştiğini bilir. Ama aynı şekilde, başa çıkamayacağı şeyler olduğunu da bilir. İşte bu ilkbahar dolunayıyla başa çıkamaz. Ne zaman ki dolunay yaklaşmaya başlar, ne zaman ki bir zamanlar iki

beşli şamdanın üstünde asılı duran gökcismi yükselmeye ve altın rengine bürünmeye başlar, İvan Nikolayeviç huzursuzlanıp asabileşir, iştahını, uykusunu yitirir, ayın olgunlaşmasını beklemeye başlar. Ve artık dolunay çıktığında hiçbir şey İvan Nikolayeviç'i evde tutamaz. Akşamüzeri dışarı çıkar ve Partiarşiye Prudı'ya yürür.

İvan Nikolayeviç bankta otururken kimseden çekinmeden kendi kendine konuşur, sigara içer, gözlerini kısıp kâh aya, kâh pek iyi hatırladığı turnikeye bakar.

Bir iki saati böyle geçirir İvan Nikolayeviç. Ardından yerinden kalkar ve her zaman tek başına yine o rotayı takip ederek Spiridonofka üzerinden görmeyen boş gözlerle Arbat'ın ara sokaklarına doğru yürür.

Petrol dükkânının yanından geçer, eğilmiş eski gaz fenerinin oradan döner ve sessizce parmaklığa yaklaşır, parmaklığın ardında dolgun ama henüz çıplak bahçeyi, bahçenin içinde ise üçlü pencereli fenerin çıkıntı yaptığı kenarını ayın boyadığı, diğer tarafı ise karanlıkta kalan gotik konağı görür.

Profesör parmaklığa kendini neyin çektiğini ve bu konakta kimin yaşadığını bilmez, ama gökte dolunay varken kendiyle mücadele etmesine gerek olmadığını bilir. Dahası, parmaklığın ardındaki bahçede kaçınılmaz olarak aynı şeyi göreceğini bilir.

Bankta oturan sakallı, kelebek gözlüklü, yüzü biraz domuzu andıran orta yaşı geçkin ve ağırbaşlı bir adam görür. İvan Nikolayeviç bu konak sakinini her zaman aynı hülyalı pozda, bakışları aya dönük vaziyette yakalar. İvan Nikolayeviç bilir ki, oturan adam aya doya doya baktıktan sonra gözlerini fenerin pencerelerine çevirip sabitleyerek beklemeye başlayacak: Sanki şimdi açılacaklar ve eşikte sıra dışı bir şey belirecek.

Bundan sonra olacakları ezbere bilir İvan Nikolayeviç. Bu esnada muhakkak parmaklığın ardında daha derine sinmek gerekir, zira oturan adam işte şimdi huzursuz huzursuz

başını döndürmeye başlayacak, gezinen gözlerle havada bir şeyler yakalamaya çalışacak, muhakkak zafer kazanmış gibi gülümseyecek, ardından da birden tatlı bir hüzünle ellerini çırpacak, ardından da kendinden memnun bir vaziyette öylece yüksek sesle mırıldanacak:

– Venüs! Venüs!.. Ah, aptalın tekiyim ben!..

– Tanrılar, tanrılar! –diye fısıldamaya başlayacak İvan Nikolayeviç parmaklığın ardına gizlenip yanan gözlerini esrarengiz yabancıdan ayırmadan.– İşte ayın bir kurbanı daha... Bu da benim gibi bir kurban işte.

Oturan adamsa konuşmasını sürdürecek:

– Ah, aptalın tekiyim ben! Neden, neden ben de onunla uçup gitmedim ki? Neden korktun ki, yaşlı eşek! Kalktım, kâğıt verin diye tutturdum! O zaman, şimdi sabret bakalım, yaşlı embesil!

Konağın karanlık tarafındaki pencerenin açılış sesi duyulana, pencerede beyazımtırak bir şey belirene ve nahoş bir kadın sesi işitiline dek böyle devam edecek:

– Nikolay İvanoviç, neredesiniz? Nedir bu fantezi? Hummaya mı tutulmak niyetiniz? Gelin, çay için!

Elbette bunun üzerine oturan adam kendine gelip sahte bir sesle yanıt verecek:

– Hava, biraz hava almak istemiştim, canımın içi! Hava çok güzel!..

Ve bunun üzerine banktan kalkacak, aşağıda kapanan pencereye doğru yumruğunu belli etmeden sallayacak tehdit edercesine ve ağır ağır evin yolunu tutacak.

– Yalan söylüyor, yalan! Ah, tanrılar, hem de nasıl yalan söylüyor! –diye mırıldanır İvan Nikolayeviç parmaklıktan uzaklaşarak.– Onu bahçeye çeken hava değil hiç de, ilkbahar dolunayı sırasında ayda ve bahçede, yüksekte bir şeyler görüyor. Ah, sırrına vâkıf olmak, kaybettiği ve şimdi de uğruna ellerini boş yere havada gezdirerek yakalamaya çalıştığı bu Venüs'ün kim olduğunu öğrenmek için neler vermezdim!

Ve profesör evine tümden hasta döner. Karısı durumunu fark etmemiş gibi yapar ve onu yatırmak için acele eder. Ama kendisi yatmaz ve lambanın önünde kitabın başında oturur, uyumakta olana acı gözlerle bakar. Şafak sökerken İvan Nikolayeviç'in acı dolu bir çığlıkla uyanacağını, ağlayıp gezinmeye başlayacağını bilir. Bu nedenle önünde, lambanın altında, masa örtüsünün üzerinde önceden hazırlanıp alkolde bekletilen şırınga ve içinde koyu çay rengi bir sıvı bulunan ampul yatar.

Ağır hasta adama bağlı bulunan zavallı kadın şimdi serbest ve çekinmeden uykuya dalabilir. İvan Nikolayeviç mutlu bir yüzle artık sabaha kadar uyuyacak ve kadının ne olduklarını bilmediği, yüce ve mutlu rüyalar görecek.

Dolunay gecesi bilim insanını aynı şey uyandırır ve ona çaresiz çığlıklar attırır. Sıçrayıp "Uh!" diye bağırarak mızrağını, direğe bağlanan ve aklını yitiren Gestas'ın kalbine saplayan, görünüşü gayritabii burunsuz celladı görür. Ama rüyadaki, kaynayan ve toprağın üzerine yığılan bulutun meydana getirdiği, ancak tüm dünyayı etkileyen felaketler sırasında gözlenen gayritabii aydınlatmanın kendisinden daha korkunç değil cellat.

İğneden sonra uyuyanın karşısındaki her şey değişir. Yataktan pencereye geniş bir ay ışığı yolu uzanır ve kan kırmızısı astarlı beyaz pelerinli bir adam yola çıkar ve aya doğru yürümeye başlar. Yanında bir de, yırtık pırtık kiton giymiş, suratı darmadağın genç bir adam yürür. Yürüyenler hararetle konuşur, tartışır, bir konuda uzlaşmak isterler.

– Tanrılar, tanrılar, –der vakur yüzünü yol arkadaşına çevirerek pelerinli adam,– ne bayağı bir idam! Ama söyle bana lütfen, –bu esnada yüz vakurdan yalvarana dönüşür,– aslında olmadı, değil mi? Yalvarırım, söyle, olmadı, değil mi?

– Elbette olmadı, –diye yanıt verir hırıltılı sesle yol arkadaşı,– hayalinde görmüşsün.

– Buna yemin edebilir misin? –diye rica eder pelerinli adam yaranmaya çalışarak.

– Ederim, –diye yanıt verir yol arkadaşı ve gözleri nedense gülümser.

– Başka şeye ihtiyacım yok! –diye bağırır çatlak sesle pelerinli adam ve yol arkadaşını da ardından sürükleyerek aya doğru çıkmaya devam eder. Arkalarından da sakin ve haşmetli, dev gibi, keskin kulaklı bir köpek yürür.

Bunun üzerine ay ışığı yolu kaynar, içinden bir ay ışığı ırmağı akmaya ve her yana taşmaya başlar. Ay hükmeder ve oynar, ay dans eder ve yaramazlık yapar. Bunun üzerine akımın içinde ölçüsüz güzellikte bir kadın meydana gelir ve korku dolu gözlerle etrafı süzen, sakalı uzamış bir adamın elinden tutup İvan'a doğru çıkarır. 118 numara bu, onun gece misafiri. İvan Nikolayeviç rüyasında ellerini ona doğru uzatır ve hırsla sorar:

– O zaman böyle bitti, doğru mu?

– Böyle bitti, öğrencim, –diye yanıt verir 118 numara, kadınsa İvan'a yaklaşıp şöyle der:

– Elbette, böyle bitti. Her şey bitti ve her şey biter... Ve sizi de alnınızdan öpeceğim ve olması gerektiği gibi olacak her şey sizin için.

Kadın İvan'a doğru eğilir ve onu alnından öper ve İvan ona doğru uzanır ve gözlerinin içine bakar ama kadın geri çekilir ve yol arkadaşıyla birlikte aya doğru uzaklaşır.

Bunun üzerine ay çığrından çıkar, ışık akınlarını dosdoğru İvan'ın üzerine salar, her yana ışık sıçratır, odada ay ışığı seli meydana gelir, ışık dalgalanır, daha da yükselir, yatak ışık altında kalır. İşte o zaman İvan Nikolayeviç mutlu bir yüzle uyur.

Sabaha doğru suskun, ama tamamen huzurlu ve sağlıklı uyanır. Delik deşik hafızası diner ve artık bir sonraki dolunaya kadar kimse rahatsız etmeyecektir profesörü. Ne Gestas'ın burunsuz katili, ne de Yahudiye'nin gaddar beşinci valisi, Pontiuslu süvari Pilatus.